Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
G
88
NAPOLI

8
88

Digitized by Google

Digitized by Google

R. PATRIS, FR.
ALPHONSI
MENDOZÆ
EREMITAE AVGVSTINIANI
S. THEOL. DOCTORIS,
in Academia Salmanticenſi SCOTI Cathedræ præfecti.

Controuerſiæ Theologicæ,

Eiuſdem

Relectio Theologica, De Regno ac Dominio Chriſti.

Cum indicibus, Controuerſiarum, Locorum S. Scripturæ, qui in hoc libro explicantur, & Rerum Memorabilium, ſtudioſè collectis.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
In Officina Birckmannica, ſumptibus Arnoldi Mylij.
Anno cIↃ. IↃc. III.
Cum gratia & priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis.

Biblioteca Nazionale NAPOLI V. E. III
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

CONTROVERſiarum Theologicarum index.

Scholaſticarum.

PRima: Vtrũ priùs Deus creaturas intellectuales ad gratiam & gloriam prædeſtinauerit, quàm earũ naturas prouiderit. pag. 1
Secunda, An vltima diſpoſitio ad gratiam ſit meritoria gloriæ? & ab ipſo habitu gratiæ proficiſcatur? 107.
Tertia, An per ſcientiam infuſam non beatam Chriſtus euidenter myſterium Trinitatis agnouerit. 192
Quarta, Summum Eccleſiæ Pontificatum an eſſe Romæ ſit de iure diuino, ac proinde humana authoritate immutabile? 291.
Quinta, Homines vita functi an viuis apparere valeant? & Chriſtus poſt Aſcenſionem an vnquã apparuerit. 392.
Sexta: Num damnati intercalarem aliquantulam requiem tormentorum, aut eorundem alternationem ſentiant. 476.
Septima. Futura contingentia conditionata Deus Opt. Max. qua ratione certò ac determinatè ſcire poſſit. 526.
Octaua, Aliquid ne retinere, expendere, aut recipere religioſus ſine prælati ſui licẽtia poſsit. 568
Nona: Vtrũ comœdiæ quæ fœminarum miniſterio nunc temporis Hiſpanis ſunt in vſu, licitæ ſint. 587.
Decima, An Chriſt⁹ de toto ac perfecto rigore iuſtitię Deo pro peccatis hominũ ſatisfecerit. 622

† 2 Poſi-

Poſitiuarum.

PRima, Vter numerus alterum ſuperet, prædeſtinatorum an reproborum? 65.
Secunda, de literali illorum verſuum intelligentia, Dominus dabit verbum, &c. Rex virtutum dilecti, &c. Si dormiatis inter medios cleros. &c. 163.
Tertia, An Pſalmi Dauid ſint vera carmina, & quod carminis genus? 251.
Quarta, de illo Deuteron. 7. Non erit in te ſterilis vtriuſq; ſexus. Et, An virginitas vnquam fuerit illicita? 360.
Quinta, De illo Num. 6. Nouacula non aſcendet ſuper caput Nazaræi. Et Chriſtusne fuerit legalis Nazaræus. 450.
Sexta, De præcipuis vet. teſt. locis, in quibus de morte ac paſſione Dei ſermo habetur. 513
Septima, An Abrahã idololatra vnquã fuerit. 557
Octaua, Qualis fuerit ludus ille Iſmaelis cum puero Iſaaco, de quo Gen. 21. & ad Galat. 4. 581.
Nona, Oues Iacob an miraculo, naturave varios & diſcolores fœtus ediderint. 619.
Decima, Sacratiſsimum Ieſu nomen an è Græcis an Hebraicis fontibus deriuetur: ſitq; idem cũ nomine quadrilitero, Iehouah. 630.

Relectio de vniuerſali Chriſti regno ac dominio, quod creaturarum omnium habet, etiam ſecundùm quòd homo eſt. 653.

GAR-

D. GARSIÆ LO-AYSÆ.

PHILIPPI III. HISPANIARUM Principis Diſciplinæ Magiſtro, & morum eximio Moderatori, & ab amplisſimis Philippi. II. Regis Eleemoſynis.

Fr. ALPHONSVS MENDOZA Eremita Auguſtinianus, Salutem, & præſens opus dedicat.

VT nominis tui claritati nihil me lucis hac nuncupatione allaturū credo, ita meo libro multum ex ea conferri, ſemper exiſtimaui. Vtrumque vt crederem clariſsimus tui nominis ſplendor effecit: nam qui tātos virtutum collucentium radios prætefers, ipſe à nemine vnquam, & alij ſemper abs te lumen capiant neceſſum eſt, vt enim egregias tui animi dotes, partim Dei beneficio tibi innatas, partim tua induſtria conquiſitas, quæ in te amicè conſpirant, & incredibili pace connexę nitent, nūc inuoluam ſilentio: ſanè quòd Philippus Rex Catholicus, iudiciorum & virtutum prudentiſsimus æſtimator, vnicè dilecti filij indolem excolendam & inſtituendam tibi crediderit, non te eum eſſe facit, ſed cum te eſſe declarat, cui moribus & doctrina nullus aut ſuppar, aut certè ſuperior, inter tot inſi-

gnes Heroas & viros præſtantiſsimos, quibus exultat Hiſpania, valeat reperiri. Curam vrbium, prouinciarum, regnorum, litium, ſenſuū bellorum, & cæterarum rerum, quæ vnius Philippi Regis acri, prudenti & capaci iudicio adminiſtrantur, aliorum fidei & diligentiæ demandet: tuæ verò vnicum filium amantiſsimum educandum & erudiendum tradat. Illis vt regna, tibi vt regem componas & informes: illis vt ad regulam & amuſsim iuſtitiæ cuncta adminiſtrent, tibi vt regulam ipſam, quæ nihil eſt aliud quā voluntas Principis, dirigas & inſtituas, cōmittatur. Quòd ſi in sereniſsimi Principis noſtri tenellū corpus tuum ipſe animum, aut in eius animum niueos tuos mores & ingenium aſsidua conſuetudine & exercitatione transfuderis, præclarè te tuo munere perfunctū, ingēti plauſu acclamabit Hiſpania. Formaueris planè & effinxeris Philippū alterū, magnæ ſpem alteram Hiſpaniæ, Eccleſiæ præſidium longe firmiſsimum, auitarum virtutum hæredem, & Regem demùm, qualem Ariſtoteles formauit Alexandrum, Plutarchus Traianum, Lactantius Conſtantinum, Adrianus Pontifex Carolum. V. & Philippum II. Siliceus. Et quidem iam Princeps ipſe tam bene cultæ indolis, iam morum quos teneris auribus te inſtillante accepit & perdidicit, ſpecimen dare cœpit: iam te refert magiſtrum & inſtitutorem, iam omnium animos ſpe magnorum repleuit facinorum: nam longè maiora præſtat, quàm ſperari ab illo pro ea ætate poſſent, vt tu mihi, qui oculatus

& auri-

& auritus teſtis es, aliquãdo referebas. Felicem proinde magiſtrũ, cui talis diſcipulus: felicem diſcipulum, cui talis magiſter: feliciſſimã Hiſpaniam, cui Princeps tam piè, tam ſtudiosè, tamq; prudenter educandus obtigerit. Quare quòd Rex noſter vnicam hanc Hiſpaniarum ſpem tibi fouendam & perficiendam tradiderit, non poteſt non eſſe & Regi & filio & tibi & nobis, & toti tandem Chriſtianæ Reipublicæ multis nominibus auſpicatiſsimum. Cuius itaque fidei vnica Regis proles alenda & inſtituenda commiſſa eſt: non debuit proles hæc & fœtura mei ingenij fouenda & protegenda non tradi. Trado ergo non quòd aliquibus vſibus futurum tibi hoc opus credã, qui Doctoris Theologi, Complutẽſis Academiæ calculo approbati, iam diu illuſtri nomenclatione gaudes: ſed quòd in meo operi, magno, vt ſpero, futurus ſis patrocinio & ornamento. Enimuerò ſimul atq; in ſplendidiſſimum tuum nomen, quo inſignitus prodibit liber, lectores oculos cõiecerint: dignum planè quem legant & æſtiment omnes putabunt, quem tu ſuſcipere æſtimare & legere dignatus fueris. Suſcipe igitur librum, qua me vultus hilaritate, & verborum comitate excepiſti, cum Madriti ſuperioribus diebus obſequium ego tibi meum, ac me totum offerrem. Quòd ſi feceris non ſolum me, ſed & Diegum Mendozam auunculum meum, quem pro tua magna in eũ beneuolentia, proque eius in te eximia obſeruantia, vt familiarem & amicum habes, nouo charitatis vinculo aſtringes tibi: mihique vt

reliquas, ſi quas vnquam edidero lucubrationes, tibi dicem, calcar appoſitum exiſtimabo. Iſtum itaque libellum, ceu antecurſorem & iudicij tui exploratorem præmiſiſſe contentus, precor Deum, vt quò nos multis augere poſsis honoribus, re ipſa eos tu ampliores honores conſequaris, quos iam pridem meritis aſſequutus es. Ex tuo hoc Auguſtinianorum Salmanticenſi conuentu. iij. Februarij Anno. 1588.

PROOEMI-

PROOEMIVM.
Quo Author ſuſcepti acediti Operis rationem Lectori reddit.

PRiuſquam Lector harum iter Diſputationum aggrediatur, in has, quæ obuiæ illi erunt, animaduerſiones, veſtigium tantiſper figat precor.

Principiò obſeruet, velim, vix vnquã me putaſſe poſſe fieri, vt ad ſcribẽdum, & cudendum libros ego animum appellerem: Nam, vt interim meæ curtæ ſuppellectilis conſcientiam, quæ me ab hoc ſtudio, ſuo veluti iure retrahebat, prætermittam: animaduertebam hoc noſtro naſuto & delicato ſæculo qui libros edunt, rem facere alijs non admodum vtilem, & ſibi valde periculoſam. Cumq́; hæc duo ſint, quæ ſibi homines in librorum editione præſtituunt, aliorum vtilitas, & honor ſui, vtriuſq́; ſpem fallit exitus. Nam dum qui legunt, eorum qui ſcripſerunt, laboribus carpendis intendunt, parùm illis commodi, & ſibi minùs honoris ſcriptores afferre poſſunt. Quamobrem ab hoc timore animum auocare, & cogitationẽ auertere opus mihi fuit, dum has diſputationes, quas pro obtinenda magiſterij laurea publicè de more dixeram, auditores aſſiduis interpellationibus vt recognoſcerem, & veluti ad incudem reuocarem, ac tandem prælo mandarem, importuniſſimè efflagitabant. Et quidem, vt rebar, id pro eorum iudicio magis amico quàm vero, ſuam in me propenſionem vehementiùs declarantes, quàm meo nomini prudenter conſulentes, exigebant. Perſtiterunt tamen improbis cla-

1. Animaduerſio, quod author coactus hoc opus edit.

clamoribus,nec priùs deſtiterunt,quã librum de manibus reluctantis extorſerint, & volentem nolentem longa concertatione vicerint. Verùm ne gratis illis tanti certaminis conſtaret victoria, hunc ipſos laborẽ ſubituros pacti ſumus,vt immaturæ, ac penè præcipitis editionis culpam ipſi coram alijs excuſare tenerentur. Hoc itaq; ipſos vt faciant non ſolùm humiliter oro,ſed iure meo exigo,nam niſi per ipſos ſtaret, intra priuatos potiùs parietes, quæſtiones iſtas premerem,quam præceps eas in lucem iactarem.

ii. Cur non alias, nec plures quã 20. quæſtio. edit.

Viginti quæſtiones partim Scholaſticas, partim, quas vocant, Poſitiuas die vna diſſerui. Et quidem numero nequaquam plures, quoniam per Academiæ ſtatuta non licuit: & genere non alias, quia has præ alijs gratas diſcipulis futuras intellexi. Poſtquã verò à me impetrarunt, ſeu potiùs extorſerũt vt eas euulgarem,pro eo ac debui accuratiùs eas expoliui,minimè tamen immutaui, vt vos qui teſtes fuiſtis auriti cum dicerem, eſſe oculati poteſtis,ſi quæ ſcribo legeritis.

Ratio editæ Relectionis

Appoſui Relectionem Theologicam,quoniam & eam publicè habitam pro ſuſcipienda licentia laureæ, vrgentiſſimè auditores flagitabant. Eius copiam priùs amicis feci,eam vt è meo codice tranſcriberent: inde menda irrepere cœperunt, nam mendosè ſcripta, mendoſiùs in exempla transfuſa, mendoſiſſimè per manus multorum propagata eſt. Et quidem ſi nominis mei iactura dumtaxat ageretur,ferrem equidem moderatè: verùm doctrinæ iacturam ferebam moleſtiſſimè. Eam proinde reuiſere & caſtigare,vt quàm emendatiſſima prodiret cum alijs quæſtionibus oportuit.

iii. Cur tanta doctrinæ varietas hic poſita ſit.

Qui eius actus, quem vulgo Quodlibeta vocant, conditionem norunt, ſciunt niſi aliqua iocundæ vtilitatis

litatis illecebra veluti ineſcati detineantur auditores omnes tam prolixi negotij faſtidia fugere. Qua de cauſa ſubtilioribus & diuinis Theologiæ controuerſiis, humaniores interponere opus quandoq; fuit: vt è locis ſcopuloſis emergentes, in amœniora humanitatis otia velut in portum ſe reciperēt. Has ego illis vt amœnitates offerre poſſem, hæc ſtudia, quæ puer didici, prouectus ætate dediſcere nolui. Quanquàm non tàm prouectus, vt quo tempore hic liber in vulgus datur, vix ſecundùm ſupra trigeſimū annum attigerim.

Stylum adhiberi, quē pro nimia dicendi ac ſcribendi celeritate potui, ornatum minimè, ſed rudem, ac incomptum, qualem ferè habent Theologi: quorū cū textus integros, ac per magna fragmēta meis ſcriptis inſerere debuiſſem, æquum arbitratus ſum, vt eorum dictioni mea nō eſſet abſimilis, ſed potiùs ſimili filo & contextura ſermo procederet, neq; Sicyonios calceos, vt dicitur, Socrati ineptè induerem. Politioris itaq; lituraturæ candidatos plurimùm rogatos velim, vt rhetorum phaleris adornatam orat[illegible]nem aliorſum petant: non enim, vt rectè alicubi Mag. Cano ſcriptū reliquit, debet ſcriptor Theologus duplicem lectori laborem faceſſere, vnum in rerum, alterum in verborū intelligentia, vt ad Theologum intelligendum, Grammatico ſit opus interprete. Quamuis non ibunt lectores inficias, Theologorum longè rudiorum lectioni aſſuetos ſe eſſe. Porrò ſi fallor, informes iſtas, quas ego illis in hoc libro meo offero materias ipſi acceptas forment & poliant: nam rerum grauiſsimorum copia & multitudine, defectum ſtyli ſatis compenſaſſe me ſcio.

iv. Excuſat authorſtyli. & dictionis ruditatem.

Authores prætereà tàm multos, tam varios, è cūctis facultatib. diuinis, ſcilicèt, & humanis accerſitos,

v. Cur tam multos, & paſſim authores citet author.

Theo-

Theologos, Iuriſprudentes, Phyſicos, Grammaticos, Hiſtoriographos, & id genus alios in hoc libello Lector videbit. Quod æqui boniq́; conſulat precor: nam ego leuis meæ authoritatis probè conſcius, non ſolùm ratione, ſed grauiſſimorum ſcriptorum frequentiſſimis teſtimonijs, aliquot debui meis dictis pondus fidei conciliare. Eos verò non ſolùm in diuerſum, ſed in aduerſum etiam interdum agentes, & mutuò pugnantes in aciem produco: non vt eos alternis ſe debellantes & lacerantes ſpectare geſtiam, aut proſtratis debellatisq́; conuitier, ſed vt veritas ſic ab inſurgentium calumnijs aſſerta, vindicata, ac propugnata, caput victrix efferat, & à lucidius ac plauſibilius cunctis niteat, & legentium animis ſe inſinuet. Elenchum verò authorum quos allego, facere vix ad aliud quam ad oſtentandam inutilem diligentiam deſeruire ratus ſum.

vi. Qualiter author Thomiſtarũ viã ſequatur in hoc libro.

Nullius autem in verba Magiſtri in diſputationibus iuraui. Loquor de Magiſtris recentioribus, nam antiquorum [...]trum pedibus, caput ego meum non ſolùm humiliter, ſed iuſtè ſuppono. Sed & præ cæteris Theologis D. Thomam ſelegi, cuius doctrinæ & placitis inhæream: quamuis non ita hæreбо, vt ſi quando alicunde radius veritatis affulgeat, non debeam poſt eam liberè & expeditè currere. Refert Mag. Can 12. de locis, Sapientiſsimum Victoriam à S. Thoma interdum diſſenſiſſe, maioremq́; in diſſentiendo quam in conſentiẽdo laudem fuiſſe conſequutum. Et quidem, vt fatear ingenuè, vix ego in hoc opere vbi à D. Tho. diſſentiam recolo. Thomiſta enim ſum, quamuis non de genere eorum, qui noſtra tempeſtate, hac ſe nomẽclatura inſigniunt: nam S. Thomam ſequor, alia tamen via quàm eum ſequantur Thomiſtæ neoterici, vt

cùm

çùm alibi ſæpè, tum præcipuè in q. 1. Schol & q. 2. & in Relict. ad calcē libri, experiri lector perfacilè poterit. Sed qui Scoti cathedræ in hac Salmanticenſi Academia præſum, non ita debui Thomiſta prodire, vt Scoticæ doctrinæ profeſſorem me eſſe dedignarer.

vii. Loca ſcripturæ cur interdum non iuxta vulgatam hic adducantur.

Quantum ad ſacrorum Bibliorum teſtimonia attinet, quòd interdum ea vel iuxta ſeptuaginta, vel in Pſalmis iuxta D. Hieronym. vel iuxta nouas tranſlationes, Vatabli, Iſidori, Pagnini, & cæt. adduco, nullus eſt ſcopulus, in quo impingere iure poſſit Lector. Nam ego Vulgatam editionem pro eo ac decreuit ſacrum Concil. Trid. cæteris præferens, & parum in hac parte timendum mihi eſſe exiſtimans, ſecuro pede ad alias quandoq; declino verſiones, vt illis auguſtiorem eſſe ſcripturæ campum quam prima facie videatur oſtendam: & ad plura ſenſa eruenda, & ſic exactius intelligendam Vulgatam, ſtudioſos Vulgatæ iuuem.

viij. Cur Græcas & Hebræas dictiones latinis characteribus author expreſſerit.

Cùm verò è Græcis & Hebraicis fontibus plurima hauſta & exſcripta in hoc libro ſint, nolui characteribus Græcis & Hebrais ea depingere ac diſtinguere. Videlicet, quoniam huiuſmodi characteres ad manum non erant, & mihi nec tempus ad expectandum, nec pecunia ad faciendum vt cuderentur, ſuppetebat. Item, quia pro ijs diſcipulis hæc ſcripſi, quorum cùm linguarum peritia modica ſit, non debui ego eis eius moleſtiæ occaſionem offerre, quam v ſum aut auditum & non intellectum idioma ſolet ingerere. Sed & oſtētare, ac arrogare mihi illarum linguarum cognitionem quarum parum peritus ſum, neque placuit, neq; licuit.

ix. Senſũ literalem ſcripturæ ſolũ

Locorum ſcripturæ ſenſum tantùm literalem in

hoc

hic author ſequitur. *hoc libello ſequor: nam myſticorum nullam in eo rationem habendam eſſe putaui. Cuius conſilij rationem reddo Quæſt. 2. Poſitiua. Eò loci lector recurrat, nam ego earundem rerum iterata ſcriptione nolo in iuſtæ magnitudinis volumen, meum creſcere librum.*

x. Pro concionatorib⁹ hic cur non ſint loca digeſta. *Pro ſacris concionibus faciendis ad populum, habent hic ſtudioſi Eccleſiaſticæ copioſam rerum congeſtam multitudinem. Eam ego dirigere, & per annuos ſermones diſtinguere nolui. Et quamquam id recentes ſcriptores vulgò faciant, ea ſpe potiſſimum ducti, quòd venales ſuas ſcripturas concionatoribus faciant, aut quòd popularem auram, & plauſum ſibi concilient: aut, vt credibile eſt, quòd labore inquirendi & digerendi materias pro ſermonibus Lectores leuent: primùm niſi auarus ſcriptor non faciet: ſecundùm, niſi vanus: tertiùm, niſi nimium officioſus. Ego verò quod ad hoc poſtremum ſpectat, Lectorem tam indiligentem, aut tam inſcium, qui hac mea diligentia indigeat, nolo.*

xi. Eccleſiæ & orthodoxorũ iudicio, cuncta author ſubijcit. *Cenſuram ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quam Catholici & prudentes ſcriptores in Theologicarum diſputationum initio, ſe ſubire velle proteſtantur, ego quidem minime reluctabor. Quinimò non ſolùm primæ ſedis Romanæ, ſed etiam cuiuſuis orthodoxi correctioni totum quod dicto, vel ſcripto, aut nunc, aut vſquam vnquam docuero, diduero, ſeu quomodocumque ſenſero ſubiectum eſſe volo. Hinc quando huic libello inſerta teſtimonia lector offenderit, quorundam authorum, quorum opera per ſanctæ Inquiſitionis nouiſſimum catalogum aut*

expur-

expurgantur, aut penitùs abolentur, vt Andreæ Oſiandri, Vuolphgangi Latij, Munſteri, Beati Rhenani, Eraſmi, Ioannis Rheuclini, Georgij Veneti, Vatabli, Iſidori Clarij, nihil de me ſiniſtrum ſuſpicari debet: nam præterquam quòd doctrina eſt ſana & catholica, quam ex eorum ſuſpectis libris ego circumſpectiſſimè hauſi, hauſi eam planè quando per ſanctum Inquiſitorum tribunal haurire licebat.

Erratum pluribus in locis eſt quàm per noſtram licuit diligentiam. Verùm partim peſſima originalia manuſcripta, quibus Chalcographi vſi ſunt: partim verò ſeria alia negotia, quibus impreſſionis tempore diſtrictus ego intendere libri correctioni parùm poteram, vt toties erratum fuerit effecerunt. In tot namque ac tam diuerſas curas aliquando diſtrahebar, vt vix reſpondendi otium ſupereſſet. xii. Errata Chalcographiæ excuſat & emendat autor.

Defuit & ſcriptis vltima lima meis,

& illud eiuſdem,

Emendaturus, ſi licuiſſet, eram.

At in his quid moror? nam licèt errata quæ ad ſcriptionem attinent, multa ſint, & plura quæ ad dictionem, tamen quæ ad ſententiam, longè plurima. Nemirum ſanè, quia dum neceſſitate tractus potiusquam voluntate ductus ſcribo, & mens aliò quàm ipſa vellet, vocatur, parcè & malignè & verba & ſententias ſuggerit. Quod de ſe prius me dixit Luyſius Legion. Magiſter meus ſapientiſſimus, ac Pater obſeruantiſſimus, in ſua ad explanationem Cantici Canticorum præfatione, verùm ipſe modeſtia & humilitatis, ego verò veritatis ergo dixerim. Deniq; quia, vt ille dixit,

Iuue-

Iuueneſque,ſeneſque,
Et pueri naſum rhinocerotis habent:
id ſuper eſt remedij, quòd, vt idem,
Si nimius videor, ſeraq; coronide longus
Eſſe liber, legito pauca, libellus ero.

APPROBATIO.

Lectus hic liber, admiſſus & approbatus eſt à doctiſſimo viro Fratre Ioanne Romero, Minimorum S. Franciſci de Paula, in regia curia eximio Prædicatore.

FRATRIS

F. ALPHONSI MENDOZAE AVGVSTINIANI, SACRAE Theologiæ Magiſtri, ac profeſſoris, Quæſtiones Quodlibeticæ.

QVAESTIO PRIMA SCHOlaſtica de Prædeſtinatione.

VTRVM PRIVS DEVS CREAturas rationales elegerit, ac prædeſtinauerit ad bona gratiæ, quàm bonum naturæ earum prouiderit.

QVAESTIO eſt quam non vulgò diſputant Theologi, digna tamen quam diſputent, & diligenter examinent propter incredibilem vtilitatem quam vel ſolus eius titulus pollicetur: quamq; ego polliceor, qui à fundamentis totam huius diſputationis dictionem euolui, conſtruxi, & ordinaui eam, vt ante oculos omnium conſtituerem.

PRincipio ipſe quæſtionis titulus euoluendus, & explicandus eſt. In eo namque tanquam certum conſtituitur, id quod apud omnes non habet eundem gradum certitudinis, videlicet, actuum & decretorum Dei vnum eſſe prius alio. Duæ ſunt extremæ hac in parte ſententiæ, quas vt euitent, & mediam ſequantur viam, qui quęſtionem propoſitam tractare voluerint,

I. Qua ratione vnus actus diuini ſit prior alio.

Sententia Scoti.

rint, paucis commemorabo. Prior eſt quam vulgò imputant Doctori ſubtili Scoto in 1. ſentent. diſtinct. 12. quæſt. 2. & in 2. d. 1. quæſt. 1. artic. 2. & in quodlibetis. quæſt. 4. quòd in ipſis actibus diuini intellectus, & voluntatis, ſit ordo quidam naturæ antecedens omnem conſiderationem noſtram: ſecundùm quem vnus diuinus actus eſt prior alio. Quod, qua ratione à Scoto dictum, accipi debeat, non multum mea refert, quò ad præſens attinet, expendere. Videtur autem id dicendi occaſionem inde ſumpſiſſe, quòd iam ante in. 1. ſentent. d. 2. quæſt. 7. §. ſed hic reſtat. &. d. 8. quæſt. 4. latiſſimè, quandam confinxerat diſtinctionem ex ipſa natura rei antecedentem conſiderationem noſtri intellectus, in ipſis actibus, & attributis Dei. Vbi autem ordo, & diſtinctio ponitur, prioritas etiam, & poſterioritas ponatur neceſſum eſt, vt tradit S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 1.

Sententia Gabrie.

Poſterior ſententia eſt Gabrielis multis in locis: nam in. 1. d. 9. quæſt. 3. ar. 3. dubio. 2. ex Ocham, & Gregorio, ordinem naturæ, quem Scotus aſſignauerat, multis refert, ac reijcit. Deinde in. 3. d. 2. q. vnica. art. 3. dub. 3. ait, prioritatem illam, & ordinem ſignorum Scoti nulla ratione in diuinis admitti debere. Et denique tàm eò loci, quàm. d. 19. eiuſdem libri. 3. quæſt. vnic. art. 2. concluſione. 4. in fine, contra Scot. & contra omnes expreſſiſſimè, omnem ordinem, omnemque prioritatem, etiam quam ſecundùm noſtrum modum intelligendi poſſemus excogitare, à diuinis actibus remouet, in hunc modum dicens: Vnus enim eſt actus in diuinis indiſtinctus, quo vnica cognitione præuidit Chriſti incarnationem, omnium ele-

electorum futuram beatitudinem, caſum, & reprobationem: neque vnum priùs, aliud poſteriùs. Et. d. 2. ſic ait: In nullo ſigno prædeſtinauit quemcunque ad beatitudinem, quin in eodem prædeſtinauit omnes beatificandos, & præuidit omnes damnandos, & præuidit omnia futura, neque eſt talis ordo in diuinis: ſed ſimul vidit Deus merita, & demerita, pœnas, & futura præmia. Hæc Gabriel. Iam ergo iuxta hoc dogma Gabrielis, ocioſa eſſet, & ſuperuacanea præſens noſtra diſputatio, qua inquirimus, an priùs Deus naturalia quam gratuita, & diuina decreuerit condere: nam dicit ille, non licere nobis ordinem aliquem in diuinis actibus aſſignare.

Sed planè Gabriel trepidauit timore vbi non erat timor: Scotus verò non timuit vbi nonnulla erat timendi ratio. Nos verò eorum periculo docti, auream, quam appellauit Horatius, mediocritatem tenebimus: nam verebimur quidem ordinem, & prioritatem realem in diuinis actibus conſtituere. At ſecundùm rationem, & conſiderationem noſtram, ordinem ponere non formidamus, cum ipſomet Scoto in. 3. d. 32. quæſt. vnic. art. 3. & Alexandro Alenſ. 3. part. quæſt. 3. membro. 5. & noſtro AEgidio Rom. in. 1. ſentent. d. 41. quæſt. 1. art. 2. in initio. Caietano. 1. part. quæſt. 19. art. 5. Sylueſtro in Roſa aurea ſuper euangelia tractatu 3. quæſt. 1. Alberto Pighio lib. 10. de lib. arbit. in initio. qua etiam via, inoffenſo incedunt pede cæteri Theologi. Et, ſi vacaret, demonſtrarem non difficili negocio Scotum à communi Theologorum doctrina, hac in parte minimè diſſidere, vt ferè oſtendit Caietanus. 1. *Vera ſententia communis.*

part. quæſtione. 42. artic. 3. quamuis Gregor. in 1. diſt. 9. quæſt. vnica. 5. his præmiſſis. acerbè taxet, & increpet Scotum in hac parte.

Explicatio ſententiæ communis. Sed hæc miſſa facientes, & in commodiorem reſeruantes, locum breui oſtendamus, qua ratione conſtituenda ſit hæc prioritas in diuinis. Alexand. his verbis luculenter id explicat. 3. part. quæſtio. 3. ſuprà, vbi differens qua ratione prædeſtinatio Chriſti ſit prior noſtra, & ſit cauſa noſtræ, dicit ſic: Attendendo ad principale ſignificatum, quod eſt diuina præſciētia cum approbatione, prædeſtinatio Chriſti, & aliorum ſimul ſunt in mente diuina, attendendo verò ad connotatum quod eſt gratia, & gloria Chriſti, & noſtra, eſt ordo prædeſtinationis Chriſti ad alias prædeſtinationes, ſecundum quòd gratia & gloria Chriſti eſt cauſa gratiæ, & gloriæ noſtræ. Hæc ille. Certè hanc ob cauſam S Thom. 1. contra gentes. c 87. erroneum exiſtimat dicere ſic omnia pendere ex ſimplici Dei voluntate, vt nulla ſit ratio diuinorum actuum aſſignanda. Ex quo fit quòd ſi petatur, quare Deus condidit hominem? rectè dicitur, vt decoraretur orbis: ſi, quare dat gratiam? rectè dicitur, quia vult dare gloriam. Et D. Bonauentura in 1. diſt. 41. ar. 1. quæſt. 1. ſi quæratur, inquit, quare Deus vult pluere? Reſpondetur propter noſtram vtilitatem. Vnde nos colligimus priùs à Deo volitam fuiſſe, & intētam gloriam, quàm gratiam, & decorem vniuerſi, quam hominem, & vtilitatem hominis, quam pluuiam: hoc autem totum refundi non debet in ipſas volitiones Dei, quaſi multæ ſint, quarum vna ſit prior alia; ſed in res ipſas volitas, & intentas, quarum vna in ſuo eſſe, & in ſua bonitate dependet ab alia, & eſt ab alia, aut propter aliam, vt etiam accuratè conſidera-

derauit Ferrara.1.contra gentes.cap.86. Ad idem facit, quod idem doctor fundamentalis AEgidius Romanus, D. Thomæ diſcipulus, & auditor multis in locis ſuæ doctrinæ, ſed præſertim in allegatis locis, ſcilicet in.2.Sentent. dict.1.part.2.q.1.art.2.diſputans, vtrum Deus agat propter finem, dicit, eatenus Deum agere propter finē, quatenus rebus talem dedit naturam, vt ſint, atque dirigant & agāt propter finem: quamuis id etiam explicet, alijs modis qui ad noſtrum inſtitutum minimè pertinent.

Iam ergo cum in dubium vocamus, an prius Deus intenderit, & prouiderit gratiam quàm naturam, id ſolum inquirimus, an gratia ſit propter naturam, tanquam propter finem, an vero ſecundò viceuerſa natura propter gratiam, aut tertiò neutra ſit propter alteram, ſed independenter, & ſeorſum vnaquæque fuerit volita; & producta ſine ordine ad aliam. Vt enim doctè tradidit Syluester in Roſa aurea loco citato, multa ſunt in rerum natura, quæ interſeſe nullum habent ordinem excellentiæ, aut prioritatis, nec à ſe viciſſim pendent ſecundùm aliquod genus cauſæ, vt, verbi gratia, lapides, & formicæ; albedo, & logica: & de his rebus certum eſſe debet ſeorſum, & abſque alterna dependentia volitas, & prouiſas eſſe à Deo quantùm nobis licet exiſtimare: eò quòd nullum inter ſeſe, res illæ ordinem habere videantur. Examinare ergo nos debemus an naturalia, & ſupernaturalia ad hoc tertium genus pertineant, quod quidam dicunt, vt neutra ſint prouiſa, aut condita propter alia: an verò viceuerſa alia propter alia intenta ſint, & rurſus, an naturalia propter ſupernaturalia: vt inde noſtri dubij reſolutionem comparemus.

II. Quid nomine electionis dilectionis & præ- deſti.

SECVNDO loco circa verba illa eligendi, & prædeſtinandi in titulo quæſtionis poſita, præfari breuiter eſt operæpretium electionem, dilectionem, & prædeſtinationem non vnum, ſed multos actus eſſe noſtro modo intelligendi, ipſoſque magnoperè differentes. Et quidem cùm aliàs multifariam poteſt inter eos diſcrimen aſſignari, vt latiſſimè, & eruditiſſimè deducit Ægidius in primo loco citato: tum verò maximè quantum ad noſtrum ſpectat inſtitutum, in hoc diſtinguuntur, quòd electio, & dilectio antecedunt prædeſtinationem, vt habet Sanct. Thom. 1. p. quæſt. 23. artic. 4. ſicut enim efficax applicatio, & ordinatio mediorum ad finem, præſupponit efficacem intentionem, & volitionem finis, ita prædeſtinatio (quæ nihil eſt aliud quàm ordinatio mediorum ad finem beatitudinis, vel ordinatio aliquorum in finem beatitudinis per certa media) ſupponit in Deo voluntatem efficacem conferendi eis beatitudinem, illis inquam præ alijs, in quo ratio electionis, & dilectionis conſiſtit. Eſt namque dilectio quatenùs eſt volitio conferendi illis gloriam, eſt verò electio quatenùs illis pluſquàm alijs, vult illum finem beatitudinis. Præterea electio, & dilectio ſunt actiones à diuina voluntate profectæ: contrà verò prædeſtinatio ab intellectu, vt contra Scotum, & Gregorium Arimin. tenent diſcipuli Sanct. Thomæ, de quo aliàs. Quamuis itaque his, atque multis alijs modis differant diuini iſti actus, in præſenti tamen diſputatione confusè à nobis, & citra aliquem delectum vſurpabuntur, videlicet pro actu illo, quo Deus voluit, ac decreuit homi-

homines, & angelos in gratia, & gloria conſtituere, ſiue id fecerit per actum electionis, ſiue dilectionis, ſiue prædeſtinationis. Omnes enim iſti actus ad rerum ſupernaturalium ordinem ſpectant, & quidquid ſupernaturale eſt, ab illis habet proficiſci, & prouideri: contrà verò omnia naturalia à nullo illorum trium actuum habent fieri, ſed potiùs à quadam alia prouidentia, ac dilectione naturali, ſecundùm vulgatum modum loquendi Theologorum: quem tamen quò ad hoc poſtremum, ego conuellere, & expugnare conabor, & in hoc totos contendam neruos.

Cætera vocabula, ac nomina in titulo quæſtionis poſita, dilucidiora, ac manifeſtiora ſunt, quàm vt noſtra indigeant explicatione. Iam ergo quæſtio præſens erit. Vtrùm actus iſte quo Deus decreuit, & voluit quibuſdam gratiam, & gloriam dare, præſupponat ſecundùm rationem, & conſiderationem noſtram, alium actum prouidentiæ naturalis, quo Deus eorundem, ſiue hominum, ſiue angelorum naturam condere deſtinaſſet: an verò priùs elegerit, dilexerit, & prædeſtinauerit certos illos ad diuina bona gratiæ, & prædeſtinationis, & deinde alio actu, ſecundùm noſtrum captum, & intellectum, prouiderit, & decreuerit eos condere. Et quidem, aut ego fallor, aut quæſtio erit cùm iucundiſſima tum vtiliſſima, & ſanè non fallor. *Senſus totius quæſtionis.*

III. *Prima ſententia quod prius Deus naturã quã gratiam prouiderit.*

EST iam prima ſententia, quam non vnus, & alter Theologus, ſed omnes ferè vnanimi conſenſione veriſſimam cenſent. Videlicet naturæ ordinem præſupponi ad ordinem gratiæ, in diuina mẽte: atq; adeò priùs Deum natur-

alia quàm ſupernaturalia ab æterno cōdere decreuiſſe. Quod adeò verum eſſe exiſtimant, vt ex antiquis Theologis nullum, & ex recentioribus aut nullum, aut vnum, vel alterum reperiant, qui in quæſtionem hoc vſquam verterit. Tam conſtans apud omnes ſemper fuit quòd priora ſint intenta, & prouiſa à Deo naturalia, poſteriora verò ſupernaturalia. Vnde in hunc modum ſtatuunt, ordinantque: & enumerant actus diuinos, vt dicant, primò omnium ſeipſum Deum cognouiſſe, & dilexiſſe: ſecundò voluiſſe manifeſtare ſuam bonitatem, ſapientiam, & alia attributa, profundendo, & communicando rationem entis rebus omnibus alijs extra ſe: tertiò cognouiſſe ſcientia ſimplicis intelligentiæ infinitos modos, quibus ſuam poterat oſtendere, & impertiri bonitatem: quartò autem, cū ventum eſt ad particularem communicationem ſui, voluiſſe primò omnium condere rerum naturam, cœlum, elementa, mixta, viuentia, &c. Et hinc incipiunt diſſentire Doctores: nam Scotus in 3.d.19.q.vnica. §. In iſta quæſtione. cui velut membra capiti adiunguntur, ſui, quos Scotiſtas appellant, contēdit perſuadere, quòd poſt decretum de creaturis quantùm ad earum naturas, ſtatim à Deo decretum fuerit de omnibus prædeſtinatis, & ibi de Chriſto. Thomiſtæ verò (hoc enim nomine ſectatores doctrinæ D. Thomæ Theologorum ſchola appellat) neq; de Chriſto, neq; de prædeſtinatis quidquam Deum dicunt prouidiſſe, quo ad vſq; viſa ſunt omnia naturalia, & omnia gratuita ſpectantia ad ſtatum innocentiæ, & peccatum primorum parentum: atq; adeò vtraq; Theologorum ſententia in hoc vno videtur conuenire, quòd eſſe rerum naturale præſupponitur ad præ-

prædeſtinationem Chriſti & noſtram.

Et probatur paucis quidem ſed fortiſſimis medijs (non enim eſt animus ingentem argumentorum ſyluam congerere, ſed pauca quidem numero, ſed virtute maxima.) Primò ergo arguitur, quia illud ſancti Thomæ dictum in. 3. p.q.1.art.3.ad 4. prædeſtinatio ſupponit præſcientiam futurorum, in aperto D.Pauli, Roman. 8.teſtimonio niti videtur. Quos prçſciuit, & prædeſtinauit, &c. vbi Paulus inſinuat, quòd eos prædeſtinare Deus non poterat, niſi præſciret, id eſt, prius eos ſciret (vt habet gloſſa S.Thomæ, ibi, lectio. 6.) ergo prædeſtinatio non eſt actuũ Dei primus, ſed præcedit ſcientia, qua videlicet præſcit & præuidet ſecundùm ſuas naturas eos, quos in ſecundo ſigno prædeſtinare debet. **Argumenta huius ſent.** **Primum.** **Rom. 8.**

Secundo ex ipſa rei natura conſtat non poſſe intelligi, quòd aliquod donum conferatur alicui, & quòd ipſe non præſupponatur exiſtens, & habens naturam, præſertim ſi bonum conferendum ſit gratuitum, & ſupernaturale, (quod dixerim propter bonum naturale creationis, quod non ſupponit ſubiectum exiſtens, imò per ipſam creationem producitur ad exiſtentiam) ſanè non niſi in natura gratia fundari poteſt, & ideò ea quæ ſunt gratiæ ſupponere debent ea quæ ſunt naturæ: quæ ſunt verba AEgidij in.2. diſt.28.quæ.1.ar.2.ſtatim in initio. Confirmatur, quia Deus per potentiam ſuam abſolutam efficere nequit creaturam, cui naturalis ſit gratia, & gloria, & cætera bona prædeſtinationis, cuique impeccabilitas ſit naturalis, vt oſtendit S. Thom. in 2.diſt.23.quæſt.1.art.1. & de verit.q.24. ar.7. & communiter Theologi ibi in 2.d.23.AEgidius.q.1.ar.1. Argentina. q.1. art.4. Richardus, Bonauentura, Durandus, & omnes: ſoli Deo na- **Secundum.**

turale eſt habere gratiam, & gloriam non ab alio quopiam mendicatam, & acceptam: cæteris autem omnibus ſupernaturale eſt, id eſt, vim ſuæ naturæ longè excedens, ergo intelligi non poteſt, quòd ad ſuſcipiendam gratiam, & gloriam non præſupponatur quis iam habens naturam, cui ſcilicet fiat illa gratia donorum ſupernaturalium. Et ex conſequenti cùm imaginamur Deum excogitantem, & prouidentem de rebus gratuitis, iam præceſſit noſtro modo loquendi prouidentia de naturalibus.

Tertium. Tertiò arguitur, præmittendo id quod apud omnes eſt conſtitutum, ſcilicet, prouidentiam in Deo priorem eſſe prædeſtinatione, vt habetur in Sanct. Thoma, de veritate. quæſt.6. arti.3. vbi dicit, prædeſtinationem ſe habere ex additione ad prouidentiam. Et. 1.p. priùs hac ratione de prouidentia, quàm de prædeſtinatione diſputat. Et idem facit Mag. in. 1. & ibi omnes Doctores, & Alexand. 1. p. & ratio id conuincit, Nam abſurdum eſſet dicere quòd prædeſtinationi ſuperueniat prouidentia, eſſet enim hoc facere prædeſtinationem inefficacem, & alterius indigentem præſidio. Eſt ergo prior prouidentia: aliquem enim inter ſeſe ordinem habent. Ex quo iam ſic argumentor, Prædeſtinatio ſupponit prouidentiam, ergo ea quæ fiunt per prædeſtinationem, ſupponunt ea quæ fiunt per prouidentiam. Qualis enim ordo inter actiones reperitur talis inter earum terminos, & actiones reperiri debet. Cum ergo actus prouidentiæ ſit prior prædeſtinatione, res prouiſæ priores debent eſſe rebus prædeſtinatis: ſed res prouiſæ ſunt res na-

tura-

turales, hæ ergo præcedunt in intentione Dei eas quæ per prędeſtinationem fiunt, ſcilicet, res ſupernaturales.

Quartò res naturales non habent fieri, & produci in rerum natura ex vi diuinæ prædeſtinationis: & licet aliquæ earum interdum ex vi prædeſtinationis ſequantur, at omnes impoſſibile eſt ab ea fieri, ego quærenda, & conſtituenda eſt in Deo aliqua alia prior prouidentia, videlicet, communis, & generalis, ex qua res omnes naturales ſequi debeant. Antecedens patet, quia ex prædeſtinatione non ſequuntur niſi quæ cum fine prædeſtinationis habent ordinem, quæque ad finem ipſum conducunt, qualia ſunt, gratia, merita, & alia quæ numerauit Paulus, Roman. 8. vocatio, iuſtificatio, &c. Quòd ſi notabiliores quidam euentus naturales interdum ex prædeſtinatione electorum ſequuntur, id certe ideò fit, quia tales euentus ad ſalutem electorum conducere debent. At res quædam minutiſſimæ, & viliſſimæ, vt putà numerus guttarum pluuiæ, numerus arenarum maris, muſcarum, formicarum, pulicum, non apparet quid ad præaltum, & eleuatiſſimum prædeſtinatorum finem faciant: atque adeò dici neque poteſt, neque debet, quòd minima iſta, per prædeſtinationem fiant, ſed per generalem quandam, & communem prouidentiam antecedentem omnem prædeſtinationem. Quartum. Rom. 8.

Quintò ſaltem in via D. Auguſt. & D. Ambroſij, & ferè ſanctorum, quorum ſententias, & loca collegit Marſilius in. 3. quæſt. 1. art. 3. hæc doctrina defendi nequit. Enim verò D. Auguſt. Epiſt. Quintum.

105. &c.

105.& 106.& lib.1. ad Simplicianum. quæſt.2. & in Enchiridio.cap. 94. & alibi ſæpè, docet, totũ negocium prædeſtinationis, & reprobationis factum fuiſſe poſt præuiſum originale peccatũ. Et S.Thom.1.par.quæſt.23.art.1.ad 3.idem habet, & vbique locorum docet ferè cum patribus, Chriſtum fuiſſe prædeſtinatum in remedium peccatorum, in ſalutem humani generis, in perfectionem vniuerſi, in naturæ pręſertim humanæ gloriam, & exaltationem. Et.3.part. quæſt.1. art.3.ad. 4. Prædeſtinatio, inquit, ſupponit præſcientiam futurorum. Ex quibus omnibus conſequi videtur, cum ventum eſt ad decretum de prædeſtinatione Chriſti, iam Deum optimum maximum præuidiſſe, & præuoluiſſe homines, & eorum ſalutem, & totum vniuerſum, præſertimq; humanitatem, quam aſſumpturus erat. Eò enim ipſo quòd deſtinatur humana natura ad vnionem hypoſtaticam cum verbo diuino, iam præuolita, & præuiſa intelligitur ipſa caro, & humanitas. Atq; adeò ante decretum incarnationis, alia de carnis, & humanitatis, & totius vniuerſi natura decreta, in diuina mente, intelligimus præceſſiſſe. Quòd ſi prouidentia, qua res iſtas, Deus eſſe voluit, & decreuit, præcedit Chriſti prædeſtinationem, præcedit & noſtrã, hominum, & angelorum: nam prædeſtinatio Chriſti, noſtram præcedit ad minus, nam de angelis tam certum non eſt.

IV. Altera ſententia quod ſupernaturalia ſint priora naturalibus.

EST ſecunda, ipſaq; veriſſima, ſi rectè intelligatur, ſententia, quæ aſſerit, nullum actũ pertinentem ad ordinem rerum naturalium præceſſiſſe in mente Dei prædeſtinationem electorum: ſed primum omnium actuum fuiſſe prædeſtinationem, ex qua ſequuta ſunt cætera decreta, de condendo mundo, de creandis Ange-

ge-

gelis,& hominibus, de permittendo peccato, deq; alijs huiuſmodi ad ordinem naturæ pertinentibus. Itaque primum omnium decretorum Dei fuit prædeſtinatio Chriſti, deinde Angelorum,& noſtra: deinde decretum creationis rerum omnium naturalium: & hæc omnia ex illo primo decreto prædeſtinationis Chriſti, & noſtræ ſequuta ſunt. Neque verò deſtituta eſt hæc ſententia optimorum Doctorum patrocinio, vt pleriq;, qui præſentem quæſtionem à limine ſalutarunt, & in eius tractatione oſcitanter ſe geſſerunt, exiſtimāt: nam ex recentioribus multi,& ex vetuſtioribus nonnulli, in gratiam huius opinionis, plurimùm inſudarunt. Eam defendit Iacobus Naclantus, ſuper Epiſtolam ad Epheſios c.1. in digreſſione. Quo ordine, & ratione de rebus definitum fuerit apud Deum. Idē habet Albertus Pighius, lib. 8. de libero arbit. c.3.& lib.10. in initio. Huic etiam parti ſubſcripſit Ambroſius Catharinus, lib.1. de eximia prędeſtinatione Chriſti, in initio, & infrà adducens ſcripturæ loca, præſertim loco. 6.&.8. ſed loco.1. id habet expreſſiſſimè. Item Petrus Galatinus, lib. 7. de Arcanis Catholicæ veritatis, à.c.3. vſque ad. 9. vbi ex mente etiam multorum inter Hebræos doctiſſimorum, oſtendit, Deum, amore Meſſiæ, & amore matris eius permotum fuiſſe ad totam vniuerſi fabricam conſtruendā: atq; ad eo primum omniū volitorū fuiſſe Chriſtum, deinde ſecundum prædeſtinatos, tertium conditionem naturæ rerum, &c.

Sed ex Sententiarijs vnum qui inſtar mille nobis eſſe debet, depromamus: Is eſt Scotus. 3. d. 19. q. vnica. §. In iſta quæſtione. Vbi ſic loquitur: Primò Deus intellexit ſe ſub ratione ſummi boni: in ſecundo ſigno intellexit creaturas

omnes:

Signa, ſeu inſtantia rationis, Scoti explicantur.

omnes: in tertio prædeſtinauit hos ad gloriam, & gratiam, &c. Hæc ſunt ſigna Scoti à tàm multis tractari ſolita, & à tàm paucis benè intellecta. Sed profectò illis, aut ego fallor, aut noſtram inſinuat opinionem, non enim ponit decretum de creaturis (vt quidam exiſtimant) ante decretum de prædeſtinatione, vt & verba ſonare videntur: imò, ſi rectè inſpiciatur, primùm omnium ponit prædeſtinationem, videlicet, in tertio ſigno: nam quæ in primo, & ſecundo ſigno ponit, ad decreta Dei non pertinent, ſed ad ſimplicem rerum intelligentiam. Vnde conſultò abſtinuit Scotus, cum in ſecundo ſigno dicit, Deum intellexiſſe creaturas, à verbo vidit, prouidit, intendit, decreuit, &c. tantum poſuit verbum intellexit, nimirum per ſimplicem intelligentiam: & hoc veriſſimum eſt, quòd per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, priùs Deus cognouit, & intellexit creaturas, quàm Chriſtum, & electos prædeſtinaret. Cæterùm ſcientia approbatiua, & ſcientia viſionis, & prouidentia, ſeu volitione efficaci, & conſequenti, primum quod prouidit, & voluit, fuit negotium prædeſtinatorum.

Locus inſignis Scoti pro noſtra ſententia.

Sed, quoniam hæc explicatio ſententiæ Scoti, multas poteſt pati calumnias: age, & eius mentem certiùs collimemus, recurrentes ad aliud eius teſtimonium. Id habetur in eodem lib. 3. Sentent. d. 32. quæſt. vnica. art. 3. cuius verba tu attentè perſpicè, lector optime: ſola enim attenta lectione, non gloſſa, aut explicatione aliqua egent. Sic ergo dicit: Omnis rationabiliter volens, priùs vult finem, & ſecundò illud quòd immediatè attingit

finem

finem, & tertiò alia, quæ remotiùs ſunt ordinata ad attingendum finem. Cùm igitur Deus rationabiliſſimè velit, licèt non diuerſis actibus, ſed tantùm vno, in quantùm illo diuerſimodè tendit ſuper obiecta ordinatè: Primò vult finem, & in hoc eſt actus ſuus perfectus, & voluntas eius beata: ſecundò vult illa, quæ immediatè ordinantur in ipſum, prædeſtinando, ſcilicet, electos qui immediatè attingunt ipſum, &c. Et ſtatim: tertiò vult illa quæ ſunt neceſſaria ad attingendum hunc finem, ſcilicet, bona gratiæ: Quartò vult propter alios alia, quæ ſunt remotiora, putà hunc mundum ſenſibilem, vt ſeruiat eis, vt ſic verum ſit illud, 2. Phyſicor. homo quodammodò eſt finis omnium ſenſibilium, ſcilicet, quia propter ipſum volitum quaſi in ſecundo ſigno naturæ, ſunt omnia ſenſibilia volita quaſi in quarto ſigno. Illud etiam, quod eſt propinquius fini vltimo, conſueuit dici finis eorum, quæ ſunt remotiora. Siue igitur, quià Deus vult mundum ſenſibilem in ordine ad hominem prædeſtinatum, ſiue quia quodammodò vult immediatiùs hominem amare ſe, quàm mundum ſenſibilem eſſe, homo erit finis mundi ſenſibilis. Hæc Scotus. Quibus nihil clarius, & aſſeuerantius à nobis dici potuiſſet, à nobis inquam, qui hanc ſententiam aſſerere, & firmare ſatagimus. Primùm enim omnium ponit, Deum velle finem, id eſt, manifeſtationem ſuæ bonitatis: ſecundum, prædeſtinationem electorum: tertium, bona gratiæ, quæ ſunt fini prædeſtinationis aptiora, & propinquiora media, quartum mundum ſenſibilem, id

eſt,

eſt,eſſe rerum naturale.Gab.3.diſt.32.quæſt.vnica. art.1. notabi.3. hoc idem Scoti teſtimonium ad verbum refert,& ſequitur. Vnde ponit hæc ſententia,Chriſtum prædeſtinatum,non ſolùm ante cęteros omnes homines,quod ponunt omnes Theologi, ſed & ante omnes angelos, quod non omnes,neq; plures fatentur, ſed pauci, id eſt, Scotus, cum relatis ſuperiùs, & Viguerius, & Iacobus de Valentia, & quidam alij: ſed & ante omnes etiam creaturas: ita vt,qua natione homo eſt,dicatur primogenitus omnis creaturæ,& ante cæteras omnes, à Deo intentus,& volitus,de quo multa inferiùs.

V. An in doctrina S. Tho. defendi poſſit ſecunda ſententia.

SED priuſquàm ad huius veriſſimæ noſtræ ſententiæ probationes deueniamus, dubiũ hic nõ prętereundum occurrit, an,ſcilicet, in doctrina S. Thom. defendi valeat hæc noſtra ſententia. Prima enim, & maxima, quæ in doctrina Sanct. Thom. ſeſe offert, difficultas eſt, quòd Sanct. Thom. exiſtimat, minimè Chriſti prædeſtinationem futuram, ſi homo non peccaſſet. Ex quo fieri videtur conſequens, priùs à Deo viſum fuiſſe peccatum, & volitam eius permiſſionem, quàm volita fuiſſet incarnatio verbi:atq; adeò non apparet quomodò,in via Thomiſtarum,ſtare poſſit,quòd primũ omnium decretorum Dei fuerit incarnatio,ſeu prędeſtinatio verbi,ſi iam præceſſit peccati viſio,atq; permiſſio.Si verò priùs quàm peccatum videretur, fuit Chriſtus prædeſtinatus, iam ergo etiam nõ exiſtente peccato,Chriſtus,qui ante viſum peccatum prædeſtinatus fuerat,veniret,quod directè pugnat cum doctrina S.Thomæ.

Quomodo licet Chriſtus fuit

Vt ergo has ſententias conciliemus, ex quorundam recentiorum doctrina, aduertendum nobis eſt, quòd, licèt Chriſtus fuerit prædeſtinatus

natus ante viſum peccatum, & ante decretum creationis vniuerſi, non tamen fuit prædeſtinatus independenter ab eis, ſed dependenter, atque adeò non ſequitur, quòd veniret, peccato non exiſtente; ſicut, neque veniret, vniuerſo non exiſtente, & creaturis non exiſtentibus. Licet enim ſit prædeſtinatus ante creaturas, non tamen independenter à creaturis, & vniuerſo. Certè nunquam vult cordatus aliquis prouiſor finem, niſi dependenter à medijs, neque vult finem niſi per media, neque vellet eſſe finem niſi ſimul vellet eſſe media: atque adeò quàmuis priùs velit finem; quàm media; non ſequitur, quòd ſit futurus finis; non exiſtentibus medijs, quia non intenditur finis niſi dependenter à medijs. Certum eſt, Deum priùs velle gloriam alicui, quàm ei velit gratiam, atque merita: Cæterùm quia non vult gloriam ſine gratia, & meritis, imò neque vult eam niſi cum dependentia à gratia, & meritis, tanquàm à medijs; non ſequitur futuram eſſe gloriam niſi etiam ſint merita; & ſit gratia: Similiter priùs Deus, & natura intenderunt homiminem, quàm intenderent elementa, quibus homo conſtat: Cum enim homo ſit rerum ſenſibilium finis (vt habet Ariſtot. 2. Phyſico. text. 24. & elucidat fuſiſſimè & doctiſſimè AEgidius in. 2. d. 1. p. 2. quæſt. 1. artic. 4.) priùs eſt volitus quam volita ſint elementa: quia tamen non eſt volitus homo, ſine elementis, ſed potiùs dependenter ab elementis, tanquàm à medijs, ideò non ſequitur, futurum eſſe hominem, ſi elementa non eſſent: Ad hunc ergo modum, habet noſtra ſententia, priùs Deum voluiſſe vnionem hypoſtaticam, & incarnatio-

prædeſtinatus ante viſum peccatum, non veniret ſi peccatum non eſſet.

nationem verbi, quàm vellet permittere peccatum,& quam vellet condere naturam hominis,& totius vniuerſi. Quia tamē nō eſt volita incarnatio ſine peccato, imò dependenter eſt volita à permiſſione peccati, & à natura rerum, tanquam à medijs, idcircò non ſequitur futurū eſſe Chriſtum, ſi peccatum non eſſet, aut ſi vniuerſum non eſſet. Atq; adeò, niſi exiſtente peccato, non veniret Chriſtus, quæ eſt doctrina S. Thomæ.

Argumentum contra prædictam explicationem. Hæc explicatio veriſſima eſt, in eo quòd aſſerit, non fuiſſe volitum Chriſtum, neque prædeſtinatum, niſi dependenter ab vniuerſo, & à natura humana: atque adeò non futurum Chriſtum niſi exiſtente vniuerſo, & exiſtente humana natura. Cæterùm in eo, quod aſſerit, non fuiſſe Chriſtum volitum, niſi dependenter à peccato, ægrè, & non ſine ingenti difficultate ſaluatur. Quamuis enim rectè intelligatur, Chriſtum non fuiſſe volitum, niſi dependenter à creaturis, & à natura humana, & ſimiliter gloriam non fuiſſe volitam, niſi dependenter à gratia, & meritis: atque adeò hominem minimè fuiſſe volitum, niſi dependenter ab elementis: cæterùm hæc omnia idcircò vera ſunt, quia creaturæ, & natura humana ordinantur tanquam media neceſſaria, & per ſe requiſita ad eſſe Chriſti (niſi enim eſſent creaturæ, & eſſet natura humana, eſſe non poſſet Chriſtus.) Et ſimiliter gratia, & merita ſunt media ad gloriam, & elementa ad conſtitutionem hominis. At verò permiſſio peccati, nulla ratione eſt mediū, per ſe requiſitum ad incarnationem verbi, & ideò potuit optimè, & intendi, & prouideri incarnatio independenter à peccato.

Solutio. Sed ad hoc dici poteſt, quòd licèt permiſſio peccati, ex

tè, ex natura rei, non ſit medium ad incarnationem, cæterùm de facto ex ſpeciali Dei pacto, & voluntate, aſſumpta eſt tanquam medium, per quod incarnatio verbi deduceretur ad effectum, alioqui non deducenda. Sicnamque gratia, & merita ſecundùm rei naturam, & Dei omnipotentiam, non ſunt media per ſe requiſita ad gloriam, quia tamen de facto, & ex lege, & ordinatione Dei habent eſſe media, dicimus, Deum nemini voluiſſe gloriam, niſi dependenter à gratia, & meritis. Similiter ergo licèt peccatum non ſit, per ſe loquendo, medium ad vnionem hypoſtaticam, quia tamen Deus voluit ipſum aſſumere pro medio ad ipſam vnionem incarnationis, dicimus, Deum nõ voluiſſe incarnationem, niſi dependenter à peccato. Atq; adeò non foret incarnatio, ſi peccatum non eſſet. cum quo benè ſtat, quòd prior fuerit incarnatio in mente Dei, quàm peccati permiſſio.

Replica contra prædictam ſolutionem.

Sed ſunt qui hanc ſolutionem labefactare contendunt, dicentes, alium eſſe finem, in quem commodiùs potuit permiſſio peccati ordinari, videlicet, ad oſtendendum modum ſuauis prouidentiæ Dei: ad eam enim ſpectat permittere peccata, & quòd aliquæ creaturæ à fine deficiant, vt habet S.Thom. 1.p.q.23.ar.3. In hunc ergo finem ordinari potuit peccati permiſſio, atq; ideò non eſt quòd in finem incarnationis dominicæ, fuerit tanquàm medium aſſumpta & ordinata.

Explicatio totius dubij & Solutio.

Sed planè hæc noſtræ ſolutionis confutatio magis firmat noſtram ſententiam. Qua enim ratione credendum eſt, quòd propter bonum prouidentiæ, totam humanam naturam miſerè ruere, & peccare, Deus permiſerit: cùm ad hunc

prouidentiæ finem, ſatis fuiſſet permittere aliquos peccare, & à fine deficere? Quin cum Deus per ſuam prouidentiam generalem ſupernaturalem, omnes homines, nemine prorſus excepto, ordinaſſet, & direxiſſet in finem beatitudinis, non apparet, quomodò ad oſtendendam bonitatem, & ſuauitatem ipſius prouidentiæ, omnes peccare, & à fine illo deficere fineret. Hoc enim potiùs pugnat cum bono prouidentiæ, & illud deſtruit, quàm commendat, & oſtendit: permittere, ſcilicet, omnes deficere à fine illo, ad quem per ipſammet prouidentiam, ijdem omnes fuerant ordinati. Reſtat ergo, vt id quod inferre nitebamur, colligamus, quodq; omnes qui rem hanc penitiùs introſpexerint, aſſeuerabunt, nempe, quòd ad excellentiſſimum alium, & maximum, & ſupremum finem ordinata fuerit peccati totius naturæ permiſſio, videlicet, ad incarnationem dominicam, vt ſcilicet, huius mirabilis beneficij ſuprema miſericordia magis eluceſceret, dùm per illud præſtaretur remedium inſtaurationis tam generali, ac miſeræ totius humani generis ruinæ: & ſic huiuſmet beneficij efficaciſſima poteſtas, & virtus, ampliùs manifeſtaretur, quod pro totius humanæ naturæ reparatione, & pro mille alijs effectibus diuiniſſimis, qui ex hac totius naturæ peccati permiſſione, ſequuti ſunt, magno conſilio à Deo factum fuit. In hunc ergo modum conciliari poteſt noſtra ſententia cum doctrina S. Thomæ, aſſerentis, incarnationem non futuram niſi exiſtente peccato. Quam quidem conciliationem, eò ab omnibus approbari vellem, quò hæc noſtra ſententia gratior, & plauſibilior cunctis videatur.

VI. Quatuor concluſiones, quibus tota quæſtio reſoluitur.

HIS ergo ſic ſtatutis, vt ad locum vnde egreſſa eſt oratio, reuertatur, hæ à me ſtatuuntur concluſiones, noſtræ quæſtionis reſolutiuæ. Prima: Omnium, quæ Deus ab æterno, in mente ſua facere excogitauit, primum fuit vnio hypoſtatica verbi diuini: ſecundum, prædeſtinatio omnium electorum: tertium, naturæ rerum conditio: ac proinde priora ſunt ſupernaturalia, quàm naturalia, & ordo naturæ præſupponit ordinem gratiæ. Hæc ſimul probanda eſt cum ſequentibus. Secunda concluſio: Nullius futuri præſcientia præſupponitur in mente Dei ad prædeſtinationem, ſed omnia ex ipſa ſequuntur: atque adeò nihil prorſus ab æterno decreuit Deus facere, vel in tempore facit, nihil permittit, ſiue intendit, ſiue naturale, ſiue ſupernaturale, ſiue ſit res magni ponderis, ſiue minimi, & ferè nullius, quod non proueniat, ſitq; effectus, & medium prædeſtinationis electorum, & Chriſti. Atque adeò omnia cadunt ſub ordine diuinæ prædeſtinationis, tanquam media ad Chriſti, & ſanctorum gloriam ordinata. Tertia: Non eſt aliqua alia prouidentia in Deo, antecedens prædeſtinationem, ex qua ſcilicet, prouidentia prouenjant res naturales, & quidam alij effectus ſupernaturales: ſed vnica eſt duntaxat prouidentia, ipſaq; eſt prædeſtinatio, ex qua omnia in vniuerſum nullo prorſus excepto, habent ſequi. Atq; adeò iuxta hanc concluſionem, totum vniuerſum, vt complectitur naturalia, & ſupernaturalia, bona, & mala, ſubſtantias, & accidentia, & omnes in vniuerſum modos eſſendi, & operandi, non ſolùm in generali, ſed in ſpecie, & indiuiduo, ſunt conſideranda tanquam vnicum obiectum totale diuinæ prædeſtinationis: ità vt nihil omninò ſit,

Prima. Secunda. Tertia.

quod ſubterfugiat illius obiecti latitudinem, & quod non cadat ſub actu illo prædeſtinationis.
Quarta. Vnde ſit quarta concluſio: ſi electorum prædeſtinatio futura non eſſet, nihil eſſet omninò in rerum natura. Itaque ſtatuo tanquàm certum, quòd niſi Chriſtus futurus eſſet in mundo, nulla fuiſſet a Deo facta electorum prædeſtinatio: non exiſtente autem prædeſtinatione, ex cuius vi ſequuta ſunt omnia, non eſſet cœlum, non terra, non reliqua elementa, non viuentia, non homines, non Angeli, non peccata, non dæmones, non reprobi: & demum, vt vno totum verbo abſoluam, ſolus Deus eſſet, & nihil aliud eſſet à Deo, neq; naturale, neq; ſupernaturale, neque bonum, neq; malum. Loquimur ſecundùm communem rerum legem & ordinem, & iuxta eos fines, quos probabiliter ſuſpicamur, Deum habuiſſe in creaturarum conditione. Nam nequaquam intendimus diuinæ potentiæ maieſtatem, ſic noſtræ imbecillitatis captui alligare, vt negemus potuiſſe Deum, quæ ſua eſt abſoluta potentia, naturâ rerum independenter à gratia, & gratiam independenter à Chriſto domino, facere, & ordinare: neq; contra hoc ſunt noſtræ concluſiones. Quas ſimul eſt animus explicare, & efficaciſſimis argumentis cõfirmare: cum enim connexæ ſint inter ſeſe, & concatenatæ, vna ſine alia probari, aut explicari minimè poteſt, imò mutuò ſe ipſas probãt, & explicant, ſi attentè conſiderentur, & expendantur.

VII. Quomodo quidam intelligant quod Chriſtus, & ordo gratiæ præceſſerint in

PRincipio autem ſciendum eſt, ex recentioribus quoſdam, quibus hæc noſtra ſententia ſpecie tenus arriſiſſe viſa eſt, eam conatos fuiſſe defendere, ſed planè offendunt eam, potiùs quàm defendunt: & dum illam ipſis arriſiſſe dicunt, irridere ſe eam potius oſtendunt. Nam

Nam dicunt in genere quidem cauſæ finalis, verum eſt priorem eſſe in mente Dei ordinem gratiæ, & prædeſtinationis, quàm ordinem naturæ: in genere verò cauſæ materialis, oppoſito contingit modo. Veruntamen huiuſmodi diſtinctio potiùs eneruat noſtram ſententiam, quàm ſtatuit. Eam ergo priùs explodamus, & eneruemus oportet, dicentes: Aliud eſſe rerum, inter ſe ipſas, & in ſeipſis, vnam eſſe priorem alia, atque vnam eſſe cauſam alterius: & tunc optimè diſtinguitur in genere cauſæ materialis, aut efficientis, aut finalis, &c. Aliud verò eſſe ſi loquamur de rebus, non pro vt in ſeipſis ſunt, ſed pro vt ſunt in mente, & animo artificis, & architecti: & tunc cauſa materialis non habet locum, ſed ſolùm finalis. Cum ergo in præſenti quæſtione non inquiramus, quæ nam ſit prior, an gratia, an verò natura, ſed quænam prior fuerit in diuina intentione, volita, & intenta, gratia ne, an natura, profectò inaniter diſtinguitur in genere cauſæ materialis, aut finalis: ſolũ enim loquimur de cauſa finali. Et quia in hoc genere cauſæ, & abſolutè prior eſt gratia quàm natura, vt iam probabimus, ideò abſolutè, & modis omnibus priùs eſt volita, & prouiſa. mente Dei ordinem naturæ. Refutatur iſta explicatio.

Alij, de quorum numero eſt Franciſcus de Carthagena, recens author, diſcurſu. 4. de prædeſtinatione Dei, hunc in modum diſtinguũt, & dicunt: Homines, & angelos dupliciter poſſe conſiderari. Primò, quatenùs media ſunt ad illum finem, quem Deus in ipſis intendit, ſcilicèt, ad gratiam, adéque gloriam, & ſic verum eſt, priùs eſſe à Deo volitum, & intentum finem illum, id eſt, illam gratiam, & gloriam, quàm intenderetur eorum eſſe naturale, quia priùs in Secunda explicatio aliorum.

intentione eſt finis, quam media. Secundò conſiderantur homines, & Angeli, vt ſubiectum, & veluti cauſa materialis prædeſtinationis, & gratiæ, & gloriæ. Et tunc priùs intenduntur, & prouidentur à Deo quàm eorum gratia, & gloria intendatur. Sed planè doctrina hæc recidit in

Refutatur. præcedētem à me impugnatam, de genere cauſæ materialis, & finalis, & ideò ſimilem habet impugnationem. Cui addiderim, ipſos homines, & angelos, & totam naturam in intentione Dei, de qua ſolùm eſt ſermo, nunquàm poſſe conſiderari, niſi vt media ad eſſe ſupernaturale, licèt in ſeipſis optimè conſiderentur ſecundùm rationem ſubiecti, & cauſæ materialis. Et ideò in diuina mente ſemper habent fieri, atq; diſponi, poſt decretum de gratia, & gloria, id eſt, poſt prædeſtinationem.

3. Explic. noſtra ſent. Alij tertiò, firmare noſtram ſententiam contendentes eam planè videntur infirmare, atque adeò eorum explicatio priùs à nobis infirmanda eſt. Dicunt, diſtinguendum eſſe ordinem intentionis ab ordine executionis, & dicendum, quòd ordine intentionis priora quidem ſunt ſupernaturalia, quàm naturalia, ordine verò executionis oppoſitum accidit. Hæc quidem

Refutatur. doctrina veriſſima eſt, ſed ad propoſitum ſatis otioſa. Quis enim vnquam dubitauit, ordine executionis, priorem eſſe naturam, quam gratiam, cùm priùs Deus condiderit homines, & angelos, & poſteriùs, ſi non tempore, ſaltem natura, gratiam eis, & ſupernaturalia dona concesſerit? Solùm ergo loquimur de ordine intentionis, & de hoc dubitamus, imò iam aſſerimus, hûc Deum ſeruaſſe ordinem in rerum diſpoſitione, vt priùs voluerit diuina, & ſupernaturalia, quam naturalia condere.

Alij

Alij quarto loco diſtinguendum putant inter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quæ ad quidditates rerum abſtrahendo ab exiſtentijs terminatur: & inter ſcientiam viſionis, quæ ad res iam factas, iam præſentes, & exiſtentes, refertur. Et dicunt, quòd licèt ſecundùm ſcientiã ſimplicis intelligentiæ concedi poſſit, incarnationem, & prædeſtinationem priùs fuiſſe à Deo cognitam, & volitam quàm cætera: at per ſcientiam viſionis, in qua de exiſtentijs rerum agitur, cum ſuis circumſtantijs, & conditionibus, modiſque particularibus eſſendi, priùs viſum eſt vniuerſum, prior totus ordo naturæ, prior permiſſio peccati, ipſumque peccatum, quàm Christi, & noſtra prædeſtinatio. Sed nullus eſt, qui non videat diſtinctionem hanc in præcedentem ſolutionem vergere, & declinare. Nam quod hîc dicit de ordine ſcientiæ viſionis, ibi dicebatur de ordine executionis, (ſcientia enim viſionis res in executione iam factas, & exiſtentes præſupponit.) Et ſic ſecundum iſtum ordinem, nihil retulerit priora eſſe naturalia: nam in intentione, & volitione Dei, de qua in præſenti tantum eſt ſermo, ſupernaturalia ſunt priora. Sed de hoc ſcientiæ viſionis ordine, qualiter intelligendus ſit, ſermo iterum mihi habendus eſt in fine quæſtionis: nam exiſtimo etiam in hoc ordine priora eſſe ſupernaturalia, quàm naturalia. — 4. Explic. / Refutatur.

Alij tandem quintò, vt explicent, qua ratione prædeſtinatio Chriſti, & noſtra, ſeu ordo gratiæ ſit finis rerum omnium creatarum, dicunt, priùs quidem à Deo intentam fuiſſe rerum naturalium vniuerſitatem, ipſamque totam independenter, & abſque aliquo ordine ad bona gratiæ, & prædeſtinationis. Et deinde in alio ſigno — 5 Explic.

volitum fuiſſe à Deo totum ordinem gratiæ, & prædeſtinationis. Sed deinde in tertio ſigno creaturas omnes & rerum naturas, quas iam in primo ſigno decreuerat condere, deinde, inquàm, in hoc tertio ordinaſſe, & direxiſſe in in Chriſtum, & prædeſtinatos, tanquam in finé. Et per hoc verè dici Chriſtum, & prædeſtinatos rerum omnium finem, & omnia dici media ad illum. Sed ſanè hæc explicatio, licèt ſit hominũ doctiſſimorum, mihi nunquam placere potuit: imò ſemper plurimùm diſplicuit. Si enim dicamus, creaturas non ex primæua ſui conditione, ſecundùm quam creatus eſt mundus, ſed ſolùm ex ſecundaria rerum ordinatione, factas fuiſſe propter Chriſtum, & prædeſtinatos, non ſatis ſaluantur dicta ſcripturæ, aſſerentis expreſſiſſimè, omnia propter electos, & propter Chriſtum fuiſſe condita, vt validiſſimis argumentis demonſtraturus ſum ſtatim. Sed dicunt iſti: Propter Chriſtum, quatenùs Deus eſt, condita quidem fuiſſe omnia, ex primæua ſui conditione, non verò quatenus homo eſt. Sed hæc etiam loquutio impropriiſsima eſt, & contra D. Paulum eſſe videtur, vt iam oſtendemus. Ergo ad noſtrarum concluſionum probationes deueniamus.

Refutatur.

VIII. Teſtimonijs Pauli probantur poſitæ concluſiones. 1. Cor. 3.

HIS itaq; noſtræ ſententiæ explicationibus refutatis, prima eius probatio deſumitur ex optimis D. Pauli teſtimonijs, quorum primum eſt, quod habetur. 1. Cor. 3. Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Cephas, ſiue Apollo, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. Ecce vbi, qua ratione Chriſtus dicitur eſſe Dei, & prædeſtinati dicuntur eſſe ipſius Chriſti, eadem ratione omnia

omnia naturalia, ſiue præſentia, ſiue futura, ſiue vita, ſiue mors, dicuntur eſſe prædeſtinatorum. Sed ſic eſt quòd ideò dicitur Chriſtus eſſe Dei, & electi dicuntur eſſe Chriſti, quia Deus eſt finis Chriſti, & Chriſtus electorũ, id eſt, quia Chriſtus ordinatur in Deum, tanquam in finem, & electi in Chriſtum tanquam in finem: &, niſi eſſet ille primus finis, id eſt, Deus, vel manifeſtatio gloriæ Dei, non eſſet Chriſtus, &, niſi eſſet Chriſtus, non eſſent electi: ergo omninò eadem ratione creaturæ ideò dicuntur eſſe electorum, quia ſunt propter electos, & electi ſunt finis earum & ſic niſi eſſent futuri electi non eſſent naturæ creaturarum. Ex quo tandem ſequitur, ad creaturarũ decretũ, iam in intentione Dei præſupponi electionem, & prędeſtinationẽ Chriſti & ſanctorũ: imò ex ipſa prædeſtinatione illa omnia ſequi, tanquam eius media, & effectus. Confirmatur ex gloſſa D. Hieronymi ibi dicentis ſic: omnia creata ſunt, propter ſanctos. Certè ſi omnia propter ſanctos creata ſunt, priùs intenti ſunt ſancti, & à Deo voliti, & electi. Vnde ego non video, quomodò contra tam apertum D. Hieronymi, imò & Pauli teſtimonium, dici poſsit, quòd priùs ſint creaturarum naturæ à Deo intentæ, quàm ſanctorum iuſtitia, gratia, atq; gloria. Quod D. Pauli teſtimonium attentiſſimè expendendum eſt. Neque vero valet dicere, hyperbolicè ibi, D. Paulum, & per exaggerationem quandam loquutum fuiſſe, Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Cephas, &c. Quamuis enim quædam interdum in ſacris Biblijs loquutiones reperiantur, quas hyperbolicas accipi neceſſum eſt, vt illud, Neminem per viam ſalutaueritis, & illud, Semen tuum ſicut arenam maris, & ſtellas cœli, de quo Aug.

Omnia propter electos & electi propter Chriſtum.

Hyperbolæ in ſcriptura.

Luc. 10.

q. 26.

Geneſ.15. quæſt.28.inGen.& fortè illud.3.Reg.5.malleus,
3.Reg.5. & omne ferramentum non ſunt audita, dum ædificaretur templum Dei, id eſt, cum magna, & incredibili celeritate ædificatum eſt. Sed tamen in præſenti, hyperbole non habet locum. Tum,quia proprijſſimè,& vt iacet,accipi poteſt illa loquutio : tum etiam quia modus ille loquendi tam expreſſus, & tam per ſingulas partes diſtinctus:Omnia veſtra ſunt,ſiue pręſentia, ſiue futura,ſiue vita,ſiue mors, ſiue Paulus, ſiue Cephas, omnia veſtra ſunt &c. non poteſt niſi admodum extortè, per hyperbolem explicari. Niſi in dogma Theophylacti velimus incidere, qui tàm vulgò & paſſim, hyperboles admittit
Luc. in ſcriptura, vt dicat, verba illa:Et factus eſt ſudor eius, quaſi guttæ ſanguinis decurrentis ſuper terram,hyperbolicè dicta,contra communem totius eccleſiæ,& patrum ſenſum.

Secundò : Accipe aliud Pauli teſtimonium,
Ephes.1. ad Epheſ.1. Elegit nos in ipſo, ante mundi conſtitutionem.Loquitur verò de Chriſto homine, videlicet, de Chriſto capite, vt expreſsè ibi dicit D. Hieronymus, & ex contextu apertiſſimè liquet. Certè, aut ego fallor,aut D.Paulus non id tantùm intendit, quôd videlicèt nos Deus in Chriſto elegerit, ante veram, & realem mundi conſtitutionem, quæ fuit ab hinc ſex mille annis in tempore facta.Quòd enim nos in Chriſto elegiſſet, ante illam temporariam rerum creationem, non erat quid magnum, & Pauli calamo dignum.Sic enim etiam boues, & lapides elegit,id eſt,decreuit,& prævidit ante temporariam rerum creationem: quandoquidem priùs quàm in tempore quidquam faceret, iam illud ante mundi conſtitutionem, & ab æterno excogitauerat,ac decreuerat, vt faceret. Aliquid ergo al-

go altius, & diuinius Paulus intendit, nempe quòd in ſua Deus æternitate, cum excogitauit de conſtituendo mundo, iam priùs, ordine rationis, excogitauerat de electione electorum: iàm inquàm Chriſtum intenderat, & prouiderat, & in ipſo prædeſtinatos elegerat. Et quidẽ, niſi ego inſigniter fallor, is eſt ſenſus huius loci, Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionẽ. Et ſic ante decretum de condendis creaturis, decreuit de cætu electorum.

Tertium inſigne etiam eſt eiuſdem Pauli dictum, Rom. 8. Expectatio creaturæ reuelationẽ filiorum Dei expectat: Vanitati enim omnis creatura ſubiecta eſt, non volens, ſed propter eum qui ſubiecit illam in ſpe. Et ſtatim: Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc: non ſolùm autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis noſtri. Hic quidem Paulinus locus viſus eſt obſcuriſſimus D. Auguſtino, lib. 83. quæſtionum. q. 67. in cuius explicatione multa dicunt Magiſter ibi, ex Aug. & Ambroſ. & Origene: multa etiam ex recentioribus Caiet. & obſcuriſſimè: multa & alij. Sed planè quoniam D. Auguſt. quæ ibi dixit, correxit. lib. 1. retra. c. 26. nos, ex D. Chryſoſtomo, intelligentes nomine creaturæ, non tantùm hominem, vt intellexit, D. Aug. ſed totam mundi fabricam, quæ porrò dicitur expectare, & ingemiſcere, & parturire, & velle, per proſopopœiam: quod ibi Adamus tradit, eo, ſcilicet, ſchemate, quo flumina plaudere, & montes exultare dicuntur, vt ibidem Chryſoſtomus dicit: aſſerimus, legitimum, ac reſolutorium illorum verborum ſenſum eſſe quòd finis, in quem om-

Rom. 8.

Pſalm. 97.

nes creaturæ tendunt, & ad quem à Deo earum autore, directę & ordinatæ ſunt, eſt filiorũ Dei, id eſt, electorum gloria conſummata. Itaq; ea ratione dicuntur gemere, & expectare ſanctorũ gloriam, quia cum propter ipſos factæ ſint, quãdiù ipſi ſuo fruſtrantur fine, id eſt finẽ, ad quem conditi ſunt, nõ adipiſcuntur; fruſtrari etiã ſuo fine ipſę ſibi videtur. Vnde ad finẽ illorũ verborum, Quia & ipſa creatura liberabitur, &c. dicit in eius loci explicatione, Doctiſſimus Magiſter Sòto: Vbi ingeniolo meo, hoc diuina hæc Philoſophia repræſentat, quòd corporeus mundus, quem Philoſophi propter hominem eſſe docuerunt, tametſi ob totum humanum genus fuerit conditus, potiſſimùm tamen ob prædeſtinatos. Ecce magnum Thomiſtam, apertè fatentem, propter prædeſtinatos totam rerum vniuerſitatem factam eſſe. Ac proinde priores ſunt prædeſtinati voliti, quàm rerum naturæ prouiſæ. Fauet huic quòd tẽpus incarnationis Chriſti, dicitur plenitudo temporis à Paulo Galat. 4. &, Medium annorum ab Abac. c. 3. quod idem eſt, phraſi Hebraica: quia, ſcilicet, tota rerum vniuerſitas finem, propter quem condita fuit, tũc conſequuta eſt: fuit enim condita propter Chriſtum, qui caput erat, & initium omnium prædeſtinatorum futurum.

Gal. 4.
Abac. 3.

Quòd & diabolus, & hæretici, & omnes iniqui ſint etiam propter electos.

Quartò alia Pauli teſtimonia depromamus, quibus id quod. 2. & 4. concl. aſſeruimus, ſpecialiter comprobemus: Nam quòd permiſſio omnium peccatorum, quæ in mundo fiunt, conſeruatio omnium infidelium, Turcarum, hæreticorum, &c. ſint propter electos, habet Paulus. Primò de cõſeruatione reproborum, Rom. 9. Quòd ſi Deus ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ a-

pta

pta in interitum, vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam, id eſt, quæ iam prædeſtinauerat ad gloriam. Vbi ſatis inſinuat Paulus, ea intentione Deum quoſdam punire, & quoſdam in peccatis derelinquere, vt ſcilicèt, magis ſanctorum gloria commendetur, vt ibi habent S. Thom. lectione 4. Viguerius, Adamus, & alij. Et ita propter ſanctos conſeruantur à Deo in hac vita, & puniuntur in futura reprobi. Secundò, quòd hæreticorum, & hereſeon monſtra à Deo propter electos ſinantur, habetur. 1. Corinth. 11. oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt in vobis, manifeſti fiant. Ex eo videlicèt, quòd Deus malitiam hæreticorum ordinauit in bonum fidelium, quæ ſunt verba Sanct. Thom. ibi, licèt Caietanus ſequutus D. Hieronymum, aliter interpretetur. Tertiò, de Iudæis ſpecialiter, quod eorum cæcitatis permiſſio, ex gentilium electione proueniat, dicit ſic, Roman. 11. Nunquid Iudæi ſic offenderunt, vt caderent? Abſit. Ac ſi dicat, Nunquid finis intentus à Deo, fuit eorum ruina: non, ſed eorum delicto, ſalus gentibus, vt illos æmulentur. Ideſt, vt in eorum ruina periculum faciant, & doceantur nō ſuperbire. Et rurſus: Miſericordiam conſequuti eſtis propter eorum incredulitatem. Et prætereà: Cæcitas ex parte contigit Iſrael, donec plenitudo gentium intraret. Vbi aduerbium, donec, vt ibi S. Thom. lectione. 4. dicit, ſignificat cauſam excæcationis Iudæorum, ſic: propter hoc permiſit Deus Iudæos excæcari, vt gentium electarum numerus impleatur.

1. Corinth. 11.

Rom. 11.

Ad idem ex ſanctis multam poſſem teſtimonio-

niorum ſeriem texere, ſed omnium vice ſuffi-
Loca egregia D.P.N. Auguſtini
ciat vnum, aut alterum ex D.P.N. Auguſt. mutuatum. Is ergo lib. 11. de ciuitate Dei. cap. 18. initio, ſic loquitur: Neque enim Deus vllum non dico angelum, ſed neque hominem crearet, quẽ malum futurum eſſe præſciret, niſi pariter noſſet, quibus eos bonorum vſibus accommodaret. Ecce vbi ad vſus, & commoditates bonorum, & electorum, creata ſunt omnia naturalia, etiam dæmones, & damnati. Et ſuper Pſalm. 54. Ne putetis, inquit, malos gratis eſſe in mundo: omnis malus ideò viuit, vt corrigatur, aut vt per illum bonus exerceatur. Innuit his verbis, malos eatenus tolerari à Deo, quatenus eorum malitia, aut eorum, aut aliorum correctioni, & ſaluti quoquomodo deſeruire debet. Et in Enchiridio. c. 11. dicit: Deus adeò eſt bonus, vt non ſineret mala fieri, niſi eſſet adeò omnipotens, vt ex malis ſciret multò maiora bona elicere. Ecce vbi cum permittit mala, iam præuidet, iamque præuenit quæ bona prædeſtinatis ex illis malis ſequi poſſint: atq; adeò ea intentione ea permittit fieri, alioqui ſcilicet, minimè permiſſurus. Ex quo apertiſſimè ſequitur, ex ſanctorum prædeſtinatione omnia ſequi.

IX. Quòd Chriſti prædeſtinatio fuerit diuinorum decretorum primum, probatur.

PRIVS tamen quàm Scoti noſtri rationem pro noſtrarum concluſionum probatione efficaciſſimam adducamus, & elucidemus: exiſtimo rem minimè pœnitendam facturum me, ſi tantiſper à propoſitæ quæſtionis ſcopo deuiauero, egregiam vt tradam doctrinam, quá in Ieſu Chriſti Domini noſtri laudem cedere percupio. Nam, quoniam Paulus de Chriſti prędeſtinationis antiquitate, mirabiliter eſt loquutus: & alterum noſtræ primæ concluſionis membrum, id erat, ſcilicet, Chriſti prædeſtinationem

tionem fuiſſe omnium decretorum diuinorum primum;& ex ipſo ſequuta fuiſſe cætera de creaturarum conditione decreta: Ex quo rurſus ſequitur, quomodò gratuita præintelligantur naturalibus, aliquot Paulina loca, in huius rei gratiam,& alia etiam ex vtroque inſtrumento mixtim deſumpta,producamus: initium dicendi lætis animis facientes à fauſtiſſimo illo, & elegantiſſimo Pauli teſtimonio, ad Coloſſen.1. Vbi de Chriſto loquens ſic ait: Qui eſt imago Dei inuiſibilis,primogenitus omnis creaturæ. Quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa, in cœlis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni,ſiue Dominationes,ſiue principatus,ſiue poteſtates:omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes,& omnia in ipſo cõſtant. Et ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, primogenitus ex mortuis. &c. loquitur ſanè de Chriſto, & Deo, & homine,nã appellat eum caput Eccleſiæ,mortuorum primogenitum &c.Is ergo homo prior omnibus creaturis eſt,is eſt in quo,vel propter quem omnia condita ſunt,& ſine quo minimè conderentur. Et Prouer. 8.Ab æterno ordinata ſum,& ex antiquis antequã terra fieret.Quod explicans Cathar. lib.1. de eximia Chriſti prædeſtinatione. §. Quoniam igitur, ſic ait:Sic ergo ordinata eſt, & ſic conſtitutum eſt in mente Dei vt hæc eſſet primogenita omnis creaturæ, vt immediatè eſſet propter Deum ipſum, & ipſa eſſet principium, & fundamẽtum, in quo omnia conderentur,& conſiſterent, ſiue in ſuis naturis,ſiue in donis.Qua etiam de cauſa dicitur, Eccl. 24. Ex ore altiſſimi prodijſſe, primogenita omnis creaturæ.

Coloſſ.1. *Prou.8.* *Eccl.24.*

Quòd verò tum à Paulo, tum ab Eccleſiaſtico dicitur primogenitus creaturarum Chriſtus, vt homo, explicemus ſupponendo priùs,quòd, vt

præclarè deducit D. Athanaſius in oratione.3.cõtra Arrianos, longè poſt medium (vbi multipliciter explicat quomodò dicatur Chriſtus creaturarũ primogenitus, & vnigenitus Dei, quæ nõ ſunt omninò extra propoſitum.) Et item, vt tradit Iacobus Naclant. ſuper Epi. ad Ephe. c.1. in digreſſione, in qua oſtendit omnia fuiſſe condita propter Chriſtum: de Chriſto homine, in illo loco Pauli, & Eccle. eſt ſermo. Enim verò, vt dicit ibi Athanaſius, & alij multi, in quantum Deus eſt, non habet dici primogenitus, ſed vnigenitus. Eſt enim ſolus, & vnicus filius Dei naturalis, nullos ſecundũ hãc filiationem, habens fratres, reſpectu quorum dici valeat primogenitus. At quatenùs homo eſt, propriiſſimè dicitur primogenitus creaturarum, id eſt, frater creaturarum, atq; earum omnium natu maior, & prędeſtinatus, & præuolitus à Deo ante cæteras creaturas. Porrò quod dicitur, omnis creaturæ primogenitus, non id tãtùm ſignificat, quòd rerum à Deo volitarum fuerit prima, licet hoc maximè intenderit Paulus: ſed quòd omnes creaturæ ipſum quodammodò genuerint, atq; pepererint. Itaq; eſſe primogenitum creaturarum, ſit, eſſe primò à creaturis genitum, & partũ; eò quòd in ipſum tanquam in finem, & tanquam in omnium earum fructum, & communem quendam partum omnes à Deo primò ordinatæ, & deſtinatæ ſunt.

Chriſt' primogenitus, & vnigenitus.

Hanc ab cauſam appellatur Chriſtus, in ſacris litteris, non ſemel, Germen. Cuius appellationis præclariſſimas cauſas F. Ludouicus de Leon, huius noſtri Auguſtiniani cœnobij, necnon & Academiæ totius vnicum, ipſumque ſplendidiſſimum lumen, in aureo illo libello de Nominibus Chriſti cùm diligentiſſimè, tùm elegantiſſimè inueſtigauit, & propalauit. Ergo appellatur

Chriſtus Germen.

Chri-

Chriſtus germen: vt Hierem. 23. ibi, ſuſcitabo Dauidi germen iuſtum, & regnabit rex. Vbi Chaldęus: ſuſcitabo Dauidi Meſſiam. Et Iſai. Aperiatur terra & germinet ſaluatorem. Ecce vbi rurſus terra (terræ autem nomine, vniuerſa creaturarum natura ſignificatur) germinare, & parturire Chriſtum dicitur. Et Pſalm. Terra dabit fructum ſuum vel germen ſuum, id eſt, Chriſtum. Et Iſai. 4. Erit germen domini in magnificentia, & fructus terræ ſublimis. Quod tractat fuſius Adrianus Finus, libro 2. Flagelli Iudæorum capi. 10. & libr. 3. cap. 28. Primus ergo creaturarum fœtus, & germen eſt Chriſtus. Et, qua ratione quidquid in arbore reperitur, ſiue radicem, ſiue truncum, ſiue ramos, ſiue flores, ſiue folia conſideres: omnia ad vnius fructus ordinantur productionem, &, niſi fructus producendus eſſet, illa omnia minimè eſſent. (Vt quid enim terram occupat? quod dixit Chriſtus de arbore infructuoſa.) Ad eundem modum, omnis creaturarum vniuerſitas, in vnius Chriſti gloriam ordinatur. Vnde non exiſtente Chriſto, diuino hoc creaturarum germine, atque fructu, nihil eſſet omnino in rerum natura. Et Pſal. 109. Ex vtero ante Luciferum genui te, id eſt, ante ſtellas, & ante cœlos, omneſq; rerum naturas, & tempora: nam ſtellæ poſitæ ſunt in ſigna temporum, dierum, atq; annorum, vt habetur Geneſ. 1. & explicat atq; ponderat D. Auguſtinus, ibi, ſuper illum verſum Pſal. 109. Porrò ſermo eſt etiam ibidem de Chriſto homine, quòd ante tempora omnia ſit prædeſtinatus.

Hier 23. Iſai. 45. Pſal. 66. Iſai. 4. Luc. 13. Pſal. 109. Gene. 1.

Certè quod dixit D. Paulus, omnia veteris teſtamenti eſſe vmbras quaſdam, & figuras Chriſti, ego exiſtimo pari ratione dici poſſe de cæteris rebus mundi, vt ſcilicet, omnes dicantur vmbræ,

Coloſ. 2. Hebr. 10.

& figuræ: Chriſtus autem veritas, atque corpus: dicente ipſo Paulo, omnia illa eſſe vmbram futurorum, corpus autem Chriſti. Etenim hoc & ratio, & experientia docent, ſcilicet, figuras non eſſe niſi earum rerum, quæ iam ſupponuntur, aut exiſtentes, aut futuræ in mente pictoris. Et vmbras identidem non eſſe, niſi exiſtentium corporum. Eò enim vmbræ cauſantur, quod alicui lumino ſo obijciuntur corpora aliqua opaca: ex eorum itaque obiectu cauſantur vmbræ. Ad hunc ergo modum, ait Paulus, omnia quę in veteri teſtamento contigerunt, vmbram eſſe, & figuras: corpus autem Chriſti, intranſitiuè, id eſt, Chriſtus. Itaq; corpus erat Chriſtus, corpus inquam humanitatis aſſumendæ. Vel, corpus, id eſt veritas, & realitas, ad differentiam vmbrarum, & figurarum, vt ibidem: In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, id eſt, non vmbraticè, & typicè, ſed verè & realiter. Corpus ergo quod obijciebatur lumini illi intellectus diuini, ab initio, erat Chriſtus, & illud cauſabat, & efficiebat vmbras illas: Et quemadmodum vbi nulla ſunt ſolida, & opaca corpora, nulla vmbra reliqua eſſe poteſt, ſic, ſi hoc humanitatis corpus, verè, & re ipſa non eſſet, id eſt, ſi Chriſtus non eſſet futurus, nulla in tota natura, vmbra, id eſt, nulla omnino creatura eſſet: ſolus eſſet Deus, & nihil eſſet aliud ab ipſo Deo. Hac ratione Apocal. 1. appellatur Chriſtus, Alpha, & Omega, primus, & nouiſſimus. Sũt enim iſtę literę Alphabeti Gręcanici (qua lingua Ioannes ſcripſit) primum, & vltimum elementũ. Et licèt D. Auguſt. ſermo. 2. in natiuit. Domini, de Chriſto, vt Deus eſt, hæc à Ioanne dicta eſſe exiſtimet, contra Arrianos; cæterùm de ipſo homine alij congruenter id explicant. Alpha autem apud prophanos etiam authores pro primate, & emi-

Chriſtus corpus, creata, vmbra

Coloſſ. 2.

Apocal. 1.

Chriſtus alpha, & omega.

eminenti quopiam accipi ſolemne erat, vt apud Martialem, Alpha penulatorum. Eſt ergo Chriſt⁹ vt homo, Alpha, id eſt, primus & præcipuus rerũ: eſt etiam Omega, id eſt, finis, in quem omnia directa ſunt à Deo: atque adeò ipſo non futuro, nihil prorſus futurum eſſet.

HIS ſic conſtitutis, ratione vnica agamus, ad noſtrarum concluſionum probationẽ: quæ eſt apud Scotum efficaciſſima, & frequentiſſima, ſcilicet, Omnis ordinatè volẽs priùs vult finem, & ex medijs ea priùs, quæ ſunt fini propinquiora: ſed Chriſtus, & prædeſtinati, ac perinde omnia ſupernaturalia ſunt fini, id eſt, manifeſtationi diuinæ bonitatis propinquiora, quàm omnia naturalia, ergo priùs quàm naturalia, volita ſunt à Deo ſupernaturalia, & his priùs ipſa manifeſtatio diuinæ bonitatis, quam conſideramus, vt horum omnium finem. Profectò negari, non debet, quòd cum Deus ſit ordinatiſſimum agens, aliquem vltimum, ipſumq; excellentiſſimum finem habere debuerit in rerum cõditione, in quẽ cuncta dirigeret. Quin vniuerſaliter verum eſt, quòd quidquid cauſatur à Deo, effectus eſt alicuius finis efficaciter ab ipſo præuoliti, vt patet in omnibus: alioqui enim vanè, & à caſu ageret, ſicut nos plerumq;. Et quidem nobis multi euentus, præſertim liberi, & contingentes abſque vllo conſilio, & penitùs à caſu videntur fieri; non ſic Deo ſapientiſſimo rerum artifici, cuius non ſunt incertæ prouidentiæ, quemadmodum noſtræ, quod tractat D. Auguſt. lib. 83. quæſt. in quæſt. de prouidẽtia, & explicat optimè Ægid. in. 1. d. 39. q. 2. art. 3. Atq; adeò finis ille debuit optimum opus omnium à ſe condendorum. Quod quidem aliud eſſe non potuit niſi prædeſtinatio ipſa Chriſti & noſtra, teſtante S. Thom. 1. part. quæſt. 20. art. 4. ad

I. Adducitur ratio Scoti pro concluſionibus, & expenditur.

 1. vbi

1.vbi ait, maximum omnium bonorum hoc fuiſſe. Et D. Anſel quem refert D. Bonauen. & Diony. Carth. 3. d. 32. q. 1. vita illius hominis, id eſt, Chriſti præponderabat toti mundo, imò mille mundis. In hoc ergo bonum, in hunc finem cuncta à Deo debuerunt ordinari. Neq; ergo ſanè video qua ratione quiſquam qui Theologiam, vel à limine ſalutauit, hoc valeat inficiari. Hinc apparet quàm conſideratè ab ipſo AEgidio Rom. in 2. diſt. 1. part. 2. q. 1. art. 4. in ſolutione ad 5. dictum ſit, creaturarū claſſes, & ordines ſic eſſe à Deo diſpoſitos, vt quędam ſint propter alias, donec ad vnum finem deueniatur. Sic namq; ait: Propter ordinem perfectionis, quodlibet inferius eſt propter ſuum ſuperius: imaginabimur namq; quòd ſicut non ſunt duo numeri æqualiter diſtantes ab vnitate, ſic nō ſunt duæ ſpecies æqualiter diſtantes à Deo, ſed ſemper vna eſt perfectior alia, & ſic vna tendit in Deum, mediante alia, vt imperfecta tendit in Deum mediante perfecta. Hęc Aegid. Sic ergo ordinata ſunt omnia vt in Chriſtum tenderent, & propter Chriſtum, in Deum.

Explicatio aduerſariorum. Dicere verò, quod quidam dicunt, ſcilicet, Deum cum primùm mundum facere apud ſe inſtituit, non habuiſſe pro fine, Chriſtum, ſed ipſam rerum naturam, & hanc voluiſſe independenter à Chriſto per generalem quandam prouidentiam: deinde verò per aliam prouidentiam. i. prædeſtinationem, alium rerum ordinem excogitaſſe, ita vt bona naturæ, & bona prædeſtinationis inter ſeſe abſq; aliqua dependentia, & ſubordinatione fuerint fabricata, profectò indignum eſt illo ſummo, & ſapiétiſſimo, ac ordinatiſſimo prouiſore. Sed dicunt iſti, poſtquàm independenter, & abſq; aliquo ordine, Deus ſeorſum naturalia condere decreuit, & ſeorſum ſupernaturalia, effe

cit

cit deinde vt hæc in iſta tanquam in finem dirigerentur. & hunc in modum ſtat (dicunt) illius diuini architecti ſapientiſſima prouidentia: Hoc inter cæteros Thomiſtas dicit etiam Syluester in. q.1.ſuper dominicam primam Aduentus, dicens, quòd in quinto ſigno voluit animam Chriſti præſtare gratia, & gloria: & aliorum glorias, quas ſcilicet, in ſecundo ſigno iam voluerat ordinauit ad gloriam Chriſti.&c.Et paulò ante dixerat, gloriam beatorum nullum ordinem habuiſſe, niſi accidentalem, cum gloria animæ Chriſti, atq; adeò priùs fuiſſe illam volitam quam iſtam.

At certe, vt tu facilè videris, lector candide, irrationabiliter iſta dicuntur. Tum primò quia Deo optimo maximo, tribuendus eſt optimus, & perfectiſſimus modus prouidentiæ: eſt autem longè perfectior prouidentia qua à principio, & antequàm res fiant in eum finem ordinantur, & propter illum finem fiunt, in quem deinde deſeruire debent. Quare ergo doctoribus iſtis viſum eſt, hunc excellentiorem prouidentiæ modum Deo denegare, & dicere, quòd non à principio, ſed deinde poſtquam in mente Dei factæ ſunt res, & in æternitate præſentes viſæ ſunt, fuerint à Deo in Chriſti gloriam, & ſanctorum ordinatæ? Tum ſecundò, quia prouidentia eò eſt excellentior, quò magis ad omnia ſe extendit etiam particularia, & minutiſſima, reducendo omnia illa ad vnum finem & ordinando ea in mente, priùs quàm fiant in eum finem, cui poſtea deſeruire debent. Ergo nihil futurum decreuit Deus, quo ad vſque æterna ſua prouidentia, prædeſtinauit finem, id eſt, Chriſti, & ſanctorum gloriam; qua quidem volita, atq; decreta, proceſſit nimirum ad cæterarū creaturarum productionē,

Refutatur. Primo.

Secundò.

in finem illum omnes ordinando. Tertiò, quia dicere quod per generalem aliam prouidentiam, antecedentem omnem prædeſtinationem, productæ ſunt rerum naturæ, eſt planè multiplicitatem prouidentiæ, ſine neceſſitate admittere: imò plurimùm derogatur vnitati, & ſimplicitati diuinæ ſapientiæ, ad quam ſpectat omnia ad vnum finem reſumere, ac ordinare. Quartò, quia ex poſitione horum ſequitur, prædeſtinationē non directè, & per ſe, & ex primaria intentione Dei factam fuiſſe, ſed quaſi per accidens, & quodammodò ex ſuppoſitione alterius, nempè rerum naturalium. At cùm omnium creaturarum optima ſit ſanctorum prædeſtinatio, dicendum videtur, ex primaria, & directa Dei intētione factā fuiſſe, cæteras verò creaturas ex ſecundaria; nempe xe ſuppoſitione illius, & tanquā eius media, & effectus. Ita ſanè, vt, niſi Deus ſe per gratiā, creaturis rationalibus communicaturus eſſet, nunquam ſe per naturam communicaret, vt habent poſitæ concluſiones, præſertim quarta. Quintò, quis neget creationem vniuerſi ex efficaci alicuius vlterioris finis præuolitione factam fuiſſe à Deo? & is finis quis eſt alius niſi ſanctorum gloria? Nam finis ipſe naturalis non debuit Deo eſſe vltimus, ſed alteri prædeſtinationis fini ſubordinatus. Quòd ſi dicas, tales effectus naturales fieri potuiſſe per communem prouidentiam naturalem, & ſic ordinari in bonum naturæ. Dicam, totam hanc prouidentiam ſubordinari prædeſtinationi: nam talem Deus condidit, & conſtituit ordinem per prouidentiam naturalem, qualem vidit expedire ad gloriam electorum, & Christi. Vnde ſunt qui dicant, productionem hominis, & totius naturæ elicitiuè quidem à prouidentia eſſe: imperatiuè verò à prædeſtinatione. Sed præſtat dicamus,

Tertiò. Quartò. Quintò.

camus, elicitiuè etiam à prędeſtinatione eſſe, quoniam prædeſtinatio, cum ſit prouidentia perfectiſsima, non ſolùm includit prouiſionem mediorum ſupernaturalium, verùm & naturalium, imò & productionem ſubiecti, cui ſit prouiſio, vt explicatum eſt in concluſionibus. Verùm de hoc multa poteris videre in ſolutione tertij argumenti. Sed admiſſo, quòd conditio totius naturæ ſit elicitiuè à prouidentia, & imperatiuè à prædeſtinatione, adhuc inconcuſſa ſtat mea ſententia, nã ſemper manet quòd prior ſit prædeſtinatio, quã prouidentia: nam priùs ordine rationis, eſt potentia quæ imperat, quam quæ elicit: nam elicere vnius ſupponit imperij motionem in alia. Sed vberiorem huius veritatis elucidationem, ex argumentorum ſolutionibus petat, præſertim ex ſolutione tertij, qui dictis, ac explicatis nondum eſt perſuaſus.

XI. Argumentis initio factis fit ſatis.

AD argumenta itaque in initio quæſtionis poſita, reſpondere operoſum ſanè eſt, & ſatis difficilè, ſed certè erit ad maiorem meę ſententiæ comprobationem vtiliſſimum. In illis namque multa tanguntur quæ ſi ſemel fuerint ritè intellecta, totam rei difficultatem euacuant, & exhauriunt, vt iam videbimus.

Ad 1. explicatur locus Pau. Quos præſciuit, & prædeſtinauit, &c.

Ad primum ergo argumentum ex D. Paulo deſumptum (nam locus D. Thom. in ſolutione ad 5. tractandus eſt à me) dico, plenum eſſe difficultate. Nam, ſiue illum locum intelligas cum Chryſoſtomo & Theodoreto, ſic, Quos præſciuit futuros eſſe cõformes filio ſuo, per bona opera, eoſdẽ prædeſtinauit. Siue cum Ambroſio, & Sedulio ſic: Quos præſciuit ſibi futuros eſſe deuotos. Siue cum Theophylacto, Quos pręcognouit dignos, vt vocarent, quod & dicunt Oecume. & omnes ferè patres Græci: & ex latinis Aug. & ex recentiorib.

Iacobus Sadoletus eximiæ eloquentiæ & eruditionis vir, lib. 2. ſuper epiſt. ad Roman. Siue cum Adamo, Quos præſciuit, id eſt, quos cura, affectu, & dilectione proſequutus eſt. Siue cum S. Tho. Quos præſciuit, quia priuſquàm prædeſtinaret eos ſciuit, neque prædeſtinare poterat niſi præſciret. Siue tandẽ cum alijs, Quos pręſciuit, id eſt, vidit ſecundùm ſubſtantiam, atq; ſecundùm eorũ naturam, hos prædeſtinauit: Certè iuxta omnium intelligentiam Paulus vult aliquid præceſſiſſe prædeſtinationem; atq; adeò non omnia ex prædeſtinatione ſequuntur, ſed ponenda eſt quædam alia antecedens prouidentia, per quam, id quod antequàm prædeſtinaret, præſciebat, effectum fuerit.

Triplex explicatio illius loci. Reſpondetur tamen triplicem explicationem, quam breuiſſimè proferam, locum illum habere, quarum quælibet ſatisfacit argumento. Prima eſt S. Thom. ibi, lectione 6. ſic loquentis: Quos præſciuit ſcientia ſimplicis intelligentiæ, eos prædeſtinauit. Dicitque Soto ibidem, hanc interpretationem eſſe communem. Quod ſi verum eſt, planiſſimus eſt ſenſus Pauli, neque meam deſtruit, imò potiùs aſtruit opinionem: nam quòd prædeſtinationem præceſſerit in diuino intellectu, ſcientia ſimplicis intelligentiæ prædeſtinandorum, nos ſuprà aſſeruimus, & negari non poteſt, ſiquidem priùs quàm quidquam prouideret, & ſcientia viſionis ſciret, omnia Deus per ſimplicem quandam intelligentiam præcognouit: quod cum mea ſententia minimè pugnat, quia ſolùm contendo poſt ſimplicem rerum intelligentiam, Deum primò omnium, ad negotium prædeſtinationis proceſſiſſe. Et licèt Soto ibi, aliter explicet, nempe, Quos præſciuit, id eſt, quos iudicauit bonum fore vt ſaluarentur, hos

Prima.

præ-

prædeſtinauit: cæterùm in eandem recidit explicationem. nam iudicium illud ad ſimplicem etiam intelligentiam pertinet: priùs enim quam aliquid Deus decernat, & prouideat facere, iudicat bonum eſſe id facere. Atque adeò iudicium illud cum præcedat omnem prouidentiam, & viſionem rerum, ad ſimplicem intelligentiam referri debet.

Altera, ipſaque valde ſubtilis à Caietano ibidem adducitur expoſitio: quæ vt intelligi valeat, ſupponit: In duobus illis verbis, Quos præſciuit & prædeſtinauit, non interpoſuiſſe Paulum relatiuum, quos, vel hos, vel illos, quod tamen poſuit ſtatim inter reliqua verba. Nam ſic habet textus: Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit, ſiue magnificauit. Itaque non ſic dicit: Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit. Nam ſi hoc diceret, inſinuaret ordinem eſſe inter præſcientiam, & prædeſtinationem, ſicut eſt inter prædeſtinationem, & reliquos actus, ſcilicet, vocationem, iuſtificationem, glorificationem: inter quos poſuit relatiuum. Et ſic prior eſſet præſcientia, quàm prædeſtinatio, ſicut prior eſt prædeſtinatio quàm vocatio, & vocatio quàm iuſtificatio, quod non eſt dicẽdum. Abſtinuit ergo à relatiuis, quos hos, illos, & coniunxit illa duo verba per coniunctionem, &, nempe habentem vim cauſalis, hoc modo. Quos præſciuit & prædeſtinauit, hoc eſt, quos præſciuit quia prædeſtinauit, id eſt, quos priùs prædeſtinauit quàm præſciret. Hæc Caietanus. Eſt aũt familiare in ſcriptura coniunctionẽ, &, poni loco cauſalis. Quia. vt ibi, iratus es nobis, *Iſai. 64.*

Secundus

&

& nos peccauimus, id eſt, quia nos peccauimus.
Pſalm.147. Et illud, Pſal.147. Ne auertas faciem tuam à me, & ſimilis ero deſcendentibus in lacum, id eſt, quia ſimilis ero. Quaſi dicat: Quia ſi auerteris faciem tuam à me, ſimilis ero deſcendentibus in lacum. Nam ſi particulam, &, coniunctiuè, & non cauſatiuè accipias, abſurdus, & falſiſſimus redditur ſenſus.

Tertia. Tertia tandem, ipſaque facilior intelligentia eſt, vt particula, &, non ſit coniunctiua, ſed declaratiua, pro, id eſt: hunc in modum. Quos præſciuit, & prædeſtinauit, ſic, quos præſciuit, id eſt prædeſtinauit. Ita vt ſecundum verbum explicet primum, quaſi dicat: Quos præſciuit, volo dicere, Quos prædeſtinauit. Ad idem eſt Iſidorus Clarius. Sic ſæpè in ſcriptura vox, &, declaratiuè ponitur, Vt ibi,
Sap.14. Sap. Similiter odio ſunt Deo impius, & impietas eius, pro, id eſt impietas eius: nam impius ſecluſa impietate eſſe odio Deo non poteſt,
Gen.3. Et ſimiliter Geneſ.3. Aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Pro, id eſt, cognouerunt ſe eſſe nudos. Nihil enim aliud eſt eorum oculos fuiſſe apertos, quàm cognouiſſe ſuam miſeriam, & nuditatem. Et hactenus de primo argumento.

XII Quòd etiã in particulari, priùs ſit intenta gratia quàm natura.

AD ſecundum, quod multum etiam nobis negotium debet faceſſere: Dicimus primò, facilè poſſe ab eius nos difficultate expedire, ſi aſſeramus intentionem noſtram in hac quæſtione ſolùm eſſe, quòd in communi, & in genere priùs voluit Deus gratiam quàm naturam, ſupernaturalia quàm naturalia: atq; adeò priùs voluit prędeſtinare quàm cætera bona præuidere. At in particulari priùs voluit, & priùs vidit rerum naturas, id eſt, homines, & angelos ſecundùm eorum eſſe naturale, quàm ipſis vellet gra-

gratiam & gloriam elargiri. Vt enim probat argumentum, videtur inintelligibile quòd Deus velit Petrum prædeſtinare, id eſt, ipſum ad gratiam, & gloriam euehere, & tamen non præſupponatur Petrus ipſe à Deo priùs volitus, atq; præuiſus, cui, ſcilicet, illa prædeſtinatiónis gratia fiat. Ac proinde oporte, vt, cum in particulari Deus aliquem voluerit bonis diuinis cumulare, iam voluerit ſubiectum illorum bonorum, ſecúdùm ſuam ſubſtantiam, & naturam præexiſtere.

Sed planè propter huius, & aliorum argumentorum difficultatem, veritas à nobis non eſt deſerenda: ſed aſſerendum potiùs eſt, etiam in ſpeciali, & indiuiduo priùs Deum voluiſſe Petrō gloriam, quàm naturam, id eſt, priùs voluiſſe illi dare gratiam, & gloriam, & deinde eum condere decreuiſſe. Quinimò, vt luculenter tradit AEgidius in.2.d.1.p.1.q.1.art.vltimo. non ſolùm naturā ordinat Deus ad gratiam, tanquàm ad ſuam perfectionem, ſed etiam ipſe homo, vt habet naturam, ordinatur in ſeipſum, vt potentem habere gratiam: & ſic priùs gratia quàm natura à Deo prouiſa eſt, non ſolùm in communi, ſed etiam in indiuiduo. Quod intellectu difficile non erit conſiderantibus, vt initio quæſtionis dicebamus, eum ordinem à nobis excogitandum eſſe in diuinis, quem obiecta ipſa inter ſeſe habere videntur. Eſt autem certo certius obiecta ipſa, id eſt, naturam, & gratiam eum inter ſe ordinem habere, vt natura non ſolum in genere, ſed in indiuiduo, vt inquam natura Petri medium ſit ad eius gratiam, atque gloriam. Neque verò quomodocunque eſt medium, ſed omnibus planè modis ad eam eſt medium, adeò vt niſi Deus D. Petrum, verbi gratia, eſſet prædeſtinatus, & multa gloria affecturus, minimè eum crearet. Et de omnibus iden-

dentidem prædeſtinatis idipſum pari ratione aſ-firmandum eſt, quòd, ſcilicet, idcircò eos creare decreuit, & eorum ſingulos, & in eis corpus, intellectum, animam producere voluit, quia nimirum omnia iſta futura erant media ad ea bona diuina gratiæ, atque gloriæ, quæ in ipſis, & eorum ſingulis efficere iam per prædeſtinationem decreuerat. Deus enim fecit hominem vt cognoſceret ipſum Deum, & cognoſcendo amaret, & amando frueretur, vt habet D. Auguſt. Omnes itaque creauit, vt in gloriam ordinaret. Illos autem quos à fine illo defecturos peccando ſciebat, ſimiliter ideò creauit, quia bona diuina eis collaturus erat, nempe gratiæ, charitatis, & fidei, cæterarumque virtutum ſupernaturalium, ſicut de facto contulit omnibus angelis initio ſuæ creationis, & omnibus itidem hominibus in Adamo: omnes enim in gloriam ordinauit, quæ eorum eſt finis, omneſq; priùs voluit ſanctos facere quàm creare, atque adeò prior eſt volita eorum gratia quàm natura.

Obijcitur. Si verò adhuc contendas, & dicas: In illo priori quo Petrus prædeſtinatur ad gloriam, neceſſarium eſt vt ſit Petrus, eo modo quo prædeſtinatur. Cui enim ſit illa gratia prædeſtinationis, niſi Petro? Præſupponitur ergo Petrus ſecundùm ſuam ſubſtantiam, atq; adeò prior eſt natura quàm

Reſpōdetur. gratia. Reſpondetur primò, non oportere, quòd Petrus ſupponatur ſecundùm ſcientiam viſionis præſens Deo: cum enim prædeſtinatio ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ pertineat, non eſt neceſſarium quòd in illo ſigno Petrus ſecundum ſcientiam viſionis præſens intelligatur. De quo in fine quæſtionis nonnihil diſſeram. Reſpondetur etiam ſecundò, hanc noſtram ſententiam non eſſe quòd in aliquo priori Deus prædeſtinet Petrum,

trum,& ipſum velit gratiæ, ac gloriæ dotib.condecorare,in quo ipſemet Petrus non ſit. Itaq; nullum inſtans,aut ſignum conſiderari poteſt, in quo Petrus prædeſtinetur,& non ſit:non enim eſt hæc prioritas in quo,ſed à quo, & ordine cauſalitatis, & rationis.Quoniam tamen ſubſtantia,& eſſe naturale Petri,& eius potentiæ media ſunt ad finem illum gratiæ,& gloriæ, quæ in ipſo producendæ ſunt,aſſerimus diuinum intellectum,& voluntatem priùs ferri in finem illum, quàm in media: ſemper tamen dependenter à medijs,& volendo, & intendendo ſimul media. Certè homo ex elementis conſtat tanquàm ex materia, & intelligi nequit quòd ſit homo, & non ſit ex elementis cõpoſitus:at quoniam elementa vt media ſe habent, & homo vt finis, priùs Deum dicimus hominem voluiſſe,& intendiſſe,quàm elementa: non quòd in aliquo priori intendatur, & videatur homo in quo ſimul non intendantur,& videantur elementa; ſed quòd cum elementa ſint ad ipſum hominẽ conſtituẽdum media, habent ordinem quendam poſterioritatis reſpectu hominis, ac proinde à diuino intellectu,& voluntate poſteriùs dicũtur intendi.Sic ſanè non inconuenit priùs Deum prouidiſſe de diuini verbi incarnatione,quam de carnis, & humanitatis exiſtentia decerneret: nam per proportionem ad dicta hoc intelligendum eſt, quòd ſcilicet, in nullo priori volita eſt hæc incarnatio diuina,in quo caro etiam non eſſet volita: nam eſt volita dependenter à volitione carnis, & humanitatis. Per hoc tamen non tollitur,quòd, cum incarnatio per modum finis ſe habeat, productio verò carnis per modum medij, illa prior hac fuerit intenta. Et hæc de ſecundo argumento.

Prior eſt prouiſa incarnatio verbi quam caro hominis.

XIII. Qualiter ſe habeat prouidentia ad prædeſtinationem.

AD tertium vt reſpondeamus, negandum eſt id quod pro certo ſupponitur in argumento, dicendumq́; eſt prouidentiam reſpectu prædeſtinationis, & reprobationis non ſe habere vt ſpeciẽ condiſtinctam: neq; vero vt ſpeciem imperfectam, quæ ſit via ad perfectam, quod aliqui exiſtimant: ſed habet ſe vt genus ad ſpeciem. Ratione cuius forſitan S. Thom. aſſerit, prouidentiã priorem eſſe prædeſtinatione: ea videlicet prioritate, qua genus prius eſſe dicitur ſuis ſpeciebus: cuius etiam ratione dici poteſt, prædeſtinationẽ ſe habere ex additione ad prouidentiam, non è contrà. Et idcircò, quòd quemadmodum re vera nullum eſt genus, quod non ſit ad aliquam ſpeciem coarctatum, ita nulla eſt prouidentia, quæ non ſit prædeſtinatio, aut reprobatio: & nihil dicitur cadere ſub diuina prouidentia, quod re vera non cadat ſub diuina prædeſtinatione, aut reprobatione. Quòd ſi dicas, Ex vi cuius actus diuini habent fieri omnia naturalia? Reſpondetur, quòd ex vi diuinæ prædeſtinationis. Si verò pergas obijcere: Ex vi diuinæ prædeſtinationis non fiunt niſi ea, quæ pertinent ad beatitudinem electorum. Reſpondetur, ità eſſe; cæterùm omnes res naturales pertinent ad beatitudinem electorum, & ad ſupernaturalia tanquam media vt in concluſionibus, & earum probationibus probatum eſt: præſertim in fine vltimæ probationis, de quo inferiùs ad quartum.

Argumentum quòd nulla ſit reprobatio.

Sed contra hoc eſt vnicum difficillimum argumentum, quod ego multis iam olim diebus excogitabam, & ſuprà tactum eſt, quod deſtruere videtur totam à nobis conſtitutam doctrinam: Quia ſi hanc ob cauſam nulla eſt prouidentia, quæ non ſit prædeſtinatio, quia re vera nihil eſt in tota rerum vniuerſitate quod non ſit propter

ele-

electos, & quod non ſequatur, & proueniat ex prædeſtinatione electorum, ſanè eadem ratione nulla erit reprobatio, quia totum quod in reprobatione reperitur, quod eſt, permiſſiones peccatorum, negationes auxiliorum, derelictiones finales, punitiones æternæ, omnia iſta in bonum etiã electorum ordinata ſunt à Deo. & alioqui non eſſent niſi in maiorem prædeſtinatorum gloriam à Deo dirigerētur, vt expreſſiſſimè habet Paulus, & adhuc expreſſius Auguſt. lib. 11. de Ciuitate, c. 18. illis verbis: Neq; enim Deus vllum, non dico Angelum, ſed neq; hominem crearet, quem malũ futurum eſſe præſciret, niſi pariter ſciret quibus eos bonorum vſibus accommodaret. Ex quo fieri videtur, ex electorũ prædeſtinatione ſequi quidquid in reprobatione, & circa reprobos Deus operatur. Ac proinde ſola eſt prædeſtinatio, nõ prouidentia, non reprobatio.

In huius argumenti ſolutione notandum ex parte Dei, & in Deo ipſo non eſſe multitudinem actuum, quorum vnus ſit prędeſtinatio, alter prouidentia, & alter tandem reprobatio: ſed vnicus tantùm actus eſt qui ſecundùm quod refertur ad diuerſa volita, & ad diuerſa obiecta, dicitur nunc prædeſtinatio, nunc reprobatio, & nunc ſolùm prouidentia. Sed tamen magis propriè, & abſolutè, & vltimò habet dici prædeſtinatio, quàm reprobatio, & prouidentia: quia totum quod in his reperitur in illam reducitur. Itaque, vt tertia concluſione dicebam, quidquid in tota rerum vniuerſitate reperitur, ſiue naturale, ſiue ſupernaturale, ſiue bona, ſiue mala, & peccatorum permiſſiones, & demum omnia, nullo excepto, omnia inquam iſta habent ſe tanquam vnicum obiectum totale, & adæquatum diuinæ prædeſtinationis, nihilque eſt quod ſub hoc obiecto, & ſub *Notanda ſolutio.*

D hoc

hoc obiecto, & ſub hoc prædeſtinationis ordine non cadat: atq; adeò ſuperfluum eſt aliam in Deo conſtituere prouidentiam, ſiquidem omnia per prædeſtinationem habent fieri. Cæterùm iſtemet actus, pro vt dirigitur, & ordinatur in rerum naturas, & ibi ſiſtit, habet dici prouidentia, & quatenùs dirigitur in permiſſionem peccati, derelictionem, & punitionem æternam reprobi; & ibi ſiſtit, dicitur reprobatio: quia tamen in mente Dei ibi non ſiſtitur, ſed vlteriùs proceditur, & ijdemmet effectus, & eademmet obiecta cedunt in maius electorum bonum, ideò à diuina prædeſtinatione habent fieri, & ordinari: quandoquidem quidquid ad electorum gloriam quomodolibet iuuat, à prædeſtinatione fit: ſicut ex efficaci volitione finis habet ſequi omnium electio mediorum. Atque adeò ſimpliciter ſolus actus diuinæ prædeſtinationis eſt in Deo, qui tamen dici habet interdum reprobatio, interdum verò prouidentia generalis, ſecundùm quòd ad diuerſa refertur volita, & ibi detinetur, & retardatur (vt ita dicam) ab limitata, & imbecilli noſtra cognitione.

Ad quartū. Ad quartum facilè eſt dicere, vt in vnica ratione, quam adduximus ad concluſiones probandas, quòd, ſcilicet, omnes res etiam viliſſimæ, & abiectiſſimæ, licèt nobis à caſu, & citra aliquod conſilium factæ videantur, tamen ſi cum prouidentiſſima Dei ſapientia conferantur, magno conſilio effectæ ſunt: & in vltimum illum finem gloriæ Chriſti, & electorum ordinatæ. Deus enim, *Epheſ.1.* Epheſ.1. operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudem eiuſdem gloriæ *1 Cor.3.* Chriſti. Et.1. Corinth.3. omnia, ſiue præſentia, ſiue futura, ſiue vita, ſiue mors, &c. omnia, nullo certè excepto, vt ſuprà. Quid autem Deus boni ex iſtis

ſtis minutiſſimis rebus,ad Chriſti gloriam,& electorum elicere valeat,mea non intereſt examinare:intereſt autem certo certiùs credere, à Deo in finem aliquem ordinatas eſſe, Chriſti, & electorum:quamuis nec nobis eſſet difficile aliquem vſum,quem electi ex illis decerpere poſſunt, conijcere.Sed de hoc aliàs.

AD quintum argumentum,ex doctrina ſuperius à me tradita reſpõdetur,nam dicimus mentem D.Aug.& patrum,& D.Tho. eſſe quidem quod niſi exiſtente peccato nulla eſſet, nec Chriſti,neq; noſtra prædeſtinatio,aut reprobatio:non tamen inde ſequitur,quòd prius fuerit volita peccati permiſſio,quam prædeſtinatio. Volita eſt quidem prędeſtinatio dependenter à peccato, prior tamen eſt volita quia ipſa futura erat finis totius permiſſionis peccati: quia tamen non niſi dependenter ab ipſo peccato eſt volita, ideò non eſſet,niſi peccatum eſſet.Dici etiam poteſt,& debet, quod quoties D. Auguſt. & ex ſanctis plurimi dicunt prædeſtinationem Chriſti, & noſtrã factam fuiſſe poſt viſum Adæ peccatum loquuntur planè ſecundùm ordinem executionis,& hoc veriſſimum eſt, vt partim diximus ſupra, & partim dicemus inferiùs. Aut. 3. dici poteſt,quòd in carne mortali,& paſſibili in qua re vera venit,nõ eſt prædeſtinatus,præuiſus,aut volitus donec videretur peccatum, & hoc etiam eſt veriſſimum, vt quid enim non exiſtente peccato prouideri debuiſſet in carne paſſibili? de quo Scotus in 3.d. 7.q.3. xiiii. Quòd prior eſt incarnatio quã permiſſio peccati.

Ad aliud,quòd ibi obijcitur, ſcilicet, incarnatio ordinata eſt,in remedium peccati, in ſalutem hominum, in perfectionem vniuerſi, in naturæ humanę exaltationem:ergo priùs volita ſunt hęc omnia quàm incarnatio. Reſpondetur hoc argu-

mentum facillimam habere confutationem, nam hæc omnia licèt ſint finis incarnationis, non tamen ſunt finis ſimpliciter ſed finis effectus, ſicut operatio eſt finis vniuſcuiuſque agentis naturalis, cùm tamen operatio non propriè ſit finis, ſed potiùs medium per quod agens tendit in alium finem, ſcilicet, in complementum ſuæ cauſalitatis, ſeu potiùs in ſeipſum, vt reductum in vltimã actualitatem. Itaque dicitur agens ordinari ad operationem, & eſſe propter operationem, vt habet Philoſophus. 3. de cœlo. cap. 2. nempe tanquã propter finem effectum, cum tamen ipſum agens ſimpliciter ſit finis ſuæ operationis: nam operatio ipſa eſt propter complementum, & perfectionem agentis, vt dictum eſt, & tractat Caietanus. 1. 2. q. 3. art. 4. Ad hunc ergo modum illa omnia, quæ commemorantur in argumento, quodammodò ſunt finis Chriſti, ſcilicet, finis effectus, quia Chriſtus quidem ordinatus eſt à Deo in illa omnia, & ſic ſecundùm hanc conſiderationem nihil retulerit, quod quadam prioritate priùs hæc omnia volita fuerint à Deo quàm eſſet volita Chriſti incarnatio, nempe in quantùm quodammodo illa ſunt finis incarnationis CHRISTI, quia tamen abſolutè, & ſimpliciter ipſa CHRISTI incarnatio eſt finis illorum omnium, nam tandem in Chriſtum tanquam in finem illa omnia vltimò referuntur, ideò abſolutè prior eſt volita incarnatio verbi, quam cætera omnia, vt viſum eſt. Ad aliud quod ibi objicitur, qua ſcilicet ratione priùs fuerit decretum de incarnatione, quàm de ipſa carne, & humanitate quæ à verbo aſſumenda erat, dictum eſt ſuprà ad ſecũdum in fine.

Reſtat

XV. Quomodo prædeſtinatio ſupponat præſcientiam futurorum.

Reſtat cuiuſdam S. Thom. dicti difficultas explicanda. 3. p. q. 1. art. 3. ad quartum, vbi dicit, prædeſtinationem ſupponere præ ſcientiam futurorũ. Nam, ſaltem in via S. Thom. prædeſtinatio non erit primus omnium actuum Dei, ſed prior erit prouidentia earum rerum futurarum, quas Deum priùs quàm prędeſtinet, præ ſcire dicit Sanct. Thom. Reſpondetur ergo primò quod loquitur S. Thom. de ſcientia ſimplicis intelligentiæ: & hanc præſupponi prædeſtinationi non inconuenit, imò eſt neceſſarium, vt ſuprà à nobis dictum eſt. Reſpondetur. 2. quod ſi S. Thom. loquitur de ſcientia viſionis, quod, ſcilicet, priùs videntur naturalia, quàm prædeſtinentur ſupernaturalia, intelligit ordine executionis; in executione autem verum eſt, quòd naturalia priora ſunt ſupernaturalibus. Et quod S. Thom. intelligat ordine executionis, præterquam quodità aſſerunt multi ex recentioribus, de quorum numero eſt Hieronymus de la Rua, modernus author, in ſuis quodlibetis. pag. 219. ſanè ex ipſis S. Thom. dictis colligitur. Primò quia conſulto addidit S. Tho. ibi, per orationes aliorum implendam, vt inſinuaret loqui ſe de prædeſtinatione, vt actu adimplenda, & in genere executionis, Secundò quia contendit ibi S. Tho. quod ad eum modum ſupponit prædeſtinatio præſcientiam futurorũ, quo Pauli prædeſtinatio ſupponit præſcientiam orationum B. Stephani: at certè prædeſtinatio Pauli illas orationes non ſupponit niſi ordine executionnis. Quod probatur, quia, vt habet ipſemet S. Thom. 1. par. quæſt. 23. art. 8. ſicut per prouidentiam non ſolùm res ipſæ ordinantur vt ſint, ſed etiam ordinantur, & diſponuntur omnes cauſæ illarum rerum; ita cum Deus prædeſtinat aliquem ad ſalutem, ſub ordine etiam prædeſtina-

tionis cadit quidquid illum hominem promouet ad ſalutem. Ex quo fit quòd orationes B. Stephani, cum Paulum promouerint ad ſalutem, & eius cauſa extiterint, etiam ab ipſa Pauli prædeſtinatione prouenerunt. Vnde rurſus fit, ordine intentionis, & abſolutè priorem eſſe Pauli prędeſtinationem quam volitionem, & præſcientiam illarũ orationum. Atq; adeò cum S. Tho. ait, priorem eſſe præſciẽtiam orationum, ſeu aliarum rerum futurarum, ordine executionis ſolùm loquitur, ex quo hunc in modum breuiſſimè formatur ratio; Orationes Stephani erant effectus prædeſtinationis Pauli, ergo factæ ſunt ex vi ipſius, ergo non præſupponitur ad prædeſtinationem Pauli. Maior patet, quia totum illud per quod homo ad ſalutem promouetur, eſt effectus ſuæ prædeſtinationis, & ab ipſa eius prædeſtinatione ſequi habet. Alij alterius opinionis aſſertores, dicunt, orationes Stephani non ſolùm ordine executionis, ſed & intentionis prius à Deo volitas, & viſas fuiſſe, quàm prædeſtinaretur Paulus: idque quantum ad earum ſubſtantiam, nam vt ſic non erant effectus prædeſtinationis Pauli, neque ad eam conducebant. At verò quatenùs deinde ordinatæ, & directæ ſunt in Pauli ſalutem, effectus ſunt prædeſtinationis eius, atque adeò poſteriores. Sed noſtræ ſolutiones præſtat. Et hactenus de hac quæſtione.

Orationes B. Stephani erant effectus prædeſtinationis Pauli.

XVI. Dubia ex dictis emergentia.

INnumeræ ſunt quæ ex præcedentibus quæſtiones enaſcuntur. Sed non eſt animus iterum me ipſum in idem dubitationum pelagus immergere, à quo ſemel, fauente Chriſto, vtcunque ęmerſi. Quędam tamen ſunt, quę ſilentio à me minimè poſſunt pręteriri: quorum ſingula ſuo ordine paucis abſoluam.

Primum eſt circa ordinem illum rerum quem Caietanus 3. part. quæſtio, 1. articul. 3. excogitauit, quem

quem video vulgò ab omnibus doctis pariter, & indoctis agitari, & lacerari. Mihi enim, vt ingenuè fatear, minimè diſplicet, ſalua eorum pace, ipſum impugnant. ſic enim debet defendi, & propugnari: quòd triplex ſit rerum ordo. Primus, naturalium quæ à diuina prouidentia cauſantur. Secundus, ſupernaturalium, ſeu gratuitarum, quæ pertinent ad ordinem gratiæ habitualis, & proficiſcuntur à generali prouidentia ſupernaturali, qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri. Sed tamen in hoc ſecundo genere non enumerantur bona gloriæ: nam per bona hæc ſecundi generis certum erat nullos homines debere de facto bona gloriæ, ſuæ gratiæ correſpondentia obtinere, & ſaluos fieri. Huiuſmodi ſunt res omnes ſupernaturales collatæ primo parenti, & in ipſo toti poſteritati, ſcilicet, iuſtitia illa originalis, cum gratia habituali, cæteriſq; virtutibus ex illa profectis ante peccatum hominis. Tertius ordo eſt rerum, ſupernaturalium quidem, & gratuitarum, pertinentium tamen ad ordinem gratiæ vnionis: & in hoc ordine conſtituuntur non ſolùm ipſa vnionis gratia, & ipſe Chriſtus, ſed etiam quæ ab ipſo ſunt inſtituta, ſcilicet, ſacramenta, & omnia dona ſupernaturalia gratiæ, & iuſtitiæ, charitatis, &c. quæ poſt peccatum, ex Chriſti meritis ſequi habent, ex Chriſti prædeſtinatione tanquam ex cauſa. Nunc triplex peccatorum genus conſtituitur à Caietano, ſecundùm triplicem rectitudinem, qua priuare poteſt peccatum. Primum, quod priuat rectitudine naturali: Secundum, quod priuat rectitudine ſupernaturali, proueniente ex iuſtitia originali, & cæteris donis collatis pro ſtatu innocentiæ. Tertium, quod priuat rectitudine alia ſupernaturali, quæ ex gratia ſacramentorũ, & ex iuſtitia per Chriſtũ collata, proueniebat.

Dub. 3. quo defenditur triplex ordo à Caiet. poſitus.

1. Timot.

Ex quibus infert Caietanus, quòd cum S. Thom. in illo, 3. art. ad. 4. dixit prædeſtinationem Chriſti ſupponere præſcientiam peccati futuri, loquitur de peccato quod opponitur rectitudini primi, & ſecundi generis: nam & illa duplex rectitudo præſupponitur etiam ad prædeſtinationem Chriſti. At verò peccatum quod opponitur tertiæ rectitudini, & ſimiliter ipſa tertia rectitudo, minimè ſupponitur ad prædeſtinationem Chriſti. Abſurdum enim eſſet dicere, quòd peccata contra ipſum Chriſtum commiſſa, contra ſacramenta, contra gratiam collatam nobis per Chriſtum, viderit Deus ante ipſam Chriſti prædeſtinationem. Vnde verò eſt (ſi loquamur in hac ſententia Caietani, & Thomiſtarum) quòd peccatum originis quod priuabat duplici illa rectitudine, ſcilicet, naturali, & ea quæ proueniebat à iuſtitia originali, viſum eſt priùs quàm incarnatio, & prædeſtinatio Chriſti.

Et contra iſtum dicendi modum, ſanè intellectum, & vt à me explicatum eſt, ego non video in doctrina Thomiſtarum, quænam argumenta procedant. In doctrina inquam Thomiſtarum, in quorum gratiam hæc à me dicta ſunt. Nam in doctrina à nobis ſuperiùs tradita, ſtare non poſſunt multa, quæ hîc dicuntur, ſcilicet, triplex illud prouidentiæ genus, quod ponit hæc ſententia in Deo, & bona illa naturalia, & ſupernaturalia. 1. &. 2. generis ante prædeſtinationem Chriſti, à Deo viſa, & volita, &c. Quamuis operoſum non eſſet, hanc Caietani doctrinam cum noſtra conciliare, ſi ſuperiorum dictorum memores, duo dixerimus: Vnum eſt, eundem Dei actum prædeſtinationis, dici prouidentiam generalem, quatenùs refertur, & ordinatur in productionem rerum naturalium: & dici prouidentiam ſupernatura-

tura-

turalem, quatenùs ad illa bona ſupernaturalia, in ſtatu innocentiæ collata, terminabatur, per quæ ſcilicet bona, nullus ad gloriam erat peruenturus: & eundem dici prædeſtinationem, ſiue Chriſti, ſiue noſtram, quatenùs omnia hæc tandem in aliquod Chriſti, & prædeſtinatorum commodum, atque vſum, & finem vltimò referebat. Rurſus, ſi diſtinxerimus, vt ſupra diſtinguebamus, ordinem intentionis ab ordine executionis, & dixerimus, totum hunc Caietani proceſſum ſolùm ordine executionis habere verum: nam ordine intentionis, oppoſito modo ſe res habet. Nã dicere debemus, priora in intentione diuina fuiſſe bona illa tertij generis, deinde verò alia: & vltimo loco, naturalia. Sed ſi dubitationes quæ hinc exiliunt, excutere, & decidere nunc conaremur, planè in infinitum noſtra prima diſputatio procederet.

XVII. Dub 2. quomodo ante viſam paſſionẽ Chriſti fuerint homines electi, non tamen ante viſum Chriſtum.

Alterum tamen, quod nulla ratione prætermitti à me poteſt, verſatur circa quinque illa ſigna Scoti, in quorum tertio ipſe ponit prædeſtinationẽ Chriſti, & electorum, in quinto verò ponit paſſionem & mortem Chriſti. Ex hoc enim hæc inſurgit difficultas: Nullus prædeſtinatorum electus eſt ad gloriam, niſi intercedentr Chriſti meritis, morte, & paſſione: ſed hæc Chriſti merita, paſſio, & mors, vſq; ad quintum ſignum non fuere prouiſa, vt ſupponit Scot. ibi. d. 19. §. in iſta quæſtione. ergo nec electi prædeſtinati ſunt vſq; ad quintum, aut ſextum ſignum: & ſic iam pſupponuntur naturalia, & peccatũ ad prædeſtinationem electorum. Maior à nemine Theologorum negatur: hac enim cauſa dicitur Chriſtus, Agnus occiſus ab origine mundi: Et Coloſſ. 1. dicitur, pacificaſſe per ſanguinem ſuum, quæ in cœlis, & quæ in terris ſunt. Et Rom. 5. propoſitus dici- *Apoc. 13.* *Coloſ. 1.* *Rom. 5.*

dicitur per fidem in ſanguine ipſius, id eſt, per fidem ſanguinis ipſius, in remiſſionem præcedentium delictorum, & Ioan. 17. niſi moreretur, ipſe ſolus manſurus erat, ſi autem mortuus fuiſſet, multum fructum allaturus. Negari ergo non poteſt, quòd meritò mortis ſuæ prædeſtinati ſunt omnes electi. Et ſic prædeſtinari vſq; ad quintum ſignum non potuerunt. Tangitur hoc argumentum ab Almaino in. 3. d. 19. q. vni. pro Scoto. Et poſthabita ſolutione Gabrielis quem ibi refert, ipſe aliter ſoluit. At vtriuſq; ſolutio prætereunda eſſe mihi videtur, & aliter reſpondendum.

Ioan. 17.

Reſpondetur ergo, explodendo primùm aſſertionem quandam Capreol. 3. diſt. 1. q. 1. ar. 3. ad 2. argum. primæ concluſionis, concedentis Scoto, priorem eſſe prædeſtinationem noſtram, quàm Chriſti prædeſtinationem, via intentionis. Hoc enim erroneum eſt, propter expreſſiſſima Pauli teſtimonia, quibus aſſerit, nos propter Chriſtum fuiſſe prædeſtinatos, & in Chriſto, & per Chriſtum. Et. 1. Corinth. 3. omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. Et. Roman. 8. quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Et Epheſ. 1 prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum Dei, per Chriſtum. Et ibidem, Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem. Et ibidem, In ipſo ſorte vocati ſumus. Et, Benedixit nos omni benedictione ſpirituali, in Chriſto, &c. Et alibi ſæpè. Et in ſacro concilio Tridentino Seſſ. 6. c. 7. definitur, quòd gloria Dei, & Chriſti, eſt finis noſtræ prædeſtinationis. Eſt ergo erronea illa ſententia niſi explicetur piè, propter honorem Capreoli: Ita vt in ſententia, quæ communiter putatur eſſe S. Thom. priùs prædeſtinati ſint homines, quàm Chriſtus, non in particulari, ſed in cõmuni,

1. Cor 3.
Rom. 8.
Epheſ. 1.

id eſt, priùs Deus voluerit naturam humanam redimere, & iuſtitia, & gloria condecorare, quàm prædeſtinaret Chriſtum. Imò Chriſtum ad ſalutem noſtram prædeſtinauit. In qua ſententia ſic explicata, nullum eſt erroris periculum: & hanc tenent Thomiſtę: nam Catholicè confitentur, nullum in particulari hominem, niſi poſt Chriſtum, & per Chriſtum, fuiſſe prædeſtinatum, de quo Capr. multa ibi optimè.

His obiter animaduerſis, ad argumenti illius, quod egregiam habet difficultatem reuertamur. Quod, vt diſſoluamus, ſcito, ſecundùm Scotum, prædeſtinationem tantum eſſe propoſitum, ſeu voluntatem dandi gloriam, non verò ordinationem, & præparationem mediorum. Rurſus in eadem Scoti doctrina, ante prouiſionem, & decretum paſſionis Chriſti, fuit pręd eſtinatio, & reprobatio: quia ante decretũ illud de Chriſti paſſione, habuit voluntatem conferendi quibuſdã finẽ, id eſt, gloriam: in quo conſiſtit prædeſtinatio, vt ipſe dicit: & reſpectu aliorum habuit negationẽ talis actus, in quo conſiſtit reprobatio, in via Scoti. In eius ergo ſententia, & doctrina dicendum eſt, quòd tametſi, vt probat argumentum, in tertio ſigno prædeſtinauerit, id eſt, habuerit propoſitum dandi quibuſdam gloriam, non propter paſſionem Chriſti, ſed propter Chriſtum abſolutè, & propter actus, & merita illius Chriſti, non pœnalia, & paſſibilia, quæ tunc cognoſci à Deo potuerunt: qualia ſunt dilectio Dei ſuper omnia, & actus multarum virtutum: ſed tamen ordinationem efficacem mediorum, & conſequutionem gloriæ, & exequutionem illius primi propoſiti, in tertio ſigno habiti, non habuit vſque ad quintum ſignum, in quo decretum eſt de Chriſto paſſibili, & eius actibus pœnalibus meri-

Solutio dubij 2.

meritorijs. Propter hos ergo actus, & paſſionem Chriſti, in quinto ſigno viſam, decreuit dare in tempore media illa, & auferre peccatum, & iuſtificare, & donum perſeuerantiæ conferre, vt primum illud decretum tertij ſigni, exequutioni mandaretur. Iam autem diximus, initio huius quæſtionis, citra vllum delectum vſurpaturos nos hæc nomina, prædeſtinationem, dilectioné, & electionem, ſeu voluntatem, & propoſitum dandi quibuſdam gloriam: atque adeò ſatis fuerit aſſeruiſſe, & oſtendiſſe, ante decretum de permiſſione peccati, & de condendis creaturis, iam Deum voluiſſe quoſdam eligere ad gloriam, ſeu prædeſtinaſſe. Licèt prædeſtinatio, pro vt accipitur à S. Thom. pro ordinatione illa, ſeu præparatione mediorum, cum conſequutione finis, vſque ad quintum ſignum facta non fuerit, vt oſtenſum eſt. Ex qua doctrina retundere licebit rationes Almaini in 3. d. 2. q. vnica. dub. 3. quibus vehementer ſententiam Scoti impugnare, & expugnare ſe exiſtimat. Sed noſtram, vt dilucidiùs mente percipias, accipe exemplum ſatis appoſitum. Voluntas, & intentio efficax ſanitatis, prior ordine rationis, eſt, in infirmo, quam ſit præparatio mediorum, & medici, atq; medicinæ, ad illius finis conſequutionem. Eodem ergo modo intentio, & volitio, qua Deus quibuſdam conferre voluit beatitudinem propter Chriſtum abſolutè (id eſt, non propter Chriſtum, vt medicum, aut redemptorem) in tertio ſigno fieri potuit: & deinde ordinatio, & præparatio medici, & medicinæ, quæ futura erant media, per quæ executioni erat mandanda prior illa volitio, in quinto ſigno poſt decretum de Chriſto paſſibili, eſſe potuit.

Sed

XVIII. Dub 3 An Chriſtus fuit prædeſtinatus paſſibilis, vel impaſſibilis ante decretum de permiſſione peccati.

SED ſtatim nobis, aliò volentibus tendere obuium aliud eſt dubium, quo petitur, an in illo tertio ſigno, quo volitus eſt, & prædeſtinatus Chriſtus, prædeſtinatus fuerit vt paſſibilis, vel impaſſibilis. Communis eſt hæc difficultas, & ab omnibus agitatur. Ego tamen lectorem ad alia remittens loca, breuiter, quod mihi plurimùm placet, explanabo. Certè ſi prædeſtinatio pertineret ad ſcientiam viſionis, difficillimum eſſet explicare quomodo in tertio ſigno viſus fuerit Chriſtus, & non paſſibilis, vel impaſſibilis: cùm enim viſionis ſcientia in res, pro vt ſunt in proprijs exiſtẽtijs, cum omnibus ſuis circumſtantijs, & conditionibus particularibus, feratur: Et Chriſtus in propria exiſtentia, futurus non eſſet, niſi paſſibilis, vel impaſſibilis: in illo autem tertio ſigno paſſibilis videri non potuiſſet, quia nondum intelligebatur peccatum: nec impaſſibilis: tùm quia re vera, non erat futurus impaſſibilis: tùm verò quia iam decretum quinti ſigni, quo paſſibilis erat decernendus deſtrueret decretum tertij, & illi aduerſaretur, quod dicere eſt abſurdum, quod, ſcilicet, in Deo ſit decretorũ pugna, & oppoſitio. Dici itaq; non poteſt, quòd prædeſtinatio Chriſti ad ſcientiam viſionis pertineat, ſed ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. At ſecundùm ordinem, & naturam huius ſcientiæ, non eſt incommodum, quòd in illo tertio ſigno cognitus, & volitus fuerit Chriſtus, vt abſtrahens à paſſibili, vel impaſſibili.

Vel dico id quod mihi plurimum placuiſſe, dicebam nuper, quòd in tertio illo ſigno, non eſt prædeſtinatus Chriſtus, niſi ſecundùm quòd ſolùm dicit vnionem naturæ humanæ cum perſona diuina: ad hanc tamen vnionem, neceſſariò, & quaſi naturali ſequela, & reſultantia ſequebatur in illa

in illa natura aſſumpta, ſumma gratia, ſumma gloria, & impaſſibilitas, tàm corporis quàm animæ, ſicut naturali ſequela, ad naturam hominis, ſequitur riſibilitas. Et quemadmodum, non eſt alia actio, vel generatio, qua producitur homo, & alia, qua riſibilitas: ſed vna, quæ per ſe terminatur ad hominem, & ſecundariò ad riſibilitatem, quia riſibilitas ſuapte ſponte nata eſt ſequi ex natura humana: ita vnica tantùm fuit in illo tertio ſigno, prædeſtinatio, qua prædeſtinatus eſt Chriſtus, & decretum eſt, quòd Deus fieret homo: ad quod decretum, ſine noua alia prouidentia, & volitione, ſequebatur in illo homine impaſſibilitas. Atque adeò ex vi illius decreti in tertio ſigno habiti, futurus eſſet Chriſtus omninò impaſſibilis: proptereà quòd impaſſibilitas ſequitur ad vnionem illam hypoſtaticam. Et cum arguis, Quod in quinto ſigno decretum iſtud fuit, vt Chriſtus veniret paſſibilis, & ſic videtur quod decretum iſtud fuerit contrarium alteri. Reſpondetur quod licèt in hoc quinto ſigno, decretus fuerit paſſibilis Chriſtus, non ideò infertur mutatio & contrarietas decretorum: quia illud aliud decretum in tertio ſigno habitum, non fuerat de impaſſibilitate, ſed de Deo vniente ſibi humanitatem: id eſt, de incarnatione verbi: Quod ſi ex vi illius futurus erat impaſſibilis, id non proueniret ex vi decreti alicuius, quo Deus decreuiſſet ipſum fore impaſſibilem: ſed ex natura ipſius vnionis hypoſtaticæ, & incarnationis diuinæ, ad quam naturaliter, & ſuaptè ſponte impaſſibilitas conſequebatur. Et ideò decretum quinti ſigni non aduerſatur alicui alteri decreto, aut prouidentiæ: aduerſatur tamen illi naturali reſultantiæ, ſecundùm quam ex humanitate vnita Deo, habente animam glorioſam, & beatam,

tam, debebat naturaliter reſultare impaſſibilitas.

SED non ſunt adhuc rationes dubitandi exhauſtæ: nam reliquum eſt breue dubium, ſed non ideo facilè, An ea, quæ hactenùs à nobis aſſerta ſunt, non ſolùm procedant ſecundùm prouidentiam, prædeſtinationem, & ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſed ſecundùm etiam ſcientiam viſionis. An, inquam, non ſolum prouiderit, voluerit, ordinauerit, & intellexerit Deus priùs ſupernaturalia, quam naturalia: Chriſtum, quàm totum creaturarum ordinem, ſed etiam viderit ſecundùm ſcientiam viſionis. Et ſanè apparet pars negatiua vera, affirmatiua vero & falſa, & inintelligibilis. Qua enim ratione fieri, aut intelligi valeat, quod priùs videat ſibi præſentem Deus in æternitate gratiam, quàm naturam? priùs Petrum cum gloria quam cum eſſe naturali, & ſecundùm ſubſtantiam? Enimuero ſcientia viſionis ad res ipſas terminatur, ſecundùm ſuas exiſtentias veras, & reales: atque adeo ſecundùm ordinem executionis quo res ipſæ fiunt. Ex quo iam ſequitur, priùs terminari ad naturam, quàm ad gratiam: & ſic naturalia præſupponi ad ſupernaturalia: præſertim in indiuiduo, verbi gratia, natura Petri ad eius gratiam, & gloriam. de quo ſup. nu. 12. XIX. Dub 4. An etiam ſecundum ſcientiam viſionis priora ſint ſuper naturalia.

Reſpondetur, problematicè hæc defendi poſſe: ſunt enim pro vtraq; parte rationes non inualidæ. Verùm ad mei inſtituti explicationem minimè faciunt: atq; adeo ab eis conſulto abſtineo. Vnum tamen decerno breuiſſimè, videlicet, etiam ſecundùm ſcientiam viſionis, eundem aſſignari poſſe ordinem cognoſcendi, quem ſeruari diximus, ſecundũ ſimplicem intelligẽtiam. Nam ex ordine reali, quem habent inter ſeſe, ipſa obiecta

ęta, quo ad cauſalitatem, & præcipuè in genere cauſæ finalis (quoniam cauſa finalis prior eſt cæteris cauſis, quo ad cauſalitatem) deſumi poteſt ordo in ipſa viſione Dei, ſecundum noſtrum modum intelligendi. Ex quo fit, quòd quamuis quoad ſubſiſtentiam, & durationem in tempore, & in aliarum cauſarum genere, futurus erat Chriſtus homo, poſterior multis alijs rebus, nam poſterior duratione fuit Chriſtus, quàm cœlum, terra, & plurima indiuidua omnium ſpecierum, &c. & ſimiliter in genere cauſæ efficientis, erat poſterior quàm beata Virgo, quàm beatus Ioachim, quã Sol, quàm cœlum, & quàm alia quæ efficientiam aliquam mediatam, ſiue immediatam habuerunt reſpectu Chriſti domini: quia tamen in genere cauſæ finalis, ipſe Chriſtus erat futurus prior illis, atque alijs, & omnibus rebus, eò quòd omnia producenda erant propter Chriſtum, & ordinanda in ipſum, tanquã in finem, vt probatum eſt, idcircò videtur mihi dicendum eſſe, non ſolum quod priùs omnibus rebus fuerit Chriſtus à Deo volitus, prouiſus, prædeſtinatus, ſed etiam viſus præſens, ſecundùm ſcientiam viſionis. Ex quo tamen non ſtatim illatum putare debemus, quod fuerit viſus ſine rebus ipſis, cœlo, terra, elementis, peccato, &c. Nam neq; viſus, neq; volitus, aut prædeſtinatus fuit ſine ordine ad iſta omnia: ſed potiùs dependenter ab ipſis, vt fuſiſſimè ſuperiùs explanauimus. Sanè ſi eo ordine Deus res vidit ſibi in ſua æternitate præſentes, quo ipſæ inter ſeſe geruntur, & exequutioni mandantur in tempore, & non potiùs vidit eas iuxta ordinem cauſalitatis præſertim finalis quo ſe viciſſim cauſant, iam fieret quod prius Deus vidiſſet Abelem, Abrahamum, Dauidem, &c. cum gratia quàm Chriſtum, ſiquidem illi in tempore, & ordine exequutio-

tionis prius habuerunt gratiam quam eſſet Chriſtus in rerum natura. Cum ergo veriſſimum ſit quòd priùs Deus vidit ſcientia viſionis Chriſtum quàm gratiam illorum, eò quòd propter Chriſtũ prius volitum & viſum daturus erat gratiam illis hominibus, profectò dicendum eſt quòd etiam in ſcientia viſionis attendi debet prioritas ſecundum rationem cauſalitatis, præſertim finalis. Et quia Chriſtus, ac prædeſtinati futuri erant finis omnium creaturarum, ac totius naturæ, ideò ſcientia etiam viſionis priora ſunt ſupernaturalia quam naturalia. Et hactenus de iſta quæſtione.

QVÆSTIO PRIMA POSITIVA.

VTER NVMERVS MAIOR eſſe, ex ſacris literis colligatur, prædeſtinatorum, aut reproborum?

ILLVD mihi, quod Socrates, apud Platonem in Cratyllo, dixit, Deos omittamus, per Deos obſecro, nam de Dijs diſſeruère vereor, initio huius diſputationis occurrit, ac magnum terrorem incutit. Si nanque, Quæ ſunt Dei, nemo nouit, niſi ſpiritus Dei: ſique ſolenni Deum oratione precantes, dicimus, Deus, cui ſoli cognitus eſt numerus electorum, in ſuperna fœlicitate locandus: profectò res eſt plena timoris, & (vt verius dicam) temeritatis, & audaciæ diffinire me velle, an numerus electorum numero damnandorum maior ſit. Quia tamen rem hanc in ſacris Biblijs, Deus quadamtenus adumbrauit, conabor *1. Corint. 2.*

adnitarque ex ipſis, dubij propoſiti reſolutionem, Chriſto auſpice, atque auſpice Chriſto deducere.

I. Error Origenis de reparandis damnatis, & finiendis eorum tormẽtis.

INitio autem explodendus eſt error Origenis hom. 8. in Ioſue, & lib. 1. Periarc. c. 6. & lib. 3. c. vltimo, & homil. 6. in diuerſos Matt. locos, & homil. 25. in Matthæum in illis verbis, Donec ponam inimicos tuos: vbi elegantiſſimè loquitur: & alibi ſuper Paulum frequenter innuentis, Omnes in vniuerſum rationabiles creaturas, ſiue homines, ſiue Angelos aliquando tandem ſaluatum iri: & pœnas ipſas Tartareas, licèt poſt multa temporum ſpatia, finiendas eſſe. Quæ ſententia, ſi vera eſſet, quæſtio à me propoſita, ocioſa eſſet, quandoquidem omnes eſſent prædeſtinati. Sed ocioſa non eſt quæſtio noſtra, quoniam ſententia illa vera non eſt. Et præterquam quòd error iſte in libris nunc Origenicis inſinuatur, D. Hieronymus, in com. epiſt. ad Eph. c. 2. & 4. & ſuper Iſai. c. vltim. & in epiſtola ad Auitum: & D. Auguſtinus lib. 21. de ciuit. & lib. de hereſibus, & omnes ferè eccleſiæ patres eundem errorem Origenem tenuiſſe, dicunt. Et ex recentioribus per multi, vt Cœlius Rodig. lib. 1. lectionum antiquarum. c. 36. & Alphonſus Caſtro de hereſibus, verbo infernus, hæreſi. 2. Vega ſuper concilium, lib. 12. c. 2. Et quidem Ruffinus. lib. 1. Inuectiuarum in D. Hieronymum, de eodem Hieronymum errore notat. Tum, propter id quod ait ipſe Hieronymus, lib. 5. commen. in Paulum, ad Galat. in illis verbis, Fructus autem ſpiritus eſt charitas, ſcilicet, nullam creaturarum rationabilium apud Deum perire perpetuò. Tùm verò quoniam lib. 18. comm. ſuper Iſai. c. 66. hunc errorem referens, & multis ſcripturæ teſtimonijs niti dicens, ipſum non reprobat. Tùm tertiò, quia in comment. ad Epheſ. 1. 2. &

4. ei-

4.eidem dogmati vehementer annuit. Et ſunt qui dicant D. etiam Ambroſium huic errori ſubſcripſiſſe. Armeni verò ſubſcripſerunt apertè, vt author eſt Alphonſus Caſtrenſis loco citato. Anſelmus verò Laudun. gloſſæ interlinearis author, ſuper Iſaiam capit.14. illa verba, Tu autem proiectus es,&c. allegoricè ad Diabolum trahit, & dicit: Et ſi omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nũquam habebis. Videtur ſaltem gloſſa hæc, hominum damnatorum tormentis finem imponere. Origenis aũt fundamenta non vacat in præſenti adducere: neq;, ſi vacaret, ad noſtrum modò ſpectaret propoſitum. Videat qui voluerit in D. Hieronymo, lib.18. in Iſai. cap.66. & in Abulen. ſuper Matth. c.25. q.540. vſq; ad q.543. Expugnabitur nihilominùs error iſte à nobis inferiùs, ijs, qui eius videntur authores, minimè expugnatis, ac laceratis, ſed per amicè potius, & beneuolè excuſatis. Nam D. Hieronymum, Ambroſ. gloſſam, & forſitan Origenem ab hoc errore vindicabimus. *Iſai.14.*

II. Sententia D. Hieronymi quod omnes fideles ſaluantur.

SEcundo loco examinandum eſt à nobis aliud dogma, quod, ſi quàm eſt gratum legentibus, tàm eſſet verum intelligentibus, nos qui per Dei gratiam, fideles ſumus, non eſſemus admodùm de noſtra ſalute ſolliciti. Sententia certè D. Hieronymi, ea eſt, ſcilicet, Omnium quidem infidelium, videlicet, Turcarum, Iudæorum, Paganorum, & dæmonum tormenta fore perpetua: cæterùm omnium fidelium, quantumuis ſceleratorum pœnas, temporarias futuras eſſe, non æternas. Eſt ergo ſententia Hieronym. prædeſtinatos eſſe omnes, ſolosque fideles: contrà verò ſolos, & omnes infideles eſſe præſcitos. Ne autem quiſquam me aliquid D. Hieronymo imponere exiſtimet, videat eius loca, quæ ſequuntur, & audiat

audiat,eius expreſſiſſima verba.lib. enim.1.dialo gorum aduerſus Pelagianos,circa eorum titulum 72.quem tunc expugnabat,ſic ait:Illud verò,quod in ſequenti ponis capitulo, in die iuditij iniquis, & peccatoribus non parcendum, ſed æternis eos ignibus exurendos,ferre quis poteſt? Et interdicere te miſericordiam Dei,vt,ſi voluerit iniquis, & peccatoribus parcere, te præſcribēte,non poſ-
Pſal.103. ſit? Dicis enim,ſcriptum eſſe in 103.Pſalmo, Deficiant peccatores à terra,& iniqui, ita vt non ſint: non dicit, æternis eſſe ignibus exurendos, ſed à terra deficere,& iniquos eſſe ceſſare. Et mox: De-
Iſai. niq; Iſaias,de quo ponis teſtimonium,comburentur,inquit,peccatores,& iniqui ſimul. Non addidit,in æternum. Quòd verò ſequitur in Iſaia, Et qui derelinquunt Deum, conſummabuntur, propriè de hæreticis dicitur, qui in æternum cruciabuntur.Et ſtatim: Deinde, cuius eſt temeritatis, iniquos,& peccatores impijs iungere? Impietas enim propriè ad eos pertinet,qui notitiā Dei nō habent:iniquitas autem, & peccatum pro qualitate vitiorum, poſt peccati, & iniquitatis vulne-
Rom.2. ra,recipit ſanitatem.Et infrà:Apoſtolus ad Rom. in eodem ſenſu loquitur : Quicunque ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt, & quicunque in lege peccauerunt,per legem iudicabuntur. Sine lege impius eſt,& hic,ſine lege,in æternū peribit:in lege peccator credens in Deum,qui per legē iudicabitur,& nō peribit.Et mox: Chriſtiani, ſi in peccato præuenti fuerint,ſaluandi ſunt,poſt penas.Eſt poſt multa,idem his verbis repetit: Si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit nō eſſe puniendas, quid ad nos? qui & diabolum,& ſatellites eius, omneſque impios dicimus perire perpetuò,Chriſtianos verò,ſi in peccato præuenti fuerint,ſaluandos eſſe poſt penas.& lib.18.iam

citato,

citato,ſuper Iſai.c.66.dicit rurſus: Sicut diaboli, & omnium negatorum,atque impiorum, qui dixerunt in corde ſuo,Non eſt Deus,credimus æterna tormenta,ſic peccatorum,atque impiorum,& tamen Chriſtianorum, quorum opera in igne purganda ſunt, atq; probanda, moderatam arbitramur, & mixtam clementia ſententiã iudicis. Hactenus Hiero. Vnde meritò,hanc ſententiam illi tribuit Stanislaus Pannonius, Anabapiſta hæreticus,lib.de diuina Philantropia, referẽte Sixto Senenſi lib. 6. Bibliothecæ, annotatione. 290. Habemus ergo ex D. Hieronymo, quòd quamuis ex omnibus hominibus non ſaluentur plures,at ſaltem omnes fidem veram habentes, quantumuis mortalibus criminibus depreſſam, & extinctam,ſaluantur: atque adeò ſunt prædeſtinati. Quod nobis,qui per Dei gratiam, fideles ſumus, ſi verum eſſet,ſufficeret. Sed hoc infra examinabitur.

Poſtquàm verò in D. Hieronymi dogmata incidimus, accipite aliud eius dogma mirabile,ne dicâhorrendũ, & incredibile dictũ, quod & ad noſtrũ propoſitũ plurimũ facit. Is ergo ſuper Naum. c. 1. cum inueheretur in hæreticum Martionem,qui Deum appellabat crudelem,ipſe Hieron. exaggerare Dei bonitatem conatus, planè aſſeruit,neque homines qui tempore diluuij, aquis fuerunt præfocati, damnatos fuiſſe: imò neque Sodomæ,& Gomorræ ciuitates, quas Deus igne,& ſulphure à Domino, de cœlo miſſo, ſtirpitus abſumpſit. Sed nec AEgyptios, quos mare rubrum inuoluit,& tandem neque Iſraelitas, qui in deſerto,irato Deo fuerunt interempti: ſed his omnibus, ait Hieronymus,hæc ſupplicia in hac vita reddidit Deus,ne in æternum puniret.Quod to tum in illo fundat quod habetur Naum.1. Non

III. Mirabilis doctrina D Hier.de ſalute hominum perditiſſimorũ.

Gene.7.
Geneſ.19.
Exod 14.
Exod.32.

E 3 con-

Naum. 1. conſurget duplex tribulatio. Seu, vt ſeptuaginta interpretes verterunt, Non puniet Deus bis in id ipſum. Quæ autem, & quàm grauia, eorum hominum, quos Hieronymus autumat non eſſe damnatos, fuerint peccata, ſatis patet ex ſacra pagina. De primis enim dicit ſcriptura, Gen. 6. omnis caro corruperat viam ſuam. Quod Chaldæus Beroſus, his verbis paraphraſticos elucidauit: Procurabant illi homines aborſus, & in edulium præparabant: commiſcebantur matribus, filiabus, & ſororibus, maſculis, & brutis: contemptores religionis, & Deorũ. Parum aũt refert examinari, an Beroſus ille à Ioanne Anio Viterbienſi confectus ſit, de quo aliquando inferiùs occurret dicẽdi occaſio: nam & ſcriptura eorum peccata etiam notat, Geneſ. 6. Et Sodomitarum etiam Geneſ. *Gen. 18 & 19.* AEgyptiorum autem, quæ fuerint, ſatis conſtat, cum & illi infideles eſſent, & omnium gentium maximè ſuperſtitioſi, & idololatræ, Iſraelitæ autem plurima etiam in deſerto patrauerunt ſcelera, etiam idololatriam. Et tamen his Deum pepercisse, & perpetuas futuræ vitæ pœnas, cum breui, & ferè momentaneo præſentis vitæ ſupplicio, commutaſſe, autor eſt D. Hiero. quoniam Deus non punit bis in idipſum: puniret autem bis, ſi quos ſemel in hac vita tam acerbè puniuit, in alia deinde puniendos reſeruaret. Si verò quis opponat Hierony- *Iſai. 40.* mo, illud Iſai. 40. ſuſcepit de manu domini duplicia, vel, vt legunt. 70. ſuſcepit de manu domini duplicia peccata, id eſt, duplices peccatorum pœ- *Hiere. 17.* nas: Et Hiere. 17. duplici contritione contere eos. Quibus verbis inſinuare videtur, Deum punire bis in id ipſum: Dicit Hieronymus, primum horũ de duplici captiuitate, quam Iudæi paſſi ſunt, ſcilicet, Babylonica, & Romana: alterum verò, de duplici contritione temporali, ſcilicet, quæ ſit gla-

gladio,& fame,interpretandum eſſe. Atque adeò in hac vita,nihil obſtat, quo minus bis quiſpiam puniatur: verùm hîc, & in alia vita quemquam puniri, hoc negat Hieronymus, & hoc negari exiſtimat à ſacro vate Naum. Cyprianus, Ciſtercienſis monachus, eloquenter, & copioſè locum hunc,cum Hieronymo diſputans,tractat,nobis,quoniam aliò properamus, ſufficiat explicaſſe quomodo,ſecundùm mentem Hieronymi, numerus prædeſtinatorum auctior, & cumulatior ſit,quàm vulgò putant reliqui.

SED ſanè continere me non poſſum ab explicatione loci cuiuſdam difficillimi, & in cuius gratiam multùm, diuque elaboratum à me eſt.Eò autem libentiùs eum adducam,quò magis eum facere video, cùm ad numerum ſaluandorum venandum,tùm ad perſcrutandum etiam, vtrùm homines illi, qui cataclyſmi inundatione ſubmerſi ſunt,ſalui facti fuerint, vt dicit Hieronymus. Locus habetur. 1. Petri. 3. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem ſpiritu. Hæc tàm clara ſunt, quàm quæ ſequuntur, obſcura. In quo & his, qui in carcere erant,ſpiritibus,veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam, in diebus Noe, cum fabricaretur archa,in qua pauci,id eſt,octo animæ,ſaluæ factæ ſunt per aquam. Nihil in præſenti moror, an legendum ſit ſpiritu,vel ſpiritibus: & an, expectabat Dei pacientiam, vel expectabant Dei pacientiam: ſuper quo video alios variare, Bedam, Dionyſium, Eraſmum, Gagneium. Et quidem fatentur œcumen. & Dionyſius, locum hunc intricatum eſſe,ac ſatis obſcurum,ac varijs tranſlatum modis, & re vera ita eſt. Verumtamen, ſiue hoc,ſiue illo, aut illo modo legas, neq; ſen-

IIII. Explicatur locus recondiſſimæ difficultatis.

ſus variatur, neque loci difficultas minuitur.

Philaſter Brixienſis, contemporaneus D. Hieronymi relatus à Caſtro, verbo infernus, hæreſi. 2. refert quorundam ſententias aſſerentium, Chriſtum quidem ſuo deſcenſu ad inferos, hoc indulſiſſe damnatis, vt ibidem confitentes, ſaluarentur: Clemens Alexand. lib. 6. Stromatum, Origenis præceptor, deluſus authoritate Hermetis, putat, Chriſtum euangelium prædicaſſe damnatis, & eorum aliquos liberaſſe, qui ex gentilibus ſanctè vixerant, vt Platonem. Nicætas Græcus Gregorij Nazianzeni paraphraſtes, in Gregorij oratione. 2. in Paſcha, dicit, Chriſtum prædicaſſe gentilibus apud inferos, & nonnullos ibi ad fidem vocaſſe, & liberaſſe: quorum vnum fuiſſe Platonem, multos dicere, dicit ipſe. Exiſtimat autem Billius, qui eſt Nicetæ interpres, ibidem, totum hoc alluſionem eſſe ad præſentem locum. 1. Petri. 3. D. Ioannes Damaſcen. in ſermone, cuius titulus eſt, Quòd qui in fide hinc migrarunt, ſacris operationibus, & viuorum beneficis multùm iuuentur, aliquos in inferno damnatorum Chriſtum ſaluaſſe, ſatis inſinuat. Quamuis poſt multa, ſe hoc non definiendo aſſeruiſſe, dicat his verbis: At nos (indignum enim foret) definimus nihil: tantùm fraternitatis ſtudio ratiocinamur. Poſt quæ ſaluatum Traianum etiam oratione B. Gregorij dicit, & id atteſtari totum occidens & oriens. Armeni, referente Guidone Carmelita, & Canſtren. ſupra hereſi. 3. dicebant, Chriſtum, cum ad inferna deſcendit, omnes damnatorum animas inde eduxiſſe. D. Hieronymus ſuum etiam circa hoc iudicium tulit, in comment. epiſt. ad Epheſ. c. 2. ſic dicens: Deſcendit Chriſtus ad inferiores partes terræ, vt quaſdam occultas diſpen-

ſatio-

ſationes, quas ſolus ipſe nouit cum Patre, compleret: neque enim ſcire poſſumus, quomodo ijs, qui in inferno erant, ſanguis Chriſti profuerit, & tamen quin pro fuerit, neſcire non poſſumus. Caiet. ibi. 1. Petri. 3. contendit, Chriſtum prædicaſſe damnatis, non tantùm manifeſtatione ſuæ virtutis, & maieſtatis, ſed certè prædicatione fructuoſa, vt ipſe dicit. Quibus, & alijs verbis ſatis inſinuat, Chriſto ad inferna deſcendente, & prædicante, plures, qui tempore diluuij, increduli fuerant, & ſic è viuis deceſſerant, conuerſos fuiſſe ad fidem, atq; adeò à pœnis erutos eſſe. Et liquet hoc ſentire Caietanum, licèt ipſius verba explicatore indiguiſſe, quoniam obſcurè loquitur, viſum eſt Franciſco de Chriſto, in. 3. ſent. d. 22. q. 3. de deſcenſu Chriſti, vbi eam multis explicat, & expugnat. Et quidem Iſidorus Clarius ibidem obſcurè loquitur: ſemel tamen, & iterum repetit, prædicante Chriſto apud inferos ſaluos factos fuiſſe eos, qui credituri eſſent, ſi tempore Noe Chriſtus eis prædicaret. Videtur autem approbare ſententiam Nicetæ in Grego. Nazian. iam commemoratam. Porrò ſi neque iſte, neque quiſquam alius, ex præfatis ſenſibus, intenditur à D. Petro, oſtendatur quid nam verbis illis ſignificet, In ſpiritu veniens prædicauit his, qui in carne erant, ſpiritibus, qui increduli fuerant aliquando, in diebus Noe, &c. non enim de deſcenſu ad limbum Patrum, aut purgatoriũ loquitur, ſed de deſcẽſu ad Tartara, vbi ſcilicet, detinebantur illi, qui increduli fuerant in diebus Noe.

Veræ explicationes illius loci obſcuriſſimi.

Veruntamen poſtquàm huius primi generis interpretationes retulimus, ad veriores, & quæ teneri poterunt accedamus. Nam ſi Chriſtum ad damnatorum inferna deſcendiſſe dicamus, dicere ſanè cum D. Damaſceno debemus, lib. 3. de fide

orthodoxæ. c.29. Chriſtum deſcendiſſe,& prædicaſſe damnatis, non vt eos ad fidem conuerteret, ſed vt eorum infidelitatem improperaret, & redargueret. Quæ explicatio teneri poteſt,nam eã approbat Sanct.Thom.3.part. quæſtione.52.artic. 2.ad tertium. Et eam tradunt Scholia Græca.ca.4. eiuſdem epiſtolæ D. Petri, & communiter doctores Græci eam ſequuntur, vt Athanaſ. in Epiſtola ad Epictiticum,vt refert Dionyſ. Cart.in.3. d.22. q.6.

Prima.

Secunda. Diuus Auguſtinus,qui in maioribus difficultatibus ſcripturarum elucidandis principem obtinere locum ſolet, in hac etiam obtinuit. Et principiò, loci difficultate pene obrutus, obteſtatur Euodium,cui illam epiſtolam.99. dirigebat,vt alios conſuleret eruditiores, qui locum interpretarentur. Interpretatus eſt nihilominùs Auguſtinus egregiè ſicut cætera, de ipſis temporibus Noe: ita, vt Chriſtus in ſpiritu apparuerit temporibus Noe, & tunc prædicauerit illis ſpiritibus, qui in carcere erãt, id eſt, hominibus illius ſeculi, qui more ſcripturæ, ſpiritus appellantur, vt.1. Ioann. 4. Omnis ſpiritus qui non credit Ieſu Chriſto, &c. id eſt,omnis homo. Qui in carcere erãt,ſcilicet, cæcitatis, & ignorantiæ, erroris,& peccatorum. Vel, in huius vitæ carcere. Vel ſic, Prædicauit tunc temporis Chriſtus ſpiritibus, id eſt, animabus exiſtentibus in carcere corporis, qui appellari ſolet carcer in ſcriptura, à quo diſſolui cupiebat Paulus, & eſſe cum Chriſto. Hanc eandem explicationem ſequitur Beda, ibi, & Albertus, & Sanct. Thom. ſuper illum locum quos etiam ſequitur Dionyſ. vnde Beda ſic legit, His qui in carne erant, ſpiritibus.

1. Ioan. 4.

Phil. 1.

Quòd

Quòd autem Chriſtus in veteri teſtamento iam olim multoties apparuerit, etiam in forma humana viſibili, quamuis non verè, & ſubſtantialiter factus homo, ſed ſecundùm ſpeciem, & apparentiam conficta, & aſſumpta humani corporis effigie, quaſi illis apparitionibus ſe exerceret, ad veram humanitatem aliquando aſſumendam; habent innumeri Patres Eccleſiæ, & conſilium Syrmienſe, can. 13. & 14. & D. Leonis Papæ, in Epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam (eſtque numero Epiſtol. 13.) verba ſunt iſta: Potuerat omnipotentia filij Dei, ſic ad docendos, iuſtificandoſque homines, apparere, quomodo Patriarchis, & Prophetis in ſpecie carnis apparuit: cum aut luctam inijt, aut ſermonem conſeruit, ſed illæ imagines, huius hominis erant indicia. Clemens etiā Romanus libro. 5. conſtitut. Apoſtol. ca. 19. dicit, quòd hunc, id eſt, Chriſtum in apparitionibus, viderunt factum hominem, Moyſes, Abraham, Iacob, Ioſue, Samuel, Dauid. Euſebius Cæſarienſis per multa capita lib. 5. de demonſtratione euangelica. c. 9. vſque ad 10. & alij multi idem habent. Et mihi eſt veroſimillimum. De quo in ſequentibus iterum redibit ſermo. q. 5. Scholaſtica ad finem. ſic ergo temporibus Noe, Chriſtus viſibilis apparuit, prædicaturus.

Quòd in veteri teſt. perſona verbi diuini iam olim apparuit in forma humana.

Quod verò ait, in ſpiritu, multiplicem habet expoſitionem. Plures adduxit Sanct. Thom. ibi. 1 Petri. 3. Igitur, in ſpiritu, ſignificat primò, non in veritate carnis apparuiſſe, ſed in perſona diuina ſpiritali, aſſumpta tamen ſpecie quadam, in ſimilitudinem hominis. Vel ſecundò, in ſpiritu, id eſt, in aere, & veluti in phantaſmate hominis. nō vero aſſumpto corpore, ſed aereo, in ſimilitudinē hominis efformato. Vel tertiò, in ſpiritu, id eſt

Quomodo Chriſtus in ſpiritu venerit, tempore Noe.

in

interiùs ſuggerendo Noe, & alijs viris ſanctis illius ætatis prædicationem atque doctrinam, vt populum admonerent de peccatis ſuis, deque ſupplicio vltimo, quod iamiam illis imminebat. Igitur, quò totius loci intelligentiam ex dictis colligamus, Chriſtus cœleſtis cōcionator iam olim tempeſtate Noe, ſiue per ſe, ſiue per ſuos miniſtros veniens pœnitentiam prædicauit hominibus illius ſeculi: illi autem, cum in carcere eſſent cæcitatis, & errorum, credere, & aſſentiri nolebant prædicanti, ſed expectabant vberiorem Dei patientiam, donec iratus Deus tam longa expectatione, ipſos aquis diluuij obruit. Furor enim eſt læſa ſæpiùs patientia, vt habet adagiū Publij Mimi, quod refert, & commendat Macrobius libro Saturnalium.

Tertia. Didacus Paiua Dandrada, Luſitanus, lib. 2. defenſionis Tridentinæ fidei catholicæ, partim ex Auguſt. partim verò ex ſuo marte, aliam protulit intelligentiam. Vt primò, cum Auguſtino conueniamus in hoc, quòd priora illa verba, In ſpiritu veniens prædicauit, ad Noe tempora pertineant: & tunc Chriſtus veniſſe, & prædicaſſe dicatur: Sed tamen quod ſequitur, His qui in carcere erant, ſpiritibus, non ſit referendum, vt vult Auguſtinus, ad illos homines, quatenùs tempore Noe viuebant, ſed ad ipſoſmet, pro vt tempore Chriſti erant iam in inferno: ita vt ſit ſenſus: Chriſtus, in ſpiritu iam olim temporibus Noe veniēs, prædicauit illis, qui nunc temporis ſunt ſpiritus, (1. Petr. 4.) & in carcere inferni detinentur: tunc autem in mundo viuentes, Noe credere recuſabant. Itaque his, qui modo ſunt ſpiritus, Chriſtus tunc prædicauit. Facit ad hoc locus alter eiuſdem Petri. c. ſequenti, Propter quod & mortuis euāgelizatum eſt, id eſt, prædicatum eſt euangelium eis, qui nūc

qui-

quidem ſunt iam mortui, olim tamen dum viuerent,euangelium audierunt. Ac ſi diceret non eſſe nouam,aut recentem euangelij prædicationē, nam & mortuis annunciata eſt,ideſt,ſuperiorum temporum hominibus,iam pridem mortuis. Ex his porro interpretationibus colligitur,perantiquam, & vetuſtiſſimam rem eſſe prædicationem euangelij:non tamen ſequitur,quod illi exiſtimabant, ſcilicet,perditiſſimos illos homines ſaluatum iri.Quin potiùs,id quod proximè accedit ad noſtram quæſtionem,fit,quòd,ſicut pauci temporē diluuij ab aquis ſeruati ſunt,ſcilicet octo, pereunte reliqua ferè innumerabili hominum multitudine,per totum orbem terrarum longè, lateque diſperſa, ita quàm pauciſſimi ſunt, qui nunc temporis ad patriam perueniunt, cæteris omnibus(miſerabile dictu) pereuntibus. Atque adeò ſi prædeſtinatorum numerus cum numero præſcitorumcomparetur,vix octo ſaluantur,præ magno eorum qui damnantur,numero.

Alterum etiam ſenſum difficilis ille locus forſan admittit,vt ſcilicet, non de carcere huiꝰ mūdi,aut inferni; ibi ſit loquutus D. Petrus : ſed de carcere lymbi, aut purgatorij. Et in eum locum dicatur deſcendiſſe Chriſtus, & inde eos homines extraxiſſe, qui tempore Noe, aliquando quidem increduli fuere, ſed ipſius Noe prædicatione commoniti, tandem reſipuerunt, & ſic,vel ad limbum,vel purgatorium deſcenderunt. Itaque conſiderare oportet,ex hominibus illis,qui tempore Noe fuerunt increduli, quoſdam quidem fuiſſe ſemperincrduelos, quoſdam verò aliquando:hoc eſt, aliquo temporis illius interuallo: Et quidem qui ſemper fuerunt rebelles, & obſtinati,ad damnatorum inferna contruſi ſunt:in quem tamen locum Chriſtus minimè deſcendit. Qui (4. Explicatio illius loci.)

verò

verò aliquando fuerunt increduli, ſed non ſemper, nam ſacris Noe concionibus acquieuerunt, ac ſic pœnituerunt, iſti quidem ad purgatorium, vel ad limbum patrum deducti ſunt: & in hunc locum deſcendit Chriſtus, ibidemq; ipſis prædicauit, annunciando pacem, atq; ſalutem, vt longo quaſi poſtliminio, in cœleſtem patriam perducerentur. Plurima itaq; mihi videtur habenda eſſe ratio illius aduerbij, aliquando, præcipueque ſi vox Græca id patiatur. Illud porrò quod dicit ibi D. Petrus, Quando expectabant Dei patientiã, alluſio eſt ad illud, Eruntque dies hominis 120. annis. Tot enim annorum ſpatio eos Deus ad pœnitentiam expectauit. Iſque eſt illius loci ſenſus, vt vult D. Hieronymus, in Quæſtionibus Hebræ. Chryſoſtomus, Beda, & Albinus, vel Alcuinus in in Gene. quamuis alij ignoranter exiſtimauerint, præfixum ibi fuiſſe à Deo terminum humanæ vitæ, quæ ab illo tempore protendi minimè iam deberet, vltra centeſimum vigeſimum annum: Quod ita intellexerunt Lactant. Firm. alioqui eruditus, & elegans ſcriptor lib. 2. diuin. inſti. cap. 14. & Ioſephus lib. 10. antiquit. cap. 3. & Petrus Apon. conciliator Medicorum. Quod tamen ſuſtineri minimè poteſt, cùm poſt diluuij tempus, multi vitæ terminum pluribus annis ſuperauerint: ſcilicet, Abrahã, Iacob, &c. Et hactenus hoc tam abdito, & inuio teſtimonio.

Gene. 6.

Quoniam tamen plurimùm vereor ne præſens quęſtio creſcat in tractatum, vt creuit præcedens, operæpretium faciam, ſi per quaſdam propoſitiones dogmata ſuperius tradita breuiter confutauero, & quæſtionis difficultatem reſoluero. Vt ergo ab Origene incipiamus.

V. Refutatur error Origenis

Sit prima propoſitio: Intolerabilis error eſt, & apertiſſima hæreſis aſſerere, quòd damnati, ſiue

ue Angeli,ſiue homines debent aliquando pœni- tere, & ad Deum reuerti,& ſic ſalutem adipiſci: quod erat dogma Origenis. Neq; ego video quomodo ab hoc ipſum poſſimus errore vindicare. Scio ſanctiſſimum Pamphilum Martyrem Apologiam pro Origene confeciſſe, vbi à multis eum defendit,& purgat erroribus. Et Ruffinus etiam non ſolum illum Pamphili librum fecit Latinum, ſed & alium eiuſdem argumenti conſcripſit,in cuius quidem fine,ſic ait:Si quid inuentum fuerit in libris Origenis, quod cum fide Catholica non conſonet,hoc & ab hæreticis ſuſpicamur inſertum,& tam ab illius ſenſu, quàm à noſtra fide ducimus alienum. Multi etiam Eccleſiæ patres ſuper hac re digladiati ſunt. Sed ex modernis Iacobus Merlinus, Apologiam pro Origene facit, quam tertio Origenicorum operum thomo affixit. Et in probatione ſecundæ propoſitionis, artic. 2. Origenem ab hoc errore eripit, proditis vndecim, quæ ipſe fideliſſimè, & diligentiſſimè collegit, ac retulit ex eius libris teſtimonijs, in quibus catholicè nobiſcum confitetur, Dæmonum, prauorumque hominum ſupplicia futura perpetua. Quod & oſtendere mollitur Picus ille Mirandulanus, ob raram formoſiſſimi corporis, & animi venuſtatem, cum generis nobilitate,& ingenij acrimonia coniunctam, Phœnix appellatus. Nam in ſuarum quæſtionum Apologia. quæſtio. 7. aric. 1. in. 2. hereſi Origeni attributa, ipſum etiam ab hac, & alijs hæreſibus immunem eſſe demonſtrat. Quod & ego exiſtimo,nam (vt è multis vnum, aut alterum locum depromamus) ipſe Origenes accerrimè conqueritur de aduerſarijs ſuis, quòd ipſius libros multis erroribus reſperſerint. Quia in Epiſtola ad Alexandrinos, quam refert Ruffinus in Apolog. ſic

nis de reputatione damnatorum.

Defenditur Origenes.

Digitized by Google

ſic ait: Quidam tractatus noſtros calumniantur; & ea ſentire nos criminantur, quæ nunquam ſenſiſſe nos nouimus. Et rurſus: Quidam eorum qui libenter habent criminari proximos ſuos, aſcribunt nobis, & doctrinæ noſtræ crimen blaſphemiæ, quod à nobis nuſquam audierunt, &c. Et de Origine hactenus. Ad id vero quod obijciebatur, D. Hieroymum, & Ambroſium eiuſdem etiam fuiſſe ſententiæ. Reſpondetur, eos tale nõ aſſerere: mò oppoſitum apertiſſimè confitentur, vt videre licet in Sixto Senenſi, lib. 6. Bibliothecæ. annotat. 290. & 298. quod de Hieronymo oſtendam ſequẽti concluſione: nam Hieronymus eſt qui explicatione multa indiget, eo quod varius loquutus eſt. Quod vero author gloſſę interlin. videtur aſſerere, Animas omnium damnatorum aliquando tandem gloriam habituras. Soluitur cum S. Thom. 4. d. 46. q. 2. id ſub hypotheſi impoſſibilis dictum eſſe, ad exaggerandam grauitatem peccati diaboli, qui typicè ibi deſcribebatur.

His hunc in modum ſtatutis, ad noſtræ propoſitionis probationem redeamus: Quoniam enim de numero prædeſtinatorum inquirimus, conuellere oportet, & deſtruere errorem hunc, ſiue ſit Origenis, ſiue non: qui, omnes damnatos eſſe reparandos, dicens, conſequenter omnes ponit prædeſtinatos, & nullos reprobos. Cum autem ex nouo teſtamento vulgo nobis teſtimonia ſuppetant, in quibus aſſeritur, inferni ignes futuros eſſe perpetuos: videamus, an ex veteri teſtamento id ipſum oſtendere valeamus: idque ad litteram, (nam allegoricus ſenſus ad fidei dogmata confirmanda, infirmus eſt valde.) Vnde non eſt quod illum locum depromamus Pſalmi. 6. Non

Pſal. 6. eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem

Iob. quis confitebitur tibi? Et illud Iob, Terram tenebroſam,

broſam,& opertam mortis caligine, terram miſeriæ,& tenebrarum,vbi vmbra mortis &nullus ordo,ſed ſempiternus horror inhabitat. Et ſimilia. In his enim non de Tartareo damnatorum barathro ſed de ſepulchro tantùm eſt ſermo. Ac proinde cum ferè ſemper inferni nomen, ſepulchrum ſonet in veteri teſtamento, difficile eſt locum inuenire, in quo ad litteràm penæ Tartareæ perpetuitas deſignetur.

VErùm neſcio vtrùm iſte locus ad rem faciat, Pſalm. 48. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Ecce labores, & vita damnatorum pari paſſu currunt, & vtrumq; perpetuo, in æternum, & adhuc in finem. Sed tamen Hebræa aliter habent. Et poſt pauca: Sicut oues (in inferno poſiti ſunt) mors, mors inquit, depaſcet eos: Non enim eradicabit eos, non euellet ſtirpitus, non conſumet, ſed paſcet, vt ſolet ouis herbam paſcere, non radicitùs vellere: atq; adeò herba durat, & permanet. Sic planè de iecore Titij comminiſcebantur Poetæ, quod perpetuò à vulturibus rodebatur, nunquàm tamen abſumebatur. Ouid. lib. 1. de Ponto.

VI. Ex locis veteris probatur perpetuitas inferni.

Sic inconſumptum Tytij, ſemperq; renaſcens
Non perit, vt poßit ſape perire, iecur.

Quo rodendi vocabulo forſitan adumbratur vermis ille etiam perpetuus, qui ſimul cum igne perpetuò torturus eſt damnatorum conſcientiam, dicente Iſai. cap. 66. ſitq; hoc ſecundum teſtimonium pro noſtra concluſione literaliſſimum (nam omnes patres, & ipſe ſacer textus Euangelicus de hoc ipſo illum intelligunt Matthæi. 25.) Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extingetur, & erunt vſq; ad ſatietatem viſionis omni carni. Nam, vt ibidem dicitur, Egredientur,

Iſai. 66.

Matt. 25.

F ſcili-

ſcilicet, beati mente, & conſideratione, & videbunt cadauera virorum, id eſt, damnatorum, qui præuaricati ſunt. Cui conſonat alter mirabilis, & literaliſſimus locus, & ſit ordine tertius, Daniel. 12. Multi ex his qui dormiunt, reſurgent, Multi, id eſt, omnes phraſi ſcripturæ, vt ibi, Per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, id eſt, omnes. Et Lucæ 7. Remittuntur ei peccata multa, id eſt, omnia. Sequitur in Daniel. Alij in vitam æternam, Alij in opprobrium æternum, vt habetur Hebraicè: vel, vt videant ſemper, vt habet Vulgatus: vel, vt videantur ſemper, nam verbum ibi poſitum, paſſiuè poteſt accipi, ſicut ibi, Interficitis vniuerſi vos, pro interficiemini, tanquam paries inclinatus, & maceria depulſa. Sicut autem dicit Iſaias, beatos egreſſuros, vt damnatos videant, ſic dicit Daniel, damnatos videndos ſemper, ſcilicet à beatis, & irridendos, & aſpernandos. Et erunt, inquit Iſaias, vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. Quartò Iudith c. 16. Dabit ignem, & vermem, (quod mirè conſonat Iſaiæ) in carnes eorum, vt vrantur, & ſentiant vſque in ſempiternum. Poſuerat ignem, & vermem, & vnicuique ſuum appropriat effectum, vt vrantur, & ſentiant: nam ignis vret, & vermis ſentire eos faciet, & dolere, & vtrunque in ſempiternum. Quid clarius? Sunt autem hæc loca eò maioris ponderis, quò nullam habent aliam literalem intelligentiam, quàm de damnatorum æternitate pœnarum. Quamuis autem, teſte D. Auguſtino q. 31. ſuper Gene. hæc vox, æternum, aut ſempiternum, in ſcriptura, interdum ſumatur pro eo quod eſt longiſſimæ durationis, temporale tamen, & finibile, vt ibi, Geneſ. 17. Dabo tibi terram Chanaam in poſſeſſionem æternã, id eſt, longiſſimæ durationis, & illud Horatianũ

Dan. 12. *Rom. 5.* *Luc. 7.* *Pſalm.* *Iudith. 16.* *Geneſ. 17.*

in epiſtola, quod & adducitur ibi ab Auguſtino.

Seruiet æternum qui paruo neſciet vti.

Id eſt, ſeruiet multa temporis curricula. Quod latiſſimè diſputat Finus Adrianus lib. 4. flagelli Iudæorum. c. 7. ex tribus Hebraicis vocibus, quæ pro longiſſima temporis duratione ſignificanda, vſurpantur ſæpè in ſcriptura, de quo etiam doctiſſimè ſcripſit Andreas Maſius ſuper Ioſue cap. 24. Sed tamen in quatuor illis locis vox æternitatis ſecundùm proprietatem ſermonis Hebraici, & ſignificationem vocis Hebrææ, qui ibi habetur, non niſi æternum, & perpetuò duraturum poteſt ſignificare. De hoc tormentorum perpetuitate multa videre licet in D. Auguſtino, lib. 21. de Ciuitate, vbi & oſtendit quomodò damnatorum corpora, cum natura ſint corruptioni obnoxia, & ignis alioqui ſummam habeat vim, & poteſtatem ad deſtruendum, & tranſmutandum quidquid ſibi fuerit obiectum, non tamen agat in damnatorum corpora actione corruptiua, ſed ſint ipſa corpora tam miris, & ineffabilibus modis à Deo temperata, & ſolidata, vt in ſempiternum habeat ignis in ipſis ſuæ actiuitatis, & combuſtionis materiam indefectibilem. Et hanc ipſam horum ſuppliciorum perpetuitatem, ex Gentilibus etiam quàm plurimi quadantenus olfecerunt, luce etiam fidei deſtituti. Quod Auguſtinus Eugubin. lib. vltimo de perenni Philoſophia, à c. 19. vſq; ad finem libri oſtendit, productis multis teſtimonijs Ethnicorum, potiſſimum verò Platonis, Tullij, Plutarchi, Senecæ, Iamblichi, & ex poetis antiquiſſimis, vetuſtæ gentilitatis Theologis, Orpheo, Pindaro, Lino, Muſæo, Heſiodo, Sophocle, &c. Et hactenus de iſta propoſitione.

VII. Quod non omnes fideles ſint prædeſtinati.

SEcunda propoſitio: Quòd omnes fideles ſint ad gloriam prædeſtinati, quodq; ſoli infideles ſint præſciti, & reprobi, dogma etiam eſt hæreticum, ſiue id aſſeruerit Hieronymus, ſiue non. Certè doctrina hæc non multum à Lutheranorum recentiſſima hæreſi diſſidere videtur. Quemadmodùm enim iſti ſolam fidem dicunt ſufficere ad ſalutem, contrà verò ſolam infidelitatem eſſe peccatum, ob quod æterna infertur damnatio: ſic illa ſententia omnes fideles ſaluat, ſolosq; infideles damnat, & reprobat. Et quidem D. Hieronymus eam non tenuit, quod duplici viâ oſtendi poteſt. Prima quidem, quoniam D. Hieronymo familiare eſt de mente aliorum ſæpiſſimè loqui, & eorum dogmata ſuis ſcriptis inſerere: quod & fecit in illius ſententiæ aſſertione. Et quòd Diuus iſte id facere ſolitus ſit, patet tùm ex multis alijs eius teſtimonijs: tùm verò maximè ex quadam eius Epiſtola ad Auguſtinum, quæ incipit. Tres ſimul epiſtolas. non longè à principio vbi dicit: Vt ſimpliciter fatear, legi hęc omnia, & in mente mea plurima coacerbans, ac cito notario, vel mea, vel aliena dictaui, neque ordinis, neque verborum, interdum neque ſenſuum memor. Ecce expreſſiſſimum teſtimonium, quo a multis Hieronymum protegere valemus calumnijs, dicendo plerumq; ex Origenis, & aliorum multorum ſcriptis quaſi farriginem ſcriptorum compilaſſe: atq; adeò de mente non propria, ſed aliorum ſæpè ſæpiùs eſſe loquutum. Et quamuis id ipſe nō tam expreſsè ibi, & alibi ſæpè fateretur, conſtat certè his qui in eius, & aliorū antiquorum ſcriptis verſati ſunt, multa paſſim in Hieronymo offendi, quæ in Origene, & alijs peruetuſtis authoribus ad verbum reperiūtur. Quod vel maximè videre licet lib. 18. iam relato in Isai. c. 66.

Defenditur Hieron. à ſuprà relatis erroribus.

c.66. vbi longam, quam ibi adducit explanationẽ ad verbum in Origine reperiet Lector, thom. 2. Origenicorum operum, hom. 9. in diuerſos Matthæi locos. Quin præclara ſunt quæ ad propoſitum Sixtus adducit, lib. 4. verbo, Hieronymus Stridon. vbi ait: Solet Hieronymus in colligendis veterum explanationibus ſæpenumero illorum ſententias, & interdum quoque nonnullas aberrantes, & abſurdas opiniones referre, ſuppreſſis authorum nominibus, & omiſſis aliquando modeſtiæ gratia, confutationibus earum opinionum, quòd eas alibi pleniſſimè confutaſſet. Quo fit, vt dum indiſcriminatim permiſcet aliena ſuis, videatur nonnunquam aliorum errores recipere, & ex animi ſui ſententia pronunciare.

Secunda via fortiùs, & certè infragibiliter oſtenditur D. Hieronymum illi ſententiæ non annuiſſe, ſed abnuiſſe potiùs: nam ipſe in Apologia aduerſus Ruffinum, & aliàs ſæpe conſtantiſſimè aſſeuerat, omnes damnatos etiam fideles, & Chriſtianos perpetuis ignibus excruciandos, & errorem eorum, qui oppoſitum ſentiunt, omnino deteſtandum. Sed omnium eius locorum optimus, & apertiſsimus eſt quem habet, ſuper Ionam. ca. 3. vbi longo diſcurſu id oſtendit. Primò, quia doctrinam hanc de finiẽdis damnatorum ſupplicijs nunquam ſcriptura docet. Secundò, quia in euangelio æternus dicitur ignis inferni ſæpenumero. Tertiò, quoniam doctrina aduerſariorum funditus euertit timorem Dei, ſi omnes improbi ſunt, etiam poſt longas pœnas, tandem aliquando ſaluandi. Quartò, quia ſi omnes tandem eandem in gloriam ſunt reſtituendi, & reponendi, nulla iam erit diſtantia inter Virginem, & proſtibulum: inter matrem Domini, & inter victimas libidinum publicarum: idem erit Gabriel, & Diabolus: Apo-

ſtoli, & Dæmones : idem Propheta, & pſeudopropheta : idem Martyres, & perſecutores, &c. Quod verò tam expreſsè de Chriſtianis videtur aſſerere poſt ignes tandem eos eſſe ſaluandos, intelligit planè poſt ignes purgatorij temporales, non poſt æternos infernis. Nec verò oportet meā concluſionem alijs ſacræ ſcripturæ locis comprobare, & patrum, & conciliorum Eccleſię authoritate firmare, cum luce ſtellarum clariora, & earū numero plura teſtimonia ſint, quibus aſſeritur, non ſolum fidem, ſed opera, ſed charitatem ad ſalutem eſſe neceſſaria. Atque adeò innumeros eſſe homines in inferno, qui Chriſtiani quidem illi, & fideles fuerunt, quia tamen mortalis peccati nexu implicati deceſſerunt è viuis, ab æternæ vitæ ingreſſu perpetuò retardari, & ſempiternis inferni ignibus puniendos detineri.

VIII. Quòd longè plures ſint præ deſtinatis reprobi.

Tertia propoſitio: Quantū ex diuinis ſcripturarum voluminibus, ſanctorum patrum ſcriptis, & quibuſdam apparentiſſimis rationibus licet colligere, longè maior, & incomparabiliter numeroſior eſt hominum reproborum multitudo, quàm electorum. Conferimus in præſenti concluſione homines hominibus, nec ſolum de Chriſtianis loquimur: nam Chriſtianorum, & verè fidelium maior pars an condemnetur, dicemus propoſitione ſequenti. Certè ſcriptura ſaluandos ſolet paucorum nomine ſignificare. Pſal. 16. Domine, à paucis de terra diuide eos. Et hæc eſt communis intelligentia, vt ibi pauci iuſtos ſignificent, licet D. Hieronymus, Flaminius, Campen. & alij ex Hebræo aliter vertentes locum illum, longè alium ſenſum reddant. Porrò quod ſequitur, De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum, id eſt, malorum, exponitur optimè à Flaminio (quod & per parēthesim referre libet)

Pſal 16.

libet)de opibus,auro,& argento,quæ abſcondita Dei vocat, quòd Deus ea terræ venis occultauerit,idq; certè magna induſtria,& data opera. Præuidens enim Deus quantum damni hominibus immineret ex auro,& opibus ab eorum oculis amouit ea,inque terræ viſceribus condidit, & maris, & fluuiorum alueis depoſuit, vbi non niſi cum magna difficultate reperiuntur. Verumtamen,vt diuinè cecinit Ouidius. 1. Metamor. (Dauidi ſacro vati prophanus hac in parte mirè concinens.)

—Itum eſt in viſcera terræ,
Quaſq; recondiderat. Stygijſq; admouerat vmbris
Effodiuntur opes irritamenta malorum.

His ergo abſconditis adimplentur mundani, aut adimpleri ſatagunt, quo maximè à iuſtis differunt,qui pauci præ mũdanis meritò appellantur, vt ibi etiã:De negligentia tua purga te cum paucis,id eſt, cum bonis.Et ibi. Pauci verò electi, id eſt,boni. *Eccleſ.7.*

Dicuntur porrò eadem ratione in ſcriptura, lapides pretioſi: Apocal.& vaſa aurea. Rom.6. & argentum,& aurum. Sicut enim perpaucæ ſunt gemmæ,per pauca vaſa aurea, quàm plurima vero vaſa fictilia,ferrea,lignea,teſtatea: Sic longè plures præſciti ſunt quàm electi. Huic doctrinæ conſonat quod lib. 4. Eſdr.c.8.habetur: Hoc ſæculum fecit Altiſſimus propter multos, futurum autem propter paucos. Et mox: Terra dabit multam terram vnde fiet fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit. Sic, multi quidem creati ſunt, pauci autem ſaluabuntur. Ecce vbi qua proportione terra pulluillos auri ſuperat, ea reprobi electos excedunt,teſtante Eſdra,cuius in illis *Rom.6.* *Eſd.8.*

illis libris ſecundùm canonicos,eſt multa authoritas.Qua identidem,& alijs ſimilitudinibus vtitur D Pater Auguſtinus.lib.3.contra Creſconium c.46.thom.4.

Matt.7. Facit ad hoc,tertio loco illud. Matth. 7. Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam : lata ad perditionem. ius ratio eſt quam Heſiodus attulit,relatus à Iul lio.4. familiarium,Epiſt.18.

Virtutem poſuere Dei ſudore parandam,
Arduus eſt ad eam longuſq; per ardua callis,&c.

Et duas haſce vias identidem Pythagoras per literam Y.ſignificabat:quarum quæ ducit ad vitā, arcta eſt,& difficultatibus,& inuolucris implicata.Contrà verò quæ ad perditionem,lata,& multorum per eam tranſeuntium pedibus detrita, aperta,& omnibus peruia.

Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni,&c.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem;
Molle oſtentat iter.&c.

Epheſ.1. Coloſ.1. Quartò, Appellatio ſortis mirè quadrat electorum ſaluti, Qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum:& illud:Sorte vocati eſtis.Quēadmodum enim ſortes pauciſſimis cadunt, cum tamen inter multas hominum centurias mitti ſoleant, ita perpaucis inter multa hominum millia ſors prædeſtinationis contingit. Rurſus, ſors dicitur, vt oſtendatur ad ſortem prædeſtinationis nihil referre dignitatem,aut virtutem naturalem hominis, ſed ſolam Dei voluntatem : ſicut enim ſortes interdum cadunt, & contingunt homini pauperculo,mancipio: & nobiles, potentes,ſapientesq; ſua ſpe fruſtrari ſolent, & exortes euadere,ita meritorum,dignitatum, virtutumq; humanarum nulla prorſus habetur ratio à Deo Opt. Max. ad aliquem prædeſtinandum.

Adde

Adde quintò ante tempora Chriſti, quando notus in Iudæa Deus, & in Iſrael tantummodò notum erat nomen eius, & erat inſuper in pace, id eſt, in Hieruſalem locus eius, quia ibi præſertim colebatur, vt habetur Pſal.75. & quando caminus eius erat in Sion, Iſai.31. Iſraelitæ tantum, iiq; non omnes, ſed pauci ſaluabantur. Et quamuis ex gentibus nonnulli iter aliquando ſalutis offenderēt, & ſalui fierent, tamen cum magno eorum qui in toto terrarum orbe miſerè peribant, numero cōparati, aut nullus, aut vnus erat. Non enim ſine cauſa muribundus Moſes exclamans dicebat: Beatus es tu Iſrael, quis ſimilis tui, popule qui ſaluaris à Domino? Itaq; eo tempore ante aduentum Chriſti deſideratiſſimum, quis inficiabitur paucitatem electorum nulla ex parte cum perditorum multitudine poſſe conferri? Ad hæc: Etiam poſt aduentum Chriſti per multas annorum centurias vſque ad auorum noſtrorum ætatem, quot miſerorum hominum millia, in illis vaſtiſſimis Indiarum regionibus, ab hinc centū annis adinuentis (Prohdolor) condemnabantur? Quot pueri? Quot adulti? Quot ſenes? &c. Verùm tantæ, tamq; miſeræ perditionis conſideratio lachrymas excutit etiam lapideis oculis: noſtri autem carnei ſunt, & iis quæſtionibus diſpiciendis, & conſcribendis perneceſſarii,

Pſal 75.
Iſai 31.
Deut.34.

IX.
Quòd fidelium Chriſtianorum maior pars damnetur.

Sit ergo quarta propoſitio: Saluo Eccleſiæ, & rectiùs ſentientium iudicio, dicendum videtur, quòd hominum etiam Chriſtianorum, & verè fidelium maior pars damnetur, quàm ſalua fiat. Et quidem cum in huius probatione concluſionis: firmum aliquod, & conſtans argumentum producere non poſſimus, coniecturis nobis agendum eſt primò, & deinde locis aliquibus ſiue ex ſcriptura, ſiue ex patribus mutuatis. Primò autē

inſignis coniectura eſt quòd finis iſte ſalutis,& gloriæ valde eſt improportionatus, & totam naturæ noſtræ facultatem multis poſt ſe relinquens interuallis,& longè excedens. Adde quòd homines ipſi natura ſunt in malum omne propēſi, nam ſuapte ſponte in bonum ſenſus inclinantur,quod ſiue per ſe, ſiue per accidens cum bono rationis perpetuò pugnat. Inſuper ex peccato originis relicti ſumus omnes vulnerati, infirmi, & ad bonum omne ſatis imbecilles. Ex quibus omnibus ſequitur mirandum non eſſe,quòd ex hominibus perrari præaltum illum, & eleuatiſſimum beatitudinis attingant ſcopum.

Secundò,Recurramus obſecro ad cœleſtia ſcripturarum oracula,& inde prædeſtinationis ſigna petamus:quæ videlicet ſunt,vera cordis humilitas, vera in aduerſitatibus patientia, charitas, & miſericordia erga egenos, pietas in res diuinas, mundities corporis & animi,verbi Dei libens auditio,& obſeruatio. Hæc ergo ſigna cum meditati fuerimus,inueniemus ſanè aut pauciſſimos eſſe prædeſtinatos, aut indicia illa inania eſſe prorſus,& fallacia: quorum hoc ſecundum dici non debet, nam illa aliaque eius generis prædeſtinationis veſtigia ad fidelium ſolatium relicta nobis eſſe à Deo,dicunt ſancti patres. Reſtat ergo primum eſſe dicendum, & conſequenter minorem fidelium partem ſaluam fieri, cum minor pars ſit quibus ſigna illa reluceant.

Tertiò concedimus quidem ex veris fidelibus multam partem ſuſcipere in mortis articulo ſacramenta, cum contritione ſuorum peccatorum, aut ſaltem cum attritione, quæ cum ſacramento ſatis eſt ad ſalutem: At ſi omnes totius Chriſtianitatis prouincias mente perambulemus,præſertimq́, militum, nautarum, & aliorum eius generi

ris perditiſſimorum hominum mores conſideremus, inueniemus planè quàm paucos eorum ſacramenta in illo mortis cardine ſuſcipere: aut ſi ſuſcipiunt, certè in iudicium, & condemnationem, quantùm fas eſt ſuſpicari de perditiſſima, & profligatiſſima gente, & ad poſtremam vitæ metam pœnitentiam prolatante, videatur D. Anton. 3.p.tit.10.c.2.

Quartò, adde hominum etiam fidelium maiorem partem, imò & maximam, dum viuunt ſani, & incolumes, ſe citra timorem & ſcrupulum multis ſceleribus, varijsque peccatorum generibus inuoluere: ita vt pauciſſimi ſint quorum ſi conſcientias æquo examine penſes, non reperias ſemper, & pro quolibet temporis articulo, ſaltem vnius aut alterius peccati mortalis labe coinquinatos: præterquam vno, aut altero die, cum tempore Paſchali ad ſacramenta ſe vtcunquè præparant: idq; in aulis Regijs, in tribunalibus, in mercatorum, & nummulariorum menſis, in opificum domibus, in plateis vulgò. Quid in hoſpitum, ac viatorum diuerſorijs? in lenonum, & meretricum latibulis? vbi omnes vndique velut ſigno dato ad fas, nefasq; miſcendum cohorti ſunt. Adi nundinas, militiam, foros iudicum, nautarum, & piſcatorum commertia, & ibi puerorum, adoleſcentium virorũ, ſenumq; corruptiſſimos mores intuere, periuria, inuidias, detractiones, fraudes, conuitia, rixas, obſcœnitates, corrupta deſideria, ſuperbiam, auaritiam, edacitatem, vinolentiã, &c. profectò mecũ ſenties, diceſq;, Nemo Hercule nemo, aut vnus, & alter horum eſt, qui ſalutis ſuæ memor ad Deum aliquando reuertatur. Nam eccleſiaſticas curias, & cleri ſtatum totum, ita ſit, ſaluemus, & ſaluet Deus. Si inquam hæc omnia mente perambulaueris, non poteris non dicere cum

Corruptiſſimi noſtri ſæculi mores.

Dauide

Dauide vociferabundum, Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ? Cuius ratio ſequitur, Quoniam vidi iniquitatem,& contradictionem in ciuitate: Die, ac nocte circundabit eam ſuper muros eius iniquitas,& labor in medio eius,& iniuſtitia:& nō defecit de plateis eius vſura,& dolus. Die,inquit,ac nocte non defecit de plateis peccatum.Quota enim hora plateas adeas, qua nō eas reperias peccatis,& peccantibus refertas? Circūdabit inquit, eam, & ſuper muros eius iniquitas: ducta metaphora ab hoſtibus, cum oppida obſident,& occupant,& ſuper muros vexilla in victoriæ ſignum erigunt.Super muros,inquit, eius iniquitas,quaſi populi victrix, &c. Et labor in medio eius,& iniuſtitia. In medio inquit,quod Hebraica Phraſi,plenitudinem ſignificat. Hanc peccantium effrænatam licentiam Ouid.1.Metamorphoſeos ſic deſcribit,

Pſal. 54.

Protinus irrupit vena peioris in æuum
Omne nefas.fugere pudor,verumq́; fideſq́;,
In quorum ſubiere locum fraudeſq́;,doliq́;,
Inſidiaq́;, & vis, & amor ſceleratus habedi.

Et Seneca,Epiſt.98.Ad deteriora faciles ſumus, quia neq; dux poteſt nec comes deeſſe, & res etiam ipſa ſine comite,ſine duce procedit,non pronum iter eſt tantùm ad vitia,ſed præceps. Et lib. 2.de ira.cap.7.8.& 9. Si iraſci ſapiens debet factis turpibus,& contriſtari ob ſcelera, nihil eſt ærumnoſius ſapiente: omnis illi per iracundiam, mœroremq; vita tranſibit. Quod enim momentum erit,quo non improbanda videat? Quoties proceſſerit domo per ſceleratos illi auaroſque, & prodigos, & impudentes incedendum erit. Nuſquam oculi eius flectentur,vt non quod indignentur inueniant, &c. Si ergo tam ſe in omne vitium

vitium omnes ferè homines,etiam illi qui Chriſti baptiſmo ſuſcepto,fidem habent veram, præcipites dedunt,quare credendum eſt tamfacilè in mortis articulo Deũ eorum miſereri,& abundantiſſima, & efficaciſſima eis auxilia cõferre vt ſaluentur: cum ipſi quandiù vixerunt, immemores Dei fuerint? Videatur Auguſtinus lib. de vera pœnitent.

Quintò, Accedit quòd huius tam magnæ & excellentis Dei miſericordiæ pauciſſima nobis exempla proponuntur, hominum, qui in vita peccatores,& in morte iuſti effecti ſunt, nempe vnius latronis, vnius Magdalenæ, vnius Zachæi, vnius Matthæi, vt nimirum ſanctus Spiritus in ſcripturis ſuis nos edoceat, omnibus quidem quantumuis peccatoribus Deum auxilia ad ſalutem non denegare, omnibuſq; ad gloriam patere aditum, paucos tamen eorum, qui vitam perditè tranſegerunt, in hora mortis Dei miſericordiam conſequi.

HIS adijce ſcripturæ loca, Eccleſ. 1. ſtultorũ infinitus eſt numerus. Pſal. 14. Non eſt qui faciat bonum,non eſt vſque ad vnum. Omnes declinauerunt, ſiue effætuerunt, vt habent Hebræa,ſimul inutiles facti ſunt. Et rurſus (quaſi intercalari verſu interiecto.) Non eſt qui faciat bonum,&c. Rurſus toto Pſalm. 11. hæc bonorum raritas à Dauide deploratur: Saluum me fac Deus,quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates à filijs hominum. Veritates, phraſi Hebraica,omnes virtutes:ſicut mendacia,omnia vitia ſignificant. Et vltimo tandem,ipſoque mirabili verſu,In circuitu impij ambulant, id eſt, omnia impijs plena ſunt: quoquo te vertas, circundatum te impijs videas neceſſum eſt, circumquaque licenter vagantibus. Vel ſic (& ad noſtrum etiam

X. Locis ſcripturæ probatur concl. 4. Pſalm. 14. Pſalm. 11.

Digitized by Google

tiam facit propoſitum) Cum virtus in medio cen tro ſita ſit, impij per circuitum obambulant, id eſt, per circumferentiam circuli. Sicut verò ſcopus, vel centrum difficilè attingitur facilè verò erratur ab illo: eſt enim multiplex latitudo cir cuitus, ſimplex verò, & indiuiſibile centrum: ita pauciſſimi virtutis ſcopum, & beatitudinis centrum actionibus ſuis recta tendentibus aſſequun tur, plurimi autem ab eis deſciſcunt.

Mich. 7. Et Miche. 7. bonorum paucitas pulchro ſchemate depingitur, Væ mihi quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, & non eſt botrus ad comedendum. Conſonat locus

Iſai. 24. iſte ei qui habetur apud Iſai. Quomodò ſi paucæ oliuæ qui remanſerunt, excutiantur ex olea, & ra cemi cum finita fuerit vindemia, &c. Quibus locis bonorum raritas, & inopia cum raris illis racemulis, cumq; oliuis, etiam raris, poſt plenam integramq; vindemiam vſui pauperum derelictis, comparatur. Contrà verò iniquorum copia cum pleniſſima illa vuarum & oliuarum ſegete, quæ ad vinum, & oleum conficiendum, & exprimendum, & ad vſus etiam comedendi tempore vindemiæ, à proprijs dominis colligi ſolet, aptiſſimè comparatur.

Adde ex innumera filiorum Iſrael multitudine ex Aegyptiorum finibus profecta, & in terrã promiſſam contendente, duos tantùm ad illam perueniſſe ex ſexcentis inquam hominum millibus, intellige ad arma capeſſenda iam aptis: nam puerorum ſenum quoque, fœminarumque numerus recitetur: & horum non dubium quin permulti ad promiſſionis terram deuenerint. Sicut ergo ex ſexcentis millibus virorum armatis, ijſque fidelibus duo tantùm aſſequuti ſunt

ter-

terrã illam, ita perrari ſunt qui etiam ex fidelib. ad patriam perueniunt, comparatione eorum qui ab illa exules in deſerti Tartarei vaſta ſolitudine permanent. Tractatur ab Auguſtino ſermone 102. de tempore. Sed & illud Pauli hùc ſpectat: Omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium, ex currentibus inquàm per veram fidem, quam qui non habent, non currentes, ſed ſtantes, imò retrorſum euntes dici poſſunt. *1. Corinth. 9.*

SED exquiramus cauſas huius bonorum inopiæ, & prauorum copiæ: nam naturales eſſe nobis virtutes, dicit Damaſcenus libro 3. fid. orthodox. capitul. 14. & Gloſſa, Matthæi 4. in illa verba, circuibat Ieſus. Quamobrem Diuus Thom. 1. 2. quæſtione. 71. articul. 2. docet, vitia eſſe contra naturam hominis. Porrò quæ ſecundùm naturam ſunt, in pluribus reperiũtur: quæ verò contra naturam, in paucioribus. Quod priùs dixerat. 1. parte, quæſtione. 23. articulo. 7. in. 3. argumen. & ſanè in cæteris naturis malum reperitur in paucioribus, cur non ſic in humana? Secundò, in ſcriptura copioſiſſimus ſanctorum numerus paſſim exprimitur, Matthæi. 8. multi ab Oriente, & Occidente venient, &c. Et Apocalypſis 7. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, &c. Et, Redemiſti nos Deus ex omni tribu, & lingua, & populo. Apocalypſ. 14. Diabolus cauda traxit ſecum tertiam partem ſtellarum, id eſt, Angelorum: reliquæ verò duæ ſalue factæ ſunt. Si ergo angelorum plures electi ſunt, cur non idem de hominibus dicemus. *XI. Arguitur contra prædicta.* *Matth. 8.* *Apoc. 7.* *Apoc. 14.*

Ad horum primum optima eſt S. Tho. reſponſio, in illa. q. 23. 1. p. ar. 7 vbi dicit, finẽ hanc beatitudinis ſupernaturalis non eſſe naturæ propor- *Prima cauſa cur tam pauci ſaluantur.*

tio-

tionatum,ſed excellens eam, & ideò in paucioribus reperiri.Quòd ſi eſſet naturæ proportionatũ, in pluribus reperiretur. Addit S.Thom. ſecundã

Secunda.

cauſam, nempè naturam noſtrã eſſe gratia Dei deſtitutam per corruptionem peccati originalis,ac proinde pauci ſunt qui ad virtutis cacumina conſcendunt. Prætereà, bona hæc ſenſibilia ſunt magis nota nobis, atque adeò vehementiùs nos mouent,alliciũt,imò trahunt, ne dicam rapiunt, atque præcipitant. Præſertim cum ſenſitiuæ ſimus naturæ, nihilque ad intellectum deduci valeat niſi medijs ſenſibus. Retardamur ergò à ſenſibus, quorum eſt nobis familiariſſimus vſus: bona autem ſenſus cum bono rationis plerunque pugnãt ſiue ſuapte natura,ſiue per accidens.Etideò bonõ rationis rariùs ducimur, bono autem ſenſibili frequentiſſimè. Quartò, bona hæc ſenſibilia ſecum afferunt ſuum præmium, videlicèt voluptatem, & delitias: at verò bona honeſta, & rationis in longa futura tempora mercedem pollicentur Quæ erat ratio perditorum illorum apud Ezechielem,c. 12. Viſio quam hic videt, in dies multos, & in longa tempora iſte prophetat. Et Iſai. 28.expecta,reexpecta,manda remanda,modicum ibi,&c.& 2. Petri 3. Vbi eſt promiſſio,aut aduentus eius?Ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. Et præ alijs inſignis eſt ſenſus,quem ſecundùm Galatinum, lib. 4.c.2. facit ille locus Deuteronomij 5. Ego ſum Dominus,faciens miſericordiamin multa millia diligentibus me.Id eſt,facio diligentibus me miſericordiam poſt multa temporum, & annorum millia. Et hanc eſſe traditionem Hebræorum dicit Galatin. Quintò deinde ratio Lactantij Firmiani ad idem eſt lib.1.diuinarum inſtitutionum cap.1.dicentis ſic:Quia virtutibus amaritudo permixta

Tertia.

Quarta.

Ezech. 12.
Iſai. 28.
2. Petr. 3.

Deut. 5.

Quinta.

mixta eſt, vitia verò voluptate condita ſunt, illa offenſi, hac verò deliniti feruntur in præceps, ac bonorum ſpecie falſi, mala pro bonis amplectuntur. Fallit enim vitium virtutis ſpecie, vt ille dixit. Sextò, & eſt ratio Ariſtotelis, Voluptas carnis & rerum ſenſibilium vſus, & (quod miſerabilius eſt) neceſſitas nobiſcum alitur, nobiſcum incipit, proficit, adoleſcit, ſeneſcit: non ſic rationis opera, & vſus inditij. Cùm enim ratio, quaſi à longo excitata ſomno, ſeptimo, aut octauo ætatis anno expergiſcitur, oculos aperit, caliginem excutit, & ſui ipſius dominium vſumq; exercere incipit, iam multis pars ſenſitiua præcucurrit ſpatijs, & temporibus. Iam homo aſſuefactus eſt bonis ſenſibus, quibus ab infantia ſolis affectus, & quibus cum conuerſatus eſt. Atq; adeò non ita facile exturbatur, & deponitur ſenſilis iſte affectus, vt ad rationis claſſem tranſire poſſit homo. Vnde Ariſto. 2. Ethi. c. 3. hunc in modum loquitur: Voluptas communis eſt animalibus, & omnia quæ in expetitione cadunt, comitatur: quippe cum & honeſtum, & vtile videatur eſſe iocundum. Præterea, cunctis vnà cum hominibus ab ipſis incunabulis voluptas eſt enutrita: qua propter arduũ eſt hunc affectum inſitum vitæ extrudere. Hæc Ariſto. Septimò hoſtes infeſtiſſimi, callidiſſimi, atque fortiſſimi quibuſcum inceſſantem, neq; inducijs quieſcentem pugnam, & bellum gerimus, teſte Paulo, ad Ephe. 6. Non eſt nobis colluctatio, &c. Sed aduerſus principes, & poteſtates, &c. Et illud, Aduerſarius veſter Diabolus tanquàm leo rugiens, circuit. &c. Hi hoſtes nobiſcum colluctantes indeſinenter, faciunt nos frequentiſſimè miſerabiliter, & interdum irreparabiliter ruere. Quæ omnia qui expenderit non mirabitur tam multarũ hominum ruinarum, ſed harum mirari deſinens,

[Margin notes: 6. — Septimo. — Epheſ. 6. — 1. Petr.]

mirabitur planè quòd tam multi ſint, qui his omnibus difficultatibus ſuperatis, & obicibus glorioſè ruptis, excellentiſſimum illum beatitudiuis finem aſſequantur: idq; Dei miſericordiæ tribuendum, pariter & potentiæ catholicè confitebitur.

Ad aliud admittimus lubentiſſimè multos, & quàm plurimos, & ferè innumerabiles eſſe qui ſalui fiunt, at ſi cum numero eorum qui damnantur, conferãtur, rari ſunt. Quin quod in argumento adducitur, Redemiſti nos ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Et, Vidi turbam magnã ex omnibus gentibus, &c. Explicatur à S. Thom. quàm optimè ibi, vt ſcilicet, illa præpoſitio, ex, cum dicitur, Ex omni tribu lingua, populo & natione: delectum quendam, & ſegregationem paucorum denotet ex multis. Non enim dicit, redemiſſe Chriſtum omnem tribum, linguam, populum (intellige quantum ad efficaciam) ſed ex omni tribu, lingua, populo, & natione aliquos quoſdam ex Iudæis, quoſdam ex Gẽtilibus: quoſdam ex Latinis, quoſdam ex Græcis: quoſdam ex maſculis, quoſdam ex fœminis: quoſdam tandem ex Africa: quoſdam ex Aſia, quoſdam ex Europa: Inſinuat planè multitudinem reproborum comparatione eorum qui ſeliguntur à Deo, eſſe innumerabilem. Quod verò Angelorum plures prædeſtinati ſint quàm reprobati, admittimus, at de hominibus longè alia videtur eſſe ratio, propter difficultates, quæ ſeſe illis obijciunt ſuperandæ: quæ tamen ab eorum paucioribus ſuperantur, vt in ſolutione precedentis argumenti videre licet. Quæ eſt doctrina luculenter à S. Tho. conſiderata. 1. p. q. 63. ar. 9. ad. 1. & 1. 2. q. 71. ar. 2. ad tertium.

Matt 22. Quod ſi quemquam moueat quòd Mat. c. 22. cũ intraret Rex vt videret diſcumbentes, non inuenit

nit niſi vnum tantùm qui ſordida eſſet veſte indutus. Reſpondetur cum Heiron. ibidem, nomine vnius intelligi in illo lo o totam impiorum homi- Naum. 1.
num congregationẽ, qui in vnum coniuncti, quaſi ſpinæ ſe inuicem complectuntur vt habet propheta, &c.

IAM videamus qui ſint, quotq́ue authores qui noſtram tenent ſententiam, qui verò oppoſi- XII. Authores vtriuſq; ſententiæ percenſentur.
tam. Diuus Damaſcen. contra nos eſſe videtur: nam in ſermone citato de defunctis, omnes ferè fideles ſaluos dicit. Tenent idem authores neoterici non ignobiles: Silueſter in Roſa aurea tractat. 2. ſuper Euangel Domin. in Septuageſ. in quæſt. quadam ad calcem poſita, vbi in hunc modum quærit: Vtrùm Chriſtiani eligendi ad gloriam ſint pauciores damnandis ad pœnam. Et reſpondet ſic: Probabiliter dici poteſt quòd maior pars Chriſtianorum habentium fidem rectam, & viuentium in obedientia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſaluantur. Rationes verò quæ ab ipſo producuntur, iam à me ſuprà commemoratæ ſunt. Hoc idem tenet Franciſcus de Chriſto, in 1. ſentent. diſt. 40. & 41. quæſt. vltim. de reprobatio. concluſ. 3. Cuius ratio etiam adducta à me, & confutata eſt in probatione tertiæ, & quartæ concluſionis. Et nouiſſimè hoc ipſum tradit Franciſcus de Carthagena, in ſuis de prædeſtinatione diſcurſibus, & quidam alij.

Noſtram verò concluſionem, atque ſententiam tenent inprimis Sancti patres: D. Gregor. homil. 19. ſuper euangelia, vbi ait: Ad fidem multi veniunt, ſed ad cœleſte regnum pauci perducuntur. Ecce vbi de fidelibus loquens, docet paucos eorum ſalutem aſſequi D. Chryſoſtom. homil. 65. ſuper Matth. ad idem accommodat il-

Matth.22. lum locum Matth.20. Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Sed accuratiſſimè,& expreſſiſſime hom. 40. ad populum Antioche. cum populo fideli loquens. Quot, inquit, putatis eſſe in hac ciuitate noſtra, qui ſalui fiant? (infeſtum eſt quod dicturus ſum, dicam tamen.) Non poſſunt inueniri in tot millibus centum qui ſaluentur, quin & de his dubito. Quanta enim in iuuenibus malitia? quantus in ſenibus torpor? &c. D. Auguſt. hoc habet expreſsè in illo libro 3. contra Creſconium. vbi comparat malos Chriſtianos paleis, & bonos frumentis dicens: Longè plures eſſe malos Chriſtianos quàm bonos ſicut plures ſunt paleæ quàm grana frumenti. Ad idem eſt. cap. 66.

Matt.25. Præterea Caietan. ſuper illud Matth. Quinque autem ex eis erant fatuæ, &c. ait, ex ipſiſmet Chriſtianis, qui apparent boni, & habent aliqualem curam ſalutis medietas perditur.

Et hactenus de mea ſentētia, quam ſub ſanctę Eccleſiæ, & ſapientium correctione tulerim.

QVAE.

QVÆSTIO SECVNDA SCHOLASTICA, de Contritione.

VTRVM VLTIMA DISPOSItio ad gratiam ſit meritoria gratiæ, aut gloriæ, aut vtriuſque augmenti.

NOMINE vltimæ diſpoſitionis in præſenti diſputatione contritionem intelligo, aut actum dilectionis Dei ſuper omnia, quo vltimo ad ſuſceptionem gratiæ, & ad iuſtificationem præparamur. Ex alijs porrò Theologiæ materijs iam natura contritionis, & dilectionis Dei cognita ſupponitur. Idcircò in præſenti id ſolum in quæſtionem vertimus, An per actum illum, quo vltimò ad gratiā diſponimur, promereamur primam gloriam, an verò augmentum gratiæ, ſimul & gloriæ. Nam quòd primam gratiam non mereamur, quodque gloriam noſtris mereamur operibus ex condigno, quoniam fides catholica docet, & cum hæreticis modo manus cōferere non eſt animus, non eſt à me hodierna diſputatione tractandum.

EST opinio quæ primo nobis ſeſe offert loco, quæ affirmat vltimam diſpoſitionem ad gratiam non eſſe meritoriam primæ gloriæ, atque adeò nullius gloriæ. Hæc ſententia aſſeritur ab Andrea Vega, huius Academiæ Magiſtro, & in Franciſcanorum cœnobio Theologiæ pro- 1. Prima opinio quòd prima gloria non cadat ſub merito.

feſſore, opuſc. de iuſtif. q. 6. in ſolut. ad 9. arg. quã-que Mag. Canus, relect. de pœn. p. 1. circa finem quæſtionis. §. Ad ſecundam verò. dicit, tenuiſſe ſe dum erat iuuenis. Et pro qua eſt Gabriel. 4. d. 14. quæſt. 1. art. 2. circa finem dicens: In inſtanti infuſionis gratiæ nullum actum hominis eſſe meritorium de condigno; nam licèt tunc temporis ſint aliqui actus boni, & gratia informati, quia tamen non eliciuntur à gratia, ideò non ſunt meritorij. Idem habet Coſmas Philiarchus tractatu de prædeſtinatione. c. 12. Idẽ Ruardus Tapper⁹ Decanus Louanien. art. 9. diffinitionum Louanien. Academiæ, vbi ſpeciatim de his qui in vltimo vitæ ſuæ termino pœnitent (& adducit pro exemplo bonum latronem) docet non habere gloriam ex meritis: ac proinde illam contritionem, vel diſpoſitionem, qua ſe ad gratiam diſponunt non fuiſſe meritoriam primæ gloriæ. Conſentit Vega, ex dictis duo deducens: primũ eſt, contingere, quòd adultus aliquis in gloria exiſtens, habeat ipſam gloriam ſine proprio merito, & ſine ſacramento, ſed gratis collatam cum prima gratia. Secundum, neminem ſanctorum habere totam ſuam beatitudinem ex proprijs meritis: nam eam beatitudinis partem, quæ primæ gratiæ correſpondet, ſine meritis habet.

Argumenta huius ſent. Probatur primò hæc ſententia: Illa contritio, ſeu diſpoſitio vltima non procedit à gratia, aut charitate, ſed antecedit eã, nõ ergo eſt meritoria. Conſequutio argumenti certior eſt, quàm vt probatione indigeat: conſtat enim apud omnes nullum opus alicuius eſſe valoris, & meriti apud Deum, niſi à Dei gratia, & charitate profectum, in Deum ipſum, finem ſupernaturalem, ſpeciali relatione ordinetur, vt habent Durand. in 2. diſtinct. 40. quæſt. 2. Scotus. diſt. 41. quæſtio. 1. & om-

nes

nes cum Sanct.Thom.1.2. quæſt.114.artic.4.in corpore & ad 3. vbi ait, Quòd nullus meretur apud Deum,niſi ex charitatę operetur:neque ipſi actus habent vnde ſint meritorij, niſi per hoc quod eliciuntur,vel imperantur à charitate. Fauet Concil.Trident.Seſſ.6.cap.16.& can.32.explicante Vega ſuper Concil.& multis alijs. Antecedens verò non vnico, ſed multiplici argumento probanbandum eſt à nobis inferiùs. Interim à doctoribus præallegatis breuem hanc probationem mutuemur,quia per illam diſpoſitionem,ad gratiam recipiendam præparamur: illa ergo diſpoſitio gratiam antecedit. Quòd ſi quis reſponderit,illam contritionem, licèt non eliciatur à gratia, informari tamen gratia,idque ſufficere vt ſit meritoria, quod videtur dicere Caietan. 1. 2.quæſt.21.artic.3.& Sotus.3.de natura & gratia. cap. 4.& ipſe Sanct.Thom.in illa quæſt.21.articu.4.ad vltimum. vbi ait, omnem actum bonum eſſe meritorium apud Deum, ſi non ſit peccati impedimentum: Quod ibi ad hoc propoſitum explicat Caietan. Contra obijcitur,& confirmatur argu. quia iam ſequeretur, etiam attritionem,quæ durat vſque ad inſtans,in quo per ſacramentum infunditur gratia, eſſe meritoriam: quandoquidem iam informatur gratia.Quod ſi conceſſeris,pergo obijcere,& confirmo ſecundo. Etiam actiones bonæ naturales,& quotquot ex viribus naturæ fiunt ab homine iuſto, erunt etiam meritoriæ, quia omnes informantur gratia, id eſt, eliciuntur ab homine grato. Vt enim actus dicatur formatus gratia,ſat eſt quod illi gratia coaſſiſtat,nō requiritur vt eliciat,vt rectè S.Bonauent.4.diſtinct.17. art.6. quem refert,& ſequitur Gab.ſuprà, hoc eſt,ſat eſt vt homo ſit in gratia.

Secundò arguitur: Illa diſpoſitio non eſt meritoria primæ gratiæ, ergo neq; primæ gloriæ. Antecedens fide catholica tenendum eſt, & ideò ratione à me probandũ modò nõ eſt. Conſequentia verò probatur, quia eò ipſo quòd quis intelligitur habens primam gratiam, eſt acceptus ad primam gloriam: imò ipſa gratia, vel formaliter, vel cauſaliter nos acceptos ad gloriam facit. Confirmatur primo, quia teſtante Paulo ad Galat. 4. Omnis filius Dei eſt hæres beatitudinis. Quòd ſi filius, inquit, & hæres, per Deum. Vbi præpoſitio, per, iuxta aliquos vim habet iuramenti. Iurat ergo Paulus, per Deum, eò ipſo quòd quis eſt filius, eſſe hæredem. Quo ergo titulo, & ratione nobis à Deo confertur hæc filiatio, eodem ſanè confertur hæreditas: cùm ex lege Dei inſeparabiliter ſint coniunctæ, & indiuiduæ comites ſint. Atque adeò qui nõ meretur filiationem, id eſt, gratiam, qua efficimur filij, ſimiliter hæreditatem, id eſt, ius ad gloriam nõ promerebitur: aut, ſi gloriã promeretur, etiã gratiã promeretur neceſſum eſt. Et Rom. 6. gratia Dei, hac ratione dicitur eſſe vita æterna. Et Pſalm. 102. Qui coronat te in miſericordia, & in miſerationibus. Confir. 2. quia licèt in quantùm diſpoſitio eſt noſter actus præcedat gratiam, at in quantùm meritorius eſt informatur gratia, & ideò in genere cauſæ formalis eam præſupponit. Ex quo ſic conficitur argumentum: Illi merito præintelligitur gratia, ergo & præ intelligitur ius ad primam gloriam, ergo illo merito non meremur ius illud, quandoquidem nullus meretur id quod in ſeipſo iam præhabet. Sed contendet ſciolus aliquis hoc vnum effugium adinuenire quod ab huius argumenti ſe expediat anguſtijs, & dicet, non eſſe inconueniens quòd duplici titulo homo ius illud ad gloriam habeat,

Gal 4. *Rom. 8.* *Rom. 6.* *Pſal 102.*

nam

nam & Chriſto multiplici titulo multa collata ſunt. Tertiò, contra hoc aſſertum arguitur: quia ſanè quòd duplici titulo aliquid alicui conferatur, per ſe loquendo non repugnat. At ſi tituli inter ſeſe ſint pugnantes & mutuò ſe impediant, iam fieri nequit vt in vno, & eodem opere cōiungantur: ſed titulus ex gratia maximè pugnat cum titulo ex iuſtitia, imò ſe inuicem deſtruunt: Nam ſi quis ex iuſtitia aliquod præmium promeruit, omnino repugnat, quod gratis ei conferatur: & viceuerſa, ſi gratis aliquid mihi collatum eſt, qui fieri pōt, vt illud ex debito iuſtitiæ etiā, in meorū laborum mercedem conferatur? Cum ergo ex gratia, & miſericordia Dei collatum ſit vnicuique iuſto ius ad primam gloriam, eo ipſo quod confertur ei prima gratia; nam gratia dat ius ad gloriam, Quod ſi filij, & hæredes: certè non apparet quomodo per illam contritionem homo ex iuſtitia ius illud ad primam gloriam mereatur. Confirmatur: Si Rex ex amicitia, & beneuolentia mihi conferret officium, aut beneficium gratis, deinde vero in præmium alicuius ingentis obſequij, quod ei ego impendiſſem, idem officium, aut munus mihi contuliſſet, rem ſanè feciſſet ſatis indignam cùm ſe, tùm vero me. Se quidem, quia datū videretur reuocare, ſi eo munere, qđ ſemel mihi liberaliter dederat, denuo meos labores in eius gratiam impenſos rependit. Me vero, quoniā iniuriam inferret mihi, ſi quod alio titulo meū erat, in operis mercedē denuo tribuat. Rom. 8

Quartò, ad idem efficaciùs: Idcirco Theologi aſſeuerant, Chriſtum Dominum, ſicut vnionem ipſam hypoſtaticam mereri non potuit, ita nec gratiam, & gloriam animæ mereri potuiſſe: quoniam hæ ſequebantur ex vnione illa, & naturali quodam fluxu manabant. Sed ita intrinſecè ad

primam gratiam conſequitur ius ad primam gloriam, ſicut gratia, & gloria ad vnionem, ergo ſicut Chriſtus non meruit gratiam, & gloriam, ita neque nos ius ad primam gloriam. Quòd ſi oppoſueris ius ad gloriam non ſequi ex gratia, ex ipſa natura gratiæ, ſed ex acceptatione, & ordinatione Dei: atq; adeò bene ſtat quòd quis primam habeat gratiam, & nondum ſit acceptus ad gloriam, donec eliciat actum contritionis, aut dilectionis Dei. Contra obijcio, quia ſimiliter in anima Chriſti domini nõ ex ipſa natura rei, ſed ex Dei pacto, & ordinatione ſequutæ ſunt ex vnione ad verbũ gratia, & gloria: ſi quidẽ optimè poterant, non ſequi, ergo ſicut ex eo Chriſtus non meruit gratiam, & gloriam, quia ſequebantur ex vnione illa hypoſtatica, ita iuſti non merentur primam gloriam, quia ſequitur inſeparabiliter ex illa gratia, quam non promerentur. Quòd ſi adhuc dixeris, ideò non meruiſſe Chriſtum gratiam, & gloriam, quia à primo inſtanti vnionis hypoſtaticæ eas habebat: quæ videtur eſſe ratio Sanct. Thom. 3. p. quæſt. 19. articul. 3. dicentis: cum meritum nõ ſit niſi eius quod nondum habetur, oporteret quòd Chriſtus aliquando caruiſſet gratia & gloria, ſi eas promeruiſſet. In noſtro autem caſu nondum habet quis gloriam, quantumuis habeat gratiam: & ſic poteſt eam promereri: nam hac etiam ratione Chriſtus meruit gloriam corporis, quia quando eam meruit, non habebat eam.

Contra quintò arguitur. Non repugnat quòd quis mereatur id quod iam habet, vt liquidò conſtat in homine iuſto eliciente actum charitatis intenſiorem habitu: tunc enim, nemine Theologorum diſſentiente, in ipſo inſtanti quo elicit meritum, habet præmium: nam augetur ſtatim ille habitus propter meritum actus illius intenſi, er-

ſi, ergo quòd Chriſtus Dominus nõ meruerit gratiam, & gloriam, non inde prouenit quòd in illo inſtanti iam eas habebat, ſed certè quia ſibi alio titulo debebantur, & ſequebantur ex vi vnionis hypoſtaticæ. Cum ergo iam gloria ſimiliter debeatur homini habenti iam gratiam, licèt nihil operanti, & naturali ſequela à prima gratia deriuetur, non apparet quomodo vir iuſtus eam poſſit promereri.

Altera ſententia docet illam vltimam diſpoſitionem non quidem mereri primam gloriam, propter argumenta facta, ſed mereri augmentum gloriæ, & ſimiliter augmentum gratiæ. Probatur, primo quidem quia ſi in puncto iuſtificationis homo eliciat actum miſericordię, aut charitatis ſimul cum contritione (quod eſt valde poſſibile) per illos actus merebitur augmentum gratiæ, & gloriæ: dici enim non poteſt quòd actus illi meritorij non ſint, cùm ſint boni, & ſupernaturales, & ab amico Dei exerciti: primam autem gratiam promereri non poſſunt, vt patet: ſed neque primam gloriam, quia tota prima gloria eſt præmium adæquatum contritionis: Reſtat ergo vt augmentum gratiæ, & gloriæ promereantur, ergo & illa contritio, vel vltima diſpoſitio augmentum gratiæ, & gloriæ promerebitur. Non enim videtur eſſe potior ratio de actibus miſericordiæ, vel charitatis, quàm de actu contritionis. Secundò, quia quanquàm contritio illa, qua ratione antecedit gratiam, ſit diſpoſitio ad illam, & iuxta hanc rationem gratia ei commenſuretur: cæterùm ſecundùm quòd in eodem inſtanti conſideratur vt procedens à gratia, & informatur illa, non videtur eſſe inconueniens, vt mereatur augmentum eiuſdem gratiæ, vt ſcilicet, gratia, quæ danda erat vt qua-

II. 2. Opinio quod vltima diſpoſitio mereatur augmentum gratiæ, & gloriæ.

quatuor propter contritionem quæ, vt erat diſpoſitio, erat vt quatuor, nunc augeatur vſque ad octo propter vim, & meritum eiuſdem contritionis, quæ vt informatur gratia, & procedit à gratia promerita eſt alios quatuor gradus gratiæ. Neque verò eſt incōueniens quòd eadem gratia ſimul augeatur, & producatur, vt iam oſtendimus.

III. **Vera ſententia quòd vltima diſpoſitio ad gratiā mereatur primā gloriam.**

TErtia tamen ſententia, quæ ſola à nobis amplectenda eſt, aſſeritur communiter à Theologis, videlicet à S. Thom. 1.2. quæſt. 112. art. 2. ad 1. & q. 113. art. ad 3. Caieta. ibidem, Soto in 4. d. 14. q. 2. ar. 6. & lib. 2. de natura & gratia. c. 18. in fine, & lib. 3. c. 9. initio. & ſuper Epiſt. ad Rom. c. 2. Cano, Relectione de pœnit. p. 1. circa finem, Franciſco de Chriſto. in. 3. d. 26. de ſpe. q. 4. Docet ergo hæc ſententia contritionem, quæ eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, eſſe meritoriam de condigno primæ gloriæ: & hæc ſit prima meæ quæſtionis propoſitio. Quæ hunc in modum probatur primò, ex ſacro Concilio Trident. Seſſio 6. can 32. vbi hæc definitio habetur: Si quis dixerit, hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiā bona ipſius iuſtificati merita: aut ipſum iuſtificatum bonis operibus non verè mereri vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ conſequutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit. Ecce vbi ſacrum concilium diſtinguit vitam æternam ab eius augmento, & vtrumque nos mereri dicit, videlicet, gloriam & augmentum gloriæ, hoc eſt, primam gloriam, & eius augmentum. Cum verò alius actus non ſit per quem primam gloriam promereri poſſimus, niſi ille per quem nos ad gratiam diſponimus (nam cæteri omnes actus poſt inſtans iuſtificationis eliciti, augmentum gratiæ, & gloriæ promerentur) videtur ſanè

1. Cōcluſio. Probatur primo.

multum cõſonare ſacro Concilio, quòd ille actus contritionis, primæ gloriæ ſit meritorius. Hoc ipſum confirmatur, quia conſultò Concilium eodem canone aſſerens, promereri nos per bona opera augmentum gratiæ, cauit dicere mereri nos gratiam: quia ſanè ſi diceret mereri nos gratiam, & augmentum gratiæ, dictum putaremus, primam gratiam cadere ſub merito. Cum ergo eodem verborum tenore diffinierit, nos vitam æternam & eius augmẽtum promereri diffinitum exiſtimare debemus quòd prima gloria, ſeu prima vita æterna cadit ſub noſtro merito. Ac proinde ſub meritò primæ contritionis, vt probatum eſt. Non hic in dubium vocamus quod Lutherani negant, ſcilicet, an gloria cadat ſub noſtro merito, ſed an cadat ſub merito illius primi noſtri actus, illa prima gloria, nam de primo ſatis contra Lutheranos diſputatur à Vega, Caſtro Soto, Decano Roffenſi, &c.

Secundò rationibus agendum eſt: & prima ſit quam Vega ſibi oppoſuit, loco ſuperiùs commemorato, quia ſcilicet, illi actui diſpoſitionis vltimæ nihil prorſus deeſſe videtur vt ſit meritorius eſt enim actus bonus, ab homine iuſto elicitus: eſtque propter Deum, vel eſt ipſa formalis dilectio Dei: elicitur inſuper à principio ſupernaturali, id eſt, ab habituali gratia, vel actuali, ſcilicet à Dei ſpeciali auxilio, & ab Spiritus ſancti motione, & impulſu ſpeciali, à quo & refertur in ſupernaturalem finem. Quid ergo in illo inſtanti deſideratur in illo actu, ad hoc vt rationem habeat meriti: atq; adeò vt primam gloriam mereatur? Dices, non elicitur à gratia habituali: Verùm ad hoc facilè reſpondetur, non eſſe requiſitum vt ab habitu gratię proficiſcatur, ſed ſufficit ab auxilio vt multis tractabimus in ſolutione. 1. argu.

Rationibus probatur noſtra concluſio.

Ter-

Tertiò pro concluſione arguitur argumento, quo vtitur Canus: Fingamus hominem poſt primam illam contritionem è vita diſcedere, vt ferè contigit bono latroni, & inquiramus ab aduerſarijs, ſi illi dabitur gloria? ſed quoniam dari minimè negabunt, pergamus inquirere: An illam gloriam talis homo meruerit? Si meruit, habemus intentum, ſcilicet, quod prima contritio ſit meritoria primæ gloriæ. Si verò non meruit, vt Decanus art. 9. ſuprà, & ferè Vega aiunt, iam ſequitur quòd adulto datur gloria abſq; proprijs meritis, extra ſacramentum reclamante Paulo. Vnuſquiſq; propriam mercedem accipiet ſecundũ

1. Corinth. 4. ſuum laborem. Et Pſal. Tu reddes vnicuiq; iuxta

Pſalm. opera ſua: & Matth. Redde operarijs mercedem

Matt. 20. ſuam, &c.

Obiectio. Sed obijcis, Qui iuſtificantur virtute ſacramenti, contingit habere gloriam ſine proprio merito, ergo pariter non eſt inconueniẽs iuſtificatum virtute contritionis ſecluſo ſacramento, habere gloriam ſine merito. Sed conſequutio nulla eſt,

Solutio. nam qui ſacramento, iuſtificationis gratiam adipiſcitur, habebit gloriã meritis Chriſti in ſacramento operantib. reſpondentẽ; ac proinde licèt habeat gloriam ſine merito proprio, nõ tamẽ ſine merito Chriſti, cuius virtutẽ in ſacramento ſuſcepit. At quando quis ſine ſacramẽto, per contritionẽ effectus eſt iuſtus, ſi dicamus gloriã per illam contritionẽ non meruiſſe, non ita facilè dici poteſt virtute cuius meriti habeat gloriam in alia

Altera ſolutio. vita. Dici etiam poteſt eum, qui iuſtificatur cum ſacramento, mereri gloriam, non ſolùm per contritionem ſi eam habet, ſed per attritionem etiam, quam neceſſum eſt habere, ſi duret vſque ad inſtans in quo infunditur gratia ſacramenti, vt in ſolutione primi argumenti tractandum eſt.

Imò

Imò & per primum actum fidei, licèt ordine naturæ antecedat charitatem, & gratiam: ſi tamen ſit vltima diſpoſitio ad gratiam, & informetur illa, meretur homo gloriam, vt optimè deducit Franciſcus de Chriſto. in 3. diſt. 23. quæſtione. 13. de actu fidei, in dilutione argumentorum, licet oppoſitum ſenſerint quidam Theologi, ſcilicèt Marſil. in 3. quæſt. 14. art. 1. dub. 3. concluſ. 6. ad quartum, & Almain. diſtinctione. 24. quæſtione vnica. dub. 2. nec oppoſitum habet S. Tho. vt ibi oſtendit Chriſtus.

Ex dictis porrò ſequitur falſitas duorum aſſertorũ quæ ſuperiùs ex ſua ſententia intulit Vega: primum poſſe aliquem in cœlo habere gloriam, quam in hac vita non promeruerit, neque per ſacramentum acquiſierit. Secundum beatos omnes non totam gloriam, quam habent, promeritos, ſed partem gratis fuiſſe conſequutos: quorum vtrumque falſum eſſe: ex dicta tertia ratione ſatis liquet. Falſa etiam ſunt duo alia, quæ à Decano Louanien. aſſeruntur, primum quod bonus latro abſque vllis meritis ex ſola diuina miſericordia habet gloriam, ſecundum quod identidem qui in vltimo vitæ puncto pœnitent, gloriam quam nunquam meruerunt, aſſequuntur. Hæc quidem falſitatis facilè conuincuntur. Et quoad bonum latronem attinet, vide D. Bonauent. in 4. diſtinct. 4. in expoſitione literæ. c. 4. & Sanct. Thom. ibidem, cum Magiſtro, ex D. Auguſt. & Hieronym.

Quartò tandem arguitur, ex omnibus ferè Patribus, & communi modo loquendi fidelium, præſertimque ex D. Auguſtin. libr. de vera, & falſa pœnitentia. capitul. 17. & cap. vltimo. vbi non ſemel dicit, pœnitentiam ſuum in alia vita habere præmium: per pœnitentiam porrò

rò nihil aliud intelligunt niſi actum contritionis, quo ad gratiam diſponimur vltimo, & per præmium, gloriam. Quod & habet Gratian. de pœnit. diſt. 1. cap. Conuertimini: & multis alijs capitulis illius diſtinctionis ex Patrum libris deſumptis id ipſum inſinuat.

IIII. Quod vltima diſp. nō poteſt mereri augmētum gratiæ, aut gloriæ.

SEcunda propoſitio: Quòd illa vltima diſpoſitio ad gratiam, ſcilicet, cōtritio, vel delectio Dei ſuper omnia mereatur augmentum gratiæ, aut gloriæ, omninò eſt improbabile, & falſiſſimum. Nihil retulerit ſi dicamus augmentum gratiæ, aut gloriæ: eadem enim eſt de vtroque ratio. Quandoquidem certo certius eſt neminem poſſe vnum mereri ſine eo quod & aliud mereatur, vt etiam concedit Vega, & tractat optimè Capreolus 4. d. 14. q. 2. art. 3. ad primum Sco. concluſionem, ex S. Tho. 1. 2. q. 114. art. 8. 3. Valet ergo hæc argumentatio: Meretur quis augmentum gloriæ, ergo meretur augmentum gratiæ, & èconuerſo. Non tamen inde illatum putes valere etiā hoc argumētum, Meretur quis primam gloriam, ergo meretur primam gratiam.

Obijcitur.

Quod ſi obijcias: Cum gratia ſiue formaliter, ſiue cauſaliter ſit acceptatio ad gloriam, impoſſibile videtur quòd quis mereatur acceptationem ad aliquem gradū gloriæ, & quòd non mereatur aliquem gradum gratiæ: atq; adeò ſi per vltimam illam diſpoſitionem quiſpiam primam meretur gloriam, & ſic meretur gloriam, conſequens eſt quod ipſam primam gratiam, aut aliquem gradum ipſius primæ gratiæ debeat promereri. Sed hoc argumentum, quod eſt præcipuum noſtræ diſputationis, diſſoluendum nobis eſt in ſolutione ſecundi principalis.

Probatio concl.

Iam ergo probatur concluſio: Ille actus contritionis ſecundùm totam ſuam latitudinem, non

eſt

eſt niſi diſpoſitio, ergo gratia ille correſpõdens, non eſt niſi prima gratia ſecundùm totam ſuam latitudinem, & ſimiliter gloria ſecundùm ſe totam non erit niſi prima gloria. Maior huius argumenti explicatur, quia ſanè quamuis multam habeat graduum latitudinem contritio illa, & intra limites diſpoſitionis ad gratiam ſemper poſſit creſcere, & augeri, tamen ſemper habet eſſe diſpoſitio gratiam, & conſequenter tota gratia, & gloria illi correſpondens erit prima gratia, & prima gloria. Ex quo rurſus fit quòd nullum augmentum, neq; gratiæ, neq; gloriæ poterit promereri. Poterit quidem illemet actus contritionis idem numero manens continuari per horam, verbi gratia, & tunc licèt principio ſui fuerit diſpoſitio ad gratiam, & meritorius primæ gloriæ, poterit deinde deſinere eſſe diſpoſitio, & ſequi ex gratia, atq; adeò augmentum gratiæ, & gloriæ promereri. Cæterùm quamdiu manet intra limites diſpoſitionis ad gratiam, ſemper gratia, & gloria ei correſpondentes ſunt prima gratia, & prima gloria, licèt ſint multæ intenſionis, & perfectionis iuxta valorem & intenſionē illius contritionis. Et ſi inquiras, an ille actus contritionis priùs natura conſideratus vt diſpoſitio, licèt vt ſic non ſit meritorius augmenti, an inquam conſideratus vt informatur gratia & ab illa procedit, poſſit in eodem inſtanti temporis in quo eſt diſpoſitio, mereri augmentum illud? Reſpondetur quod hæc percontatio continetur ſecundo argumento ſecundæ opinionis, cui propterea ſuo loco dicemus.

Quòd ſi obieceris, Actus miſericordiæ, vel tēperantiæ, ſi in eodem inſtanti eliciantur & fiant, in quo elicitur vltima diſpoſitio, erunt meritorij augmenti gloriæ, & gratiæ: Quare ergo vltima Obijcitur.

illa diſpoſitio illud augmentum non promerebitur? Reſpondetur, tam bonum quidem tamq; diuinum, & ſupernaturalem eſſe actum diſpoſitionis quàm ſic actus miſericordiæ, vel temperātiæ: atq; adeò ex hac parte tam meritorius eſſe poteſt quàm ſint illi: cæterùm diſcrimen in eo maximè ſitum eſt, quòd actus illarum virtutum, cum non ſint diſpoſitiones ad gratiam, non intelliguntur vt antecedentes gratiam: ac proinde prima gratia non proportionatur eis ſicut proportionatur vltimæ diſpoſitioni, ſcilicet, contritioni, vel dilectioni Dei ſuper omnia. Certè S. Thom. 3. p. quæſt. 85. ar. 5. & 6. actus harum virtutum moralium, non tanquam diſpoſitiones antecedentes, ſed velut operationes conſequentes actum pœnitentiæ, & charitatis conſtituit.

Reſpōdetur.

Cur contritio & dilectio Dei ſint diſpoſitio ad gratiam, magis quā alij actus.

Quod ſi rurſus roges: Vnde prouenit quòd actus contritionis, vel dilectionis Dei ſuper omnia potiùs ſint diſpoſitiones ad gratiam, quam actus miſericordiæ, vel temperantiæ? Ratio ſanè in promptu eſt, nam deſumitur ex ſpecie, & natura effectus, vel formæ ad quam diſponunt: formæ autem, ſeu effectus qui in iuſtificatione impij per ſe, & primariò intenduntur à Deo, præcipuo noſtræ iuſtificationis authore, ſunt expulſio peccatorum, condonatio offenſæ, infuſio gratiæ, & reductio animæ in Deum: ad hæc autem certum eſt quòd directè, & per ſe, & cum magna proportione, & connaturalitate diſponitur homo per actum contritionis, quo deteſtatur peccata, & curat quantùm ex parte ſua eſt, illa deſtruere, & vindicare per actum charitatis, vel contritionis quo ad Deum directè reducitur, & quem placare contendit, vt in eius gratiam, & amicitiam reuocetur. Prætereà, iſti duo actus contritionis, & dilectionis Dei ſuper omnia non poſſunt eſſe neque in-

Prima.

Secunda.

intelligi de lege communi,ſine gratia,& charitate:at actus aliarum virtutum ſecundum ſuam naturam bene poſſunt. Vnde, vt optimè vidit S.Tho, 3.p.q.85.art.2. ad.3. actus iſti,præſertim contritio, habent efficientiam ad repellendum,& deſtruendum omne peccatum mortale,quod tangere inferiùs debeo. Itaque iſti actus quandam præ actibus cæterarum virtutum habent generalitatem:nam actus contritionis, & pœnitentiæ omnibus peccatis bellum mouet,omnibus opponitur,proque omnibus Deo reddere æquiualens conatur, & omnia expiare mollitur. Actus itidem charitatis, cum propinquiùs nos Deo coniungat fini noſtro, & rectitudinem totalem volũtatis efficiat in ordine ad Deum,& non partialem,& in certo genere,quam actus cæterarum virtutum faciunt, hinc eſt quòd illi potiſſimum duo actus habent dici,& eſſe vltimæ diſpoſitiones ad gratiam, quod tamẽ actui miſericordiæ,vel temperantiæ,vel fidei,nõ ita propriè & intrinſecè competit.

Tertia propoſitio: Nullum videtur inconueniens quòd quis ſimul mereatur primã gloriam,& eius augmentum,& quod ſimul ſuſcipiat primam gratiam, & eius augmentum: ac proinde fieri poteſt quòd gratia ſimul creetur, & augeatur,& ſimul detur ex gratia; & augeatur ex iuſtitia. Primum omnium explicatur concluſio: ſi quis cum attritione per ſacramentum iuſtificatur,inq; ipſo iuſtificationis inſtanti eliciat actum contritionis,quem elicere eſt admodum poſſibile:tunc hunc in modum diffinio,quòd ſi illa contritio habet rationem diſpoſitionis, atq; adeò eſt prior natura quàm gratia ſacramenti, non auget gratiam,neq; gloriam,ſed ſimpliciter diſponit ad primam gratiam, & meretur primam gloriam. Nã,vt nõ ſemel diximus,tota gratia,& tota gloria

V. Quòd primam gloriam,& eius augmentum poteſt quis ſimul mereri.

Quòd ſimul poteſt produci, & augeri gratia.

quæ correſpondet illi contritioni quatenus diſpoſitio eſt, ſecundùm totam ſuam latitudinem, eſt prima gratia, & prima gloria: prima autem gratia,& prima gloria datur ad menſuram diſpoſitionis. Cæterùm ſi illa contritio verè non fuit diſpoſitio, quia per attritionem ſufficienter ſe ille homo diſpoſuit ad gratiam ſacramento ſuſcipiendam, tunc planè licet in eodem inſtanti iuſtificationis elicita fuerit, pro meretur augmentũ gratiæ,& gloriæ;ita vt præter quatuor gradus gratiæ, & gloriæ qui dantur virtute ſacramenti propter attritionem,dabuntur alij propter contritionem, præſertim ſi eſt intenſior. Itaque tunc temporis producitur gratia, & ſimul augetur: augetur quidem contritione, non vt diſpoſitione, ſed vt opere meritorio: producitur vero vi attritionis & ſacramenti. Atque adeò diuerſis actibus nihil inconuenit ſimul primam gloriam, & eius augmentum promereri, & ſimul ſuſcipi primam gratiam, & eius augmentum:& conſequenter eandem gratiam duplici titulo dari, videlicet gratis,& ex meritis:gratis quidem quatenùs eſt prima gratia attritioni,& ſacramento correſpondens: ex iuſtitia vero, & ex meritis in quantum ſimul augetur virtute operis meritorij, ſcilicet, contritionis.

VI. *Arguitur primo qꝺ non poſſit eadem gratia ſimul dari gratis, & augeri ex iuſtitia.*

Obijcio tamen tripliciter aduerſus iſtam doctrinam, primò quidem quia non videtur ſatis tutum, neq; ſatis conforme ſcripturis, & ſanctorum doctrinæ, & communi modo loquendi Theologorum, quod eadem met gratia, quæ in primo iuſtificationis momento confertur peccatori, & per quam peccata remittuntur & condonatur offenſa, & efficitur peccator diuinæ conſors naturæ, verè filius Dei per adoptionem qꝺ totũ ex pura miſericordia, abſq; vllo iuſtitiæ

titulo

titulo ex parte hominis fieri, clamant ſcripturæ, concilia, Patres, & tota Theologorum ſchola: non inquam ſatis fidei conſonum videtur aſſerere, quòd illamet gratia detur aliquo iuſtitiæ titulo, & ex meritis ipſius peccatoris.

Secundò, quia contritio illa, quam, non vt diſpoſitio, ſed vt opus meritorium eſt, diximus promereri augmentum illud primæ gratiæ, ſi conſideretur vt antecedens gratiã, & vt diſpoſitio, ſic quidẽ nõ eſt meritoria: quãdoquidẽ nõ conſideretur vt à gratia profecta, cõſideratur in illo priori vt ab homine grato, & amico Dei profecta: ſi verò ſic quidẽ iam ſupponit illam gratiam in homine, nõ ergo meretur illã, neq; aliquos illos gradus. Confir. quia cum illa gratia qualitas ſit indiuiſibilis, & indiuiſibiliter detur, non videtur dicendũ ꝙ illamet gratia ſecũdùm partẽ ſui remittat peccata, & condonet offenſas, & conſtituat hominem in ſtatu filiorum Dei, atque adeò ſit prima gratia, & detur gratis: ſecundùm verò aliam partem ſui cadat ſub merito, deturq; ex iuſtitia. Secunda.

Tertiò quoq; obijcio doctrinam ſuprà poſitam, quam veriſſimam eſſe inferiùs in ſolutione tertij videbimus. Repugnat aliquod munus ſimul ex gratia, & iuſtitia conferri, cum ergo gratia illa iuſtificationis ex pura Dei miſericordia, & gratia conferatur, fieri nequit quòd eadem titulo iuſtitiæ, & meriti tribuatur. Hæc argumenta labefactare videntur concluſionem. Tertiò.

Verumtamen ad primum horum reſpondetur, quòd ſi illa gratia quantumuis ſit natura ſua indiuiſibilis, non haberet plurimos intenſionis, & perfectionis gradus, conuincerent obiectiones iſtæ nos falſitatis: at cum diuerſos habeat gradus, aſſerimus non eſſe primam gratiam ſecundùm omnem ſui partem, ſed ſolùm ſecundùm aliquos. Reſp. ad 1.

Et idcircò ſecũdùm illos datur purè gratis, & ſecundùm alios ex iuſtitia. Quòd ſi inſtes: Quotiens datur homini prima gratia, datur in aliqua intenſione, & cum gradibus latitudinis, vt de ſe patet: & tunc inquiras, an tota illa ſecundùm omnem intenſionem quam habet, & ſecundum omnes gradus latitudinis quos habet, ſit prima: an verò ſolùm ſecũdùm primum gradum? Cum enim per vnum gradum gratiæ, ipſumq; minimum (ſi minimum gratiæ dabile eſt) fiat remiſſio omnium peccatorum, & iuſtificatio impij, videtur quòd ille ſolus gradus dicatur prima gratia: cæteri verò ad augmentum gratiæ pertineant. Et conſequenter apparet quòd nunquam detur impio ſola prima gratia, & inſuper quòd ſemper detur ei gratia aliqua ex merito cõtritionis, nempe tota illa intenſio gratiæ, & oẽs illi gradus qui ſimul adiũcti cũ primo illo gradu gratiæ faciunt eam intẽſam. Sed ad hæc reſpondetur, non dici primã gratiã ſolum illum primũ, & minimum gradũ gratiæ, qui in ipſa gratia eſt conſiderabilis: ſed neq; per aliud extremum, ſemper dici primã, totam illã quæ datur in puncto iuſtificationis, ſed oẽm, & ſolam illã dici primam, quæ cõmenſuratur diſpoſitioni, ſcilicet, attritioni cum ſacramẽto, vel cõtritioni vt diſpoſitio eſt, & ſecundũ eos oẽs, & ſolos gradus dicitur prima. Nã ſecundũ illos habet efficere illos oẽs mirabiles effectus, qui in prima obiectione cõmemoratur. Sicq; ex hac parte, & put eſt prima gratia, datur omnino gratis, & ex pura miſericordia Dei, nulla ex parte hominis interueniente ratione iuſtitiæ. At verò quatenus eſt gratia aucta: eſt autem aucta ſecundum alios gradus, qui videlicet reſpõdent actibus meritorijs, qui in eodem puncto haberi poſſunt ab illo homine, nõ eſt inconueniens ex iuſtitia, & ex meritis dari.

Replica.

Notanda ſolutio.

Vnde

Vnde vt hæc firmiùs procedant, ad ſecundam reſpondetur obiectionem, quod ſi illa contritio re vera ſit ad gratiam diſpoſitio, antecedit quidē gratiam, & ſic nihil ipſius promeretur: at verò ſi non eſt diſpoſitio, ſed opus meritorium à gratia profectum, non eſt cur gratia quæ illi correſpondet, ſit prima gratia, ſed potiùs augmentum gratiæ. Et cum obijcitur, Vt eſt opus meritorium, & à gratia proficiſcitur, iam præſupponit gratiam illorum diuinorum effectuum productricem, ergo nihil illius gratię promeretur. Reſpōdetur, q̄ id quod præſupponit nō promeretur: cæterùm nō præſupponit gratiam ſecundùm omnem ſui gradum, & partem, ſed ſolùm ſecundùm eos gradus qui correſpondent contritioni, vt diſpoſitio eſt. Atq; adeò ſolùm præſupponit eam ſecundū quòd eſt prima gratia illorum effectuum productiua: & vt ſic eam non promeretur: At verò ſecundùm quod eſt gratia aucta, non inconuenit quòd eam promereatur: nam vt ſic, id eſt, vt aucta non eſt prima gratia, nec illorum effectuum cauſa: & ſic optimè ſub meritò cadere poteſt. Itaque, vt vno verbo dicam, gratia vt aucta præſupponit ſe ipſam vt productam, & vt primam: & inter duo hæc mediat illud opus meritorium contritionis, nam elicitur à gratia producta, & antecedit auctam. Ad confirmationem ex his patet quid dicendum ſit, videlicet illam gratiam gradus habere, & partes intenſionis, quemadmodum, & aliæ qualitates tertiæ ſpeciei. Et proinde nihil inconuenit quòd ſecundum quoſdam ſui gradus ſit prima, & illorū effectuum cauſatiua, ſecundum verò alios cadat ſub merito.

Ad tertiam obiectionē reſpondetur, repugnare quidē idem munus, aut eandē rem ſecūdum oēm ſui partem dari titulo iuſtitiæ, & ſimul titulo gra- *Titulo gratiæ & titulo iuſtitiæ vna res dari non poteſt.*

tiæ: de quo infrà. 10. Cæterum ſecundum diuerſam partem non repugnat. Quid obſecro inconuenit (vt ex moralibus petamus exemplum) quod Petro mihi debente 50. aureos, & totidem volente mihi ex amicitia, & liberalitate conferre, tunc vnica ſimul elargitione centum mihi Petrus aureos conferat. 50. gratis, & alios 50. ex debito iuſtitiæ? Nam ſecundum eandem partem repugnat planè duplicem tam diuerſum titulum reperiri. Sic ergo illam et gratia ſecundum diuerſos ſui gradus gratis, & ex iuſtitia ſimul à Deo effici nihil impedit: & conſequenter ſimul eam creari & augeri: creari quidem ex gratia, augeri autem ex iuſtitia. Sed quo penitus iſta examinentur, accipe aliam concluſionem præcedentis declaratiuam.

VII. Tractatur latiſſimè an eadem forma ſimul poſſit produci, & augeri.

QVarta propoſitio præcedentis appendix: Neque in naturalibus neq; in ſupernaturalibus eſt impoſſibile, vnam & eandem qualitatem ſimul produci, & intendi: fieri, & augeri. Licèt Vega ſupra hoc neget. Et præter morale præallegatum exemplum, accipe rei huius aliud naturale. Creet, verbi gratia, Deus corpus luminoſum habens lucem vt quatuor, & in eodem creationis inſtanti conſtituat lucem illam, aut corpus illud coram ſole, ſane in vno, & eodem inſtanti, & omnimoda temporis ſimultate, lux illa producitur, & augetur. Eſt veruntamen apprimè intelligendum, id non vnica, ſed duplici actione, & inſuper nõ ab vno eodemq; agenti, ſed à duobus fieri. Vnum.n. & idem, agẽs duas actiones eiuſdẽ ſpeciei, ſiue tranſeũtes, ſiue immanẽtes, pducere non poteſt ſimul: duas, ſcilicèt, calefactiones, duas illuminationes. Cum ergo duplex actio eiuſdem ſpeciei neceſſaria ſit ad producendam, & augendam qualitatem, duplex etiam agens eſt ne-

Idem agens nõ poteſt ſimul rem producere & augere.

neceſſarium, ſi ſimul & in eodem temporis inſtanti produci debeat, & augeſcere. Nam quod alicui videri poterat, nempe tunc non ſimul produci, & augeri illam qualitatem à duobus agentibus totalibus, ſed potiùs à duobus partialibus, & per actiones partiales ſimul produci, aliquando verum erit. Per hoc tamen non tollitur, quòd vnum agens priùs naturâ quàm aliud agat, producat totaliter, & per actionem totalem illam qualitatem: & poſteriùs natura, ſimul tamen tempore, aliud agens per aliam actionem totalem augmentatiuam, eandem augeat qualitatem. Quod verò vnum agens ſimul producere, & augere qualitatem non poſſit euidens eſt, alioqui enim ſol, verbi gratia, quando illuminat aerem, duas, imò tres, & centum, & mille actiones ſimul exerceret. Semper enim lumen producitur in aliqua intenſione: imò cum infinitorum graduū intenſione, & latitudine: atque adeo ſi vnum & idem agens ſimul produceret, & augeret qualitatem, & ſimul etiā duas actiones produceret, vnam productiuam, alteram intenſiuam: ſanè eadem ratione produceret multas, & infinitas actiones iuxta multitudinem graduum, qui ſunt in qualitate producta. Dicendum eſt ergo, vnicam tantùm ſolem exercere actionem illuminatiuam, qua producit lumen. Et licet lumen producatur intenſum (nulla enim qualitas intenſibilis intelligi poteſt quantumuis remiſſa, quæ non habeat gradus intenſionis) non ex eo fit ſolem, duplicem circa illud actionem exercere, vnam quæ ſit illuminatio, & aliam quæ ſit intenſio. Sed vnam, & eandem, qua ſimpliciter, & per modum vnius actionis producitur lumen. Licèt autem producatur in aliqua intenſione, hoc per accidens contingit, propter naturam illius qualitatis, quæ niſi inten-

ſa, eſſe, aut produci non poteſt. Cæterùm quando præter ſolem lumen illud producentem, aliud agens, verbi gratia, ignis extrinſecùs adhibetur, in eodem inſtanti temporis, & applicatur luminoſo: aut quando ipſemet ſol alia actione circa idē luminoſum deinde operatur, tunc quidem optimè intenditur actione intenſiua, diuerſa à productione, lumen illud. At in eodem inſtanti idem agens duas actiones exercere circa eandem qualitatem, aut vnica actione ſimul eam producere, & augere omnino eſt impoſſibile.

Argum. contra prædicta.

Sed enaſcitur ex hac doctrina difficultas quæ labefactare, & deſtruere videtur quod à nobis ſupra aſſertum eſt. Quia ſi ab eodem agenti ſimul augeri, & produci vna qualitas non poteſt, ſed ad eā augendam, vel intendendam adhiberi debet aliud agens, aut expectari altera illius primi agentis operatio intenſiua, tempore diſtans: iam ſequitur non poſſe gratiam ſimul à Deo produci & intēdi, creari & augeri, & ſimul produci gratis, & augeri ex iuſtitia: quandoquidem non eſt niſi vnicum agens & vna actio illius gratiæ productiua. Non enim eſt dicendum, quòd duas tunc intelligamus eſſe actiones, vnam qua gratia creatur, & alteram qua augetur à Deo: neq; verò dicendum eſt duos eſſe agentes illius gratiæ collatores, quorum alter eam producat, alter verò augeat.

Quòd Deus ſimul creat & auget gratiam.

Reſpōdetur dupliciter. Primò quidem de Deo aliter loquendū eſſe, quam de cæteris agentibus naturalibus. Cum. n. Deus propter ſuam magnam perfectionē, & immēſam infinitatem, oēs modos cauſandi, & operandi omniū etiā diuerſiſſimorū gentiū in ſeipſo præhabeat, atq; contineat ſimpliciſſimè, & perfectiſſimè non eſt inconueniens q in quantum eſt agens per miſericordiam, illam gratiam creet gratis, iuxta proportionem attritio-

tionis, vel contritionis, vt diſpoſitio eſt. Et in quantum agens per iuſtitiam, eandem augeat, & intēdat gratiam ratione alterius actus meritorij, qui in illo iuſtificationis inſtanti interuenire poteſt in homine pœnitente. Profectò ſi in momento iuſtificationis homo eliciat actum miſericordiæ, vel iuſtitiæ ſequutum ex gratia, & charitate (quod contingere poſſe eſt ſatis certum imò de facto euenire eſt ſatis vſitatum) tunc planè merito illius actus, Deus in ipſomet inſtanti, quo producit primam gratiam quantitati diſpoſitionis correſpondentem, auget, & intendit eam, iuxta valorē, & quantitatē illius actus miſericordię, & iuſtitiæ. Et eſt exemplū deſumptum ex materia de pœnitētia. Quando homo reſurgit p contritionē ad gratiā, certè iuxta probabiliſſimā multorū opinionem præter eos gradus gratiæ qui præſenti contritiōi, vt diſpoſitio eſt, correſpōdet gratis à Deo collati, qui oēs ſunt gradus primæ gratiæ: reſtituuntur alij gradus gratiæ ex iuſtitia, correſpondētes ei gratiæ & illis meritis, quæ ante lapſum habebat homo, ille, & à quib, cecidit, & ad quæ modo reſurgit. Atq; adeò illius gratiæ, quæ nunc in puncto reuiuiſcentiæ datur, aliqui gradus dātur gratis, correſpondentes præſenti diſpoſitioni: alij vero ex iuſtitia, quia correſpondent ijs meritis, quæ ante lapſum fuerat operatus. Quod ad vnguem nunc examinari, neq. vacat, neq; debet.

Reſpōderi etiam ſecundo, & explicari poſſunt hæc omnia, dicendo, hoc non eſſe producere ſimul, & augere gratiam. Et ſic non eſſe duas actiones, quarum vna ſit creatio gratiæ, altera augmentatio: ſed eſſe vnicam, & ſimplicē eiuſdem gratiæ productionem, duplici titulo à Deo factā ſecundū diuerſos gradus ipſius gratiæ: eo q quidā eius dantur gratis, quidam ex merito. Nā peto, Quidnā obſtat, quominùs vnicā collatione, & elargitione

mihi aliquis centum aureos tribuat, quorum tamen 50. donet gratis, & alios ex iuſtitia ſoluat? Sic ergo ſimul tota illius gratiæ latitudo vnica actione confertur, duplici tamen titulo, ad modũ dictum: quoniam videlicet homo duplicem actũ exercens, vnum diſpoſitiuum, alterum meritoriũ duplicem offert Deo materiam conferendi gratiam, vnica tamen, & ſimplici actione, licet virtualiter duplici. At ſi vnum tantum exerceat, ſcilicet, contritionem, ſeu vltimam diſpoſitionem, de qua in præſenti quæſtione eſt ſermo, fieri nequit vt per illam augmentum aut gratiæ aut gloriæ promereatur, ſed ſolum primam gloriam, vt in ſecunda propoſitione aſſertum, & explicatum à nobis fuit. Et de propoſitionibus hactenùs.

VIII. Argumẽtis initio factis ſit ſatis.

RELiquum eſt vt argumentis initio pro prima opinione factis, reſpõdeamus: quod nõ minimam quæſtionis partem eſſe certũ eſt. Primum argumentum expoſtulat grauem & difficilem diſputationem de contritione, an verum ſit quod vulgò tam docti, quàm indocti dictitant, ſcilicèt, contritionem, ſeu vltimam diſpoſitioné in genere cauſæ materialis priorem eſſe gratia, poſteriorẽ verò in genere cauſæ efficiẽtis. Quod, quoniam prolixam exigit tractationem, inferiùs diſputabo, ne tam longa parentheſi, quæſtionis ordo turbetur, & confundatur. Breuiter ergo reſpondetur argumẽto, quòd ſi contritio illa re vera procedit à gratia in genere cauſæ efficientis, ſic quidem facilè intelligitur quòd ſit meritoria. Si verò, (quod ego probabilius, imò veriſſimum eſſe exiſtimo) ſolum eliciatur ab auxilio ſupernaturali, & in omni genere cauſæ antecedat gratiam, ſic quidem quamuis non ſit tam facilè intellectu, definio tamen eam eſſe meritoriam. Satis enim ad hoc vt actus aliquis ſit meritorius apud

Deum

Deum, eſt quod ſit bonus, & ſupernaturalis, & à principio ſupernaturali eliciatur, id eſt ab auxilio Dei ſpeciali, & ab illo reducatur in finē charitatis, & procedat ab homine grato, & iuſto. Quod totum quia reperitur in illo actu contritionis, & ex alia parte homo eſt in gratia pro illo inſtanti temporis, eſtq; iuſtus, & amicus Dei, nihil illi actui deſideratur quo minus meritorius eſſe poſſit: nam quod à gratia habituali eliciatur, non eſt neceſſarium, licèt ſit neceſſarium quod pro illo inſtanti homo habeat gratiam habitualem, quæ in iuſtitia, & Dei amicitia ipſum conſtituat, & quæ informet actum ipſum contritionis, non eliciendo, & efficiendo ipſum, ſed coaſſiſtendo ei, vt veriſſimè dixit D. Bonauent. in 4. diſt. 17. quæſt. 1. art. 6. quem in hac parte ſequitur Gab. 4. diſt. 14. q. 1. art. 2. circa finem, Sot. 3. de Nat. c. 4. Caiet. 1. 2. q. 11. art. 3. & 4. Neq; vero S. Tho. oppoſitum docuit: nam licet 1. 2. q. 114. art. 4. in corp. & ad 3. & 1. p. q. 62. art. 4. ad 2. & communiter Theologi requirant ad meritum quod ſit à gratia, & charitate, tamen per hoc non intelligunt, quod debeat procedere ab ipſis habitibus gratiæ, & charitatis. Sed ſat fuerit quod ſit à motione gratuita, & auxilio ſpeciali Dei, & ab his referatur in finem ipſum charitatis, & gratiæ: & ex alia parte ipſe homo iam ſit conſtitutus in gratia & charitate. Certè quamuis contritio, & dilectio Dei, quibus quis vltimo ſe diſponit ad gratiam, non fiunt ab habitibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ego exiſtimo, & infrà probabimus: tamen communiter dicuntur, & appellantur actus pœnitentiæ, & charitatis, ſuntque eiuſdem ſpeciei cum ijs actibus, qui deinde eliciuntur ab ipſis virtutibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ibi videbimus. Sic ergo illæ diſpoſitiones ſunt meritoriæ, & poſſunt dici eſſe à charitate de-

Non eſt neceſſarium quòd actus meritorius procedat ab gratia, & charitate.

te deinde ordinantur in ipſummet finem, ſub eadem ratione formali. Prætereà, ſatis eſt hoc vt dicantur eſſe à charitate, quòd informentur in illo inſtanti, in quo ſunt meritoriæ, ab ipſa charitate, & gratia, & ex alia parte dirigantur ab auxilio Dei ſpeciali in finem ipſum charitatis. Atq; adeò nihil omninò eis deeſt, quominùs ſint meritorij actus illi.

Attritio etiam meritoria eſt primæ gloriæ.

Ad confirmationem reſpondetur, actum attritionis, quæ vſq; ad inſtans iuſtificationis cũ ſacramento durat, eadem ratione eſſe meritoriũ, quia eſt bonus, & ab auxilio ſpeciali profectus, & ex alia parte informatur gratia coaſſiſtẽte. Iam enim in illo inſtãti homo eſt in gratia, & amicitia Dei. Quod vt rectiùs intelligas patere me lector optime, tantiſper expatiari ac diuagari ad venandum valorem attritionis.

Quòd attritio non poteſt haberi viribus naturæ.

Eſt ergo ſciendum, attritionem quæ cum ſacramento ſufficit ad gratiam ſuſcipiendam, debere neceſſariò procedere ex auxilio ſupernaturali, & diuino: alioqui ſi naturæ viribus tantùm fiat, & concurſu generali Dei, ſufficiens ad ſacramentum diſpoſitio non eſt. Enim verò S. Thom. 3. p. q. 84. artic. 1. ad 2. apertè dicit, actus pœnitentis, qui ſunt illius ſacramenti materia ſufficiens, & neceſſaria, elici, ex ſpeciali inſpiratione, & auxilio Dei. Idque ſacrum Concil. Trident. ſatis inſinuat, ſeſſ. 6. can. 3. dicens, Neminem pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, ſine præuenienti Spiritus ſancti inſpiratione, & auxilio. Et concil. Mileui. & Arauſi. iam olim aduerſus Pelagianos, iiſdem penè verbis definierant. Cum ergo attritio actus ſit ſufficiens, vt gratia iuſtificationis per ſacramentum peccatori conferatur, neceſſariò dicendum eſt, haberi non poſſe ſine ſpeciali Spiritus ſancti adiutorio.

Quod

Quod ſi contendas concilia intelligenda eſſe extra ſacramenta, ſcilicet, Neminem iuſtificationem poſſe conſequi extra ſacramentum, ſine præuenienti Dei auxilio, cum ſacramento verò non requiritur ſpeciale Dei auxilium: Atque adeò attritionem, quæ cum ſacramento ad iuſtificationem ſufficit, ſine Dei auxilio ſpeciali haberi poſſe. Contra hoc obijcitur, quia in ipſomet Arauſi. concilio diffinitur, ipſum credulitatis affectum quo ad baptiſmum volumus accedere, ex Dei ſpeciali gratia prouenire. Et in Trident. Seſſio. 6. cap. 6. aſſeritur, excitari peccatores diuina gratia ad deteſtandum peccata, per illam pœnitentiam, quam ante baptiſmum agi oportet. Si ergo ad eam attritionem, quæ cum baptiſmo ſufficit ad gratiam, excitantur ſpeciali Dei auxilio peccatores, cur non ad eam attritionē, quæ ad ſacramenti pœnitentiæ gratiam eſt neceſſaria? Tandem Seſſio. 14. c. 4. eiuſdem Concilij, apertiſſimè dicitur, attritionem donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum. Habet ergo illa attritio, quæ ad ſacramentum eſt neceſſaria, hoc in primis quòd à Dei gratuito auxilio proficiſcitur, & præterea ſi vſque ad inſtans iuſtificationis duret, habet iam hominem in gratia conſtitutum, & amicum Dei, nihil ergo obſtat quo minùs primæ gloriæ meritoria eſſe poſſit. Quòd vt melius adhuc intelligi valeat, qua ſcilicèt, ratione ſine eo quòd ſpecialiter à gratia, & charitate actus procedat, poſſit eſſe meritorius, attende doctrinam ſequentis ſolutionis.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, actiones quidem bonas naturales dupliciter poſſe conſiderari, primò quidem quatenùs naturæ viribus, & cócurſu generali Dei fiunt: & quidem hoc modo quantumuis bonæ & perfectæ ſint, & à vir- *Quomodo actiones bonæ naturales poſſunt etiam eſſe meritoriæ.*

tutibus

tutibus naturalibus moralibus proficiſcantur, vt ſunt comedere, bibere, etiam temperatè, miſerario erga pauperes, ius ſuum vnicuiq; reddere, &c. quoniam intra ordinem actuum naturalium continentur, non ſunt meritoriæ apud Deum alicuius gloriæ, aut gratiæ: idque etiam ſi homo talium actionum author, ſit in Dei gratia & amicitia. Ratio eſt quoniam licèt tales actiones gratia quodammodo informentur, proptereà quod ab homine habente gratiã eliciuntur, at nõ leiciuntur ab aliquo principio gratuito, id eſt, neq; ab ipſa gratia, neque ab auxilio aliquo ſpeciali Dei. Et conſequenter neque diriguntur, aut ordinantur in finem ſupernaturalem relatione aliqua virtuali, aut actuali, atque adeo meritoriæ eſſe non poſſunt. Cæterùm eædem actiones, quantumuis ex parte ſua ſint naturales, & extra ordinem gratiæ, & meriti ſint, ſi tamẽ ab extrinſeco, à gratia, & charitate, aut ab auxilio ſpeciali actualiter, aut virtualiter referantur in finem ſupernaturalem, id eſt, fiant propter Deum vt finis eſt ſupernaturalis, iam certè meritoriæ ſunt, & Deo æquè gratæ, ac ſi intrinſecè, & natura ſua eſſent diuini, & ſupernaturalis ordinis. Quando .n. dixit Paulus,
1. Corint.10. Siue comedatis, ſiue quidq̃ aliud faciatis, omnia in gloriam Chriſti facite, bene vidit Apoſtolus, actiones naturales per actum comedendi, & bibendi ſignificatas, eſſe poſſe meritorias, ſi in Dei gloriam à charitate referantur.

Veruntamen ijs adijciendum eſt, hoc diſtare inter operationes iſtas bonas moraliter, & ordinis naturalis, à virtutibus acquiſitis elicitas, ex vna parte, & inter opera ſupernaturalia virtutum infuſarum, ex alia: quod illæ non cenſentur procedere à gratia Dei, nec eſſe ordinis diuini, & ſupernaturalis, ex eo quod fiant ab homine grato,
Nota.

niſi

niſi ex ſpeciali gratiæ influxu, & charitatis imperio referantur in finem ſupernaturalem. At verò opera virtutum infuſarum, licèt non imperentur à gratia, & charitate, ſuapte natura ſunt ordinis diuini, & ſupernaturalis. Ex quo fit quòd illæ nõ poſſunt eſſe meritoriæ, ſcilicet, comedere temperate, miſereri pauperibus, ius ſuum vnicuiq; reddere, quatenùs à virtutibus acquiſitis, & naturæ viribus factæ ſunt, etiam ſi homo ſit in gratia, niſi à gratia imperentur, & referantur in finem charitatis. Cæterùm actiones ſecundi generis, ſcilicet, virtutum infuſarum, vel quæ natura ſua procedunt à principio ſupernaturali, licèt non imperentur à charitate, neque ex ſpeciali influxu gratiæ procedunt, meritoriæ ſunt, dummodò homo ſit in gratia, vt actus iuſtitiæ, miſericordiæ, temperantiæ, quod tradit Franciſcus de Chriſto in.3. diſt.23. de actu fidei. q.13. vbi pro comperto habet huiuſmodi actus bonos, ſi gratia informentur, eſſe meritorios licèt ab ea non eliciantur. Et ratio eſt, quia iſti actus ex eo quòd ſunt virtutum procedentium à gratia, & ſupernaturalium, iam ſuapte natura tendunt in finẽ ſupernaturalem, ſuntque apti, idonei, & proportionati gloriæ, & cuicunque præmio. Cum ergo ex alia parte homo in gratia, & amicitia Dei ſit conſtitutus, nihil illis actibus deficit, quominùs ſint meritorij. His adde, quòd iſti actus à virtutibus infuſis procedentes, non ſolum quo ad modum, & ex accidenti, ſed ſecundùm ſuam ſubſtantiam, & entitatem ſunt ſupernaturales & ordinis diuini: atq; adeò ſecundùm ſe, & abſque aliquo extrinſeco adminiculo, non poſſunt non eſſe meritorij apud Deum. Hoc dixerim propter quoſdam graues aliàs, & doctos viros, qui actus iſtos, imò non tantum iſtos, ſed actum etiam dilectionis Dei ſuper omnia,

Actus virtutum infuſarũ ſunt ſecundum ſe totos ſupernaturales.

nia, actum contritionis, actum fidei, dicunt eſſe naturales ſecundum ſubſtantiam, & ſupernaturales quoad modũ tantùm. Ita habent, Scotus, Dur. in.2.diſt.28.& in.3.d.23. Gab. Capreolus, & Caieta.12.quæſt.109.artic.4.Sotus lib.1.de Natu. & gra. cap. 22.propè finem, & videtur habere S.Thom.2. 2.q.171. art.2.ad.3. Verum iam communis Theologorum omnium ſententia habet oppoſitum. Sed de hoc aliàs. Igitur ſi actus illos naturales idcircò dicebamus eſſe meritorios, quia ſaltem virtualiter, & ab extrinſeco à charitate referuntur in diuinum finem, potiori iure idem dicendum eſt de actibus virtutum infuſarum, licet à charitate, & gratia non referantur. Nam maiorem ſupernaturalitatem maioremque proportionem cum fine ſupernaturali, habent iſti actus virtutum infuſarum, ex eo ſolum quòd ſint à virtutibus infuſis, quàm illi alij, ex eo quòd extrinſecè à gratia in finem ſupernaturalem reducantur. Hanc ergo ob cauſam dixerim ſæpiùs, actum contritionis in omni genere cauſæ antecedentem gratiam, inſuper actum attritionis, qui vſq; ad iuſtificationem durat, licèt à gratia non eliciatur, aut dirigatur, eſſe meritorios: quandoquidem ex vna parte iam ſuapte natura ordinantur in finem ſupernaturalem à principio ſupernaturali, id eſt, ab auxilio Dei quo intrinſecè, & per ſe eliciuntur (quæ ſupernaturalitas maior eſt quàm ſi ab extrinſeco à charitate, & gratia referrentur in illum finẽ) & ex alia parte homo eſt in gratia Dei, & ob id inquàm eſſe meritorios. Et hactenùs de primo argumento.

IX. Cur prima gratia datur gratis, & tamen acceptatio ad

AD ſecundum libenter concedo, illam vltimam diſpoſitionem, id eſt, contritionem non eſſe meritoriam primæ gratiæ. Sed cũ procedis, ergo nec primæ gloriæ, negatur conſequen-

quentia. Quin eſſe conſequentiam Lutheranorũ, dicit Sotus. 3. de Natura, & gratia. c. 9. in fine. Negatur ergo conſequentia, primo cum Mag. Cano relect. cita. p. 1. circa finem. Cum ergo obijcis, Gratia eſt acceptatio ad gloriã; Canus negat, ſed eſt, inquit, forma per quam aliquis eſt amicus Dei, & per quam homini grato, & admiſſo in naturæ diuinæ conſortium, facultas datur ad gloriam per opera bona promerẽdã. Adducit Canus exemplũ de anima, quam quoniam eſt actus primus dans eſſe, & viuere, conſequuntur potentiæ naturales, intellectus ſcilicet, & voluntas: per quas operatur ad ſui finis conſequutionem. Sic gratia forma eſt dans eſſe, & viuere animæ noſtræ ſupernaturale: hanc charitas, & cæteræ virtutes conſequuntur, quarum operationibus homo finem ſuum conſequatur, id eſt, gloriam promereatur. Hæc Canus. Ad idem ferè eſt Sot. in. 4 diſtinct. 14. quæſtione. 2. artic. 6. gratia, inquit, duo facit, ſcilicet; conſtituere hominem in eſſe ſupernaturali filij Dei, & hac ratione antecedit actum contritionis, ſcilicet, in eſſe meriti, & facit illum eſſe meritorium. Sed habet ſecundò vt ſit acceptatio ad gloriam, & hac ratione actus eſt prior illa; ipſaque ſequitur poſt actum. Itaque docere videtur, illam gratiam, vt præintellectam contritioni non facere nos acceptos ad vitam æternam, niſi deinde media contritione, quæ etiam eſt mens Magiſtri Cani. Libro autem. 3. de Natura, & gratia. cap. 9. remiſſius Lutheranis reſpondit. Idcircò præſtat quod cum ſcholaſticis agens, dixit in. 4. Sentent. Veruntamen inſtari adhuc poteſt, quia pro illo eodem inſtanti naturæ, quo homo habet gratiam, intelligitur etiam vt acceptus ad vitam æternam; ſiue id faciat gratia primariò, ſiue ſecundariò, & ab extrinſeco, & ex lege

Primã glo. riam non ſit gratis, ſed ex merito.

Dei. Iam ergo cum pro inſtanti quo contritio eſt meritoria, præſupponatur homo gratus, præſupponitur etiam ad primam gloriam acceptus: atque adeò primam gloriam per illum actum promereri non poteſt ſi quidem iam prima illa gloria vt debita præſupponitur. His ergo reſpondere reliquum eſt.

Gloria datur iuſtis vt præmium operum, & vt hæreditas filiorum.

Concilium Tridentinum Seſſione.6.c.16. dicit. Vitam æternam conferri iuſtis, & tanquàm gratiam filijs Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſam, & tanquam mercedem ex Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis debitam. Ex qua doctrina difficilius redditur noſtrum ſecundum argumentum, quia ex ea iam ſequitur, priùs quàm homo opus eliciat meritorium, iam ſibi deberi gloriam ſecundum proportionem, quæ eſt filij ad hæreditatem, licèt non ſecundùm eam, quæ eſt operis ad mercedem. Cum ergo priùs natura quam homo faciat actum meritorium intelligatur vt filius Dei, certè iam intelligitur collatum ſibi eſſe ius ad hæreditatem, id eſt, ad gloriā: licèt ſuis operibus adhuc nō debeatur, quia non nondū intelligitur fuiſſe operatus.

Vera ſolutio 2. argumenti.

Iam ergo reſpondetur ad argumentum, quòd licèt gratia in illo priori, antequàm contritio ſit meritoria, ſit ius ad gloriam per modum cuiuſdam proportionis, & connaturalitatis: idoneus enim, & ſatis proportionatus homo ille, ex eo quòd conſideratur vt habens gratiam, vt etiam gloriam habeat. Sed tamen abſolutè in illo priori, in adultis, & ex ſacramentum, illa gratia ius non dat ad gloriam, neque facit acceptum ad gloriam, quo ad vſq; homo actu proprio illam promereatur. Fundatur namq; noſtrum meritum in ordinatione, & ſtatuto Dei, vt habet S.Thom. 1.2. q.114. art.1. ad 3. & art.4. Statuit autem, & ordinauit

uit Deus,legemq; tulit, vt in illo qui per propriã diſpoſitionem iuſtificatur extra ſacramẽtum gratia non ſit ius ad gloriam,niſi mediante tali actu, & diſpoſitione,quæ ſit meritoria gloriæ. Idcircò quo ad vſq; illam diſpoſitionem homo intelligatur habere quantũuis habeat gratiam extra ſacramentum, nondum habet plenum & abſolutum ius ad gloriam: Vt autem non tumultuario ſed ex magno conſilio oſtendamus hæc à nobis aſſeri, certè legem hanc tum alibi ſæpè,tùm verò maximè tuliſſe videtur Deus,ex eò quod Paulus Rom. 8.cum dixiſſet. Quod ſi filij, & hæredes:hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Quibus verbis oſtenderat eo ipſo quòd quis efficitur Dei filius(efficitur autem per gratiam)ſtatim eſſe hæredem per modum cuiuſdam condignitatis, & connaturalitatis: & ſic priùs quàm contritio ſit meritoria iam hominem habere quodammodò ius ad gloriam. Vt tamen explicaret nobis poſſeſſionem huius hæreditatis, ac proinde perfectum ius ad illam nobis non conferri quo ad vſque operemur, & illud promereamur, ſiue per contritionem, ſiue per qualemcunque aliam actionem, vel etiam paſſionem propter Deum, qua perfectum ius ad illam gloriam acquiramus, ſubiecit. Si tamen compatimur, vt & conglorificemur,quod præclarè conſideratum eſt à Franciſco de Chriſto in.3, d. 26. q. 4. de ſpe,in ſolutione ad 4.5,& vltimum,Inſinuauit explicatiſſimè Paulus,ad hoc vt quiſpiam glorificetur, neceſſarium eſſe illi meritum aliquod,ratione cuius ius habeat ad mercedem,& ad gloriam, ſicut ratione gratiæ habet filiationem, & conſequenter proportionem,& idoneitatem cum eadem gloria. Rom.8.

Dicet quis: Etiam ſtatuit,legemq; tulit Deus, vt niſi media eadem contritione quis iuſtificetur:

Arguitur cõtra ſolutionem.

iam ergo contritio illa iuſtificationem promerebitur. Conſequentia patet, nam ea ratione dictũ est diſpoſitionem illam eſſe meritoriam gloriæ, quoniam Deus ſtatuit niſi ea mediante, alicui conferre ius ad gloriam. Rurſus, ſi tota hæc meriti ratio reducitur ad ſtatuta, & ordinationẽ Dei, iam ſequitur quòd æquè per actum naturalẽ, verbi gratia, per albedinem, per comeſtionẽ mereremur vitam æternam, ſicut per actiones bonas ſupernaturales, ſi Deus ſtatuiſſet nemini dare gloriam niſi habenti albedinem, aut comedenti.

Secundò.

Solutio ſecundi.

Sed his duobus ſatisfacere nõ eſt arduum, nam ad hoc poſterius breuiter dico, quòd actiones noſtræ ſupernaturales, non ſolum habent extrinſecã ordinationẽ illam Dei, ſed & habẽt intrinsecè valorem, & condignitatem quandam, ſeu proportionem ad gloriam: non ſic actiones naturales vt ſatis conſtat.

Primi.

Ad illud vero prius reſpondetur, primò, quòd illa contritio cum intelligitur eſſe meritoria gloriæ, iam præſupponit gratiam, & antecedit gloriam, vt vidimus, & ſic poteſt eſſe gloriæ meritoria. Hoc enim requiſitũ eſt ad hoc vt actus ſit meritorius: primum quidem quòd ſit à gratia, ſecundum verò quòd antecedat præmium. Horum autem aut alterum, aut certè vtrumque deficit illi contritioni in ordine ad primam gratiam promerendam. Nam ſi conſideretur vt præcedens gratiam ſic non eſt à gratia, neque informatur gratia, & ideò meritoria eſſe non poteſt. Si verò conſideretur vt procedens à gratia (nam procedit ab illa in eſſe meriti) ſic quidem meritoria eſſe poteſt, cæterùm non illius primæ gratiæ, quæ iam præſupponitur: non.n. debet præmiũ merito præſupponi. Reſpondetur ſecũdò, non eodẽ modo promiſiſſe Deum gloriam operantibus, ſicut promi-

ſit

ſit iuſtificationem,& gratiam diſponentib. ſe per pœnitentiam:nam illis promiſit gloriam tanquã mercedem operum, & tanquam ſtipendium pro labore:atq; adeò ex iuſtitia. At verò alijs, id eſt, habentibus contritionem, & facientibus pœnitẽtiam, non promiſit iuſtificationem,& gratiam tanquam mercedem, & ex iuſtitia, ſed tanquam donum quoddam gratuitum, ex pura miſericordia ſua. Vtrumq; patet ex ſcriptura.

AD tertium reſpondetur, proculdubio concedendum eſſe, non poſſe aliquid duplici illo titulo, ſcilicet, ex gratia, & ex iuſtitia conferri: viciſſim enim ſe deſtruũt, & excludunt, vt argumentum probat, & explicatum eſt ſuprà, §. 6. At, vt ex præcedenti ſolutione patet, nos minimè aſſerimus ius ad gloriam duplici titulo dari illi, qui per propriam diſpoſitionem iuſtificatur, ſed vnico duntaxat, & ſimplici titulo, ipſo q; ex meritis,& iuſtitia. Iam enim ſatis ſuperq; explicatum eſt. §. 9. qua ratione gratia illa pro vt in ratione meriti antecedit actum diſpoſitionis, vel contritionis non dat ſimpliciter, & abſolutè ius ad gloriam, neq; facit ad illam acceptum, niſi tantum per modum cuiuſdam proportionis, quo ad vſq; propriam diſpoſitionem intelligatur homo exercuiſſe, per quam ſimpliciter, & abſolutè gloriam promereatur. Idq; ex pacto, & lege Dei, ad ſenſum explicatum. X. Titulo gratiæ, & titulo iuſtitiæ non poteſt aliquid dari.

AD quartum reſpõdetur, ſimul & ad quintũ, rationem ob quam Chriſtus non meruit gratiam,& gloriam animæ, vtramque eſſe. Videlicèt, quia naturaliter ſequebantur, & debebantur ei, ſuppoſita vnione hypoſtatica. Et ſecundò, quia iam eas habebat à principio ſuæ incarnationis. Vtraque autem ratio hæc examinanda à nobis eſt vt eius vires experiamur. Arguitur ergo contra primam, quia ſi idcircò non meruit XI. Cur Chriſtus non meruit gratiã, & gloriam animæ, oedne tamen gloriam corporis.

gratiam, & gloriam, quia ſequebantur, & debebantur, &c. planè eadem ratione, neque Chriſtus gloriam corporis mereri debuiſſet, quod eſt argumentum Scoti, & ponderat Almain. in 3. diſt. 18. q. vnic. in. 4. concluſione, cuiq; non facit ſatis. Sed neq; nos mereri deberemus primam gloriā. Primum quidem, quia gloria corporis iam debebatur Chriſto alijs titulis, & ſequebatur naturaliter ex gloria animæ quam iam habebat ſine merito: ſecundum verò quia ſimiliter prima gloria, ſequitur, & debetur nobis, ex eo quod habemus primam gratiam.

Reſpondetur tamen, nullam aliam huius diuerſitatis rationem quæ ſatis argumento faciat, aſſignari à nobis poſſe, niſi eam quam ſuprà tetigimus, ſcilicet quod præcipua ratio meriti fundatur in ordinatione & pacto Dei pro vt, habet S. Tho. 1. 2. q. 114. art. 1. ad. 3. & art. 4. & adducit Capr. in 3. d. 21. q. vni. ar. 3. in fin. ad 4. Aureoli, & ex ſacra licèt ſcriptura colligere. Colligimus autem ex ſcriptura ſtatutum & conuentum fuiſſe à Deo cū Chriſto Domino, vt gloria corporis ei non conferretur, niſi paſſionis, & mortis ſuę merito. Patet *Pſalm. 109.* Pſal. 109. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. *Luc.* Luc. 2. oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. *Phil. 2.* Phil 2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſq; ad mortem, propter quod, &c. Et *Hebr. 2.* Heb. 2. videmus Ieſum per paſſionem gloria & honore coronatum. Vnde dicendum nō eſt, quod duplici titulo gloria corporis collata Chriſto fuerit, neque quod ex gloria animæ, aut ex vi vnionis hypoſtaticæ ſequeretur (certiſſimū enim reputo id quod datur ex meritis alio titulo dari non poſſe de quo ſuprà, num. 6. & 10. Quamuis enim ex vnione, & gloria animę alioqui ſequi potuiſſet corporis gloria, vt quantùm ad hoc re-

ctè

ſtè dicit Almainus ſuprà, iam tamen ordinatum à Deo fuit, vt niſi merito ſuæ mortis non ſequeretur; atq; adeo de facto hoc ſolo titulo ſequuta eſt. Rurſus ſtatutum, & ordinatum à Deo eſt, ne cuipiam adulto extra ſacramentum iuſtificato gloria conferatur, niſi merito ſuæ diſpoſitionis, & operationis, vt ſupra dictum eſt; ac proinde quantumuis alioqui ex natura gratiæ, & ex eius vi ſequi potuiſſet gloria, tamen de facto ſequi non debet, niſi merito diſpoſitionis, atq; adeo hoc ſolo titulo meritorum, & iuſtitiæ ſequi debet, non multis titulis.

Ad ſecundam rationem deuenientes arguitur contra illam, vt in quinto argumento initio poſito, probatum eſt, quia ſcilicet, optimè poteſt quis promereri id quod iam habet: nam in inſtanti quo quis elicit actum charitatis intenſiorem, habet auctam charitatem, & tamen meretur per actum illum illud augmentum. Non ergo eſt incommodum, ad hoc vt aliquid cadat ſub merito, quod ſimul ſit, & ſimul conferatur cum ipſo merito. Reſpondetur, quod quando illud quod cadere debet ſub merito, & habere rationem præmij, non ſolùm eſt in illo inſtanti in quo eſt meritum, ſed etiam præſupponitur vt principium meriti, non poteſt cadere ſub illo merito. In Chriſto autem omnia eius merita, etiam primus actus liberi arbitrij, quo ſe in vtero materno diſpoſuit ad gratiam, iſte inquam etiam actus in quantum meritorius erat, præſupponebat gratiã & gloriã, non ſolùm in eodem inſtanti iam exiſtentes, ſed etiam vt principia omnium meritorum. Et ideò gratia, & gloria ſub nullo eius merito cadere poterant. At vero actus intenſior charitatis nõ præſupponit charitatem intenſam, vt principium illius actus; licèt enim in eodem inſtanti, in quo actus

Meritum, & premiũ poſſunt eſſe ſimul tempore.

Actus intenſus charitatis quomodo poteſt eſſe ab habitu remiſſo.

ctus intenſus elicitur, intendatur etiam charitas: at charitas vt intenſa, non eſt principium, ſed terminus illius actus: & ideò poteſt optimè eſſe illius præmium.

Obijcitur. Quod ſi vrgeas, charitatē intenſam debere eſſe principium illius actus intenſi, quia remiſſa non habet ad actum perfectiorem, & intenſiorem ſe, & conſequenter illam charitatem intenſam non poſſe eſſe præmium illius actus, ſiquidem eſt eius principium: Soluitur. Reſpondetur, quòd vt intenſa non eſt eius principium, ſed vt remiſſa. Replica. Si verò dicas, remiſſam non poſſe eſſe principium actus intenſi. Negatur: Solutio. Prima. tùm primò, quia licet ſit remiſſa adiuuatur tamen auxilio Dei, quo redditur fortior ad actum intenſum eliciendum: Secunda. tum ſecundò quia habitus ſupernaturales quantumuis remiſſi habent virtutem in actum cuiuſcunq; intenſionis: ſunt enim cauſæ æquiuocæ ſuorum actuum: atq; adeò ſunt maioris perfectionis quoniā ſunt omnino ſupernaturales, à ſolo Deo producti, quod actibus minime conuenit: nam iuxta plurimorum Theologorum ſententiam omnes actus noſtri etiam dilectio Dei ſuper omnia, & viſio ipſa beatifica ſunt ſecundum ſubſtantiam naturales, vt vidimus ſuprà in ſolutione ad 1. argum. in fin. §. 8. ſaltem ex ea parte quā à libero arbitrio exercentur, quodammodo ſunt naturales, neq; ſecundum ſe totos à ſolo Deo habēt produci. Præterea optima eſt illa doctrina S. Thom. 1. 2. q. 114. art. 8. ad 2. vbi ſic ait: Augmentum gratiæ non eſt ſupra virtutem præexiſtentis gratiæ, licet ſit ſuper quantitatem ipſius ſicut arbor, & ſi ſit ſupra quantitatem ſeminis, non tamen eſt ſupra virtutem ipſius. Et huc ſpectat exemplum de pullo equi qui ſtatim natus, minor quidem eſt quam aſinus iam adultus, ſecundum actualem quantitatem:

Digitized by Google

tem: at ſecundum virtutem longè maior eſt. Et eſt exemplum S. Tho de verit. q. 9. art. 1. ad 14. ſic ergo habitus remiſſus potens eſt generare, & el cete actum intenſum. Dici etiam poteſt quod licet phyſicè charitas aucta in caſu poſito præcedat actum intenſum, quoniam eſt eius cauſa phyſica, at moraliter prior eſt actus quoniam eſt meritum, & charitas aucta præmiũ. Et ſic in eſſe meriti prior eſt actus, ac proinde poteſt præmium illud promereri. Tertia.

XII. Argumenta ſecundæ opinionis ſoluenda.

ARgumenta ſecundę opinionis ſoluenda reſtant: quorum quidem prius tam eſt facile quam ſecundum difficile, & prolixum: ideo vtrumq; diſſoluendum nobis eſt. Ad primum ergo breuiter ex dictis reſpondetur, actum miſericordiæ in puncto iuſtificationis elicitum, augere gratiam, & gloriã: non ſic contritio. Huius diuerſitatis ratio, & explicatio tradita eſt in ſecunda propoſitione. §. 4.

Prima contritio non promeretur augmentum gratię, aut gloriæ.

Ad ſecundum argumentum vt reſpondeamus, oſtendere oportet quomodo contritio illa, quæ eſt diſpoſitio ad gratiam, non poſſit, etiam pro vt informatur gratia, & ab illa ſequitur in eſſe meriti, non inquam poſſit eſſe meritoria alicuius augmenti gratiæ. Dico ergo, quòd tota illa gratia, quæ in illo puncto virtute contritionis confertur, ſecundum omnem ſui latitudinem eſt prima gratia: atque adeò ſecundum nullum gradum cadit ſub merito. Et quòd ſit prima gratia, probatur, quia tota illa eſt prima gratia quæ correſpondet diſpoſitioni ſecundùm totam ſuæ latitudinem intenſionis: ita vt ſi contritio fuit vt quatuor, prima gratia erit vt quatuor. Non eſt enim dicendum, quod exiſtente diſpoſitione vt quatuor, detur gratia vt octo (ſecludimus modo alios actus meritorios, qui in illo inſtanti interuenire

nire poſſunt, & ratione quorum poteſt vſque ad octo augeri illa gratia : & ſolùm loquimur quando non eſt alius actus, neque alia ratio augendi gratiam, niſi illa contritio) tunc ergo exiſtente contritione vt quatuor, eſſe non poteſt gratia vt octo, ſed ſolum vt quatuor. Si ergo iuxta latitudinem illius contritionis datur gratia : & contritio pro vt diſpoſitio eſt, non poteſt eſſe meritoria alicuius gradus gratiæ, quia vt ſic omnino antecedit gratiam, iam ſequitur quòd tota gratia, & nullus gradus eius detur ſub merito. Ac proinde illa diſpoſitio nihil gratiæ promeretur, ſcilicet, augmentum gratiæ, quæ eſt doctrina noſtræ concluſionis.

Arguitur. Sed contra hoc ſtatim obijcitur, quia, vt petit ſecundum argumentum principale ſecundæ opinionis, licèt illa diſpoſitio vt ſic omnino antecedat gratiam, & non mereatur illam, ſed tota gratia ei correſpondens ſit ſecundum ſe totam prima gratia; at ſecundum quòd in eodem inſtanti informatur gratia, & ab ea ſequitur, videtur incommodum quod gradum aliquem auctioris gratiæ non promereatur in eodem momento conferendæ. *Reſpond.* Reſpondetur tamen, impoſſibile eſſe quod illa contritio pro illo inſtanti temporis mereatur aliquem gradum gratiæ etiam pro vt informatur gratia. Si enim ex eo quod informatur prima gratia (quæ fuit, verbi gratia, vt quatuor) ideo meretur quatuor alios gradus gratiæ, iam dabitur gratia vt octo in illo primo inſtanti. Et tunc ſimiliter ex eo quod informatur ipſemet actus cõtritionis gratia illa augmentata vſq; ad octo (ſi quidem in ipſomet inſtanti augeretur, vt dicunt aduerſarij) iam acquireret nouum valorem, & mereretur aliquem gradum gratiæ in eodem inſtanti conferendum. Et rurſus, idemmet

actus

actus hac eademmet gratia augmentata informatus, creſceret in valore, & augeret eam ampliùs: & rurſus hac informatus augeret eam ampliùs, & ſic in infinitum abiremus. Ne ergo abeamus, ſiſtamus in principio, & dicamus, quòd ille actus contritionis cum non ſit niſi vt quatuor, non diſponat niſi ad gratiam vt quatuor: vt verò informatur hac eadem gratia, non meretur gratiam, meretur tamen gloriam, gloriam inquam primam: quia, vt diximus, ex lege, & ordinatione Dei non eſt homo ille acceptatus in illo priori ad aliquã gloriam, etiam primam, quo ad vſq; eliciat actũ contritionis. Atq; adeò augmentum gloriæ non promeretur, neq; gratiæ: ſed primam gloriam, & nullo modo gratiam, vt explanatum eſt in ſecunda concluſione.

DVBIVM, AN DISPOSITIO AD GRATIAM in aliquo genere cauſæ procedat ab ipſa gratia.

PRAECEDENTIS lõgiſſimæ quæſtionis primum argumentum explicare reliquum eſt: explicare autem minimè poſſumus, niſi in forma etiam ſcholaſtica diſputemus, an vltima diſpoſitio ad gratiam in genere cauſæ efficientis, ab ipſa procedat gratiã. XIII. Tractatus latiſſimè hæc quæſtio.

Thomiſtæ affirmant, ſcilicèt Caiet. 1.2.q.113.ar. 8. Ferrara.3. contra gentes c.153. Sot. 4. d.14.q.2.art. 1.& lib.2. de Natura, & gratia. cap. 18. propoſitione.3. Cano Relect. de pœni. p.1. ad fin. Syluester in Roſa aurea ſuper euangel. Dominica. 14. q. 69. & idem

idem videtur tenere Franciſcus de Chriſto. q. 13. citata in 4.d.23.de actu fidei, & alij Thomiſtæ recentiores. Fauet S. Thom.in illa. q. 13.art.8.ad 2. ſed& eſt alius qui Thomiſtas,& ipſum Thomiſtarum authorem, & anteſignanum præceſſit, ſcilicet. Alexand. Alen.qui huic parti vehementer annuit.3.part.q.70.memb.7.

Arguitur primo quòd contritio procedat à gratia,

Et quidem quod hæc ſententia,quæ aſſerit contritionem elici à gratia,& charitate,ſit vera, probatur primò, quia ſi contritio omnibus modis antecedit gratiam, iam remiſſio peccatorum antecederet gratiam: conſequens eſt falſum, ergo. Probo ſequelam: nam contritio cauſat expulſionem peccati,etiam effectiuè, vt expreſsè habet S. Tho.3.p. q. 85. art. 2.ad.3.nec apparet quod in aliquo ſigno intelligere poſſimus illum actum,quin in eodem intelligamus remiſſa peccata. Si ergo priùs omnibus modis eſt contritio quàm gratia, iam remittuntur,& expelluntur peccata ante introductionem gratiæ: quod eſt abſurdum dictu, cum gratiæ effectus formalis,& proprius ſit peccata remittere. Confirmatur, quia non eſt dicendum quod contritio procedat ab homine peccatore,procedit ergo ab homine grato,& ſic à principio ſupernaturali,id eſt,à gratia: hæc enim ſola eſt quæ facit hominem gratum de lege.

Argumentor ſecundò : Ille actus eſt dilectio Dei ſuper omnia, vel formaliter, vel virtualiter, & eſt meritorius vitæ æternæ,vt longa quæſtione præcedente abundè probauimus:quin & eſt eiuſdem ſpeciei cum cæteris actibus ſiue charitatis, ſiue pœnitentiæ : procedit ergo à gratia in genere cauſæ efficientis,& formalis. Confirmatur hoc argumentum, licèt confirmatione non egeat,nam ſe ipſo corroboratiſſimum eſt. Confirma-

matur tamen, quia niſi potentia, vel cauſa ſit conſtituta in actu primo, elicere actum ſecundum minimè poteſt. Qua ergo ratione elicere homo actum contritionis, & dilectionis Dei ſuper omnia poterit, niſi in actu primo ſupernaturali ſit conſtitutus, ſcilicet in gra[illegible] Dei? atq; adeò gratia quæ eſt actus primus, ordine naturæ præcedet omnẽ actum ſecundum meritorium, & ſupernaturalem, qualis eſt actus contritionis, vel dilectionis. Confirmatur ſecundò ex Gregorio hom. 30. in euang. initio: Qui mẽte (inquit) integra Deum deſiderat, profectò iam habet quem amat: quia non poſſet Deum diligere, ſi eum quem diligit nõ haberet. Quid clarius? Vnde S. Tho. 1. 2. q. 110. ar. 10. ad implendum mandatum diligendi Deum, prærequiri dicit charitatem infuſam. Et Auguſtinus optimè tractatu. 74. in Ioan. in initio: Quomodo diligimus, vt Spiritum ſanctum accipiamus, quem niſi habeamus, diligere non valemus? ergo negari non poteſt, quòd actus dilectionis, & contritionis, & alij huiuſmodi, quantumuis ſint diſpoſitio ad gratiam, & charitatem, præſupponunt ordine rationis, & naturæ ipſam gratiã, & charitatem in homine.

Tertiò arguitur: quia vt Soto, & Thomiſtæ contendunt, in naturalibus vulgò nobis exempla ſuppetunt, quibus diſpoſitiones diſponentes ad aliquam formam efficiuntur ab ipſa forma, verbi gratia, apertio feneſtræ diſponit ad ingreſſum aeris, & ex hac parte prior eſt aere ingrediente, in genere cauſæ materialis: at efficitur apertio eadem in genere cauſæ efficientis ab ipſo aere ingrediente vt patet. Item creatura in genere cauſæ materialis prior eſt quàm actio tranſiens creãdi, nam eſt eius ſubiectum: at in genere cauſæ efficiẽtis prior eſt creatio illa, nam efficit creaturam.

Rur-

Rurſus negari non debet, imò nec in dubium verti quod vltima diſpoſitio ad formam ignis, quæ ſit, verbi gratia, calor vt octo, prior eſt in genere cauſæ materialis, quàm ignis ad quem diſponit: at in genere cauſæ efficientis, & formalis prior eſt forma ignis in materia prima, quàm ſit ille calor vt octo: quandoquidem nullum accidens in materia præintelligitur forma ſubſtantiali, ſed forma præintelligitur omnibus accidẽtibus. Sic ergo contritione in genere cauſæ materialis, & qua diſpoſitio eſt, præcedente gratiam fieri poteſt quòd gratia in genere cauſę efficientis, & formalis præcedat eam.

XIV. Quòd vltima diſpoſitio ad gratiam non procedit à b ipſa gratia.

VNica propoſitione reſpondetur, quæ talis eſt. Nec poteſt eſſe, nec intelligi quod contritio vel quæcunque alia vltima diſpoſitio ad aliquam formam, ſequatur ex illa tanquã ex cauſa efficiente. Ac proinde contritio non efficitur à gratia, ſed à potentia creata, id eſt, à voluntate cum auxilio Dei ſupernaturali, licèt in eodem inſtanti ſit gratia gratum faciens in ſubiecto. Hæc planè eſt ſententia S. Tho. AEgidij, Dur. Palu. Sco. Capr. Ricar. Gab. Veg. & communis.

Locus nõtãda S. Thom. Principio S. Tho. 1. p. q. 62. art. 2. ad. 3. ſic loquitur: Triplex eſt conuerſio in Deum, vna quidem per dilectionẽ perfectam, quæ eſt creaturæ iam Deo fruentis, & ad hanc conuerſionem requiritur gratia conſummata. Alia conuerſio eſt quæ eſt meritum beatitudinis, & ad hanc requiritur gratia habitualis, quæ eſt merendi principium. Tertia conuerſio eſt per quam aliquis præparat ſe ad gratiã habendam, & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, ſed operatio Dei ad ſe animam conuertentis. Certè ſi in noſtra S. Thomas, verba iutaſſet, & ex propoſito noſtram vellet diffinire ſententiam, ego non video quibus clariorib. verbis

Primus io tus.

bis vti potuiſſet, quàm illis, ſcilicet, Conuerſio, per quam aliquis ſe præparat ad gratiam habendam, non prærequirit gratiam habitualem, ſed operationem Dei, id eſt, auxilium Dei. Quod vt maius robur oſtendamus habere, conſideremus ſi placet cui nam argumento illam aſſignabat ſolutionem. Certè inquirebat; An Angelus indiguerit gratia ad hoc, vt ſe ad gratiam præpararet. Et dicit quòd ad vltimam illam diſpoſitionem, quâ ſe Angelus diſpoſuit (de vltima enim loquitur; nam in Angelis cum in gratia creati fuerint, alia diſpoſitio antecedens nulla fuit) non præſupponebatur gratia habitualis, ſed auxilium. Sed ecce aliud teſtimonium: 3. par. q. 89. ar. 1. ad 2. vbi dicit Actus primus pœnitentis ſe habet vt vltima diſpoſitio ad gratiam conſequendam; ſcilicet, contritio: alij verò ſequentes actus pœnitentis procedunt iam ex gratia, & virtutibus. Diſtinguit S. Thom. inter primam contritionem & cæteros ſubſequentes actus pœnitentis, & dicens quòd iſti iam procedunt ex gratia, inſinuat apertè illũ primum, ſcilicet, contritionem ex gratia non procedere. Verùm eſt aliud apertius, meo iudicio, teſtimonium eiuſdem S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 6. in corpore, vbi ſic loquitur: Duplex eſt præparatio voluntatis humanæ ad bonum, vna quidem quâ præparatur ad bonum; vna quidem qua præparatur ad bonum operandum, & ad Deo fruendum; & talis præparatio voluntatis non poteſt fieri ſine habitualis gratiæ dono, quòd ſit principium operis meritorij, vt dictum eſt: Alio modo poteſt intelligi præparatio voluntatis humanæ ad conſequendum ipſum gratiæ habitualis donum: ad hoc autem vt præparet ſe homo ad ſuſceptionem huius doni, non oportet præſupponere aliquod aliud donum habituale in anima. Hæc ille. Quia

Alter locus S. Thom.

Tertius.

K tamen

tamen poſſet quis dicere mentem S. Thom. eſſe quòd non quidem requiritur aliud donum, ſed quòd ipſummet donum gratiæ habitualis ſufficit ad hoc vt homo ſe præparet: & ſic ipſa gratia habitualis præcederet præparationem, id eſt, actum contritionis: ſubdit S. Thom. ſed oportet præſupponi aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam mouentis, ſiue inſpirantis bonum propoſitum, id eſt, actum diſpoſitionis. Ecce vbi apud S. Thom. conſtantiſſimum eſt ad contritionem nõ prærequiri gratiam habitualem, ſed auxilium. Et ſic contritionem non eſſe effectiuè ab habitu gratiæ, ſed ab auxilio. Vnde cum 1.2.q.103. artic.8. in corp. & ad.2. dicit gratię infuſionem eſſe primam in iuſtificatione, dici debet per gratiæ infuſionẽ non intelligi à S. Tho. productionem habitus, ſed motionem per auxilium: alioqui S. Tho. pugnaret ſecum. Licet aliter hunc locum S. Thomæ intellexerit Sot. 2. de natura & gratia. c.8. paulo antè finem: cuius intelligentiam permulti ſequuntur.

Quartus. Præter allegata loca eſt etiam alius eiuſdem S. Thom. 2.2.q.24.ar.3.ad 1. qui huic parti fauet ſi attente legatur.

Alij authores pro hac ſententia. Aegidius in 2. d. 28. q.1. art.3. eam expreſſiſſimè tenet. Nam ſic loquitur: Nõ poſſumus nos ſufficienter præparare ad gratiam, quæ eſt quoddam bonum habituale, ſine gratia præcedente, quæ eſt diuina motio, vel diuina vocatio: Et paulò ante: Ergo ad infuſionem, inquit gratiæ primò præcedit diuina vocatio, poſtea ſequitur liberi arbitrij ad Deum conuerſio, & poſteà gratiæ infuſio. Et infra: Gratia quæ eſt diuina motio præuenit liberum arbitrium, & ſequitur gratia, quæ eſt doni habitualis infuſio. Hæc AEgidius. Ad idem ſunt pleraque alia eiuſdem verba lib.2. d.5. quæſt.2. ar.2. vbi differens, An Angeli indiguerint gratia,

ſe

ſe vt in Deum conuerterent non ſemel aut bis, terve, ſed centies, & millies repetit, talem conuerſionem diſpoſitiuam, qua ſe ad gratiam vltimò diſpoſuerunt, à gratia auxilij, ſeu à diuina motione proceſſiſſe, & omnino fuiſſe priorem gratia habituali. Duran. in 4. diſt. 17. quæſt. 1. num. 8. idem intendit, nam ſæpè dicit, contritionem ordine naturæ antecedere gratiam, & nunquam dicit ex ea ſequi. Et q. 2. nu. 7. ad 1. argum. idem rurſus inſinuat. Capreolus in 4. d. 14. q. 2. ar. 3. ad 1. Henrici. quodlib. 5. q. 23. dicit ſic: Non oportet quòd diſpoſitio poſitiua ad gratiam, ſcilicet, deteſtatio peccati, & appetitus iuſtitiæ procedat à gratia gratum faciente, ſed à motione auxilij. Et ad idem refert S. Thomam multis in locis, & Bernardum de Gãnaco in impugnatione prædicti quodlibeti Henrici. Idem tenet Gab. in 4. d. 14. q. 1. art. 2. ſed & Scotus in 4. eadẽ diſtinctione. q. 2. art. 1. & 2. Ricar. Palude & omnes antiqui idem aſſerunt. Et ex modernis Vega lib. 6. ſuper 6. Seſſio. Concil. Trident. c. 28. ex mente Scoti. Et c. 29. idem repetit, & apertiùs. c. 35. dicens: Fatemur dilectionem Dei ſuper omnia non eſſe ſine charitate, ſed charitatem infuſam præcedere hanc dilectionem (loquitur de dilectione quæ eſt vltima diſpoſitio) hoc negamus. Et mox: Scio hoc vltimum nobiles authores de contritione defendiſſe (quod ſcilicet, ab habitu gratiæ & charitatis eliciatur.) Mihi tamen, vt cum venia eorum dixerim, inintelligibile apparet dari à Deo charitatem propter dilectionem, & contritionem, & tamen charitatem eſſe dilectionis cauſam, & ex conſequenti ipſis priorem. Et opuſc. de iuſtifi. de hoc latiùs. Et de doctoribus ſatis vt exiſtimo dictum eſt.

XV. Probationes conclu.

PRobatur nunc à me paucis,(licèt multis probare eſſet facile.) Primò quidem, quia ſatis eſt conformis mòdo loquendi Concilij Trid. Seſſio.6.cap.1.& can.3.& 4.aſſerentis, per internã Spiritus ſancti illuminationem,per gratiam præuenientem, per inſpirationem præueniẽtem Spiritus ſancti,& eius adiutorium per excitationẽ, & motionem Dei ſe hominem præparare, atque diſponere ad iuſtificationem : Illis autem verbis planè Concilium ſignificare non ſolet donum gratiæ habitualis,aut habitum charitatis, ſed ſolùm auxilium. Eo ergo auxilio ſe homo vltimò præparat,atque diſpònit:Vtque habet idem Concil.cap.7:hanc diſpoſitionẽ, ſeu præparationẽ iuſtificatio ipſa conſequitur,&c.Fit itaque quòd iuſtificatio nulla ratione antecedit diſpoſitionẽ, & ſic neq; gratia præcedit contritionem qua diſponimur.

Zach.1.

Secundò : Commodum ſatis eſt illud Zachariæ: Conuertimini ad me,& ego cõuertar ad vos: Prior ergo eſt conuerſio noſtri ad Deum per contritionem, & dilectionem, quàm Dei ad nos per gratiam,& iuſtificationem. Ex quo ſic deducitur argumentum:Ridiculum eſſet quòd Deus diceret alicui,Si tu videris, ego dabo tibi potentiam viſiuam,ſi ambulaueris,dabo tibi pedes,quibus,ſcilicet,videas,& ambules. Sed ſanè eandem riſus materiam obijcit qui dicit,quòd Deus exigit à nobis contritionem,vt det gratiam,ſi contritio elici non poteſt niſi à gratia.Dici ergo debet,contritionem non elici ab ipſa gratia habituali, ſed etiam præcedere:ac proinde Deum meritò, & iuſta de cauſa præexigere à nobis contritionem, & dilectionem ad hoc vt det ipſam gratiam,& remittat peccata : iuxta illud conuertimini ad me. &c.

Luc.7.

Et, Dimiſſa ſunt ei peccata multa quoniam dilexit

xit multum. Et, Si quis diligit me diligetur à patre meo, & ego diligam eum. Et, Si quis diligit me, pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionē apud eum faciemus. Quaſi apertè diceret, gratiam habitualem minimè daturum ſe nobis (per hanc enim ſolam dicitur tota Trinitas ad nos venire, & manſionem apud nos facere) niſi prius nos ipſum dilexerimus. Vnde cum de præſenti bis dixiſſet, Si quis diligit me, de futuro ſubiecit, Diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c. Vt his futuri temporis verbis inſinuaret, priùs nos ipſum debere diligere, ſcilicet, per dilectionem, & contritionem, qua nos ad gratiam diſponimus, quam ipſe diligat nos conferendo ſcilicet gratiam gratum facientem, cæterosq; diuinos habitus. *Ioan 14.* *Ibidem.*

Quòd ſi iam diu ſeſe tibi offert illud S. Ioann. Non quòd nos priùs dilexerimus eum, ſed quia ipſe prior dilexit nos. Et illud Bernard. Epiſt. 107. Libenter amor Dei noſtrum, quem præuenit, ſequitur. Et illud quod canit Eccleſia, Tua nos domine gratia ſemper præueniat, & ſequatur. Et Pſalm. Miſericordia eius præueniet me. Et qui mane vigilauerint ad me inuenient me. Et, In foribus aſſidentem inueniet, &c. quibus aſſeritur Deum nos prius diligere Deiq; gratiam præuenire nos. Accipe faciliimam ſolutionem (nam te vſque ad aliorum argumentorum ſolutiones ſuſpenſum, & anxium detinere nolo.) Dico ergo priorem eſſe gratiam Dei, quàm noſtri illi actus: non tamen gratiam habitualem, ſed auxilium, vel gratiam præuenientem, & excitantem, qua Deus priuſquam infundat habitum, vel iuſtificet, mouet nos ad actus illos. Atq; adeò nullo ordine neq; temporis, neq; naturæ, ſed neq; rationis, gratia *Obiectio.* *1. Ioan. 4.* *Pſal 58.* *Prou. 8.* *Sap. 6.* *Reſpōdetur.* *Quomodo nos prius diligamus Deum, quā Deus nos, & è conuerſo.*

tia gratum faciens antecedere poteſt noſtros illos actus diſpoſitionis. Hanc explicationem iam olim adduxerat Aegidius in 2.d.27.q.1.ar.4.dub.1. laterali,& d.5.q.2.ar.2.§.Tenebimus ergo,& alij antiqui & ex modernis Vega, lib.6.c.29. & 35.in ſolut.ad 7.obiectionem.

Ratio efficax pro noſtra concluſione.

Tertiò probatur concluſio: Impoſſibile eſt formam intelligi aliquid operari, quo ad vſq; præintelligatur recepta in ſubiecto:eſſe enim ſupponitur ad operari:habet autem eſſe vnaquæq; forma,præſertim ſi ſit accidentalis,qualis eſt gratia, per hoc quod producitur in ſubiecto, ergo implicat formam efficere diſpoſitionem neceſſariã ad ſuimet introductionem: alioqui priùs natura efficeret quàm introduceretur: & conſequenter priùs natura efficeret quam eſſet. Vnde aut dicendum eſt quòd gratia non efficit contritionem, aut quòd cõtritio, vel dilectio Dei nõ ſunt diſpoſitiones ad introductionem gratiæ.Horum ſecundum dici ſine periculo erroris non poteſt, propter Concilium Tridentin. Seſſio. 6. ſæpè contritionem, & dilectionem dicens eſſe diſpoſitiones ad iuſtificationem,quod benc explicat Vega. lib. 6.c.28.dici ergo debet primum. Cõfirmatur,nam & ſi gratis daremus, vltimam diſpoſitionem ad aliquam formam,verbi gratia, calorem vt octo, præcedere formam ignis in ratione cauſæ materialis,conſequi verò ab illa in genere cauſæ efficientis: at quando vltima diſpoſitio eſt actio, id omninò fieri repugnat. Quomodo enim actio, quæ procedit à forma,verbi gratia, viſio à potentia viſiua, poterit in aliquo genere cauſæ præcedere ipſam formam? cum ergo contritio, & dilectio Dei actiones quædam ſint, impoſſibile omnino eſt quod ſi ex gratia procedunt, diſponant

ad

ad ipſam gratiã,ſintq; ea priores. Confirmatur ſecundò, Quod lux, cum recipitur in aere in primo ſui eſſe illuminet parietes, tectum, & pauimentum, hoc quidem optimè intelligitur, quoniam veriſſimum eſt: Cæterùm quod ipſa illuminatio, quæ ab illa luce efficitur, ſit diſpoſitio ad receptionem ipſius lucis in aere, hoc quidem abſurdiſſimum dictu eſt, & penitus inintelligibile, & incredibile, neque ego, omnes licèt Thomiſtæ vno ore aſſererent quin tametſi omnes philoſophi in vniuerſum dicerent, exiſtimarẽ quidquam habere probabilitatis, & multo minùs veritatis.

Quartò: Non apparet quomodo gratia habitualis ſit nobis libera, & voluntaria, ſi priùs nobis infunditur quàm nos habeamus motum liberi arbitrij, quo ad eam præparemur. Ea quippe ratione quædam aliæ gratiæ præuenientes, & excitantes, vt vocatio, illuminatio, &c. non cenſentur eſſe nobis voluntariæ, quia nimirum priùs nobis Deus eas exhibet quàm eis nos conſenſum præbeamus, aut quouis modo nos ad illas præparemus. Ergo vt gratiam habitualem dicamur nos ſponte, & vltro ſuſcipere, neceſſum eſt vt omnino priùs nos ad eam præparemus, eo ſcilicèt, præparationis genere, quod ab ipſamet gratia habituali minimè proficiſcatur, ſed ab auxilio ſpeciali. Nam ſi præparatio procedit ab ea gratia, iam gratia abſq; conſenſu noſtro nobis infuſa præintelligitur. Porrò qui vim harum argumentationum non videt, accuſet tarditatem ſuam, vel potius cæcitatem, quæ ignorantiſſime laborat. Nam vniuerſa ſcriptura, atq; concilia, & Doctores eccleſiæ conſenſum noſtrum, & cooperationẽ noſtram liberã exigunt à nobis, quib. idonei efficia-

mur gratiæ ſuſcipiendæ. Et quamuis talis noſter conſenſus, ac libera cooperatio ſine diuina gratia haberi nō poſſit, nempe ſine gratia auxilij preuenientis, & excitantis: at cum illum conſenſum preexigat Deus, ad hoc vt conferat gratiam habitualem, dici debet quod talis conſenſus ab ipſa habituali gratia minimè proficiſcatur.

In naturalibus vltima diſpoſitio non eſt à forma.

Quintò tandem de naturalibus tantiſper philoſophemur: In his ſanè vltima diſpoſitio ad formam producit effectiuè formam tanquàm inſtrumentum generantis, (imò ſunt qui dicant, etiam contritionem effectiuè attingere gratiam) ergo non poteſt diſpoſitio effectiuè eſſe à forma: alioqui in eodem genere cauſæ efficientis, ſibi alternis eſſent cauſæ, quod implicatorium eſt. Confirmatur fortiſſimè: quia toto tempore quo eſt vltima diſpoſitio ad formam ignis, non eſt forma ignis, in via Thomiſtarum: aſſerunt enim reſolutionem omnium accidentium fieri in generatione rei vſque ad materiam primam. Rurſus cùm primò eſt forma ignis, nō eſt vltima illa diſpoſitio, ſed fuit toto tēpore præcedēti. Qua ergo ratione hæc diſpoſitio fiet ab ipſa forma, cū forma tūc nō ſit? Sed dicunt, calorem, qui eſt vltima diſpoſitio ad ignem, non eſſe illum qui præcedit, ſed alium, qui ſimul tempore cum forma ignis aduenit: & hic, inquiunt, ſequitur ex forma ignis in genere cauſæ efficientis, præcedit verò eam in genere cauſæ materialis. Hoc mihi vt & alijs arridebat olim. Verùm re maturiùs conſiderata, non video, quomodo calor, qui ſimul cum forma ignis producitur, quique eſt eius proprietas & affectio fluens ex principijs eſſentialibus ignis, & ex vi vnionis formæ cum materia, diſponat ad ipſam vnionem, & præcedat eam in aliquo genere cauſæ. Eſt quidem calor iſte diſpoſitio concomitans

Fuga aduerſariorum.

Refutantur.

fo r-

mam ignis, neceſſariuſq; ad eius in materia conſeruationem, non verò ad introductionem, magis quàm anima requirit potentias animales ad ſui vnionem cum materia, quamuis ad conſeruationem requirat. Dicunt & quidem ſubtiliter ex D.Tho.1.p.q.76.ar.6.ad 1.& de Spiri. creat. ar.3.ad 20.& q.de Anim.ar.9. formam ſubſtantialem v.g. formam hominis præhabere in ſe diuerſos gradus, ſcilicet, entis, corporei, vegetatiui, ſenſitiui, &c.quos communicat materiæ in eodem inſtanti temporis, quo ei vnitur. Et quidem ad formam ſecũdum 1.aut 2.gradum, non opus eſt diſpoſitione ex parte materiæ: nã ex materia ſeipſa ſatis eſt diſpoſita ad illos gradus: & ſic dixit S. Thom. 1.p. q.76. ar. 6. formam immediatè vniri materiæ. At verò ad vlteriores & perfectiores gradus requiruntur diſpoſitiones, & iſtæ procedunt à forma ſecundùm priores eius gradus, in genere cauſæ efficientis & formalis; & præcedunt eam ſecundùm alios, in genere cauſæ materialis: vt verè dixerit D. Thom. 2.contra gent.c.71.omnem formã vniri materiæ diſpoſitæ.

Calor qui ſimul cum igne producitur nõ eſt diſpoſitio ad ignem.

Alia fuga ſubtilior.

Cæterùm hæc licèt ſubtiliter dicta ſint, adhuc impoſſibile eſt quòd in genere cauſæ materialis præcedat res ſuam efficientem: nam licèt diſpoſitio præcedat formam ſecundum vlteriorem gradum in genere cauſæ materialis, quia ad illam diſponit: at non ſequitur ex illa ſecundum illum gradum tanquàm ex cauſa efficienti, ſed ſecundũ alium priorem. Rurſus licèt ſequatur ex illo priori gradu in genere cauſæ efficientis, at non præcedit illum in genere cauſæ materialis, ſed aliũ, quia illum primum iam præſupponit vnitum materiæ, & ſic ad eius vnionem non diſponit. Sed preſſiùs adhuc philoſophemur. Certè forma ignis v.g. non habet vt ſit principium caloris ſecun-

Refutatur hæc philoſophia dupliciter.

Secundò, ſi eſt notand.

dum priores & ſuperiores illos gradus eſſendi & corporei, ſed ſecundum gradum ignis: ac proinde talis calor non ſolum præſupponit formam vnitam materiæ ſecundum illos gradus, ſed etiam ſecundum gradum ignis: & conſequenter ſicut nō diſponit ad illos priores, ita nec ad gradum ignis: & ſic nequit fieri, quòd aliqua res diſponat ad productionem ſuæ cauſæ efficiētis. De quo leg. Ariſt. 12. met. 16. & Aug. lib. de Immort. ani. c. 3.

Quis calor dicatur vlt. diſp. ad ignē

Quod ſi percōteris, Quis calor diſponit ad introductionem formæ ignis in materia? Dico calorem alterum, qui tempore præceſſit formam ignis. Dices: Si calor iſte non eſt in illo inſtanti temporis, quomodo eſt vltima diſpoſitio ad ignem? Dico, ſat eſt, quòd fuerit toto tempore præcedenti, ita vt primum eſſe ignis ſit primum non eſſe illius caloris: & huius ſuppetunt vulgò exempla in naturalibus.

Obiectio.

Sed adhuc contendis, diſpoſitionē illam non eſſe vltimā eo quod non eſt calor vt octo, vel in ſummo, ſiquidem tantus calor non datur niſi vbi eſt ignis, ignis autem tunc nondū eſt.

Solutio.

Dico, adhuc ille calor eſt vltima diſpoſitio ad ignem: nam licet non ſit ſummus, tamen citra ſummum eſt maximus, ac proinde eſt tantus, vt non poſſit dari maior quin ſit ignis.

XVI. Argu. reſp.

Argumētis initio factis reſpōdemus. Primæ obiectioni, qua tangitur punctū longè difficillimū, quidam dicunt verùm eſſe ꝙ contritio expellit effectiuè peccatum: verùm id facit in quantum ipſa procedit à gratia, atq; adeo non ſequitur quòd antecedenter ad gratiā ſint remiſſa

Contritio an effectiuè remittat peccata.

peccata, vt Caiet. 3. par. q. 86. ar. 6. Soto in 4. d. 14. q. 3. ar. 6. Ledeſma. 4. p. q. 27. ar. 1. & 6. & alij. Itaq; dicunt ꝙ contritio expellit peccatum in quantum ipſa procedit à gratia: à gratia inquàm, non habituali, vt perperam intellexit Soto, ſed à gratia au-

xilij ſpecialis. Et quidem quòd cõtritio vt procedens à gratia habituali, nõ poſſit effectiuè remittere peccata, patet, quia omnis forma priùs communicat ſuum effectum formalē ſubiecto, quàm aliquid efficiat, vt videre licet in calore, qui priùs informat aquam, quàm in illa calefaciat rem aliam, & lux priùs recipitur in aere, & facit illum lucidum, quam illuminet domum. Ergo ſimiliter gratia habitualis priùs dat ſuum effectum formalem, qui eſt remittere peccatum, & facere ſubiectum iuſtum, bonum, & gratum Deo, quàm efficienter aliquid agat vt veriſſimè dixit AEgidius in 2.d.26.q.1.art.3. in ſolutione ad 4. Atq; adeo ſi gratia agit effectiuè contritionem, iam præintelligitur ordine rationis expulſum peccatum, quia ille eſt ſuus effectus formalis: & conſequenter ipſa contritio non poterit illud efficiēter expellere, quandoquidem in inſtanti naturæ, quo ipſa contritio intelligitur eſſe, iam intelligitur expulſum peccatum. Ex quo fit quod ſi contritio debet effectiuè pellere peccatum, vt vult S.Thom. id debet efficere in quantùm procedit à gratia auxilij ſpecialis, & antecedit gratiam habitualem.

Sed tunc ſtat, curritq; adhuc primum argumentum: nam ſi antecedenter ad gratiam habitualem contritio remittit peccatum, iam ergo antecedenter ad gratiam habitualem remittuntur peccata, & ſic non erit remiſſio peccati effectus illius gratiæ. **Obijcitur adhuc.** Propter hoc argumentum omnino dicendum eſt, quod contritio non expellit effectiuè peccata, ſed neque formaliter, vt videtur concedere Sot.2.de Nat.& grat.c.18. prope finem: ſed ſolùm diſpoſitiuè, & in genere cauſæ materialis, eo modo quo cauſat ipſam gratiã. Itaq; cauſat gratiam, & remiſſionem peccati diſponendo ad **Soluitur.**

vtram-

vtrâque,& ideo vtriq; præſupponitur:quæ eſt noſtra ſententia. Quod verò obijcitur ex S. Tho.3.p. q.85.ar.2.ad.3. vbi ait, contritionem effectiuè expellere peccata,alibi explicandum eſt,nam varias habet explicationes.Pro nunc verò facilior ea eſt,vt intelligatur de efficientia morali, quæ ad genus cauſæ efficientis referri poteſt. Idque facit diſponendo ad gratiam,quâ formaliter expelluntur peccata. Ac proinde non ſequitur quòd ante infuſionem gratiæ præintelligantur remiſſa peccata per contritionem.

Replicatur.

Solutio.

Inſtatur adhuc.

Sed explicatiùs adhuc nodum hunc diſſoluamus,ipſum priùs hac obiectione preſsiùs firmantes,& implicantes. Nam obijcitur:Contritio inuoluit dilectionem Dei ſuper omnia, imò præſupponit eam,eò quòd ab illa cauſatur, vt habet D.Tho.1.2.q.113.ar.2.ad.2,& ar.8. latius & 3.p.q.85. ar.5.6.ergo ſupponũtur peccata remiſſa, & homo conſtitutus in gratia,alioqui(vt dicitur in confirmatione) dilectio, & contritio procederent ab homine peccatore.Reſpondetur quòd ſecundùm rem non procedunt niſi ab homine iuſto,quando quidem in illo inſtanti temporis iam habet homo gratiam: cæterùm ordine naturæ, & rationis non eſt incommodum quòd intelligantur actus illi dilectionis,& contritionis procedere ab homine peccatore,quia cum rectitudo illorum actuum in illo priori ſit facilè tranſiens,& per modum actus ſecundi, obliquitas autem peccati ſit per modum habitus, & per modum actus primi in voluntate, non opponuntur iſtæ duæ formæ, atq; ideò in illo priori intelligitur ille homo vt in peccato, & vt inimicus Dei per modum actus primi,& ſimpliciter:at verò per modum actus ſecũdi, & imperfectè amicus Dei,& iuſtus. Ad hoc etiã propoſitum plurimum facit ſequentis argumenti ſolutio.

Contritio an procedat ab homine iuſto vel peccatore.

Ad

AD ſecundum ergo reſpondetur : admitto illum actum eſſe dilectionis Dei ſuper omnia & quod homo ille Deum diligit. Et cum obijcis, ergo & diligit eum Deus, ergo & in illo priori habet gratiam quæ faciat eum obiectum diuinæ dilectionis. Reſpondetur quod in illo priori illum hominem diligit ſimiliter Deus, ſcilicet, per modum actus ſecundi, & ſecundùm quid, id eſt, diligit illum actum, non verò hominem, quoniam adhuc homo intelligitur ſub peccato per modum actus primi : & ideò non oportet quòd in illo priori intelligatur, vt habens gratiam. Sed inſtas: Ille eſt actus charitatis, atq; eiuſdem ſpeciei cum cæteris charitatis actibus, eſt ergo actus amicitiæ mutuæ. Non ergo ſtat intelligere illum hominem, vt diligentem DEVM, ſine eo quod DEVS illum diligat. Reſpondetur, concedo quod etiam Deus illum diligit eo modo quo ipſe Deum. Ipſe autem non diligit Deum in illo priori perfectè, nec intelligitur adhuc vt perfectus eius amicus, niſi tantum ſecundùm quid, id eſt, in actu ſecundo, remanente inimicitia per modum actus primi. Sic ergo Deus diligit illum per modum actus ſecundi, id eſt, diligit illum actum, & odio habet hominem. Ad id vero quod ampliùs petebatur in argumento, dico, actum quidem illum meritorium eſſe gloriæ ; non tamen ideò quia elicitur à gratia, aut charitate : ſed quia elicitur ab auxilio Dei, & informatur gratia in eſſe meriti, vt ex Franciſc. de Chriſt. d. 23. q. 13. vidimus ſuprà. Cum enim, vt ſæpè dictum eſt, pro illo inſtanti temporis iam ſit homo ille in gratia: & ex alia parte actus ille eliciatur à principio ſupernaturali, ſcilicet ab auxilio, non eſt negandum quòd ſit meritorius, quod negant quidam vt ſupra. §. 1. Neque verò oportet,

XVII. Quomodò Deus diligat eum qui habet contritionem.

Replicas.

Solutio.

vt omnis actus meritorius à gratia, & charitate procedat, quod Canum feſellit de pœnit. p. 1. vt ſuprà. Neq; tandem quatuor illos modos referendi aliquem actum meritoriũ ſequi oportet, quos poſuit Viguerius, Inſtitut. Theolog. cap. 9. §. 3. verſic. 4. Quòd ſi S. Tho. 1. p. q. 62. ar. 4. ad 2. & 12. q. 114. ar. 4. & 2. 2. q. 2. ar. 9. & in 2. Sentent. d. 28. & 40. & vbiq; locorum exigit ad actum meritorium, quòd ſit à gratia & charitate, hoc iam explanatum relinquitur ſupra. §. 8.

Prima dilectio, & contritio ſunt eiuſdem ſpeciei cum alijs quæ deinde eliciũtur.

Petebatur etiam in ſecundo argumento, an ille actus ſit eiuſdem ſpeciei cum reliquis, qui deinde ab habitibus proficiſcuntur. Reſpondetur affirmatiuè, quia in idem obiectum formale, & ſub eadem ratione formali tendunt. Quod verò iſti ab habitu, & ille à potentia cum auxilio eliciantur, ſpeciem non mutat: nam ſimiliter in habitibus acquiſitis actus elicitus ab habitu temperantiæ eiuſdem ſpeciei eſt cum eo, quem ſola potentia in principio acquiſitionis habitus, elicuit. Si enim eiuſdem ſpeciei non eſſet, certè ex illo, alijsque eiuſmodi, habitus vnius ſpeciei generari non poſſet: licet negari non debeat actum ab habitu ſimul cum potentia profectum, perfectiorem eſſe. Et ſic actus dilectionis, qui deinde à charitate elicitur, perfectior eſt actu illo dilectionis, qui eſt diſpoſitio, & à ſolo auxilio producitur, & non à charitate.

Ad confirmationem primam reſpondetur, iam præintelligi potentiam, vt conſtitutam in actu primo, cum elicit illum actum, ſcilicet, per modum tranſeuntis. Et ad hanc conſtitutionem ſatis eſt auxilium. Ita multi.

XVIII. An volũtas ſine habitu

VEruntamen prętereunda nobis non eſt difficultas iſta Thomiſtæ, Capreol. 4. d. 49. ad finem, Soto, ibi. q. 2. ar. 4. Ferrar. 3. cõt. Gent.

c. 54.

c.54.Caie.1.p.q.12.ar.5.quibus ipſe D.Tho.patrocinari videtur.12.q.65.ar.2.& 22.q.75.art.3.ad 2.& de verit.q.2.art.2.cenſent, ad hoc vt homo eliciat actum dilectionis,vel viſionis beatificæ, vel fidei, &c.adeò eſſe neceſſarium vt potentia ſit conſtituta in actu primo per habitũ, vt oppoſitum de potentia Dei abſoluta fieri nequeat.Probatur. 1. Reſpectu illarum operationum habet ſe voluntas vel intellectus vt cauſa principalis, ergo neceſſe eſt vt operetur per virtutem intrinſecam per quã ſit conſtituta in actu primo. Sed ad id, auxilium, cum non inhæreat,non ſufficit. Patet, quia illud auxilium & motionem etiam habent inſtrumenta, & tamen per hoc non ſunt cauſæ principales. Rurſus. Actus eiuſdẽ ſpeciei non poteſt elici niſi à cauſa,quæ vèl formaliter,vel eminenter ſit eiuſdem ſpeciei, id eſt, contineat in ſe totam illam perfectionem ſpecificam, quam debet transfundere in effectum.Sed volũtas,ſecluſo habitu charitatis, non habet in ſe aut formaliter aut virtualiter illam entitatem vel perfectionem ſupernaturalem,quam debet transfundere in actum dilectionis Dei ſuper omnia:ergo tale actum non poterit elicere voluntas,ſi præſcinditur habitus.Nã dicere quòd auxilium dat voluntati vt contineat in ſe ſupernaturalitatem illius actus, penitùs eſt falſum.Tum quia ipſi auxilio debet præintelligi cauſa,ſi verè cauſa eſt: & conſequenter ante auxilium debet præhabere in ſe perfectionem ſui actus, vel effectus, tum quia illud auxilium cum non inhæreat, non poteſt dare voluntati vt ſit cauſa,ſi ipſa aliàs non ſit cauſa. Breuiter reſpondeamus.

Sunt qui dicant,Voluntat[illegible] ipſam ſuapte natura eſſe conſtitutã in a[illegible] reſpectu illius dilectionis:& ab auxilio [illegible] re niſi cõplemen-

poſſit elicere actum ſupernaturalem,&c.

Arg.1. quòd non poſsit.

2.argum.

Primus mo[illegible] dus dicendi in hoc dubio.

mentum quoddam ad exercitium operationis.
Refutatur. Iſte tamen modus refutatur, quia, vt dixi, cauſa præhabere debet in ſe totam perfectionem, quã debet transfundere in effectum at voluntas de ſe non continet perfectionem actus ſupernaturalis; cum ipſa ſit de genere naturalium, atq. adeò inferioris ordinis, ergo.
2. Modus. Alij dicunt, Voluntatem cõſtitui in actu primo per modum quendam ſe habendi ipſius voluntatis, quem acquirit ex vi & efficacia diuini auxili.
Refutatur. Veruntamen, vel iſte modus eſt naturalis, & tunc non erit potens dare voluntati facultatem ad actum ſupernaturalẽ. Vel eſt ſupernaturalis, & tunc erit realitas aliqua diſtincta à voluntate, & ſuperaddita, quod ipſi negant, & meritò, vt iam probo.
3. Modus. Vnde 3. dicunt alij; hoc quod ſuperadditur voluntati eſſe qualitatem & realitatem ſupernaturalem, diſtinctam à voluntate, quæ tamen non habet rationem habitus, ſed diſpoſitionis tranſeuntis.
Refutatur. At facilè & hoc refutatur, nam poſtquam iſta eſt verè qualitas recepta in voluntate, inintelligibile eſt quòd non ſit charitas; cùm inclinet in idem obiectum formale, & ſit principium actus charitatis eiuſdem ſpeciei. Sicut calor ignis & aquæ, & lumen Solis & ſtellarum, ſunt eiuſdem ſpeciei.
4. Modus. Alij. 4. dicunt, hoc quod ſuperadditur voluntati non eſſe qualitatem; ſed motionem quandam, ſeu vſum paſſiuum, quo voluntas mouetur à Deo ad illum actum.
Refutatur. Reijcitur hoc, nam per motionem illam nunquam dicitur agens conſtitui in actu primo: nam inſtrumenta ſimilem motionem paſſiuam habent, qua mouentur à principali agenti, & tamen per hoc non conſtituuntur in eſſe cauſæ.

XIX. Reſolutio quòd poteſt voluntas ſine habitu &c.

EST concluſio: Poteſt voluntas creata producere actum dilectionis Dei ſuper omnia ſine habitu charitatis. Patet, quia de facto ante

inſtãti

inſtans iuſtificationis elicit actum attritionis, timoris ſeruilis, & alios, qui re vera ſunt ſupernaturales: & tamen non elicit eos mediante habitu ſupernaturali, ſed ſolo auxilio, vt de ſe patet. Rurſus de facto voluntas habens charitatem remiſſam, elicit ſæpenumerò dilectionem intēſam: alioqui nunquam charitas augeretur in hac vita, in via S. Tho. At ille exceſſus non videtur, quòd ab habitu proueniat, ſed à potentia cum auxilio: iā ergo voluntas noſtra potens eſt in aliquid, reſpectu cuius non eſt conſtituta in actu primo per habitū. Tertiò: quia ſi tota cauſalitas & actiuitas prouenit ab habitu, iam volūtas ſic ſe haberet ad diligendum Deū, ſicut ſe habet aqua ad calefaciendum, ſuſcepto calore, quod falſum eſt. nam voluntas intrinſecè eſt potentia volitiua & productiua amoris & dilectionis. Tametſi autem aliquando propter excellent iam obiecti ipſa de ſe non ſit ſatis proportionata ad eliciendum actum perfectum, nō ideò tollitur quin ſit cauſa: &, ſi iuuetur ſpeciali Dei auxilio, poſſit ſine aliquo ſuperaddito perfectè ferri in bonum illud. Vnde per auxilium non cōſtituitur voluntas in actu primo: nā ipſa de ſe habet actum primum in ordine ad omne diligibile ſicut intellectus ad omne intelligibile, & viſus ad omne viſibile. Per hoc tamen quòd aliquod ſit viſibile aut intelligibile tam excellens, vt illud potentia attingere perfectè nō valeat, non tollitur quin potentiæ verè ſint cauſæ reſpectu omnis viſibilis & intelligibilis, & omnis viſionis & intellectionis. Quartò: Deus nō poteſt producere iſtū actum dilectionis, niſi per voluntatem noſtram: ſignum ergo eſt quòd voluntas propria virtute concurrit ad talem effectum tāquam cauſa. Alioqui ita poſſet mediante aqua vel lapide produci dilectio, ſi voluntas non habet aliquem concursū

Nota hanc rationem.

Voluntas ante habitum vel auxiliū eſt verè cauſa actuū ſupernatur. licèt nō proportionata.

Alia ratio efficax ad idem.

ex proprijs, quem non habet aqua.

Argumentis reſp.

Ad primum ergo dico, antecedenter ad habitū, vel auxilium iam voluntatem eſſe cauſam cōſtitutam in actu primo, vt explicaui. Ad 2. dico, cōtinere voluntatem totam illam perfectionem, quā debet in ſupernaturalem actum transfundere: at non continet eam perfectè, ſed radicaliter & inchoatiuè: in quantum eſt radix & principium diligendi, vt patet. Ideò enim aqua nō eſt de ſe cauſa caloris, quia neq; radicaliter, neq; imperfectè eum continet, &c.

XX. Exemplum de aëre ingrediente, & apertione feneſtræ refutatur.

AD 3. argum. initio poſitum, dico apertio feneſtræ ab aere quidem procedit in genere cauſæ efficientis, tamen non præcedit ipſū in genere cauſæ materialis, ſiquidem, vt patet, nō diſponit ad ipſum. At ad ipſum aeris ingreſſum, qui habet ſe veluti forma producta per actionem aeris, ſic apertio quidem diſponit præceditque ipſum in genere cauſæ materialis, cæterùm non efficitur ab ipſo ingreſſu, id eſt, non procedit ab eo in genere cauſę efficientis, ſed formalis. In genere verò cauſæ formalis & materialis nihil inconuenit vnam rem eſſe priorem & poſteriorem alia. Quod exemplis probant Aegid. 2. d. 28. q. 2. art. 1. ad 3. Alexan. 3. p. q. 70. memb. 6. Itaque hoc exemplum de aere, inane eſt, & leue, non ſecus ac ipſe aer. Licet magnum pondus habere dicat Sot. 4. d. 14. q. 2. ar. 6. & lib. 2. de nat. & gra. c. 18. prop. 3. Aliud exemplum nihilo deſeruit, ſiquidem actio non eſt cauſa efficiens rei. Vltimum verò ſatis explicatum arbitror in ſuperioribus.

QVAE-

QVÆSTIO SECVNDA POSITIVA, DE literali illorum verſuum intelligentia ex Pſal.67.

Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa:

Rex virtutum dilecti dilecti, & ſpeciei domus diuidere ſpolia.

Si dormiatis inter medios cleros penna columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.

VNA eſt trium horum verſuum intelligentia, & vniuſcuiuſq; ſenſus, atq; conſtructio ab alterius ſenſu vicißim pendet. Atq; hac de cauſa ſimul eos oportuit proponere, ſimul exponere, ſi vnius eorum inueſtiganda erat interpretatio.

1. Quòd ſēſus literalis plurima eſt habenda ratio.

OPortunum autem mihi videtur, ne dicam neceſſarium, animaduertere id quod à pleriſq; noſtra tempeſtate malè intellectum, ad ſanctarum ſcripturarum expoſitionem præcludit viam. Sunt enim qui in veteris teſtamenti voluminibus, præſertim in pſalmis, nullas audent interpretationes adducere, neque ab alijs adductas approbare, ſi nouum aliquid quod à ſanctis patribus acceptum non fuerit, præleſerre videantur. Ego verò cum Caietano, præfatione in Pſtat. veneratus inprimis & ſanctos patres, & eorū ſtudia, & ſanctiſsimas expoſitiones, minimè formidabo

dabo præſentia Dauidis carmina, noua aliqua adhibita interpretatione, declarare.

Animaduertendum autem eſt in ſcholis potiſſimè, in quibus nunc agimus, & in quibus de fide, & religione diſputationes inſtituuntur, perquam neceſſarium eſſe omne ſtudium, & omnem diligentiam impendere in ſenſu hiſtorico, ſiue literali tradendo. Si enim à ſimplici & vſitata verborũ interpretatione, & ab ſenſu hiſtorico, quem primò voces faciũt, ſermo ad arcanas illas myſticasq; ſentẽtias traducatur, nulla ferè vis reliqua eſt ſacræ ſcripturæ ad veritates fidei deducendas, aut ad refutandos errores, vel ad alias ſcholaſticas diſputationes pertractandas. Hæc planè eſt ſententia D. Dionyſij, dicentis: Theologiam Symbolicam non eſſe argumentatiuam. Et Auguſt. in epiſt. ad Vincentium Donatiſtam, quæ eſt. 48. Et Hieron. Matth.13. Parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia non poſſunt ad authoritatem dogmatum proficere. Quod ex ſcholaſticis tractat Caſtro li. 1. de hæreſibus cap.3. & tangit Durand. in 2. d. 6. qu. 1. num. 4. Alia eſt etiam ratio ob quam de hiſtorico ſenſu multùm curandum eſt, quia iſte ſenſus fundamentum eſt planè totius ſpiritualis ædificij. Gregor. homil. 40. in Euange. In verbis, inquit, ſcripturæ priùs eſt ſeruanda veritas hiſtoriæ, & pòſt requirenda ſpiritualis intelligentia. & Aug. lib. 8. ſuper Geneſ. ad lite. cap. 7. tom. 3. de quatuor illis paradyſi fluminibus loquens. Et lib. 17. de ciuitate c. 3. tom. 5. & Hierony. lib. 5. ſuper Iſai. cap. 13. ibi. Et erit Babylon. Spiritualis interpretatio, inquit, ſequi debet ordinem hiſtoriæ, quod plerique ignorantes lymphatico in ſcripturis verſantur errore. Et idem fatetur cum eſſet iuuenis, & hiſtoriam non intelligeret in Abdia allegoricè ſcripſiſſe, affirmatque puduiſſe ſæpius facti, ita dicit in

dit in proœmio ſuper Abdiam, ad Pammachium. Quamobrem hodierna diſputatione ſenſum tantùm tractabimus literalem trium illorum verſuum, quoniam in ſcholis agimus, in quibus Dei beneficio ab inueterato Iudæorum errore parum nobis timendum eſt, aſſerentium ſolam literam ſequendam eſſe in veteri teſtamento, nullumque ſub ea latere ſpiritum. Nos tamen catholicè cõfitentes ſpiritum latere ſub litera, ſecuro pede ad literam deueniamus.

Occurrit tamen hoc loco triplex dubitatio. Prima quidem, quia explicare præſentem Dauidis pſalmũ ad literam de Dauide ipſo, de geſtis eius, de ſynagoga, de bellis populi Iſraelitici, & nõ de rebus altioribus: eſt ſanè Dauidem cum Virgilio, aut Homero comparare, qui res ducum carminibus celebrant. Atque adeò aſcenſum illum Dei in curribus, de quo in hoc pſalmo tam ſæpè fit mentio: Iuuenculas tympaniſtrias coniũctas pſallentibus: fœminas illas magna fortitudine nunciantes victoriam: Inſuper illud de cleris, ſeu tripodibus nigris, de columba deargentata, &c. intelligere velle hiſtoricè, & literaliter, per abſurdũ videtur. Præſtat ergo vt in altiori, & myſtico tantùm ſenſu interpretetur, vt ſenſum Spiritu ſancto dignum reddant. II. *Triplex argumentum quo impetitur ſenſus literalis.*

Altera quia multi huius Pſalmi verſus à Diuo Paulo adducuntur de Chriſto, & de eius geſtis, Ephes. 4. Totus ergo pſalmus de Chriſto ſolo, deq; eius geſtis interpretãdus eſt. Quis. n. aliũ ſenſum ab eo quẽ Paulus in illis verbis ad inuenit, depromere ſuo marte audeat? quã obiectionẽ ſibi etiã oppoſuit Caiet. in titulo præſentis pſalmi 67. *Ephes. 4.*

Tertia dubitatio eſt quia hærere literæ, Rabbinorum eſt & Iudæorum, non Chriſtianorum. Et planè qui pſalmum hunc de Dauide, & Iſraelitis,

& Synagoga fuerit interpretatus, diffidet omninò à communi Patrum intelligentia. Habemus autem decretum ſacri concilij Tridentini Seſſio. 4. de vſu & editione ſacrorum librorum, quo præcipitur, vt nemo ſuæ prudentiæ innixus, ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus contorqueat, aut contra eũ ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia, aut etiam contra vnanimem conſenſum patrũ eam interpretari audeat. Et in concilio Laterane. ſub Leone X. Seſſio. 11. præcipitur, vt ſanctam ſcripturam, iuxta interpretationem doctorum, quos Eccleſia, vel vſus diuturnus approbauit, explanet & eis ſemper inſiſtant, quæ à præfatorum doctorum interpretationibus non diſcordent. Ita ibi ad verbum. & D. Dionyſius. cap. 1. de cæleſti Hier. & Clemens Romanus, lib. 10. Recognitionum & Clemens Alexand. lib. 7. ſtromatum & Ambr. Hiero. & omnes patres idem eiſdem ferè verbis ſuadent. Et fauet D. Paul. Gala. c. 1. Si Angelus de cœlo euangeliſaauerit præter id quod euangelizatũ eſt, anathema ſit. Cum ergo vnanimi conſenſione Patres de Chriſto, deque Eccleſiæ myſterijs hunc pſalmum, & alios qui, In finem, habent pro titulo explicauerint: tantaque ſit eorum authoritas, & tantum ponderis in Eccleſia ſemper habuerint, ſanè temerarium eſt, præter id quod ab ipſis dictũ eſt, aliquid velle dicere.

Galat. 1.

Ad primam obiectionẽ.

Mihi tamen quid ad hæc reſpondere poſſim, ſtatim occurrit. Scilicet id quod conſideratiſſimè à D. Hilario ſuper pſalmum 63. Aſſertum relictum eſt: Eſſe plures (inquit) memini, qui omnia quæ in libris pſalmorum ſcripta ſunt, ad perſonam Domini vnigeniti filij Dei exiſtimant eſſe referenda. Quæ eorum opinio argui non poteſt: omnis enim ex affectu religioſæ mentis hic ſenſus eſt, &c. Et inferius: Quanquam enim id ipſum interdum imperitè

peritè fiat, tamen per id quod ad eum cuncta referuntur, neceſſe eſt vt ea quæ ei ſunt propria, verè ac fideliter prædicentur. Cauendum autem eſt ne, dum omnia in eum conuenire æqualiter opinamur, plurimùm & diuinitati ſuæ, & corporationis ſacramento, & operationum poteſtati, & paſsionis virtuti, & reſurrectionis gloriæ detrahatur. Tenendus igitur modus eſt. Hæc ille. Itaq; interdum imperitè tribuuntur Chriſto loci aliqui pſalmorum, & auferuntur ab eis de quibus ſcripti ſunt. Quin D. Auguſt. maiorem nobis copiam facit hiſtoricum ſenſum perſequendi, lib. 2. de Gene. contra Manich. c. 2. tom. 1. dicens: Quod ſi quis voluerit omnia ſecundum literam accipere, id eſt, non aliter intelligere quàm litera ſonat, & potuerit euitare blaſphemias, & omnia congruentia catholicæ fidei prædicare: non ſolùm ei non eſt inuidendum, ſed præcipuus, multùmque laudabilis intellector habendus eſt, &c. vſq; ad Illud. Non præiudicantes meliori, diligentioriq; tractatui, ſiue per nos, ſiue per alios, quibus dominus reuelare dignatur. Quo circà ſi quis hunc pſalmum. 67. de Dauidis, & Iudæorum geſtis interpretetur, cum ſic omnes euitare poſsit blaſphemias, & congruẽtia fidei catholicæ dicere, hic quidẽ non eſt reijciendus, ſed laudandus. Imo mea ſententia, ſi velimus hunc pſalmum, & plures alios ad literam de Chriſto ſermonẽ habere nec hiſtoriã tractare vllam, eſt in multis locis ſcripturam nimium coarctare, vt illũ ſenſum tantum habeat. At explicando ad literam de populi Iſrael geſtis, quando pſalmus id optimè ferre poteſt, & ſcripturam reddimus auguſtiorem, & non anguſtam, & illi tribuimus id quod nulla alia ſcriptura habet. Aperimus enim in illa viam ad altiores ſenſus quærendos, & inueniendos, in

quo ab Homero,& Virgilio maximè differt, quorum libri non multorum ſenſuum diuites & foecundi,ſed vnius tantùm præſtant materiam. Et ex his patet ad primam dubitationem.

Ad ſecundam.

Ad ſecundam, ex Ianſenio in Epiſtola, quam vice procemij libro pſalmorum præfixit,reſpondendum eſt, nam Ioannes Driedo lib.3.de Regulis, & dogmatibus ſcripturæ tractatu 3.cap.2. fol. 154. contra Hebræos, & Iudæos ſatis piè aſſerere videtur multos pſalmos, quorum aliqui verſus citantur in nouo teſtamento, totos eſſe ad literam de nouo ipſo intelligendos. Vt Pſalm. 18. pſalm. 21.pſalm.108.pſalm.77. Quod tamen ego minimè mihi perſuadere potero; ſed dicendum potiùs videtur cum Ianſenio in illa epiſtola breuiter (nam de hoc in Relectione, ad finem huius operis dicemus plura) & Caietano in explicatione tituli huius pſalmi,eos quidem verſus,qui in nouo teſtamento citãtur ex veteri,ita omnino procul dubio eſſe intelligendos iuxta propoſitum ad quod adducuntur (non diſputo an literaliter, an myſticè) non tamen inde fit totum pſalmum ad idem propoſitum pertinere.Sed de hoc alibi.

Ad tertiam. Rabbini nõ ſemper deſipiunt.

Ad tertiam dubitationem dicendum, Rabbinos Hebræorum non in omnibus eſſe deliros (licet in multis deuient à veritate) ſed quandoque veriſsimum literæ ſenſum nobis explicare. Veritas autem à quocunque dicatur, a Spiritu ſancto eſt. Neque verò per hoc maiorem deferimus authoritatem Iudæis quàm patribus, cùm nullũ illi in hac parte authoritatis pondus obtineant, qui tam frequẽter deſipiunt & inſaniunt.Sed eorum interpretationes amplectimur interdũ, quia veræ ſunt, non quia ab illis traditæ ſunt: contrà verò expoſitiones ſanctorum patrum, & quia veræ ſunt,& quia ab illis traditæ ſunt. Tradidit autem

tem nobis Auguſtinus mirabilem regulam.lib.2. de doctrina Chriſtiana.cap.40.tom.3. ab his perfidis, & induratis Eccleſiæ hoſtibus, tanquam ab iniuſtis, & iniquis poſſeſſoribus, ſi quid bene dictum eſt, auferendum eſſe, & in noſtros vſus transferendum.

Quod ſi diuinum illud Hieron. ad Lætam, teſtimonium nobis quis obijciat: Nemo ad lupanar mittit virgines ſuas,quamuis quædam ibi reperiri poſsint de turpi corruptione lugentes: nemo hæredem ſuum latronum turbæ committit, vt diſcat audaciam: nemo in perforatam intrat cymbam, vt diſcat vitare naufragium,& ad planum proſtibulum, & hæreſibus plenum volumē animam tuam dirigis adhuc innocentem mali, immunem doli, vt ibi diſcat catholicam veritatem? Quod præclariſsimum & elegantiſsimum dictum intercludere videtur nobis viam adeundi Rabbinos. Solos ergo ſanctos patres in ſcripturæ intelligentia debemus conſulere. Verum ad hæc & ea quæ ex Concilio Lateran. Trident.& ex Paulo dicta ſunt, reſpondetur, ſenſus contrarios interpretationibus patrum non licere nobis adducere. Et concilia & ſancti id præcipiunt ne faciamus. At cum ex patrum ſanctorum ſententia, vnus & idem locus ſenſum habeat multiplicem,etiam literalem, non eſt incommodum nouam aliquam interpretationem adducere: neq; hoc Eccleſiæ, aut patribus aliquo modo derogat. Nemo (inquit S. Thom. de potentia.quæſt. 4. art. 1.) ita ſcripturam ad vnum ſenſum cogere velit, quod alios ſenſus qui in ſe veritatem continent, & poſſunt ſalua circumſtantia literæ ſcripturæ aptari,penitus excludatur. Vide ibi alia perquàm neceſſaria ad noſtrum inſtitutum.

Præclara verba D. Hieron.

Rurſus noua dogmata, nouam doctrinam in ſcri-

Quid ſit e[illegible]

gelizare præter id quod euangelizatum eſt. in ſcriptura reperire velle præter id quod à ſanctis patribus,& ab Eccleſia accepimus, hoc quidem minimè licet. Vnde Theophila. ad Rom. c. 14. in illa verba, Vnuſquiſq; in ſenſu ſuo abundet, ſic ait: Quando ſermo eſt de dogmatibus, vel doctrina, non oportet nos proprio ſenſu abundare, ſed quæ accepimus firmiter tueri, etiā ſi Angelus de cœlo aliud prædicauerit. Huc pertinet illud, Prouer. 22. Ne tranſgrediaris terminos quos poſuerunt tibi Hier. 6. patres tui. Et, State ſuper vias bonas, interrogate de ſemitis antiquis. At in his quę nec ad fidei dogmata, nec ad doctrinæ nouitatē ſpectant, aliquid nouum bene licet antiquis adijcere. Ea enim eſt cæleſtis huius agri vaſtitas, & fæcunditas, vt par illi frumentorum numerus nullus eſſe poſsit. Vincentius certè Lirinen. aduerſus profanas nouationes, luculēter de hoc loquitur, ab illis verbis: Si te, doctor diuinum munus idoneum fecerit, &c. Quæ ad integrum non adduco, quoniam multa ſunt, & ad verſuum à me propoſitorum explanationem feſtino. Illud verò quod ex Hiero. ad Lætam, obiectum eſt, ſignificat, ijs quibus periculum lapſus eſt minimè licere ſcrinia Hebræorum euoluere. Hac enim ratione librorum hæreticorum lectionem Eccleſia & nunc, & olim omnibus interdixit. At hominibus & eruditis, & cordatis nullum imminet periculum ſi Rabbinorum ſcripta, Eccleſia permittente, perlegerint, vt quædam ibi quæ ridicula reperient irrideant, & confutent: quædam verò verè dicta in noſtros vſus conuertant.

III. Argumentū & materia totius Pſal. 67.

HIS hunc in modum ſtatutis, vt noſtrorum verſuum intelligentiam comparemus, ſciendum, cum in hoc pſalmo multi multa tractari dicant, in hoc tamen omnes conueniunt, ſcilicèt, pſalmum hunc continere victorias, quas Dei

Dei populus de ſuis hoſtib, reportat. Quæ aũt ſint iſtæ victoriæ, qui hoſtes, qui populus, non vno modo explicatur. Sunt qui putent totum pſalmũ myſticum eſſe, & Chriſti victorias de diabolo ſolùm continere. Alij eſſe hiſtoricũ de victorijs, quas Iſrael ante tempora Dauidis tulerat de AEgyptijs. Alij eſſe propheticum, & continere vaticinium de victoria, quam Iudæi ſperant ſe de Romanis inimicis ſuis habituros. Alij tandẽ eſſe etiã propheticum, ſed victoriam quam prædicit eſſe quam Iudæi conſequuti ſunt, tempore Ezechiæ Regis de Sennacherib Rege Aſſyriorum, de qua Iſa. 37. & 4. Reg. 19. Ego tamen, vt ingenue fatear, exiſtimo de omnibus iſtis à Dauide in præſenti carmine decantari, deq; multis alijs, quæ noſtræ cogitationis anguſtia nequaquam poſſunt exhauriri. Sequor in hoc Cornelium Ianſenium literatiſsimum, nec minus pium, & catholicum pſalmorum interpretem, qui in argumento huius pſalmi, exiſtimat cantari quidem hic à Dauide ſecundum hiſtoriam, exitum Iſrael de Aegypto, deductionem mirabilẽ per deſertum, inductionẽ glorioſam in montẽ pinguẽ terræ promiſsionis, victorias deinde omnes, quas dedit daturusq; erat eis Deus de hoſtibus. Vnde precatur vt cœptam in populum ſuum benignitatem, Deus proſequatur. Et tandem ex perſpecta Dei bonitate, pollicetur populo Iſrael Dei virtutem adfuturam contra ſuos inimicos. Inter multas vero victorias quas precatur, & pollicetur, meminit etiam eius, quam contra Aſſyrios famoſiſſimam Deus contulit: deque hac præſentibus verſibus loquitur, nam ibi de columba deargentata dicit, quæ erat Aſſyriorum inſigne, vt iam dicemus. Occaſio autem, qua Dauid permotus hunc pſalmum cecinit, his verbis aſſeritur

Iſai. 37. 4. Reg. 19.

ſeritur à Iacobo de Valentia, in commentario huius pſalmi, cui & fauet Caiet. ſuper eundem pſalmum. Poſtquam Moyſes ſuſceperat legem, & fabricauerat tabernaculum cum arca, & erexerat ipſum, & columna nobis ſimul cum tabernaculo cœpit moueri, tunc Moyſes cum Leuitis cãtarunt primum verſum huius pſalmi, ſcilicet, Exurgat Deus. Et quandocunque arca Domini mouebatur de aliqua manſione ſemper repetebant hunc verſum, & omnes inimici fugiebant à facie eorum, vſquequò arca introducta fuit in terram promiſſam, & collocata in Sylo, vt patet per totum librum Numerorum, & Ioſuæ.

IIII. Dominus dabit verbum euangelizantibus.

IGitur, Dominus dabit verbũ evãgelizantibus. Vox euãgelizãtibus, cũ Latinè ſit cõmunis generis, accipi poteſt maſculinè, & fœmininè. Et quidẽ Græcis eſt maſculina, ſicq; vertũt 70. viri, & Chaldæus etiã paraphraſtes maſculinè vertit, ſic: Dominus dedit verba legis populo ſuo, mediantib. Moyſe, & Aaron, qui annunciauerũt verbum Dei exercitui magno Iſraelis: Hebraicè tamen fœmininè habetur propter vocem Haij-oth, & Mebazeroth, quæ fœmininam, vt patet, habet terminationem. Vnde D. Hieron. ex Hebræo vertit: Dominus dabit verbum annunciatricibus. Flami. Dominus dedit ſermonem laudatricibus, Campen. Felix, Pagnin. Vatab. & Caiet. & Iſidorus Clar. in ſcholio & quotquot ex Hebræo hunc vertunt pſalmum, inſuper & vniuerſi Rabbini eodem legunt genere fœmineo. Et proculdubio ita legendum eſt. Quòd ſi nobis objicias primò vulgatam tranſlationem cæteris, ex decreto concilij Tridentini, eſſe præferendam, quæ fœmininam terminationem non habet. Secundò, quòd Chaldaicus paraphraſtes, & ipſi 70. viri, quorum Hebraicè erat maior intelligentia quam Hieronymi,

Vox euangelizantibus hic eſt fœminina. Objicitur.

nymi, & omnium noſtri temporis doctorū, verterunt maſculinè. Tertiò, quòd vniuerſi patres maſculinè poſitā illam vocē exiſtimarunt, dicere autem fœmininè eſſe interpretandam eſt, planè contra eorum mentem ſentire. Quartò quòd cū de bellis hic, & victorijs ſermonem faciat Dauid, non apparet cur mulierum meminerit, ſed virorum tantùm, qui tantùm bellis gerendis apti ſunt, atque idonei.

Ad horum quidem primum reſpōdetur, quòd nos vulgatam quidem approbare, & defendere tenemur: non prout in 70. interpretibus continetur, ſed prout latinè reddita circumfertur: at Latinè, vox euangelizantibus, non magis eſt maſculina quam fœminina, & ideò contra vulgatæ verſionis authoritatem non eſt vocem, illam accipere fœmininè. Ad ſecundum reſpondetur, Chaldaicum quidem & 70. viros peritiores fuiſſe Hebraicæ linguæ quàm cæteros, at illi exiſtimarunt planè vocem Hebraicam fœmininā pro maſculina poſitam, & vſurpatam à Dauide fuiſſe, more Hebręorum qui vnum genus pro alio interdum ponunt. Sic Salomon dicitur apud eos Coheleth, quæ vox concionatricem ſignificat, & eſt fœminina, cum tamen Salomoni maſculinè tribuatur. Suppetunt exempla apud Oleaſtrum in procemio ſuper Penta. can. 12. & ſuper Exodū. c. 1. In illa verba, Ædificauit eis domos. Et ſanè Gen. 3. quod dicitur ipſa conteret caput tuum, Hebraicè habetur, Ipſum conteret caput tuum. Poſitum eſt ergo maſculinum pro fœminino, & ſic in noſtro carmine fieri potuit vt poneretur Hebraicè fœmininum pro maſculino: & hunc in modum ſaluare ab ignorantia poſſumus Chaldæum, & 70. Ad tertium quòd vniuerſi patres maſculinè legerint, non arguit non poſſe etiam

Reſpond.

Exod. 1.

Geneſ. 3.

legi

legi fœminine: nam, vt ad ſecundum dicebamus, interdum vnum genus pro alio ſumitur, & vtrũque fieri poteſt vt ab Spiritu ſancto intentum fuerit. Et licèt Patres vnum ſequuti ſint, non aduerſatur eis quòd alterũ nos ſequamur. Sed & ex patribus vnus D. Hier. fœminine trãſtulit, atq; adeò non eſt præter omnium patrũ ſententiam noſtra lectio. Ad quartũ reſpõdetur, & eſt notanda ſolutio, nã hinc incipit noſtrorũ iã verſuũ explanatio.

Mulieres canebãt virorum victorias.

Eſt ergo ſciendum, quòd apud Hebræos, licet fœminæ ineptæ eſſent ad bellum, ſicut & ad regnum, & ſacerdotium, quemadmodum apud nos: Veruntamen erat Hebræis ipſis familiare, vt victorias de hoſtibus à viris latas committerent mulieribus decantandas. Sic illuſtrem victoriam quam Deus Iſraelitis aduerſus Aegyptios contulit, Maria Soror Moyſi, & aliæ mulieres rythmis, & cantilenis, tympanis etiam & fiſtulis celebrarunt, Exod. 15. Egreſſæq; ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympanis, & choris cantantes, Cantemus Domino glorioſè, &c. Et 1. Reg. 18. cum Dauid reuerteretur victor de certamine inito cum Goliath, egreſſæ ſunt mulieres cantãtes, & ducẽtes choros, & præcinebant dicentes, Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia, &c. Quin & in hoc etiam eodem carmine, Præuenerunt principes coniuncti pſallentibus, in medio iuuencularum tympaniſtriarum, ſcilicet dicentes: In eccleſijs benedicite Deo domino de fontibus Iſrael. Vel, per apoſtrophen, Vos qui eſtis de fontibus, id eſt, de ſanguine, & genere Iſrael, vt vult Caie. Vel ſic diſpungentes (& eſt præclara interpretatio.) In eccleſijs benedicite Deo domino de fontibus Iſrael, id eſt, Domino Chriſto oriundo, & futuro de genere Iſrael, de ſanguine Iudæorum. Dominus ergo dabit verba, ſermonemq;

Exod. 14. & 15.

1. Reg. 18.

Pſal. 67.

næmque cantatricibus, vt victorias virorum decantent.

QVod ſequitur, virtute multa, quantùm ex voce Hebraica Tſaba, vel Zaba, cui Latina illa correſpondet, conijcio, non tam vim & robur quàm exercitum ſignificat. Ac proinde loco illius particulæ, Virtute multa, omnes ex Hebræo vertunt, Exercitus multi, vt infrà dicetur, vel exercitus magni: quidquid.70. viri intenderint Græcè ponentes vocabulum quod vim, roburq; ſignificat. Ergo vox quæ ibi ponitur, exercitum ſignificat, Tſaba. Vnde genitiuus pluralis, Tſabaoth, vel Zabaoth, exercitus fœmininè ſignificat: fœmininè inquã, quod eſt plurimũ cõſiderãdũ. Nã exiſtimo hoc loco per fœmineos hoſce exercitus ſignificari mulieres, mulieres, inquam, quaſdam, quæ inſtar militũ vigilabant in caſtris, id eſt, excubabãt in oſtio tabernaculi, de quo etiã Caiet. infrà. Quemadmodum enim noſtra, & maiorum noſtrorum ætate, fœminarum monialiũ cõuentus videmus, quibus fœminæ ſanctè, & religioſè Deo militant, & Dei cultus ſpecialẽ curã gerunt: ſic in veteri teſtamento mulierũ quoddã erat quaſi monaſterium, quæ ex voto, ieiunijs, & orationibus vacantes, & à mundialibus curis expeditæ in templo Salomonis, & ante tempora Salomonis circa oſtium tabernaculi in loco ad id deputato exiſtentes, Deo inſeruiebant. Hoc dicit Origenes tractatu.26. in Matth. Cyril. lib. aduerſus Antropomor. cap. 27. & Georgius Cedrenus, in compendio hiſtoriæ Greg. Niſſenus, & Theophi. Matth. 27. & alij permulti quos refert Petrus Caniſius noſtri temporis pius, & diligens ſcriptor li. 1. de Maria. cap. 12. Sed ex ipſis ſacræ ſcripturæ locis apertiſsimè colligitur. Exod. 38. Fecit Moyſes labrum æneum cum baſi ſua, de ſpeculis

V. Quid ſignificet virtute multa.

Quod fœminarum monaſteria erant in veteri teſtam.

Exod. 38.

culis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi. Excubare proprium eſt militum verbum. Verum hanc metaphoram plano ſenſu explicuit Chaldæus, docens quæ eſſent illæ excubiæ. Nam vertit, Quæ orabant. 70 quæ ieiunabant. Et 2. Machab. 3. Sed & virgines quæ concluſæ erant, ad Oniam ſacerdotem procurrebant, &c. Et in hoc cœnobium exiſtimant Lyra, & Vat. Iephe recluſiſſe filiam ſuam, quam mactare, & occidere vouerat. Licèt communis patrum intelligentia dicat verè eam occidiſſe, & ita dicendum ſit, de quo infra q. 4. poſitiua. Et ſane, vt obiter admonuerim, cum feſtum præſentationis Virginis celebramus, & cum Lucæ. 1. habetur de vidua illa ſancta Anna, quòd ieiunijs, & orationibus in templo vacabat Deo, nihil aliud ſignificatur niſi celebris ille, & ſanctus mos ab Hebræis tunc temporis vſitatus, quo fœminæ, aut ſponte propria, ſi adultæ erant, aut iuſſu parentum, ſi paruæ, in illo monaſterio recludebantur in Dei cultum, & obſequium. De his etiam fœminis locus alter habetur 1. Reg. 2. vbi inter peccata grauiſſima, quæ filij Heli ſacerdotis patrabant, illud enumeratur, quod & refert Ioſephus lib. 5. antiquitatum. c. 11. & habetur ibi 1. Reg. hæc in verba: Dormiebant cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi. In cuius tamen explicatione hiſtoria ſchol. 1. Reg. capit. 4. ſic ait: Quidam volunt quòd non admiſcebantur mulieribus ſed corrupti pecunia dabant mulieribus, licentiam commiſcẽdi viris ſuis intra dies purificationum, &c. Porrò quod dicit obſeruabant ad oſtium, dicit Caiet. ibi. 1. Reg. 2. eſſe Hebraicè verbum deductũ ab exercitu, ita quod ſignificantur mulieres per modum exercitus conuenientes ad oſtium tabernaculi. Quod multum fauet inſtituto noſtro.

2. Mach. 3.

Iudic. 11.

De præſentatione B. Mariæ.

Luc. 1.

1. Reg. 2.

Vt ergo ad noſtrum verſum hæc omnia accommodemus, ſanè ex Hebræo ferè omnes, Pagni. Vatab. Flami. Caiet. Campen. vbi nos legimus, Virtutę multa, legunt, exercitus magni, ſic: Dominus dabit verbum, vel canticum laudatricibus exercitus magni, ſcilicet, mulieribus illis glorioſi & religioſiſsimi exercitus, quæ in oſtio tabernaculi inſtar militum excubabant in Dei cultum. Quòd, vt cum vulgata verſione quadret, ſic explicari debet. Dominus dabit verbũ euangelizãtib. virtute multa, id eſt, ex illa virtute multa, id eſt, mulierib. quæ ex illo diuino exercitu ſunt, vt ſcilicet populi Dei victorias cãnãt, nunciẽt, & celebrẽt, vtq; alia exerceãt munera, de quib. infrà.

R Ex virtutũ dilecti dilecti: & ſpeciei domus diuidere ſpolia. Prior huius verſus pars facile habet intelligentiã, iuxta id quod habet vulgata verſio: nam explanat qui nam ſit dominus ille, qui daturus eſſet verbum euangelizãtibus, & dicit iſtũ eſſe Deum: qui eſt rex virtutũ dilecti dilecti, id eſt, populi ſui dilectiſsimi. Nã illa repetitio, dilecti dilecti, per epizeuxim, vehementiã ſignificat dilectionis, vt etiam dicit Titelmanus hoc loco. Sic aliàs ſæpè apud Hebræos, conſolamini conſolamini, id eſt, vehementer cõſolamini. Et pſal. 132. Barbam barbã Aaron, id eſt, barbã prolixam. Vel, vt placuit Ruffino Aquileię. vetuſtiſsimo ſcriptori, vox dilecti ſecundo loco ponitur vice relatiui, ſui, vbi & adducit locũ Ex. Et fecit Moyſes ſicut præceperat dominus Moyſi, id eſt, fecit Moyſes ſicut præceperat dominus ei. Sic ergo, Rex virtutum dilecti dilecti, id eſt Rex virtutum dilecti ſui. Et ſpeciei domus diuidere ſpolia, id eſt Dabit populo ſuo, quem ſpecioſum appellat, ſeu familiam, vel domum ſpecioſam, vt diuidat ſpolia ex hoſtibus accepta. Dabit ergo

VI. Quid ſit dilecti dilecti.

Iſai. 40.

Pſal. 132.

Exod.

Et ſpeciei domus, &c.

M domui

domus ſpecioſæ ſynagogæ, populi Iſrael, diuidere ſpolia quæ rapuerit ab hoſtibus. Sed vt poſterior hæc particula rectiùs intelligatur ex Hebraicis fontibus, quem totus verſus ſenſum habeat.

Alter ſenſus.

D. Hieronym. ſic vertit: Reges potẽtiſsimi fœderabuntur fœderabuntur. Pag. Cãp. Reges exercituũ fugient fugient. Flaminius, fugerunt fugerunt: & ita ferè omnes ex Hebræo. Et tunc ſenſus erit iſte: Tam lætè, & fœliciter cantatrices illæ mulieres canẽt victoriam, vt reges inimici, & hoſtiles, qui iam victi deficere cœperant, nunc fugiant fugiãt attoniti, & obſtupefacti. Non enim ad victoriam parum refert, quòd victores ipſi etiam ante partã victoriam ſe victores clamitẽt, & rumor iſte per inimicorum caſtra ſpargatur. Sic ergo fœminæ illæ, quę prœliorum euentum circa caſtra, & locũ pugnæ ſpectare, & expectare ſolent; & debebãt, tam confidenter, & eleuata voce victoriam appellitabunt, vt reges potentiſsimi aduerſarij id ferre non valentes, & victos ſe eſſe arbitrantes, terga ignominioſè vertant, & fugiant. Aut cum D. Hiero. fœderabuntur, fœderabuntur, id eſt, fœmineces, & proſtrati miſericordiam implorabunt, & pacis, fœderiſque pacta nobiſcum inire contendent, magna quidem, & iniqua tributa ſoluturi, vt vel ſic vitam ſuam ab vltimo ſupplicio redimant, quod eis imminet.

Species domus quod ſint mulieres hoc loco.

Alterum autem hemiſtichium, Et ſpeciei domus diuidere ſpolia, optimè præcedentibus nũc cohæret. Nam ſciendum eſt datiuum illum, ſpeciei, Hebræis eſſe poſſe nominatiuum. Vnde D. Hier. Pag. Fœlix Praten. Caieta. Campen. Vata. Flam. & tandem omnes ex Hebræo per nominatiuum vertunt: Et regimen domus, vt Symmachus apud Theodoretum, hic. Vel familia domus, Flam. Et habitatio domus vel habitaculum

ſum domus, vt Pagn. Et pulchritudo domus, vt Hieron.&c. Sed præ alijs mihi maximè probatur lectio illa quã Caietanus, & Folengius Monachus Caſsinas attulere, Et habitatrix domus diuidet ſpolia, vel quam adduxit Clarius in ſcholio huius verſus, Quæ ſedet domi diuiſit prædam. Nam tunc, quæ ſedet domi, vel habitatrix domus, ſeu ſpecies domus, aut pulchritudo domus, niſi mulieres ſignificare aliquid non poteſt, ad literam, quam ſolam hic ſequimur. Quòd ſi quiſpiam dubitet: Quare, quæ ſedet domi, & habitatrix domus, id eſt mulier, ſpecies domus hic à Dauide appellatur? Solutio ſanè dubitationis in promptu eſt: nam apud Hebræos mulier hac appellatione interdum gaudet, ſcilicèt, ſpecies domus, eò ꝙ ad ipſam pertinet colendæ, mundandæ, & ſpecioſæ reddendæ domus, cura iuxta illud Eccleſ.26. Mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus ſuæ. Dicitur, ſpecies mulieris bonæ, id eſt, ſpecies quæ eſt mulier bona. Nunc ergo erit ſenſus, tam plenam, tamque integram futuram victoriam, vt reges inimici, & omnes milites aduerſarij caſtra debeant deſerere, & tentoria derelinquere, & præ magno metu inglorij fugere: & tunc ſecuro, & audaci animo mulieres ipſæ (animal alioqui timidiſsimum, & quod ad minimum armorum crepitum ſolet exanime conſternari) illæ inquàm quæ iam victoriam celebrare cœperant, nunc in caſtra inimicorum graſſatæ, multam eorũ ſuppellectilem rapere, & diuidere inter ſe poſsint. Sed quo plauſibilior hæc appareat intelligentia, oſtendamus eã à vulgata verſione non diſsidere, imò & cum ea conciliari poſſe, hunc in modum. Rex ille virtutum populi ſui dilectiſsimi, de quo dictum eſt quòd dabit virtutem cantatricibus, dabit etiam Eccleſ.26.

ſpeciei domus,id eſt, mulieribus quæ ſunt ſpecies domus,divider e,id eſt,vt diuidant ſpolia, quæ ex inimicorum tentorijs diripuerint ſecuriſſimæ.

VII. Verſus obſcuriſsimus explicatur.

SI dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ,& poſteriora dorſi eius in pallore auri. Verſus iſte eſt de quo tanquā de cruce penderūt omnium ingenia. Hic quot capita,tot ſunt ſententiæ. Sunt autem innumera capita,nam vnuſquiſque cum in huius verſus expoſitionem incidit, alios ſequi dedignatus,ſuam ab alijs diſsidentem ſententiam profert. Ego allegorias,& myſticos ſenſus, vt initio pollicitus ſum,alio remittẽs, ſenſum tantùm literæ ſequar. Eſt autem multiplex literæ ſenſus in hoc verſu. Communior intelligentia eſt,vt per cleros intelligamus chitropodas, vel tripodas, & ollas, lebetes,caldaria,& cætera vaſa coquinarum. Pagninus; ſi dormiatis inter medios tripodas, Campenſis in paraphraſi, Inter fuligine obductas ollas,& atri tanquam carbo.Et demum ferè omnes ex Hebræo eodem vertunt modo. Felix inter chitropodas. Flaminius,inter ollas. Iſidorus, Inter nigras ollas. Et tunc iſte eſt ſenſus,vt adducitur ex Rab.Dauid in Com.à Sancte Pagni.in Theſauro, verb. Saphat. Si ambulaſtis adhuc nigris induti veſtibus ob inimicorum afflictionem, adhuc eritis albi ſicut ala columbæ, quæ tecta eſt argento.Et ſic ferè omnes ex Hebræo.

Cleri ſunt vaſa coquinæ.

Per album & nigrū, proſperū & aduerſum.

Pro quo in memoriam reuocare vos debetis id quod apud omnes in confeſſo eſt, videlicet, tam apud ſacros, quàm apud prophanos authores,per album,candentem ve colorem ſignificari quidquid fauſtum erat,lætum,& bonum. Cōtrà verò per nigrorem, & colorem atrum ſupremam ſignificari miſeriam,& calamitatem.Sciendum

dum quòd ficus alba (verba ſunt Macrob. lib. 3. ſaturna. cap. 20.) ex fœlicibus fit arboribus, contrà nigra ex infœlicibus. Docent nos vtrumq; pontifices. Per me (dixit Perſius) ſint omnia protinus alba, id eſt, fauſtè & fœliciter eueniant. Et idem:

Et potis eſt nigrum vitio præfigere theta.

Per literam, theta, olim ſignificabatur mors, vel pœna mortis, vt apud Mart. lib. 2.

Noſti mortiferum quæſtoris, Caſtrice ſignum.

Eſt operæ pretium diſcere theta nouū.

Et Auſon in pædagogum ligu**r**itorem: Theta litera infauſta.

Tuumq; nomen theta ſectilis notet.

Cuius ratio ea erat, quia ſcilicet, nomen mortis, quæ Græce dicitur, Thanatos, per theta inciperet. Hoc ergo theta, quod erat mortale, & infœlicisſimum ſignum, nigrum dicitur à Poeta, vt ſummam miſeriam ſignificaret. vide Coua. c. alma mater de ſent. excom. lib. 6. 1. p. relectio. §. 8. num. 8. vſque ad fin. §. Per candorem verò ſignificabant quidquid lætum erat: nam, referente Tullio de natura Deorum, is color dijs ſacer erat, cui & ſacri ſcriptores fauent, qui colore albo veſtitum dicunt Chriſtum in transfiguratione glorioſa, eodem Angeli in eius reſurrectione, & aſcēſione apparuerunt, eodem apud Apoc. ſæpè. Vnde & apud antiquisſimos tabellis albis, nigriſque vtebantur in iudicijs, quod in multis nunc communitatib. eſt in vſu, præcipuè in noſtra Auguſtiniana, vt ſcilicet albis cum ſuffragātur, approbēt, cū verò nigris reprobent. Quò pertinet id quòd Didymus, ſuper lib. 16. Odyſſ. Homeri, ait: Cum Mercurius apud Deos accuſaretur aliquando, & ad iudicium coram eis deferretur, Dij poſt examen cauſæ tabellas albas, & nigras ad eum ab-

Albus color Dijs ſacer. *Matth. 17. Matth. 28. Act. 1. Apoc. 4. & 7.*

ſoluendum, vel condemnandũ habebant. Surrexerũtq; & ad pedes Mercurij (honoris gratia) nec approbantes, nec condemnantes tabellas proiecerunt. Hoc factũ cum mortales hoc in mundo intellexiſſent, Mercuriũ in triuijs ſtantẽ, lapidũ ad ipſius pedes proiectionẽ honorare conſtituerũt. Sicq; intelligitur quod habetur Pro. 26. Sicut qui proijcit lapidem in aceruum Mercurij, ſic qui dat honorẽ inſipienti (parcet, ſcio, lector parentheſi breuiſſimæ:) Nam ſicut ille honorat Mercuriũ, ita iſte inſipientẽ. Quã ob cauſam nunc inter Chriſtianos, cruces ligneæ in triuijs poſitæ, lapidum proiectione honorant à viatoribus vulgò, Hocq; ceremoniæ ſignũ inde cœpiſſe exiſtimare debemus, quòd piè fideles honorem quem olim Mercurio impiè dabant, cruci Chriſti cœperunt deferre. Ergo albus color lætitiam, gloriã: niger verò miſeriam, & triſtitiã ſignificat. Vnde Threnorum. 4. Candidiores Nazaræi eius niue, &c. denigrata eſt ſuper carbones facies eorũ. Id eſt, Qui erant glorioſi & fœlices, quomodò effecti ſunt lugentes, miſeri, atque deiecti? Sic ergo pulchrã antitheſim habet noſter verſus: Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, &c. id eſt. Quãuis præ magno hoſtium timore, & belli periculo ſitis nigri, anxij, & calamitoſi, Deus vos victores faciens reddet candidos, albos, fœlices ſicut columbam deargentatam. Eſtque præclarus ſenſus literalis.

Prou. 26.

Cruces ligneæ in triuijs unde cæperunt.

Thren. 4.

Explicatio totius verſus.

Altera etiam intelligentia literalis eſt ſi nomine clerorum legamus cum D. Aug. ſortes, non tamen cum ipſo ad allegoriam aſcendamus duorũ teſtamentorum duarum hæreditatum, ſed plano ſenſu hunc in modum. Si dormiatis inter medias ſortes, id eſt inter media pericula: Si de vobis, & de bonis veſtris ſortiantur inimici, vt ſolent vi-

2 Explicatio.

Cleri pro ſortibus.

ctores ſuper miſeris victis, & ſuper eorum bona ſortiri, vt apud Virgilium,

Miſerum ſeptena quotannis
Corpora natorũ, ſtat ductis ſortibus vrna

Et ſuper Chriſti domini veſtibus miſerunt ſortes impij Iudæorum ſatellites, tanquã ſuper bonis victi. Si ergo verſemini inter medias ſortes, in rei cardine in extrema alea: vos tamen glorioſè eruemini, ſicut columba, & auolabitis fœlici pernicitate, præ vobis ferentes victoriæ ſymbola, nitorem ſcilicet, auri & argenti. Eritis victores, qui vinci paulò ante formidabatis. *Ioan. 19.*

Tertiò etiam literaliſſimè legentes, hunc in modum cum D. Hieron. ſi dormiatis inter medios terminos, nempe inimicorum: ſi ſitis inter media regnorum confinia, vt etiam habet verſio Caietani, en las rayas de los Reynos, vbi maiora, & frequentiora ſolent eſſe pericula, propterea quòd inibi ſeditioſi, & ſcelerati licentiùs viuãt, propter facile remedium, atque perfugium quod habent tranſeundi ad aliud regnum poſt patratam noxam, in quo rapi, & apprehendi non poſſunt à lictoribus, & ſatellitibus alterius regni. Si ergo ſitis inter media pericula, inter malleum & incudem, in acie nouaculæ, vos tamen minimè paueatis, quia facillimo negocio liberos vos ceu columbas auolare faciet Dominus, & inimicos qui vos demoliri, & vſq; ad internecionẽ affligere ſperabant, ſpe ſua fruſtratos relinquetis. *3. Expoſitio.* *Cleri pro terminis, vel confinijs regnorum, vbi maiora ſũt pericula.*

VIII.

SED his adijciamus quartam expoſitionem: quam vt omnes percipiant, ſcire oportet, vocem, quæ ſignificatur vocabulo clerorũ, Hebraicè eſſe ſephataim, deduciq́ue à verbo ſaphat, quod ſignificat ordinare, ſeu diſponere, vt docet Oleaſter ſuper Geneſ. cap. 49. & latiùs Pag- *Quarta ſingularis intelligentia. Cleri Hebraicè hic ſunt ordines, & acies Geneſ. 49.*

ninus in Theſauro, verbo Saphat. Vnde putant hic optimè verti, Inter medios ordines, vel acies, ex R. Abrah. Et ipſe Oleaſter ibi Gene. 49. vbi nos legimus, Iſachar aſinus fortis habitans inter terminos, vel inter cleros legit, inter ordines: nam vox Hebræa quæ ibi, habetur, eadem eſt cum iſta quæ in noſtro habetur verſu: licèt ex R. Dauid in lib. radicum, alij ſic putent legendum: Aſinus fortis habitans inter duas ſarcinas, id eſt, adeò fortis, vt cubet inter duas ſarcinas, & ſurgat cum illis. Alij ibi: Habitans inter duos terminos: & aſſignant terminos hos mare Mediterraneum, & mare Galileæ, inter quæ ſuam habuit ſortem tribus illa. Rurſus ex eodem Pagn. in theſauro ſciendum, vocem illam ſephataim, quæ in his duobus locis habetur, ſcilicet, Gene. 49. & in hoc noſtro verſu, eſſe numeri dualis, vt iſte ſit ſenſus: Si dormiatis, vel ſitis, & verſemini inter duas acies & ordines, ſcilicet, inimicorum: & vos dormientes, id eſt expoſiti magno periculo, ita vt nec defendere vos vllo modo valeatis, & longè minùs offendere aduerſarios veſtros. Et hunc in modū explicatur prius hoc huius verſus hemeſtichium, quo iam paratur via ad egregiam interpretationem, quæ inde elicienda eſt.

Deinde vt noſtra hæc explanatio non coacta, & extorta videatur à litera, in mentem oportet reducere id quod ſuperiùs aduertiſſe me memini, ſcilicèt, in hoc Dauidis pſalmo victoriam etiam decantari, quam de Aſſyrijs, Chaldæis, & Babylonijs laturus erat populus Dei. Cum enim multas Dauid hic decantet victorias iam præteritas, præſenteſque populi Iſraelitici, ex præteritis illis, & præſentibus ominatur, & vaticinatur multas alias quæ de finitimis hoſtibus erat reportaturus. In hoc ergo verſu triumphum ex

Aſſy-

Aſſyrijs reportandum vno tetigit verbo.

IAM ſciendũ eſt ex prophanis ſcriptoribus,qui hac in parte multum conſonãt ſacris, Columbam apud Aſſyrios, Babylonios, & Paleſthinos in tam multo olim precio & veneratione fuiſſe habitam, vt diuinos ei honores deferrent, eamque veluti Deam colerent. Apud eos erat ingens nefas columbam occidere, ſicut apud Athenienſes,noctuam.Tibul.lib.1.elegia.7.hoc illo pentametro tetigit. IX. Colũba de argentata. Colũba Syriserat ſacra.

Alba Paleſthino ſancta columba Syro.

Et quamuis in hoc Tibulli carmine erratum fuiſſe ab impreſſoribus, exiſtimet Ioſephus Scalig.ponentibus,Syro,pro, ſuo, atque adeò ipſe emendauerit, ſuo: quia ſicut non dicimus Romanus Italus,neque Gallus Celta,ita non eſſe dicendum videtur, Paleſthinus Syrus: Cæterùm quoniam Syria multas habet prouincias,ſcilicet, Paleſthinam,Phœnicem,Meſopotamiã, &c. licitũ fuit poetæ ponere Paleſtinum Syrum. Sed hæc parum referunt: refert verò multùm quòd profanus Tibullus multum iuuat illo carmine noſtram explanationem.Quòd ſi ſciſciteris,quid in mentem venit Syris columbas vt colerent? Dicendum ex Diod. Sic.lib. 3.c.5. id ea cauſa feciſſe, quia exiſtimabant Semiramidem reginam ſuam nobiliſsimam in auem huius generis, id eſt, columbam,poſt mortem fuiſſe conuerſam. Compluribus enim auibus domum egreſsis, illam cũ illis auolaſſe dicunt.Ouid.4.Met. Semiramis Aſſyriorum regina in columbã, &c.

Sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos.

Et eſt ſermo de Semiramide filia Dercetis, deque Paleſthinis, & Babylonijs, quos ibi nominat

Poeta. vnde & vox ipſa Semiramis, Syra lingua, auem & columbam ſignificat, vt etiam dicit Ambroſ. Calepinus.

Nunc ad ſacros veniamus ſcriptores, & an profanis hac in parte faueant, videamus. Certè apud

Oſe. 11. Oſeam, ſic dicitur: Auolabunt quaſi auis ex Aegypto, & quaſi columba de terra Aſſyriorum. AEgyptij multas colebant aues. ſed præcipuè accipitrē. Aſſyrij verò, vel Syri columbas. Nihil.n.moror, ſiue legas Aſſyriā ſiue Syriam: nā quæ ante

Aſſyria, Syria idem. dicta fuit Aſſyria, deinde Syria dicta eſt regio vaſtiſsima, & nobiliſſima, apud Plinium, Melam, & Strabon. de quo etiam commentator Iuuenalis Ioannes Britannicus, ſuper ſatyram. 2. in illo carmine.

Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe.

Vide Viuem lib. de ciuit. 16. c. 12. Nam Xenophon lib. 1. de pædia Cyri diuerſas eſſe putat Syriam & Aſſyriam. itaque Aſſyrij, vel Syri columbas colebant. Vt ergo propheta ſignificaret incolumes, & indemnes futuros filios Iſrael, & tanquam rem ſacram, & diuinam multis ab inimicis honoribus eſſe afficiendos, & ſic in patriam glorioſè reducendos, dicit: Auolabunt quaſi auis ex AEgypto (per auem intelligit accipitrem, vel etiam Ibin, quas præ cæteris auibus AEgyptij colebant) & quaſi columba de terra Aſſyriorum. Quis enim ignoret vnamquamque gentilium nationem diuinos honores tribuiſſe auibus, quadrupedibus, piſcibus? &c. Quin ne ipſi ſoli harū

Gētilès imputabant Chriſtianis quod aſinū colerent. rerum viderentur cultores, Iudæis, & Chriſtianis ſimilem cultum imputauerunt: Nam dicebāt eos aſinum, vel aſini imaginem adorare ſolitos, vt dicit Cornelius Tacitus, author gentilis, & Chriſtia-

Chriſtianis infeſtiſsimus, lib. 5. & refert Tertullian. in Apolog. & Sixtus lib. 2. Bibliothecæ, verbo, Mariæ ſtirps. De quo dicam. q. 4. poſit, vbi & huius cauſas referam. Similiter cæteris nationibus ſua auis, aut piſcis, aut quadrupes erant ſacra: nam & AEgyptij Draconem etiam colebant, adeòque toti Aegypto ſacer erat Draco, ipſum, vt in vexillis geſtarent. Hac ratione Theodoret. ſuper illum verſum Pſalm. 77. Contribulaſti capita Draconis in aquis, dicit per Draconē intelligi AEgyptios. Et apud Ezechielē. Rex ipſe etiam AEgypti appellatur Draco magnus. Quibus hunc in modum præiactis quidam noſtri temporis recentiſſimus ſcriptor ſic noſtrum verſum explanabat. Si dormiatis, &c. id eſt, Etiam ſi dormiretis languidi, & ſegnes, timori eratis, & religioni omnibus, ſiue Philiſtæis, id eſt, Palæſthinis, ſiue Idumæis, ſiue Moabitis, &c. ſicut columba timori eſt ipſis Palæſthinis, & Syris: Quia, vt habetur Ioſue. cap. 10. Nullus contra Iſrael etiam mutire auſus eſt. Vide quanto Hebræi honori, & timori erant hoſtibus ſuis, vt neque mutire, & muſſitare aduerſus eos auderent. Exod. 15: Robuſtos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaan: Tunc conturbati ſunt principes Edon. &c. Et, Non reliquit hominem nocere eis. pſal.

Pſal. 77. *Ezech. 29. 31.* *Ioſue. 10.* *Exod. 15.* *Pſal. 104.*

X.

SED productis alijs ſacræ ſcripturæ locis, oſtendamus ampliùs quàm celebris apud Aſſyrios columba fuerit, vt inde noſtram producamus explanationem. Certè non ſolum multo Aſſyrijs honori columba fuit, ſed etiam cum ad bella procedebant eam in vexillis militaribus geſtabant. Quod, ne vt meo cerebro ortum paradoxon quiſque irrideat, refert Nicolaus Lyr. Solertiſsimus ſacrarũ ſcripturarũ interpres, ſuper Hierē,

Columbam in vexillis geſtabant Syri, ſicut Romani aquilas.

Hierem.c.25. Itaq; quemadmodum Romanorum Romanorum inſigne, quod in vexillis gerebant, erat aquila, Luca.lib.1.Pharſal.

Signa pares aquilas, & pila minantia pilis.

Et Aegyptiorum inſigne erat Draco, vt tetigimus, ita Syrorum inſignia, & imagines erant Columbæ.

Num.2. *Tribus Iuda leones pro inſignibus habebat.* Verùm quantum fas eſt colligere ex lib.Num. cap.2.ipſis etiam Hebræis ſua erant inſignia. Et tractat Lyran.Vatab.& Abulen. in illo loco Nũ. Vtque cæteros omittam, tribus Iuda Leonis imaginem geſtabat in vexillis. Quod ex Rabbinis refert Vat.& Abul.in illo loco Numer. 2.q.5. Hoc inde ſumpſiſſe videtur initium, quòd iam olim *Geneſ.49.* Sanctus Iacob Geneſ. 49. ad benedicendum Iudã procedens, ipſum appellauit Leonem, dicens, Catulus Leonis Iuda. Inde Salomon etiam pro inſignibus ſuæ nobilitatis imaginibus, habere voluit Leones, tanquam oriundus de genere, ac ſanguine & tribu Iudæ. Quamobrem 3.Reg.7.& 2. *3. Reg. 7.* *2. Par. 9.* Paral. 9. Leones ſemel & iterum, & multoties in ſuis ædificijs exprimi, & depingi voluit. Videor autem mihi ſubolfacere quandam alluſionem ad iſtam doctrinam in ſacra Ioannis Apocalypſi: nam volens Propheta per periphraſim deſcribere Chriſti victorias, dixit: Vicit Leo de tribu Iuda. Id eſt, vicit ille, cuius Maiorum, ac progenitorum imagines erant leones. Vicit Chriſtus, Vicit *Apocal.* *Nota,* tribus Iuda. Ac ſi olim diceretur, Vicerunt Aquilæ, id eſt, Vicit Cæſar, vicerunt Romani. Sic ergo vicit Leo, vicit tribus Iuda, vicit Chriſtus.

Ad rem: Columbæ erant inſignia, & imagines *Hiere. 25.* Aſſyriorum. Et ſic intelligetis vos quid ſibi velit *46. & 50.* Hiere.cap.25.in fine, ibi, Facta eſt terra eorum in

terra

terra eorum in deſolationem, à facie iræ columbæ. Et c. 46. & 50. à facie gladij columbæ. Et vulgò adagium, Cauete ab ira columbæ. Nam Nabuchodonoſor his in locis columba appellatur, qui rex erat Babylonis, non illius quæ in Aegypto ſita erat, quæque nunc temporis dicitur, El Cayro: ſed eius Babylonis quæ in Syria erat, quã que Semiramis condidit, quæ, vt diximus, conuerſa fuit in columbam. Igitur huius Babylonis Rex meritò appellatur columba, à ſacro vate Hieremia, & ira columbæ, & gladius colũbæ. Quãuis. 70. & Theodoretus, & Vata, & Clarius, & cõmuniter ex Hebræo nullus ibi, Hiere. 25. legat columbam, ſed vel iram, vel oppreſsionem, vel furorem, loco columbæ. Sed in idem recidit, imò meam firmat ſententiam: nam per columbam contendo intelligi id quo Aſſyrij iratos, furentes, & formidabiles ſe oſtendebant. Quin & apud Sophoniam. cap. 3. habetur: Væ prouocatrix, & redempta ciuitas, columba. Vbi ſacer vates, iuxta id quod multi ſentiunt, teſte Hieron. ſuper illum locum, nomine columbæ ſignificat Niniuen famoſiſsimam, & populoſiſsimam vrbem quondã Aſſyriorum. Quæ eadem ratione columba dicitur, qua eius Rex Nabuchodonoſor columba etiam dicebatur. Vbi Pagnin. loco illius, Ciuitas vertit, Ciuitas quæ ſpoliat, id eſt ciuitas crudelis, vt conſonet alteri vati, ſcilicet, Hieremiæ, qui toties gladium columbæ, & iram columbæ dicit. Eſt autem huius vocis ſignificata crudelitas præ oculis habenda, ad ordinem literæ verſus noſtri: quam ſic intelligo. Si tamen prius rurſus aduertero, nunc ad primum, & ſecundum verſum nobis redeundum eſſe, nam, vt initio admonui, vna eſt trium horum verſuum intelligentia, vnus ſenſus, & explanatio poſtremi à primo pendet, & *Sophon 3.*

primi

XI. primi mutuò à poſtremo, vt iam iam explico.

Colligitur trium verſuum explicatio.

Igitur ſenſus ille eſt. Etiam ſi languidi, & ſegnes verſemini, & dormiatis inter duas acies hoſtium, & ſint pennæ columbæ, cuius imago in eorum vexillis depicta conſpicitur: ſint inquam, vt argentum, & aurum promicantes, & reſplendẽtes: Dominus tamen dabit vobis tam fœlicem exitum, tam glorioſam victoriam, vt etiam mulieres triumphi celebratrices magna virtute præditæ, & metum prorſus exutæ, egregiam laudem canant, & ſpolia ampla referant: Nam Rex ipſe virtutum Deus, Dominus dilectiſsimi populi ſui, benigniſsimus, & beneuolentiſsimus dabit ipſis mulieribus, vt audacter prædentur, & ſpolient inimicos, & prædam inter ſe diuidant.

Paraphraſis prædictorũ trium verſuum.

Aut ſic paraphraſticωs ab initio totum elucidemus: *Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, Rex virtutum dilecti dilecti, & ſpeciei domus diuidere ſpolia: Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.* Sic ergo accipito paraphraſim ex ſuperiorib. collectam. Cum ad bella proceſſeritis, præcipuequè contra Palæſthinos, Aſſyrios, Chaldæos, & Babylonios: (prædico namq; vos ab his omnibus oppugnatum iri,) Dominus dabit virtutem mulieribus illis ſanctis, quæ in modum exercitus multi ante oſtiũ tabernaculi, & tẽpli excubare ſolẽt, quæq; ad prælia, ſiue mẽte, ſiue corpore egreſſuræ etiam ſunt. Mente quidem, quia votis ſuis, & precationibus Deum pro victoria veſtra orantes, ante arcam & propitiatorium tam diù erunt, quã diù pugna durauerit. Corpore verò, ſi exire etiam, ad bellum debeant, non vt pugnent, ſed vt à longe finem videant, & expectent. Dominus ergò dabit iſtiuſmodi mulieribus ſermonem, verbum, canticum, laudationem, quibus Deum pro

victoria è templo precentur: aut quibus circa militum caſtra victoriam conclamare & perſonare audeant. Quibus ſiue orationibus, ſiue vociferationibus fiet, vt Reges potentiſſimi fugiant attoniti, aut fœdera pacis, iniquis etiam conditionibus ignominioſè à nobis petant. Aut hoc facit Rex ille ſummus Deus opt. max. qui eſt rex virtutum, & eſt rex dilectiſsimi populi ſui. Qui itidem rex, & dominus qui dederat ſiue preces, ſiue rythmos in ore mulierum, nunc dabit iiſdem mulieribus diuidere ſpolia, id eſt, audaciam, roburque, & firmitatem, vt adortæ, & aggreſſæ tentoria hoſtium, prædam inde quamcunque repererint, auferant, diuidantque. Siue hyperbolicè: Iam fauſta, & omnibus numeris plena erit victoria, vt poſsint etiam mulieres, quæ alioqui timidæ ſunt, infirmæ, & ad bellandum, & prædandum ineptiſsimæ, ingredi in caſtra hoſtium, & quæ in eis inuenerint, rapere. Idque facere poterunt fœminæ ipſæ, quæ habitatrices, & pulchritudo, atque ſpecies domus ſunt: & quarum ea tantum eſt cura, vt domi manentes eam mundent, & verrant. Tunc verò præ magna lætitia egredientur domo, & ſui muneris oblitæ, virorum munus audaciſsimè ſubibunt. Euenient porrò fœliciſsima omnia iſta, etiam ſi vos ſitis medij inter duos ordines inimicorū, etiam ſi hinc inde oppugnemini: & ex vna parte vna acies ſiue ala: ex alia, alia acies inimicorum ſit: & vos dormientes, id eſt expoſiti omnium iniurijs, adeò vt nec offendere hoſtes, verùm nec ab illis offenſoribus defendere vos valeatis. Rurſus, etiam ſi iam iam pennæ columbæ deargentatæ, & cuius poſteriora ſunt pallida ſicut aurum: etiam inquàm ſi Aſſyrij quibus

cum

cum belligeraturi eſtis, vos adoriantur, & eorum vexilla columbis ornata, & depicta, & ſplendentia tanquam argentum, & aurum vobis dormientibus iam ſuperſint, & immineant. Etiam ſi vltimum vobis ſupplicium præſto ſit, & columbas Aſſyrij oſtendant, victoriæ apud eos ſymbola: Dominus tamen dabit verbum, dabit victoriam, &c. Et quidem hunc ſenſum quem literatiſsimum iudico, audientibus offero corrigendum.

QVÆSTIO TERTIA SCHOLASTICA:

De ſcientia indita animæ Chriſti.

Vtrùm myſterium Trinitatis per ſcientiam inditam non beatam, Chriſtus euidenter cognouerit.

MVLTA inuoluit præſentis quæſtionis titulus, quæ explicari, & euolui breui temporis gyro mihi ad dicendum præſcripto, minimè poſſunt. Vnum ideò quòd prima facie titulus præ ſe fert, reliqua in alium tranſmittentes locum, differere pollicemur.

1. Prima quæſtio præambula.

DVas tamen quæſtiones præambulas expedit ventilare, vt modum loquendi confutemus quorundam, qui magno, vt ipſi putant, pietatis affectu permoti contendunt, myſterium Trinitatis rem quidem eſſe ſublimem ac diuinam: at intellectu perfacilem, & quæ omnibus ſanæ mentis hominibus, rationibus è natura ipſa deſumtis, perſuaderi poſsit, propter magnā conue-

conuenientiam quam natura ipſa rerum cum diuina Trinitate habet. Hoc exiſtimandi anſam præbuit Richardus Victorinus, lib. 1. de Trinitate, cap. 4. vbi dicit: Erit itaque intentionis noſtræ in hoc opere, ad ea quæ credimus, in quantum dominus dederit, non modo probabiles, verùm etiam neceſſarias rationes adducere. Et ſtatim. Credo namque ſine dubio quoniam ad quorumlibet explanationem, quæ neceſſe eſt eſſe, non modo probabilia, imò & neceſſaria argumenta nō deeſſe, quāuis illa interim contingat noſtram induſtriā latere. Hoc facit à li. 3. c. 2. contendens multis argumentis lumine naturæ confectis oſtendere, in diuinis eſſe perſonarum Trinitatem. Quæ collecta, & confutata, videre licebit apud Marſilium in 1. q. 2. ar. 3. & Diony. Carth. in 1. d. 3. q. 3. Bonauent. Aegid. &c. Quorum etiam meminit D. Tho. 1. p. q. 32. ar. 1. & alij.

Sententia, quòd naturaliter poſſit Trinitas cognoſci.

Raymundus Lullus (quem diuinis illuſtrationibus edoctum iactant ſui diſcipuli) locis citandis, adeò euidenter exiſtimabant myſterium ſe Trinitatis oſtendere, vt Gentiles etiam ſe cogere diceret ad aſſenſum præſtandum. Id efficere nititur ex principijs quibuſdam tranſcendentibus, quæ arte quādā à ſe cōſcripta euulgauit. Hāc artē excitatam, & propugnatam à multis huius ſectæ profeſſoribus videmus hodie. Raymundus alter de Sabundæ illius Raymundi diſcipulus, librum confecit, quem prætitulauit, Theologia naturalis, ſeu, liber creaturarum: in cuius prologo non ſemel aiebat, citra ſupernaturale lumen poſſe ex creaturis notitiam deduci myſteriorum Dei. Verùm iſte prologus nunc temporis in catalogo inquiſitorum ſanctè eſt iuſſus expungi.

Patrocinantur his Theologis Philoſophi, Ari-

ſtot. lib. 1. de cœlo, dicit Pythagoricos propter quendam ordinem quē in creaturis obſeruabāt, ſolitos eſſe Deū colere triplici honore, hymno, adoratione, & oblatione, quod refert præ alijs Aegidius in 2. diſt. 9. quæſt. 2. ar. 1. in primo argumento, & latiſſimè explicat Iacobus de Valentia, ſuper Te Deum laudamus, in illum verſum, tibi Cherubim, & Seraphim, & elegantiſſime Beſſariō Card. lib. 2. defenſionis Platon. cap. 5. Quin & ipſe Ariſt. non omnia de mēte Pythagoræ, ſed aliquid etiam ibi de propria mente profert dicens. 1. cœli. c. 1. Ipſa tria omnia ſunt, & ter ipſum omni ex parte. Nam, vt Pythagorici etiā inquiunt, ipſum omne, ac omnia tribus ſunt definita: Finis enim, medium, ac principium ipſius omnis numerum habet, hæc autem Trinitatis: Quapropter hoc à natura numero ſumpto, perinde atque quadam illius lege, & in Deorum ſacrificijs celebrandis vti ſolemus. Hæc Ariſtot. Quibus ſatis docet in natura ipſa quandam Trinitatis ſcintillam emicare, qua conſpecta homines acutioris ingenij numinis Trinitatē obſeruarunt. Platonis in Epiſt. 2. ad Dionyſium Regem Siculum, verba ſunt iſta: Ais non ſufficienter tibi à me de prima natura demonſtratum fuiſſe: Dicendum eſt igitur tibi per ænigmata quædam, vt ſi quid hic, e tabellæ vel mari, vel terra contingat, qui eam legerit, intelligere non poſsit. Eſt autem ita: Circa omnium Regem cuncta ſunt: ipſius gratia omnia: ipſe pulchrorum omnium cauſa: circa ſecunda ſecunda: tertia circa tertium. Auguſt. Eugubi. lib. 2. de perenni philoſoph. cap. 3. & Beſſarion. Cardin. lib. 1. Platonicæ defenſionis. c. 2. huius meminere latiſsimè, D. etiam Cyrillus, aduerſus Iulianum Imperatorem. Sed breuiter Marſilius Ficinus, in argumento ad hanc ſecundam Pla-

Pythagoræ Plat. Ariſto. Macrob. & Virg. de Trinitate ſententia.

Pythag.

Ariſtot.

Plat.

Platonis epiſtolam, ænigma illud explicabat his verbis: Circa omnium Regem cuncta ſunt, ideſt, circa ipſum Bonum ſunt ideæ, & per ideas omnia. Circa ſecundum, id eſt, Mentem ſunt ſecũda, id eſt, rationes quæ ſequuntur Ideas. Circa tertiũ verũ tertia, id eſt, circa Animam mundi, formæ. Hæc ille. Quid verò per Bonum, Mentẽ, Animam intellexerint Anaxagoras, Plato, Ariſtoteles, minimè dubitant qui in humanioris Theologiæ ſtudijs verſati ſunt. Certè ſecretò, & quaſi velata facie inſinuabant perſonarum diuinarum Trinitatem: licet quid dicerent non penitus intelligerent. Nam nomine Boni Patrem æternum quodammodo ſignificabant, quòd totiùs bonitatis fons eſſet, atque principium. Per Mentem verò Filium à Bono illo genitum per intellectũ. Animæ verò nomine ſanctum Spiritum. Quo circa Macrobius non Chriſtianus, lib. 1. in Somnium Scipionis. cap. 2. Chriſtianiſsimè loquitur, ab illo: Sciendum eſt non in omnem diſputationem Philoſophos admittere fabuloſa, &c. Et infrà cap. 6. paulò poſt initium ſic ait: Aut Deus ſummus eſt, aut Mens ex eo nata, in qua ſpecies rerum continentur, aut mundi Anima, quæ animarum omnium fons eſt, &c. cap. 14. eiuſdem lib. 1. latius ab illo: Deus qui prima cauſa eſt, &c. Et infrà ſic dicit: Hunc rerum ordinem & Virgilius expreſsit: nam, & mundo Animam dedit, &, vt puritati eius atteſtaretur, Mentem vocauit.

Bonũ, Mẽs, Anima mũdi quid apud Platonem.

Verba Macrobij.

Virgil.

Cælum & terram, campoſq́; liquentes,
Humentemq́; globum lunæ, Titaniaq́; aſtra.
Spiritus intus alit, totãq; infuſa per artus

Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet:
Inde hominum, pecudumq́; genus, &c.

Spiritus intus alit, ideſt Anima, ſicut alibi pro ſpiramento, animam dicit. Quantum ignis, animæque valent & vt illius Animæ aſſereret dignitatem, Mentem eſſe teſtatur, Mens agitat molem. Nec non vt oſtenderet ex ipſa anima conſtare, & animari vniuerſa quæ viuunt, addidit: Inde hominum pecudumque genus, &c. Hæc ille. Quid rurſus Platonici de Bono ſenſerint, latiſsimè tractat Euſeb. Cæſarien. lib. 11. Et non ne idem Virgilius in Pharmaceutria ternarium etiam magnopere commendauit?

Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore.
Licia circundo, ter q; hæc altaria circùm
Effigiem duco: numero Deus impare gaudet.

Vnde obſecro in mentem venit Virgilio quòd impari Deus numero gaudeat? Quodque numero ternario toties replicato inuocandus eſſet, & adorandus? Niſi in ipſa rerum creatarum natura, cum ingenitum quoddam diuinarum ſcientiarum ſemen ſit, tùm verò maximè myſterij Trinitatis.

II. Quòd ſine diuino flamine non poteſt Trinitatis innoteſcere.

Veruntamen perabſurda, & erronea eſt talis opinatio eorum, qui naturali lumine oſtendere naturam Trinitatis contendunt. Quocirca Ricardus de Sancto Victore aut explodendus, aut piè explicandus nobis eſt, cum D. Thom. 1.p.q.32.ar.1. De Raymundo autem quid Theologi ſen-

gi ſentiant facile dicam. Bernard. de Lutzenburgo in catalogo hæreticorum, verbo, Raymundus Lulli dicit quòd doctrinam ſuam habuit à Diabolo, licet ipſe aſſerat quòd eam habuit in quodam monte à Chriſto ſibi apparente in forma Crucifixi, &c. Poſt quæ recitat quaſdam hæreſes ipſius Trinitatem concernentis. Gabriel Prateolus Marcoſsius, Elenchi hæreſum lib. 16. verbo Raymundus Lullus idem ad verbum ex Bernardo prællegato refert. Sed & in libro qui dicitur: Directorium inquiſitorum, parte. 2. in tract. de 58. quæſtionibus. q. 9. dicitur quòd à Fratre Nicolao Eimerici. Ord. Prædic. fuere præſentati Gregorio XI. Pont. Max. viginti volumina Raymundi Lulli: & de mandato Pontificis commiſſa fuit cauſa Cardinali Hoſtien. qui ſimul cum viginti Magiſtris Theologis condemnarunt quingentos articulos erroneos: de quibus centum inſeruntur Directorio. Et 96. eſt quod omnes articuli fidei, & Eccleſiæ ſacramenta, ac poteſtas Papæ poſſunt probari, & probātur per rationes neceſſarias demonſtratiuas, & euidentes. Ex lib. de articulis fidei. & lib. Contemplationum, & li. de Eccleſiaſt. prouerbijs, & lib de planctu Raymundi. Præterea 97. error erat iſte: Quòd fides eſt neceſſaria hominibus inſcijs, ruſticis; & quòd homines groſsi ingenij, & illiterati diligunt noſcere articulos fidei per fidem, & non per rationem. Sed homo ſubtilis facilius trahitur per rationem, quam per fidem. Ex lib. contemplationum. Et 98. eſt: quòd qui cognoſcit per fidem ea quæ ſunt fidei, poteſt decipi, ſed ille qui cognoſcit per rationem, non poteſt decipi. Et 100. error erat: Quòd Deus contulit ipſi Raymundo iſtam artem, & doctrinam generalem in quodam monte qui ſibi apparuit crucifixus, & contulit eam ſibi pro hu-

De Raymundi, & Lulliſtarū erroribus.

ius ſæculi tenebris illuſtrandis. Ex prolog. lib. ſent. & lib. de planctu Raymundi. Sed & poſt cētum errores, commemorantur alij Lulliſtarum, id eſt, diſcipulorū Raymundi, quorū primus eſt, ꝙ doctrina Raymundi excedit omnē aliorū doctrinam in bonitate, & veritate, etiā Auguſtini. Tertius, ꝙ Theologi noſtri tēporis nihil ſciūt de vera Theologia. Quintus: ꝙ omnes doctrinæ deſtruentur niſi doctrina Raymundi, &c. Inſuper Ioannes Gerſon etiā Pariſienſis Cancellarius, & Petrus Ciruelo Darocen. huius noſtræ Salmanticenæ eccleſiæ Canonicus lib. de 9. quæſtionibus paradoxicis. q. 6. metaphyſicali multis inuehuntur in Raymunddum, & dicunt, illuſum illū fuiſſe à Dæmone transfigurāte ſe in Angelum lucis, & omnem eius artem eſſe phantaſticam & inutilem. Genebrardus etiam noſtri ſeculi diligentiſſimus ſcriptor lib. 1. de Trin. pag. 20. idem in hac cauſa iudicium tulit. Sed quidquid ſit de hac arte (nam à multis & eruditis, & catholicis in multo habetur pretio) quod tamen de myſterio Trinitatis ſentit, hæreticum eſt. Nā vt habēt aurea illa ſanctiſſimi martyris Cypriani verba (alijs .n. teſtimonijs, & rationibus illam imaginationē refellere non eſt opus) Certè ſibi ſoli nota eſt Trinitas, & ſolus Pater ſcit Filium, Patremq́; nouit Filius: neq; à quoquā niſi eo reuelante eſt cognitus. In hac diuini magiſterij ſchola Pater eſt qui docet & inſtituit: filius qui arcana Dei nobis reuolat, & aperit: Spiritus ſanctus qui nos replet, & imbuit. Hæc ille in ſermone de Baptiſmo Chriſti, & manifeſtatione Trinitatis.

Ad argum. Quomodo Philoſophi ag nouerint Trinitatis myſterium

Id verò argumentum quod ex authoritate Philoſophorū petebatur, nam omnes Philoſophi, omnes Sybillæ, & quotquot ex gentilibus adduci poſſunt, myſterium Trinitatis videntur olfeciſſe, di-

ſe, dicendum eſt cum Alberto, Dionyſio, Marſilio, & S.Thom. ſuprà, multas ſolutiones habere: nam primò dici poteſt, quòd non per propria, vt fides docet, ſed per communiſsima quædam appropriata,& attributa explicarunt, & cognouerunt Deum eſſe ſummum Bonum, eſſe Mentem puriſsimam, eſſe Animam benigniſsimam, & cauſam rerum. Quòd ſi tria hæc vt diſtincta concipiebant, errabant planè toto cœlo, nam Mentem inferiorem,& factam à Deo putabant: Animam etiam vtroque inferiorem, & factam,& alia plura his ſimilia, quibus ignorantiam apertè teſtabantur ſe huius habere myſterij. Dici etiam poteſt ſecundò, habuiſſe eos quidem Trinitatis notitiam,non naturæ lumine, ſed quia libros legis,& prophetarum legebāt, vt dicit, ac inculcat ſæpius Euſeb.præſertim lib.11. de præp. Euang.c.10.Aut tertio, quia per conſultationem Dæmonum addiſcebant, vt dicit Dionyſ. Carth. ex Petro de Taran. Aut quarto, vt ego exiſtimo, reuelante illis Deo, & interiùs ſuggerente illa vt dicerent, ſcriberetque ad ſuorum errorum confutationem, & fidei perſuaſionem: vtque in eorū libris arma quib.illos expugnare poſſemus, haberemus. Nam quòd numine diuino Sybillæ afflatæ tam multa de fidei myſterijs dixerint, dicunt Aug.lib. 18. de Ciuitat. capit.23. Hieron. contra Iouinia. Lactantius lib. 1. diuinarum inſtitutionum, Euſebius, & alij. Quintò etiam dicendum videtur, per traditionem de ore in os, deque pectore in pectus transfuſam eſſe ab Adamo, à Moyſe, & Abrahamo,à Noe, & alijs ad Gentiles myſteriorum fidei notitiam. Nam cum AEgyptijs Græci conuerſati ſunt, teſte Euſeb. lib.10.de præparat. euangel. cap. 2. fuſiſsimè ex Ioſepho multa mutuante. Videlicet, Thales,

Prima explicatio. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Sybillæ numine diuino afflatæ ſunt.* *Quinta.* *Ab Hebræis didicerūt Gentiles.*

Mileſius, Pythagoras, Solon. Plato. Aegyptij autem edocti ab Hebræis fuere, quandiù inter eos diuerſati ſunt à tempore Iacob ad tempora Moyſi. Ab his ergo Pythagoras, & Plato & alij Philoſophi obſcurè aliquid de fidei noſtræ myſterijs acceptum illud ad Philoſophiæ præcepta accómodarunt, & poſteris vera falſis commiſcentes tradiderunt, vt verbis vtar Genebrardi lib. 1. de Trinitate. pag. 19. & docet D. Auguſt. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 28. & lib. 18. de Ciuitat. cap. 37. Vide Theodoret. lib. Græcan. aſſert. Euſeb. lib. 10. de Præparatione euangel. cap. 1. 2. & 3. Iuſtin. ad Gentes, Ioſephum contra Apionem, Sixt. Senen. lib. 2. Bibliothe. verbo, Sybilla. Eugub. lib. 1. de Peren. Philoſ. c. 15. & S. Thom. 1. p. q. 32. art. 1. Dion. 1. d. 3. q. 3. latiſsimè.

III. Secūdo quæſtio præambula. An fide præſuppoſita poſsit demonſtrari Trinitas.

VTrùm verò non ſolis naturæ viribus, ſed fide præſuppoſita tales demonſtrationes Trinitatis haberi poſsint, dubium eſt. Nam Raymundus dicebat, huiuſmodi euidentes demonſtrationes de arcano Trinitatis myſterio haberi poſſe, præſuppoſito tamen diuino lumine; Quibus demonſtrationibus iam confectis, neceſſariò conuincebantur Gentiles, & Iudæi, modò non eſſent in infidelitate obſtinati, aſſentiri prædictis myſterijs. Fauent Henricus Gand. quodlib. 8. q. 14. vbi initio, & ferè per totam quæſt. admititur Ricardum defendere, & demum concludit quæſtionem his verbis: Articuli fidei conſiderantur vno modo, vt credibilia ſolùm, & ſic non inituntur niſi lumini ſupernaturali, & non poſſunt demonſtrari. Alio modo poſſunt conſiderari vt intelligibilia, poſtquam ſunt credita, & ſic non tam innituntur lumini ſupernaturali quàm naturali, & ſic demonſtrari poſſunt. Et rurſus fuſè, & latè idem conatur aſtruere quodlibe. 12. q. 2.

Idem

Idem videntur docere Marſilius loco citato D. Bonau. lib. Itinerarij, & lib. breuiloquij quem refert Dionyſ. ſuprà, in. 1. d. 3. quæſt. 3.

Nos tamen vnica ratione probabimus huius ſententiæ falſitatem: Si enim, de lege communi, haberi poteſt demonſtratio de myſterio Trinitatis, etiam ſuppoſita fide, iam qui huiuſmodi demonſtrationem aſſequutus eſſet fide non indigeret: imò fidem habere non poſſet. Dicit Raymũdus, illum habiturum fidem in præparatione animi: nam paratus eſſet illud credere myſterium, ſi de eo demonſtrationem non haberet. Sicut de Chriſtianis Philoſophis vulgò dicimus, eos in præparatione animi tantùm fidem habere de exiſtentia, vnitate, æternitate, & bonitate Dei, quoniam de his demonſtrationem habent. Verum tamen quamuis exemplum de Chriſtianis Philoſophis adductum bene habeat, at ſanè doctrina illa per abſurda eſt. Eo enim ipſo quòd de omnibus fidei myſterijs, aliquis, etiam ſuppoſito lumine ſupernaturali, demonſtrationes conficeret, iam nullius myſterij fides reliqua illi eſſet, quandoquidē omniū haberet demonſtrationes. Dicere verò quod in via, & de lege cõmuni quis loco fidei demonſtrationem, & euidentiam myſteriorum ſupernaturalium habeat, & nullam fidem, eſt planè contra illud Pauli: Per fidem ambulamus, & non per ſpeciē. Et, Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē. Et, Iuſtus ex fide viuit. Et, Iuxta fidem hi omnes defuncti ſunt, &c. Si ergo omnes ſancti vtriuſque teſtamenti, ipſique Apoſtoli Chriſti, alijque permulti & illuminatiſsimi, & magno & excellenti ingenio præditi, fidem quo ad vixerunt in hac vita, exuere minimè potuerunt, neque vnquam aliquis illas adinuenire potuit demonſtrationes,

Reſponſio negatiua.

Obiectio.

Diluitur.

2. Cor. 5. 1. Corin. 13. Rom. 1. Abac. 2. Heb. 4. & 11.

quibus diuinorum myſteriorum ſibi compararet euidentem notitiam, & ſic fidem à ſe depelleret: profectò vanum eſt aſſerere quòd id fecerit Raymundus, cæterique Lulliſtæ, aut Henricus, Ricardus, aut quiſquam alius, etiam mediante fide, & ſuppoſita diuina reuelatione, quam de lege, cómuni omnes fideles, per Dei gratiam, habent. Verum eſt tamen quod Henricus quodlib. 12. citato. q.2. ſuperius clariuſq; lumen quàm ſit lumé fidei, videtur exigere ad huiuſmodi demonſtrationes Trinitatis inueſtigandas. Quidquid tamē ſit de hoc, id certum eſſe debet tales demonſtrationes commemoratas myſteriorum ſupernaturalium excludentes fidem, à viatore non poſſe de lege comparari. Vnde qui citra legem à Deo hac in parte fieri poſſit, quid ve cum anima Chriſti domini (cui non ſecundum legem, & in menſuram datus eſt ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſed theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei cómiſſi, & traditi ſunt) factum fuerit explicemus.

Ioan. 3. Coloſ. 2.

IIII. Quæſtio præcipua diſputanda. Tribus modis ſtat rem cognoſci.

QVæſtio itaque hinc inde excutienda, & agitanda ea eſt, An citra viſionem beatificam, alicui Viatori communicari poſſit aut cómunicata vnquam fuerit animæ Chriſti euidens notitia Trinitatis.

Ad huius intelligentiam præmittamus oportet tres à Thom. enumerari modos, quibus res cognoſci poteſt. 1. p. quæſt. 56. art. 3. Primus eſt quando nulla ſpecie, aut ſimilitudine media res ipſa immediatè coniungitur potentiæ cognitiuæ, quo quidem modo lux ab oculo corporeo cernitur, vt dicit D. Thom. ibi & in 2. Sentent. d. 13. q. vni ar. 3. in corpore. & de ver. q. 8. art. 3. ad 17. & q. 14. ar. 8. ad 4. & ſimiliter vnuſquiſque Angelorum ſuam intuetur eſſentiam, vt habet idem. 1. p. q. 56. ar.

56.ar.1.2.&3. & lib. 2. contra Gent. cap. 96. quo etiam modo beati in patria diuinam contemplãtur naturam, vt docet.1.p.q.12.ar.2. & 3. p. q.11. ar. 1.& vbique.

Secundus modus quo res cognoſci valet eſt per propriam ſimilitudinem, vel ſpeciem immediatè miſſam ab obiecto, & receptam in potentia; quo quidem modo albedo conſpicitur à potentia viſiua, & quidditas rei materialis ab intellectu humano. Tertius modus eſt quo res cognoſcitur, non per ſuam eſſentiam immediatè, nec verò per propriam ſui ſpeciem ſed per ſpeciem alterius rei habentis aliquem intrinſecum ordinem ad illam aliam, ſiue cauſæ ad effectum, ſiue effectus ad cauſam, ſiue ſimilitudinis, & analogiæ, &c. Et hoc modo per ſpeciem fumi cognoſcitur ignis, & per ſpeciem ignis fumus, & per ſpeciem creaturarum Deus, & per ſpeciem imaginis res imaginata.

Et quidem ex his tribus cognoſcendi modis, primus ad nos non attinet, nam firmiter aſſerimus, animam Chriſti myſterium Trinitatis primo illo modo, id eſt, per viſionem beatificam noſcere, vniente ſeſe diuina eſſentia ipſi animæ Chriſti. De ſecundo verò modo eſt præcipua dubitandi ratio, nempe, An ſpeciem aliquam propriam ſuæ diuinitatis communicare Deus animæ Chriſti potuerit, per quàm abſtractiuè, quidditatiuè tamen, & euidenter diuinitas conſpiceretur. Non tamen inquirimus, Vtrùm ne beatifica viſio per mediam ſpeciem diuinæ naturæ fieri poſsit, nam hoc alibi tractandum eſt: & veriſsimum cenſeo quòd data illa ſpecie non ideò deſineret viſio illa eſſe beatifica, & intuitiua, vt inferiùs obiter oſtendemus. Tertius etiam cognoſcendi modus pertractandus relinquitur, An per ſpeciem

em alterius rei, videlicet, alicuius creaturæ potuerit ſaltem quantùm ad quæſtionem, an eſt, anima Chriſti extra facialem Dei viſionem, cognoſcere euidenter myſterium Trinitatis, Quartus item alius modus, qui præteritus eſt à D. Thô. quoniam ad ſuum propoſitum minimè faciebat, non eſt à nobis prætereundus, quoniam ad noſtrum facit. An etiam quo ad an eſt, vel quia eſt, potuerit per reuelationem, & atteſtationem claram Dei, citra viſionem beatam, innoteſcere myſterium Trinitatis euidenter. Et ad hos modos reliqui reduci poſſunt, qui interdum apud probatos authores varijs nominibus diſtincti reperiri poſſunt.

V. Primũ dub. princip. An notitia quidditatiua abſtractiua Trinitatis dari poſsit.

ERgo primum dubium principale illud erit, An animæ Chriſti, & cuiuſuis alterius viatoris communicari poſsit notitia quidditatiua, id eſt, quantùm ad quæſtionem quid eſt, abſtractiua tamen, & non beatifica & facialis huius myſterij. Idque per propriam ſpeciem Trinitatis (ſi enim quidditatiua eſt, per propriam ſpeciem eſſe debet) quam quidem ſpeciem Deus produceret ſui ipſius, non quatenus ipſe eſſet obiectum cognitionis (hoc enim modo contendet D. Thô. ſpeciem Dei dari non poſſe quæ ſcilicèt, ab ipſo Deo tanquã ab obiecto naturaliter proficiſcatur ſicut ſpecies, quæ proficiſcitur ab albedine ſed in quãtũ Deus ipſe eſſet efficiẽs, & agẽs talis ſpeciei.

1. Opinio affirmatiua.

Eſt prima opinio, quæ hunc dicendi modum amplectitur: quòd ſcilicèt, myſteriorum fidei bene poteſt Deus communicare viatori notitiam euidentem, quidditatiuam, abſtractiuam, non beatificam, &c. Ita ſentiunt innumeri Theologi, quos debito ſtatim ordine percenſebimus. Verùm hæc vt ſententia percipiatur, notandum eſt quòd per notitiam abſtractiuam Gab. q. 1. prologi ar.

gi ar.1.notab. 2. ex Gerſone, intelligit eam quæ abſtrahit ab exiſtentia rei, qualis eſt notitia qua cognoſcimus roſam, quæ tamen roſa non exiſtit hibernis his noctibus quibus iſta ſcribũtur. Scotus verò in 2.d.3.q.9.§. Ad quæſtionem igitur. & in Quodlibetis, & vbique locorum, intelligit eã notitiam quæ licèt nõ abſtrahat ab exiſtentia, abſtrahit tamen à præſentia rei. Vt ſi quis rem alicubi exiſtentem, non tamen ſibi præſentem cognoſceret, diceretur abſtractiuam eius habere notitiam. Vt Aſtrologus domi ſuæ latens tempore quo re vera eclypſis exiſtit, cognoſcit euidenter eclypſim eſſe, abſtractiuè tamen, quia abſens illi eſt. Sic explicat mentem Scoti Dur. q.3. prologi, numer. 7. Franciſcus de Maironis. q. 17. Argentina. q.3. ar.1. Franciſcus de Chriſto. q.2. **Vera explicatio notitiæ abſtractiuæ, & intuitiua ex Scoto.**

Igitur doctores qui huic parti ſuffragantur, ſunt graues in primis & docti. Scotus in illa. q. 9. d.3 §. Dico igitur breuiter. Apertè dicit, de facto communicatam fuiſſe hanc ſpeciem Angelis, initio ſuæ creationis, repræſentantem quidditatiuè diuinam eſſentiam abſtractiuè. Quamuis autem deinde ſentire videatur quòd per talem ſpeciem non cognoſceretur perſonarum Trinitas, ſed ſolùm natura diuina qua ratione præſcindit à perſonis, tamen ſtatim in oppoſitam declinat partẽ. Nam cum ſibi obieciſſet in hunc modum dicens: Quando ſuppoſita ſunt in natura ex naturali neceſsitate intrinſeca, illud quod eſt ratio diſtinctè cognoſcendi naturam, erit ratio diſtinctè cognoſcendi ſuppoſita: & tunc videretur quòd Angelus poſſet cognoſcere naturaliter eſſentiam diuinam in tribus ſuppoſitis, &c. Hoc non negat Scotus, ſed ſolùm oſtendit modum quo id tunc fieret: dicit enim, quòd illa talis cognitio non eſſet naturalis, ſed ſupernaturalis, quia eſſet ab ſpecie illa **Doctores pro hac ſententia.**

illa intelligibili tanquam à cauſa ſupernaturali, & ſupernaturaliter agente, licèt quodam modo poſſet dici naturalis, quia poſſet Angelus ſpecie illa vti naturaliter. Id ipſum habet expreſsiùs, & ad noſtrum propoſitum accõmodatiùs in quodlibet. quæſt. 7. concluſione. 2.

Franc. de Mairo. q. 15. prologi ar. 2. concluſione. 1. ſubſcripſit eidem ſententiæ dicens: Intellectus noſter ſupernaturaliter eleuatus, citra beatitudinem, poteſt per aliquam ſpeciem infuſam cognoſcere diuinam eſſentiam ſub propria ratione, & ſpecifica. Et concl. 4. & q. 16. & 17. idem tradit. Idipſum habet Aureolus. q. 2. prolog. ar. 3. & alij, quorum loca, & nomina videre licet apud Alphonſum Tolet. Archiepiſc. Hiſpalenſem, & Auguſtinianum Eremitam. q. 1. prolog. ar. 3. & 4. His annumera Ioannem Maioris. q. 3. prologi ad 4. dubitationem, vbi contra Durandum multis contendit, poſſe Deum communicare viatori notitiam euidentem abſtractiuam Trinitatis diſtinctam, ſicut presbyteri Ioannis exiſtẽtis in India. Alliacenſem. S. R. E. Cardin. quæſt. 1. prologi. art. 2. latiſsimè. Et Ioannem Baſolis, & Liquetum Scoti interpretem. Sed & Thomas Argentinenſis, Generalis noſtri ordinis. q. 3. prolog. ar. 1. in initio, idem in hac eadem parte ſentit. Quamuis conſilium ſuum in melius poſt pauca retulerit. Idem ſentiunt alij, qui initio lib. 1. ſent. hanc quæſtionem ſub præſcripta à nobis forma propoſuerunt, & diſputarunt. Quamuis noſtris hiſce temporibus, doctores iſti apud noſtrum hoc Theologiæ gymnaſium tam in obſcuro dormiant, vt nullus ferè ſit qui ipſos excitare, nedum puluerem excutere, quem ob noſtram incuriam contraxerunt, aut poſsit, aut velit. Sed manuſcriptis codicibus auidiſsimè arreptis, quò à mo-

Contra eos qui libros veteres non euoluunt, ſed ſolum nouos, & manuſcriptos.

à moleſtia euoluendi libros veteres leuari poſſimus, profeſſorum Theologiæ nomenclatura arrogantiſsimè honorari percupimus. Sed vt ad locum vnde digreſſa eſt oratio, reducatur, dico complura eſſe huius ſententiæ argumenta, quæ in medium producere non grauabor, vt impugnata illis veritas, & examinata, & aurum igne magis fulgeat.

Primò ergo arguitur ratione Scoti: Quidquid Deus poteſt facere mediante ſua eſſentia, poteſt immediatè per ſuam voluntatem, cùm voluntas diuina ſit cauſa prima, & immediata omnis motionis ad extra: ſed mediante ſua eſſentia in ratione obiecti cogniti, poteſt cauſare notitiam claram, & euidentem de eſſentia ſua, ergo poterit immediatè per ſuam voluntatem, non concurrente ſua eſſentia. Talis autem notitia non erit intuitiua, quia abſtrahit à præſentialitate eſſentiæ diuinæ, igitur abſtractiua. Argumentũ huius ſent.

Secundò, & eſt argum. Mairon. ſuprà: Quandocunq; ſunt aliquæ potentiæ adæquatæ, quidquid poteſt vna, poteſt & alia: ſed memoria, intellectus, & voluntas ſunt potentiæ adæquatæ, ergo, cum intellectus Pauli, & Moyſi cognouerint per intellectum diuinam eſſentiam, dicendum eſt quòd potuerunt eius per memoriam recordari: hoc autem fieri debuit per aliquam ſpeciem, qua abſtractiuè cognoſceretur obiectum ergo. Scio Caiet. 1. p. q. 56. ar. 3. ad fin. dicere, quòd quamuis potuerit in intellectu Pauli, & Moyſi manere ſpecies rerum viſarum in obiecto non tamen ipſius obiecti. Verùm hæc explicatio facilius refellitur quã aſſeritur hoc argumento quod ex Scoto deſumitur. Tertiò, itaq; arguitur ex Scoto, in 4. d. 45. q. 3. dicente, Quòd recordatio eſt duplicis obiecti: vnus remoti, ſcilicèt, illius

circa

Omnis recordatio eſt gemini obiecti.

circa quod recordans aliquando habuit actum, & alterius vt proximi, ſcilicet, ipſius actus præteriti habiti circa tale obiectum, verbi gratia, recordor me vidiſſe Petrum: proximum obiectum huius recordationis eſt actus ille quo vidi Petrũ: obiectum vero remotum eſt Petrus ipſe quem vidi. Ex his ergo ſic formatur argumentum: Fieri non poteſt quòd quis recordetur euidenter ſui actus, quo vidit Petrum, niſi actu cogitet, & cognoſcat Petrum. Imò nihil aliud eſt me recordari actus mei quo vidi Petrum, niſi recordari ipſius Petri, vt à me viſi, ergo illius ſpecies reſeruari debet in potentia recordatiua, ſi illius debet homo recordari. Cum ergo Paulus recordaretur vidiſſe ſe diuinam eſſentiam, vt modò ſupponimus, & infrà tractabimus, ſit, vt aliquam ſpeciem haberet diuinæ eſſentiæ, & ex conſequẽti notitia abſtractiua, quidditatiua, euidens Trinitatis dari poteſt citra beatitudinem. Confirmatur contra Caietanum: quia intelligi non poteſt quomodò D. Paulus recordaretur rerum in diuina eſſentia viſarum, & non diuinæ eſſentiæ. Res enim illæ quas in eſſentia diuina viderat, nihil ſunt aliud quam diuina ipſa eſſentia, dicente D. Anſelmo, Creatura in Deo eſt creatrix eſſentia. Qua ergo ratione dici poteſt recordari Paulum rerum in Deo viſarum, & non eius eſſentiæ?

Contra Caie.

Quartò arguit Maior. q. 3. prologi, circa finẽ, contra Durand. ſic: Quidquid Deus poteſt facere mediante cauſa ſecunda in genere cauſæ efficientis, poteſt facere ſe ſolo: ſed mediante notitia intuitiua, poteſt Deus alicui communicare notitiam abſtractiuam Deitatis, qua cognoſcat quòd Deus eſt trinus, & vnus, ergo hoc poteſt facere ſine notitia intuitiua. Proſequitur Maior dicens: Si notitia intuitiua efficientiam habeat reſpectu

abſtra-

abſtractiuæ, (quemadmodum debet dicere, ſcilicet Duran.) videtur maior vera: &, ſi ſit diſpoſitio præuia ſubiectum diſponens eodem modo currit argumentum: talis diſpoſitio non requiritur reſpectu Dei.

Poſtremò. Quidquid dicat Duran. q. 3. prologi num. 14. nullum apparet incommodum, quòd me intuitiue vidente aliquam rem, Deus ſubtrahat obiectum, & conſeruet in mea potentia eundem numero actum cognoſcendi: qui licèt propterea quòd abiectum eſt abſens, non debeat dici cognitio intuitiua, at certè abſtractiuam dici, & eſſe, non eſt inconueniens, vt Sotus dum olim ſcriberet lib. 1. Summularum. capit. 3. de termino mentali, etiam aſſeruiſſe videtur. Confirmatur, Quia in ſacramento Euchariſtiæ, in quo Deus miraculoſe remouet panem, aliquo infidele ipſum cum ſuis accidentibus intuente, & illum eſſe panem intuitiuè iudicante (licet nullam cognitionem in hac vita nos habere poſſe intuitiuam, cõtendit Franciſcus de Chriſto, quæſtione. 1. prologi, contra Mai. in fin. ad 1. & Scot. in 4. d. 45. q. 3. & quodlib. 9. & 13.) contingit eandem conſeruari cognitionem in abſentia obiecti, vt Sot. dicit. 4. Sentent. diſtin. 9, quæſt. 2. art. 5. propoſitione, 1. Poterit ergo Deus, quæ ſua eſt potentia, hoc ipſum facere cum beatis, auferre ſcilicèt, ab eorũ intellectibus ſuam diuinam eſſentiam, & in ipſis viſionem, quam paulò ante habebant, conſeruare: quæ eadem numero manens diceretur abſtractiua, nam nihil pugnat, vt optimè dicit idẽ Alphon. Toletan. quæſt. illa 1. artic. 1. propoſitione 5. Quam colligit poſt impugnationem ſententiæ Aureoli dicens: Manente eadem notitia numero quantùm ad eius abſolutum, qua nunc Angelus, vel homo cognoſcit roſam intuitiuè, roſa deſinat

O eſſe

eſſe præſens intellectui in ſe ipſa, & fiat præſens in eius imagine, vel ſpecie, patet quòd eadem notitia numero non variata in aliquo abſoluto, quæ priùs fuit intuitiua roſæ, nunc erit abſtractiua eiuſdem. Non enim ſine cauſa dixit Ariſtot. 2. de ani. text. 138. Abeunte ſenſibili manet viſio in oculo. Quod & dixit D. Auguſt. 11. de Trinitat. cap. 1.

SVperius dixiſſe me memini, non hic à me in dubium eſſe vocandum, an beati, ac facialis viſio Beatorum, media ſpecie aliqua poſsit fieri. Quoniam hanc controuerſiam à meo inſtituto paulò alieniorem iudicabam. Et in eadem adhuc perſto ſententia. Quoniam tamen tanquā baſis, ac fundamentum dicendorum illa diſputatio ſupponatur, ac præmittatur neceſſum eſt, & eam mihi præmittere per tempus non licet, remittere libuit diligentem Lectorem ad AEgidium qui in Defenſorio D. Thomæ, artic. 1. rem hanc pro virili parte tractauit. Vtque nonnunquam ego à propoſito ſcopo digrediar, Thomiſtas certiores volo reddere, multis titulis obſtrictos ſe teneri AEgidio Romano, primùm quidem Generali noſtri Ordinis Magiſtro, Archiepiſcopo deinde Bituricenſi, ac demum S. R. E. Cardinali longè dignißimo. Fuit is D. Thomæ Aquinatis diſcipulus, & adiutor non degener, nam in eius doctrina tantos fecit progreſſus, vt Doctoris Fundamentarij cognomentum iure ſortitus ſit. Tantæque fuit erga præceptorem obſeruantiæ, vt non ſolùm in eum nunquam recalcitrauerit, ac licenter eius veſtigia conculcauerit, ſed ipſius potius doctrinam acerrimè propugnauerit. Fuere qui eò temporis doctrinam S. Thomæ prorſus obijcerent, aut quia ægris oculis lucem Doctoris Angelici ferre non poterant,

Aegidius Com. quis fuerit, & quantū ipſi debeant D. Thomas, & Thomiſtæ.

ſant, aut, vt aiunt, quia nebulones quidam multorum errorum nebulis puriſsimos eius libros offuderant, ac repleuerant. Quamobrem calamū ſtringere, & acuere in Thomæ maſtyges, neceſſarium ſibi eſſe iudicauit AEgidius, aut quia pauci, aut quia nulli ſupererant qui in defenſionem D. Thomæ militare, aut poſſent, aut vellent. Militauit itaque non ſine gloria, noſter AEgidius librum conſtruendo, & euulgando quem prætitulauit, Defenſorium, ſeu Correctorium in Corruptorium Fratris Thomæ Aquinitatis Ordinis Prædicatorum, vbi diligentiſsimè, & acutiſsimè ab hoſtium calumnijs aſſeruit, ac vendicauit D. Thomam. Et iam inde factum eſt, vt paulatim omnes ferè Theologorum ſcholæ ſuſceperint, fouerint, amplexati fuerint D. Thomam Vides bone Lector Thomiſta, quantum noſtro debeas AEgidio? Is ergo ſtatim in Defenſorij articulo primo, in arenam deſcendit, ac in palæſtram vocat aduerſarios, & cum eis fortiter dimicat, vt defendat doctrinam Thomeſticam, quà traditur ſpeciem aliquam diuinitatis, per quam Deus intuitiue, ac facialiter videatur dari non poſſe. Quem locum AEgidij qui conſuluerit, idoneum ac probè paratum ſe ſentiet ad ſequentem concluſionem percipiendam, quæ talis eſt.

SIT itaque vnica concluſio: Fieri non poteſt etiam per abſolutam potentiam Dei, vt alicui creaturæ communicetur notitia abſtractiua, quidditatiua, euidens diuinæ eſſentiæ, ſeu Trinitatis diuinarum perſonarum. Præſens concluſio directè pugnat cum ſententia ſuperiùs relata. Eā tenet Dur. q. 3. prologi. nu. 8. expreſsiſsimè, & in 1. d. 23. q. 2. num. 9. Idem Alphonſus Tolet. Thomas de Argent. Franciſcus de Chriſto, locis allegatis, & Capreolus in 2. diſt. 3. q. 2. art. 5. ad 2. arg. contra

VI. Non poteſt Deus dare viatori notitiā abſtractiuam, quidditatiuam Trinitatis.

Prima ratio efficax pro conclus.

ſextam concluſionem: & hæc videtur eſſe ſententia Henrici quodlib. 8. q. 14. Prima ratio pro concluſione eſt quæ adducitur ab Argentin. in illa. q. 3. prolog. art. 1. Circa finem in probatione. 2. concluſionis, quia illa notitia diuinæ eſſentiæ aut ferretur immediatè ſupra diuinam eſſentiam, vel mediatè: Primum dici non poteſt, quia tunc eſſet ſimpliciter intuitiua, de qua modo non loquimur, Reſtat ergo vt dicatur ſecundum. Et tunc arguitur: nam illud quod mediaret inter potentiam intellectiuam, & diuinam eſſentiam, aut mediaret vt obiectum cognitum, aut vt ratio cognoſcendi tantùm. Primùm eſt impoſsibile, quia tale medium continere deberet ipſam diuinam eſſentiam, virtualiter, & perfectè, ſicut cauſa cōtinet effectum, qui in cognitione cauſæ cognoſcitur virtualiter: aut ſaltem deberet æquari illi quod per ipſum cognoſcitur: ſicut effectus adæquatus cauſæ ducit in cognitionem quidditatis cauſæ. Sed nullum medium creatum dabile eſt, quod diuinam contineat eſſentiam virtualiter, aut illi adæquetur, ergo nullatenùs poterit medium aliquod dari per modum obiecti cogniti, in quo diuina eſſentia quidditatiuè, & vt in ſe eſt, cognoſcatur. Sed neque medium quod ſit ratio cognoſcendi tantum, id eſt, ſpecies intelligibilis, per quam abſtractiuè quidditatiuè Deus cognoſcatur, eſt poſsibilis, quia poſito tali medio, illa cognitio eſſet plane intuitiua: nam ſi ſpecies medians, quæ habet ſe vt ratio cognoſcendi tantùm, impediret intuitionem, tunc viſio coloris, cum fiat per ſpeciem, non eſſet intuitiua. Reſtat ergo vt abſtractiua notitia euidens, & quidditatiua dari non poſsit diuinæ eſſentiæ. Hanc eandem rationem adducunt Toletanus, Duran. Chriſtus, &c.

Secunda ratio: Quia ſi concedatur aliqua notitia quidditatiua Dei, illa debet eſſe ꝓpria ipſius Dei, ſicuti eſt: nam quæ haberetur per ſpecies alienas, qualem modò habemus de vnitate, & infinitate Dei per ſpecies creaturarum, cum non ſit per propria, ſed per aliena & extranea, non habet dici quidditatiua, ſeu quantum ad quid eſt, ſed ſolùm quātùm ad an eſt. Eſſet itaque per propria ipſius Dei. Quo poſito etiam eſſet intuitiua, & beatifica, quod negat Scotus Et probo. Quia notitia intuitiua eſt notitia rei pro vt exiſtentis actu: ſed illa quam haberet viator, eſſet Dei pro vt exiſtētis actu, ergo eſſet intuitiua. Maior eſt Gabrielis, de quo Ferrara. 2. contra Gentes. c. 96. §. ſed occurrit. Minor verò probatur, quia cum eſſet cognitio quidditatiua, vt ſupponimus, non apparet quomodo abſtraheret ab eo quod eſt de quidditate Dei: exiſtentia autem de quidditate, & eſſentia Dei eſt, non minùs quàm eius vnitas, eius Trinitas, & potentia, &c. ergo ſicut non eſſet quidditatiua Dei, ſi abſtraheret ab vnitate, Trinitate, &c. ita non erit quidditatiua, ſi abſtrahat ab exiſtentia. Dicendum eſſet ergo quòd non abſtraheret ab exiſtentia, & ſic nec eſſet abſtractiua, ſed potiùs intuitiua. Scio Aureolum apud Argentin. conari infringere hanc rationem, eò quòd eſſe & eſſentia in Deo differunt conceptibiliter: ac proinde notitia illa poſſet eſſe eſſentiæ, & non exiſtentiæ. Atque adeò eſſet quidditatiua abſtractiua. Verùm hoc faciliùs deſtruitur quàm aſtruitur: nam licèt ex eo quòd eſſentia, & exiſtentia Dei differunt conceptibiliter, optimè inferatur poſſe aliquem viatorum, qui imperfectè diuina cognoſcunt, & non per propria, vnum ſine alio concipere: at ſi conceptio, & cognitio eſt quidditatiua, & per propriam ſpeciem, fieri nequit

Non poteſt dari notitia quidditatiua Dei quæ ſit intuitiua.

Obiectio Aureoli.

Dilutio, & confirmatio noſtræ rationis.

quit quòd vnum ab alio præſcindatur, & vnum ſine alio concipiatur in re ſimpliciſsima, & ipſiſsima. Sicut qui videret albedinem impoſsibile eſſet quod à viſione coloris abſtraheret, & qui intelligeret leonē, non poſſet præſcindere ratione animalis, aut entis, propterea, quòd intrinſecè, & eſſentialiter clauditur ratio entis, & animalis in leone, ergo, &c.

Si verò quiſpiam cum Scot. & Mairone, quia accuratiùs hac in parte loquuntur, dixerit, notitiam intuitiuam eſſe rei præſentis, vt præſens eſt: ac proinde illa notitia viatoris non eſſet intuitiua, quia non eſſet rei præſentis, licèt eſſet exiſtentis. Contra hoc arguitur, noſtram vt corroboremus rationem. Primò quidem, quia Deus abſens eſſe non poteſt ab intellectu, qui omnibus rebus intimus, & præſentiſſimus eſt: ſi ergo ſemel ablato velo fidei, Deus quidditatiua, propriaque notitia ſe demonſtraret alicui, neceſſario deberet etiam intuitiuè ſe demonſtrare, quia abſens minimè eſſet, & ſic neque abſtractiuè cognoſceretur. Secundò, quia admiſſo quòd Deus eſſe abſens poſsit ab intellectu adhuc tamen notitia ſubſtantialiter eſſet eadem, modò eſſet per propria, & quidditatiua, & ſic potens eſſet beatificare, quod negat Scot. ſuprà, dicens illam non fore beatificatricem. De quò adhuc infrà. §. 7. Sanè ſi in ſenſu viſus continuaretur viſio alicuius obiecti, abeunte ſenſibili, licèt obiectum eſſet abſens, viſio tamen intrinſecè, & quò ad omne abſolutum immutata permaneret, dummodò maneret propria eius ſpecies, quæ vicaria obiecti poteſtate fungeretur, de quo infrà in ſolutione ad vltimum. Si ergo aliquis haberet notitiam propriam, expreſſam, & quidditatiuam Dei ſicuti eſt, parùm refert

Non poteſt dari notitia quidditatiua Dei quin ſit beata.

habeat

habeat Deum præſentem, vel abſentem ad eſſe ctum beatificandi illum. Certe ſi beatitudo Aſtrologi ſita eſſet in notitia eclypſis quidditatiua, & ipſe haberet propriam illius ſpeciem, qua quidditatiuè, & ſicuti eſt, ecclypſim agnoſceret, & contemplaretur, non minus eſſet beatus contemplando eclypſin abſentem, quàm præſentem. Habemus ergo poſt tam longas ambages, quod ſi daretur quidditatiua Trinitatis notitia, quantumuis eſſet abſtractiua, quia tamen eſſet per propriam ſpeciem, ſanè ſubſtantialiter eſſet eadem in perfectione & excellentia, ſolumque differret extrinſecè per relationem præſentialitatis. Ac proinde aut eſſet etiam intuitiua, aut ſaltem beatificatiua, quorum vtrumque Scotus, & ſequaces conſtantiſsimè inficiantur.

Tertià ratio quæ præcedentem corroborat eſt, quia, vt præclarè demonſtrat Argentina ſuprà, in quarta ratione, præſentialitas obiecti nihil aliud eſt quàm relatio quædam, quæ ſi abſolutæ ſuperueniat, & addatur notitiæ abſtractiuæ, nullo to in ea variato, facit eam intuitiuam: quandoquidē intuitiua cognitio illa eſt, quæ, ſcilicèt, eſt rei præſentis. Si verò auferatur ipſamet præſentialitas, notitia relinquitur abſtractiua, nulla eius facta mutatione. Dicit autem Scotus quòd ſi ſit intuitiua, erit beatificatiua, non verò ſi eſt abſtractiua. Contra quod ſic arguitur: Non eſt dicendum quòd ſolùm per hoc quòd illamet notitia ex abſtractiua fiat intuitiua, fiat ex non beatificatiua beatificatiua: alioqui relatio ſola poſita, vel ablata faceret nos beatos, quod non eſt dicendum, ergo negari non debet, quòd illam et notitia intrinſecè, & ſuapte naturæ ſit beatificatrix: atq; adeò ſiue fiat abſtractiua, ſiue intui-

Intuitiua, & abſtractiua notitia ſolū differūt extrinſecè, nō ſubſtantialiter ſunt vna, & eadem.

intuitiua propter præſentiam, vel abſentiam obiecti, non tollitur quin ſit beatificatrix. Sed huius rationis vim Aureolus apud eundem Argent. conatur effugere dicens, quòd relatio præſentialitatis non beatificat intuentem, ſed ipſa diuina eſſentia, quæ cùm eſt potentiæ præſens, nobiliſſimo modo apprehenditur: atque adeò cùm intuitiuè videtur, beat, non ſic çùm abſtractiuè. Verùm hæc ex dictis facilè refelluntur, nam poſtquàm in abſentia obiecti, adhuc notitia illa eſt eſſentiæ diuinæ, diſtincta, euidens, & quidditatiua, conſpiciturque eſſentia ipſa diuinitatis per propria, & ſicuti eſt, licèt abſtractiuè: profectò non apparet quomodo deſinat eſſe beatificatiua. Præſertim contra ipſum Aureolum retorquetur argumentum, & contra Scotum, & alios, quos eleganter retundit, ac conuincit Ægidius in Correctorio, ſeu Defenſorio in Corruptorem doctrinæ S. Thom, iam allegato, art. 1. aſſerentes, poſſe per potentiam abſolutam Dei dare ſpeciē impreſſam, qua intuitiuè, & beatificatiuè Deus videatur. Arguitur ergo: nam impreſſa illa ſpecie potentiæ, & conſeruante illam Deo in abſentia obiecti, quòd poſſe fieri diximus ſuprà, & dicemus infrà in ſolutione ad vltimum, iam notitia illa eſſet beatificatiua, quandoquidem eſſet eadem, atque anteà erat, & ſic præſentialitas obiecti non ponit, tollitve beatitudinem, ſed cognitio quidditatiua euidēs, & diſtincta obiecti, qualem haberet viator ille, vt dicit horum Theologorum ſententia.

Obiectio Aureoli.

Reſponſio.

Quarto ratio pro concluſione eſt quæ adducitur à Duran. q. 3. prol. Omnis cognitio abſtractiua ſuppōnit aliam intuitiuam: ſed viatori non poteſt communicari intuitiua Trinitatis, ergo nec abſtractiua. Qua etiam ratione vſus videtur

Fran-

Franciſcus de Chriſto.q.1. d.3.ad 3. At hanc rationem facile eſt ablegare quo ad vtramque antecedentis partem, nam quo ad primam, dicit Mai.aduerſus Durand.q. 3. prologi ad 4. dubitat.dicit etiam Sotus in Summulis, quòd & videtur conceſsiſſe Durand. hoc non procedere ſecundum potentiam Dei abſolutam, nam poſſet Deus infundere alicui intellectui notitiam abſtractiuã ſine præuia intuitiua. Nos verò de potentia abſoluta loquimur. Quod verò attinet ad minorem, facilè etiam eſt eam refellere, nã non eſt incommodum quòd intuitiuam Deus ſui notitiam cómunicet viatori: imò hæc facilius conceditur quàm abſtractiua, ſicut communicauit Paulo, & Moyſi: & tunc hac intuitiua præuia, poſſet haberi abſtractiua de eodem obiecto. Hac ergo quarta ratione poſthabita, recurrendum eſt ad tres illas præcedentes, & præcipuè ad primam iam poſitã, & explicatam. *Refutatur hæc 4 ratio & merito.*

VII. *Ad Scotum reſpõdetur.*

AD ea verò argumenta quæ ab aduerſarijs obijciuntur, reſpondentes, primùm omnium, quod Scotus aſſerebat, videlicèt, naturaliter poſſe obtineri ab angelo hãc notitiam, ſpeciem tamen ad ipſam requiſitam eſſe ſuper naturalem, hoc inquàm à Theologis admitti non debet. Nam ſi ſpecies ſupernaturalis eſt, exigit ex natura ſuã concurſum Dei ſupernaturalem ad operationem, id eſt, ad cognoſcendum per illam ſpeciem. Diceret aliquis: Forma ſupernaturaliter producta producit, & elicit ſuam operationem naturaliter, videlicèt oculus miraculoſè reſtitutus cæco. Sed qui hæc diceret, non attenderet quòd oculus, licèt ſupernaturaliter reſtitutus, eſt tamen forma naturaliſsima animalis, & ideò concurſu Dei naturali contentus eſſet ad operandum: non ſic illa ſpecies, quæ cum ſuper- *Formæ ſupernaturales exigunt concurſum Dei ſupernaturalem ad hoc vt operentur.*

 natu-

naturaliter produceretur, & eſſet ordinis ſupernaturalis, vtpote quæ obiectum ſupernaturaliſsimum repræſentaret, exigeret planè concurſum ſupernaturalem naturæ ſuæ debitum: ſicut gratia, fides lumen gloriæ quoniam formæ ſunt ſupernaturales, niſi concurſu Dei & motione ſupernaturali, ad opus applicari non poſſunt. Quòd ſi Scotum quiſquam tueatur dicens, illàm ſpeciem ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſe naturalem, licèt ſupernaturaliter infuſam, quæ plane videtur eſſe eius ſententia in illa quæſt. 9. ſub litera N. in. 2. diſtinct. 3. atque adeò ſolo concurſu Dei naturali contenta eſſet. Opponimus ei quod iam natura ſua non haberet infundi niſi naturaliter, nec haberet operari niſi naturaliter, cùm ipſa ſuapte natura ſit naturalis, licèt ex accidenti miraculoſè, & ſupernaturaliter infundatur, & operetur. Dicere autem, videri poſſe Deum quidditatiuè, & euidenter quo ad perſonarum Trinitatem, & myſteria fidei, per principium naturale, perque motionem Dei naturalem, & concurſum generalem, non eſt admodùm pium: imò videtur impium, & contra illud, Nemo nouit patrem niſi Filius, aut cui Filius voluerit reuelare. Et, Beatus es Simon Bariona, quia caro ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, &c. Et, Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te, &c. Atque adeò hac in parte non poſſumus non Scotum deſerere, quod inuiti facimus, quandoquidem præ alijs nos qui eius cathedræ in hac vniuerſitate Salmantin. meritis licèt imparibus, præfecti ſumus, arctiùs eum tueri, & propugnare tenebamur.

Replica pro Scoto. | Solutio. | Matth. 17. | Matth. 10.

Ad prim. Ad primum argumentorum, quod erat Scoticæ imaginationis fundamentum, reſpondetur,

tur primò retorquendo argumentum in capue Scoti, quod eadem ratione probaret, poſſe Deum per ſuam voluntatem ſolam, non concurrente ſua eſſentia communicare notitiam intuitiuam ſui alicui intellectuali creaturæ. Si enim mediante ſua eſſentia in ratione obiecti cogniti, cauſat notitiam intuitiuam ſui: & rurſus, Quidquid facit mediante ſua eſſentia, poteſt facere ſola voluntate non concurrente eſſentia, vt concedit Scot. certè ego non video cur non per voluntatem poſsit Deus, citra ſuæ concurſum eſſentiæ, dare notitiam intuitiuam ſui. Sed ſcio quid huic noſtræ obiectioni Aureolus. q.2. prologi art.3. Pro Scoto reſpondeat, dicit enim, quòd ſignanter dicitur in illa maxima quidquid poteſt Deus facere, &c. & non dicitur, omne ad aliquid poteſt Deus facere, &c. Cum enim intuitiua includat neceſſario reſpectum ad actualitatem, & exiſtentiam, & præſentiam obiecti, ſecundum Scotum: abſtractiua vero non ideo non ſequitur quod poſſet cauſare intuitiuam, abſente obiecto, ex eo quod poſsit abſtractiuam: quia reſpectum illum ad obiectum præſens ſupplere non poteſt, in eius abſentia: ſicut neque Patrem ſine filio facere. Hanc tamen Scoti Apologiam redarguit optimè. Toletanus ſuprà. Sed quidquid ſit de hoc, quoniam in ſolutione vltimi. §. tantiſper in huius difficultatis enodatione immorabimur, pro nunc dicimus, quod illa Maiori æquæ probaret Scotus, illam notitiam abſtractiuam potentem eſſe ad beatificandum, quod tamen ipſe negat: nam vt in ſecunda concluſionis probatione oſtendebamus. §. 6. non conſiſtit beatitudo ſanctorum in reſpectu illo ad obiectum præſens, ſed in intrinſeca perfectione, quã habet illa cognitio, ex eo quod

Arguit. Aureol. pro Scoto, cõtra nos

Solutio

eſt

eſt quidditatiua diuinæ eſſentiæ, Trinitatis, attributorum diuinorum, &c. & eſt euidens, & ſicuti eſt, & per propria, vt ibi oſtendimus. Cum ergo omnis notitia quidditatiua Dei, ſit beatificatiua, vt oſtenſum eſt, & Scotus aſſerat beatificam non poſſe dari citra intuitiuam, certè fateri tenetur neque poſſe dari aliquam quidditatiuam abſtractiuam, ſed aut nullam quidditatiuam, aut verò ſolam intuitiuam, beatificatiuam.

Altera ſolutio.

Reſpondetur ſecundò cum Argentina ſuprà q. 3. prologi art. 1. §. Ad primum igitur quæſtio. negando illam Maiorem Scoti, ſcilicèt, Quidquid poteſt Deus facere mediante ſua eſſentia, poteſt immediatè per ſuam voluntatem: quia eadem ratione ſequeretur, quidquid poteſt Deus mediante ſua potentia poſſe immediate per ſuam voluntatem ſine potentia, & ſic poſſet ſine potentia, quod eſt contradictio. Item quia cùm diuina eſſentia ſit totius entitatis & cauſalitatis pelagus infinitum, dicendum eſt, quod nec voluntati, nec alteri attributo competit infinita virtus, niſi in quantum identificatur eſſentiæ. Prætereà vel hoc cõpeteret voluntati diuinæ vt voluntas eſt, vel vt diuina eſt: non primo modo, quia tunc cõpeteret omni voluntati: nec ſecundo modo, quia vt ſic eſt idem cum eſſentia diuina, ergo in nulla actione reali poteſt ab ea præſcindi. Præterea. Omnem actiuitatem habet voluntas magis ab eſſentia quàm è conuerſo, cùm eſſentia formaliter ſit primus, & puriſsimus actus; primum autem in quolibet genere eſt cauſa omnium aliorũ, & hoc realiter in his quæ realiter differunt: vel ſaltem ſecundùm rationem in his quæ ratione differunt. Neganda itaque eſt illa Maior, ſcilicet, Quidquid poteſt Deus facere mediante eſſentia, poteſt facere ſola voluntate.

Attributa Dei non habẽt infinitatem prout præſcinduntur ab eſſentia.

Quod

Quod ſi quiſquam obijciat, vt res hæc radicitùs enucleetur, id quod optimè vidit ipſe Argentina, quòd hæ omnes rationes concludunt de eſſentia diuina, vt abſolutè ſumitur, & tunc verũ eſt, quòd nihil facit voluntas niſi priùs ordine rationis eſſentia faciat, & moueat voluntatem: at Scotus non loquitur de eſſentia hoc modo cõſiderata, ſcilicèt abſolutè & ſecundùm quòd eſt realis omnium rerum cauſa, ſed ſecundùm quòd habet rationem obiecti in eſſe intentionali & cognito: ſic enim habet rationem quaſi contractam, & ſubordinatam voluntati diuinæ, & eſſentiæ ipſi abſolutè & realiter conſideratæ. Itaq; eſſentia ipſa diuina in ratione obiecti ſubordinatur ſibi ipſi in ratione rei, & voluntati: & ſic abſque eſſentia ſecundùm hanc ſecundam conſiderationem poſſet voluntas, & eſſentia diuina ſecundùm primam conſiderata, cauſare in meo intellectu illam notitiam abſtractiuam, quod contendit Scotus. Adhuc obijcitur pro Scoto cõtinuos.

Et quidem, vt verum fatear, plurimùm mihi arridet modus iſte ſuſtentandi Scoticum fundamentum. Atque adeò aliter à nobis euerti poteſt, nimirum ſtatuendo tanquàm firmum & certum, cauſæ effectiuæ mouentis obiectiuè vicẽ, & cauſalitatem Deum non poſſe ſupplere: quia omnis cognitio importat intrinſecè reſpectum attingentiæ ad rem præſentem in ratione obiecti cogniti. Quæ quidem præſentia dato caſu quòd nõ ſit rei in ſua actuali exiſtentia, & reali præſentia (hoc enim optimè poſſet Deus ſupplere, quòd eſſet cognitio verò, & quidditatiua rei nõ exiſtẽtis realiter, & non præſentis realiter, & de facto contingit in notitijs abſtractiuis) at neceſſariò debet eſſe ſecundùm præſentiam & exiſtentiam intentionalem, ſeu in eſſe cognito, & ſic in ali- Solutio. Deus non poteſt ſupplere vicem cauſæ mouentis obiectiuè in eſſe cognito.

quo

quo repręſentatiuo. Cùm verò vt vidimus tale repræſentatiuum Dei non poſsit eſſe, certè reliquum eſſe debet, quòd ſola ſua voluntate ſine eſſentiæ ſuæ præſentialitate, dare ſui quidditatiuã notitiam, etiam abſtractiuam, Deus non poſſit. Elicitur ſolutio præſens ex Durand. quæſt. 3. ſuprà num. 13 & 14. & ex Franciſco de Chriſto ſupra quæſt. 2. prologi. in ſolutione ad 4. argumentum. Et hactenus de primo iſto dicta ſint: quæ ſi alicui multa videntur, ſciat ad ſequentium etiam argumentorum deciſionem multum iuuare, quod cũ viderit, æqui boniq́ue conſules noſtram moram prudens lector.

VIII. Moyſes, & Paulus euidenter recordabantur ſe vidiſſe Deum.

AD ſecundum principale quod nobis à Mairon. obijciebatur, reſpondetur, Diuum Paulum recordari quidem, & ſcire euidenter ſe vidiſſe diuinam eſſentiam, negamus tamen id per aliquam ſpeciem, aut imaginem diuinitatis propriam effectum fuiſſe: quandoquidem negamus illam notitiam recordatiuam fuiſſe quidditatiuam, licèt eſſet abſtractiua euidens, quantum ad an eſt ipſius eſſentiæ, & Trinitatis. Et quamuis memoria, & intellectus æqualem habent latitudinem, ita, vt quidquid intelligimus poſſimus memorari non tamen eo modo quo intelligimus: nam rem quam intelligimus intuitiuè non poſſumns memorari intuitiue. Et item, ſi res quàm præſentem intelligebamus, talis eſſet naturæ vt citra ſpeciem per ſeipſam videretur, & ſui ſpeciem relinquere non poſſet impreſſum potentiæ: tunc non fit vt quidditatiue poſſimus eius memorari, licet quidditatiue eam cognouiſſemus. Huiuſmodi eſt diuina eſſentia. & ideò licet eam quidditatiue per intellectum conſpexerint Paulus, & Moyſes, non ſequitur quod poſſint per memoriam recordari eiuſmodi diuinitatis

vatis quidditatiue, & per propria deitatis, ſed per aliena,& quo ad an eſt. Quæ omnia in ſequentibus examinanda nobis ſunt, an & quomodò fieri poſſint. Sed interim vide ſequentem ſolutionem.

AD tertium principale concedimus primũ omnium Scoto, D. Paulum non ſolum recordari euidenter rerum in eſſentia diuina viſarum, ſed ipſi' etiam eſſentiæ, quidquid Caiet. in aduerſum ſenſerit, vt vbi dictũ eſt in.2.&.3. argumento.§.4. negamus tamen illam recordationem fieri potuiſſe per propriam diuinitatis ſpeciem,& quantũ ad quid ipſius diuinitatis, ſed ſolũ quantũ ad an eſt vt dicebã modo,& dicã inferiùs. Verum quidem eſt quod doctores fere omnes ſuperiùs commemorati Dur.q.3. prologi,num. 19. Franc.de Chriſto.q.2.ad.5.& Tolet.ar.3.&.4. ad ratione 3. Landulphi. Argent. quæſt. 3. art.1. ad.7. imo & S.Thom.1.part.quæſt.12.artic.9.ad.2.&. 22. quæſtione.175.art.4.ad 3.& Caietan.ibi ſolùm admittunt quòd Paulus indiſtinctè & confuſe meminerit eſſentiæ diuinæ, quod quadamtenus ab ipſo eſt inſinuatum.1.Corint.12. ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit,&c. Quod ſi verum eſt, faciliùs nos ab his tricis & ambagib. extricabimus. Verùm quoniam, vt ego opinor, euidẽter,& diſtinctè viſionis illius, atque adeò eius obiecti Paulus meminerat, & in ſubſequentibus fateri debemus. §. 13. diſtinctam euidentem Trinitatis notitiam quoad an eſt viatori communicari poſſe, à Deo, & communicatam fuiſſe de facta Chriſto Domino, citra viſionem beatificam, vt infrà. §. 14. quoniam id videtur innuere.S.Thom.3.p.q.11.art.1. idcircò præſtat in præſenti dicere, quòd dictum per ſæpè eſt, videlicet, diſtinctè, & euidenter Paulum recordari, diuinæ

IX. Quòd Moyſes,& Paulus recordabantur.

2.Cor.12.

dictis, negando quòd aliquis intellectus habere poſſit omnia requiſita ad abſtractiuam notitiam de diuina eſſentia: nam vt alia prætermittamus, ſanè habere non poteſt eſſentiam diuinam in ratione obiecti motiui,(quod tamen oporteret habere) niſi intuitiuè, vt eam habent beati: nō verò abſtractiuè. Patet, nam hoc eſſe deberet per aliquam ſpeciem obiecti vicariam, aut repræſentatiuum creatum, quod Deus produceret ſuæ eſſentiæ: quod tamen dari omnino repugnat, vt vidimus eſt § 6. Ad confirmationem reſpondetur ſimiliter efficientiam cauſæ ſecundæ mouentis obiectiuè minimè ſupplere poſſe Deum, vt vidimus §. 7. ad 1. in fin. & nunc in ſolut. ad 4. propter intrinſecū ordinem atq; reſpectum, quem dicit cognitio, attingentiæ ad obiectum præſens, ſiue in ſe, ſiue in aliquo alio repræſentatiuo, quorum nullum eſſet in illo caſu. Itaq; non eſſet præſens in ſe, quia ſic ſolum eſt præſens beatis per beatificam, & intuitiuam viſionem: nec verò eſſet præſens in aliquo proprio repræſentatiuo, quod dari non poſſe multoties diximus.

AD vltimum reſpondetur, quòd Deo ſubtrahente omnem præſentialitatem obiecti, ita ſcilicet, vt præſens nō maneret obiectū potentiæ nec ſecundùm ſe, neq; ſecundùm ſpeciē aut aliquod aliud repræſentatiuum, impoſſibile eſt cognitionem, aut notitiam aliquam remanere neq; intuitiuam, nec abſtractiuā propter intrinſecum ordinem attingentię ad obiectū aliquo modo præſens, quem dicit notitia. Concedimus quidem quod aſſerebatur in argumento, videlicet; notitiam intuitiuam & abſtractiuam non differre eſſentialiter, & ſpecificè, Nam quæ differunt ſpecie, differunt numero, ex Ariſtot. 5. meta. cap. de vno. at hæ duę notitiæ poſſunt non differre nu- XI. Notitia dicit intrinſecū ordinem ad obiectū præſens.

 mero,

Eandem numero notitiā fieri de intuitiua abſtractiuā, & è conuerſo, per ſolā extrinſecā mutationē.

mero, quandóquidem eadem notitia non variat in aliquo abſoluto, quæ nunc eſt intuitiua, verbi gratia, roſæ, poſſet eſſe abſtractiua eiuſdem ſi roſa deſineret exiſtere, & maneret pręſens potentię cognitiuæ per ſuam ſpeciem. Et rurſus, ſi fiat præſens non ſolùm per ſpeciem, ſed per ſe ipſam, Deo illam de nouo producente, eſſet rurſus notitia intuitiua quæ paulò antè fuit abſtractiua, vt bene Toleta. tametſi Dominicus Soto, lib. 1. Summularum c. 3. lectione vnica, vbi de termino mētali diſſerit. id negare videatur. Noſter Toletan. forſitan hac in parte accuratius loquitur, dicens manere eandem numero notitiam, & ſpeciem etiam eandem, quod & ipſemet Sotus tandem ſe ipſo doctior apertè docuit in 4. d. 9. qu. 2. art. 5. propoſitione 1. Quanuis vt propoſit. 6. ſubinfert Toletan. prout includunt diuerſos reſpectus attingentiæ ad obiectum, nam vna attingit præſens, altera abſens, dici poſſunt differre ſpecificè: ſed hæc erit diuerſitas ſpeciei accidentalis, quandoquidem ſecundùm ſubſtantiam, & abſolutè maneret eadem. Ad rem ergo: Dico quòd cum Deus præſens manere non poſſit intellectui per aliquam ſpeciem, aut repræſentatiuum ſui, ſicut poteſt manere roſa, ideò non poteſt Dei dari notitia abſtractiua, ſicut datur roſæ. Videatur Duran. quæſtio. 3. prologi num. 13. & 14. vbi doctè diſſerit qua ratione potentiæ animalis ſi omnino à ſuis obiectis diſtent, non poſſint proprias ſenſationes elicere.

XII. Viſio Panis conſecrati in Euchariſtia non fit eadē & continuetur cum ea quę erat antea.

AD id vero quod de accidētibus in ſacramēto Euchariſtiæ poſt conſecrationem remanentibus, opponitur, dico quòd ſiue ſit eadem, ſiue alia notitia illorum accidentium, panisve, hoc tamen certiſſimum eſſe debet, ſcilicet, idem obiectum aut in ſe, aut in ſui ſpecie,

ſpecie, & ſimilitudine in potentia derelinqui, ex quo præſens notitia gignitur, aut præcedens conſeruatur. In noſtro autem propoſito nec eſſentia diuina ipſa relinquitur præſens in ſe ipſa, ſic enim eſſet intuitiua notitia, neque verò in aliquo repræſentatiuo, vt eſſet notitia abſtractiua: quoniam tale repræſentatiuum, tanquam impoſſibile, iam ſuprà propulſatum, & reiectum eſt §.6. Quod ſi ſciolus quiſpiam noſtrum de hac re iudicium petat, paucis illud proferemus, ſi tamen priùs conſideremus Magiſtrum Soto iam priùs nobis in 4. diſtinctio. 9. quæſtio. 2. artic. 5. propoſitione 1. & 2. ſuam de hac re pronunciaſſe ſententiam dicentem. Primò, poſt conſecrationem manere eaſdem notitias ſenſitiuas, quæ erant ante, ſcilicèt huius albi, huius ſapidi, huius rotundi, non ſolùm in ſenſu exteriori, verùm in interiori. Et ſi arguas: Erunt ergò illæ notitiæ intuitiuæ panis, & vini ſicut erant antea. Reſpondet, quæſtionem eſſe de nomine, libentius tamen ſe aſtruere, manere intuitiuas. Dicit ſecundò, non ſolùm in aſtracto notitias manere eaſdem reſpectu ſcilicet, accidentium coloris, ſaporis, quãtitatis, &c. ſed etiam reſpectu panis, & vini eſſe eaſdem, ipſaſque intuitiuas: licet enim panis, & vinum non ſint in ſe præſentia, ſunt tamen in virtute, ſcilicet, in accidentibus, quæ vim retinent conſeruandi eaſdem notitias. Dicit tertiò: Etiam intellectiuam notitiam eſſe eandem, & itidem eſſe intuitiuam panis & vini ſicut antea: notitiam inquàm ſimplicem & abſolutam, vel apprehenſiuam. nam iudicatiua non eſt eadem ſiquidẽ ibi non ſunt panis & vinum. Quod ſi obijcias: Iam ergo illæ notitiæ ſenſitiuæ, & illa intellectiua apprehenſiua erunt fallaces, & deceptoriæ, quandoquidem apprehendunt aliter quàm res ſit

Colligitur ſolutio ex ſolutione eius ad tertium argumētum, in fine articuli: Tales notitias falſas non eſſe, quia non ſunt iudicatiuæ, ſed apprehenſiuæ: in ſimplici autem apprehenſione non eſt veritas, aut falſitas. Dicit quartò, in homine infideli iudicāte ibi eſſe panē & vinū, eſſe quidē notitiā falſam, & falſum iudicium, id tamen ex accidenti contingit, aut quia ipſe credere fidei myſteriū renuit: aut verò ſecundò, quia ipſum iudicium falſum res ipſæ naturales ſua virtute inducunt: Veluti qui rectā haſtā videt, cuius media pars eſt in aqua, & altera pars in aere, fallitur, exiſtimans eſſe curuā, ab ipſa ſpecierū viſualiū refractione. Hæc ex multis quæ ibi dicit Sotus, collecta ſunt.

Refutantur duo aſſerta Mag. Soti.

CAEterùm quoniam & meum ſenſum pollicitus ſum hac in cauſa depromere, ſentio planè quædam hic à Mag. Soto ſcribendi celeritate compulſo, non ſatis accuratè dicta eſſe, ſalua pace tanti viri. Primum quidem quod aſſerit, poſt conſecrationem manere notitiam intuitiuam ſubſtantiæ panis tàm in ſenſu quàm in intellectu. Cum enim de ratione notitiæ intuitiuæ ſit præſentia, & exiſtentia obiecti, aut altera ſaltem, vt omnes fatentur, de quo ſuprà. §.5. initio, non apparet qua ratione nec præſentis, nec exiſtentis panis haberi poſſit intuitiua notitia: quàuis accidentium eandem intuitiuam remanere dici debeat, ſiquidem accidentia ipſa omnino eadem & ipſiſſima remanent, & præſentia, & exiſtentia. Alterum aſſertum Soti mihi ſimiliter diſplicet, quòd ſcilicèt res ipſę naturales ſua virtute inducunt iudicium falſum in Euchariſtia, & in exemplo de haſta. Præſtat ſanè dicere falſitatem illam iudicij minimè ex rei viſæ natura prouenire, ſed aut ex infidelitate hominis ſumentis occaſionem errandi ex illis accidentibus: aut ex ignorantia

rantia ruſtici, ſolem paruæ eſſe quantitatis, & haſtam illam partim aere, partim aqua circumſcriptam, eſſe obliquam & curuam, ignoranter exiſtimantis: nō dolo Dei, aut naturæ rerum, ſed culpa propriæ ruſticitatis, & imperitiæ. Et hæc de prima noſtræ quæſtionis quodlibeticæ parte dicta ſint. In ſecunda verò, & tertia mutabo conſilium, & breuiter me ab illis liberabo.

DISPVTATIO, AN QVANTVM AD QVAESTIOnem, an eſt, cognouerit Chriſtus per ſcientiam infuſam myſterium Trinitatis.

XIII. Opinio affirmatiua vera & tenenda

PARTEM affirmatiuam, quæ vera, & à nobis ſequenda, & amplectenda eſt, aut tenent, aut tenere videntur Caietan, Durand. Gerſon. Henric. Diony. Tolet. &c. Principio Caiet. 2.2. quæſt. 171. ar. 5. contendit euidentiam Trinitatis, & incarnationis, &c. quo ad an eſt vel quia eſt, habuiſſe prophetas. Vnde apertiſſimè ſequitur Chriſto eam non eſſe denegandam ſecundùm ſcientiam infuſam. Quod ſi quiſpiam opponat Caietano, quòd reuelata prophetis non videbantur ab illis, & ſic non poterant euidenter illa noſſe.

Prophetæ euidenter notant myſteria fidei in atteſtanda.

Obijcitur.

Diluitur.

Dicit Caieta. quòd quantùm ad id quod de myſterijs reuelabatur illis, videbantur ab ipſis: reuelabantur autem eis myſteria quantùm ad an eſt eorum, non quantum ad quid eſt. Atque ita non videbant Trinitatem, non Verbum incarnatum, ſed Trinitatem eſſe, & Verbi incarnationem futuram eſſe. Similiter in eadem

Angeli etiã habebãt euidentiã myſteriorũ in atteſtante.

2. 2. quæſtione 5. articulo 1. docet Angelos in ſui creatione huiuſmoei duidentiam myſteriorum habuiſſe, non quòd ea in ſeipſis viderent, nec euidentiam terminorum aut extremorum, quibus illa myſteria connectebantur, haberent, ſed quia videbant ea in Deo reuelante, & atteſtante ea: nam ſciebant euidenter, Deum eſſe qui atteſtabatur, & reuelabat eis talia myſteria: ac proinde euidenter aſſentiebantur illis vt veris, idque propter efficaciam huius diſcurſus: Omne reuelatum à Deo eſt verum. Hæc myſteria reuelantur nobis à Deo, Ergo ſunt vera. Maior euidens erat illis, vt conſtat. Rurſus Minor etiam euidens erat Prophetis, Angelis, & Chriſto. Certò enim ſciebant non ab alio quàm à Deo fieri ſibi tales reuelationes rerum ſupernaturalium, & ſic euidens erat eis quod tales res erant omnino veræ. Tandem ipſemet Caietan. 3. part. quæſtione 11. articulo 5. fatetur ingenuè, Animam Chriſti per ſcientiam infuſam clara reuelatione nouiſſe Deum eſſe trinum & vnum: non tamen ipſam diuinam eſſentiam nam vtrunque dicit D. Thom. ibi. Cum enim ſtatuiſſet Sanct. Tho. omnia quæ per diuinam reuelationem hominibus innoteſcunt, nouiſſe animam Chriſti extra ſcientiam beatam, excepit diuinam eſſentiam dicens: Ipſam tamen Dei eſſentiam per hanc ſcientiam non cognouit, ſcilicet infuſam, ſed ſolũ per primam, id eſt, per beatam. Quaſi diceret, quod ipſa myſteria, & complexa propoſitionalia, & articulos fidei, vt Deum eſſe trinum, eſſe hominem. Deus reuelauit ſæpiſſimè eſſe vera: ac proinde ea nouit Chriſtus per ſcientiam infuſam, nõ tamen diuinã eſſentiã, eo quod diuina eſſentia non cõputatur inter reuelari ſolita à Deo.

Chriſtus etiã habuit euidẽtiam in atteſtante myſteriorum.

Durand. in 3 diſtinct. 23. quæſtione 9. numero 12. di-

13. dicit: Hanc credibilium euidentiam habuiſſe Angelos à principio propter efficaciam illius diſcurſus ſuprà poſiti, omne reuelatum, &c. & in hoc quidem conſentiunt ſibi Caietanus, & Durand. Diſſentiunt tamen in hoc quòd Durand. exiſtimat huiuſmodi euidentiam, licèt ſolùm eſſet in atteſtante Deo, & non in rebus ipſis atteſtatis, deſtruere fidem: & ſic Angelos nunquam ambulaſſe per fidem. Et priùs in eodem libr. 3. diſtinctione 14. quæſtione 3. numero 6. & 9. dicit Chriſtum citra viſionem beatificam cognouiſſe omnia myſteria Trinitatis, incarnationis, &c. Cùm verò hæc non cognouerit per fidem, quia eam non habuit, nec verò per ſpeciem aliquam, aut repræſentatiuum Dei, nam hoc genus cognitionis iam ipſe confutauerat in q. 3. prologi & in 2. d. 23. q. 2. apparet ſecundùm Durand. non reſtare aliud cognitionis genus, quo Chriſtus myſteria iſta cognoſceret, niſi per reuelationem & atteſtationem. Deus ſentit quòd eũ euidẽtia in atteſtãte nõ ſtat fides.

Tolet. q. 1. prologi ar. 2. concluſione 3. & infrà, & ar. 3. & 4. in ſolutione ad argumenta contra eam. Dionyſius Carthu. q. 1. prologi & alij hoc ipſum approbaſſe videntur. Quin Dion. ipſe exiſtimat præter Chriſtum, angelos, & prophetas, etiam quoſdam alios ſanctiſſimos, ac Deo deditiſſimos viros hanc myſteriorum fidei euidentiã in atteſtante fuiſſe conſequutos. Sed & Gerſon Alphab. 13. lit. H. huic adhæret doctrinæ, nam dicit poſſe manere fidem cum euidentia Trinitatis, qualis eſt, inquit, in doctoribus contemplatiuis mirabiliter illuminatis à montibus æternis. Dio. verò ſic ait: Spiritus ſanctus poteſt mentem humanam ſola interiori alloquutione plenariè informare, & certificare de ſua ſupernaturali informatione, abſque hoc quòd videant ipſum Alij authores pro hac ſententia.

Verbum,aut Spiritum ſanctum.Imo ſic plurimos erudiuit, & ſic fit in viſionibus myſticæ Theologiæ,& in raptu,& ecſtaſi.Et ſtatim:Per donum intellectus clariſſimè,certiſſimè,ac ſubtiliſſimè intelligunt ea quæ ſunt fidei:ſed illuminatio iſta ſolis datur eis qui in puritate cordis, & charitate magis proficiunt,qualis fuit Sanctus frater Aegidius, qui noluit dicere, Credo in Deum, ſed ſcio Deum.Hæc Dionyſi. ſubdit autem hæc verba: In hoc lumine veritates fidei euidenter, & prorſus indubitanter cernuntur. Ad idem eſt Henricus de Gād.multis in locis vbi ſupra allegatus eſt,Quodlib.8.q.14.& quodlib.12.q.2.& quodl.6.q.2. Thomas etiam Villanouanus in Concione de feſto Trinitatis,vir planè ecſtaticus,ac plurimæ deuotionis, & ex Monacho Auguſtiniano in Archiepiſcopum Valentinum euectus, huic arridet ſententiæ, hæc verda proferens ardentiſſimam eius charitatem redolentia: Dicam fratres, dicam, & cum nimio cordis mei gaudio dicam: & ſi vobis forſan temerarius viſus fuero, dicam: Fides tua, Domine.ſanctis tuis iam vixfides eſt,quoniam de fide iam quodammodo tranſit in lucem. Et infra: Hæc tamen lux, vt ego exiſtimo, tranſit, & non diù remanet in intellectu, Deo ſic volente, ne fidei meritum deperdatur,Hæc ille. Vt verò ipſe ibidem docet, huiuſmodi euidentia minimè deſtruit fidem, quoniā & ipſa Beatiſſima Virgo quæ omni proculdubio plures,ac illuſtriores cæteris viatorib. habuit in hac vita reuelationes Dei,ac clariorem rerum credibilium notitiam, adhuc fidem nunquam exuit,quoniam illa euidentia ſolùm reducebatur ad euidētiam in atteſtante.Niſi fortaſſis aliquando facialem ac beatificam diuinæ eſſentiæ habuit in hac vita degēs intuitionem cum hac enim fides minimè ſtat.

Tem-

Tempus me deficeret ſi exactè, & ad amuſſim expendere vellē omnia quæ hac in parte expendenda deſiderantur. Sed diſputationes noſtras tēpori accommodemus, quandoquidem ipſis tempus accommodare non poſſumus. Vnica itaque concluſione breuiter quid in hac parte tenendū ſit explicabo.

Vnica concluſio. Quidquid ſit de Angelis, ac prophetis, quantùm attinet ad ſacratiſſimam animam Chriſti, negandum non eſt, imò conſtanter affirmandum, quòd præter ſcientiam beatam cognouerit myſterium Trinitatis, & cætera fidei ſacramenta per atteſtationem, ac reuelationem Dei. Sanè Chriſtum Dominum ſecundùm quòd viator erat, ac populi prædicator & doctor, notitiam myſteriorū diuinorum perfectiſſimam habere decebat. Non enim à ſcientia beata, & à ſeipſo in quantùm erat comprehenſor implorare, & quaſi emendicare debebat notitiam eorum myſteriorum quæ populos edocturus erat. Cum ergo notitia quam de his habere debuit, obſcura & ænigmatica eſſe nō deberet, poſtquam fidem non habebat: ſed nec intuitiua, vt patet, ſiquidem non erat beata. Nec verò abſtractiua per propriam myſteriorum ſpeciem, quia talis non eſt dabilis vt q. præced. vidimus, reſtat vt in atteſtante, & per diuinam reuelationem habuerit euidētem eorum cognitionem. Rurſus, actiones Chriſti quibus merebatur, & ſecundum quas erat viator, à qua cognitione regulabantur? Certum eſt enim omnes humanas operationes ad aliquam iudicij, & cognitionis amuſſim eſſe perpendendas, & regulandas. Vt actio bona moralis naturalis ſecundum rectam rationem naturalem habet dirigi. Et actiones ſupernaturales cognitione ſupernaturali, id eſt, à fide menſurantur. A-

XIIII. Chriſt⁹ per ſcientiam infuſam nouit euidēter Trinitatem per reuelationem, & atteſtationē quoad an eſt.

ctiones patriæ à viſione beatifica.&c. Iam ergo inquiro, Actiones Chriſti meritoriæ ſupernaturales, præſertim dilectio Dei ſuper omnia, cuius cognitionis regula mēſurabantur? Non rectæ rationis naturalis:nā hæc ſolū metitur actiones naturales:non fidei,quæ in Chriſto non erat: non viſionis beatæ, nā illa ſolū regulat actiones cōprehēſorū, & nō viatorum meritorias, reſtat ergo vt agnitionē myſteriorū diuinorū regulatricem illarum actionum in Chriſto conſtituere debeamus,& ſic habemus intentum.

X V. Arguitur cōtra hunc cui dentiā in atteſtante. Primo.

SVnt quibus plurimum diſplicet euidentia in atteſtāte. Nam primū arbitrātur dari nō poſſe,niſi ſimul detur in re atteſtata.Vnde pro cōperto habēt id quod Dur.aiebat,ſcilicèt, euidentiā in atteſtante deſtruere fidē.Probāt,quia ſcientia à poſteriori vnitatis, & exiſtentiæ Dei excludit fidem de ipſa vnitate & exiſtentia Dei: vnde Chriſtiani Philoſophi qui huius vnitatis Dei ſcientiam habebant à poſteriori,id eſt, ab effectib. & per creaturas, fidē eius nō habebāt, ergo à fortiori, euidentia in atteſtāte & habita per diſcurſum illū, omne reuelatū à Deo eſt verū, repellit fidē.Patet conſequentia,quia illa ſcientia à poſteriori ſolū generabat euidentiam quo ad an eſt vnitatis Dei,& per hoc excludebat fidē,ergo ſimiliter euidētia in atteſtante, quæ gignit euidētiam concluſionis quo ad an eſt,excludet fide. Confirmatur,quia ſi effectus Dei viſi,& inueſtigati à Philoſophis, inducebant euidētiā expulſiuam fidei, quare teſtimonium expreſſum & euidens ipſius Dei nō generabit euidentiā, quæ ſimiliter excludat fidem?

Secundo. Secundò arguūt, quia intelligere nequeūt quomodò quis habeat euidentiā quòd Deus reuelat, & non ipſius Dei. Si enim non videt Deū ipſum, quo-

quomodo ſcit Deum eſſe qui reuelat? Equidẽ qui non cognoſcit euidenter Petrum, certus eſſe non poterit an ipſe ſit qui ſibi loquitur. Cum ergo Chriſtus per ſcientiam infuſam, & ſimiliter Angeli, & prophetæ, non viderent Deum ipſum, nõ eſt verò ſimile quaſi euidenter ſcirent Deum eſſe reuelatorem, & atteſtatorem myſteriorũ Confirmatur, & eſt argumentum quo vtitur. Tolet. q. 1. prologi ar. 2. in probatione. 3. concluſionis, quia nõ apparet vnde ſcirent euidenter quod tales reuelationes, & loquutiones nõ fiebãt ſibi ab aliqua creatura. Vnde enim ſciebat anima Chriſti per ſcientiam infuſam, & ſupremus Angelus, quòd Deus aliquam creaturam perfectiorem & illuminatiorem ſeipſis non produxiſſet, à qua reuelationes illæ proficiſcerentur? Quippe creare potuiſſet Deus Angelum aliquem qui lateret ipſam animã Chriſti, Deo ipſum occultãte, & hoc poſſe Deum facere bene ſciebat Chriſtus per ſcientiam infuſam. Quòd autem ipſum non creaſſet, non ſciebat euidenter Chriſtus per illam ſcientiam, imò ſciebat ſe id non poſſe ſcire. Ab illa itaque creatura, aut ab aliqua alia poterant ſibi tales reuelationes fieri. Et ſic euidens non eſſet quod à Deo fierẽt. Et hæc quidem duo argumenta poſuiſſe ſat eſt. Nam breuitati conſulo.

Ad 1. arg. Enidẽtia in atteſtãte nõ excludit fidẽ: eã tamẽ excludit ſcientia à poſteriori.

Ad horum primum dicitur, creaturas habere ordinem intrinſecum ad ipſum Deum, qualis eſt ordo effectus ad ſuam cauſam. Et ideò qui ex huiuſmodi effectibus demonſtrat Deum eſſe, demõſtrat per intrinſeca rei, & ex præmiſſis intrinſecis habentibus neceſſariam connexionem cum concluſione, & ideò generat euidentiam ſcientificam, excludentem fidem. Qui verò propter teſtimonium dicentis quantumuis infallibile, & veraciſsimum infert concluſionem, non procedit

cedit per intrinſeca rei, ſed per medium omninò extrinſecum, & ideò non facit tantam euidentiã, quamuis poſſit facere maiorẽ certitudinem. Sed

Obijcitur. obijcies: Nam huiuſmodi teſtimonium Dei reuelantis, facile eſt reducere ad demonſtrationem, Quia: ita vt procedatur ab effectibus intrinſecis ad ſuam cauſam, vt ſic generetur euidentia excludens fidem, hoc modo: Deus reuelat mihi quod verbum caro factum eſt, ergo hæc veritas in mẽte Dei eſt & ſic eſt vera. Antecedens eſt euidens vt ſupponunt Durand. & Caieta. & eſt effectus intrinſecus conſequentis, nam intrinſecè præſupponitur ad reuelationem diuinam illius veritatis, quòd Deus illam veritatem præſciat, & præhabeat in mente ſua.

Soluitur. Reſpondetur tamen, quòd quamuis Deum præhabere illam veritatem in mente ſua, ſit cauſa quòd reuelet, & ex eo quòd reuelat, cognoſcam euidenter Deum illam veritatem in ſua mente præhabere, & ſic eſſe veram: adhuc nullam euidentiam veritatis ipſius myſterij habeo: quæ excludat fidem: nam omnia illa media reuelationis, & mentis Dei ſunt prorſus extrinſeca. At verò cùm ex creaturis proceditur ad oſtendendum quòd Deus ſit, verè acquiritur euidentia expulſiua fidei: nam proceditur per intrinſeca, & per medium habens intrinſecam dependentiam, & connexionem naturalem cum ipſa veritate, qualem habent effectus cum ſua cauſa præcipua, & efficienti. Nam ſcribat Deus in pariete, aut reuelet per Angelum quandam propoſitionem lingua Arabica, & reddat me Deus euidenter certum quòd ipſe eſt qui eam ſcribit, aut reuelat: procul dubio euidens mihi erit talẽ propoſitionem eſſe veram, vi illius diſcurſus: Omne reuelatum à Deo eſt verum, illa propoſitio reuelatur à Deo, ergo eſt vera. Et tamen veritatis ſub

illa

illa latentis euidentiam in re ipſa atteſtata nullam habeo, ſed ſolùm in atteſta..te, & reuelante.

Ad alterum dicô, non eſſe intellectu difficilè quòd ego habeam euidentiam quòd Deus reuelat, ſine eo quòd Deum videam. Vt enim ego euidenter ſciam quòd quis mihi loquitur, ſat eſt ſi per certiſſima, & infallibilia ſigna argumentatiuè deducam, non poſſe eſſe alium qui mihi loquitur, niſi illum, licèt illum ego non videam, verbi gratia, ſi ſciam euidenter omnes homines eſſe ignaros aliquarum veritatum; & videam mihi aliquam earum reuelari, iam euidenter elicio non eſſe hominem qui mihi loquitur, ſed ſuperiorem aliquem, licèt illum ego non videá. Rurſus, & adducitur à Tolet. ſi ſciam Deum annihilaſſe omnes creaturas intellectuales, vt certum eſt Deum poſſe facere, & poſſe me ſcire, reuelante Deo; & rurſus, ſi reueletur mihi tunc Trinitatem eſſe, iam euidenter ſcio Deum eſſe qui id reuelat; cum ſciam euidenter aliunde prouenire non poſſe talem reuelationem. Tunc itaque haberem euidentiam quòd Deus reuelat, quodque vera eſt res reuelata, ſine eo quòd Deum viderem Ad Confir. reſpondeo, illud magnum eſſet miraculum quod in natura aliquam Deus condidiſſet creaturam, quæ lateret Chriſtú per ſcientiam infuſam. Nam eo ipſo quòd aliquam Deus crearet, innoteſceret illi Chriſto. Recurrendo autem ad miraculum, fateor Deum poſſe illam creaturam condere, & abſcondere à Chriſto vt homo eſt: & tunc neſciret Chriſtus, an à Deo fierent ſibi tales reuelationes, an aliunde. Similiter viſo fumo, euidenter ego iudico eſſe ignem: ſi verò Deus faceret miraculosè fumum ſine igne, iam nulla mihi re-

Bene poteſt quis ſcire euidenter quòd Deus ſibi loquitur, ſine eo quod videat Deum.

hi reliqua eſſet euidentia. Relinquendæ itaq; res ſunt ſuis naturis: & quia rebus ſic relictis, anima Chriſti euidenter ſciebat nullam creaturam ſibi reuelare talia myſteria, profectò conſequenter ſciebat Deum eſſe reuelatorem, ac proinde veritatis reuelatæ euidentem notitiam habuit in atteſtante myſterij Trinitatis ſecundum ſcientiam infuſam.

XVI. An Paulus poſt raptum recordabatur euidẽter Trinitatis, & per quod medium.

VNum ſupereſt enodare. An Paulus poſtquã in raptu diuinam vidit eſſentiam, vt ſuppo nimus, habuerit notitiam euidentem ipſius eſſentiæ, & per quod medium? Dico, habuiſſe talem euidentiàm, cum Tolet. q. 1. prolo. ar. 2. ſub fine. Medium verò per quod eã habuit, erat omnino extrinſecum rebus viſis, vt mihi videtur. Nẽpe propriũ teſtimonium quo ſibi teſtificabatur, & reddebat certũ de tali viſione, ſicq; iudicabat euidenter eſſe Trinitatẽ quo ad an eſt, non vero quo ad quid eſt ipſius. Nam ipſius diuinæ Trinitatis non potuit habere ſpeciem, aut proprium repræſentatiuum, cum tale non ſit dabile. Forſitan Paulus cum videbat diuinam eſſentiam, habuit actũ, quo ſiue voce, ſiue mente dixit, Ego video Trinitatem. Huius autem actus ſpeciem reſeruare potuit in memoria: & ſic tranſacta viſione potuit per ſpeciem illam recordari euidenter illius actus, quo aliquando ipſe iudicauit ſe videre Trinitatem. Et ex conſequenti ſeipſum reddere poterat deinde certum quod eſſet Trinitas in diuinis, non quia recordaretur Trinitatis in ſe, ſed illius actus quem formauit, & quo dixit ſe videre Trinitatem tempore quo illam videbat. Hocq; ſufficeret ad iudicandum euidentes quòd eſſet Trinitas, nam ſic arguere poterat. Ego recordor euidenter me habuiſſe aliquando iudicium, quo iudicaui me videre Trinitatem: & nunc ſcio

cui-

euidenter me tunc fuiſſe mentitum eò quod raptus ille fuit diuinus & ſupernaturalis, quod mihi etiam eſt euidens, ergo euidenter mihi eſt verum quod ſit Trinitas. Reducebatur itaq; totum hoc ad euidentiam in atteſtante infallibili .ſ. in ſeipſo. Et pro nunc hoc mihi occurrit, aliud forſan dicturo ſi oculatius hæc liceret meditari.

POSTREMVM DVBIVM, QVO OSTENDITVR quòd per creaturas Chriſtus myſterium Trinitatis inueſtigabat, & cognoſcebat.

Qvemadmodũ in creaturis aliquid contemplari licèt, ex cuius cognitione deducitur euidenter Deum eſſe, ita merito in quæſtionem vocamus, an aliquod etiam lateat diuinæ Trinitatis veſtigium in ipſis, per quod medio aliquo diuino, & ſupernaturali lumine, citra beatitudinem, poſſit aliquis acutiſſimus & illuſtratiſſimus intellectus deducere Deum eſſe Trinum. Breuiter me expediam.

XVII. Opinio quorundã quòd ex creaturis non poteſt Trinitas cognoſci. Argumenta huius ſent.

Pars negatiua perſuaderi efficaciſſimè poteſt eo quòd pluralitas perſonarum cum vnitate eſſentiæ eſt proprium diuinæ eſſentiæ: cuius ſimilitudo reperiri non poteſt aut veſtigium in tota rerum natura. Secundò, quia quamuis verũ ſit quod in omnibus effectibus eſt reſpectus, ac relatio quædã ad ſuas cauſas, & ex hac parte creaturæ omnes reſpectum habeant ad ſuum authorẽ ac creatorem Deum, & creator ipſe ſit trinus:

non

non tamen inde fit conſequẽs quòd reſpectus quẽ creaturæ habet, ſit ad Deum vt trinum, ſed ad Deum vt vnum.

Confirm.1.quia cognitio relationis, natura ſuâ ſolùm ducit in cognitionem termini per ſe, & formalis: ſicut cognitio filij ſolum ducit nos in cognitionem patris vt pater eſt, non vt albus eſt, vt muſicus eſt, nam eſſe album, aut muſicum habet ſe per accidens ad terminandam filiationem & fundandam paternitatem. Ergo ſimiliter ex cognitione creaturarum tantùm deueniri poteſt in cognitionem Dei vt author eſt, ac cauſa creaturarum, vt vnus eſt, vt potens, vt bonus, vt ſapiens, vt æternus, vt immobilis, quia omnia iſta per ſe & formaliter concurrunt, & neceſſaria omninò sũt ad condendum creaturam. At verò eſſe trinum, eſſe incarnatum, &c. nulla ratione ex illo reſpectu qui in creaturis eſt, cognoſci poteſt, quia eſſe trinum & incarnari omninò impertinenter, & quaſi per accidens, & materialiter ſe habet ad ipſum Deum, vt creet.

Confirmat ſecundo, nam S.Thom. 1.p.q.32.art. 1.creaturas dicit fieri à Deo ratione vnius potentiæ, quæ eſt attributum eſſentiale. Et q.39.artic.4. ait, hoc nomen Deus aliquando ſupponit pro eſſentia, ſicut in hac, Deus creat. Et 3.part.quæſt.3. art.3.ait, quòd ſi per intellectum ſeparemus à deitate perſonalitates, adhuc poſſemus intelligere deitatem poſſe aſſumere naturam humanam. Certè & creare. Et Ric.de S.Vict.3.de Trini.c.16.Si ſolùm, ait, eſſet vna perſona in diuinis, in illa eſſet plenitudo poteſtatis ad creandum. De quo Sco.2 d.1.q.1.initio. Ex quo fit, Deum vt vnum eſſe per ſe, & formaliter creatorem: & ſic non referri creaturas ad trinum, ſed ad vnum Deum. Con.3.quia hoc diſcriminis verſatur inter productionem

Spiri-

Spiritus ſancti, & productionem creaturarum: quòd illa per ſe & neceſſario exigit plures perſonas, hæc verò per ſe vnam tantum expoſtulat. Quartò, quia ſi vnaquæq; creatura ex eo prçcisè ꝙ eſt creata à Deo, refertur ad Trinitatẽ, iã pertineret ad ordinẽ naturæ talis relatio, ſiquidẽ Deꝰ vt author naturæ eſt creat, non vt author gratiæ. Atq; adeò Angelus qui naturaliter cognoſcit omnia naturalia, cognoſceret etiam naturaliter illã relationẽ, & cõſequenter eius terminũ quia totũ clauditur ſub ordine naturæ, & ſic Trinitatem.

Exiſtimo nihilominus in omnibus creaturis eſſe reſpectum ad Trinitatem, & ſic poſſe Deum producere ſpeciem, per quam medio ſupernaturali lumine, extra ſcientiam beatam, poſſet aliquis reſpectum illum, ac proinde extremum euidenter cognoſcere. Quod & arbitror contigiſſe benedictæ animæ Chriſti. Non loquor de creaturis ſupernaturalibus, quales ſunt, gratia, fides, charitas, lumẽ gloriæ: nam per has & in his, quòd Chriſtus euidenter Trinitatem cognoſceret, nullus ambiget. Enimuerò effecta hæc ſupernaturalia per ſe & ex propria natura referuntur ad Deum vt Trinũ. Et ſic ſi Deus daret alicui viatori vt naturam horum effectorum euidenter noſſet, vt dare poteſt, & de facto dedit Chriſto, iam ille euidenter cognoſceret Trinitatem. Loquor ergo de affectibus naturalibus, & in his dico Chriſtũ euidenter cognouiſſe Trinitatem, per ſcientiam infuſam. XVIII. Vera ſent. quòd ex creaturis poteſt cognoſci Trinitas

Pro hac aſſertione priuſquam agamus rationibus, videri alicui poſſet, nonnihil agere S. Thomam, Henr. Tolet. Iacobum de Val. Genebr. præter Ricardum, & Raymundum ſuperiùs allegatos. Initio S. Tho. 1. p. q. 27. ar. 1. ad 3. & q. 45. ar. 6. ait omnes tres diuinas perſonas habere cauſalitatẽ

Q reſpe-

randorum. Hæc ille. Ex quibus fit, per ſe, & neceſſario diuinam eſſentiam in tribus illis ſuppoſitis debere ſubſiſtere vt producere valeat creaturas. Sanè in rebus artificiatis, forma producta nō ſolum dicit relationem ad agentem, ſed ad ideã etiam, & exemplar quo facta eſt. Toler. q. 1. prol. ar. 4. cócl. 3. ponit cognitionē deductiuã quã poſſunt habere viatores de myſterio Trinitatis euidentem, quæ nulla alia eſſe videtur, niſi hæc quã per alienas ſpecies creaturarum arguere, & deducere poſſunt Trinitatem, diuino lumine. Iacobus etiam de Valent. ſuper Pſalm. 144. initio, conniuere videtur huic parti, nã dicit Adam in initio mundi per ordinem creationis potuiſſe noſſe in ſpiritu myſterium Trinitatis, eo quod articulus creationis præſupponit articulũ Trinitatis. Et eatenus intelligi, & explicari poſſunt Ray. Rica. & Henric. quos initio retulimus. Sed & Greg. Genebrardus noſtri temporis ſcriptor doctus, & diligẽs li. 2. de Trinitate, ſuffragatur huic ſentẽtiæ, p. 169. & ad id producit exemplũ de trib. eandẽ nauim trahẽtibus: nã vna quidẽ tractio eſt, ſed tamẽ nauis tracta ad oẽs pariter tres eã trahẽtes reſpectũ habet. Ita creatio actio eſt triũ diuinarũ hypoſtaſeon, & inſeparabiliter ad condendũ, & architectandum mundum, & creaturas adunantur. Mundus ergo, & creaturæ omnes ad tres illas referuntur. Quæ verba præ oculis conſtitutiſſima oportet habeamus ad argumentorum ſolutiones inde eruendas. Quibus adde non caſu, ſed magno conſilio, vt paulò antè notauit Genebr. Moyſem his verbis creationis hiſtoriam auſpicatum fuiſſe, In principio creauit Dij cœlum, & terram: nẽpe ad innuendam Trinitatis communitatem in creatione: quæ vna cum ſit, à tribus perſonis ęquè primo facta eſt. Et de authoribus hactenus.

Adducũtur rationes pro hac ſententia.

Pro intelligentia verò rationum adducendarum, aliqua carptim ex alijs Theologiæ materijs excribere, & congerere oportet. Primum quidẽ, quòd licèt probabile ſit quòd in diuinis tantùm ſit vnum ſubſiſtere, quod tenet Duran. in. 1. d. 13. q. 2. & in. 3. d. 1. q. 2. Capr. q. vnic. artic. 3. Marſilius, & alij: & forſitan probabilius, quòd tres ſint in diuinis ſubſiſtentiæ relatiuæ, & vna abſoluta, quod placuit Scoto in. 3. d. 1. q. 2. Caie. 1. p. q. 39. & 3. p. q. 2. &. 3. & alijs, vt videre licet in Dur. in. 1. d. 26. q. 1. nu. 5. at longè probabilior eſt ſententia quæ docet, quòd in diuinis nulla ſit ſubſiſtentia communis, ſed tres relatiuæ, & in illis, & per illas ſubſiſtat natura diuina. Hoc tenent Bonauent. Ricard. Alexand. Henric. Quanuis autem exiſtentia non ſit niſi vnica in Deo, ipſaq; communis, & abſoluluta, quòd tradit Caieta. 1. p. q. 3. ar. 4. & q. 39. ar. 3. non ideò fit quòd ſit vnica etiam ſubſiſtentia: nã quanuis in creaturis conuertantur exiſtere per ſe & ſubſiſtere: at in Deo longè differunt, quia exiſtentia conuenit naturæ diuinæ adæquatè, & conuertibiliter: ſubſiſtentia verò primariò perſonis conuenit: eſt enim id quod intrinſecè conſtituit ſuppoſitum tanquam vltimus naturæ terminus, & actualitas. Quanuis Caiet. 3. p. q. 4. ar. 2. quem ſequitur, & commendat Ferra 4. contra Gent. cap. 43. dicat entitatem quandam diſtinctam à ſubſiſtentia, quam vocat perſonalitatem, conſtituere perſonam. Tres itaque ſubſiſtentias relatiuas ponere oportet cum antiquis eccleſiæ concilijs, & Patribus, ſicut autem nulla ponitur in diuinis perſona abſoluta, & eſſentialis quocunq; modo differens à tribus perſonis relatiuis, quidquid falſo opinetur Caiet. 3. p. q. 3. ar. 2. circa ſolut. ad 3. ita eſt mihi ſatis certum nullam eſſe in diuinis ſubſiſtentiam abſolutam communem, ſed ſolas tres relatiuas.

In diuinis nulla eſt abſoluta ſubſiſtentia, ſed tres relatiuæ, & per has ſubſiſtit primo Deus.

Secun-

Secundò ſcire oportet, non eſſe ponendum in diuinis indiuidum Deitatis præintellectum tribus ſubſiſtentijs, ſeu perſonis. Licèt enim præintelligamus hunc Deum exiſtentem ante perſonas, nam ante perſonas ipſas præintelligimus Deum eſſe purum actum, & habere eſſe exiſtentiæ ſuæ naturæ debitum, à qua ſingulari exiſtentia deſumere & denominare licebit concretum hoc, ſcilicet, hunc Deum exiſtentem ante perſonas: quæ videtur expreſſa ſententia Scoti, ponentis hunc Deum per ſe exiſtentem, communem tribus perſonis, ipſiſque identificatum, quæ in parte eſt ſententia Caiet. non tamen illud concretum præintelligitur vt ſuppoſitum, quia nondum vltimò terminata intelligitur natura, donec per ſubſiſtentias terminetur. Atque adeò primum ſubſiſtens quod intelligitur in natura diuina ſunt æquè primò tres diuinæ perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, vt videtur tenere Dur. in. 1. d. 4. q. 2. Capr. q. 1. Torres. q. 39. Itaque in diuinis duo ſunt ponenda concreta ſingularia, ſcilicèt, Hic Deus exiſtens in deitate, & Hic Deus ſubſiſtens in deitate: Nam à deitate exiſtente ante perſonas, ponimus, Hunc Deum exiſtentem ante perſonas (noſtro modo loquendi, nam re ipſa nihil eſt in diuinis anterius, nihil poſterius) at verò à Deitate ſubſiſtente, ſcilicet, per tres ſubſiſtentias relatiuas (nam alia non eſt) ſumimus, Hunc Deum ſubſiſtentem, ſcilicèt, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Horum concretorum prius, Hic Deus exiſtens, eſt commune ſecundùm rem, atque adeò præintelligitur perſonis & prædicatur de ipſis: ſumitur enim ab exiſtentia communi eſſentiali, quæ etiam communicatur tribus perſonis, & ipſis præintelligitur. Aliud verò concretum, ſcilicet, Hic Deus ſubſiſtens, nullum eſt

Quod ante perſonas nõ intelligim. indiuiduũ deitatis ſubſiſtens, ſed ſolum exiſtens.

Duo concreta ſingularia in Deo.

niſi Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſicut nulla alia eſt ſubſiſtentia, niſi Patris, Filij, & Spiritus ſancti.

An illud cõcretum exiſtens præintellectũ perſonis, creet.

His hunc in modum ſtatutis, dubitari & meritò poſſet, An illud indiuiduum deitatis, vel concretum exiſtens, pro vt præintelligitur huic Deo ſubſiſtenti, id eſt, Patri, Filio, & Spiritui ſancto, ſit creans, vel potens creare. Itaq; dubium eſt, an creatio conueniat primariò huic Deo exiſtenti, & ſecundariò huic Deo ſubſiſtẽti, id eſt, trib. perſonis, ita vt quando formatur hæc propoſitio Deus creat, illi voci, Deus, correſpõdeat immediatè in re ipſa aliquod præintellectum tribus perſonis, quod creare poſſit: an verò nihil aliud quod creare poſſit illi voci correſpondeat immediatè, niſi tres perſonæ, ſcilicet, Pater, Filius, & Spirit⁹ ſanctus. Quoniam tamen magnum eſſet piaculũ me nunc tot, tamq; grauium diſputationum pelago immergere, cum plura alia ſpacia enauiganda ſuperſint, & ſatis ſuperq; in hac, q. immoratus ſum, idcircò breuiſſimè ſtatuo, illi voci, Deus, in hâc propoſitione, Deus creat immediatè correſpõdere tres diuinas perſonas. Itaq; actio ipſa creandi per ſe primò, & immediatè tribus perſonis conuenit, ac proinde nihil præintelligi poteſt illis, quod creare poſſit. Ratio facilè ex hypotheſibus colligitur, ſiquidem id quod præintelligitur tribus perſonis non eſt ſubſiſtens, non eſt ſuppoſitum, quantumuis ſit per ſe exiſtens. Id ſupponimus ex dictis: ergo nec eſt potens creare. Patet conſequentia, quia actiones non ſunt ſolùm per ſe exiſtentium, ſed ſubſiſtentium & ſuppoſitorũ, & ſic actio creatiua conuenire illi concreto deitatis non poteſt, ſcilicèt, huic Deo exiſtenti, ſed ei quod primò ſubſiſtit: & hoc eſt illud indiuiduum ſubſiſtens, quod primò & immediatè eſt Pater,

Nõ poteſt intelligi Deus vt creans donec intelligatur ſubſiſtes in trib. perſonis.

Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Porrò quod toties inculco, non poſſe Deum creare, donec intelligatur ſubſiſtens intelligo, non quòd à ſubſiſtentijs habeat potentiam ad creandum, niſi tantum tanquam à conditione ſine qua non: formale nãque principium non habet a ſubſiſtentia, ſed ab eſſentia, ab intellectu, à voluntate, &c. Itaque creaturæ debent dicere reſpectum ad creatorem ſed huiuſmodi eſt primò & immediatè illud ſubſiſtens deitatis, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, ergo ad illum referuntur. Et quidem hæc ratio ſolutionibus argumentorum adiũcta, inſtar mille nobis eſſe debet, temporis anguſtia magnopere preſſis.

AD primum fateor, pluralitatem perſonarũ in vna natura eſſe propriã Dei: at inde non ſequitur quod in alijs à Deo non poſſit eſſe reſpectus ad illam pluralitatẽ. Ad 2. patet ex dictis. Ad primã confir. concedo, creaturas per ſe, non exigere talem reſpectum ad Deũ vt Trinũ at quia de facto cauſa productiua earũ eſt trina in perſonis, & ipſæ de facto procedunt à trib. illis, idcircò ad tres perſonas referuntur. Sanè aqua calida per ſe loquendo ſolùm reſpicit cauſam habẽtem calorem: quòd verò talis cauſa ſit Sol, aut ignis, ab aqua calida per ſe loquẽdo nõ reſpicitur Si tamen de facto calefacta eſt à ſole, opus eſt vt de facto ad ſolẽ referatur. ita ergò licèt nõ per ſe ſed per accidens habeant creaturæ quantũ eſt ex ſe, quòd à Deo trino procedãt, quia ab vno æquè poſſent procedere: quia tamen de facto à trino producuntur, apparet quod referri ad tres perſonas debeant. illud vero de reſpectu ad patrẽ muſicum vel album, non facit ad rem. Nam Patrem eſſe album vel muſicum non ſolum accidit filio, XIX. Arg. reſp. Creaturæ per ſe nõ referuntur ad Trinitatem de facto tamen referũtur.

ſed & patriat verò Deum eſſe trinum vt creet, licèt accidat creaturis, non tamen accidit Deo. Et quidem pro nunc ſatis, ne in immenſum creſcat opus.

In hac, Deus creat, Deus pro quo ſupponat.

Ad 2. confir. dico, ita eſſe vt S. Tho. vult. verùm inde ſolũ habemus, quòd creatio eſt actio communis diuinarum perſonarum, & quæ vno & eodem formali principio exiſtente æqualiter in tribus, habet fieri, nimirum vna & eadem ſapientia, bonitate, potentia, &c. ad differentiam actionũ notionalium, quarum formale principium non eſt aliquid commune. Ad aliud ex q. 39. reſpondemus mentem D. Thomæ eſſe quòd in hac, Deus creat, nomen Dei ſupponit pro eſſentia, id eſt, nõ ſupponit determinatè pro aliqua perſona diuina, ſicut in hac, Deus generat, ſed cõmuniter pro omnibus. Ad aliud ex 3. p. dico ex doctrina eiuſdem, ibi. q. 3. ar. 3. ad 1. vbi ſic ait: Excluſis per intellectum proprietatibus perſonalibus, remanebit in conſideratione noſtra natura diuina vt ſubſiſtens, & vt perſona. Quibus verbis ſatis enucleatè D. Thom. aperit, non loqui ſe de eo quòd nunc eſt, alioqui abſtractis per intellectũ proprietatibus, id eſt, tribus perſonis, illud quod remanet, erit perſona, & ſic de facto erunt quatuor perſonæ. Loquitur ergo de eo quod eſſet, ſi per impoſſibile excluderentur tres illæ ſubſiſtẽtiæ & perſonalitates relatiuæ. Et tunc, remaneret eſſentia diuina, aliter quàm nunc ſe habet: nã tunc ſe haberet vt ſubſiſtens, & vt perſona, & vt aſſumens & creans: quo quidem modo nunc non ſe habet. Nam præciſis ſubſiſtentijs perſonalibus nulla remanet ſubſiſtentia, qua Deus aſſumat, aut creet. Porrò Ricardus contendit, non quòd modo creet illa vnica perſona præintellecta tribus, quia ſanè nulla eſt talis: ſed quod ſi non eſſet niſi vna

Secluſis perſonalitatib. an Deus poſſit aſſumere, &c.

vna perſona, illa quidem crearet, vt & habet Scotus explicans Ricardum, in 2.d.1.q.1.ad fin.ad1.ar. in oppoſitum. Sed tamen tunc negotium diuinitatis, & creationis aliter ſe haberet: nam tunc crearet vna perſona, nunc vero tres ſunt quæ creant.

Ad 3. confirmationem dicimus, inter productionem Spiritus ſancti, & productionem creaturarum, quàm plurimas, imo & innumeras & infinitas differentias eſſe aſſignabiles. Verùm quæ ad propoſitum ſpectat, eſt quod productio Spiritus ſancti non ſolùm quantum eſt ex parte ipſius productionis, ſed etiam quantum eſt ex parte rei productæ, & ipſius etiam principij productiui, exigit per ſe & ſuapte natura quod ſit à pluribus ſuppoſitis. Cæterùm creatio, licet quantum eſt ex parte principij productiui, per ſe habeat produci à pluribus ſuppoſitis, ad hunc ſenſum quod principium creans natura ſua ſunt tria ſuppoſita, & quoaduſque intelligatur diuina natura ſubſiſtens in his tribus ſuppoſitis, non intelligitur vt actu creans vel operans ad extra, nam non ſine cauſa dixit Ariſt. Actiones eſſe ſuppoſitorum, nihilominus tamen natura ipſa creationis aut creaturarum non exigit quod ſit à tribus, quandoquidem ex ſe æquè bene ab vna perſona, ſi ſola eſſet vna in diuinis, fieri poſſet, ſicut modo de facto fit à tribus. Per hoc tamen non tollitur quin ſuppoſito quod à tribus de facto procedunt creaturæ, ad tres de facto referantur. Illud vero axioma, Actiones ſunt ſuppoſitorum, Scotus in 4. d. 12.q. 3.ad 2. principale, dicit eſſe falſum, nec eſſe Ariſtotelis, vt vulgo refertur ex 1. Metaph. Sed quidquid de hoc ſit, negari non poteſt axioma illud; nam & D.Tho. eo vtitur in 1.d.5.q.1. art. 1. & ferè de veri.q.20.ar.1.ad 2.& 3.& communiter omnes.

Spiritus ſanctus exigit vt procedat à pluribus perſonis, nõ ſic creaturę.

Actiones ſunt ſuppoſitorum.

Reſpectus creaturarũ ad Trinitatẽ eſt naturalis & tamẽ nõ cognoſcitur ab Angelo.

Verùm hoc preſſiùs examinari per tempus non vacat.

Ad vltimum, admitto, reſpectum illum ad ordinem naturę pertinere: nego tamen inde colligi quòd Angelus, qui comprehendit creaturam, cognoſcat illum reſpectum. Nam bene ſtat comprehendi rem, non cognitis illis reſpectibus, qui per ſe non conueniunt tali rei: & talis eſt reſpectus ille creaturarum ad Trinitatem. Sed inſtas, ille reſpectus ſecundùm entitatem eſt naturalis, vt faſſi ſumus, ergo intra ordinem naturæ eſt producibile aliquod lumen, cui ille reſpectus ſit proportionatus in ratione obiecti. & conſequenter terminus, qui eſt Trinitas. Concedimus, illum reſpectum eſſe naturalem, atque adeò cognoſci per naturam poſſe. Verùm ex hoc non ſequitur, quòd diſtinctè & in particulari etiam ſit eius terminus cognoſcibilis per naturam. Suppetunt exempla paſſim, nam non oportet, vt qui cognoſcit potentiam viſiuam, cognoſcat diſtinctè & in particulari omnem colorem. Rurſus, appetitus & reſpectus, qui in nobis eſt ad Deum clarè viſum, naturalis eſt, vt doctiores aſſeuerant: neque tamen inde fit quòd ad cognoſcendum hunc reſpectum & appetitum, oporteat eius terminum diſtinctè & in particulari cognoſcere, id eſt, ſub propria ratione viſionis beatificæ ſupernaturalis.

Obijcitur.

Soluitur.

(∵)

QVAE-

QVÆSTIO TERTIA POSITIVA.

Vtrùm Pſalmi Dauidici ſoluta oratione, an verò carmine conſcripti ſint, & quo carminum genere.

VT legentium voluptati, & non ſolum vtilitati conſulamus: ſi tamen futuri ſint qui lucubrationes has noſtras legant, ſique voluptas aliqua ex earum lectione capi poſſit, operæ precium facturum me exiſtimo, ſi difficillimis ſcholaſticæ Theologiæ quæſtionibus, pariter & vtiliſſimis, quaſdam alias, quas gratiores & plauſibiliores futuras credo, adpoſuerim, Nam materiarum varietate, & permutatione leuatur tædium, aut minuitur. Ac proinde poſteriores iſtæ quæſtiones nouitate & iucunditate ſui, lectorem à moleſtia liberum, beneuolum reddet pariter & attentum. Et quidem licet quæſtiones curioſas examinare velle meritò prohibeamur à D. Paulo, & à Patribus, non ideò à propoſita ego diſputatione deterrebor, quandóquidem quæſtio quæ à me ſuſcipitur diſceptanda, non minus habet vtilitatis quàm curioſitatis, vt iam licet videre. 1. *Tim.* 6.

I. *Hæretici exibilant nos quòd dicamus Pſalmos eſſe carmina.*

PRofectò vtiliſſimum erit oſtẽdere Pſalmos Dauidicos carmine conſcriptos eſſe: nam Iulianus Auguſtus apoſtata olim, noſtra verò tempeſtate Anabaptiſtæ (primum horum referente D. Cyrillo Alex. lib. 7. contra Iulianum: alterum Syxto Senen. libr. 8. Bibliothecæ ſanctæ) hinc

hinc arma ad impugnanda veteris teſtamenti volumina deſumpſerunt. Accuſabat Iulianus Euſebium Cæſarien. quòd multas carminum ſpecies in veteri teſtamento reperiri, falsò perſuaſiſſet. Anabaptiſtæ videntes multis carminum generibus olim quoſdam veteris teſtamenti libros eſſe compoſitos, qui tamen nunc proſa, ſolutaque oratione leguntur, irrident & exibilant noſtra Biblia, quaſi adulterata ſint & corrupta. Nā quod vitiati ſint ab impijs Iudæis libri veteris teſtamenti, quodque Hebraici codices, quibus nunc vtimur, ſæpe ſepiùs à veris originalibus differat, licet ego ſequutus alios negem, affirmant tamen quàm plurimi ſcriptores cum primis docti & catholici, Iacobus de Valentia in Prologo Pſalmorum, Tractatu 6. Lætmatius lib. 8. de inſtauranda religione, c. 6. Lindanus lib. 1. de optimo genere interp. cap. 1. 2. 3. & 4. Melchior Cano lib. 2. de locis c. 13. & 14. Titelmanus, Galatinus, &c. & alij quàm plurimi, vt ex antiquis ſilentio nunc prætereamus Iuſtinum Martyrem, & alios.

Negandū eſt quòd ſacri codices fuerint nūquā à Iudæis corrupti.

Hæretici appellant Dauidem, vatē profanum.

Sciendum etiam referente Philaſtrio Brixien. in Catalogo hæreſeon. c. 117. fuiſſe hæreticos, qui aſſererent Dauidem profanarum ac ſæcularium cantilenarum fuiſſe compoſitorem. Et in Epiſtola Concilij Antiocheni, quæ habetur in Euſebio, lib. 7. hiſt. Eccle. c. 25. & in Elencho hæreſum Gabrielis Prateoli, idem error Paulo Samoſateno aſcribitur. Anabaptiſtæ noſtro ſeculo aſſerunt, librum Pſalmorum non à Dauide, ſed à recentioribus quibuſdam Iudæorum Rabbinis poſt mortem Chriſti fuiſſe conſcriptum, vt haberent Hebræi ad captiuitatis ſolatium cantilenas nonnullas, quibus publicè in Synagogis ſuis conuenientes orando, & canendo, ſuis inimicis multas calamitates, ſibi verò multam ſalutē & fœlicitatem precarentur. Tan-

Tandem ſunt qui exiſtimantes metricum ſcribendi genus eſſe molle,& profanum.& duntaxat ad fabulas componendas a [illegible]tum, aut ad vanos & impuros affectus iræ,vel amoris delineandos adinuentum, perſuadere ſibi non poſſunt aliquos ſacros libros poeticè conſcriptos eſſe. Quin & hanc ob cauſam librum Iob fuerunt qui putarét non eſſe rem veram,quæ geſta ſit,ſed Tragicomędiam Hebræorum,vt eam appellant Anabaptiſtę ac purum figmẽtum poeticum:aut ſanè rem quodammodo veram,ſed multis permixtam fabellis & figmentis,ſicut Homerici,aut Virgiliani libri qui perpaucas veritates multis conſperſas nugis, & mendacijs continent. Vides iam. bone lector, diſputationis noſtræ neceſſitatem,& vtilitatem? Sed vt voluptatem etiam experiaris pauliſper expecta.

Alia obiectio hæreticorum.

PRincipiò vt altiùs rem iſtam repetamus,ſupponendum eſt magnoperè decuiſſe, vt aliquot veteris teſtamenti libri carmine conſcripti eſſent. Eſſet itaque ſacrorum Bibliorum libris intertextus aliquis,qui poematum theſaurus compellaretur, quique non proſa, ſolutaque oratione,vt reliqui,ſed poeticè & rythmicè procederet. Et quidem hanc hypotheſim fulcire & confirmare multis debemus præſidijs, & tribus præſertim. Primò, oſtendendo quàm gratiſſimã ſemper Deo Opt. Max. fuiſſe poeſim & muſicam. Secundo, multam eſſe vim Muſicæ, & poeſeos ad animos hominum permouendos, & concitãdos, & in vtranuis partem flectẽdos.Tertiò,qua ratione in hoc vniuerſitatis libro, id eſt, in mundo iſto viſibili carmina rerum fecerit Deus,vtq; creaturæ omnes debito, & congruentiſſimo ordine inter ſe diſpoſitæ, miram poeſim, & pulcherrimam muſicam reddant.Quæ tria ſi oſtenderimus pate-

Iacitur fundamentũ totius quæſtionis.

patebit certè aditus ad conuincendum, decuiſſe vt aliqui bibliorum libri carmine conſcripti ſint Deo ita diſponente, & prouidente.

II. Quod mauult Deus laudari ſe verſu quàm proſa, tractatur latiſſimè.

PRimum horum trium initio probabimus, ſi ex ſeculari literatura aliquot exempla, & teſtimonia mutuauerimus, & in noſtros vſus couerterimus, iuxta præſcriptũ canonem D. Aug. 2. de Doctrina Chriſtiana c. 40. Nam quòd carmina auribus Dei gratiſſima ſint, Flaccus ad Auguſtum in Epiſtola 1. libr. 2. dixit hunc in modum.

Carmine Dij ſuperi placantur, carmine Manes.

Et Ouidius 1. Triſt.

Exonerant magnos carmina ſæpe Deos.

Quinimò neq; preces olim ad Diuos fundebantur ſoluta oratióne, apud Ethnicos Theologos, ſed metrica, vt patet ex hymnis Pindari. Et Macrobius lib. 2. in Som. Scipionis cap. 3. in ſacrificijs, & Deorum laudibus carmina olim adhiberi ſolita, dicit. Quod ex Neotericis tradit Bartholomæus Caſſanæus Catalogi gloriæ mundi, parte 10. conſideratione 51. ſed & Ariſtotel. 1. cœli, hymnis Deum honorari ſolitum à Pythagoricis, tradit. De quo Iacobus de Valen. ſuper Te Deum laudamus, in illo verſu, Tibi Cherubim. Sed profanis ijs ſacra miſceamus. Filij Aſaph, & Hemam, & Idithum prophetabant in cytharis & pſalterijs. Heliſæus vt vaticinaretur, iuſſit adduci ſibi pſaltẽ. Cumq; caneret pſaltes facta eſt ſuper eum manus Domini, id eſt, requieuit ſuper eum prophetia vt explanat Chaldaicus. Ecce carminum & muſicæ vim, quæ tanta eſt vt illa diſponerent ſe prophetæ ad ſuſcipiendum propheticum ſpiritum: quod minime facerent niſi exiſtimarent rem gratiſſimam ſe Deo facere, ſi eum rythmis

1. Paral. 25. *4. Reg.* 3.

Cãtu, & muſica diſponebant ſe prophetæ ad prophetãdũ

&

& inſtrumentis muſicis inuocaſſent,imò & quodammodo prouocaſſent ad prophetiæ donum conferendum quod & tradit: Lyranus ibi.4.Re.3. Et Stunica Auguſtinian.libr.1. de vera relig.cap. 19. latiſſimè, contra noſtri ſæculi hæreticos, qui ſacra carmina,& cantum damnant.

Eſt verò præclariſſimum huius veritatis argumentũ, quòd diabolus vehementiſſimo odio proſequitur muſicam. Cum enim in Saulem nequam nequior ſpiritus irrueret, Dauid carmine & cythara dæmonem propulſabat,& Saulem exhilarabat. Quod non ſolius diuini verbi virtute ſed virtute etiã muſicæ factum dicit Ioſephus lib.6.antiq.cap.9.& D.Aug.10.Conf.c.33.& Iacobus Valent.pologiin Pſalterium tractatu.1.cap.3. & Burgenſis in Addit. 1.Reg 16 dicens. Dicere quod hoc fieret ex merito Dauid, ſeu per orationes eius alienũ eſt à litera, quæ ſolum facit mentionem de actu pſallendi. Dæmon itaq; qui (vt verbis vtar F.Thomæ à Villanoua Valentini Archiepiſcopi in ſermone de viſitat.Virg.) deridet vibrantem haſtam,& duriſſimos malos pro nihilo pendit, ad citharæ ſonitum tremefactus recedit,& quem nulla vis ſuperat,ſuperat harmonia. Hæc ille.Et ratio eſt. Nam cum alioqui perturbata tumultuantium confuſio, & inordinatus clamor ſit illi gratiſſimus, non poteſt concors carminum, & muſicæ ordo ineſſe illi infeſtiſſimus. Sed & gloſſa Ordina.ibidem 1. Regu. 16.ex mente Boetij, philoſophum quendam tactu citharæ dicit ab obſeſſo corpore pepuliſſe dæmonium.

Quod vehementer Diabolus odit cantum,& muſicam. *1.Reg.16.* *Iob 41.*

Demùm publicus ſanctæ Eccleſiæ vſus,& mos collaudandi Deum hymnis & canticis, plurimũ habet authoritatis ad demonſtrandum id Deo eſſe gratiſſimum. Quod tractat D. Thom. 2. 2. quæ-

Mos ſanctus Eccleſiæ cãtandi hymnos,&c.

quæſtione 91. articulo 2. ex Ariſt. Aug. & Boethio. Nec contra hoc eſt D. Hierony. in c. cantantes. 92. d. Vnde & organa, pſalteria, cæteraq; inſtrumenta muſica tùm nunc temporis in lege gratiæ, tùm verò olim ſub veteri lege, maximè fuerunt in vſu viris eccleſiaſticis. Adde in Eccleſia etiam triumphanti, muſicę & carminum vſum eſſe: nam quod paſſim in Apocalypſi legimus ſanctos homines perſonaturos Alleluia, & laudes & cantica, non tranſlatitiè & metaphoricè, ſed voce vera ac ſonora intelligendum eſſe, habet D. Tho. ex D. Auguſt. & Gloſſa in 2. d. 2. q. 2. art. 2. ad 5. & lib. 4. d. 44. q. 2. art. 1. q. 1. in corp. & ad 4. Quod tamen qua ratione fieri poſſit, nam planè eſt punctum longè difficillimum explicatu, quomodò voces illæ & loquelæ formentur in cœlo empyreo, cum ibi non ſit aer, in quo ſolo nata eſt vox formari, & deferri ad aures audientium, quæ difficultas difficillima viſa eſt Henrico quodli. 7. q. 7. forſan antequam àb hodiernis diſputationibus me expediam, diſputabo. q. 6. ſchol. ad finem.

Quòd in cælo etiam eſt vera, & ſenſibilis muſica.

III. Tractatur latiſſimè quòd magna ſit vis muſicæ ad animos commouendos. *Iſai.* 48. **Nota.**

Secundum præſidium, quo munire illam debemus hypotheſim, eſt oſtendendo quanta ſit vis muſicæ ad animos hominum concitandos. Hùc ſpectare dicit D. Tho. 2. 2. q. 91. illud Iſai. 48. Laude mea infrænabo te ne intereas. Nam diuinis canticis infrænatur homo, & coercetur ne per viciorum præcipitium rapiatur. Nihil verò refert hunc locum Iſaiæ ab alijs ſic verti, Frænũ injiciam mihi tui cauſa, vt ſint verba Dei, qui propter nos aliquando humanitatis frænum ſibi iniecturus erat, quo à furore & ira, qua olim in homines ſolebat excandeſcere, ſe ipſum temperaret, & cohiberet. Sed vim muſicæ ampliùs oſtendamus. Ariſtot. 8. Politicorum cap. 5. ſic dicit: Habet Muſica naturalem voluptatem, per quam il-

lius

lius vſus cunctis ætatibus; cunctiſque moribus eſt acceptus. Et infra: Harmoniarum diſtincta eſt natura, ita vt qui audiunt aliter diſponantur, nec eodem modo ſe habeant ad vnamquamque ipſarum, ſed ad quaſdam flebiliter, & contracte magis, puta ad eam quæ appellatur Lydia mixta: ad quaſdam verò mollius ſecundùm mentem, ad aliam mediocriter. Phrigia vero diſtrahit ac rapit animum. &c. Ex quibus tandem colligit, muſicã poſſe animi mores in melius permutare, qua ob cauſam in ea pueri ſunt inſtituendi: quod & docet Philo. lib. de agricultura pag. 166. Docet autẽ ibidem Ariſt. cognationem quandam eſſe nobis cum harmonijs, & rythmis, & multos iam olim ſapientes dixiſſe animum hominis aut eſſe, aut habere harmoniam. Iſti verò ſapientes fuere antè Ariſtöt. Pythagorici, & Platonici: poſt ipſum Iamblichus Alexander Afrod. lib. 1. probl. prob. 119. Quint. lib. 1. c. 16. Boetius lib. 1. de muſica ca. 1. Plutarchus in Sympoſiacis, & ex moderniis Cœlius Rhodig. lib. 5. lect. antiqua. à cap. 20. Præ reliquis verò D. Auguſt. 10. conf. c. 33. vbi ſic loquitur: Omnes affectus noſtri habent proprios modos in voce & cantu; quorum neſcio qua occulta familiaritate excitantur. Et infrà, Cum reminiſcor lachrymas meas, quas fudi ad cantus Eccleſię tuę in primordijs recuperatæ fidei meæ, & nunc ipſo commoueor. Platonis verò in Tim. verba ſunt iſta: Data nobis eſt harmonia non ad voluptates rationis expertes, ſed vt per eam diſſonantem circuitum animarum componamus, & ad concentũ ſibi proprium redigamus. Refert Franc. Geor. Venet. tom. 5. ſect. 4. nu. 316.

Mẽs noſtra, & animus habet cũ cãtu, & muſica cognatiõnem multã.

Sed Macrobium pulcherrimè hanc tractantẽ materiam lib. 2. in ſomnium Scipionis. c. 3. auſcultemus. Ideo, inquit, in hac vita omnis anima mu-

Nota verba Macrobij.

ſicis ſonis capitur, quia in corpus defert memoriam muſicæ, cuius in cœlo fuit conſcia. Et ita delinimentis canticis occupatur, vt nullum ſit tam immite, tam aſperum pectus, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Et mox. Denique omnis habitus animæ cantibus gubernatur, vt & ad bellum progreſſui, & item receptui canatur cantu & excitante, & rurſus ſedante virtutem. Dat ſomnos adimitq́;, nec non curas & immittit, & retrahit: iram ſuggerit, clementiam ſuadet, corporum quoq; membris medetur. Ecquid mirum ſi inter homines muſicæ tanta dominatio eſt, cum aues quoq;, vt luſcinia & cygni, aliæve id genus cantum veluti quadam diſciplina artis exerceant? Nonnullæ verò, vel aues, vel terrenæ, vel aquatiles belluæ, inuitante cantu, in retia ſponte decurrant: & paſtoralis fiſtula paſtum progreſſis quietem imperet gregibus. Hæc ille & alia. Ex quibus multa in ſuas lectiones tranſcripſit Cælius lib. 5. cap. 21. & Caſſanæus parte 10, conſideratione 51. Sed & Quintilianus libr. 1. cap. 16. Natura, inquit videtur ad tolerandos facilius labores muſicam, veluti munere nobis dediſſe. Siquidem & remiges cantus hortatur, & quamlibet rudis modulatio, &c. Sed & apud antiquos exploratum fuit mutationem muſicæ mutationem etiam morum in Remp. inducere. Nam Boethius libr. 1. de muſica cap. 1. ſic dicit: Plato cauendum exiſtimat, ne de bene morata muſica aliquid permutetur: nulla enim magis ad animũ diſciplinis via, quàm auribus patet.

Omnes eſt anima gubernantur muſica.

Bruta etiã cantu alliciuntur.

Experientia quoque hanc firmat doctrinam. Quis enim neget miſeris, & afflictis hoc vnum ſupereſſe remedium, quo moleſtias & calamitates, quibus anguntur, æquo animo ferant?

Quòd cãtu & muſica letãtur, ac exhilarantur miſeri, & afflicti.

.... *Inopem ſolatur, & ægrum,*
Auertit morbos, metuenda pericula pellit, &c.

Quod dixit Horat. Agricolæ, meſſores, & quiuis alij operarij medijs æſtatis ſolibus, cum pecudes vmbras, & frigora captant, laborantes, ſi cantilenam aliquam, & rythmum quamlibet rudem perſonent, nihil infeſtum pręſentiſcunt: eſtque eis cantus vice auræ ſubfrigidæ, & ameniſſimæ. Viatoribus etiam pedeſtribus itinere longo feſſis cantus eſt pro vehiculo. Vincti in carceribus liberos ſe eſſe exiſtimant quandiu dulce aliquod melos occinunt: Propertius:

Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

His apponamus illud ſacrum de Diuo Paulo, & Act. 16
Syla, qui noctu carcerem horridum, & ſqualli-
dum in ſacrum, ac lætum chorum conuertentes,
laudes Dei carmine perſonabant. Etiam nocte
Chriſtus Dominus hymno ſeu carmine, quod i-
dem eſt, teſte Auguſt. ſuper Pſal. 72. ſe ad paſſionẽ Mat. 14.
præmuniuit. Vtrumque adducebat Stunica libr.
1. cap 19. de vera religion. Nox verò in figurato, &
arcano ſcripturæ ſermone, aſpera, & ærumnoſa
tempora ſignificat, vt obſeruauit etiam Luyſius
noſter ſuper cap. 3. Cant. in Explanatione, in illis Cant. 3.
verbis, In lectulo meo quæſiui per noctem. Qua-
drantiſſimum porrò his omnibus eſt, quod ſanè
ſanctus Iob illis verbis cap. 35. Qui dat carmina Iob. 35.
in nocte, ſignificat, ſcilicet, cum in tenebris, & dẽ-
ſa caligine verſentur miſeri, ſi tamen Deus tã-
lem eis mentem immittat, vt cantent, continuò
metum quem nox incutere ſolet, excutiunt. Ita
explicabat idem Didacus Stunica illo loco ſuper
Iob, poſt Eugubinum, quamuis aliter ex Hebræis
fontibus ambo putent verti poſſe.

Quod omnis ætatis & conditionis homines decet Muſica.

Quocirca omnibus æquè neceſſariam eſſe muſicam, exiſtimauerunt antiqui, & omnibus addiſcendam eſſe, referente Georgio Veneto in problem. to. 5. ſect. 4. nu. 316. ex Mercurio, Muſice nihil erat aliud, niſi cunctarum rerum ordinem ſcire, &c. & mox: Muſarum chorus à Deo in hominũ cætum demiſſus eſt ne terrenus mundus videretur incultior, ſi modulorum dulcedine caruiſſet. Hæc Mercur. D. Iſid. lib. 3. Etymol. c. 14. tàm turpe dicit eſſe neſcire muſicam quam neſcire literas. Quis ignoret, ait Quintil. Muſicen tantum iam illis antiquis temporibus venerationis habuiſſe, vt ijdem muſici, & vates, & ſapientes iudicarentur? Et mox: Socrates iam ſenex inſtitui Lyrà non erubeſcebat. Lyrę imperitum cum ſe Themiſtocles confeſſus eſſet, vt verbis vtar Ciceronis, habitus eſt indoctior. Vnde generaliter omnes in M. Catonem inuehebantur, quòd diceret non eſſe rem viro ſerio dignam, muſicam. Vide Macrob. lib. 3. ſatur. c. 14. Ariſt. 8. Polit. cap. 6. Cælium, lib. 5. c. 28. Quòd vero ait B. Gregor. 92. diſt. c. in ſancta. ſi rectè expendatur, contra nos minimè eſt.

IIII. Exempla de vi, & efficacia muſicæ, & carminũ, pulchra adducuntur.

Exempla verò de vi, & (vt ita dicam) omnipotentia Muſicę, & poeſeos, pauca ex multis promo. Refert Quintil. lib. 1. c. 16. Seneca, lib. 3. de ira. Boeth. lib. 1. de Muſica, c. 1. D. Thom. lib. 4. de regim. princi. c. 21, ex Ariſto. & Tullio, Iuuenem quendam Taurominitanum, ad mulieris ædes expugnandas, vino calidum, amore percitum cum tibijs, & citharis veniſſe ſonantem, ibiq; furentem perſeueraſſe: donec Pythagoras, vt rythmum mutaret, & verſus Spondaicos ad Phrygiũ modum caneret, cithariſtam iuſſit: quibus manſuetis verſibus iuuenis manſuefactus, ab incepto deſtitit, & re infecta, domum redijt. Plutarch. li.

de

de muſica, refert de magno illo muſico Timotheo, quòd animum Alexandri Magni nunc ad pacem, nunc ad prælium, carmine & muſica, prout volebat, inclinabat, Homerus. 9. Iliad. Achillem memorat carmine, & cithara ſolitum ſuas iras frænare, & compeſcere. Sed & lib. 3. Odiſſ. Agamemnonem Troiam pergentem, tradit, vxoris ſuæ pudicitiam cuidam peritiſſimo muſico cuſtodiendam commiſiſſe: Qui carmine, & muſica ipſam continebat ab adulteris: at muſico illo vita functo, facilè mulierem proci expugnauerunt. Quid de Orpheo, ac Amphione memorem? Oui. 3. de art. am.

Saxa, ferasq; lyra mouit Rhodopeius Orpheus

Et Horat.

Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda

Sed quid hæc ſibi volunt? Horatius idem expoſuit.

Syluestres homines ſacer, interpreſque deorum,
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidoſque leones,
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atq;
Carminibus venit, &c.

Res itaq; cœleſtis ac omninò diuina eſt muſica, atque cantus, quamuis iam olim ab initio, & noſtra potiſſimum tempeſtate ijs homines, ſicut & alijs rebus honeſtis abuſi ſunt in prauos, ac inhoneſtos vſus. Quod iure deplorabat Luyſius noſter Legion. lib. 1. de Nominibus Chriſti. Nomine Monte.

TErtium quod probaturnm me fidem dedi, eſt quòd in hoc vniuerſitatis theatro rerũ carmina, & conſonantiſſimam muſicam fe- V. Quod muſica, & carmina nou ver-

 cerit

rerum, ſed vera ſint in hoc mundo viſibili.

cerit Deus D. Auguſt. lib. 11. de ciuit. cap. 18. ſic pulcherrimè loquitur: Ordinem ſæculorum tanquam pulcherrimum carmen ex quibuſdã quaſi antithetis honeſtauit Deus. Et mox: ſicut contraria contrarijs oppoſita, ſermonis pulchritudinē reddunt, ita quandam non verborum, ſed rerum eloquentia contrariorum oppoſitione ſæculi pulchritudo componitur. Hæc ille. Sed bone lector, non miraris ingenium huius Diui? Appellauit mundum iſtum carmen quoddam, vel epigramma, vt ſoneto, in quo vice vocabulorum ſũt res: & vice antithetorum, id eſt nominum contra poſitorum, quibus elegantiora ſolent metra fieri, eſt iugis rerum pugna, & oppoſitio, nam vt ille dixit,

Corpore in vno
Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis,
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.

Lyra imitatur mũdi cõcentum, & muſicam.

Sunt itaq; carmina rerum in hoc mundo elegantiſſima: nam omnigena contrariorum varietas, & diſcordia diuino æterni opificis ingenio diſpoſita, & ſuis numeris abſoluta reddit concordiſſimam, ac ſuauiſſimam muſicam oculis, ſicut auribus muſicam reddit altera vocabulorum varietas, & ſonorum diſcordia bene temperata. Adijce his quæ Quintil. lib. 1. c. 16. ait, Pythagoræ, & omnium ſequacium fuiſſe ſententiam, Mundũ muſicæ ratione eſſe compoſitum, & cum deinde lyram fuiſſe imitatum. Quæ autem ſit hæc rerum Muſica, quæ rerum antitheta, quis ordo, quod carmen, quæ demum vniuerſi pulchritudo, qui oculis hactenus non conſpexit, percipiat auribus, vt in Senecæ lib. de Conſol. ad Martiam. cap. 18. elegantiſſimè, & ingenioſiſſimè continetur,

Parcat

Parcat autem, ſi velit lector, moris hiſce, nam ego impetrare à me nequaquam potui, quin aurea hæc ex Seneca verba tranſcriberem.

Puta inquit, O Martia, naſcenti me tibi venire in conſilium. Intratura es vrbem Dijs hominibuſque communé, omnia complexá, certis legibus, æterniſq; deuinctam. Videbis illic innumerabiles ſtellas, miraberis vno ſydere omnia impleri, ſolem quotidiano curſu, diei noctiſq; ſpatia ſignantem: annum, æſtatem, hyemem æqualiter diuidentem. Videbis nocturnam lunæ ſucceſſionem à fraternis occurſibus lene, remiſſumq; lumē mutuantem, & modò occultam, modò toto ore terris imminentem, acceſſionibus damniſq; mutabilem, ſemper proximæ diſſimilem. Miraberis cōiecta nubila, & cadentes aquas, & obliqua flumina, & cœli fragorem. Cum ſatiatos ſpectaculo ſuperiorum in terram oculos deieceris, excipiet te alia forma rerum, aliterq; mirabilis. Hinc cāporum in infinitū patentiū fuſa planities: hinc montiū magnis, & mirabilibus ſurgentium iugis erecti in ſublimè vertices: deiectus fluminū, & ex vno fonte in Orienté, Occidentéq, diffuſi omnes & ſummis cacuminibus nemora nutantia, & cātū ſyluarū cū ſuis animalibus, auiumq; concentu diſſono. Varij vrbium ſitus, & ſecluſæ nationes locorum difficultate, &c. & mox: Quid lapidū, gēmarumq; fulgor? Et inter rapidorū torrentiū arenas aurum interfluens. Et in medijs terris, medioq; rurſus mari nitentis ignium faces.

Vniuerſi pulcherrima fabrica deſcribitur ex Seneca.

His ſimilia ſunt quæ D. Aug. conſcripſit de vera religione c. 29. Non fruſtra, & inaniter intueri oportet pulchritudinem cœli, ordinem ſiderum, candoré lucis, dierum & noctium viciſſitudines, lunæ menſtruatæ curricula, anni quadrifariam temperationé quadriperitis elementis congruē-

Aug. etiā de mundi pulchritudine verba.

 tem:

tem:tantam vim ſeminum, ſpecies numeroſque gignentium: & omnia in ſuo genere modum proprium naturámque ſeruantia, &c. Rurſus Tertullia. libro 1. aduerſus Marcionem, ante medium, ponderat tàm pulchrum eſſe ordinem vniuerſi, tàm appoſitum & apprimè fabricatum, vt Philoſophi eius magnitudinem, vim, poteſtatem, honorem, decorem, opem, fidem, legem elementorum conſiderantes, reformidauerint initio, ac fine mundum conſtare, dicere. Plinius etiam lib. 2. c. 1. numen eſſe dixit Mundum, neque genitum, neque interiturum vnquam. Et vterq;, ſcilicet, Plinius, & Tertullianus notauerunt, Græcè, Coſmô, & Latinè Mundum, ab ornatu & munditie dictũ eſſe. Et D. Iſidorus lib. 13. Etymolog. c. 1.

Mũdꝰ à mũditie & ornatu dicitur

Quis igitur hæc attentè meditatus, non terq; quaterq; elegans illud Auguſtini dictum repetat Ordinem ſeculorum tanquam pulcherrimum carmen, ex quibuſdam quaſi antithetis honeſtauit Deus. Et, Non rerum, ſed verborum eloquentia ſeculi pulchritudo componitur. Et ne nihil ex ſacris Theſauris depromamus, planè Vates regius hanc ordinatiſſimam Vniuerſi muſicam, & elegantiſſimum rerum carmen elegantiſſimis ipſe deſcripſit carminibus, Cœli enarrant, &c. Vſq; ibi, In omnem terram exiuit ſonus eorum, vel, vt habent Hebraica, Exiuit linea eorum, amuſſis eorum. Hoc eſt, eorum muſica tàm ad regulam & amuſſim concinnata, vt nihil exactius inueſtigari queat. Quod vt magis conſtet, obſeruemus, ſi placet, id quod ex officina Pythagorica, Cenſorinũ, Plinium, & Eratoſthenem hauſiſſe Georgius Venetus in problematibus referebat, quòd à terra vſque ad orbem ſignorum ſit harmonia diapaſonica perfecta. A terra vſque ad Lunam, tonum: à Luna vſque ad Mercurium, ſemitonium, à Mercurio

Pſal. 18.

Harmonia diapaſonica perfecta cũ ſtat mũdus.

rio ad Venerem, tantundem à Venere ad Solem, tonum & dimidium,&c. Vides diuini huius templi mundani muſicam? Totius naturæ concordiam? Nonne ergò pulcherrimum carmen & epigramma, iure optimo Auguſtinus nuncupat mũdum? Meritò Magiſter noſter Luyſius Legionẽſis in c. 2. Canti. obſeruauit totum poeſis ſtudium in imitanda natura verſari.

Poſtremò omnium, quod de cœlorum vero ſonitu, ac vera muſica antiqui ſenſerunt, adducere non grauabor, ſi ea lector legere non grauabitur. Pythagoras, Plato, Tullius, Plinius, Macrobius, Proculus, Chalcidius, & innumeri alij, etiam ſancti Patres, cœlos verum ac dulciſſimum ſonum edere falſi ſunt: quamuis non propriè canere: nam ſolus homo propriè canit, ſicut ſolus propriè loquitur, vt dicit S. Tho. in 2. diſt. 8. q. vni. ar. 4. **VI. Cæli ſuis motib. ſonũ ac cantũ ſuauiſſimũ red. dunt. tractatur latiſſimè.**

Principiò, quod verum ſonum & cantum edãt cœli, ex Virgilio in illo verſu,

Tacita per amica ſilentia lunæ,

deducit Seruius. Nam putat appellari lunam tacitam, eò quod præ ſono cæterorum planetarum ipſa tacere videatur. Vnde dicuntur ſilentia tacentis lunæ. Verum hoc leue fundamentum eſſe ad aſtruendam cœlorum muſicam, eleganter & eruditè oſtendit Angelus Politianus, in Miſcellaneis c. 100. vbi contra Seruium docet, appellari ſilentem & tacitam lunam, ibi apud Virgilium, quaſi non lucentem, vt latere inſidiæ Græcorum magis poſſent. Et ideo dixit: Amica ſilentia lunæ, quaſi amicam, ac propiciam ſe luna oſtenderet Græcis, ſubtrahendo propriam lucem, vt ſic commodiùs Troiam inuaderent, ac licentiùs diriperent. **Silentia tacentis lunæ apud Virg.**

Ad

Verba Tullij de ſono, ac cantu cęlorum.

Ad rem: Tullius in Somn. Scip. dulciſſimum cęlorum cantum aure percipiens, & animo meditatus, ſic ait: Quis eſt qui complet aures meas, tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt ille qui interuallis coniunctus imparibus, ſed tamē pro rata portione diſtinctis, impulſu & motu ipſorum orbium efficitur, & acuta cum grauibus temperaus, varios æqualiter concentus efficit. Et inferius: Quam ob cauſam ſummus ille cœli ſtellifer curſus, cuius conuerſio eſt concitatior acuto excitatur, & monetur ſono. Hæc Tullius. Quæ Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis c. 1. ſic commentatur, & Pythagoram ac Platonem in eandem inducit ſententiam. Ergo ait: Ex ipſo circūductu orbium ſonum naſci neceſſe eſt: quia percuſſus aer ipſo interuentu ictus, vim dē ſe fragoris emittit, ipſa cogente natura, vt in ſonum deſinat duorum corporum violenta colliſio. Et ſtatim: Ex his inexpugnabili ratione collectum eſt, muſicos ſonos de ſphærarum cœleſtium conuerſione procedere: quia & ſonum ex motu fieri neceſſum eſt, & ratio quæ diuinis ineſt, fit ſono cauſa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium Græciæ gentis hominum, mente concepit & intellexit, compoſitum quiddam de ſphæris ſonare, propter neceſſitatem rationis, quæ à celeſtibus non recedit. Hæc ille. Quod ex iiſdē philoſophis conſequēti probat & explicat. Et c. 3. ſic exorditur. Hinc Plato in Republica ſua, cum de ſphærarum cęleſtium volubilitate tractaret, ſingulas ait Syrenas ſingulis orbibus inſidere. Significans ſphærarum motu cantum numinibus exhiberi: nam Syren, Deo canens, Græco intellectu, valet. Et mox: Ideò canere cælum etiam Theologi comprobantes, ſonos muſicos ſacrificijs adhibuerunt, &c. Hæc ibi, & alia quæ gratia breuitatis prętereo. Et quod cui-

Verba Macrobij adide optima.

Pythag.

Plato.

Vnienique cœlorū vnā Syrenā ineſſe cātatricē.

cuiq; cœlorum vna Syren inſit, retulit Georgius Venetus to.5.problem.ſect.5. num. 321.ex Plat.de Repub.Proculo in Cratylo,& in Repub. Chalcidio in Timæo.Huc ſpectat Hemiſtichium Angeli Poli.

Sua cuique innoxia Syren.

Plinius lib. 2. cap. 3.idem ſic:An dulci quidem & incredibili ſuauitate conceutus, nobis qui intus agimus,iuxta diebus noctibúsque tacitus labitur mundus?Ludou.Cœlius.Rhodig.lib.5.c.25.ſic ait Quo pacto fiat vt tantorum orbium rotata vertigo tacito ſilentiq; feratur ambitu, etiam ſi nobis minus audientibus miranda ſonorum tranſeat iucunditas? Hanc Plato aſſeruit: hunc conſectati omnes approbarunt: nec Boethio diſplicuit. **Plinius,ad idem.**

Sed noſtros conſulamus doctores.Philo Iudęus diſertiſſimus(quanuis Philonem an noſtris,an exteris Doctoribus annumerem, non ſatis ſcio.) Ergo lib.de Somnijs, ſic ait, & ſunt verba notatu digniſſima: Cœlum perpetuò concentu ſuorum motuum reddit harmoniam ſuauiſſimam : quæ ſi poſſet ad noſtras aures peruenire, in nobis excitaret impotentes amores, & inſanum deſiderium:quo ſtimulati rerum ad victum neceſſariarum obliuiſceremur,non paſti cibo,potuque per fauces demiſſo, ſed quemadmodum immortalitatis candidati , diuinis conſummatæ muſicæ cantibus, quales cùm Moſes extra corpus raptus audiuiſſet, fertur quadraginta dies, totidemque noctes nec panem,nec aquam guſtaſſe.Et quod ſequitur diuinè: Itaq; cælũ inſtrumentum muſicæ archetypum. videtur mihi non propter alia elaboratum,quàm vt rerũ Parenti hymni ſcitè decãtarẽtur,& muſicè.Hęc Philo. Cõſonat D.Amb.in præ- **Philo Iudæus idẽ elegãtiſſime.** **Cœlũ inſtrumẽtum quo Deo canitur.**

præfatione ſuper pſalmos ſic dicens: Laudant Angeli dominum, pſallunt ei Poteſtates cœlorum, Ipſum quoque axem cæli fert expreſſior ſermo, cum quadam perpetui concentus ſuauitate verſari, vt ſonus eius extremis terrarum partibus audiretur, vbi ſunt quædam ſecreta naturæ: nec id ab vſu naturæ, videtur alienũ. Hæc Amb. Anitius etiam Seuerinus Boetius, de muſica li. 1. c. 2. ſic ait: Qui fieri poteſt vt tam velox cæli machina tacito ſilentioque curſu moueatur, & ſi ad noſtras aures ſonus ille non peruenit? Et alia ibidem. D. Iſidorus lib 3. Etym. cap. 16. ſic ait: Ipſe mundus quadam harmonia ſonorum fertur eſſe diſpoſitus, & cœlum ipſum ſub harmoniæ modulatione reuolui. Sed & quidam Licentius quem refert Syxtus, lib. 5. Biblioth. annot. 105. de Deo loquens hoc ipſum eleganter cecinit dicens:

Boethius quoque.

Et D. Iſid.

Licentius Poëta Chriſtianus.

Aptauit numeros cœlis: iuſſitq; ſonoros
Exercere modos, parileſq; agitare choreas.

Et D. Anſel.

Anſelmus lib. 1. de Imagine mundi, ſic ait: Septem cœlorum orbes cum dulciſſima harmonia voluuntur, ac ſuauiſſimi concentus eorum circuitione efficiuntur. Qui ſonus ideò ad aures noſtras non peruenit, quia vltra aerem fit, & eius magnitudo noſtrum anguſtum auditum excedit. Hæc Anſelmus. De his multa paſſim in problematibus Franciſci Georgij Veneti, Minoritæ videre licuit, quamdiu per ſanctum Inquiſitorum tribunal licebat ea legere. Sed vice huius libri, relictus eſt nobis alter eiuſdem, de Harmonia Mundi: vbi multa ad totum hoc propoſitum doctiſſimè tractat D. Epiphanius lib. 1. Panarij hanc doctrinam videtur reijcere eandem Baſil. homil. 2. Exaemeron. Sed & omnes Peripatetici eam irrident,

Cur non audiamus ſonus cælorũ.

dent,& ſuggillant, vt Georg. Venetus refert. Cuius etiam meminit Henricus quodlib. 7. q. 7. Sed quoniam alio tendimus videatur S. Thom. ſuper Iob c. 38. & ſuper Dionyſium de diuino cap. 4. le. 2. & lib. 2. de cœlo lect. 14. & lib. 2 de Anima, lect. etiam 14.

Ratio autem congruentiſſima ad aſſerendam hanc cœlorum melodiam, eſt, quòd mundus iſte ab antiquis appellatum eſt templum Dei, videlicet à Tullio in Somn. Scip. à Seneca, & Cœlio lib. 1. c. 22. Philone. lib. de Somnijs, pag. 510. & lib. 2. de Monarchia, primis verbis: & à Macrobio ſuper ipſum Somnium lib. 1. cap. 14. Ex quo ipſe deducit quotquot in templo hoc viuimus ſanctè victuros, nam ait: ſciat quiſquis in vſum templi huius inducitur, ritu ſibi viuendum ſacerdotis. Vnde quæ vitæ puritas, & ſanctitas in ſacerdote requiritur ingreſſuro templum adimmolandum ea in quouis homine, qui in hunc mũdum venit, neceſſaria eſt. Cum ergo mundus iſte ſit templum Dei: de decet autem templa & eccleſias Diuorum ſine organis & cantoribus eſſe, idcircò in hoc vniuerſitatis templo, cælorum ſonum & harmoniam vice organorum, & cantorũ à Deo fuiſſe adinuentam, voluerunt antiqui, vt ſic verum ſit cœlos enarrare gloriam Dei, & vniuerſam habere ſcientiam vocis, id eſt, vocem, ac ſonum ſcientiſſimum: vt habent Scripturæ.

Mundus iſte eſt templum Dei, ideò debuit muſicis inſtrumentis non carere.

Huius templi mundani ſacerdos eſt quiuis homo.

Pſalm. 18.
Sapient. 1.

Fecimus hactenus quod facturos polliciti ſumus. Vt autem poſt tot circuitus ad noſtram hypotheſim regrediamur, dico decentiſſimum fuiſſe, vt librum aliquem, ſiue Theſaurum poematum haberet Eccleſia ad Deum collaudandum, ad ſpiritum hominum commouendum & eleuãdum, vt & per carmen, & ſine carmine (vt verbis vtar Philonis lib. de Plantatione Noe, pag. 204.) vtra-

vtraque tam proſa quàm verſa oratione mundi opificem veneraremur.

VII. Prima probatio ex ſcriptura quod Dauid carmine Pſalmos fecerit

2. Par. 7.
1. Eſd. 3.
2. Reg. 23.
Eccl. 47.

PRobemus iam Dauidem carmine ſuos compoſuiſſe pſalmos. Prima probatio nititur ſacræ ſcripturæ 2. Paralipo. 7. ſic dicitur: Sacerdotes ſtabant in officijs ſuis, & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid Rex, hymnos Dauid canentes per manus ſuas. Et 1. Eſdræ 3. idem dicitur & 2. Reg. 23. elegans locus ſic habet: Hæc ſunt verba nouiſſima, quæ dixit Dauid filius Iſai, egregius pſaltes in Iſrael. Et Eccleſiaſt. 47. de Dauide ſic dicitur: Stare fecit cantores contra altare, & in ſono eorum dulces fecit modos. Sunt qui exiſtiment, quoties in ſcriptura de carminibus fit mentio, de pſalmis Dauidis intelligi, vt

Eccl. 44.

Eccleſiaſt. 44. Laudemus viros glorioſos, &c. & in pueritia ſua narrantes carmina ſcripturarum. In pueritia enim ſua videtur ibi legendum eſſe, non peritia, quamuis vox Græca, quæ ibi habetur vtrunque ſignificet. Amauit autem ab incunabulis & à pueritia ſanctus Dauid muſicã piam (verba ſunt Auguſtini epiſtola 131. ad finem) & in ea ſtudia nos magis ipſe, quàm vllus alius author accendit.

VIII. Omnes patres Eccleſiæ idem de Dauide ſentiunt.

SEcunda probatio deſumitur ex concordi totius Eccleſiæ, & Patrum voce, aſſerentium, Dauidem diuinum poetam, & eius pſalmos carmina eſſe. Vnde in hymno de paſſione Domini, cuius author eſt Venantius poeta Chriſtianus ſic dicitur.

Impleta ſunt quæ concinit
Dauid fidelis carmine

Et Sedulius in ſuo Paſchali opere, ſic ait:

Cur ego Dauidicis aſſuetus cantibus, &c.

B. Hie-

B.Hierony.in prologo Bibliorum ad Paulinū, de Dauide ſic loquitur: Dauid Simonides noſter, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoq;, Catullus, atque Serenus Chriſtum lyra perſonat, & in decachordo pſalterio ab inferis excitat reſurgentem Idem habet in Præfatione ſuper libros Regum, & in procemio ſuper Iob, & in Epiſt. ad Paulam Vrbicam D Ambroſ. præfatione in pſalmos, de Dauide carminum præcentore ſacro, ſimul & de Moyſe duorum carminum compoſitore, diuina loquitur, De iiſdem duobus Euſeb. lib. 11. de præpar. Euang. c.3. dicit, eorum carmina eſſe hexametra, ſiue trimetra, ſiue tetrametra: & quæ ad dictionem pertinent, elegantiſſima, grauiſſima, & iocundiſſima eſſe: quæ verò ad ſenſum, nulli hominum ſcripturæ comparanda, ita ille D. Aug. lib. 17. de ciuit. 14. & Epiſt. 131. ad fin. omninò videatur mirè efferre carmina Dauidis, cauſasq; quæ ipſum ad condenda carmina pepulerunt tractat. His adijce D. Athan. in Synopſi de Dauide præclarè loquentem. Nec hoc prætereijt D. Iſid. lib. 6. Etym. c.2. Et Ioſeph lib. 6. antiq. c. 9. ab illo. Factū eſt vt Dauid, &c. vſque ad, Voce ac fidibus ſacros hymnos caneret. Sed in alio eiuſdem Ioſephi teſtimonio Syncopen nequaquam faciam, ſed extenſum referam. Sic ergo ait, libr. 7. capit. 10. Dauid perfunctus iam bellis ac periculis, & in altiſſima pace degens, vario genere carminum Odas, & hymnos in honorem Dei compoſuit trimetro verſu, partim pentametro, inſtrumentiſque muſicis comparatis, docuit Leuitas ad pulſum eorum laudes Dei decantare, Demum, idem hac in cauſa iudicium omnes habent. Sileri tamen minimè debeo id quod Caſſiodorus, Prologi in Pſalterium, capit. 15. aduertit. Id habetur cap. legimus 37. diſt. & in Catalo. gloriæ mundi, parte.

10.

Ab Hebræis Græci poeticen didicerunt.

10.conſid.45. Omnem modum poeticæ loquutionis ſumpſiſſe à diuinis ſcripturis exordium, nempe à Dauide. Sicut omnem aliam lituraturam ab Hebræis ad Græcos, & Latinos deriuatam, tradunt omnes. Nominatim Euſeb. Cæſa. libro 10.11. & 12. de præpar. Euange. imò & literas ipſas Græcas ab Hebræis: & earum nomina, ſcilicet Alpha, ab Aleph: Bita, ab Beth, Gamma, à Guimal, &c. deduci, tradit idem Euſeb. libr. 10. cap. 2. & D. Iſidor. lib. 3. etymolog. cap. 3. & ex recentioribus Lætmatius lib. 8. de inſtauranda relig. cap. 11. vbi dicit ante Troiam conditam, ante Argonautarũ nauigationem, ante exordium Olympiadum, iam Moyſem, iam Deboram, iam matrem Samuelis, iam Dauidem carminis legis ad amuſſim obſeruaſſe, metro ſuo carmina conſcribẽtes. Et hinc multa mutuaſſe profanos, teſtes ſunt Ioſephus, Iuſtinus, Origenes, Lactantius, Euſebius, quos ibi refert Lætmatius. De quo etiam Auguſt. Eugub. lib. 1. c. 1. de Per. Philoſ.

IX. Pſalmi cõpoſiti ſunt, vt canerẽtur cũ inſtrumẽtis & organis.

TErtia probatio ex eo deſumitur quòd, vt eos cum organis & inſtrumentis muſicis decantarent, Pſalmi compoſiti ſunt. Id patet ex locis ſcripturæ, & Patrum relatis, maximè verò omnium ex ipſis pſalmorum titulis, quorum plurimi voces quaſdam habent, quæ ipſa inſtrumenta muſica ſignificant; ad quæ cantandus erat pſalmus talis, verbi gratia, Pſal. 4. titulus ſic habet: In finem, in carminibus, pſalmus Dauid. Vox In finem, non vno modo ſed varijs explicatur à doctoribus. D. Hieronym. vertit, Victori. Alij, Vincenti, vt Caiet. Victor autem hic ſignificat, vt Hebræi exiſtimant, præfectum cantorum, el maeſtro de capilla. Erat enim in choro, Dauidis tempore, dux aliquis & magiſter, qui vrgebat cantores alios; cui & excellentior erat vox, &

Pſal 4. **Vox, In finẽ in Pſalmorũ titulis, quid ſit.**

exa-

exactior rei muſicæ peritia: huicque dabat Dauid pſalmos canendos ad inſtrumenta muſica. De hoc Victore, ſeu quod nunc vocamus, Chantre, à cantando: vel, Capiſcol, quaſi caput chori, ſunt qui putent, ſcilicet, Bredenbachius, in titulo pſalmi quarti, intelligendum illud Abac. 3. Et ſuper excelſa mea deducet me Victor, in pſalmis canẽtem. Victor, id eſt, Archimuſicus, vel dux cantorum. *Abac. 3.*

Quod verò ſequitur in eiuſdem pſalmi titulo, In carminibus, multùm nobis fauet. Nam ex Hebræis multi putant, vocem Hebraicam quæ ibi habetur, ſignificare certum inſtrumentum muſicum conſtitutum ad canendas res lætas, & triumphales. Vnde totus titulus qui apud nos ſic habet: In finem, in carminibus, habent Hebræi Præfecto cantorum, ad inſtrumenta muſica. Sic Vat. & Fœlix, &c. Quod verò tranſtulit Hiero. loco, In finem, Victori, vel, Pro victoria, placet Lyrano, qui, Ad Victoriam in organis, dicit ſecundũ Hebræos eſſe vertendum. Subiungit verò ex Rabbi Salomone, in expoſitione tituli pſalmi quarti, cuius etiam meminit Titelma. in titulo, per hunc titulum ſignificari conatum illum, quo ſe certatim cantores in cantando cum iubilo ſuperare, ac vincere conabantur: omnes ſic ex animo pſallentes, vt quaſi pro victoria contendere viderentur. Fauet Caiet. Negari itaque non poteſt ad literam inſinuari, Pſalmum ipſum carmen eſſe: atq; adeo tanquam carmen cantandum in Dei laudẽ, licet in ſenſu ſpirituali, & altiori vox, In finem, Chriſtum, qui finis eſt, & Eccleſiæ myſteria, quæ in fine ſeculorum gerenda erant, ſignificet, vt bene Theodor. pſal. 17. & omnes Patres. Sed nos, qui in ſcholis nunc agimus, ſolius literalis ſenſus in hoc opere, rationem habemus.

In titulis Pſalmorum notantur inſtrumẽta, ad quæ cantandus erat pſalmus.

Tituli pſalmorũ indicãt pſalmos carmina eſſe.

Pſalm. 5.

Rurſus, Pſalm. 5. ſic habet titulus ex Hebræo: Carmen Dauidis lyricum, præfecto cantorum. Vbi Vatab. Hebr. ad hannehiloth. Erat inſigne aliquod inſtrumentum muſicum. Commiſſus fuit igitur hic pſalmus Dauidis præfecto citharædorum peritiſſimo, vt decantaretur ad hannehiloth. Sic etiam Lyranus. Et titulus pſalmi 6. Pro

Pſalm. 6.

octaua, id eſt, intentiſſimo tono, & clariſſima voce: nam octauus tonus intentiſſimus eſt. Hic pſalmus datus fuit præfecto ſymphoniacorum admodum inſigni, decantandns ad neginoth, inſtrumentum muſicum, videlicet, octochordium. Vnde Chaldæus ſic vertit: In laudem laudatorio, citharaque octo fidium. Et pſalm. 9. Hebraicè habetur: Pſalmus ad Muthlabbem, id eſt, ad modos cantilenę vulgaris, cuius initium erat Muth Labben. Et Pſal. 21. titulus habet: Carmen Dauidis de cerua matutina, id eſt, canendus ad modum cantilenæ vulgaris, cuius initium erat, Cerua matutina. Sic Vatab. nam & D. Hiero. etiam vertit, Pro cerua matutina. Fœlix, Pro cerua auroræ. Quæ omnia apertè exprimunt pſalmos ipſos carmina eſſe. Alioqui proſas orationes ad inſtrumenta muſica decantari, fateri debemus, quod penè inſolitum eſt & abſurdum, apud omnes nationes. Et eſt ſciendum quòd ſicut inter poetas Comicos, Tragicoſq́; ſtatim in titulis comœdiarum ſignabatur inſtrumenti genus, videlicet, Tibijs paribus, vel imparibus, & apud Terentium, Acta ludis Megalenſibus duabus tibijs: quod notabat Eugubinus in titulo Pſalmi quarti, ita in Pſalmorum titulis certa reperiemus inſtrumenta, vt viſum eſt.

Pſalm. 9.

Pſal. 21.

Pſal 8. Torcularia in titulo pſalmi 8.

Sed & Pſalmi 8. titulus præteriri non debet. Nam ſic habet: In finem pro torcularibus. Rabbi Dauid putat, vocem Hebraicam quæ ibi habetur ſcili-

ſcilicet, Githith, eſſe nomen inſtrumenti muſici, ad quod canendus erat pſalmus ille Alij, eſſe nomen vrbis Philiſtinorum, quæ vocatur Geth: ita quòd in illa ciuitate fuerit à Dauide decantatus ille pſalmus: ſeu quòd inſtrumentum ad quod erat canendus, ex vrbe illa eſſet abductum, vt apud Pindarum, FormxDoria. Ita etiam Rabbi Salomon, vt in Lyrano hic. Addit & hic Caiet. eam citharam habuiſſe formam torcularis, & etymologiam eius vocis à torculari ſumi. Vnde 70. & D. Hiero. verterunt hic, torcularia. Alij dicunt ideò nuncupari hunc pſalmum, Githith, quòd traditus fuerit decantandus cuidam cantori filio Obededon Gethei. Alij eſſe cantilenam Gethenſem, vt ſi Hiſpanè diceremus, es tonada Portugueſa. Sunt qui dicant decantatum eſſe à Dauide hunc pſalmum cum eſſet in torcularibus Philiſtinorum. Iacob. de Val. tractatu 5. prologi, & Bredenbachius dicunt, quòd iſte pſalmus dicatur eſſe pro torcularibus, hoc eſt, cantandus tempore torcularium, in feſto Tabernaculorum, paulo poſt collectas fruges, & expreſſas vuas in torcularibus: de quo Leuitici 23. Nec eſt *Leuit. 23.* incommodum in gratiarum actionem pro feracitate anni, & vbertate vindemiarum, hunc pſalmum tempore torcularium cantari ſolitum, ſimul & pſalmum 80. & 83. qui eodem titulo ſunt inſigniti. Dummodò hæc in ſenſu myſtico, altiora myſteria Chriſti & Eccleſiæ ſignificent, quod ego non ſolùm non damno, imò vehementiſſimè eos condemno, & obiurgo, qui cortice illo literæ nudæ contenti, & ſiliquis paſti, verum cibum, qui in ſpirituali ſenſu præſtatur, abijciunt.

X. QVarta etiã huius probatio deduci inde poteſt, quòd in pſalmis frequẽtiſſimè ponitur

vox Selah, 73. vicibus in pſalmis poſita quid ſignificet.

vox ſelah, ſeu Diapſalma, quæ niſi in odis & metris inter cantandum, abſurdiſſimè poneretur. Quid autem ſit vox iſta, Selah, ſolet multùm negotij faceſſere doctoribus. Initio vox iſta in codicibus Hebreis nunquam reperitur, vt bene Caiet. in Pſalm 3. niſi in Pſalmis, ſeptuaginta tribus vicibus, & in cantico Abacuc cap. 3. ſemel. Inde redditur probabilis ſententia communis Hebræorum, quòd ſit vox ad metri cantum pertinens. Vnde quidam dicunt, per vocem illam ſignificari mutationem metri. Alij, mutationem cantus, Alij eleuationem vocis. Alij, pauſæ, vel ſilentij interiectionem, ſeu pauſationem Spiritus ſancti. Alij diuiſionem ſententiæ, id eſt, finem vnius, & exordium alterius. Alij, cuiuſdam muſicæ varietatis exordium. Atq; ita fieri poteſt (vt bene Titelman. in titulo pſalmi 3.) vt omnes iſtæ ſignificationes in vnum conglobatæ totalem & plenam huius particulæ vim exprimant. Deducitur autem vox Selah, à radice Salal, vt Pagninus, in Theſauro linguæ ſanctę notabat, Verbo, Sal, & verbo Salal. Vbi ex Rab. Abrah. dicit, vocem Selah, non eſſe ſignificatiuam, ſed directiuam cantus, & deduci à verbo ſalal, quod ſignificat exaltare, vel eleuare, vel exaggerare. Quocirca Vat. in maioribus tertij pſalmi ſcholijs, ſic ait: Olim ſolebāt cātores, quoties hæc vox occurrebat, vocem intendere, & exclamare, ac ſi dicerent, O grauem calamitatem: videant eam & perpendant omnes amici noſtri. Caiet. ſuper pſalmum 3. idem habet, & dicit, hāc vocem eſſe officioſam, id eſt, habere officium eleuandæ, & producendæ vocis. Adrianus Finus lib. 4. flagelli c. 7. ex Rabbi Abenezra, dicit idem, & idem Bredenb. Ianſen. Genebr. Ex quibus colligo, eleuationem cantus, & intermiſſionem cuiuſdam ſilentij ſignificari per hanc vocem, ſicut

ſi Hi-

ſi Hiſpanicè cantantes pauſando tantillum, & eleuatiùs canendo, diceremus, hala, vel Ay, vel Ea vel quid ſimile.

Hæc omnia irridet D. Hieron. nam putat, hanc vocem eſſe ſignificatiuam, ſignificareque aſſeue rationem quandam, quaſi dicatur, Amen: vel, ſemper: vel, In ſempiternum: vel, Ita eſt: vel, Procul-dubio, &c. Ipſum ſequitur Campen. in paraphraſi pſalmorum. Et ſubdit Hierony. vbi de hoc loquitur, in Epiſtola ad Marcellam, quæ incipit: Quæ acceperis reddenda ſunt. Tomo 3. Hæc nos de intimo Hebræorum fonte libauimus, non opinionum riuulos perſequentes, &c. Allegat pro ſe Origenem, & Aquilam. Quoniam tamen D. Hiero. hac in parte Thalmudiſtas ſequutus eſt, vt Valentin. & Genebrar. dicunt, non poſſumus ei aſſentiri. Vnde dicimus, hanc vocem non eſſe ſignificatiuam, ſed potiùs directiuam cantus, ad ſenſum dictum. Quo fit vt carmina ſint Dauidici pſalmi, quibus toties vocula præſens interponitur. Hier. putat vocē ſelah eſſe ſignificatiuā, ſed vere nō eſt.

Qvinta probatio inde petenda eſt, quòd multi pſalmi ordine alphabetico conſcripti ſunt. Qui ſcribendi ſtylus per literas alphabeti, ita vt vnuſquiſq; verſus ab vna litera, ſuo ordine incipiat, proprius eſt metrorum & carminum. Et quidem D. Hilarius ſuper pſalm. 118. tres tantùm pſalmos dixit eſſe acroſtichos, id eſt, ordine alphabeti compoſitos, videlicèt pſalmum 110. & 111. & 118. D. Hieronym. in epiſtola ad Paulam Vrbicam, illis tribus addidit alium, videlicèt 144. fallique dicit eos qui plures exiſtimant. Quod ſi verum eſt, ipſe etiā deceptus videtur, nā in præfatione ſuper lib. Reg. quæ incipit, Viginti duas literas. addidit & alium nempe 36. ſed tamen, veritas ipſa Hebraici pſalterij certè præter illos quinque, habet etiam pſalm. 24. 33. ſed 36. interpol- XI. Pſalmi alphabeti ordine compoſiti & cantati.

Septem ſunt pſalmi conſcripti alphabeticè.

terpolato progreditur alphabeto. Quod obſeruabat Caieta. ſuper illos pſalmos. Titelm. Janſe. Geneb. & Sixtus Senen. libro primo ſuæ Bibliothe. verbo Pſalterium. Hoc etiam alphabetario ordine conſcripti ſunt Threni Hieremiæ. & cap. 31. Prouerb. quæ appellatur, Metropædia Lamuelis Regis. Ratio autem, quæ literalis eſſe videtur huius compoſitionis acroſtichæ, ea eſt, vt traditur à Rabbi Dauid Chimhi, & à cæteris Hebræorum doctoribus, vt Sixtus & omnes aduertunt, ſic: Hæc poetis Hebræis eſt conſuetudo, vt carmina quibus illuſtria quædam argumenta tractantur, iuxta ſeriem alphabeti diſponant, vt facilius memoriæ imprimantur, & impreſſa tenaciùs hæreant. Verum eſt quod D. Hieronym. & veteres alij, vt notabat Genebr. in proœmio pſal. 118. non ſine magnis myſterijs, & Eccleſiæ ſacramentis, hac literarum ſerie digeſtos pſalmos exiſtimant. Vide Hieronym. in Epiſt. illa ad Paulam Vrbicam, quæ incipit, Nudiuſtertius. tom. 3. Sed mea nunc non intereſt tropologias & anagogias, ſed nudam literam perſequi. In hymnis Eccleſiæ habemus exemplum: nam Presbyter Sedulius hymnum compoſuit alphabeticè, à litera A, incipiens, A ſolis ortus cardine, deinde B. Beatus author ſeculi. Et tertio, G. Caſtæ parentis viſcera, &c. Cuius quidem hymni pars eſt ille qui canitur in die Epiphaniæ, Hoſtis Herodes impiè. Et deinde I. Ibant magi quam viderant, deinde L. Lauacra puri gurgitis, & ſic proceditur vſque ad x. & z.

Ratio compoſitionis acroſtichæ.

Quòd in Pſalmis acroſtichis aliquando omittitur aliqua litera.

Sed præterire non poſſumus id quod ab alijs tangitur, quid videlicet cauſæ fuerit, quòd in illis commemoratis ſeptem pſalmis, aliquãdo alphabeti ordo peruertitur. Nam in pſal. 24. duę literæ amittũtur, ſcilicèt, Vau, & Koph, à quibus nul-

nullus incipit verſus. In pſalm. 33. omittitur rurſus, litera Vau. In pſalm. 36 à qualibet litera Hebraica incipit duplex verſus, & interdū triplex omittitur verò Hain: nam ab illa nullus incipit verſus: & loco eius bis ponitur Zadic, vel Tſade. In pſalmo verò 144. deeſt litera Nun, atque adeò etiam in Hebraico codice deſideratur verſus ille, qui ab illa litera inceptu us erat: quamuis 70. interpretes de ſuo addiderint verſum qui illi literæ correſpondebat, ſcilicet, Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis, vt integrum facerent verſuum numerum. Quid hic lateat myſterij, aliqui tetigerunt, plures omninò præterierunt. Bredenbachius quantùm attinet ad pſalmum 24. & 33. & 36. fatetur ingenuè ſe ignorare. Vide ipſum & Genebrardum ibi verſu 31. Pſalmo. 36. & 144. Et Ianſenium pſalm. 144.

XII. In pſalmis Dauid repe- riuntur omnes flores, & ſchemata Poetarum.

SExta probatio quòd pſalmi ſint vera carmina ſumitur ex eo quòd in pſalmorum volumine nulli non reperiuntur veræ poeſeos modi, tropi, ſchemata, metaphorę, hyperboles, alluſiones, proſopopęiæ, apoſiopeſes, apoſtrophes, epiphonemata, &c. & alia ſiue dictionis, ſiue ſentētiæ quàm plurima ornamenta Poetarum, & verſuum propria. Præſertim verò quę ad dictionem pertinent, ſine rythmo, ac ſine metro vix beneſiunt. Cum ergo in Dauidis pſalmis tam bene, tam appoſitè & exactè fiant, dicendum pſalmos ipſos eſſe vera carmina: nec ſolùm vera, ſed & elegantiſſima. Ergo in pſalmis multæ ſunt figuræ poeticæ. Primùm epizeuxes, vt pſalm. 136. Qui dicunt, exinanite, exinanite. Et illud, Qui dicunt mihi, Euge, euge. pſalm. 36. Rex virtutum dilecti dilecti, pſal. 67. Qua ſimiliter vtuntur poetæ, vt Virgil.

Epizeuxes in pſalmis. *Pſal. 136. 36. & 67.*

Ipſa ſonant arbuſta Deus,Deus ille, Menalca.

Anadiploſis. Pſal. 121. Et Anadiploſes, vt Pſal. 121. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem:Hieruſalem quæ ædificatur,&c.Et poeta.

Pierides,hac vos facietis maxima Gallo,
Gallo,cuius amor tantum mihi creſcit in horas.

Anaphoræ, & epanaphoræ. Et, *Sit Tytirus Orpheus:*
Orpheus in ſyluis,inter delphinas Arion.

Pſal. 28. Et Anaphoræ, vel Epanaphoræ, vt pſalm. 28.ferè per totum quo ab eadē voce ſæpiùs repetita ſententiæ incipiunt:Afferte Domino filij Dei, Afferte Domino filios arietum, Afferte Domino gloriam, & honorem. Afferte Domino, &c. Et ſtatim, Vox Domini in virtute,Vox Domini in magnificentia.Vox Domini confringentis cedros. Sic idem poeta,

Nate,meæ vires,mea magna potentia ſolus,
Nate patris ſummi,&c.

Et Epanaphora.

Venit & vpilio,tardi venere bubulci,
Vuidus hiberna venit de glande Menalcas.
Tibi venit Apollo,
Venit & agreſti capitis Syluanus honore,
Pan Deus Arcadiæ venit,&c.

Et 4.Georg.

Te dulcis coniux,te ſolo in littore ſecum,
Te veniente die,te decedente canebat.

Pſal. 135. Epiſtrophe. Et Epiſtrophe,cuius eſt elegantiſſimum exemplū in Pſalm. 135. Confitemini Domino quoniam bonus,quoniam in ſeculum miſericordia eius.Confitemini Domino Dominorum,quoniam in æternum miſericordia eius.Quæ repetitio,niſi in carmine & metro,omninò eſſet intolerabilis. Sic in Martial.lib.2.

Capto

Capto tuam,pudet heu,ſed capto,Maxime,cœnam,
Tu captas alias,iam ſumus ergo pares.
Manè ſalutatum venio,tu diceris iſſe
Ante ſalutatum,iam ſumus ergo pares.
Sum comes ipſe tuus,tumidiq; anteambulo Regis:
Tu comes alterius,iam ſumus ergo pares.

Et interpoſitio verſus intercalaris, ad quod orationis genus, niſi ad metricum, pertinet? Vt Pſal. 105. Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum. Et, Et clamauerũt ad Dominum cum tribularentur. Qui ſexies in illo pſalmo repetuntur. Et pſal. Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, &c. bis repetitur. Et Pſalm. 117. Confitebor tibi quoniam exaudiſti me, & factus es mihi in ſalutem, ſæpiùs iteratur. & Pſal. 23. Attollite portas, &c. bis etiam repetitur verſus. Vt ſexies in Virgilio, in Pharmaceutria, **Verſus intercalaris.** **Pſal 105.** **Pſal. 117.** **Pſal. 23.**

Incipe Manalios mecum,mea tibia,verſus, &c.

Et, *Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.*

Et illud:

Voluite maiores,vaga flumina,voluite curſus.

Et demum familiariſſimus eſt tropus iſte & Dauidi, & vatibus profanis. Et Apoſiopeſis, vt Pſalmo 6. Sed tu Domine, vſquequo? Eſt reticentia, vt illud, **Pſalm. 6.**

Quos ego:ſed motos præſtat componere fluctus.

Et Terentius.

Ego ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non?

Et Epiphonema, ſeu Acclamatio, vt Pſalmo 86. Sicut lætantium omnium, &c. Et Pſalmo 83. Domine virtutum, beatus homo qui ſperat in te. Et poeta. **Pſal. 86. & 83.**

Tanta molis erat Romanam condere gentem.
Et, *Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?*

Et Apoſtrophe, Seu conuerſio ad diuerſam perſonam, vt Pſalm. 136. Filia Babylonis miſera, &c. Et pſal. 113. Quid eſt tibi mare, quod fugiſti? &c. Et poeta:

Pſal. 136. & 113.

Troiaq; nunc ſtares, Priamiq; arx alta maneres.

Pſal. 18. & 94. Et Proſopopeiæ frequentiſſimè, Pſal. 18. Cœli enarrant gloriam Dei. Et Pſal. 94. Flumina plaudent manu, &c. Et Poeta.

Manulus argutumq; nemus, pinoſq; loquenteis
Semper habet, ſemper paſtorũ ille audit amores.

Demum reuerſio ad primum initij verſum, ita vt extremus verſus & primus pſalmi ſit idem, argumento eſt pſalmum metrum eſſe. Vt Pſal. 8. Domine dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Epilogus eſt qui fuit procemium. Et pſal. 102. & 103. idem. Sic Homerus in hymnis ſuis, & Theocritus vt videbis in Eugubino Pſalm. 8. in fine. Quæ non ſine myſterio facta, arbitratur Euthymius. Nam ſicut Chriſtus, de quo in illo pſalmo 8. erat ſermo, tanquã per circulum, illuc vnde venerat per incarnationem, reuerſus eſt per aſcenſionem: ita pſalmus tanquam in orbe recurrens, in hoc ipſum deſinit vnde ſumpſit initium. Hanc ob cauſam per Mem clauſam, & quæ in orbem reducta, principio caret & fine, ſignificatur Chriſti regnum perpetuum, contra totam naturam illius elementi Hebraici, quod apertum aliàs ſemper eſſe ſolet in initio & medio dictionis. Vide Iſa. c. 9. in verbo Multiplicabitur. Sed de hac probatione ſatis ſuperq; dictum eſt.

Pſal. 8. 102. 103.

Poſtre-

Poſtrema probatio ſit quòd Dauidem Lyricum, Tragicum, Comicum, Satyricum, Heroicum, Drammaticum, Epithalamicum, Elegiacumq; poetam cõtemplari licet, cũ Iacobo de Valentia Tractatu 1. Prologi in pſalmos ca. 3. Aug. Eugub præfatione in pſalmos, Euthymio in eadem præfatione, & Georg. Edero ſuæ œconomiæ, vel Partitionum Theologicarum lib. 2. p. 3. Tabula 105. vſq; ad 115, vbi multa coaceruat ex patribus ad hoc propoſitũ. Iuxta exigẽtiam enim materiarũ, iã canit heroicè regnũ Chriſti, & eius victorias, & ſanctæ Eccleſiæ progreſſus & gloriam. Aut ſecundò canit tragicè, ſeu potius deflet caſum Adæ, & humanæ conditionis miſeriam, & Chriſti innocentiſſimi agni atrociſſimã mortem. Aut tertiò ſatyricè inuehitur in corruptiſſimos ſui ſeculi mores. Aut quartò elegiacè epithalamium Chriſti & Eccleſiæ perſonat. Quintò ſuorum maiorum, & antiquarum rerum memoriam ſuſcitat, heroicè etiam decantãdo. Et demum diuinas laudes intonat, omneſq; mortales ad eas inuitat, & excitat. Et etiam paræneticè monet, & bonis imbuit moribus. Introducit interdũ veluti in comœdiam diuerſas perſonas: iam Adam cum tota ſua poſteritate, ſuam deflentem ſortem: Iam Chriſtvm de ſuis perſecutoribus cõquerentem. Iam Eccleſiam ſanctam circumquaq; ab hoſtibus concuſſam, cœleſtem implorantem opem. Iam hoſtes ipſos ſeipſos ad flagitia cohortantes. Iã Deum eorum ſcelera vindicantem. Iã Chriſtum de hoſtibus, glorioſè triumphantem, &c. Iã loquitur author ſolus, vt facit Virg. in Ge. &c. Iam more drammatico, vt interdum in Eclogis, ſolæ loquuntur perſonæ quæ introducuntur. Iam mixtim, & poeta, & interloquentes dicunt, vt aliquando in Eclogis, & in Aenei-

XIII. Dauid Poeta Tragicus, Comic', Satyricus, Heroicus, Elegiacus, &c.

Aeneide. Quæ tria genera enumerauit Diuus Iſidor. lib. 8. etymolog. cap. 7. in fine. Iam ſoliloquia quibus animam ſuam alloquebatur & ſolabatur tacitus, quibuſq; Deum mente precabatur, componebat, &c. Atq; adeò nullum poematũ & metrorũ genus excogitari potuit vnquam, in quo vates noſter, cęleſtiſq; poeta Dauid non eſſet diligentiſſimè verſatus.

XIV. Quo carminis genere Pſalmi conſcripti ſint.

VNum ſupereſt, ſcilicet, examinare, quo carminis genere hæc Dauidis carmina ſeu pſalmi conſcripta ſunt: Hierony. ad Paulã Vrbicam, in Epiſt. quæ incipit. Nudius tertius, tomo 3. quoſdam pſalmos dicit, trimetro iambico conſtare, alios tetrametro iambico. Et duo prima alphabeta Threnorum Hieremiæ quaſi ſapphico metro, inquit, ſcripta ſunt. Tertium alphabetum trimetro ſcriptum eſt, &c. Et in Præfatione libri Iob, ait à tertio capite Iob, vſque ad 42. ait, Hexametros verſus eſſe dactylo, ſpondæoq; currentes. Et ſuper Pſalmum 118. initio, ſic ait: Refert Ioſephus, hunc Pſalmum, & Deuteronomij canticum vno metro eſſe compoſitum. & putat Elegiacum metrum in vtroque poſſe deprehendi: quòd, ſcilicet, prior verſus ſex pedibus conſtet, inferior vno minus in pentametrum finiatur, Hæc ille. Rurſus Ioſephus lib. 7. antiquitatum, ca. 10. ait (vt ſupra referebamus) trimetro verſu, & partim pẽtametro compoſitos eſſe pſalmos Dauidis. Præterea Euſebius ille doctiſſimus Pamphili, ob arctiſſimam cum Pamphilo neceſſitudinem, ſic cognominatus, & Cæſarienſis Epiſcopus, lib. 11. de præp. Euang. c. 3, ſic ait: Sunt etiam apud eos (Iudæos) artificioſiſſima carmina, vt Moyſi cantus ille magnus, & 118. Pſalmus, heroico metro, quod hexametrum dicitur, componuntur. Sunt alia quoque trimetra & tetrametra: ſed

ſed quæ ad dictionem pertinent elegantiſſimè, grauiſſimè, iucundiſſimeque compoſita ſunt. Quæ verò ad ſenſum, nulli hominum ſcripturæ comparanda. Hæc ille. Et deinde lib.12.cap.15.de Dauidis odis mentionem etiam facit. Rurſus D. Iſido. in præclaro illo ſuarum Etymologiarum volumine, lib.6.c.2. ſic ait. Omnes autem Pſalmi apud Hebræos, metrico carmine conſtant eſſe compoſiti. Nam in morem Romani Flacci, & Græci Pindari, nunc alij iambo currunt, nunc elegiaco perſonant, nunc ſapphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes. Et hæc ſunt quæ apud Hiero. Ioſephum, Euſebium, Iſidorumque omnigena literatura præſtantes reperire potui, nam recentiorum doctorum in re hac vetuſtiſſima, rationem habendam non eſſe putaui.

Eugubini de modo ac genere carminũ quib. Pſalmi conſtant, ſententia.

Veruntamen in explicandis his trimetris, hexametris, ſapphicíſque verſibus non poſſumus à dictis recentiorum omninò abſtinere. Principiò ſolebat plurimùm mihi placere quod Aug. Eug. omnium linguarum peritiſſimus, in Præfatione ad ſuam pſalmorum enarrationem, dicebat ſic: Carmen Hebraicum non idem eſt atque Græcorum, Latinorumque: vt neque Italicum, ſiue Hetruſcum idem atque Latinum. Ac potiùs cum Italico, quam Latino ſimilitudinem habet Hebraicum. Latinum ad imitationem Græci tempora ſyllabarum obſeruat: Hebraicum nulla tempora, ſed numerum duntaxat, atque ſimilitudinem cadentium ſyllabarum. Vt non eſt in Italico carmine Spondæus, Trochæus, Dactylus, ſed numeratio tantùm ſyllabarum & obſeruatio, vt ſimiliter deſinant. Simile quoddam ſequitur Hebraicum. Quare cum Hieronymus ſcribit, aut Iob, aut Pſalmos dactylo ſpondæoque decurrere: & cum in præfatione, de Iob dicit: verſu labitur:

Quæ-

Queque Auguſti. cum cæteris de carminibus Hebræorum teſtantur, noris non hos ipſos præcisè pedes, noſtrumq; carmẽ abeis, ſed ſimile quiddã deſignari. Itaq; neq; Heroicum carmen apud Hebræos extat, neq; Iambicum, aliaq; ve genera: ſed ſimile quiddam, & quale Barbari diuerſis ritibus canunt: Pſalmi, Iob, libri Salomonis, & Prophetarum rationem carminis præſeferunt, ſed neq; Latini, neq; Græci: numeroſum quiddam, & ab oratione ſoluta parumper recedẽs, ſermonis genere, figuriſq; poeticis, verbiſque minùs vſitatis obſcuriores. Hæc ibi. Eſt verò perpetuus in hac ſententia Eugubinus. Nam & in præfatione Enarrationum in Iob, ſic loquitur: Iob à principio vſq; ad illum locum, Pereat dies, in qua natus ſum, ſimplex eſt hiſtoria: deinceps eſt veluti carmen, ſimiliterq; Pſalmorum, & Prophetarum, librorumq; Salomonis oratio. Hieronymo autem ab illo loco totum, excepta extrema hiſtoria, libri pedibus ſpondæo & dactylo decurrere, ſcribente, intelligendum eſt non prorſus his pedibus, & eo ſyllabarum numero, ſed quaſi ſimili: Cùm apud Hebræos minimè, vt apud Græcos, & Latinos tempora ſyllabarum numerentur, neq; ſimilia carmina habeantur: ſicut non ſunt apud Latinos rythmici Etruſci. Hęc Eugubin⁹ in illis locis.

Eug. putat Pſalmos nõ magis eſſe metra quã libri Salomonis & Prophetarũ ſint.

Cæterùm cum D. Hiero. Euſebiuſq;, & Ioſeph⁹ Eugubino longè peritiores linguę Hebraicę fuerint: nam Ioſephum quis neſciat natione Hebręum fuiſſe, patria Hieroſolymitanum, genere ſacerdotem, & ob ingenij excellentiam à ſenatu, & populo Romano multis affectum honoribus: & è lingua Hebraica in Græcam paraphraſticè vertiſſe, & explicaſſe omnes fermè veteris teſtamẽti libros, vt eos Græcis & Gentilibus omnibus vulgaret, & propalaret: referẽte hæc omnia ipſo Ioſe-

Refutatur Eugubinus ex Hieronymo. Ioſepho, Euſebio, & Iſid. iã citatis. Quis fuerit Ioſephus.

Ioſepho de ſeipſo, ſuarum Antiquitatum, lib. 20. c. vltimo, & in Vita quam de ſeipſo conſcripſit: & Hieronymo, lib. de Viris Illuſtribus. Ipſe verò D. Hieron. quod fuerit Hebraicè doctiſſimus, & Syriacæ atque Chaldaicæ linguæ æquè atque Dalmaticæ ſiue maternæ ſcientiſſimus, ignorat nemo: quodq; totum vetus teſtamentum ex Hebraica veritate in Latinā linguam verterit. Quin tam expeditè & promptè Hebraica & Chaldaica tractauerit, vt trium dierum labore tres libros Salomonis: prouerbia ſcilicet, Eccleſiaſten, & Cantica canticorum ex Hebræis Latinos fecerit. Et librum Tobiæ ex Hebræo in Latinum vnius diei opera verterit: vt tradit Sixtus Senen. lib. 4. Bibliothecæ, verbo Hieronymus Stridonen. Sed & Euſebium Cęſarienſem linguæ etiam Hebraicæ fuiſſe callentiſſimum, teſtatur liber ille ſuus de locis Hebraicis, quem è Græco Latinum fecit D. Hiero. & tota illa Hebraicorum voluminum in linguam Græcam conuerſio, cuius meminenerunt Socrates lib. 1. hiſtor. & Sozomenus lib. 2. Cum itaq; tres iſti, Ioſephus, ſcilicet, Euſebius, atq; Hieronymus eruditiſſimi viri, ſi quos vnquā habuit antiquitas, apertè teſtentur pſalmos Dauidis trimetro, tetrametro, pentametro, hexametro, Sapphico, & ſimilibus verſibus eſſe conſcriptos, ſanè iſtis annuendum, abnuendum verò Eugubino videtur nobis, alioqui eruditiſſimo, eò quod non magis exiſtimat pſalmos eſſe carmina, atque ſint omnes Salomonis, & Prophetarum libri.

Hieronymus quam doctè Hebraicè fuerit.

Euſebius Hebraicè doctiſſimus.

Quā certiùs quamq; cōſideratiùs D. Aug. cū in hanc incidiſſet difficultatem, loquutus eſt, Epiſt. 131. quæ eſt Memorium, dicens. Quibus numeris conſiſtant verſus Dauidis, non ſcripſi, quia neſcio: neq; enim ex Hebræa lingua, quam ignoro, potu-

D. Augu. de Pſalmorum metro ſententia.

potuit etiam numeros interpres exprimere: ne metri neceſſitate, ab interpretandi veritate, ampliùs quam ratio ſententiarum ſinebat, digredi cogeretur: certos tamen eos conſtare numeris, credo illis qui eam linguam probè callent. Amauit enim vir ille ſanctus muſicam piam, & in ea ſtudia nos magis ipſe, quàm vllus alius author accendit. Hæc Aug. Qui omni proculdubio fatetur, vt patet, communem illā omnium linguam callentium eſſe ſententiam, metro conſtare Dauidicos pſalmos: nec decuiſſe vt interpres metricè eos verteret, propter leges metri, quæ fidelitatem verſionis minimè paterentur. Quamuis fuerunt qui Latinis verſibus elegantiſſimis Dauidicos reddiderint Pſalmos. Videlicet Matthæus Toſcanus, B. Arias Montanus, M. Antonius Flaminius, Buchānanus & quidam alij. Et hæc quidē eſt ſententia D. Aug.

Cur interpres Latin' non verterit carmine Pſalmos.

XV. Authoris ſententia in hac quæſt.

NE verò nihil in re hac tam obſcura dicamus, viſum mihi eſt annectere ſuperiorib. alia, cum Sixto Senen. lib. 8. ſuę Bibliothecæ ſanctæ, quæ lucem aliquam tenebris iſtis afferre alicui fortaſſe videbuntur. Ergo non eſt exiſtimandum Hexametros, trimetros, & ſapphicos Hebręorum verſus eſſe eiuſdem generis cum carminibus Poetarum noſtrorum, eademque pedum qualitate, quantitate, ac diſpoſitione conſtare: ſed diuerſam eſſe diſpoſitionem, ſitum, & ordinem pedum. Quia peruetuſta illa Hebræorum poeſis ſæpe inter Dactylos & ſpondæos, alios quoque pedes recipit, variato interdum etiam ordine ſedium, in quibus apud nos collocari ſolent pedes. Quin D. Hieronym. huic noſtræ ſententiæ multùm fauet, nam Præfatione in Iob, ſic ait, de Hebraicis verſibus loquens: Propter linguæ idioma crebrò recipiūt alios pedes, non earun-

rundem ſyllabarum, ſed eorundem temporum Interdum quoque rythmus ipſe dulcis, & tinnulus numeris pedum ſolutis: quod metrici magis quàm ſimplex lector intelligunt. Et ex præfatione eius ſuper Iſai. manifeſtè expugnatur Eugubinus; aſſerens non magis Pſalmos eſſe metricè ſcriptos quàm Prophetarum libros. Sic autem dicit Hieronym. Nemo cum Prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari: & aliquid ſimile habere de pſalmis, & operibus Salomonis. Sed quod in Demoſthene, & in Tullio ſolet fieri vt per cola ſcribãtur, & commata: qui vtiq; proſa, & non verſibus conſcripſerunt. Hæc ille.

Ex Hieron. refutatur Eugubinus.

Ad rem igitur dico, Hebræos interponere ſolere, contra noſtrorum poetarum conſuetudinem, ſuis carminibus rythmos quoſdam inuſitatos, quos ſimplex lector intelligere non poteſt, ſed ſolùm metricæ artis periciſſimus; Sanè nec apud nos ſingula rythmorum genera eundem ſyllabarum numerum; ac eoſdem fines carminum retinent. Nam quidam Hiſpanicorum verſuum vndecim habent ſyllabas, decantandis heroicis rebus accommodati: alij ex ſeptem ſyllabis modulandis ad lyram conſtant: Quę duo carminum genera Hiſpanicè, & Italicè coniungi ſolent eodem poemate, eademque cantilena: quẽadmodum apud Latinos familiare eſt, vt in Horatio; longiorem vnum quàm alterum eiuſdem odæ verſum facere. Alij ſunt duodecim ſyllabarum apud nos, & Italos, in dactylum ſemper pedem terminantes, quos vocamus, eſdruxulos, citatos, ac lubricos, comœdijs aptiſſimos. Alij demùm ſunt, qui nullam finalium vocum ſimilem cadentiam, ſeu conſonantiam habent, qui appellantur verſus ſoluti. Sic igitur in pſalmis Daui-

Varia rythmorũ genera, & verſus apud oẽs linguas.

dicis multa multorum generum ſunt carmina, multi verſus, atque rythmi: quæ non ſolùm à me Hebraicè parum perito, verùm nec à mediocriter doctis penetrari poſſunt, niſi ab eius linguæ peritiſſimis, vt D. Auguſt. & D. Hieron. atteſtantur. Et hæc quidem quæ dicerem in re difficili, habui.

XVI. Peroratio authoris & exhortatio ad Pſalmorũ ſtudium.

PAranæſim ad pſalmorum lectionem & cantum facere, mei non eſt muneris: eſt tamen remittere Lectorem ad quatuor Diuos, qui de horum cœleſtium metrorum laude, vtilitate, atq; iocunditate diuiniſſimè & fuſiſſimè loquũtur. D. Amb. D. Auguſt. D. Hilar. D. Baſiliũ, in ſuis ad pſalmos Præfationibus: qui omninò videndi ſunt, & poſt ipſos Euthymius in ſua etiam ad Pſalmos Præfatione. Ego verò de Dauide ipſo pauca hæc apponere præcedentibus non dubitabo. Videlicèt, Dauidicæ lyræ tantam eſſe vim, tãtam gloriam Dauidici carminis, vt ſolus ipſe ſuis poematibus mirabiles & incredibiles effectus habuerit. Fabulæ ſunt, & Poetarum commenta de Amphione, & Orpheo, quòd lyrę ſono ſyluas & ſaxa mouerint, fluuios decurrentes continuerint, feras edomuerint, & Euridicen Orphæus ab inferis reuocauerit. Solus eſt noſter hic alter diuinus Orphæus, qui maiora effecta verè fecit, quàm illi falsò confinxerunt. maius eſt quod iſte geſſit quàm quod illi fingunt. Hic cithara ſua petras fregit, ſyluas flexit, fluuios affectuum rapidiſſimè per præcipitia delabentes, cohibuit, feros & immanes animorum morés domuit: cacodæmonem de multorum Saulorum animis exturbauit, atque deiecit. Neque vnam tantùm reduxit Euridicen, eamque continuò amiſit, ſed innumeras hominum animas è barathro inferorum abductas in auream diei lucẽ reuocauit:

non

non in huius mundi ærumnas, ſed in ipſum cœlum, vi etiam ſuæ citharæ apertum, & reſeratũ. Quid glorioſius? Quid mirabilius huius Citharœdi virtute? Omnia hæc effecta ſublimia feciſſe Pſaltem noſtrum, non ſtultæ multitudini falſis commentis ſuadetur, ſed diuinis teſtimonijs, omnibus ſapientibus aſſeritur.

QVÆSTIO QVARTA SCHOLASTICA.

Vtrùm Syxtus V. qui nũc temporis eſt Pon. Max. Papatum ab Epiſcopis Romanis adeptum, conferre & annectere Salmanticenſibus poſſit.

CVM in omnibus ſacræ Theologiæ diſputationibus, debet virum Theologum Romani Pontificis pedibus proprium caput ſubmittere: tùm præcipuè in præſenti controuerſia, in qua de eiuſdem ſupremi Pontificis poteſtate differendum eſt, neceſſum erit ipſius correctioni, atque iudicio dicenda ſubijcere. Subijcio ergo, vt quod incautè inter diſputandum dixero, Romana Eccleſia corrigat, & emendet.

Qua quidem ſubiectione præmiſſa, tria ſunt præiacienda fundamenta, quibus vniuerſa, quæ inferiùs tractabuntur, niti debent. Primum eſt, quòd Beatiſſimus Apoſtolus Petrus in Tria iaciuntur fundamenta.

poſitũt ertiò cõmutauit in verbũ Regendi.Paſce, inquit, oues meas,& rege etiã oues meas. Præter quã quòd per paſcendi verbũ cũ ſacri, tũ profani authoris regimẽ, & imperiũ ſignificabant:quòd adnotauit Franciſ. Turr. lib.1. de Summi Pontif. authorit.pag.29,& Didacus Stunica,lib.1. de Vera religione capit.5. Nam Homerus,& Plato Reges appellant Paſtores.Et pſalm.21.idem eſt,Dominus regit me,ac ſi cum D.Hiero.vertas,Dominus paſcit me,nam quod ſequitur ad paſtum pertinet,In loco paſcuæ ibi me collocauit. Porrò quod dicit,Oues meas,D.Bernar.lib.1. de Conſideratione ad Euge.c.6.& Innocentius 3.c. ſolitæ. de Maioritate & obedientia,&Bonifacius in Extraua. Vnam ſanctam aſſerunt,ſignificare omnes oues Chriſti paſtorem Petrum habituras: non enim dixit, Paſce has, illaſue oues, ſed abſolute & citra limitem, Oues meas, ita vt non plurium Chriſtus ſit ouium paſtor,quàm ſit Petrus.

Paſcere, & regere,idem

Pſalm.21.

Secundum teſtimonium tantundem roboris habet,Matth.16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo Eccleſiam meam,&c.& dabo tibi claues, &c.Et anteceſſerat, Beatus es Simon Bariona, &c. Vbi paterni etiam nominis meminit, ne ad Simonem Cananæum quiſquam hæc verba deflecteret. Vtque obſeruabat Luiſius noſter Legionenſis, ſuper Cantica c.1. Non ſaxeum,aut de petra natum, ſed Cephan, id eſt, ſaxum & petrã ipſum appellauit, dicens: Tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo,&c. Fuere qui putarent illud relatiuum, Hanc, non referre Sanctum Petrum,ſed eius fidem & confeſſionem, quam paulò ante fecerat dicens: Tu es Chriſtus filius Dei viui.Super hanc ergo tuam fidem & confeſſionẽ fundabo Eccleſiam meam, Aut ſic:ſuper hanc petram,id eſt,ſuper meipſum,qui ſum Chriſtus, ædifica-

Matth 16.

Quod in illo loco, Super hanc petram,petra ſit Fides,& Petrus,& Chriſtus.

dificabo eccleſiam meam. Ita D. Augu. Sermone 13. de Verbis Domini, & Tracta. 124. ſuper Ioan. Cæterùm ipſemet, libr. 1. Retract. cap. 21. docet, commodè etiam intelligi ſic: Super hanc petrã, id eſt, ſuper te, Petre, qui Petra es, &c. Citat pro hac ſententia D. Ambroſium, vbi de gallo gallinaceo dicit in hymno:

Hoc, ipſa Petra Eccleſiæ,
Canente, culpam diluit.

D. etiam Hierony. lib. 3. ſuper Matth. ca. 16. & lib. 1. contra Iouinianum, & Magnus Baſilius, ſuper Iſai. cap. 2. & Chryſoſto. homil. 55. in Matth. & ferè in vniuerſum Patres eodem explicant modo: vt, ſcilicet, Diuus Petrus ſit petra illa, ac fundamentum cui tota Eccleſiæ machina nititur. Vnde neſcio quid Eraſmum mouerit, in Operibus Diui Hilarij apponere in margine ſcholium huiuſmodi: Eccleſiæ fundamentum eſt fides. Quaſi D. Hilarius ibi, & ſuper Pſalmum 103. aſſeuerantiſſimè non dixerit, ipſum etiam Diuum Petrum eſſe rupem & fundamentum ſolidiſſimum Eccleſiaſtici ædificij. Idem Eraſmus, in Indice D. Chryſoſtomi, hanc etiam propoſitionem, quaſi ex operibus Chryſoſtomi excerptam, appoſuit: Eccleſia non ſuper hominem, ſed ſuper fidem ædificata eſt: Verùm nunc temporis ſanctæ Inquiſitionis Catalogus talem propoſitionem expunxit. Nec erat ſanè Chryſoſtomi: nam Diuus iſte Homil. 3. & 55. in Matth. apertè tradit, Petrum eſſe fundamentum Eccleſiæ. Sanè, vt accuratè animaduertit Ioannes Driedonius, lib. 4. de dogmatibus varijs & lib. Apocri. cap. 3. p. 2. & noſter Stunica, loco citato, conſequutio ipſa verborum Chriſti magno nobis argumento eſſe debet, vt credamus, D. Petrum eſſe hanc petram.

Cõtra Eraſ. qui nõ vult Petru, ſed eius fidẽ, eſſe petram

tram. Nam quorſum meminiſſet nominis Petri: & quaſi vocabulo ludens diceret, Tu es Petrus, id eſt, Tu habes nomen deductum à petra, niſi id quod ſtatim ſubiecit, ſuper hanc petram, ad ipsũ etiam Petrum pertinere debuiſſet? Meritò Concilium Chalcedonen. vocat Petrum, petram & crepidinem catholicæ Eccleſiæ. Et referente D. Diony. in Epiſt. ad Timoth. D. Paulus nominare ſolebat D. Petrum, Fundamentum eccleſiarum. Sed tamen non eſt quòd in re non dubia vtamur teſtibus non neceſſarijs. Porro qui plura deſiderat, legat Thomam VValden. lib. 2. Doctrinalis fidei antiquæ, ar. 1. c. 5. Alb. Pyghium, in Eccl. Hierarchia, Gaſparê Caſalium, Axiomatũ Chriſtianorum lib. 2. ar. 3 c. 11. Petrum Soto in Defenſione Catholicæ Confeſsionis. p. 1. ca. 80. Iacobum Latomũ de Primatu Romani Pontif. Naclantum, Tractatione. 7. Theolica, Cardinalem Iacobatiũ. in prægrandi illo ac copioſo Tractatu de Concilijs, lib. 10. artic 7. Syxtum Senen. lib. 6. Biblioth. annot. 68. Caietan. Oſium, Victoriam, Canum, Sotum, Cordubenſem, Roffen. Echium vbi infrà referentur.

Ex his cõfutatur Lutherus, qui perfrictiſsima frõte ſic loquitur apud Roffen. ar. 25. Impiam & intolerabilẽ blaſphemiam eſſe dico, per petrã, qua ſolus Chriſtus, ideſt, Verbũ & Fides eius inſuperabilis ſignificatur, intelligere poteſtatem illam monarchicã, Sathanæ ſeruã, & officinã. Nos tamen, Patres & doctrina, & grauitate, & vetuſtate præſtantiſsimos ſequuti, catholicè confitemur, Chriſtũ quidem eſſe fundamentũ, & Petrũ etiã: non quod duo ſint fundamenta, nã Petrus nõ niſi vicẽ accepit Chriſti, vt Bonifaci' optimè tradit in extrauaganti, vnam ſanctam, & ca. 1. de homicidio in. 6. & ad idem facit, cap. in nouo. 21 distin-

Contra Lutherum.

Non ſunt duo fundamenta, Petrus, & Chriſtus ſed vnum, &c.

diſtinctione. Sed verba D.Leonis præclariſſima ſunt,& ideò meritò ea commendat Bredenbachius,ſuper Mat.16.D.ergo Leo ſic ait.Quia tu es Petrus, id eſt, Cùm ego ſim inuiolabiliter petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoque petra es quia mea virtute ſolidaris,vt quę mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia.

Marc.16. Petrus columen & vertex Apoſtolorum.

Tandem ex illo Marc.16. Ite, dicite diſcipulis eius,& Petro,colligi poteſt D.Petrum,columen & verticem,caputque cæterorum Apoſtolorum fuiſſe. Nam emphaſim habet quod poſtquàm nominauit diſcipulos,qua nominatione Petrus etiam comprehenſus videbatur: peculiarem Petri mentionem fecerit dicens,Et Petro.Quale certè eſt illud,

Troas reliquias Danaum,atq; immitis Achilli.

Nam & Vlyſſes vnus erat Danaorum. Et in Titulo pſalmi 3. Pſalmus Dauid, in die qua liberauit eum Dominus de manu inimicorum ſuorum & de manu Saul.Nam & Saul vnus erat inimicorum:ſed ceu omnium ſupremus & anteſignanus, ſeorſum à cæteris enumeratur. Sic & D. Petrus. Multis hanc veritatem catholicam arietibus argumentorum concutere & impetere ſatagunt hæretici.Sed eos redarguendi, & retundendi labore me doctores allegati iam pridem leuarunt. Vnde ſi D.Hiero. viſus eſt in principio Commẽ. ad Galat.D.Paulum æquare Petro,congruam habet explicationem, in Syxto Senen.lib.6. annot. 269.Demum Roffenſ.ar. 25. producit 20. ſcripturæ loca ad huius probationem: quæ & enumerat Petrus Soto ſupra p.1.ca. 80. Cordubenſis libr.4.

Quæ-

Quæſtionarij. q.1. propoſit.8. producit.10. Multa etiam Caiet. in Opuſc. de Primatu Papæ, Caſtro, de Hæreſibus, Victoria in Relectione, &c.

SEcundum fundamentum erat, quòd hæc Petri dignitas & principatus fuerit, poſt eius mortem, in Eccleſia alicui peculiari prælato traditus, atque commiſſus. Non enim acephalũ, id eſt, ſine capite relinqui debuit corpus Eccleſiæ. Atque adeò multùm deſipiunt qui Chriſtum exiſtimant, ouili perpetuo Paſtorem temporarium ſuffeciſſe. Quin imò vt Caiet. ſuprà c.12. adnotauit, officium paſtoris, quod ipſe Chriſtus contulit Petro, coæuum ouili eſſe debuit. Ridiculũ nanque eſſet, quod triginta aut quadraginta annis tantum durante paſtore, durent oues trecentis & ter millibus annis. De quo D. Tho. 4. contra Gentes c.76. & facit exemplum apum, in quibus vnus eſt dux. Et adducitur ex D. Hiero. ca. in apibus 7. quæſt. 1. Iſque erat 27. error Vvicleph. apud Vvalden. lib.2. Doctri. artic.3. c.41. imò & octauus, & 13. & 15. ſcilicèt: Non eſt ſcintilla apparentiæ, quòd oporteat eſſe vnum caput in ſpiritualibus, regens Eccleſiam, quod ſemper cum ipſa conuerſetur, & conſeruetur. Sed & doctè Stapletonus ille animaduertit, ideò verbo paſcendi, & nomine Paſtoris, collatam fuiſſe D. Petro hanc poteſtatem, eò quòd Paſtor ſignificat ordinarium rectorem ouium, & ſine quo ouile non eſt: nam alia officiorum nomina, vt Apoſtolorũ, Prophetarum, Euangeliſtarum, extraordinariã quandam authoritatem notant certis temporibus neceſſariam; non ſemper. At nomen officiumque Paſtoris ordinarium, & perpetuum eſt.

II. Secundum fundamẽtũ, quòd Petri dignitas alĩ cui relicta ſit in Eccleſia.

Paſtor durare debet quã diu oues durant, non ſic prophetæ Euangeliſtæ, &c.

Sed opponunt nobis Hæretici, Chriſtum eſſe verum caput, verumq; Paſtorem: & quanuis in

Obiectio hæreticorũ

cœlis agat, & circa cardines cœli perambulet, vt illi dicebant, non ideò noſtra non conſiderare, imò eſſe rebus Eccleſiæ præſentiſſimum. Et ſic minimè oportet ſucceſſorem Petri, aut Chriſti eſſe in Eccleſia. Verum his facilè occurrimus, dicentes cum D. Thom. 4. contra Gentes ſuprà: Chriſtum eſſe qui baptizat, qui conſecrat, qui peccata remittit: & tamen quia corporaliter non erat cum fidelibus permanſurus, elegit ac deſtinauit miniſtros, qui poteſtate tradita, prædicta munia exercerent. Addit Iacobitius, lib. 10. artic. 7. circa finem, decuiſſe vt Eccleſia vnum haberet caput immediatum, omogeneum, id eſt, non ſolùm eiuſdem naturæ, ſed eiuſdem etiam ſtatus, & conditionis ſociabile, acceſsibile, tractabile, &c. Neque ex hoc ſequitur quòd ſit duplex eccleſia caput; nam Papa non eſt niſi Chriſti vicarium caput.

Iob 22.

Papa tanta nunc pollet poteſtate, quanta pollebat D. Petrus.

Neque verò vtcunque habet perpetuum paſtorem Eccleſia, ſed habet paſtorem qui tanta polleat poteſtate, quãta pollebat D. Petrus vt præter allatos doctores, tractat. Iacobus Septimancen. in Catholicis inſtit. tit. 45. n. 6. Quamuis enim Papa non ſit Petri ſucceſſor quo ad Apoſtolatus dignitatem, at ſuccedit in præcipuo Apoſtolatus officio, quod eſt totius eccleſiæ gubernatio. Quá ob cauſam eius ſedes dicitur Apoſtolica, & ipſe Apoſtolicus. Quod tractabat Michael de Medin. reconditæ eruditionis vir lib. 7. de recta in Deum fide. c. 24. Quòd ſi Papa non tanta fungeretur poteſtate, quanta functus eſt Petrus, non diceretur eius ſucceſſor, ſed vicarius: at ſummus pontifex non Petri vicarius. ſed ſucceſſor: Chriſti verò non ſucceſſor, ſed vicarius. Ita definit Con. Florent. quod Græci vocant. 8. Synodum Generalem: & c. pro humani, de homic. in. 6. Quo circa non

Papa nõ eſt vicarius, ſed ſucceſſor D. Petri.

ca. non immeritò in Directorio Inquiſit. part. 2. tract. de. 58. quæſtionibus q. 9. inter errores Raymundi refertur iſte, quòd Papa ſit vicarius Diui Petri. Quem etiam confutat Driedo, lib. 4. ſuprà c. 3. p. 1. Quòd ſi interdum Vicarius Petri appellatur Papa, vt in c. Ego Ludouicus, ſanè loquutio eſt impropria, vt præ alijs tradit Turrecremata, in illo c. Ego Ludouicus. 63. d. & lib. 2. ſummæ. c. 4. ad ſecundum.

III. Tert. Fundamentum quòd Romanis Epiſcopis ſit relicta poteſtas Petri.

TErtium fundamentum, quod veluti proximum dicendorum antecurſorem oportet præmittere, quo cæteris pandatur via illud eſt, quòd hæc vniuerſalis Petri poteſtas, verè fuerit relicta Romano Pontifici. Id negant Lutherus, & Bucerus, excucullanti monachi, & priores illis Vviclephus, & Ioannes Hus. Verùm non eſt quòd in hos hæreticos iam proſtratos calamum ego acuere debeam: cùm vnanimis ſit, fueritque ab initio naſcentis Eccleſiæ omnium fidelium ſenſus, Romano Epiſcopo, præ cæteris, Petri principatum fuiſſe relictum. Quod nec Arriani negare auſi ſunt, vt tradit Sozomenus lib. 4. hiſtoriæ Tripartitæ. cap. 15. & 16. quod tamen recentiſſimi hæretici nunc temporis negant impudentiſſimè. Sed decretum Anacleti aduerſus eos præ alijs militat. 22. diſtin. cap. ſacroſancta quod ego metu prolixitatis interceptus, taceo. Fuit verò Anacletus tertius, aut quartus à Beato Petro Romanus Epiſcopus, vt videas quàm ſit antiquum & vetuſtum in Eccleſia, quod Romanus EpiſcopusPetri referat dignitatem. Et hoc Euariſtus, Alexander primus, Sixtus primus, Eleuterius, Pius primus, Victor, Zeferinus, Marcellus, &c. diffinierunt. Quorum, & aliorum decreta pontificum Gratianus dilgenter collegit, ac

fideliter retulit per multa decretorum capita. Et in decretalibus paſſim id ipſum habetur, Sed & ſacra Concilia, tàm Orientalia quàm Occidẽtalia, quorum in ijſdem decretis meminit Gratianus, eandẽ catholicã veritatem amplexata sũt.

Vſus Eccleſiæ à ſuis primordijs recognoſcẽdi Romanũ Epiſcopum.

Si verò perpetuus vſus Eccleſiæ optimus eſſe ſolet legum interpres: ſanè vſu firmatam hanc videmus veritatem. Nam in fidei quæſtionibus, & rebus ſerijs, ad Romanum epiſcopum, à primordijs eccleſiæ, cuncti fideles omni ſemper ætate recurrerunt; & omnes totius eccleſiæ epiſcopi authoritatem Romani præſulis expectabant, vt in ſuis ſedibus firmarentur. Neque hoc vi Romanus ſibi Epiſcopus arrogabat, vt obganniunt Magdeburgenſes, apud Turrianum, lib. 2. pro Epiſt. Pontif. c. 4. ſed & ad ipſum appellabant, ceu ad ſuperiorem. D. Chryſoſtomus ad Innocentiũ Papam: D. Athanaſius Alexandrinus, Paulus Cõſtantinopolitanus, Lucianus Adrianopolis, Aſclepas Gazę, Marcellus Ancyrę, & alij totius Orientis Epiſcopi ab Arrianis pulſi, ad Romanam Eccleſiam appellabant, vt in hiſtoria Tripar. lib. 4. c. 15. & expreſſiſſimè in Socrate, lib. 2. Hiſt. Eccleſ. capi. 15. & Sozomeno, libr. 3. capi. 8. Hiſt. Eccleſ. Theodoretus etiam Cyrenſis Epiſcopus lõgè doctiſſimus, ſede ſua depoſitus, ad Leonem Romanum Epiſcopum cauſam detulit, vt patet ex eius Epiſt. præfixa Comment. in Paulum. Imò & Hæretici ab Aphrica reiecti, ſi Cypriano credimus, appellabant ad ſucceſſorem Petri, Romanum pontificem. Nec eſt extra propoſitum, quòd ſolus ſemper fuit Romanus Epiſcopus, qui & Reges, & Imperatores aut confirmauit, aut depoſuit: & omnibus in vniuerſum leges tulit, excommunicauit, abſoluit, ordinauit, affecit præmijs, pœnis, &c. vt omnes tradunt hiſtoriæ. Et habetur

Epiſcopi totius orbis appellabant ad Romanũ Epiſc.

tur ad manus in Syxto Sen. lib. 6. annot. 73. Lætmatio ſupra c. 3. p. 5. in 8. arg. Stapletono, lib. 6. ca. 17. & vlti. & lib. 4. c. 19. Simanc. in Inſti. Cathol. ti. 45. n. 24. Quæ omnia magnum, & ineluctabile conficiunt argumentum ad probandum Romanum Pontificem eſſe ſucceſſorem Petri, ac vniuerſalem paſtorem Eccleſiæ. De quo etiam Gaſpar Caſalius libro. 3. de Cœna & calice Domini capite 18.

Obijcitur. Quod D. Gregorius noluit appellari Paſtor Vniuerſalis.

Verumtamen offenſionis, & ſcandali materiã videtur fidelibus obieciſſe Diuus Gregorius Magnus, qui cum eſſet Romanus Epiſcopus, titulum Vniuerſalis Paſtoris, à Synodo Chalcedon. ſibi oblatum, recuſauit, vt ipſe ſcribit lib. 4. Epiſt. Indict. 13. Epiſt. 80. 82. 76. & 32. Idem ad Eulogium ſcribens, lib. 7. Indict. 1. Epiſ. 30. vetat ſe vniuerſalem Papam dici. Et habetur 99. d. c. ecce. Rurſus in Conc. Aphric. & habetur c. primæ ſedis 99. d. ſic dicitur. Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps ſacerdotum, vel ſummus ſacerdos, vel aliquid eiuſmodi: ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus: Vniuerſalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Et in c. nullus ead. d. idẽ habet Pelagius Papa. Non ergo eſt Romanus Epiſcopus cui vniuerſalis Petri poteſtas relictã eſt.

Explicatur quo pacto Papa non ſit Vniuerſalis Paſtor.

Negare tamen vir Catholicus non poteſt Romanum Epiſcopum eſſe Vniuerſalem illum Paſtorem, ac caput, quod Petro ſuccedit. Tractat S. Thom. in Opuſc. contra errores Græcorum ca. 66. vbi ex can. 17. Concilij Chalced. refert Leoni Papæ in illo Concilio acclamatum fuiſſe; Viuat Leo ſanctiſſimus œcumenicus, id eſt, Vniuerſalis. Ipſum etiam refert D. Ant. 3. part. tit. 22. cap. 4. § 1. Turr. c. nullus 99. d. Iacobat. lib. 10. art. 7. circa finem. Turrian. lib. 3. pro Epiſt. Pont. 1. Catalog.

gloriæ mun.p.4. conſid.7. Mich. de Medina, lib.7 de. Recta in Deum fide.c.24.

Reſp. ad obiectionem.

Obiectionibus occurro dicendo D. Gregorium humilitatis ergò, abnuiſſe, ac recuſaſſe titulum. Vniuerſalis Paſtoris: & ne poſteris de tàm ſuperbo titulo gloriandi anſam præbuiſſe videretur. Vt etiam vel ſic Ioannes ille ſuperbiſſimus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, tali ſe titulo cognominare deſineret. Patet ex ipſo Gregor. ſuprà. libr. 4. Indict. 13. Et eundem ſenſum habent citati canones.

Papa nõ eſt Vniuerſalis paſtor, id eſt, non eſt ſpecialis omniũ Eccleſiarũ Epiſcopus.

Tamen ille canon.99.d.c.primæ ſedis. multum nos pũgit: nam eo diffinitur ſic: Vniuerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Franciſ. Turr. ſuprà, dicit illa verba, Vniuerſalis autem, &c. quæ ſunt vltima illius capitis, non eſſe ex ipſo canone concilij Afric. ſed ex rubrica Gratiani in caput proximè ſequens. Aliorum intelligentia eſt, vt in Iacobat. quòd ille. §. Vniuerſalis autem, &c. non referatur ad Papam, ſed ad Patriarcham, de quo ibi loquitur, & quẽ ibi appellat Primæ ſedis epiſcopum: ita vt ſit ſenſus: Patriarcha non appelletur princeps ſacerdos, nec Vniuerſalis, nec Romanus Pontifex. Alij melius ſic explicant, quòd nec ipſe Papa appelletur Vniuerſalis paſtor, ne ſi ipſe dicatur Vniuerſalis videatur detrahi alijs Epiſcopis, & Pontificibus ſua poteſtas, & iuriſdictio. Itaq; vt verbis vtar S. Thom. in Opuſc. contra impugnantes religionem. c.4. quando dicitur Papam non eſſe vniuerſalem epiſcopũ, ſignificatur quod non præficitur cuilibet particulari eccleſiæ, vt proprius, & ſpecialis illius eccleſiæ rector, quia ſic ceſſarent aliorum Pontificum poteſtates. Ita etiam Turr. c. nullus. 99. d. & lib.2. Sum. c.17. ad.5. & colligitur, ex ipſis cap. Ecce. & Nullus, & Ant. Cordub. lib.

dub. lib. 4. q. 4. ad fin. in ſolut. ad. 11. argum.

Hæc quæ iecimus fundamenta, alijs viam muniunt, atq; pandunt. Nam iam hinc ſubintrare incipit quæſtio agitanda: vtrùm illa vniuerſalis poteſtas primùm Petro collata, & in ſuos ſucceſſores tranſmiſſa, & quæ de facto reſidet, ſemperq; reſedit penes Romanum Pontificem, reſideat apud ipſum ex iure diuino, an verò ex beneplacito D. Petri, & ipſius eccleſiæ: atq; adeò, an ex voluntate Papæ, & eccleſiæ detrahi poſſit papatus à Romanis Epiſcopis, & ad Salmanticenſes, vel Toletanos trahi, ipſiſq; perpetuò annecti.

IIII. Argumenta difficillima, quòd Papa nō poſſit eſſe niſi Romanus Epiſcopus.

ARguitur ergo more ſcholaſtico, & probabatur quòd Papa nō poſſit nec tota eccleſia Pontificatum ſummum transferre ad alium Epiſcopum, & ad aliam vrbē. Quia verò res leuis nō eſt, ideò non ego leues rationes, ſed ferreas, & adamantinas, vt in Gorgia dicebat Plato, profero. Primū ergo argumentum deſumitur ex ipſis ſūmorū Pontificū diffinitionibus, quib. ſatis inſinuatur de iure diuino eſſe, vt ſuprema ſedes ſit Romæ. Anacletus Papa in illo. c. Sacroſancta. 22. d. ſic ait: Sacroſancta Romana & Apoſtolica Eccleſia nō ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino ſaluatore primatum obtinuit, &c. Et mox: Prima ergò ſedes cęleſti beneficio, Romana Eccleſia eſt. Ponderandū eſt quod dicit, Non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Chriſto. & cæleſti beneficio, hoc eſt nō humano iure, ſed diuino. Et Nicolaus. I. Mediolanenſibus ſcribens. c. omnes, eadem. d. ſic ait: Omnes ſiue Patriarchæ cuiuſlibet apicem, ſiue Metropoleō primat⁹, aut Epiſcoporū cathedras, vel Eccleſiarum: ſiue cuiuſcunq; ordinis dignitatē inſtituit Romana Eccleſia: illā verò ſolus Chriſtus fundauit, &c. Et ſtatim: Non ergo quælibet ter-

Authoritates pōtificū pro hac parte.

bet terrena ſententia, ſed illud verbum, quo cõſtructum eſt cœlum & terra, per quod deniq; omnia condita ſunt elementa, Romanam fundauit eccleſiam. Et adhuc: Qui autem Romanæ eccleſiæ priuilegium ab ipſo ſummo omnium eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæreſim labitur: fidem quippe violat, qui aduerſus illam agit, quæ eſt mater fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cunctis eccleſijs prætuliſſe cognoſcitur. Hæc ibi. Eſt autem approbatum decretum hoc à Patribus 8. Synodi generalis ſub Adriano 2. Papa etiam Vigilius in epiſt. ad Eutherum, c. 7. ſic ait: Quamobrem ſancta Romana Eccleſia eius meritò, Domini voce conſecrata, & ſanctorum patrum authoritate roborata, primatum tenet omnium eccleſiarum. Et Pelagius huius nominis primus, qui ſucceſſit Vigil. in c. Quãuis 21. d. ſic ait ad vniuerſos epiſcopos Orthodoxos: Romana Eccleſia Catholica, & Apoſtolica nullis ſynodicis conſtitutis, cæteris eccleſijs prælata eſt: ſed Euangelica voce Domini, & Saluatoris noſtri primatum obtinuit. Pius primus in Epiſtola ad omnes eccleſias. Hanc ſanctam ſedem Apoſtolicam, omnium eccleſiarum caput Dominus eſſe præcepit.

Expreſſa Põtificũ, & Cõciliorũ decreta, quòd diuino iure papatus ſit in Romana Eccleſia.

Adde & expreſſiores textus: Iulius primus in Epiſtola ad Epiſcopos Antiochiæ congregatos, ſic ait: Sanctam Romanam eccleſiam, & Apoſtolicam ipſe Dominus decenter alloquutus eſt: Inquiens: Tu es Petrus. Habet enim poteſtatem ſingulari priuilegio ſibi conceſſam, & Domini voce ſacrata, atque deſuper exaltata eſt: & ſicut B. Petrus, primus fuit Apoſtolorum omnium, ita & hæc eccleſia ſuo nomine conſecrata, Domino inſtituente, prima & caput eſt cæterarum. Hæc Iulius. Quorum verborum irrefragabilem authorita-

ritatem tractat Vvalden.lib.2.Doct ar.c.33 & Oſius in Confutatione Brentij,lib.2.de legit.Iudicib.rerum eccleſ.& Canus,lib.6.cap.4 vbi & docet,eundem canonem nomine Nicæni Concil. prolatum fuiſſe in.6.Synodo Carthagin. à Fauſtino, Philippo, & Aſellio Apoſtolicæ ſedis legatis,ex literis Zozimi Romani pontificis. Et vide c.dudum 3.q.6. Et Damaſius Papa ad triũ Conciliorum Africanorum Epiſcopos, ait: Summas cauſarum definiri abſque Sedis Romanæ authoritate, non licet.Et mox:Eſt enim firmamentum à Deo fixum & immobile omnium epiſcoporũ, Apoſtolica Sedes, & vertex eccleſiarum, ſuprà quam Chriſtus vniuerſalem conſtruxit eccleſiã, &c.Et Marcellus iam olim ante mille quadringentos annos epiſcopis Vniuerſis per Antiochiam conſtitutis,ſic ait: Beatus Petrus caput eſt totius eccleſię, cuius Sedes primitùs apud vos fuit, (ſcilicet apud Antiochenos)quæ poſteà, iubente Domino,Romam trãſlata eſt.Hęc ibi,& habetur. 24.qu.1.cap. Rogamus.Et Ignatius Conſtantinopolitanus Patriarcha, in epiſtola ad Adrianum Papam,quæ recepta eſt in.8. Synodo Generali,ait,Verba Chriſti,Tibi dabo claues,&c. de omnibus diuiniſſimis ſacriſque pontificibus ſenioris Romæ eſſe ex Domini ore intelligenda, vt Turr. lib.2.Sum.c.36.Et Innocentius.4. in Conc. Lugd. & habetur. c.pro humani.de homicid.lib. 6. dicit,Diſponente Domino, Romanum epiſcopum Petri Apoſtoli ſucceſſorem eſſe. Et in.c. damnamus.ab Innocen.3.& à Patribus Concilij Lateranen.eiuſdem Papæ tempore celebrati, Romana eccleſia dicitur diſponente Domino cunctorum eſſe fidelium mater, atq; magiſtra. Et clariſſimè in c. fundamenta de electio in.6. vbi dicit Nicolaus.3. Sacerdotij principatum, & Chriſtianæ

V religio-

religionis caput in vrbe Romana Imperator cæleſtis inſtituit. Et mox, vt nulli ſubeſſet homini quæ ore diuino cunctis dignoſcitur eſſe prælata. Et Innocent. 3. in. c. per venerabilem. Qui filij ſint legitim. Quem locũ in ſequenti argumento relatum videbis. Et tandem Patres concilij Florentini, Diffinimus, inquiunt, ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum & ipſi Romano Epiſcopo in Beato Petro paſcendi & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam, à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, ſicut in geſtis œcumenicorum conciliorum continetur. In concilio etiam Latera. ſub Iulio 2. diuina inſtitutione obtinere primatum Romanam Eccleſiam dicitur, vt latè in Simanca in Inſtit. Cat. tit. 24. num. 20. Hæc habui quæ ex antiquis Pontificum, & conciliorum decretis reſumerem: quibus quidem apertiſſimè aſtruitur de iure diuino eſſe, quòd Romanus epiſcopus ſit totius paſtor Eccleſię. Omnia ſiquidem illa teſtimonia id vel maximè prę ſeferunt, quòd voluntate Dei, quòd diuino ore, quòd diſponente Domino, quòd inſtitutione Chriſti. Romana eccleſia cæteris ſit prælecta: atq; adeò nulla humana poteſtate poterit ab vrbe Romana in aliam quoquo modo transferri. Poſſunt fateor ex conciliorum & Decretorum Theſauris alia produci loca, verùm ne lectorem, auditoremve oneraremus teſtimoniorum ſarcinis, ea ſelegimus, quæ licèt numero plura nõ ſint vi tamen ſunt maxima.

Arguitur 2. ex hiſtorijs Eccleſiaſt. quòd Chriſtus inſtituerit Papatum eſſe Romæ.

SEcũdò arguitur ad idem ex hiſtorijs B. Petrus non ſuo arbitrio ex vrbe Antiochia ſuam paſtoralem ſupremam ſedem tranſtulit Romam, ſed cœleſtibus edoctus oraculis, non ergò eſt inuentum hominum, ſed Dei, Romæ, vt ſit pri

ma ſedes. Antecedens eſt B. Marcelli Papæ in dicto ca. Rogamus. 24. q. 1. vbi ſic loquitur: Beati Petri ſedes primitus apud Antiochenos fuit, quæ poſtea iubente domino Romam tranſlata eſt. Idem habet Nicolaus papa 3. & habetur c. fundamenta, de Electiõn. in 6. Sed adhuc expreſſiorem hiſtoriam, & commodiorem textum nobis offert Innocentius 3. cuidam viro nobili ſcribens in c. per venerabilem. Titulo, Qui filij ſint legitimi: vbi ſic definit. Locus quem elegit dominus, Apoſtolica ſedes eſſe dignoſcitur: Cùm enim Petrus vrbem exiuiſſet fugiens, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus à Petro, Domine quo vadis? reſpondit, Venio Romam iterum crucifigi. Quod intelligens pro ſe dictum, ad locum ipſum protinus eſt reuerſus. Hæc ibi. Porrò hæc hiſtoria authentica eſt: cùm quia à doctiſſimo illo viro, ſanctiſſimoque Pontifice Innocentio, niſi multæ eſſet authoritatis, non adduceretur: tùm quia antiquiſſimi eccleſiæ Patres eius meminerunt, Abdias Apoſtolis Synchronos, & eorum diſcipulus, Babyloniæ epiſcopus, lib. 1. Hiſtoriæ Apoſtolicæ, in vita B. Petri, propè finem. Quem librum Iulius Africanus, cuius meminit D. Hieronymus, ex Græco Latinum facit. Eandem Chriſti apparitionem refert antiquiſſimus Egeſippus libr. 3. de excidio Hieroſolymitano cap. 2. D. Ambroſ. in oratione contra Auxentium, de Baſilicis cõſecrandis, libr. 5. Epiſt. poſt Epiſt. 32. Sed ex recentioribus ſunt innumeri, qui illam referant hiſtoriam. D. Anto. 1. part. hiſtor. titulo 6. capit. 4. §. 1. in fine. Vvaldenſ. lib. 2. Doct. articulo 1. cap. 7. Turrecremata cap. Rogamus. 24. quæſtione 1. & lib. 2. Summæ. cap. 36. Naclantus ſuper ad Rom. capit. 1. in Digreſſione quadam. Nicolaus Sanderus

Hiſtoria de D. Petro Roma fugiẽte, & Chriſto ei apparente & fugam obſtante.

Authores grauiſſimi illius hiſtoriæ.

rus lib. 7. de viſibili Monarchia: Ioachimus Perionius in Vita Beati Petri ad finem, & Matthias Feliſius in Elucidatione Decalogi, ſuper primum præceptum. §. Deus licèt ſit inuiſibilis. Caietan. Iacobatius, Cordoua, Soto, locis citatis, & cęt. Fit autem id veroſimilius ex eo quòd, vt refert Euſebius, libro 3. Hiſtoriæ eccleſiaſt. cap. 5. & Epiphanius, libr. 3. contra hæreſes, vt transferretur eccleſia Hieroſolymitana in ciuitatem Pellā, voce Domini admoniti ſunt Apoſtoli: & Moyſi reuelatus eſt locus à quo Iudæi diuina erant oracula petituri. Multò ergo magis Deum reuelaſſe locum, vbi eccleſia Vniuerſalis ſupremam ſedem collocaret, credendum eſt. Et ſic humana poteſtate inuerti non poterit.

Arguitur. 3. ex præmiſſis ex quib. infertur Papatum eſſe Romæ.

TErtium argumentum: Quando alicuius ſyllogiſmi altera præmiſſa eſt de fide, aut de iure diuino, & altera naturaliter, aut moraliter euidens, concluſio inde deducta ad fidem debet pertinere, vel ad ius diuinum. Vt latè explicat Cordubenſis libr. 1. quæſt. 19. Andreas Vega, lib. 9. ſuper Concil. cap. 39. & Cano vbi ſupra, verbi gratia. Quòd Chriſtus Dominus duas habeat voluntates, ad fidem pertinet: eò quòd deducitur ex vna de fide, quæ eſt, Chriſtum eſſe Deum & hominem: & ex altera euidenter cognita, videlicèt, Deum habere voluntatem, & ſimiliter hominem. Rurſus quod concil. Nicænum nō errauerit in diffinitionibus fidei & morum, eſt de fide: quia ſequitur ex vna de fide, ſcilicèt, Omne concilium legitimè congregatum non poteſt errare: & ex altera moraliter euidenti, quæ eſt: Conc. Nicænum fuit legitimè congregatum. Similiter ergò quod Romanus epiſcopus ſit paſtor ſupremus, ſequitur ex vna quæ eſt de fide, & de diuino iure: & ex altera euidenti, ſic: De iure

diuino

diuino eſt, quod Petrus habeat ſucceſſorem tanta poteſtate præditum, quantam ipſe habuit: ſed ſic eſt quod Romanus epiſcopus eſt Petri ſucceſſor. Ergo de iure diuino erit, quod Romanus epiſcopus papalem Petri poſſideat poteſtatem. Et quidem quòd prima illa propoſitio ſit de iure diuino, & de fide, patet ex fundamentis initio poſitis. Quòd verò ſecunda propoſitio ſit moraliter euidens, nempe, Romanus epiſcopus Petro ſuccedit, negari non poteſt, propter concordem Hiſtoriographorum fidem id affirmãtium. Quis enim neget B. Petrum Romæ ſediſſe? Niſi Velenus, & Sebaſtianus Francus, & Caluinus, & Molinæus. & quidam alij hæretici, quos referunt Vvald. ſuprà c. 7. & Sanderus lib. 7. de Viſib. Monar. circa annum Domini. 1568. numero. 2026. Lutherus vero dubium eſſe dicit, an Petrus Romæ ſederit. Verùm certa res eſt quod poſtquam D. Petrus ſedit Antiochiæ. 7. annis, deinde. 4. anno Claudij Imperatoris, Romam venit, ibiq́ue Pontificalem Vniuerſalis eccleſiæ cathedram rexit per 25. annos: donec. 37. poſt Chriſti aſcenſionem anno, etiam vltimo Neronis, vitam cum morte Roma glorioſè commutauit. Referamus pro hac indubitata veritate viros omni exceptione maiores. Ij ſunt Abdias Babylonicus in vita Sancti Petri, Dorothæus Epiſcopus Tyri in Synopſi in initio. AEgeſippus lib. 3. de exci. Hieroſo. Tertul. de Præſcrip. hære. Euſeb. in Chronic. & lib. 2. Hiſtor. Eccl. c. 15. Nicephorus lib. 2. c. 36. & 37. Hier. Beda & Oecumen. explicantes illud, 1. Petri. 5. Salutat vos Eccleſia quæ eſt in Babylone, id eſt, in vrbe Romæ, quam appellat Babylonem, ex qua illam ſcribebat Epiſtolam. Paulus Oroſius lib. 7. c. 4. D. Iſidorus, lib. de Ortu & obitu Sanctorum. His adijce ex Eccleſiæ poetis antiquis nonnul-

Euidẽs eſſe quod D. Petrus Romæ vixerit, & obierit, probatur ex hiſtorijs.

1. Petr. 5.

los, qui huius meminere. Hi ſunt Proſper in Carminibus, de ingratis,

Sedes Roma Petri.

Arator etiam ſub Iuſtiniano Imperatore, in l. de Hiſt. Apoſt. ad Vigilium Papam, ſic dicit:

Venit ad excelſa ſublimia culmina Romæ
Petrus in Eccleſiæ ſacrato corpore princeps.

Et Prudentius in hymno S. Laurentij,

Romæ iam regnant duo Apoſtolorum principes:
Alter vocator Gentium, Alter cathedrā poſſidens:

Et ſuauiſſima illa & eruditiſſima Elpis vxor Boethij, in hymno,

O fœlix Roma, quæ tantorum Principum
Es purpurata precioſo ſanguine.

Arbitror otioſum omnino negotium eſſe his plures accumulare. Euidens itaque eſt D. Petrum Romæ ſediſſe, ac obijſſe. Euidens quòd Romanus illi ſuccedat epiſcopus: quod probare nitebamur.

Arguitur 4. ex perpetua traditione Eccleſiæ, quæ ſemper fuit Romæ.

QVartò ex ſacris arguo Traditionibus ca. Eccleſiaſticarũ 11. d. & c. cum Mart. de Celeb. Miſſa. ſacra .n. fides noſtra nõ ſcripturis ſolũ cõſtat, ſed perpetuis Traditionibus. Quidquid cõtrà Lutherus, Bucerus, Philippus, Anabaptiſtæ blaterent. Quorũ in ſcriptis hæc tertio quoque verbo vox reperitur: Solis Dei verbis & ſcripturis ſtandũ eſt. Et, Neq; Papa, neq; epiſcopus, neq; vllus hominũ habet ius vnius ſyllabæ cõſtituendæ ſuper Chriſtianũ hominẽ. Sed nos pro conſtitutiſſima veritate Catholica habemus Fidem & Eccleſiã conſtare etiam traditionibus. De quo aliàs. Licet ergo Romanũ epiſcopũ Petro ſuccedere in ſacris biblijs nõ cõtineatur, nec ex illis colligi

ligi valeat: ab Apoſtolis quaſi de ore in os, deq́; pectore in pectus transfuſũ eſt q; ſucceſſor Petri ſit Roman' Põtifex. Imò inſignis eſt cõiectura q; ad ius diuinum hoc pertineat, quódq; ex interno diuino dictamine ſuprema ſedes ſit Romæ, cum per tot annorũ curricula ab Vrbe dimoueri non potuerit. Enumerabat D. Irenæus. li. 3. cõtra hær. Val. c. 3. duodecim Petri ſucceſſores, qui ad ſua vſq; tẽpora Romæ decurrerãt, ab illis verbis, Fundãtes igitur, &c. Vſq; ad illa, Núc duodecimo loco ab Apoſtolis Epiſcopatũ habet Eleutherius. Optatus Mileuitanus, lib. 2. contra Parmenianũ hæreticũ Donatiſtam, plures alios recẽſebat, cuius teſtimoniũ fuſiſſimè tranſcriptũ, iacet in li. 7. de recta in Deum fide c. 26. Michaelis de Medina vbi hoc tractat argumentũ. D. Aug. plus ducẽtis annis poſterior Irenæo longã Romanorũ Pontificũ ſeriẽ, nunquã à B. Petro interciſam recẽſebat nẽpe præter illos duodecim, quos retulit Irenæus, alios 26. ad ſua vſq; tempora, ſcribẽs Generoſo Epiſtola 165. Poſt quæ intulit lib. 4. contra Epiſtolã Fundamenti ca. 4. Tenet me in Eccleſia Catholica, ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcẽdas oues ſuas poſt reſurrectionẽ Dominus commiſit, vſq; ad præſentem Epiſcopũ, ſucceſſio Sacerdotũ. Quid porrò diceret D. iſte noſter Pater, ſi hãc mille quingentorum, & quinquaginta annorum ſucceſſionem Pontificum, qui Romæ pontificiã ſedem defixã perpetuò conſeruarũt, vidiſſet? Diſcurre per cæterorũ Apoſtolorum ſedes: & iam aut oẽs vacuas, aut non legitimũ habẽtes ſucceſſorem inuenies. Soli Petro ſua ſedes permanſit incolumis. Non igitur humanum inuentum, ſed diuinum potiùs ius & inſtitutum eſt, quod Petri cathedra Romæ ſubſiſtat. Adde multis diaboli machinis, & mille nocendi artibus, ab crepũdijs

Quòd ſit de iure diuino Papatum eſſe Romæ probat Succeſſio Romanorum Pont. à D. Petro vſque nunc nunquam interciſa.

Aliæ ſedes Apoſtolorũ ſcrè perierũt

Romana Ecclesia plures paſſa vexationes nunquam ſuccubuit.

fuiſſe impugnatam hanc Romanorum cathedrã. Imo & Græci cum pro ſe haberent Imperatores, arma, ſummum rerum ius: & vehementer deſiderarent Papatum in nouam illam Romam, Conſtantinopolim, transferre, tantum abeſt vt id efficerent, quod pro hæreticis, & ſchiſmaticis ſemper ſunt habiti, qui Pontificiam hãc dignitatem in alium Epiſcopum transferre moliti ſunt. Vtique habet præclarum illud Nicolai decretum. c. omnes. 22. d. Qui Romanæ Eccleſiæ priuilegium, ab ipſo ſummo Eccleſiarum capite Chriſto traditum, auferre conatur, fidem violat, quia aduerſus illam agit, quæ eſt mater fidei. De quo plura ſtatim in. 6 & 7. arg. Quid ergo reliquum eſt niſi vt, nemine reclamante, clamemus oẽs cum Pelagio Papa. c. quamuis 21. p. Non Principum ſtatutis, non ſynodicis ordinationibus: ſed Domini Saluatoris voce Romanam Eccleſiam obtinere primatũ? Et cum Nicolao, in dicto: c. omnes. Nõ quælibet terrena ſententia, ſed illud Verbum, quo fabricatum eſt cœlum & terra. Romanã fundauit Eccleſiam. Nam licèt multis humanis, imò diabolicis telis, arietibus, machinisque ſit impugnata, expugnari tamen minimè vnquam potuit. Vnde de illa intelligi debet illud, Sæpe expugnauerunt (pro impugnauerunt) me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.

Pſal. 126.

5. Arg. ex eo quod hæretici id cõtẽdũt quod humano iure Papatus ſit Romæ.

QVinto arguitur, quia profectò aſſerere, eſſe de iure humano, & inuentum hominum quòd papatus ſit Romæ, & id non eſſe de iure diuino, eſt plurimum ſuffragari hæreticis noſtri temporis. Nam Lutheranorum vox illa eſt, qua inter cæteros articulos Vuormatiæ defendẽdos poſitos, hũc etiã poſuere: Vt abrogaretur Romani Põtificis poteſtas, quã ſibi ſumit ſupra cæteros Epiſcopos. Mich. de Medina lib. 7. de

Referuntur verba hæreticorũ contra Rom. Pont.

Recta

Recta in Deum fide cap. 24. hæreticorum vocem hanc eſſe dicit: Non recedimus ab Eccleſia vniuerſali, ſed à Romana. Rurſus Oſius in confutatione Brentij, lib. 2. dicit quòd Brentius, Romanenſium adulatorum cantilenam dicebat eſſe quòd Romana Eccleſia ſit mater omnium. Idem refert Petrus Soto in defenſ. Cathol. Confeſ. p. 1. c. 99. Prætereà quòd Romanus Epiſcopus ſit Eccleſiæ primus, dicunt Hæretici, ſolùm probari frigidis Pontificium decretis, vt refert Driedo lib. 4. de Dogma & lib. Apoc. c. 3. p. 2. in fine. Deinde Vviclephus ſic loquitur, Quòd Roma ſit locus, vt Papa ibi reſideat, nõ eſt color, niſi quia Papa ibi infideliter perdit vitas animarum, ſicuti prius ibi Cæſar infideliter perdidit vitas corporum Chriſti Martyrum. Refert Vvalden. in Doctrinal. lib. 2. artic. 3. cap. 41. Et Lutherus primum omnium id efficere conatus eſt, ſcilicet, Romanum Pontificem in ordinem cogere, vt ipſe dicebat referente Iacobo Simanca, in Cath. Inſtitut. titu. 45. num. 1. & illuſtriſſimo Card. Staniſlao Oſio, in confutatione Brentij, lib. 1. de Hæreſibus noſtri temporis. Sed & apud Roffenſem, artic. 30. Lutheri verba ſunt iſta: Ego verò etiam ſi Sãctus Petrus hodie præſideret Romæ, negabo Romanum Epiſcopum eſſe Papam: Papa enim res ficta eſt in mundo, neq; fuit, neque eſt. Et apud eundem Roff. artic. 25. Romanam ſedem appellat Lutherus Sathanæ ſeruam & officinam. Et apud Iacobum Latomum, Tractatu de primatu Rom. Pontif. c. 1. Papam appellat Raptorem & flagellum Dei. Et, teſte Medin. lib. 7. cap. 26. ad fin. Romanam tyrannidem occupantem Eccleſiã, papatum vocant. Magdeburgenſes etiam apud Turrianum, lib. 2. pro Epiſt. Pont. c. 4. & 5. idem dicunt.

Quod nō ante Conſtantinū, & Phocam cæperit Romanę Eccleſię primatus, dicunt Hæretici.

Vviclephiſtæ referente Thoma Vvaldenſe li. 2.doct.or.3.c.33.contendebant, Romanam ſedem à temporibus Conſtantini Imperatoris, trecētis annis poſt Chriſtum, deriuatam, non antè. Nam in c.Conſtantinus 2.96.d. dicitur: Conſtantinus Imperator quarta die ſui baptiſmatis, priuilegium Romanæ Eccleſiæ Pontifici contulit, vt in toto orbe Romanum, Pontifices vel Sacerdotes habeant caput, ſicut Iudices Regem. Et infra. Sancimus, vt principatum teneat, tàm ſuper quatuor ſedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam, quàm etiam ſupra omnes in vniuerſo orbe terrarum. Hæc ibi. Et Phoca Imperator hoc ipſum Romanis Epiſcopis contuliſſe videtur, vt refert Beda lib. de temporibus c. de Phoca, & Vvalde.c.33.& Canus lib.6.c.8.ad 10.

Hieroſolymis, & non Romæ, dicūt Hæretici, eſſe Eccleſiæ primatū

Quin & iiſdem Hæreticis videtur conniuere, quod quidā eorū videtur ſomniaſſe, & non nihil videtur habere apparentiæ. Brentius, inquā, qui apud Petrum de Soto, in Defenſione Catholicæ Cōfeſſionis c.100.callidè affirmabat Hieroſolymitanam Eccleſiam Matrem eſſe omnium eccleſiarum, non Romanam. Verba Brentij ſunt: Dauid magnus auus Chriſti proponit nobis pro eccleſiarum matre, Sionem, Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: & Iſaias atque Micheas, De Sion exibit lex. Et ipſe Chriſtus, inquit, Prædicādam in nomine eius remiſſionem peccatorum, initio facto ab Hieroſolymis: Hanc igitur nobis dant Prophetæ, & Chriſtus pro Matre: cur ad Romam confugiemus? ſed ad montem illum domus Domini, & ad illam doctrinam, &c. Hæc Brentius. Et Vvalden. in Doctrinal. c. 41. refert, Vviclephum etiam potiùs velle Hieruſalem eſſe Matrē Eccleſiæ, quia ibi paſſus eſt Chriſtus: vel Bethlehem,

Pſal. 109.
Iſai.
Mich.

hem, quia ibi natus: non Romam. Et vide etiam Lætmatium, Tractatu illo de Prima. Rom. Ponti. c.3.p.5.in 11.argumento. Qui eo ſanè conſilio videntur nobis auferre Matrem Romanam, quæ extat, & afferre Hieroſolymitanam, quę nullo modo extat, vt vel ſic abſq; matre orphani derelicti in luporum fauces incidamus. Cur Hæretici voluitHieruſalem eſſe caput Eccleſiæ, non Romam.

Sed neq; fuit primus Vviclephus, aut Brentius eorum, qui Hieruſalem conati ſunt facere matrẽ fidei: nam aliquod videtur habuiſſe fundamentũ in eo quod Beatus Clemens lib.1. Recognit. propè finem, Iacobum Epiſcopum Hieroſolymitanum appellat Principem Epiſcoporum. Et apud Nicephor. in Hiſtor. Eccleſiaſt. lib.12.cap.16.in fine, in Concilio Conſtantinopolitano tempore Theodoſij Imperatoris celebrato, in Epiſtola ad Eccleſiam Romanam, dicitur Hieruſalem mater omnium Eccleſiarum. Quibus nixi Hæretici ſtirpitùs contendunt arcem Romanam ſolo æquare, & peſſundare. Ac imitantur inſaniam Iudæorum qui magno odio Eccleſiam Romanam proſequẽtes, expectant finalem illius interitum: & velut inſtitutum humanum irrident, quòd Romani Põtifices ſibi vniuerſale Eccleſiæ regimen arrogauerint: non enim id, inquiunt, eſt de iure diuino. Ergò quò cum hæreticis nec latum vnguem conueniamus, ſatiùs erit aſſerere, eſſe de iure diuino, & non ſolùm de iure humano, quòd ſuprema ſedes ſit Romæ. Nã ſi ſolùm de iure humano eſſe dixerimus, quantumcunq; Canonico, Pontificio, Cæſareoq;, certè parum à modo loquendi Hæreticorum diſtamus: qui hoc vel maximè in votis habent ſuadere, quòd Romani Pontifices humano iure paſtoralem Eccleſiæ curam ſibi vſurpauerint. Confirm.

Sextò

Arg. 6. ex eo quòd multæ Eccleſiæ Paparum ſibi procurrarũt, nũqnam tamẽ è Roma abductum eſſe.

SExto ad idem : Neminem latet multas & Aſiæ & Aphricæ Eccleſias, id eſt, Orientales & Merid onales iam olim ſupremam Eccleſiæ dignitatem magnoperè deſideraſſe, & ambijſſe. Nam Epiſcopi Conſtantinopolitani Romanum ſuperiorem nolebant agnoſcere : imò Paſtores Vniuerſales ſe ipſos iactabant, vt patet ex D.Gregor.lib.4.Indict.13.Epiſt.32. & lib.7. Indict.1.Epiſt.3.Conſtantius, Valens, Valentinianus, Anaſtaſius Imperatores Greci vehementer in Græciam primam ſedem transferre moliti ſunt. Quod eò vel maximè moliebantur, quod à Romanis Pontificibus ſe priuari videbãt, in ſuarum hæreſum ſupplicium, dominatu Italiæ & Imperij. Sed & Africani Hæretici, videlicet, Donatiſtæ, Eccleſiam Chriſti in ſolis Aphricę partibus eſſe contendebant: eò quod Cant. 1. percontanti Sponſæ dilectum ſuum, Indica mihi, vbi paſcas? Vbi cubes? (hic enim diſpungebãt periodum per interrogationem) reſpondebat ſpõſus, in meridie. Hoc eſt, ad partem Auſtralem, ſeu Aphricanam plagam Meridionalem. Et illud Abac.3. ad idem adducebant, Deus ab Auſtro, vel ab Aphrico, veniet. Sic enim legunt cum Auguſt. 18. de Ciuitate. c.32. quaſi per Meridiem, & Aphricum, eorum regio deſignaretur, in qua ſola Chriſtus coleretur.

Cant. 1.

Abac. 3.

Orientales ab Occidentalibus Papatum vſurpantes.

Veruntamen Græci, & Orientales erant qui magnum Romanis Epiſcopis negotium faceſſebant, contendentes primam ſedem in Græciam ex Italia demutare. Et quidem ſi id aliqua potentia humana, ſiue Papæ, ſiue eccleſiæ fieri poſſet, vero ſimile eſt quòd per tot annorum centurias aliquando factum eſſet, vt ſcilicet, componendarum harum litium gratia, & conciliandi illas tam ex diametro pugnantes eccleſi-

eccleſias, Occidentalem, & Orientalem, Græciam, ſciſicet, & Latinam, aliquando inquàm factū fuiſſet vt ſummus Pontifex Roma demigraret in Græciam cum ſede ſuprema: Præſertim cum ad ſedādas multas de fide & religione obortas quęſtiones & ad quā plurimis inde enaſcētibus malis obuiandum, & ad multa & quàm maxima cōparanda bona, & demum (vt dicebam) ad conciliandam Græciam cum fide Romana, illud ſolùm & vnicum medium perquàm neceſſarium eſſe videbatur. Intellexerunt ergo Romani Pontifices, intellexit & Eccleſia hanc tranſmigratio nem ſedis ſummæ nequaquam poſſe fieri, imò diuinum eſſe inſtitutum & ius vt Romæ ſemper maneret.

Septimò (quod in quarto argumento perſtrinxi,) vix vnquam hactenus à Tyrannorum, hoſtiumque perſecutionibus libera fuit Romana eccleſia. Primis enim trecentis annis ab Imperatoribus adhuc infidelibus ſæuitum eſt vehementiſſimè in Chriſtianos. Deinde à Conſtantio, Iuliano, & cæt. Poſt tam à Theodorico, & alijs Italiæ Regibus, quàm à Conſtantinopolitanis Imperatoribus. Interim non ceſſauit Hæreticorum, contra eandem Romanam eccleſiam, furor & rabies. Quòd ſi paulò poſt, non ſolùm Gentilium, ſed & Hæreticorum, videlicèt, Manichæorum, Pelagianorum, Marcionitarum, Sabellianorum, Arrianorum, Monothelitarum, Iconomachorum, & ſimilium ſectæ quieuiſſe videntur, ſurrexit filius ille perditioris Mahometus, ad vexandam eccleſiam natus, vt verè poſſet Diuus Bernardus eccleſiæ illud appropriare, Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. Domeſticis etiam ſchiſmatum & ſchiſmeticorum cuneis plurimum eſt laceſſita

7. arg. ex vehementiſſimis perſecutionibus quibus afflicta eſt, ſed nō victa Eccleſia Rom.

Iſa 38.

ſita Eccleſia. At inter tot preſſuras & calamitates Cathedra Petri non ſolùm non conculcata eſt, & abolita, verum ſtat, viget, & regnat.

Ferè omnes aliæ Eccleſiæ lapſæ sũt in hæreſim: ſola Romana in fide ſemper perſtitit.

Quæ verò ſunt cæterarum Eccleſiarum ſedes, quæ non hæreticos modò, verùm Archihæreticos admiſerint Epiſcopos? Nam Paulus Samoſatenus in Antiochena ſedit Eccleſia, Ioannes Origeniſta in Hieroſolymitana, Dioſcorus in Alexandrina, Neſtorius, & Macedonius in Conſtantinopolitana, &c. At verò quamuis perplura hæreſeωn monſtra, velut agmine facto, eccleſiam Romanam aggreſſa ſint, poſſetque ipſa maximè impunè præ cæteris delinquere & aberrare, eò quòd ſuprema ſedes à nemine iudicatur c. ſi Papa. 40. d. & ca. aliorum, & c. nemo 9. q. 3. nunquàm tamen per mille quingentos & his plures annos, vlla dies, nec hora ſignari poteſt, in qua oſtendatur à fide eccleſia Romana deſciuiſſe. Licèt enim Petri nauicula fluctuare poſſit, perire tamen non poteſt 24. q. 1. c. Non turbatur. Quinimò ad ipſam Rom. Eccleſiam, ceu ad lapidem Lydium (vt verbis vtar noſtri Fra. Laurentij Villauincentij Regij Concionatoris, ac de Rom. Eccleſia apud Germanos, & Flandros optimè meriti, in lib. 1. de Ratione ſtudij Theologici, in Præfat.) omnes aliæ Eccleſiæ, & ſcripturæ depurandæ afferri debent. Nomine autem Romanæ Eccleſiæ non ſolùm intelligo Papam, ſed congregationẽ illam populi fidelis Romani cum ſuo paſtore, & hanc immaculatam ſemper ſeruaſſe, ac ſeruaturam fidem, contendo. Ita id intelligit Turrecremata, lib. 2. ſummæ c. 112. ad 5. & Caſtro, de Hęreſibus lib. 1. cap. 8.

8 Argu. ex Patribus qui Eccleſiã

OCtauo loco nonnulla Patrum teſtimonia depromamus, in præcedentis argumenti confirmationem. D. Hieronym. lib. 3. cõtra

Ruffi-

Ruffinum, ſic ait: Scito Romanam fidem Apoſtolica voce laudatam, huiuſmodi præſtigias non recipere: & etiam ſi Angelus aliter annunciet quàm ſemel prædicatum eſt, Apoſtoli authoritate munitam, non poſſe mutari. Et idem Hieron. & habetur 24. quæſt. 1. cap. hæc eſt fides. ſic dicit: In ſancta Romana Eccleſia ſemper extra maculam eſt catholica ſeruata religio, & cæt. Et infrà: Quæ per Dei gratiam, à tramite traditionis nunquam erraſſe probatur, neque hæreticis prauitatibus deprauata ſuccubuit, &c. Diuus Cyrillus libro 2. Theſauri quem refert Vualdenſis cap. 48. ſic ait: Eccleſia Petri ab omni hæretica circumuẽtione immaculata manet: & cùm aliæ eccleſiæ quorundam ſint errore circumdatæ, ſtabilita inquaſſabiliter ipſa ſola regnat, ſilentium imponens, & omnium obturans ora hæreticorum. D. Bernardus ad Innocentium Romanum Epiſcopum, quem etiam refert Driedo lib. 4. ſupra c. 3. p. 3. & Simancas in Cath. Inſtit. tit. 45. nu. 21. ſic ait, Epiſt. 190. Oportet ad veſtrum Apoſtolatum referri pericula quæque, & ſcandala: ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimùm reſarciri damna fidei, vbi nõ poſſit fides ſentire defectum. D. Cyprianus lib. 1. Epiſt. ad Cornelium Papam, ſic dicit: Petri cathedra eſt vnde vnitas eſt ſacerdotalis exorta, illaq; eſt Romanorũ Eccleſia, quorum fides eſt Apoſtolico ore laudata, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum. Et in Expoſ. ſymboli, ait: In eccleſia vrbis Romæ, nec hæreſis vlla illic ſumpſit exordium, & mos ibi ſeruatur antiquus. Innocentius etiam, in Sermone de Octau. Apoſtol. qui incipit, Duc in altum rete, ſic ait: Dignum Deus prouidit, vt ille qui erat princeps Eccleſiæ, ſedem conſtitueret apud vrbem, quæ tenebat prin-

Rom. dicũ ſolã eſſe q̃ errare, & ibi nõ poteſt

principatum. Et ideò Dominus ait ad Petrum, Duc in altum, id eſt, Vade Rómam, & laxa ibi retia in capturam. Et ſtatim: Ne tanti honoris dignitas ad aliam ciuitatem quacunque ratione tranſiret: ſed in hac vrbe, iuxta diſpoſitionem diuinã perpetua lege maneret. Et de patribus hactenus. Hæc autem ex eorum Theſauris non citra delectum excerpſimus, quod peculiariter de ipſa Vrbe loquentes, ipſam in fide faciunt impeccabilẽ: ipſam ſingulari Dei indulgentia cuſtoditam: atque adeò ipſam diuino inſtituto cæteris antecellere. Multa congerit præcitatus Iacobus Simancas tit. 24. qui eſt de Eccleſia num. 17. vſque ad 24.

Caluin. dicit, ideò Romã nõ mutaſſe fidẽ, ac ſectã, quia clima Romanorũ nõ eſt turbulẽtũ, & variũ.

Deuoueamus proinde perfidum Caluinum, qui, referente Oſio, in Confutatione Brentij lib. 2. eatenùs dicebat Romanam fidem nunquam defeciſſe, quia ſolum, ſeu locus Romanus, propter aſpectus ſyderum, minus eſt turbulentus alijs, & magis ſedatus. Nam Occidentales, inquit, ſunt minus acuto & celeri ingenio quam Orientales, qui ob proprium Orientis, & Aſiæ clima, leuiores & inconſtantiores ſunt Latinis: nã Græci de leuitate, & inconſtantia ſemper ſunt notati à Tullio, D. Hieron. &c. Verùm antè diem clauſo componet veſper Olympo, vt ait Poeta ait, quàm argumentorum, quæ in hac parte ſuccurrunt memoriæ, materies abſumatur. Hæc proinde ſufficiant, vt tempus alijs impertiamur.

V. Referuntur authores pro hac ſententia, quod iure diuino Papatus ſit Romæ.

HAEC, quam tot productis argumentis ſententiam ſtabiliuimus, non poteſt non eſſe probabiliſſima. Cui & alterum reſtat adhibere præſidium, ſcilicet, Iuriſtarum, ac Theologorum recentiorum authoritatem qui ſcholaſticè diſputantes eam aſſerunt: quidam quidẽ expreſsè, & in proprijs terminis: quidam tacitè, & latenter.

Ioan-

Ioannes Driedo, libr.4.ſuprà. cap.3.part.3.poſt multa hunc in modum diffinit: Non temere, ſed pia fide cum Patribus noſtris prædeceſſoribus credimus, quòd fides, & primatus Eccleſiæ, Cathedra Petri, claues regni cœlorum, poteſtas, ligandi, & ſoluendi ſunt à diœceſi Romana inſeparabiles. Et ſtatim in ſolutione ad.2. Credimus Romanum Pontificem ſemper eſſe Vniuerſalis Eccleſiæ pontificem, & eundem non poſſe ſuam ſedem in aliam diœceſim, niſi Deus reuelauerit, transferre. Ioannes Cardinalis de Turrecremata in Gloſſa ſuper.c.Rogamus.24.q.1. poſt multa ſic dicit: Dicunt quidam, quòd Papa poteſt ſedem in alium locum trãsferre, rationabili cauſa: ſed nobis, iuxta Petrum de Palude, videtur contrarium. Et idem lib.2. Summæ.c.40.ad finem, ſic ait: Ad tertiam videtur reſpondendum, quod Dominus Papa non poteſt transferre ſedem ſuam de Roma, ſine ſpeciali reuelatione Chriſti. Cardinalis alter Iacobatius, lib.8. de Concilijs, art.6. id ipſum tenet, & allegat. Archidiaconum, Ocham, Albericum, & alios pro eadem parte. Ipſe autem ſic loquitur: Sine aſſenſu Generalis Concilij ſuper hoc ſpecialiter conuocati, & Dei reuelatione ſuper hoc inuocata, non eſſet tranſlato hæc facienda, quia non niſi contraria Dei iuſſione mutandum eſt, quod ſemel iuſſit. D. Anton.3.p.Scho. Titulo.22.cap.4.§.1.paulò ante finem, hæc eadem habet verba, ſub proprijs terminis: ex quo ea deſumpſit Iacobat. & in ſuum tranſtulit librum. Aluarus Pelagius, Scoti in Theologia, & Archidiaconi in ſacra Canonum peritia diſcipulus, lib.1. de Planctu Eccleſiæ, art.32. initio, ſic ait: Fateor quòd nõ poſſet mutari Sedes Apoſtolica, & papalis ab vrbe Romana in aliam ciuitatem, propter verbum iſtud.c. Rogamus.21.q.1. Iubente Domino, &c.

Alij autho res qui licè tenent, licet nō tā cl'a'è.

His adde alios, qui licèt nō tam apertè, in hāc declinant ſententiam. Roffen. in libro illo Confutationis Aſſertionis Lutheranæ: quem ſua glorioſa deinde morte firmauit, cuiq; proprio ſubſcripſit ſanguine, art.25. Iacobum Simancam, in ſuis Inſtit. Cath. tit. 24. qui eſt de Eccle. num. 23. Melchiorem Canum huius ſcholæ Profeſſorem primarium lib.6. de locis c.4. & 8. in ſolut. ad 10. Cardin. Caiet. de Primatu Rom. Eccl. ca.13. quanquam ob ingenitam ſtyli obſcuritatem, vix ſatis ſe explicat Couar. lib. 4. Variar. Reſolu. c.14. nu. 11. Lætmatium, Tractatu de primatu Roman. Pont. c.3. p.1. & 5. in ſolut. ad 12. & 15. contra Lutherum.

VI. In Vet. teſt. facta memoria Romanę vrbis, & ſedis.

IN ampliorem huius ſententiæ gratiam, patimini me, Viri clariſſimi, non quidem diuertere, ſed tantiſper immorari in oſtendendo quàm congruè ſuprema Eccleſiæ poteſtas Romanæ vrbi addicta fuerit. Sunt enim in Veteri teſta. loca, vnde id deduci valet. Benedictus Arias Mōtanus, ſuper Micheam c.2. In illis verbis, Congregatione congregabo Iacob. Vſq; ad, Ponam illū quaſi gregem in ouili. Sic dicit: Hebraicè, quaſi oues Boſra. Boſra conſtantiam ſeu valentiam ſignificare dicebamus. Valētiam verò, Romam, Vrbem totius orbis quendam principem, dictam priùs fuiſſe, antiqui authores memorię prodidérunt. Idem nanq;, Romi, Græcè, quod Latinè Valentia eſt. Atq; hac quidem in parte Antiquorum Hebræorum traditionem recepimus, qui Boſrā eandem eſſe Romam dixerunt. Hæc ille. Vnde colligit, nihil eſſe aliud id quod Deus ibi pollicetur, Congregaturum ſe in Boſra, ſiue in Valentiam, hoc eſt, in Romam, gregem ſuum, niſi in Romanam Eccleſiam, veluti in caulam & ouile, cooptaturum ſe eſſe omnes fideles.

Sed

Sed arcanam hanc propalemus intelligentiã. Primùm omnium, quòd vox Rhoma Conſtantiam, Valentiamque, ſiue fortitudinem, & etiam ſublimitatem ſignificet, inficias ire nemo poteſt. Nam D. Hieronym. omnium linguarum peritiſſimus, libro 2. aduerſus Iouinianum, in fine, magnificè pariter & benignè Romam alloquens, dicit: Loquar ad te quæ ſcriptam in fronte blaſphemiam Chriſti confeſſione deleſti: Vrbs potens, Vrbs orbis domina: vrbs Apoſtoli voce laudata. Interpretare vocabulũ tuũ. Roma aut fortitudinis nomen eſt apud Græcos, aut ſublimitatis iuxta Hebræos, &c. Hæc Hieron. Et lib. de Interpretatione nominum Hebr. ex Actis Apoſtolorũ dicit: Romam ſublimẽ ſiue tonitruum ſignificare. Franciſ. etiam Forerius ſup. Iſai. c. 15. verſu 2. in illis verbis, Vrbem fortem in ruinam, domũ alienorũ, &c. obſeruauit, ibi haberi vocem Hebræã, Roma quæ ſignificat celſitudinem. Videatur ibi Vatab. in ſcholijs huius loci: ſed & Iſai. c. 26. in illis verbis, Incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatem ſublimem humiliabit, &c. habetur etiam vox, Roma, quæ excelſum & ſublime ſignificat. Eſtq; inſigne vaticinium de deſtructione idololatriæ & aliorum vitiorũ, quæ Romæ reſidebant. Huc pertinet quod habetur in Iſai. c. 6. Vidi Dominũ ſedentẽ ſuper ſoliũ excelſum. Quaſi diceret, Super ſoliũ Romanum: nã ibi pro excelſo habetur Hebraicè vox deducta à radice Romæ. Vide Pagn. ibi. Ad idẽ ſunt multa, quæ traduntur à Galatino, lib. 4. de Arc. Cath. Verit. 26, Vrbem ſublimem humiliabit, id eſt, Romam, & Italiã. Nã cum ſublimitas Romani imperij cœlum penè tãgeret, iugo Chriſtianæ fidei humiliter collũ ſubiecit, vſq; ad pauperũ & humilium vices Chriſti gerentium, pedum oſcula. Nam locus Iſai. ſic

Roma, fortitudine, & conſtantia Græcè ſignificat.

Iſa. 15.

Roma Hebraice eſt ſublimitas vel tonitruus.

Iſa. 26.

Iſa. 6.

haber. Ciuitatem ſublimem humiliauit: humiliabit eam pes pauperis, greſſus egenorum. Nempe Petri pauperis piſcatoris, pes exoſculandus: à Romanis Imperatoribus.

Roma & Valentia idem ſunt.

Sed expẽdamus ampliùs quod Montanus Hiſp. dicebat. ſ. Romam & Valentiam ſiue Conſtantiam idem ſignificare, & eandem eſſe vrbẽ: nã inde certiùs augurabimur, Romã eſſe conſtantẽ illam & Valentem vrbem, à quã poteſtas pontificia dimoueri non poſſit. Ioan. Annius Viterb. in Comm. ſup. Supplementũ. Manethonis, ad antiquitates Beroſi Chaldæi (niſi fortaſſis Annius ipſe Supplementum illud confinxit, cum cæteris Beroſi, Fabij Pictoris Metathenis: & aliorum monumentis, vt ſentiunt. Viues lib. 18. de Ciuit. c. 11. Faber in Ariſt. lib. 1. Polit. Beatus Rhenanus li. 1. Rerum Germanicarum: de quo Vergara Toler. Canonicus, & Couar. lib. 4. Var. c. 14. nu. 5. Syxtus, lib. 8. Biblioth. hęreſi. 11.) Itaq; Annius ille dicit: Romum Celtiberorum Regem non procul Sagunto Romam ædificaſſe, per interpretationem, Valentiam nuncupatam: nam Romus dicitur Valens, & Roma Valentia. Idem habet Solinus in Poliſthor. c. 1. Porrò qui alia de ſecretiſſima, & arcana huius vocis, Roma, ſignificatione videre voluerit, legat Plinium (ſed vereor ne intelligat) lib. 28. c. 1. & lib. 3. c. 6. nec in hac parte negligendus eſt Annius ſuper Beroſum in 16. Rege Aſſyriorum, & lib. de primis temporibus c. 23 & in Comment. Sempronij ad finem libri. Sed ſilere non debeo, quod Abulem. in. Leu. 24. q. 10. ex Solino refert: Nomen Romæ tã ſanctum olim fuiſſe, vt Dij Gentiles vetuerint illud publicare: & quia Valerius Soranus illud publicauit, morti traditus eſt, ſicut inter Hebræos nomen Tetragrãmaton non licebat effari. Vides quàm fuerit rationi

Ab vrbe valentia Hiſpaniæ denominatã Italiæ.

Romæ nomen ſacrtũ & ineffabile

tioni conſentaneum, vt Roma in ſpiritualibus, ſicut in temporalibus, apicem omnium vrbium obtinuerit. Et adhuc auſculta. Perpetuitatem Romæ, ac romani imperij, pueris etiam notum erat inter Gentiles, Iouem promiſiſſe Romanis, apud Virgil. 1. Aeneid. Perpetuitas Romanæ vrbis.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi.

Et omnem proſperitatem Romæ precabantur, & efflagitabant à ſuperis. Horat. in Epod, Ode 18.

Romulæ genti date remq́ꝫ, prolemq́ꝫ,
Et decus omne

Hinc Hieronym. q. 11. ad Algaſiam, ſic ait: Romanum imperium ipſi qui imperant, æternum putant. Vnde ſecundum Apoc. in fronte Meretricis purpuratæ, ſcriptum eſt nomen Blaſphemiæ, id eſt Romæ æternæ. Ita ille. Certũ enim eſt per Meretricem illam, id eſt, Babylonem, de qua ibi loquitur Ioannes, intelligi Romam, quatenùs peccantium, ac peccatorum confuſione erat plena. Nam dicit ibi Ioan. Apoc. 17. & 18. Meretricem illam ſedere ſuper ſeptem montes: & eſſe Reginã, & luctum non viſuram, id eſt, perpetuò regnaturam. Quòd verò Babylon illa, Roma ſit, patet: nã proinde Roma ſicut illa Babylon ſuper ſeptem montes ædificata eſt. Quò reſpiciunt Poetæ: Virgil. 6. Aeneid. *Apoc. 17.* *Apoc. 18.* Roma ſuper 7. montes.

Septemq́ꝫ vna ſibi muro circundedit arces.

Et Ouid. 1. Triſt.

Sed quæ de ſeptem, totum circunſpicit orbem,
Montibus, Imperij Roma, Deumq́ꝫ locus.

Et Horat. loco citato.

Dij, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.

D. Aug. 18. de Ciuit. c. 12. dicit Romam eſſe illam Babylonem, Idem habet. Tertul. lib. aduer. Iudæos. §. Probatio natiuit. Chriſti, & lib. 3. contra Martionem, ſed vice omnium lege Hiero. ſuper Iſai. 24. in illis verbis: Attrita eſt ciuitas vanitatis. Quinimò D. Petrus in 1. Epiſt. c. 5. nomine Babylonis intelligit Romam. Ita dicit Papias Apoſtolorum auditor, apud Euſeb. lib. 2. hiſt. Eccl. c. 14. & Nicephor. lib. 2. c. 15. Perpetuitas itaq; ſublimitas, & conſtantia huius vrbis omnibus modis ſignificata eſt.

Arbitror inſtituti mei, tam longa parentheſi, vos oblitos; imò, vt veriùs dicam, vobis ego videbor oblitus. Sed nihil minùs. Nam ideò hæc à me dicta ſunt vt non ſolum rem ipſam, quæ eſt Roma, oſtenderem Eccleſiæ clauum gubernaturam: verum & vocem ipſam Roma, non tantùm apud Hebræos, quorum omnia vocabula ſancta ſunt, & multis myſteriorum inuolucris circumuoluta: ſed & apud Græcos & Aramæos oſtenderem, ſignificare firmitatem illam, & celſitudinem, quam habet ſedes Beati Petri Romæ: vt vel ex hoc coniectari liceat Diuinum eſſe placitum, & inſtitutum vt Romæ prima ſuæ Eccleſiæ, ſponſæ amantiſſimæ, ſedes, ac thalamus ſemper conſtet. Et hactenus de hac parte.

Aſſer-

Aſſertio, & explanatio alterius opinionis oppoſitæ.

His nihilo ſecius omnibus argumentis non obſtantibus ſit prima concluſio: Non videtur eſſe de iure diuino quòd Papa ſit Romanus Epiſcopus. Itaque licèt ſit de iure diuino quòd in Eccleſia ſit vnus Monarcha in ſpiritualibus, Chriſti vicarius, & Petri ſucceſſor, qui quidem hactenùs ſemper fuit, eritque deinceps Romanus Epiſcopus: Cæterum quòd iſte ſupremus Pont. ſit potiùs Romanus Epiſcopus quam Salmanticenſis, aut Toletanus, id eſt, quòd potiùs Romæ, quàm Pariſijs, Toleti, aut Salmanticæ ſedeat, non videtur ad ius diuinum pertinere, ſed ad humanum. Quod ſub Romani correctione Pontificis dictum a me eſſe volo. Probatur primò, quia, vt habet S. Thom. quodlib. 4. art. 13. lex noua nulla alia habet diuini iuris præcepta, niſi moralia naturalia, & articulos fidei, & sacramẽta: ſed ſic eſt quòd Papam ſedere Romæ, ad aliquod illorum non pertinet, ergo nec pertinet ad ius diuinum. Quòd ſi dixeris, id quod ex diuina habetur traditione, & eſt ab Apoſtolis diuinitus promulgatũ, etiã cõſtituere ius diuinũ, vt bene vidit S. Tho. in illo art. Reſpond. Tãetſi perpetua ſit traditio quod Papa Romæ ſedeat, at nõ eſt diuina traditio, nec ab Apoſtolis diuinitus promulgata: ſed eſt Apoſtolica traditio, dę genere illarum, quas Apoſtoli propria authoritate inſtituerunt: quæ non ſufficiunt ad condendum diuinum ius, de quo multa infrà dicturus ſum §. 15. in ſolut ad 4: & quarum meminit S. Th. illo loco in Solu. ad 1.

VII. Non eſt de iure diuino quod Papa tus ſit Romanus.

Probatio nes huius ſent.

Quæ ſint quæ pertinent ad ius diuinum.

Secundò: Nihil ad ius diuinum pertinet, quod non contineatur in ſacra Scriptura, aut ſit diuina traditio aut ex altero horum deducatur per rectam, ac legitimam conſequentiam: ſed Papam Romæ ſedere, nec expreſsè, nec latenter & tacitè habetur in Scriptura: nec ex his, quæ in ea continentur, deduci poteſt, etiam permultas, & quales conſequentias, nec eſt diuina traditio, vt diximus obiter modo, & ex profeſſo oſtendemus inferius §. 15. ergo non eſt de iure diuino. Confir. ex verbis, quibus Petro promiſſa eſt, & collata poteſtas, Matth. 16. & 18. & Ioa. 21. in quibus nulla Romæ, aut alterius loci particularis mentio facta eſt, in quo pontificatus figeretur: ſed id D. Petri, ac ſucceſſorum iudicio relictum eſt. Et, vt bene tradit Caie. c. 13 ſuprà, Inſtitutio Euangelica de his mutationibus non ſe impedit: ſed hanc loci, & vrbis deſignationem factis ſubſequentibus diſponendam relinquit. Confirmatur hæc ratio, efficaciſſimè, nam tam longè abfuit Chriſtus, cū Petrum inſtituit Eccleſiæ principem, vt præciperet ei quidquam de Roma, quòd per quinque annos priores, imò & per duodecim, Petrus non fixit Romæ ſedem ſuam: ſed poſt illos annos: nēpe poſtquam quinque nullibi, ſeptem verò, Antiochiæ ſederat vt omnes Eccleſiaſticæ tradunt hiſtoriæ. At ſi de iure diuino eſſet vt Romæ ſederet, ibi à principio ſediſſet. vide infrà §. 10.

Matth. 16. *Ioan. 21.*

Nota.

Apparitio Chriſti facta B. Petro cuius ſit authoritatis & pōderis ad propoſitum.

Quòd ſi quiſquam dixerit, Idcirco id eſſe de iure diuino, quia diuinam habuit Petrus reuelationem, vt Romæ moreretur. Hinc enim inferri videtur diuinum eſſe inſtitutum quòd ſedes Pontificia perpetuò eſſet annexa Romanis Epiſcopis Reſpondeo, & obijcio aduerſarijs, quod, vt bene tradit Soto in 4. d. 24. p. 2. ar. 5. in fine, quamuis illius reuelationis hiſtoria ab Abdia, Aegeſippo, Ambro-

Ambroſio, & alijs referatur : adhuc tamen non tanta pollet authoritate, vt rei tanti momenti ſo lidum ſit fundamentum. Præterea, quia licet illa hiſtoria irrefragabilis eſſet veritatis, adhuc collectio non eſſet ſatis firma. Nam Chriſtus Petro apparens non iuſsit, vt Romæ ſedem figeret, ſed vt Romæ ſubiret martyrium. Et quidem euenire poſſet, vt ille, qui totius erat orbis Epiſcopus, pateretur in vrbe aliqua particulari, iubente Deo, ſicut Moyſem, qui totius populi Hebræi caput erat & princeps, iuſſit Dominus in certo loco animam agere. *Deut. 3.* Quid ſi dicas id quod rectè vidit Corduben. lin. 4. Quæſtionarij. q. 1. propoſit. 8. dub. 2. ex eo quod Chriſtus præcipiebat, ac volebat Petrum Romæ mori, meritò præſumi poterat Deũ velle, ac præcipere vt Papatus eſſet Romæ quodque ille, qui Romæ ſuccederet in Epiſcopatu Petri, ſucceſſurus etiam eſſet in papatu : nam in locum eius qui moritur, ſufficitur ille qui ſuccedit. Huic obiectioni dixerim, reſponſurum me eſſe infra. §. 10. Nunc id ſolum dicam, nempe adhuc non eſſe ſatis firmam collectionem, & qualis eſſe debebat ad firmandũ, ac conſtituendum ius diuinum. Nam in multos ſenſus detorqueri hiſtoria illa adhuc poteſt. Præterea licet cõſtaret Dei eſſe volũtate vt papatus annecteretur Romę, non continò ad ius diuinum pertineret. Aliud eſt enim iuſſus & volũtas, aliud ſtatutum, & lex, ſiue ius. Nam ordinationes Principum, vt maneant poſt mortem ipſorum, non ſat eſt vt habeant vim cuiuſdam ſimplicis voluntatis, ſed vim ſtatuti & legis oportet habeãt. Nõ ergo fit quòd ſit de iure diuinò, Papatum eſſe Romæ, ex ijs coniecturis, quas nobis ſuppetit illa hiſtoria.

Tandem, quia ſi hæc hiſtoria tanta pollet veritate, & authoritate, iam ſanè ex ea conſpicuum

habemus, quod triginta ſeptem annis poſt mortem Chriſti.non erat de iure diuino.vt ſedes Pōtificia eſſet Romæ. Nam, vt illa habet hiſtoria 37.anno à morte Chriſti,D.Petrus,rogatu fratrū, Romam deſerere, & in aliam ciuitatem tranſmigrare volebat. Quod & faceret,niſi diuino oraculo reuocaretur Romam. Signum ergò eſt ſufficientiſſimum, ex eo vt conijciamus, Chriſtum dum viueret, nihil vnquam viua voce, nec implicitè & latenter inſinuaſſe Diuo Petro vt Romæ figeret pedem,ac ſedem. Vnde per quinq; primū annos nullibi ſedit. & per ſeptem ſequentes,Antiochiæ: deinde per 25.Romæ: Et inde iam aliò parabat ſe conferre. Non itaque erat diuinum ius vt Romæ eſſet prima ſedes. Dicere autem quòd tot annis poſt mortem Chriſti, aliquid cœperit in ius diuinum poſitiuum cooptari, admitti, ac recipi quod à Chriſto dum apud viuos ageret, expreſsè, aut implicitè non fuiſſet traditum,inauditum eſt,ac proinde id ego non admittam.

Quòd per 37 annos à morte Chriſti non erat diuinū ius, vt Papa eſſet Romæ.

VIII. Licèt eſſet de iure diuino Papam eſſe Romæ poſſet ex cauſa mutari à Pontifice.

SEcunda cōcluſio: Quanuis de iure diuino eſſet,quòd ſummus pontificatus eſſet Romæ,ad huc tamen ex magna & vrgentiſsima cauſa, diſpenſari per Eccleſiam, aut per ſolum Papam poſſet,vt aliò transferretur, & alteri annecteretur Eccleſiæ. Nam rogo, Vndenā habet ſummus Pontifex tantum authoritatis, vt ex cauſa diſpēſet in votis,& iuramentis: quorum obligatio eſt de iure diuino naturali,& non tantum diuino poſitiuo,de quo ſolum eſt nobis ſermo?Quòd ſi hoc exemplum non arriſerit vt non arriſurū ſuſpicor nam id fortè non eſt diſpenſare in iure diuino. At certè quando interuenit rationabilis cauſa, inferiores in ſuperiorum legibus & ſtatutis diſpenſant aut declarāt,quia per epicheiā cēſent,ta lem

Papa diſpēſat in iure diuino.

lem diſpenſationem non pugnare cum legiſlatoris intentione. Hac de cauſa quamuis diuino iure naturali prohibitæ ſint nuptiæ inter fratres vt dicūt Sot. Can. Anton. Couar. Cather. Maioris, & alij: (licèt negent alij) quorum loca referre nec volo, nec poſſum, nullus ire poteſt inficias, quin Protoparentum noſtrorum filij cum ſororibus ſuis contraxerint. Vis ne certiùs exemplū? Ius diuinum vetat, parentes miſceri cum filijs; at ſi pereuntibus cæteris, ſoli ſupereſſent Pater, & Filia, poſſent contrahere vt habent Soto, Magiſter à Veracruce Ioſephus Angles, &c. Quamuis quædam alia ſunt de iure diuino penitùs indiſpenſabilia, propter innatam, & intrinſecam quam habent malitiam, vt mendacium, fornicatio, furtum, quæ ex nulla cauſa valent licitè fieri. At huius generis non eſt quòd pontificatus ſit extra Romam. Adde & aliud exemplum: quòd ſacrum Euchariſtiæ ſacramentum celebretur integrum atque perfectum in pane & vino, de iure diuino Euangelico eſt, vt ſatis patet: nihilominus tamen ex magna & vrgentiſſima cauſa, vt puta in regione aliqua Septentrionali, vbi vinum nullo modo eſſe, aut aſportari poſſet, Papa diſpēſare poſſet vt in ſolo pane fieret conſecratio, vt ego credo, licèt id non credant quidam alij. Similiter ergo ſi caſus eueniret, quem Deus auertat, quòd Roma Romanique omnes funditùs abſumerentur: aut tota Italia à Turcis inuaderetur, & caperetur, ita vt nullus religioni locus ibi eſſet: non dubito quin Papa Salmanticam migrare & ibi ſedem poſſet figere: donec, dante Deo, Roma ſuæ libertati, ac religioni reſtitueretur. Quāuis viſum fuerit Iacobatio, lib. 8. ar. 6. & alijs, ꝙ tunc temporis vbicunque Pontifex reſideret, diceretur eſſe Romana Eccleſia.

Tertia

IX. Quòd per ſe loquẽdo poſſet Papa alio transferre papatum.

Tertia concluſio: Salua ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cenſura, videtur dicendũ, quod ſi Sãctiſſimus D. N. Syxtus Pon. Max. totam vellet ſuæ plenitudinem poteſtatis exerere, poſſet Apoſtolicam ſedem ab Eccleſia Romana remouere, eam vt alteri admoueret Eccleſiæ. Præſens concluſio per ſe loquendo, vera eſt. Nempe habito ratione pleniſſimæ poteſtatis. qua Papa fungitur: & rei ipſius, quæ ſecundum, ſe iure tantum conſtat humano, non diuino, vt probatum eſt. Nam ex accidenti exiſtimo id fortè facere non poſſe Pontificem. Quod ſequenti debeo concluſione dirimere. Neq; verò diſputo vtrum licitè id poſſit facere: ſiquidem certo certius eſt, quod ſi citra magnam cauſam, & grauiſſimam, ac maturum conſilium id tentaret efficere, grauiſſimum ipſe ſcelus, & flagitium perpetraret. Non enim omni lege exemptus eſt pontifex, & eius facta iudicium Dei ſubterfugiunt c. aliorum 9. q. 3. Nec ad libitum Eccleſiam perdere, ac dilapidare poteſt, & quæ ad perpetuam ordinata ſunt vtilitatem, variare: ſed eius potius debet ſaluti proſpicere c. quæ ad perpetuam 25. q. 1. Diſputo itaq; de eo, quod ſecundum abſolutam Papæ potentiam fieri poſſet.

Probatur hæc ſent. 1. ex eo quod id nõ eſt de iure diuino

Primum omnium, vt appareat quam ſit hæc mea ſententia ſanæ ac veræ Theologiæ, & ſacris canonibus conſentanea, in medium adduco S. Tho. ſuprà quodlib. 4. art. 13 vbi ſic dicit: Papa habet plenitudinem poteſtatis in Eccleſia, ita vt quæcunq; ſunt inſtituta per Eccleſiam, vel Eccleſiæ prælatos. ſunt diſpenſabilia à Papa: non verò ea quæ ſunt iuris diuini, aut naturalis, quia iſta habent efficaciã ex inſtitutione diuina. Quę autẽ ſint iuris diuini, & naturalis ad tria ſtatim membra reducit: ſcilicèt, ad præcepta moralia legis

naturæ

naturæ, ad articulos fidei, & ad ſacramenta gratię. Et in ſolut. ad argu. adiungit ijs diuinas traditiones ab Apoſtolis diuinitùs promulgatas: Horum autem nullum eſt, quòd primaria Eccleſiæ cathedra ſita ſit Romæ: Ergo ſuper hoc cadere poteſt diſpenſatio papæ. Quòd verò non ſit diuina traditio, (nã reliqua non egent probatione) explicatum curſim à me eſt § 7. in prima, & vltima ratione. 1. concl. & explicandum fuſius infra § 15. & penitus enucleandum § 10. & 13. quæ loca priuſquã lector videat, nolo vt de mea hac opinatione, iudicium proferat.

Secundò quid de ampliſſima poteſtate papæ ſentiãt Doctores Scholaſtici, paucis accipe. Duo ſunt rerũ, ac perſonarum genera, quib. cũ Romanum poſſumus comparare pontificem. Quædam nanque ſupernè, quædam infernè pontificẽ ſpectant. Et quidem ſi de ſuperioribus agimus, ſolus eſt Deus, quem iudicem timere poteſt Papa. Vnde in cap. ſi Papa 40. d. dicitur. A nemine iudicari poſſe Papam, niſi à fide deuiet. Et quia exceptio facta firmat regulam in contrarium, vt habẽt iura, hinc eſt quòd quãtumuis eſſet Papa Simoniacus, ſcandaloſus, ac incorrigibilis, modo non ſit hæreticus, non eſt depellendus & iudicandus, ſed obſeruandus potius, & obediendus. Ita etiã in c. fin. 79. d. & c. nemo 9. q. 3. & c. facta, & ſequẽtibus. Præſertim cap. aliorum. ſic dicitur: Sedis iſtius Præſulem ſuo, ſine quæſtione, Deus reſeruauit arbitrio: Voluit Beati Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantum debere innocentiam, &c. ſolus itaque Deus eſt maior Papa, nã authoritate & poteſtate cæteris etiam Sanctis exiſtentibus in cœlo c. de libellis 20. d. etiam ipſis Angelis maior eſt, vt ex Hoſtien. & Auguſtino de Ancona Ordinis noſtri eruditiſſimo Doctore, tradit D.

Papa ſuperiorẽ, ac iudicem in terris non habet.

Papa quantũuis ſit ſcãdaloſus, & incorrigibilis, modo nõ ſit hæreticus, eſt obediendus, & tolerandus.

Papa maior Angelis, & ſanctis; quã

Ant.

eſt ad poteſtatem, &c.

D.Ant.3.p.tit.22.c.5.§.1.2.3.& 4.& Cata. glor. mũdi p.4. Conſid.7. Quod itaque Papa quantumuis ſcandalo ſit toti Eccleſiæ, & peſſimus.ac immanibus ſe deuoluat peccatis, tolerandus ſit, & obediendus, (vt concludam) ex Hug. Alb. Alex. S. Tho. Bona. Ric. Pal. Heru. & Petro de Tarant. grauiſſimis Theologis, & ex Inno. Hoſt. Archid. Ioan. And. Iuriſtarum principibus oſtendit Turr. lib. 2 ſum.ca.93.& 98. Augu. de Ancon. de poteſtat. Pap. quæſt.5.art.4.D.Ant.3.part.tit.22.ca.4. §.3. & Mag. Vict. Relect. de poteſt. Papæ num. 17. Sylu. &c.

Papa ſupra Concilium & omnia Eccleſiæ Concilia, quãtum ad authoritatẽ iuriſdictionis.

Si verò conferamus Papam cum inferioribus, id eſt, cũ omnibus fidelibus, cumq; omniũ Pontificũ, ac Conciliorum decretis, & ſtatutis: ſic quidẽ dicam quæ apud probatos authores reperio. Alu. Pelag. lib.1. de planctu Eccleſ. ar.6. ſi tota, inquit ſimul Eccleſia, ſentiret in aliquo negotio cõtra Papã, ſentẽtiæ Papæ ſtandum eſſet, niſi in cauſa fidei. Et ar.7. & 17. In omnibus, inquit, quæ non fuerint expreſsè cõtra Deũ, obediendũ eſt Papæ. Sylueſt. verb. Papa §.3. & ver. Conciliũ §.3 hanc eandem expreſſam ſententiam amplectitur, & dicit eſſe omniũ Theologorũ, quibus omnino ſtãdũ eſt potiùs quàm Iuriſtis, quoniam materia eſt Theologica, cũ Papæ poteſtas ad ius diuinũ pertineat. Et §.15. allegat S.Tho. dicentẽ, poſſe Papã ſtatuta etiã Concilij generalis tollere. Ad idẽ eſt Iacobat. lib.6. de Concil. artic.2. vbi ait: Si eſſet dubiũ, an id quod Papa præciperet, eſſet peccatũ, ſtandum eſſet ſententiæ Papæ, etiam contra Cõcilium: quia lex Papæ quantũcunq; ſit dura ſeruanda eſt c. in memoriam 19.d. Et addit; ſi Papa ederet legem, non quidem impoſſibilem, ſed aliàs duram, & vellet tollere antiquam à Concilio editam, & nouam edere ſibi fauorabilem, & de nuda voluntate, & poteſtatis plenitudine, illam ſtatue-

Papa poteſt Cõcilij etiã Generalis ſtatuta abrogare, & ipſe ſolus alia condere.

ſtatueret, ſeruanda eſſet ſentētia Papæ. Et ita vult Gloſſ. quam Doctores ſequuntur, in c. vbi periculum de elect. & c. nemo 9. q. 3. & c. ſicut 15. d. Ad idem eſt c. mutationes 7. q. 1.

Quòd ſi opponas illud c. ſicut 15. d. cui fauet c. quæ ad perpetuam 25 q. 1. ex quo habetur, quòd Papa non diſpēſat contra quatuor principaliora Concilia. Reſpondeo, ibi reddi rationem. Quia illa Concilia cōtinēt fidem. Ex quo fit in his quæ fidem nō concernunt, poſſe conciliorū ſtatuta derogare Pontificem. Vnde ad bonum ſenſum exiſtimo concedi poſſe cum Canoniſtis vulgò Papam poſſe omnia, ac immeritò Turrianum li. 3. de ſum. Pont. auth. id vulgare proloquium reprehendere, vt ex tranſcurſu modò vidimus, viſuri oculatiùs infra §. 15. vbi multa cap. explico, quæ habentur 25. q. 1. & contra nos eſſe videntur. Ex his itaq; omnibus liquidò colligitur tāta Pōtificem pollere potētia, vt reſcindere valeat hāc legē, qua vrbi Romanæ addicta eſt ſumma poteſtas eccleſiæ. Obiectio. Solutio. Papa omnia poteſt.

Tertiò: Exaggeremus ampliùs Romani facultatem Pontificis (ſi tamen exaggeratio eſt tantū deferre papatui.) Iacobus Almain. lib. de Poteſt. Eccl. c. 14. differit an etiam contra Apoſtolorum ſtatuta, imò & contra ipſas D. Petri conſtitutiones diſpenſare poſſit Papa. Et non ſolùm affirmat ipſe, verùm dicit, hanc eſſe communem vocem Iuriſtarum, & Theologorum: horum in 4. diſt. 27. illorum in cap. authoritatem 5. q. 6. Quibus annumerare poſſumus Cordub. lib. 1. Quæſt. q. 16. Opini. 2. Gaſparem Caſal. lib. 2. Axiomatum ar. 3. c. 10. Sylu. ver. Papa §. 14. & 15. & ver. Concilium §. 3. Iacob. lib. 5. art. 15. & lib. 10. ar. 15. De quo rurſus ſuſcipiendus nobis ſermo eſt infra §. 15. Atq; adeò quàmlibet firmum D. Petrus, Quòd Apoſtolorū etiā D. Petri cōſtitutiones poteſt Papa abolere.

& o-

& omnes in vnum coacti Apoſtoli,ſtatutum aliquod, quod papalis authoritas ſemper eſſet Romæ, aſtruxiſſent, deſtruere id poſſet quilibet Succeſſorum.Sanè, vt perſpicuè vidimus. §. 7. in prima,& vltima ratione primæ concluſionis,D. Petrus non diuino iure Romæ ſedit. Vnde Antherus Papa ad Bæthicos, & Toletanos Epiſcopos ſcribēs.c.mutationes.7.q.1.ſic ait:Petrus ſanctus Magiſter, de Antiochena ciuitate vtilitatis cauſa eſt tranſlatus Romam, &c. Planè non iure diuino,ſed ſponte potius ſua, vt ex textu colligitur. At ipſe Diuus Petrus non potuit legem ferre quatenus Pontifex, & caput erat Eccleſiæ, qua ſucceſſores obligaret: quia par in parem nō habet imperium,cap.Innotuit.de elect. Eo autem ipſo quòd ſunt Petri ſucceſſores, non vicarij,vt vidimus. §. 2. palam liquet, omnem quam ille habuit poteſtatem, & ipſos habere. Quod etiam affirmant Vict.Relect.de poteſt. Eccleſ.q. 2.num.17.& 14.Almain.lib.de poteſt.Eccleſ.cap. 5 Simancas in Catal.Inſtit.tit.45.nu. 6. cuius ratio ea eſt, quia claues, ac poteſtas Eccleſiæ non ſunt traditæ Petro perſonaliter, ſed pro eo, & ſucceſſoribus cap.ſolitæ.de maiorit. & obed. & c.per venerabilem.Qui filij ſint legit.&c. c. ad Apoſtolicæ de re iud.de quo latè Iacob. lib. 10.art. 7.pag.677.Scio ex tā multis priuilegijs, ac poteſtatibus, quibus Chriſtus D. Petrum cumulare dignatus eſt.quædam ipſi ſoli,& non in ſuos ſucceſſores transferenda,collata fuiſſe. Quod tradunt Theologi, Dried. lib.2.ſupra c.3.p.3.ad 2. & Vict.Relect.de poteſt.Eccl.nu.17. Cano de Locis, lib.6.c.8.Caiet.de primat. Rom.Eccl.c.12. initio, quale eſt illud priuilegium,Beatus es Simon Bariona,quia caro, & ſanguis, &c. quale eſt etiam munus Apoſtolatus, &cæt. At verò quæ collata ſunt

Tātū poteſt quilibet Papa quātū D. Petrus in quātū Papa.

An omnis dignitas quæ fuit in B. Petro,ſit nunc in Syxto V.

ſunt ei vt paſtori totius eccleſiæ, vt principi, vt papa, omninò cunctis eius ſucceſſoribus eadem amplitudine collata fuiſſe, credendum eſt, cum D. Aug. in c. quodcunque. 24. q. 1. ac proinde nihil ſtatuerunt Apoſtoli, nihil D. Petrus vt caput erat & Papa, quod abolere, ac annullare non poſſint modo Rom. Pontifices. De quo adhuc infra §. 15. latè.

Quartò: A ſimili, qui non eſt modus arguendi proſus inualidus, argumentemur. Docent Theologi, nominatim ſapientiſſimus Vict. in illa q. 2. Relectionis num. 23. propoſitio 10. & ex Iuriſtis Sim. in Inſt. Cat. tit. 45. nu. 10. D. Petrum potuiſſe eligere, ac deſignare ſucceſſorem, qui ſe vita functo, abſq; alia electione Summus pontifex eſſet: & addit, tantundem poſſe quemlibet ſucceſſorū. Quod & feciſſe videtur D. Petrus nominando, & deſignando D. Clementem vt dicunt intemeratę fidei ſcriptores, Ruffinus in Præfatione Recognitionum Clem. Damaſus in vita Clementis. Hier. lib. de Vir. Illuſt. Egeſip. Nicepho. & alij ex antiquis & Vval. lib. 2. Doctri. c. 30. & 31. & D. Ant. 1. p. hiſt. tit. 6. c. 4. §. 3. & tit. 7. c. 2. initio: & habetur c. ſi Petrus 8. q. 1. Quamuis id negent Iacob. lib. 5. art. 21. & lib. 10. art. 7 in ſolut. ad 11. & Almai. lib. de Authorita. Eccleſ. c. 9. ex Armachano, lib. 7. de Queſtio. Armenorum c. 19. De quo multa Turrec. lib. 2. ſum. c. 51. & Caie. & alij. Si itaque tanta eminet Pontifex poteſtate, vt nominare valeat ſucceſſorem, cur nō nominare locum poterit, & deſignare? An ne melioris cōditionis eſt locus quā perſona, vt dicamus nominari poſſe perſonam, non locum?

Papa poteſt nominare ſucceſſorē, cui omnes teneantur obedire.

Confir. quia, niſi ego cæcutio, hoc nō eſt quidquam authoritatis detrahere Romanis Epiſcopis, imò multum ei poteſtatis attrahimus, ſi dicamus

Quod non ſtatuens pōtiùs augere quā minuit poteſtatem Papa.

non eſſe adeò conſtrictũ,& alligatũ Romę Papã, vt ſi aliò commigret non ſit Papa. In Apoſtolica enim ſede totius Eccleſiæ Chriſtus poſuit principatum.c.baſilicas.de Conſecr. d.1. in fin.& in c. nolite 11.d.non verò Romæ,aut Toleti.Vtque habent elegantiſſima illa D. Hieronymi verba Epiſt. 44. quæ magnoperè commendat Vvalden. ſuprà c.41.Non altera Romanæ vrbis Eccleſia,altera totius orbis æſtimanda eſt. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Perſis, & Oriens,& India,& omnes Barbaræ nationes vnum Chriſtum adorant,vnam obſeruant regulam veritatis.Si authoritas quæritur,Orbis maior eſt Vrbe.Vbicunque fuerit Epiſcopus,ſiue Romę,ſiue Eugubij,ſiue Cõſtantinopoli, ſiue Rhegij, ſiue Alexandriæ, ſiue Caphnis,eiuſdem eſt meriti, eiuſdem & ſacerdotij. Hæc ibi. Coniungamus his verba Vvaldenſis. c.41.in fin. Vbicunque Papa ſedeat,ſiue Romæ,ſiue Eugubij,ibi noſter fulget antiſtes. Non habet neceſſe noſter præſul, vt in Romana Sede mendicet authoritatem,ſed vendicet.Hæc ille. Porro qui aſſeuerant Papam,niſi Romæ ſedeat,non eſſe Papam,planè affirmant,Papam ab vrbe Romana mendicare poteſtatem: quod dictu indecorum videtur.Non enim locus hominem,ſed homo locum ſanctificat c. multi.c.nos qui c.non loca.40. d. Et ratione huius Romana Eccleſia fundata eſt in Petro,non Petrus in illa.c,ita dominus.19.d.& cap.fundamenta.de elect.in 6. Et amplius Eccleſia ipſa eſt,vbi eſt Papa,& ibi ſunt limina Apoſtolorum c.ego.de iureiur.quod adducit Iacob.

Quintò tandem ab aduerſarijs inquiramus,quis nam fuit primus eccleſiæ Pontifex? Quis primus Papa, (loquimur de ſtatu euangelicæ legis, ac gratiæ.) Nonne Chriſtus? Is autem nunquid alicui ſpeciali præfuit eccleſiæ? Fuitne magis Ro-

manæ

manæ antiſtes quàm Toletanę, aut Hieroſolymitanæ? Minimè ſanè. At ſummi eccleſiæ Pontifices Chriſto ſuccedunt: ipſius ſunt vniuerſales Vicarij. Ergo ne ex eo quòd aliquis ſucceſſorum, Romæ ſpecialiter Chriſti cathedram fixit, non erũt vicarij Chriſti qui Romæ ſedere noluerint? Vnde illis compedes iniecti ſunt? Quis poteſtatis Pontificiæ amplitudinem, & maieſtatem tam anguſtis cònſtrinxit limitibus, vt Romæ epiſcopatum non poſſint deſerere (per ſe loquendo) ac per totam Chriſtianitatem liberè vagari, nulli addicti Eccleſiæ, ſed omnium æqualem curam gerentes: vt explicaturus ſum §. 13. in ſolut. ad 1. niſi ex accidenti id facere prohibeantur, vt ſequenti concluſione tractabo.

Reſolutoriè ergo dico cum Sot. li. 1. de Iuſt. & Iur. q. 7. art. 3. & lib. 2. q. 3. art. 8. ex Innoc. cap. cum ad monaſterium. de ſtatu monach. & ex Panor. c. non eſt voti. de voto & voti redempt. In his quidem quæ ſunt de iure diuino, ſi Papa abſque cauſa diſpenſet, factum non tenere: nec talem diſpẽſatum eſſe tutum in conſcientia, vt quantum ad hoc verè dixit Cordub. lib. 1. q. 19. Iacob. lib. 4. art. 4. pag. 224. & Ricard. in 4. d. 38. q. 8. art. 1. at in his quæ iure tantùm conſtant humano, peccat quidẽ ſi ſine cauſa irritet, ac diſpenſet, at factum tenet, vt etiam dicit Vict. de Poteſtat. Pap. num. 14. ex Gloſſ. & ex Syluest. verb. Papa. §. 15. De quo rurſus acturi ſumus infrà §. 15. Teneret itaque factum ſi ſedem Apoſtolicam Papa traducere, aut tranſuertere niteretur Salmanticam. Et exinde non Romanus, ſed Salmanticenſis Epiſcopus eſſet Papa: cui proinde omnes parere teneremur. Verùm ſi exactam huius reſolutionem cupis, attende hæc argumenta.

In iure humano ſine cauſa valet diſpenſare Papa, in diuino verè ex cauſa.

X. Duo argu. difficilia quib exactiſſimè explicatur tota quæſtio.

OBijci namque aduerſus hanc ſententiam, præter ea quæ à principio obiecimus, quibuſq; nondum reſpondimus, poteſt. Quia ſolus ille qui ſuccedit Petro, fungitur poteſtate papali, vt ſatis patet. Sed ſolus ille qui eſt Romanus Epiſcopus, ſuccedit Petro. Ergo ſolus ille eſt Papa. Hoc argumentum inde ſuas accipit vires, quòd eo ipſo quòd quiſpiam Epiſcoporum deſinit eſſe Romanus Epiſcopus, deſinit eſſe ſucceſſor Petri. Nam ſucceſſor eſſe non poteſt Epiſcopi Salmanticenſis, niſi Epiſcopus Salmanticenſis, vt certo certius liquet. Ergo ſimiliter D. Petri, qui fuit Romanus Epiſcopus, ſucceſſor eſſe nō poteſt niſi Romanus Epiſcopus.

Secundò poteſt obijci: De iure diuino ſolùm tenemur recognoſcere Romanos epiſcopos, ceu vera Eccleſię capita, ac principes: alios autem nō vt capita Eccleſiæ, ſed vt prælatos ſubordinatos illi, ergo eo ipſo quod quis deſinit eſſe Romanus epiſcopus, ceſſat in omnibus obligatio colendi & obediendo ei tanquam ſummo ac primo capiti.

Ad 1. Notãda diſtinctio duplicis poteſtatis, quę fuit in D. Petro, vel vt Romanus Epiſcopus, vel vt Papa.

Ad primum horum exiſtimo reſponderi quam optimè poſſe, diſtinguendo duplicem in D. Petro qui fuit Romanus Epiſcopus, poteſtatem. Primã quidem, qua ſolum erat epiſcopus Romæ, ſicut ſinguli Apoſtoli, ſingularum erant eccleſiarum epiſcopi. Alteram, qua totius erat caput, ac princeps Eccleſiæ. Et quidem quantùm ad primam attinet poteſtatem, qui non eſſet Romanus Epiſcopus, illius ſucceſſor dici non poſſet. Quantùm verò ad alteram pertinet poteſtatem, exiſtimo non oportere, vt quis ſit Romanus Epiſcopus, ad hoc vt illi dicatur ſuccedere: ſtatuente, ac declarante ipſomet Romano epiſcopo, non vt Romanus eſt, ſed vt Vniuerſalis eſt eccleſiæ princeps, quòd

quam-

quamuis quis non ſit Romanus Epiſcopus, ſit Vniuerſalis paſtor Eccleſiæ. His addiderim quod ſi Syxtus V. Pont. Max. de facto cum ſede ac curia deueniret Salmanticam, & ſeipſum eccleſiæ Salmanticenſi præficeret in paſtorem: & priuatum alium Romæ, qui vrbis eſſet Epiſcopus, derelinqueret: iam ille, qui ex Syxti decreto, & Cardinalium electione, ac eccleſiæ voluntate ſuccederet in eccleſia Salmanticenſi (intendentibus Syxto, Cardinalibus, & Eccleſia, quòd ille etiam Vniuerſalis eſſet præfectus Eccleſiæ, & non priuatus ille alter, qui Romæ remaneret: nec alius, qui illi ſuccederet) iam, inquàm, deinceps Salmanticenſis, & non Romanus eſſet ſummus Pontifex. Donec voluntate Eccleſiæ, ac nouorum Pontificum, alicui alteri eccleſiæ, aut verò priſtinæ Romanæ Papatus reſtitueretur. Quę adhuc §. 13. explicáda ſunt.

Ad aliud reſpondeo; de iure diuino eſſe quòd Papæ, quicunque ille ſit, quique à principio, & nunc, & ſemper fuit Romanus epiſcopus, ſubijci antur omnes fideles, ceu membra capiti: non tamen ſit quòd ſit de iure diuino vt ille Papa ſit Romanus Epiſcopus. Sanè ex alijs pleriſque materijs exempla licet petere. Sunt namque multæ leges, ac iura, quæ humana ſunt poteſtate ſancita: ac proinde humanitùs etiam aboleri poſſunt. Nihilominùs quandiù ſtant, ad ius diuinum pertinet, eis vt pareamus: & contra diuinum ius delinquimus, ea ſi violemus. Vt, humanitùs taxatur pretium tritici: at eo ſemel taxato, iure diuino tenemur illud non tranſilire. Item, iure humano, ſeu iure gentium facta eſt rerum diuiſio & appropriatio: at ſemel ea facta, in ius diuinum peccat, qui propriam rem alteri ſurripuit, &c. Sic humanitus appropriatus eſt Papatus Romæ, eo tamen

De iure diui no eſt quòd omnes ſubijciamur Romano Epiſcopo, non vt Roman⁹ eſt, ſed vt Papa eſt.

Nota maximè hæc exempla.

men ſemel appropriato, diuinitus Romanum Epiſcopum tanquam verum Papam tenemur recognoſcere. Per hoc tamen non tollitur quin humana poſsint hæc omnia authoritate mutari, & innouari: quibus iam innouatis, non tenebimur iure diuino illis morem gerere, ſed alijs, nempe illis, quæ loco illorum ſuccederent.

XI. Referuntur authores pro hac noſtra ſent.

SEd, vt non ſolũ rationes rationibus, & ſcripturis ſcripturas tradamus: ſed etiam Doctores Doctoribus opponamus; ne aliqua ex parte præcedẽs ſentẽtia præſentẽ vincat, proferamꝰ nonnullos huius noſtræ patronos ſententiæ. Magiſter Soto Dominicanus, ſcholæ huius Profeſſor Primarius, in.4.diſt.24.qu.2.art.5.in fine, eam, vt à nobis eſt aſſerta, & explicata, tenet expreſsiſſimè. Antonius Cordubenſis Franciſcanus, lib.4. Quæſtionarij, qu.1.propoſit.8.dub.2. eandem amplexus eſt poſt multa, ſic dicens: Igitur inſtitutio diuina eſt quòd ſit Papa, & papatus ſupra totam Eccleſiam: humana autem, quòd huic vel illi perſonæ vel eccleſiæ applicetur: vel quòd ſit in Eccleſia Romana, vel in alia particulari. Gaſpar Caſalius Auguſtinianus, Regius apud Luſitanos Cõcionator, Conimbricenſis Epiſcopus, lib.2. Axiomatum Chriſtianorum, art.3. cap.8. ſubſcripſit huic aſſertioni dicens: Eſt quidem nunc, fuitq; ſemper à Petro vſq; ad nos Apoſtolica ſedes in Romana Eccleſia. Verùm non ſic, quin poſſet Papa inde ad aliam Eccleſiam Sedem transferre. Tum exemplo Petri, qui primùm Antiochiæ eam habuit: tùm quia primatus huiuſmodi nulli particulari Eccleſiæ, aliquo diuino iure, adſcribitur. Quo fit, vt diuina ſit eius inſtitutio, humana autẽ eius iſti, vel illi Eccleſiæ applicatio. Quæ autem huma-

humana ſunt, Papa mutare poteſt. Hæc ille. Caietanus, lib. de Prim. Rom. Eccleſ. cap. 13. poſt quàm varius in proceſſu quæſtionis, in vtrumque ſe latus verterat, tandem in ſolutione ad. 7. à nobis eſſe videtur: nam dicit, Romanum Pontificem non eſſe ex inſtitutione Chriſti, prælatum cæteris Eccleſijs, & fidelibus: ſed ſolùm præſuppoſita appropriatione Romanæ Eccleſiæ ad Petrum. Et ſtatim Sufficiebat, inquit, quòd tota Eccleſia recognoſceret Petrum, vt totius Eccleſiæ paſtorem: poſt appropriatàm autem Romanam Eccleſiam, oportet recognoſcere Romanum pōtificem ſucceſſorem Petri paſtorem totius Eccleſiæ: Et addit: Nō quatenus eſt Romanus Pontifex, ſed quatenus eſt ſucceſſor Petri, per ſe & formaliter loquendo. Quæ planè mea eſt expreſſa ſententia. Vvaldenſis Carmelitanus lib. 2. Doctrinalis. c. 41. huic parti vehementer annuit: nā ſic dicit: Vbicunq; Papa ſedeat, ſiue Romæ, ſiue Eugubij, ibi noſter fulget Antiſtes. Non habet neceſſe noſter præſul, vt in Romana ſede mōdicet authoritaté, ſed vendicet &c. Et verba Antheri Pontificis, quæ illic refert, ad idem faciunt. Petrus de Palude, Tractatu de Cauſa immediata Eccleſiaſt. pot. artic. 4. con. 3. in idem declinat: nam diſtinguit, & dicit in hunc modum Romanam Eccleſiam eſſe fundamentum aliarum, exponitur, ideſt, Eccleſia, vt ſedes Petri non Eccleſia Romana, &c. Innuit quòd licèt non ſit Romana, poteſt eſſe ſedes Petri.

His nihilominus quartam atteximus conclusionem, ſub præfata Pontificis Romani cenſura. Si Paparum quiſpiam eò deueniret audaciæ, vt, abſque rationabili cauſa, & Eccleſiæ conſilio, ſed ſuopte marte & ingenio XII. Si abſq; cauſa, & Eccleſiæ conſilio Papa uellet ſedem muta

 ſedem

re non eſſet ei hac in parte a fidelib. obediendũ, ſed reſiſtendum potius

ſedem Apoſtolicam Romæ abiunctam, adiungere vellet Salmanticenſi eccleſiæ, nequaquam hac in parte eſſet ei à fidelibus obediendum, ſed reſiſtendum potius. Et hac eadem in materia eius iuſſus & cenſuræ contemnendæ non eſſent. Bene memini, concordem Doctorum hanc eſſe ſententiam, vt partim à nobis ſuprà §.6. tactum eſt, quantumuis Papa ſit incorrigibilis, & ſcandoloſus, iudicem in terris non habere, præterquam in caſu hæreſis eò quòd electio Papæ, & damnatio iudicio Dei reſeruatur. c. electionem 79. & c. nemo & c. facta, 9 q.3. & c. licet. de elect. De quo multa ibi, & c. canones & c. cuncta, &c. Et præcipuè c. ſi Papa. 40, d. ſuper quo cap. inſigniter decepta eſt Gloſſa, dicens: Non tantum pro hæreſi, ſed pro quocunque crimine notorio ſcandoloſo Simoniæ, vel adulterij, vel ſimili, ſi incorrigibilis eſt, Papam poſſe deponi. Oppoſitum itaque omninò teneri debet: vt Aug. de Ancona, Sylueſt. Palud &c. Nihilominus tamen quamuis ſola ſit hæreſis, ob quam deponi poteſt, ſunt tamen perplures alterius generis caſus in quibus minimè obediendum ei eſt. Præclarè D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 4. §. 3. & Turrecre. li. 2. ſumm. c. 106. ſic dicunt: Si Papa, prout exemplificat D. Petrus de Pal. Theſaurum Eccleſiæ vellet dare parentibus ſuis, aut Eccleſiam S. Petri deſtruere, & ædificare ex ea palatia parentibus ſuis aut dare patrimonium S. Petri, non eſſet ei permittendum, ſed reſiſtendum, & non obediendũ: ſine tamen eius depoſitione. Similiter, ſi vellet contra ſtatum Vniuerſalis Eccleſiæ generaliter aliquid attentare, ſicut ſi vellet omnes epiſcopos deponere c. per principalem 9. q. 3. aut ſimilia ex quibus vniuerſalis turbaretur Eccleſia. Et hoc modo dicunt Hoſtienſis, & Inno. & Archid. quod non eſſet Papa ſuſtinendus, id eſt, permittendus:

In ſolo caſu hæreſis deponẽdus eſt Papa, ſed in multis alijs reſiſtendus, & obuiandus.

Sed ei, tamen cum humilitate, & reuerentia reſiſtendum foret. Hæc Turr. Et addit D. Ant. ex Paluo. Quando Papa eſt ita malus, quod moribus ſuis deſtruit Eccleſiam Dei, tunc exemplo Pauli, qui Petro in faciem reſtitit, quia inducebat gentes ad Iudaizandum 2.q.7.c. Paulus. ſic Papæ in malis non eſſet obediendum, ſed reſiſtendum per honeſtam reprehenſionem. Eadem eſt communis doctorum mens. Syueſt. verbo Concil. §.3. In concernentibus, inquit, vniuerſalem ſtatum Eccleſiæ, non poteſt Papa diſponere contra ſtatutum Concilij Generalis, neque decolorare vniuerſalem Eccleſiæ ſtatum 1.q.7.c. Et ſi illa. Idem Inno. c. Quanto de conſuet. Vnde dicit Petrus de Ancarrano quod poſſet Papa tollere hoc, vel illud ſtatutum iuris poſitiui, ſed non omnia ſimul: quia hoc eſſet deſtruere vniuerſalem Eccleſiam. His adijce Iacobatium, vbi ſuprà, in ſolutione ad 17. vbi idem dicit ex ca. Cum quidam 25. q. 1. & ex Innocent. c. Inquiſitioni. de ſentent. excom. Et paulò ante ſic dicit: Mihi placet quòd Papæ ſcandalizanti Eccleſiam vniuerſalem, & incorrigibili, poteſt reſiſti, ſed non deponi, nec iudicari. Vide ipſum lib. 4. de Concil. art. 4. latiſſimè, & lib. 6. ar. 1. 6. Quid dicendum, & addit rationem, Quia ipſe Papa curare debet, vt ſalus vniuerſalis Eccleſiæ ſalua ſit. ca. Quæ ad perpetuam 25. quæſt. 1. Victor Relect. de Poſt. Pap. nu. 23.

Gal. 2.

Diffinio itaque quòd quamuis omnes leges humanæ, humana ſint voluntate ſancitæ, non inde fit poſſe ad libitum, & citra omnem cauſam & rationem, eas deſtruere & abolere Pontificem. Alioqui nouam ipſe ferè Eccleſiam poſſet condere, ſi omne decretum, omnes decretales Pontificum & Conciliorum authoritate ordinata, eo quòd poſitiuæ & humanæ leges ſunt, poſſet deſtrue-

Non poteſt Papa annullare totum ius canonicũ, & aliud condere, licet humanũ ius ſit ſtatutum.

 ſtrue-

ſtruere,& alias ipſe leges ac iura conſtruere. Certò certiùs Theologis eſt, vt tractat Victoria in Relect.n.18.ex D.Thom.in 1.2.leges,ac præcepta, vt ſubditos obligent,iuſta ac rationabilia eſſe debere. Et quamuis examinare, an ſuperiorum iuſſa ſint rationabilia,ſubditi non debeant,tamen quãdo tam manifeſtam præ ſe ferunt inſolentiã, & tã apertè à regula rationis præcepta maiorũ deuiant, quantùm voluntas Romani Pontificis deuiaret ſi abſq; vlla cauſa ſedem Apoſtolicam aliò tranſuertere conaretur: ſanè nullatenus eſſet ei obediendum,ſed reſiſtẽdum potiùs,propter certiſſima ſchiſmatis, & aliorũ nocumentorũ pericula,& vniuerſalis Eccleſię perturbationem,quę ex tali mutatione meritò timeri poſſent. Non itaq; eſſet ei obediendum, quãtumlibet ſolùm ſit de iure humano,quòd ſedes Apoſtolica,Eccleſię ſit annexa Romanæ. Quam certò autem ſchiſmata,& ſcandala in Eccleſia ſequerẽtur,ex eo, quòd inconſulta Eccleſia, Papa alio cum Sede commigraret,teſtis eſt illa tranſlatio qua non ſedes, ſed curia ſolum Romana in Auinionem tranſlata eſt tempore Alberti Germani Cæſaris, & Philippi Gallorum Regis, à Clemente V. anno 1305. ſanè ſedes, ac papatus non fuit Romæ tunc ablatus, nam illi Papæ etiam apud Gallos diuerſantes, Romani erant Epiſcopi. Sola itaque curia tranſlata eſt. Et tamen damna Eccleſiæ inde ſequuta, in hunc vſque diem experimur. Quæ verò,quantæque ſchiſmatum,& hæreſeon procellæ cooriretur,ſi non ſolùm curiam,ſed & ſedem, ac papatum transferre in Galliam, aut Hiſpaniam Paparum nunc quiſpiam adniteretur,vel cęci vident.

Quòd plurima dãna ſequerentur, & ſcandala in Eccleſia, ſi papatus aliò transferretur.

His itaque duobus mea ſententia cardinibus voluitur. Quos ſic conſtituo. Primus eſt,quòd ex

Duo pũcta, in quibus ſta authoris ſententia.

eo quòd humanum eſt inſtitutum,& ius,vt Papatus ſit Romæ, minimè ſequitur quòd abſoluta & ſola voluntate,Papa id poſſit immutare,propter grauiſſima damna indeenaſcitura:ſequitur tamē quòd vbi veriſimiliter hæc damna ceſſarent: vt ſi Eccleſia in talem conſentiret mutationem, id poſſet fieri,& factum omnino teneret. Secundus eſt, quòd ſi maiora damna ac ſcandala timerentur ex reſiſtentia ac contradictione, quæ Papæ fieret, attentis circumſtantijs, iuxta virorum prudentium ſententiam, tunc Papæ omninò eſſet obediendum, volenti cum ſede Apoſtolica alio commigrare & priuatum Epiſcopum Romæ derelinquere, qui ſolius Romæ diœceſis eſſet antiſtes. Et eatenùs conciliari hæc concluſio cum præcedenti debet, dicendo ſcilicèt,quãtum eſt ex natura rei, & per ſe loquendo,ſemper Papæ ſtandum eſſe, obediendum eſſe, pluſquam Concilio, ac toti ſimul Eccleſiæ oppoſitum determinanti, ac præcipienti, præterquam in his,quæ pertinent ad fidem,& ius diuinum.Et hoc probant illa tàm multa, & tam efficacia argumenta, & teſtimonia præcedentis concluſionis.At verò quando ex accidenti,& habita ratione circumſtantiarum, ex eo quòd Papæ obediatur,imminent grauiſſima damna,quæ euitari debent ſi ei reſiſtatur, vt videtur in noſtro propoſito contingere,tunc diffinio in hac 4.concluſione cum reuerentia ac timore eſſe Papæ obuiandum potiùs quàm cum temeritate obediendum. Hæc omnia, vt fatear, curioſiora quam neceſſariã ſunt. Nam certiſſimum cùm mihi, tum cæteris fidelibus eſſe debet, Deum paterna cura, ac ſpeciali ſtudio,& prouidentia,conſulere, ac con ſulturum fore ſemper Eccleſiæ Romanæ, & Romanis Pontificibus. Ac proinde nec Romam deſolandam,

Quòd Deus ſpeciale curã gerit Romæ vrbis, ac Pontificis.

ſolandam, aut inuadendam aut in hęreſim vnquã pertrahendam, aut ab ea primam ſedem remouendam eſſe, certum, & indubitatum Catholicis eſſe debet. Verùm Theologis poſtquàm indubitatas omnes etiam fidei quęſtiones in dubium vocare datum eſt, hanc prætermittere minimè debuerunt.

XIII. Argumẽtis ſinitio f. ctis difficilli mis reſpondetur.

AD primum ergo argumentum in oppoſitũ factum reſpondetur, omnia illa teſtimonia, quibus Chriſto iubente aut Deo inſtituente & prouidente, ſedes Romana dicitur eſſe ſupra cęteras omnes Eccleſias, non loquuntur de ſede Romana, quatenùs Romana eſt, ſed quatenus Apoſtolica, & vniuerſalis eſt. Rurſus, non loquũtur de Romano pontifice, vt Romanus eſt, ſed vt ſuccedaneus eſt Petri & Eccleſiæ caput, & orbis Epiſcopus. Vnde ſi hæc duo ſepararentur per Eccleſiæ decretum, aut per voluntatem Papæ, Epiſcopus totius Eccleſiæ, & Epiſcopus Romanus, iam omnia illa tam illuſtria priuilegia, & prærogatiuas, Epiſcopus totius Eccleſiæ ſibi vendicaret, tanquàm de ſe dicta, & ſibi conceſſa: manẽte Romano Epiſcopo ſine illis vt enucleatiſſimè § 10. explanatum à me eſt. Quod autem illa duo dirimi poſſint, ſatis ſuperque oſtendimus §. 7. 9. & 10. quandoquidem non diuino iure, ſed humano coniuncta ſunt, ſcilicet, Epiſcopatus orbis, & vrbis. Quod hoc ego exemplo illuſtrare ſoleo. Ordines, atque inſtituta Fratrum Religioſorum in duplici ſunt differentia, quo ad præſens attinet. Nam quædam ſunt, quæ Generales habent toti ordini præfectos, qui nulli particulari conuentui præpoſiti ſunt: ſed æquè omnium conuẽtuum curam habent, & regimen: vt ſunt Generales quatuor Ordinum Mendicantium: alij ſunt Ordines, qui generales habent vni peculiari prę fectos

Aptiſſimũ exemplum de Generalibus Ordinũ Monachorum & mendicantium ad hoc propoſitum.

Digitized by Google

fectos conuentui, licèt vniuerſales ſint totius Religionis paſtores, vt in ordine D. Benedicti, in hac obſeruantium monachorum Hiſpanienſi cõgregatione: in qua Generalis, vnius peculiaris conuentus eſt Abbas, atque prælatus, videlicèt, Valliſoletani: cui tamen cura etiam totius congregationis incumbit. Et ſimiliter in Ordine Diui Hieronymi prior Sancti Bartholomæi de Lupiana, eo ipſo quòd illi præficitur cõuentui, totius eſt ordinis præſul. Porrò, quis vetuerit, quin ſi Patres harum religionum vellent oppoſitum ſtatuere, vt ſcilicèt dignitas generalatus ab illis conuentibus abiuncta, applicaretur prælatis aliorum conuentuum, vel nulli in ſpeciali, ſed per totum Ordinem liberè vagarentur Generales, æquam omnium cœnobiorum curam gerentes: quis inquàm prohibet, quin hoc poſſint facere in ſuis capitulis, & comitijs? Niſi fortè ſuperior aliquis, videlicèt, Papa earum mutationum faciendarum poteſtatem, ob iuſtam cauſam ipſis ademerit, aut limitauerit. Ad hunc ergo modum cum nullum ius ſuperius, videlicèt diuinũ, Pontifici ipſi ſummo aut Eccleſiæ in hac parte, arctauerint poteſtatem, quare non poterit tota Eccleſia, atque adeò Papa ipſe pro ſuo arbitratu, hanc pontificiam dignitatem, quæ Romanæ nũc Eccleſiæ annexa eſt alio transferre, aut nullibi collocare: ſed relinquere penes aliquem vniuerſalem paſtorem, qui, licet nulli eſſet Eccleſiæ ſpecialiter deputatus, omnium eſſet paſtor & præſul vide §.9. in 3. & 5. ratione.

Applicatur exemplum.

Ad ſecundum argumentum, quod Hiſtoriarũ authoritati innitebatur, exiſtimo me §.7. cõgruè reſpondiſſe. Ad illum lector recurrat locum: nã ego earundem rerum, atque verborum iterata ſcriptione, nolo ad iniuſtæ magnitudinis volumen

Hiſtoria apparitionis Chriſti iam oſtenſu eſt §.7 quod nõ conſtitit

men, meum creſcere librum. Solutionem etiam præcedentis argumenti conſulat pro explicatione illius cap. fundamenta. de electio. in 6. nam quod in eo videtur aſtrui, ſcilicet, in vrbe Romana Chriſtum inſtituiſſe caput Chriſtianæ religionis, ſoluitur, aut dicendo ex præcedenti ſolutione, quòd aliud eſt Chriſtum inſtituiſſe Romanum Pontificem: aliud inſtituiſſe quod Pontificatus perpetuò eſſet Romæ. Horum duorum primum, veriſſimum eſt, ad bonum ſenſum, quòd ſcilicèt, illum Chriſtus inſtituit, qua ratione ſummus eſt Pontifex, non quatenus eſt Romanus: Secundum verò, vt falſum refellimus. Aut dicendo ex ſecunda probatione. 1. concl. illam priuatam Chriſti voluntatem, quæ ſoli Petro manifeſtata eſt, quòd Papatus eſſet Romæ, vim non habere ad ſtatuendum diuinum ius vt inibi viſum eſt. Vide etiam §. 10.

XIV. Ex vna de iure diuino, & altera euidenti quid ſequatur.

AD tertium argumentum vt reſpondeamus concedimus Maiorem illius ſyllogiſmi, ſcilicet, De iure diuino eſt, quòd Petrus habeat ſucceſſorem, quódq; ille qui ſuccedit illi ſit Papa totius Eccleſiæ. Rurſus concedimus Romanum Pōtificem eſſe, qui de facto illi ſuccedit. Et cum infertur, de iure diuino eſt, quòd Romanus epiſcopus ſit paſtor eccleſiæ. negatur conſequentia, propter variationem appellationis. Nā quod ad minorem attinet, ſanè non ſuccedit Petro Romanus epiſcopus, quatenus Romanus eſt, ſed quatenus Papa eſt, & caput eccleſiæ, ſicut nec Petrus vicaria Chriſti poteſtate functus fuit, aut habuit totius eccleſiæ principatum, quatenùs futurus erat Romanus epiſcopus, ſed quatenus princeps & caput fidelium ab ipſo inſtituebatur. Cuius rei inſignis eſt coniectura, quòd per quinque annos priores à ſuo pontificatu. imò

Papa nō Papa eò quòd ſuccedit Romano Epiſcopo, ſed eò quòd ſuccedit Papæ.

per

Digitized by Google

per 12 non fuit Romanus epiſcopus, vt iam ter quaterque dictum à nobis eſt. Sed exactam huius reſolutionem iam à me audijt Theologus, niſi præterijt ſolutionem cuiuſdam arguméti, ſuprà §. 10. vbi ego accuratè, & perfectè, vt exiſtimo, hunc nodum diſſolui.

Ad id vero quod opponitur, ſcilicet, Ex vno principio de fide. & alio naturaliter cognito, ſe qui concluſionem de fide. Reſpondetur, id ad noſtrum inſtitutum non pertinere. Non enim negamus nos, eſſe nunc de fide, quòd Romanus epiſcopus ſit Papa: ſed quòd negamus eſt, quòd id pertineat ad ius diuinum. Quis ignorat multa eſſe de fide catholica tenenda, quæ ad ius diuinum minimè pertinent. Nam quæcunque propoſitio à Papa, vel à Concilio definiatur: continuò pertinet ad fidem catholicam: non ſic ad diuinum ius. Vt, de Fide Catholica teneri debet, Matrimonia clandeſtina nunc têmporis irrita eſſe: at minimè hoc pertinet ad diuinum ius, ſed ad humanum: quandoquidem ab hinc triginta annis, non erant irrita: & rata fieri rurſus per Eccleſiam poſſent modò. Sed & hæc multas etiam implicant difficultates, quæ expendendæ à nobis in præſentiarum non ſunt. Naclantus, Tractatione 12. Theologica, & Canus, li. 6. c. 8. ad 10. & Corduba, q. 19. in lib. 1. & Ioan. Medina Cod. de Pœnit. in q. de confeſſionis neceſſitate §. Eſſet tamen dubium. videntur confundere propoſitiones, quæ ſunt de fide cum his: quæ ſunt de iure diuino.

Not. De fide eſt quod Romanus Epiſcopus eſt Papa, nõ tamen eſt de iure diuino

Nõ eſt idẽ, propoſitionẽ pertine- ad fidem, & ad ius diuinum.

Quod ſi pergas obijcere, Ex vno principio pertinente ad ius diuinum, & alio moraliter, aut naturaliter cognito, quid ſequitur? Reſpôdetur, parum referre quòd illud alterũ ſit euidenter cognitum, ſi aliũnde nõ habet pertinere ad ius diuinum,

Obiectio.

Solutio.

Digitized by Google

num,ſed ad humanum, Nam ſi ad humanum pertinet, concluſio inde elicita ad humanum pertinet ius: quod contingit in propoſito ſyllogiſmo. Id ego productis exemplis elucidaui §.10.ad fin.

Concluſio deducta ex vna de fide, & altera euidenti, non pertinet propriè ad fide.

Neque verò eſt ſatis certum, Concluſionem ex vna præmiſſa de fide, & altera euidenti collectā quidquid dicat Cano, eſſe de fide: imò exiſtimo non eſſe de fide. Vt, verbi gratia, in hoc ſyllogiſmo; Omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo ergo Chriſtus eſt riſibilis. Hæc concluſio in rigore non eſt de fide, quidquid etiam dicat Vega, lib.9.ſuper Concil.cap.39. Verum quidem eſt, in duobus illis ſyllogiſmis, in illo tertio argumento adductis, concluſiones illas ad fidem pertinere: non tamen propterea quòd ſequantur ex vno principio de fide, & alio euidenter cognito, vt perperam exiſtimauit Cano ſuprà ad 10 Et quantum ad hoc optimè dicit Vega, circa medium illius cap. nam cum concluſio ſequi debeat debiliorem partem, non poterit concluſio habere certitudinem fidei, ex vi præmiſſarum, quarum altera ſolam habet certitudinem luminis naturalis. Habent itaque concluſiones illæ adductæ in arg. certitudinem fidei, non ex vi præmiſſarum, aut ſyllogiſmi per quem inferuntur: ſed aliunde & ab extrinſeco. Nempe, quia altera illarum concluſionum, videlicet, Chriſtus habet duas voluntates & duas operationes, immediatè diffinita eſt in Concilio Chalcedonenſi tempore B. Gregorij Papæ, contra Monothelitas: altera verò, ſcilicet, Concilium Nicęnum non errauit in diffinitione fidei & morum, etiam eſt de fide, quia tota Eccleſia; ab hinc plus mille ducentis annis, illi concilio aſſenſum fidei præbuit. Eſt autem de fide, quòd per multum tempus eccleſia non poteſt in magno errore verſari. Verùm extra

cho-

rum ſaltare, veteri parœmia prohibemur.

XV. *Tria traditionum genera tractantur, & expēduntur.*

AD quartum argumentum, quod ſacris traditionibus nitebatur, reſpondendum eſt, ſi præfari quædam per tempus nobis licuerit. Enimuerò non omnium traditionum par eſt vis, & authoritas. Sunt namq; quædam traditiones diuinæ, quæ, ſcilicèt, à Chriſto domino emanarunt: vel immediatè ab ipſo, vel mediante Apoſtolorũ prædicatione. Alię ſunt traditiones, quæ dicuntur non diuinæ, ſed Apoſtolicæ, quia ab ipſis Chriſti Apoſtolis primò traditæ ſunt, & inſtitutæ. Aliæ tandem dicuntur Eccleſiaſticæ, quæ, ſcilicèt, Romanorum pontificum, & vniuerſalis Eccleſiæ vſu & approbatione ad noſtra vſq; temporà peruenerunt. Scio, Martinum Chemnicium Germanum hæreticum. Traditionum octo genera poſuiſſe, eas vt peſſundaret, & irrideret. Verùm, quoniam negotium eſſet faſtidioſiſſimũ eas recenſere, remitto vos ad Diegum Paiuam, Defenſionis Fidei lib. 2. virum de Tridentina fide optimè meritum, cuius ſuaui lectione, prolixi Hæretici faſtidia compenſabitis. Nos ad tria omnes membra reducimus. Etquidem traditiones primi generis, quæ, ſcilicèt, diuinæ ſunt, tanta eminent authoritate, vt perinde ac ius ipſum diuinum, quod in ſacra ſcriptura continetur, ſint nobis amplectendæ & venerandæ. Huiuſmodi ſunt, quod ſacrum Euchariſtiæ ſacrificium in Eccleſia quotidiè celebretur: quod præmittatur cõfeſſio ſacramentalis: quodque confeſſio ipſa ſit auricularis: quod per ſubdiaconatus, & diaconatus ordines ad presbyteratum fiat promotio: quod in conſecratione ſanguinis dicatur, æterni teſtamenti, myſterium fidei: quod ſacramentum baptiſmatis, & confirmationis non iterentur. quod ſanctorum memoria in templis & oratio-

Traditiones diuinæ faciunt ius diuinum.

Exempla diuinarũ traditionum.

nibus publicis fiat,&c. Iſtæ,& aliæ huius generis ſunt traditiones, quas Apoſtolos ab ore Chriſti pendentes,& eius doctrinam iugiter auſcultantes, inde hauſiſſe ſemper exiſtimauit Eccleſia. Pertinent igitur ad ius diuinum, licèt neque in ſcriptura contineantur, nec inde per multas cõſequentias deduci valeant.

2. generis traditiones ſunt Apoſtolicæ, quæ non faciunt ius diuinum.

Secundi generis traditiones,quas Apoſtolicas appellabamus, quoniam ab Apoſtolis tanquàm ab Eccleſiæ rectoribus,& fundatoribus humano inſtituto acceptæ ſunt, non faciunt diuinum ius, ſed humanum. Tales ſunt Dominicam diem feſtiuam eſſe. Quadrageſimale tempus: Minorũ ordinum inſtitutionem, & ſuſceptionem: Religionum monaſticarum vſum,&c.

Exempla traditionũ harum.

Igitur huiuſmodi traditionum vis non exuperat authoritatem Eccleſiæ, quæ penes Romanum Pontificem reſidet: ac proinde authoritate Pontificia, & eccleſiaſtica poterunt aboleri,& tranſmutari, vt latiſſimè vidimus ſupra §.9.& ferè dicitur in c.ſignificaſti. de electi.& c. bene quidem 96.diſt.

Obiectio.

Quod ſi obijcias cap.requiris.1.qu.7.& cap. confidimus & decreta per quam multa quæ habentur 25.quæſt.ca. 1.c.omne.& c ſunt quædam.ſed præſertim capit. contra ſtatuta, & eſt decretum Zozimi Papæ: Contra ſtatuta patrum addere aliquid, vel mutare, nec huius ſedis poteſt authoritas.

Solutio. Quòd Papa non poteſt, nempe, licitè diſpẽſare in apoſtolicis traditionibus, poteſt tamẽ abſolutè ſup. §. 9.

Dicendum, illud verbum, poteſt, non ſignificat abſolutam poteſtatem, ſecundùm quam Papa abrogare poſſet cuncta ſtatuta Patrum & Pontificum & Apoſtolorum, imò & ipſa Diui Petri, quæ quatenus rectores erant & epiſcopi Eccleſiarum inſtituerunt. Nam & quòd ipſam diem Dominicam, & paſchalia feſta infirmare poſſet,& prorſus dehonorare, & profeſta facere, dicunt Syluester, verbo, Dominica. S.Thom.2.2.q.122.art.4.

Digitized by Google

ad 4. Turrec. de conſecratione d. 3. ca. pronunciandum Abb. c. licet de Ferijs, &c. Igitur illud verbum, poteſt, ſignificat, nō poſſe Papam hæc inſtituta abrogare poteſtate rationabili, ſecundū quā dicit regula iuris. Id poſſum⁹ quod iure poſſum⁹. Secus tamen de plenitudine poteſtatis ſuæ. Et eandem habet explicationem, c. iſtud requiritis. 1 q. 7. Alias duas explicationes horum canonum adducit Aug. de Ancona doctiſsimus, in lib. de poteſtate Papę. q. 60. ar. 8. vbi tractat etiam, quomodò contra ſtatuta omnium Conciliorum (exceptis quæ ad articulos fidei pertinent) poſsit Papa diſpenſare. De quo ſuprà. 7. & 9. §.

Tandem in tertio traditionum ordine conſtituimus eas, quas, Eccleſiaſticas appellant Theologi quæ, ſcilicet, à Romanis pontificibus, atq; ab vniuerſali eccleſia, paulò poſt Apoſtolorum tempora ſtatim cœpta ſeruari, nulla vnquam deſuetudine ad hæc vſq; tempora defecerunt: cuius generis multæ referuntur. c. Eccleſiaſticarum. 11. d. vt ſignare nos ſigno crucis, vngere oleo quos baptizamus, has, illaſque cæremonias in ſacro altaris, & aliorum ſacramentorū miniſterio exercere, &c. Is autem canon 11. d. ſub Auguſtini nomine refertur, cum tamen Auguſtini non ſit, ſed D. Baſilij. lib. de Spiritu ſancto. c. 27. quanuis mendoſus & vitiatus, de quo alias. Igitur quò ex tam multis vnum promamus, quod noſtra intereſt, dicimus Papatum eſſe Romæ, eſſe quidem perpetuam Apoſtolorum, & Eccleſiæ traditionem, at non eſſe diuinam: quia, vt bene tradit Caiet. in illo. cap. 13. Inſtitutio Euangelica in his mutationibus non ſe impedit. De Traditionibus multa in Lindano videri poſſunt lib. 4. ſuæ Panopliæ Euangelicæ, vbi eruditiſſimè, & diligentiſſime loquitur, c. 100. & lib. 5. per totum aduerſus perfidū

Tertiū genus traditionum, nēpe Eccleſiaſticarum, quas Papa poteſt annullare. Exempla harum traditionum.

Papatū eſſe Romæ traditio eſt, ſed non diuina, & ideò eſt à Papa delebilis, & diſpēſabilis.

Digitized by Google

Brentium, qui Traditionarios, & Traditores ore blaſphemo appellat Catholicos: quòd ſacris traditionibus fidem, & Eccleſiam conſtare etiam dicant. Scio Lindanum lib. 4. c. 86. vehementer declinare in oppoſitam ſententiam, qua dicitur de iure diuino eſſe quod papatus ſit Romæ: verum poſtquam allatæ authoritates, ac rationes, in eà non potuerunt nos abducere, Lindanus timendus nobis non eſt. Cætera verò, quæ in eodem 4. argumento obiecta ſunt, facilè diluuntur, ſi faſſi fuerimus, verùm eſſe quòd Chriſtus Dominus ſpecialiſſimam gerat Romanæ eccleſiæ curam, non ſolùm quà Vniuerſalis eſt, ſed quà Romana eſt. Idque tùm ob alias cauſas, tùm meritis B. Petri, qui eam vrbem à ſe præ alijs electam illuſtrauit, aluit, fouit, & cœleſti doctrina ſeminauit, & ſuo demùm irrigauit ſanguine. Atq; adeò minimè formidandum eſt, permiſſurum Deum, vt tantis Beatiſſimi Petri meritis & precibus ſpretis, ſuprema ſedes è Romano ſolio, in alium locum tranſportetur.

XVI. Quòd noſtra ſententia penitus differt ab hęreticis contendẽtibus Papatũ vſurpari à Rom. epiſcopis.

AD quintum argumentum reſpondetur noſtrã hactenùs traditã doctrinam toto cęlo ab hęreticorũ tramite aberrare, vel, vt veriùs dicamus, ipſorum ſententiam à nobis errare. Quamuis enim demus, non eſſe de diuino iure quòd papatus ſit Romæ, non continuò ſequitur, quod hæretici ſequi percupiũt, videlicèt, Romanos Epiſcopos ſibi vniuerſalem Eccleſię poteſtatem vſurpare: nam non à ſeipſis, aut à paucis prędeceſſoribus, ſed ab omnibus, ſed à Petro traditum eſt, & à cæteris acceptum, quòd cum primũ quis Romanæ ſedi præficitur, toti eccleſiæ præfectus intelligatur. Vnde pręclarè Thomas Vvaldenſis, in Doctrinal. fid. ant. lib. 2. art. 3. cap. 41. cõtra Vviclephum, qui fideles dementare conatus

Romæ

Romæ inſidiabatur,& detrahebat: Si tibi inquit, ô Vvicleph, ripa Tibris non videtur honeſta, noli Romam obiurgare, non Conſtantinũ, vel Caium, ſed Romulum. Non iſte Papa hodiernus, nõ prædeceſſor eius ante mille annos nouiſſimos, Romã elegit ſedem, ſed ante eum Fabianus, ante eum Syxtus, ab Euariſto, ante eum Anacletus, & ante eũ Clemens, & à primo Petro & quidẽ vt iã dicit Aug. non hoc Petrus à ſe ipſo ſed à Deo vocante delegit, &c. Hæc Vval. Qui tamen dicit, id Chriſtum inſtituiſſe, vt ab extremo hæreticorũ errore diſcedat. Præterea, dicimus, non eſſe ſcintillam apparentiæ, quòd Romana ſedes à tẽporibus Phocæ, aut Conſtantini cœperit, vt ſuperiùs à nobis in quæſtionis huius initio oſtenſum eſt, & tractat Lindanus li. 4. Panopliæ c. 85. vbi omnino videndus eſt, cum Aluaro Pelag. lib. 1. de planctu Eccleſiæ art. 37. Vvald. ſupra c. 33. & Iacoba. li. 10. ar. 7. ad 33. argumentum. Vnde non ideò Romanus Pont. prælatus eſt toti Eccleſiæ, quia Imperatores id inſtituerunt. Vide d. 96. per multa capita. Quòd autem authoritates illæ allatæ in argumẽto ſonare videntur, ſcilicèt, à Phoca, aut Conſtãtino cœpiſſe, congruam habent intelligentiam, videlicèt, quòd illi Imperatores declarauerint, & defenderint Romanæ Eccleſiæ excellentiam ab inſurgentibus alijs, ſiue Græcorum, ſiue Latinorum Eccleſijs contra Romanam.

Quo pacto Imperatores inſtituerint Eccl. Rom. &c.

Quod verò adducitur, potiùs Hieroſolimitanam, aut Bethlehemiticam eccleſiam fore ſupremam, quàm Romanam, facilè confutatur dicendo, quòd licèt prior fuerit aliquando eccleſia vniuerſalis Hieroſolymis quam Romæ, non ſequitur quòd modò ſit maior: nam ſimiliter antiquitùs eccleſia Alexandrina erat prima poſt Romanam, poſteà verò fuit ei præfecta Conſtanti-

In quo ſenſu Eccleſia Hieroſolymitana ſit, aut fuerit vnquam prior, & ſuperior quã Romana.

nopolitana.c.renouantes.22.d.&c.c.antiqua . de
priuileg.Certè D.Petrus,& Paulus ſpretis Iudæ-
is , & eorum regno, excuſſo à proprijs pedibus
puluere vt dicit ſcriptura, conuerſi ſunt ad Gen
tes, propter Iudæorum incredulitatem, & duri-
Act.13. tiam.Petrus Soto in defenſione catholicæ confeſ
Luc.10. ſionis.1.p.c.100. & Vvald.c.41. Imò eandem ob
cauſam,de toto Iudæorumregno prædictum fu-
Iſai.1. erat.Et derelinquetur filia Siō, ſicut vmbraculū
in vinea,& quaſi tugurium in cucumerario,& ſi-
cut ciuitas quæ vaſtatur. Quando itaque apud Ni
cephorum, lib.12.hiſt.Eccl.c.16.in Concil. Con-
ſtantinopol.tempore Theodoſij Impera. in Epi-
ſtola ad Eccleſiā Romanam,dicitur Hieruſalem
mater omniū Eccleſiarum , & Iacobus, qui erat
Hieroſolymitanus antiſtes dicitur Apoſtolorū
princeps , vt in argumento quinto relatum eſt:
hoc eā ob cauſam factum fuit,quia tūc temporis
patriarchatus omnium eccleſiarum Paleſthinæ,
& finitimarum regionum , erant Hieroſolymis.
Pſal.109. Ac proinde dicitur Eccleſiarum mater, vel ma-
Mich.4. trix.Adde,dici matrem Eccleſiarum : quia vt ha-
Iſai.2. bent teſtimonia pſal,109.& Mich.& Iſai.inde ex-
ordia Euangelij erant auſpicanda, & in totum
Chriſtiani qui huc fūt in Hieruſalem, in uarias ſectas diuiſi ſunt. orbem protendenda. Vnde non eſt cur Brentius,
nunc temporis,in Romanæ Eccleſiæ odium , co-
netur nobis erigere Hieroſolymitanam eccle-
ſiam , quam re ipſa conſtat iam diu à ſynceritate
fidei defeciſſe. Et,ſi qui relicti ſunt in ea Chriſti-
colæ, adeo in multas ſectas diſſecti ſunt, vt con-
tendere , quòd illa Eccleſia ſit omnium eccleſia-
rum mater,ſit bicipitem,imo & multicipitem(vt
ſic dicam)facere Eccleſiam:quod eſt contra aper
ta ſacræ ſcripturæ teſtimonia,quæ vnitatem fidei
vel maximè prædicant.Vide Oſium,lib.illo 2.cō
tra Brentium,Vvald.&Petrum Soto, ſuprà,& Si-
mā.tit.24.nu.24.Alia,quæ ab hæreticis,in quinto

Digitized by Google

illo arguméto obijciũtur, ſolutione nõ indigent.

AD ſextum argumentum concedi omnino debet multas Eccleſias, Oriẽtales & Meridionales, imò & Occidentales aduerſus Romanam ſurrexiſſe: verùm omnes vi veritatis compreſſas tandem obmutuiſſe: & Eccleſiã Romanã & eius Epiſcopũ coluiſſe, ceu inferior colere ac reuereri poteſt ſuũ ſuperiorem. Quod tractat Lyndanus lib. 4. Panopliæ. c. 92. Et quæ pertinaci cõtentione in ſchiſmate perdurauerũt, pro hæreticis & ſchiſmaticis habitæ ſunt. Nam, vt habet Nicolaus Papa in dicto. c. omnes. d. 22. fidẽ violat, qui aduerſus illã agit, quæ eſt mater fidei. Quanuis aũt poſſent pontifices ſummi ſupremã ſedẽ in Aſiã, ſiue in Africã trãſportare, minimè tamen id vnquã facere debuere. Tũ, quoniã an illa mutatione illis damnis conſuletur, incertũ erat: tùm verò, quoniã certiſsimum reputabatur infinita & numero, & magnitudine nocumenta enaſcitura eſſe ex tali mutatione, ſi fieret.

XVII. Quod nunquã potuit nec debuit Papatus trãsferri in aliã eccleſiã licet de iure humano eſt Romæ.

Ad ſeptimum reſpondetur, negari non poſſe (vt ſuperiùs non ſemel diximus) ſpecialem paternam curam Deum Opt. Maxi. ſemper adhibuiſſe erga Romanæ Eccleſiæ fidẽ, & diuturnitatem & cõſeruationem, vt probat argumentum. Non tamen inde illatum putes, de iure diuino eſſe, quòd Romæ ſit ſuprema ſedes. Sanè eò quòd coniuncta ſunt duo iſta, ſcilicèt, Epiſcopatus Orbis & Vrbis, nõ poteſt Deus curam Orbis gerere, niſi ſpecialem Vrbis prouidentiã habeat. Habet ergo Romanę vrbis paternam ſollicitudinem, proptereà quod coniuncta eſt ſedi ſummæ: licèt coniunctio iſta nõ ſit per ſe, & diuino iure facta, ſed humano, vt in ſolutione primi arguméti explicabamus. §. 13.

Paterna cura, & prouidentia, ſemper Deus proſecutus eſt Rom. eccleſiam.

Ad octauum reſpondetur, omnia illa teſtimonia explicanda eſſe vt in ſolutione primi, vt dig

nitas Romanæ Eccleſię non tribuatur ſibi, quatenùs eſt Romana, ſed pro vt eſt Vniuerſalis, & caput cæterarum. Aut ſecundò, vt fateamur quidē voluiſſe Deum, vt prima illa ſedes figeretur Romæ, tamen non ob id ad ius diuinum hoc pertinet, vt ſatis ſuperque in prima concluſione huius longiſſimæ Quæſtionis explicabamus. Sed tantas in hac quæſtione moras traximus, vt plures facere peccatum ſit, præcipuè cum quæſtio ſine argumentis, nos ad ſui tractationem vehementer alliciat, quoniam voluptatem habet, pariter & vtilitatem.

QVÆSTIO
QVARTA POSITIVA

De illo, Deut. 7. Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, &c. An Virginitas aliquando ſancta non fuerit.

SI in genere demonſtratiuo conſtitutam orationem de virginitatis & pudicitiæ laudibus, potiùs quàm Quæſtionem ſcholaſticam, Doctoris Theologi more, tractandam aſſumpſiſſem; ſanè huiuſce tractationis abruptum exordium, nullis alijs verbis auſpicarer, quàm quibus Maximus Valerius librum ſextum exorſus eſt? Vnde, inquit, te virorum pariter ac fœminarum præcipuum firmamentum, Pudicitia, inuocē? Tu enim priſca religione conſecratos Veſtæ focos incolis: Tu Capitolinæ Iunoni puluinaribus incubas: Tuo præſidio pueri-

lis

lis ætatis inſignia munita ſunt: Tui numinis reſpectu ſyncerus iuuentæ flos permanet. Te cuſtode matronalis ſtola cenſetur: Ades igitur, &cæt. Veruntamen, quoniam ſcholaſticam diſputationem, quamuis ſine argumentis, vt aiunt, tractare eſt animus, circa explicationem illius loci Deuter. 7. Non erit in te ſterilis, &c. aliter mihi procedendum erit. Primum autem omnium, quædã præmittendæ ſunt probationes, quibus demonſtremus, minimè illorum ſacrorum verborum ſenſum eſſe, quòd Deus Virginitatem vnquam vetuerit.

PRincipiò, neſcio, an vel ipſa cœli & ſtellarũ conſtitutione, quam habuit Chriſti natiuitas, fuerit adumbratus amor vehemens, quo Chriſtus Dominus virginitatem proſequitur. Albertus Mag. in lib. qui dicitur Speculum referens deſcriptionem Signi cœleſtis, quod appellatur Virgo ex Albumaſar Aſtrologo, in ſuo maiori Introductorio Aſtronomiæ, tractatu 6. dicit, ſub aſcendente Signi Virginis natum fuiſſe Dominum Ieſum Chriſtum. Quibus, poſt multa tẽpora, hæc addidit Petrus Aliacen. Cardinalis, Fuit in natiuitate Chriſti horoſcopus, pars Virginis octaua, quæ religionis mutationem portẽdit: & in culmine cœli Saturnus, imum cœli tenente Sole, &c. Vt latiùs in Syxto Senenſi libr. 6. anno. 10. de quo videatur Marſylius in 1. quæſtio. 2. artic. 3. in 2. argumento principali. Non quia ſtellis ſubiaceat natorum deſideratiſſimus, qui creauerat ipſas ſtellas: ſed quia, cum extenderet cœlum ſicut pellem in initio mundi, formaretque librum vniuerſitatis, & ſtellis ceu literis ipſum conſcriberet: voluit vt noua hæc Verbi natiuitas ſub aſcendenti ſigni Virginis contingeret vt vel ipſum ſignum, quod hac nomenclatura ſit inſigni-

I. Prima probatio quòd magno De' amore Virginitatẽ proſequatur.

Chriſtus Dominus nat' ſub aſcendẽte ſigni Virginis.

inſignitum, ſibi gratum eſſe demonſtraret, Nam & D. Hieronym, li. 1, aduerſus Iouinianum in virginitatis honorẽ putat cadere, quòd ſignorum cœleſtium vnum ſit Virgo vt §. 5. videbis.

II. *In omni lege Deo grata fuit virginitas, etiam in ſtatu naturæ, &c.*

SEd nullo commodiori medio, Virginitatem plurimum placuiſſe Deo, valet oſtendi, quàm producendo veteris etiamnum teſtamenti ſanctos homines, qui virginitatem coluerint. Primùm D. Ignatius, in Epiſtola ad Philadelphos, multos illius teſtamenti enumerat virgines, ſanctos homines, Melchiſedechũ, Ioſue, Heliam, Heliſæum, Hieremiam, Ioannem Baptiſtam, &c. His adijciunt Abelem Sancti Patres, Ireneus, Hieron, & Auguſt. de quo Geneb. in Chronogr. Niſi enim virginitas Abeli placuiſſet, tandiù à ducẽda vxore ſe ipſum minimè continuiſſet. Erat namq; centenarius cum à fratre occiſus eſt, vt ex communi Hebræorum, & Chriſtianorum traditione tradunt Genebr. ſuprà, & Abulen. Tracta. de optima politia, qui ſimul cum paradoxis circumfertur, vbi num. 65. dicit, Abelẽ occiſum eſſe à fratre ſuo, centeſimo trigeſimo anno à creatione Adæ: nam Adamus quintodecimo à ſui creatione genuit Caimum & poſt alios quindecim, Abelem, deinde verò poſt centum, Caim occidit Abel, de quo nonnihil ſtatim, in rei huius gratiam producemus.

Anno. 130. mũdi, Caim occidit Abelem centenarium.

III. *In primordijs mundi per centum ferè annos continebãt ſeſe homines in Virginitate.*

ACcipe tertiam probationem, vt, quantum Deo virginitas placuerit, animaduertas. Certè etiam in initio mundi cùm tantopere oportebat, vt rei vxoriæ omnes operam darẽt, vt homines multiplicarentur, quod pro tali tẽpore præceptum eius fuerat, ſeruabãt ſeſe homines in continentia & virginitate prius per ſexaginta, octoginta, & centum annos. Nicolaus Lyranus ſuper Geneſ. c. 11. dicit, tempore Abraham, cum æ-

cũ ętas hominũ tam multũ decreuerat, vt vix triginta ſupra centum annos viuerent, homines generare incipiebant quando erãt ſexaginta annorũ, vel ſeptuaginta. Quin mirabile eſt, vt per totũ ca.5. Geneſeos, vbi hominum generationes referuntur, nemo ponitur generaſſe minor ſexaginta quinq; annis: donec tandem tempore paulatim procedente, trigeſimo & 29. anno ætatis, referuntur nonnulli generaſſe. Quoad vſq; in alium extremum, hominum declinauit conditio, vt referat D. Hieron. in Epiſt. ad Vitalem, tom.3. quæ incipit, Zenon nauclerus, ante pubertatis annos, Salomonem, & Achazem genuiſſe filios, id eſt, cum haberent vndecim annos, vel decem ætatis. Nam dicit Hieron. Deprecaris, vt exponam tibi cauſas, quare Salomon & Achaz vndecim annorum, filios genuiſſe dicantur, &c. Et mox annorum facta computatione dicit: perſpicuum eſt, vndecim annorum fuiſſe Salomonem, ſiue decem, quia decem menſes à conceptu vſque ad partum ſibi mater vendicat. Et mox: Ex quo intelligitur Achaz quoq;, vndecimo ſiue decimo anno Ezechiam filium procreaſſe. Et inferiùs: Quis crederet mortalium, vt vndecim annorum puer generaret filium? Et adhuc: Nunquid quia noſtra ætate, duplex Lydiæ natus eſt homo, duorum capitum, quatuor manuum, vno ventro, & duobus pedibus, omnes homines, ita naſci neceſſe eſt. Audiui, Domino teſte, non mentior, quædam muliercula, cum expoſitum nutriret infantem, & inſtillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubaretq; cum ea paruulus, qui vſque ad decimum iam peruenerat annum: accidit vt pluſquàm pudicitia patitur, ſe mero ingurgitaret, accenſaq; libidine, obſcęnis motibus ad coitũ duceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis, & cęterarum

Gen. 5.

Salomon, & Achaz decẽ annos habẽtes genuerunt filios.

Tempore D. Hier. puer decem annorum genuit filium.

dein-

Digitized by Google

deinceps fecit conſuetudinem:necdum duo mẽſes fuerant euoluti,& ecce fœminæ vterus intumuit.Hæc Hieronymus.Quam hiſtoriam,quoniam ego cùm inhoneſtè, tùm incredibiliter dicerem verbis meis,Hieronymianis enarraui.Sed & D. Gregor. in dialogo, vt referunt Iuriſtæ Ioan. Andr.in cap.final.de eo qui cogn.con.vxor.ſu.& Hoſtien.in ſum.titulo de pœnit.§. Cui confitendum.Panor.ca.1.de delict.puer.& alij,aſſerit,Puerum nouem annorum ſuam nutricem grauidam reddidiſſe.Vide Tiraquellum doctiſſimum, in ſextam legem Connubialem , gloſſæ 1.part.6. num.37.

Puer nouẽ annorũ genuit.

Sed ad rem iterum conuertamur. Homines illius primæ mundi ætatis non ſtatim ac poterant, generabant,ſed multam poſt ætatem:nam Caim, qui primogenitus Adami videtur fuiſſe:licet (vt habet ſcholium marginale in Cai. ſuper Geneſ. cap.4.initio) nonnulli temere dixerint oppoſitum, contra quos eſt Auguſt.lib.15. de Ciuit.cap. 15. & Chryſoſt. homil.18.in Gene. Caim igitur anno 15.à Creatione Adæ,genitus ab illo eſt:cum tamen ſtatim ac creatus eſt, potuiſſet generare, vt obſeruauit D.Aug. 15.de Ciuit.c.12.quia vt dicit Mag.in 2.d.20.& priùs d.17.ex Auguſt. lib.6.de Geneſ. ad litera. c.13.& 14. & S.Methodius,vt in Hiſtor.Scholaſtica in florida,& robuſta pubertatis,ſeu mauis virilitatis ætate,creatus à Deo fuit, ſcilicet, quaſi triginta annorum: licèt Caiet. putauerit,quaſi 60. Abſtinuit ergo per quindecim annos à corporis commixtione. Nam quòd poſt 15. annos à creatione genuerit Caimum, habent ſcriptores non ignobiles. Petrus Comeſtor, author Hiſtoriæ Scholaſticæ,ſuper Geneſ.ca.25.cuius eſt quadringentorum annorum antiquitas: nam floruit tempore Frederici Imperatoris, anno Do-

Adam per quindecim annos à ſui creatione cõtinuit ſe in virginitate.

no Domini 1160. Idem habet D. Anto.1.p.Hiſto. titulo 1.c.1.§.4.& Vincentius Belluacen.in ſpecu. Hiſt. lib.2.& S.Methodius,quem adducit Hiſtor. Scholaſt.c.25.ſupra & Abulen.Tractat.de optima politia,nu.65.De quo multa diſſerit.D.Augu.lib. 15.de Ciuit. à c. 12. vſq; ad 20.vbi præſertim ca.15. duas adducens rationes, ob quas homines illius ſæculi tam ſerò tamque longè à prima ætate generare incipiebant,videlicèt,centenarij, ſexagenarij,dicit, pubertatem tunc temporis ſeriorem fuiſſe,ſcilicèt, per proportionem ad ætatem ſexcentorum vel ſeptingentorum annorum quos tunc viuebant. Atq; adeò nihil mirum quòd ante ſexaginta annos generare non inciperent. Ex D. Aug. cur tã ſerò generare homines incipiebant.

Cæterùm cum non eſſet nunc temporis natura debilior,imò valentior & robuſtior eſſet, quã modò ſit, adhuc ratio deſideratur, ob quam tam ſerò homines inciperent generare niſi dicamus, per traditionem à primis illis ſæculi hominibus acceptum, vt ſe in ſancta virginitate homines continerent prius per 60. 70. aut centum annos, quàm liberis vacarent. Eo quod & Deo id,& rectæ rationi conſentaneum iudicabant.Nam dicere,quod tunc temporis aliter computabantur anni quàm modò, quodque anni eſſent breuiores, videlicèt,trimeſtres,vel ſex menſium, vel quatuor,vt computabant Aegyptij,Arcades,Arcananę de quibus D.Aug.15.de Ciuit. cap. 12.alienum eſt à ſacris literis, vt inibi oſtendit Aug. Nunc autẽ finis gignendi ferè eſt qui tunc erat initium,nam Ariſt.lib.5.de natura Animal. cap.14. dicit,quem refert & ſequitur Cœlius Rodig. libr.15.Lectionum Antiq.ca.20.finem gignendi viris, vt plurimum, eſſe ſeptuageſimum annum: mulieribus quinquageſimum. Vſque ad annum 80. extendi poſſe hanc vim in aliquibus viris, dicit Albertus Magnus, Quòd amore virginitatis ſe continebãt à nuptijs per tot annos. Vis gignẽdi in viris,& feminis quẽ nunc termi nũ habeat.

Magnus,libr.5.de Animal.Tractat.2.cap.1.de quo multa in Andrea Tiraquello in ſextam legem Connub 1.gloſſæ p.6.nu.48.Niſi aliquis occurrat rex Numidarum Maſſiniſſa quem refert Tullius & permulti alij, nonagenarium ferè genuiſſe filium.Nam Plinius lib.7.ca.14. dicit 86.annos habuiſſe,cũ genuit.Et de Catone Cenſorino, quòd octogenarius genuit. Sed iam tempus eſt vt his per occaſionem dictis contenti,inſtitutum perſequamur.

IIII. Inter Gentiles res erat excellens, & ſancta virginitas.

QVartò his adijce,Ethnicos etiam virginitatis,& caſtimoniæ excellentiam agnouiſſe. Apud illos laudabiliſſima erat virginitas, & laudatiſſimæ virgines. Primum omnium, ſacerdotibus ſiue maribus, ſiue fœminis, venerea prohibebantur ad ſacra peragenda acceſſuris. Non enim ſine cauſa Virg.Aeneid.lib.6. & Ouid. 2.Faſt.ſacerdotes cognominabant caſtos.

Quiq; ſacerdotes caſti dum vita manebat.

Et Ouid.

Caſta ſacerdum tempora fronte gerit.

Sacerdotes attingere, & nominate capram nō licebat.

Quin Plutarch.in problemat.Rom.cap.11. idcircò dicit, Romanos ſacerdotes capra abſtinere ſolitos,vt non modò attingere, verum nominare, putarent peccatum,quod id animal tãquam libidinis ſymbolum abhorrerent.Hircus enim & capra immoderatiſſimæ libidines ſunt,Columella lib.7.c.6.de hirco dicit,quòd dum matris vberib. alitur, adhuc paruulus ipſam matrem plerumq; ſtupro ſuperuenit.Verba ſunt Columellæ.Feſtus etiam Pompeius tradit, Diali Romæ nefas fuiſſe hederam tangere, propterea quòd hedera antiquitùs laſciuiæ ſignum erat. Nam & Horat. lib.1. Ode.36.dixit.

Hircus ſymbolum libidinis.

Laſciuis hederis ambitioſior.

Et lib.

Et lib. Epod. ode. 15. rationem reddidit.

Hedera libidinoſa.

Arctius atq; hedera procera aſtringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs.

Veſtales quoque Virgines, quæ, more noſtrarum Sanctimonialium, templis abditæ & interclufæ ſeruabantur, quoniam ſacris inſeruiebant, tantopere virginitatem excolebant, vt ſi quam repeririſſent pudicitiæ clauſtra temeraſſe viuam ſub terra defoderent. Quod minimè facerent, niſi tantum crimen putaretur læſa Virginitas: vt verbis vtar D. Hieronym. lib. 1. aduerſus Iouin. vbi de hoc loquitur. Quò reſpexit. Ouid.

Veſtales Virgines.

Nullaq; dicetur vittas temerare ſacerdos,
Hoc duce, ne viua defodiatur humo.

Et Iuuenalis eiuſdem etiam laudatiſſimæ conſuetudinis recordatus, dixit, Satyr. 4. initio.

Inceſtus, cum quo nuper vittata iacebat,
Sanguine adhuc viuo terram ſubitura ſacerdos.

Appellat autem ſacerdotem vittatam, aut propterea quòd vitta, capitis ſacerdotalis ornamentum erat: aut quia pudicarum matronarum geſtamen etiam fuit.

Vitta, ſacerdotũ, & Virginũ inſigne.

Ouid. *Eſtote procul vittæ tenues, inſigne pudoris.*

Hunc autem morem in ſubterraneum ſpecum defodiendi virgines conſtupratas, à Numa Pompilio cœpiſſe, author eſt plutarch. in eius vita, cuius etiam moris meminerunt Valer. Max. li. 8. c. 1. Aug. 3. de Ciuit. c. 5. Liuius, Decad. 1. lib. 8. & Dec. 3 lib. 9. Dion. Halic. lib. 3. Aul. Gel. li. 1. De quo multa in Ioanne Roſino, lib. 3. Antiq. Roman. cap. 19. Præterea, vt in eodem perſiſtamus: Tertull. lib. de Monogamia, paulò ante finem dicit, Sacerdotes Iu-

Veſtalis læſa, viua defodiebatur.

tes Iunonis, Dianæ, Apollinis, imò Veneris, impudentiſſimæ alioqui Deæ, virginitatem colebant. Sed & eodem Tertull. ibidem referente, & Plinio lib. 11. cap. 49. & lib. 35. cap. 12. Sacerdotes matris Deorum, id eſt, Cybeles, ſibi virilia amputabant, eò quod maxima ſacra obibant, vt in caſta religione, ac religioſa caſtitate permanerent. Plutar. etiam in Sympoſiacis, & lib. de Iſide & Oſiride, ſcribit, Aegyptios ſacerdotes caſtitatem inoffenſam ſeruaſſe, atque adeo illos à ſalis vſu abſtinere ſolitos, vtpotè qui caloris vi libidinem concitet. De quo plurima F. Mich. de Medina, de Sacrorum homi. continentia, lib. 1. c. 53. & lib. 3. c. 8. & Iodocus Clictouæus in Propugnaculo Eccleſiæ aduerſus Lutheranos, li. 2. per totum: Martinus etiam ab Ayala p. 3. in Tradi. de ſacro cœlibatu, art. 1. Vvilhelmus Lyndanus libr. 4. Panopliæ ca. 96. Multa etiam de fœminarum, atque virorum caſtitate Gentilium, refert Cœlius etiam Rhodig. l. 8. lectionum antiquarum c. 1. & Author Catal. glor. mundi p. 2. Conſidera. 11. & p. 3. Conſid. 39. & Tiraq. eruditiſſimus, locis citatis in lege 15. Connub. à num. 115. vſque 124. Præ cæteris vero nullus plura, nullus veriùs, & elegãtiùs adducit exempla, quàm D. Hieron. li. 1. aduerſus Iouinianum. Ex quo temperare me non potui quin pauca hæc exſcriberem in ſuperiorum confirmationem.

Exempla caſtitatis apud Ethnicos.

Salis vſus.

Quoniam, inquit, intellexi in Commentarijs aduerſarij, prouocari nos etiam ad mundi ſapientiam, quod nunquam hoc genus in ſæculo ſit probatum, & nouum dogma contra naturam, religio noſtra prodiderit: percurram breuiter Græcas, & Latinas, Barbaraſque hiſtorias, & docebo. Virginitatem ſemper tenuiſſe pudicitiæ principatum. Referunt fabulæ, Atalantam Calidoniã Virgi-

Elegãtiſſima verba D. Hier. de laude Virginitatis apud Gentiles.

Virginem ſemper in venatibus, ſemper in ſyluis, non tamen eſ vteros fœminarum, faſtidiaque conceptuum, ſed expeditam, & caſtam amaſſe virtutem. Harpalicen quoque virginem Thraciam inſignis Poeta laudare volens, non ampliùs habuit quid diceret, niſi virginem nominaret:

O decus Italiæ, Virgo.

Chalciæcus quoque filia illa Leo perpetua virgo peſtilentiam patriæ, ſcribitur, ſpontanea morte ſoluiſſe: Et Iphigeniæ Virginis ſanguis, aduerſos placaſſe ventos. Quid referam Sibyllas, quarum inſigne, virginitas eſt: & virginitatis præmium, diuinatio? Et inferiùs de Veſtalibus multa, Et poſt pauca: Nec mirum hoc de nominibus, cũ Mineruam quoq;, & Dianam, Virgines Deas finxerit error gentilium. Et inter duodecim ſigna cœli, quibus mundum volui putant, Virginem collocarint. Magna iniuria nuptiarum: vt ne inter Scorpios quidem, & Centauros, & Cancros, & Piſces, & AEgocerotes, vxorem, maritumq; contruſerint. Hæc ille. Quibus, ad virginitatis laudẽ pertinere dicit, quòd Virginis nomen ſit ad cœleſtia ſigna tranſlatum: & tamen nomen Nuptiarum ibi locum non inuenerit, inter ſigna cœli, in quibus computantur Scorpius, Cancer, Piſcis, & Centaurus, id eſt, Sagittarius, & AEgocerotes, id eſt, Capricornius. Et poſt multa tradit, quaſdam excellẽtes perſonas, ſalua & impolluta matrum ſuarum integritate, genitas, & natas, dicẽs: Apud Gymnoſophiſtas Indiæ, quaſi per manus huius opinionis authoritas traditur, quòd Buddam principem dogmatis eorum, è latere ſuo virgo generauit. Neq; hoc mirum de barbaris cũ Mineruam quoq; de capite Iouis, & Liberum patrem

Vnũ ex ſignis cœlestibus, Virgo, nullum, nuptiæ.

Salua Matrum virginitate plures natæ creduntur Gentiles.

trem de fęmore eius procreatos, doctiſſima finxerit Gręcia. Speuſippus quoq; ſororis Platonis filius, & Clearchus in laude Platonis, & Anaxilides in 2. lib. Philoſophiæ, Perictionem, matrem Platonis, phantaſmate Apollinis oppreſſam ferunt: & Sapientiæ principem, non aliter arbitrātur, niſi de partu Virginis editum. Sed & Timæus ſcribit, Pythagoræ Virginem filiam choro virginum præfuiſſe, & caſtitatis eas inſtituiſſe doctrinis. Ac ne nobis, Dominum ſaluatorem de virgine procreatum, Romana exprobraret potentia, authores Vrbis & gētis ſuę, Ilia virgine & Marte genitos arbitrantur. Hæc de virginibus ſęculi currens per multiplices hiſtorias, & properans ſermo perſtrinxerit. Hæc D. Hieron. Quibus ſi addideris, quæ D. Auguſt. de Veſtali virgine refert, li. 22. c. 11. & li. 10. c. 16. de Ciui. nihil eſt quòd deſiderari poſſit vlteriùs.

Inſignē miraculū pro virginitate apud Gentiles.

Inter magna, inquit, miracula Deorum ſuorū, profectò magnum illud eſt, quòd Varro commemorat, Veſtalem virginem, cùm periclitaretur falſa ſuſpicione de ſtupro, cribrum impleſſe aqua de Tiberi, & ad ſuos iudices, nulla eius parte ſtillante, portaſſe. Hæc ille. Cui concinit alterum alterius miraculum virginis Veſtalis, quod refert Liuius, lib. 2. de bello Puni. Valer. Max. lib. 8. Ouid. in Faſt. & Auguſt. 10. de Ciuit. c. 16. quod his verbis Hieronymus refert: Claudia Virgo Veſtalis, cùm in ſuſpicionem veniſſet ſtupri, & ſimulachrum matris Ideæ in vado Tiberis hæreret, ad comprobandam pudicitiam ſuam, fertur, cingulo duxiſſe nauim, quam multa millia hominum trahere nequiuerant. Meliùs tamen, inquit Lucani Poetę patruus, cum illa eſſet actum, ſi hoc quod euenit, ornamētum potiùs exploratæ fuiſſet pudicitiæ, quàm dubiæ patrociniū. Hæc Hieronym.

Aliud inſigne miraculū

ronym. Per illum patruum, intelligit Senecam, cuius hæc de Claudia ſententia eſt, quòd fuerit quoddam infœlicitatis genus, egere patrocinio Numinis ad purgandam infamiam pudicitiæ: nam Veſtalem ita caſtam oportet eſſe, vt nec falſus rumor vllus de illa poſſit oriri. Quod obſeruauit Eraſmus ibi in ſcholijs num. 40. & conſonat huic, quod Pericles apud Thucididem, primam in muliere virtutem eſſe, ait, vt ne de virtute quidem illius ad homines fama emanet. Quod tamen ego mihi perſuadere nolo, & nequeo, vt ſcilicet, nullus mulieribus campus relictus ſit, in quo earum virtus excurrere, & cognoſci poſſit. Nam ſi tum diuinas, tum humanas percurrere vellemus hiſtorias, tantus nobis occurreret caſtiſſimarum & excellentiſſimarum mulierum chorus, vt nedum eas laudandi, ſed neq; enumerandi finem facere poſſemus. Innumeras retulit & collegit Tiraquell. in. 11. leg. nu. 30. Ex Plut. lib. de Claris mulie. Philippo Bergomen. Rauiſio Textore. Sed valeant hæc, quæ à noſtro inſtituto paulatim nos auocant, & ad id quod cepimus, reuocemur.

Perfecta Virgo illa eſt, de qua nec falſus rumor oriatur.

QVinto loco, accedant veteris teſtamenti authoritates. Quarum, cum multæ ſint, quæ ante veſtros oculos conſtitui hodie à me poſſent, illam ſeligo, breuitati conſulens, quæ habetur apud Iſa. c. 56. Hæc dicit Dominus Eunuchis, &c. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus. Hûc locum deprauant noſtri temporis Hæretici Lutherani, de quorum fonte Petrus Vermelius, cognomento Martyr, Florentinus, hanc hauſit doctrinā. Præmiū illud quo Deus pollicetur datum ſe Eunuchis nomen melius à filijs & filiabus, hoc eſt, melius nomen quàm ſit illud quod

V. Vnicus loci producitur ex vet. teſt. in laudem virginitatis.

Iſaie 56.

habere poterant à filijs & filiabus, id eſt, à generatione, & poſteritate. non promitti virginibus, aut alijs quibuſq; ſpontaneum ſeruantibus cœlibatum, ſed Eunuchis, qui à natura, vel ab hominibus, ad Veneris vſum inepti ſunt redditi. Quaſi voluerit Deus eos conſolari, quòd à delicijs eſſent carnis exortes. Verùm impudenter hac in parte mentiuntur hæretici: nam ſancti patres Eccleſię, ante quos oppilare, & obſtruere ora debet tota horum Nouatorum cohors, de Eunuchis, qui propter regnum cœlorum ſe caſtrant, hoc eſt, voluntariam ſeruant virginitatem, locum illum interpretantur. Ita D. Au. lib. 1. de ſancta virginitate c. 23. & 24. & lib. 14. contra Fauſtum in fine. Ambroſius in Exhortatione ad Virgines, non longè à principio: & in inſtitutione Virginis. c. 6. D. Grego. 3. p. Paſto. c. 29. Orig. Hilar. Hier. Chryſ. Euthy. Theophyl. in illum locum Matth. 19. Nam Eunuchos, qui vel à natura, vel ab arte facti ſunt, non tanto ſancti Patres dignantur honore, imò diris, & amarulentis verbis ſolent proſequi. Et vice omnium ſonent trium verba prçconũ Chriſti, Baſilij Magni, & eius familiariſſimi Gregorij Nazi. & huius diſcipuli D. Hieronymi. Ergo Baſilius Epiſt. 87. ad Simpliciam: Ignominioſum illud ac perniciosum Eunuchorum genus: genus, inquam, nec fœmineum, nec maſculum: inſaniẽs in mulieres, inuidioſum, vilis pretij, animò feroci, effœminatum, ventri deditum, fractum, illiberale, furioſum, & zelotypum, &c. Verùm hæc omnia, alioqui acerba, & rigida probra, vmbra ſunt ſi conferantur cum tam multis illis quæ dicit idem Magnus Baſil. li. de vera virgin. vbi poſt multa, & ante plura, quæ in Eunuchos iactat, refert de quodam Eunucho qui cum virginem quadam vitioſo complecteretur affectu, totuſque toti

Eunuchi, quos laudat ſcriptura, ſunt virgines, non verò caſtrati.

Matth. 19.

Aduerſus Eunuchos odium vehementiſſimum Patrũ.

toti affuſus, non haberet quo poſſet concupiſcētiæ ſuæ ſatisfacere, dentibus vtebatur, ardentem in carne concubitus rabiem morſibus indicans. Hęc Baſilius. Greg. Nazi. in Monodia in vitam Baſilij, de Eunuchis loquens, ſic dicit: Viri namque ſunt inter mulieres, ad eas cuſtodiendas, oble-ctandaſque: inter mulieres verò inter viros ad omnia obſcœna patienda. Hieron. li. 15. Commen. in Iſa. c. 56. Ergo in Eunuchis, ait, quos laudat Iſaias, nequaquam illi intelligendi ſunt, quos ardēs Poeta deſcribit,

Nec non infœlix ferro truncata iuuentus,
Atque execta virum.

ſed illi de quibus Dominus in Euangelio loquitur, Qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Franciſ. Forerius eleganter & religiosè hūc locum Iſaiæ verſat, qui omnino videndus ibi eſt: ſimul cum Mich. de Medina, lib. 3. de ſacro. hom. cont. cap. 10. & 31. Caſtro de hæreſibus lib. vltimo verbo, Virginitas. *Matth. 19.*

Non fert animus apologiam contra Hæreticos, pro virginitate facere, nam hoc me onere iā dudum viri noſtra tempeſtate grauiſſimi, exonerarunt: Alber. Pyghius controue. 25. Lindanus li. 4. Panopliæ Euang. Caniſius lib. 2. de Maria deipara c. 14. Michael de Medina latiſſimè, Clictouæus, Martinus Ayala, Stunica, & alij ſanctæ virginitatis vindices. In quam noſtri temporis hæretici infrementes, procaciſſimè debacchati sūt, Lutherus, Bucerus, Oecolampadius, cœlibes illi quidem primùm, ac ſanctiſſimum monachatus inſtitutum profeſſi, poſt à ſacratiſſimis religionibus apoſtatæ, perfrictiſſimæ frontis, & effrænatiſſimæ libidinis. Suſcitarunt iſti ab inferis, & exhumarunt Arrianorum vetuſtiſſimum in vir-

gines odium: qui tàm erant virginibus infeſti, teſte Theodoreto, lib. 2. hiſto. Eccl. c. 14. & lib. 3. c. 6. vt virginum ſanctarũ aluos diſſectos, hordeoq; impletos, porcis & equis obijcerent. At abominabile & execrandum horum dogma meis nũc impugnationibus non eget.

VI. Argumenta aduerſus virginitatè, ex locis ſcripturæ. *Deut. 7.* *Exod. 23.*

His tenui calamo præiactis, explicemus locũ Deut. 7. Non erit in te ſterilis, &c. quo ſancta videtur virginitas lædi, ac lacerari. Simile etiã eſt quod Exodi 23. dicitur, Nõ erit infœcunda, nec ſterilis in terra tua. His enim locis ceu arietibus militaribus Hæretici in virginitatis arcem, alioqui munitiſſimam, ruunt.

Secundo obijci nobis poteſt commune totius Hebraici populi interpretamentum, ſic intelligentis loca allegata, quaſi miſeriæ & infœlicitatis nota eſſet ſine liberis decedere: contrà verò glorioſum longam filiorum ſeriem recenſere. Quocirca vulgare erat omnium proloquium, Maledictus qui non reliquerit ſemẽ in Iſrael. Quod licèt Orige. homil. 11. in Gene. de ſemine ſpirituali intellexerit, tamen negari non poteſt de carnali omnes Hebræos illud intelligere. Vnde maledictioni & ludibrio obnoxios ſe eſſe putabant ſi ſine liberis decederent. Id nos probemus, Iudicum 11. filia ſepte iamiam à patre ſuo mactandà, duorum menſium inducias efflagitat, quibus ſuam deploraret virginitatem, hoc eſt, vitam ſteriliter actam. Rachel etiam tantoperè matrem ſe eſſe deſiderabat, tantoperè dolebat ſuæ ſterilitatis, vt virum ſuum quæribunda, & moribunda interpellaret, dicens, Geneſ. 30. Da mihi filios, alioqui moriar. Quos cum ſuſcepiſſet, lætabunda hæc in verba prorupit: Abſtulit Deus à me opprobrium meum. Sara filia Raguelis Tobiæ 3. deprecabatur Deum, ſe vt ab ſterilitatis im-

Vulgus Hebræorũ putabat, maledictos ſteriles, & infœcundos. *Iudic. 11.* *Gen. 30.* *Tob. 3.*

pro-

properio liberaret Iſa. etiam cap. 5. habetur quòd *Iſaiæ 5.* tempore deſtructionis Hieroſolymitanæ, ſeptem mulieres apprehenſuræ erant virum vnũ, & dicturæ ad eum, Panem noſtrum comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur: tantummodò inuocetur nomen tuum ſuper nos: aufer opprobrium noſtrum. Qui locus ad litteram, cuius eſt primùm habenda ratio, ſignificat, mulieres illas tanto generandi filios amore capiendas eſſe, vt certatim ad vnum virum, alijs deficientibus, deberent recurrere, dicentes, Nolumus à te panem, non veſtem, licèt hæc alioqui vxores à viris iure ſuo petere ſoleant, etiam miſeris, & inopibus: Id ergo ſolum volumus, vt nomine tuo cognominemur, vocitent nos, la de fulano: Aufer opprobrium noſtrum. Suſcipiamus ex te liberos, non obeamus ſine liberis. Sanctus etiam Zacharias, & Eliſabeth eius vxor idem vehementiſsimè exorabant Deum. Et demum frequentiſſima huius veritatis teſtimonia in ſcriptura reperire, facillimum eſt paſſim.

Tertiò etiam opponi poteſt aduerſus quartam catholicorum probationem, vt pila pilis minentur, etiam apud Ethnicos homines pluris factos coniugatos, quàm cœlibes. Plato ſub ſine dialog. 6. de legibus, eos qui annis triginta quinque tranſactis in ſua ciuitate coniugem nõ haberet, neq; habere vellent, pecunijs & honoribus mulctari conſtituit. Lycurgus etiam, vt habet Plut. in vita eius, cœlibibus grauiſſimam ignominiã inuſſit. Arcebantur, inquit, in gymnicis ludis, à ſpectaculo: per hyemem verò principes iubebant, eos in orbem nudos in forum circumire. Romanarum etiam tabularum ea lex erat, cenſores in ciuitate cœlibes eſſe prohibendo. Et huiuſmodi *Pœna cœlibibus impoſita apud Ethnicos.*

plura alia. Contra verò, neque in ſacris, neque in profanis legibus, vnam aut alteram reperire licet, in qua virginitas, aut cœlibatus hominibus præcipiatur.

VII. Reſpondetur ad argum.

VErùm has calumniantium vires infringere, nobis erit perfacile. Nam quod primo loco objicitur ex Deut. ca. 7. & Exo. 23 ex apertiſſima inconſideratione contextus ſacri obortum eſt. Neque enim illic præcipitur, vt nullus ſit ſterilis, ſed extrema quędam fęlicitas promittitur ſeruantibus legem Dei. Itaque illa verba non ſonant præceptum, ſed benedictionem. Nam ſic dicitur: Benedictus eris inter omnes populos: non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, tàm in hominibus quàm in gregibus tuis: auferet Dominus à te omnem languorem, Ita Lyr. Iud. 11. Rurſus, quòd non ſit præceptum hoc, inde perſpicuum fit, quòd non dicit, Non erit apud te Virgo, aut cœlebs, ſed, Non erit apud te ſterilis: cum verò ſterilem eſſe non ſit in hominis arbitrio, & poteſtate ſitum non debuit neq; potuit à Deo præcipi. Præterea, ſi ibi edicitur pręceptũ, ſanè brutis & iumentis præceptum etiam iniunxiſſet Deus: nam dicit, Non erit in te ſterilis, tàm in hominibus, quàm in gregibus, at bruta præcepti non ſunt capacia.

Quòd illa verba, Non erit in te ſterilis, non ſunt præceptum, ſed benedictio.

Obiectio.

Sed adhuc ſtat difficultas: nam ſi benedictio diuina erat filijs abundare, & diuina pollicitatio eos vt gignerent in magno numero: non apparet qua ratione qui virginitatem & cœlibatum colerent, gratum Deo facerent. Adde quòd maledictos & exoſos à Deo ſe eſſe putabant, qui abſque liberis decedebant.

Reſponſio prima.

His reſpondemus primò, Deum id ſolum fuiſſe pollicitum, quòd nullus eorum futurus eſſet ſterilis: non verò quòd omnes deberent inire

con-

Digitized by Google

coniugia,& filios propagare. Nam quod nullus eorum eſſet ſterilis, ad fœlicitatem nonnullam ſpectabat, cùm ſterilitas alioqui mõſtrum quoddam & error naturæ videatur. Quòd verò vulgò putabant indictam eſſe maledictionem non relinquentibus ſemen in Iſrael, errabant planè toto cœlo, vt alias ſæpe: nam ſimiliter ex eo quòd Deus dixerat, Non videbit me homo, & viuet: colligebant illi, quamuis ſiniſtrè: Non ſtat quempiam videre Deum, quin ſtatim ſubito pauore correptus, ac ſi phantaſma viderit, moriatur. Ac proinde à Dei viſione maximopere abhorrebãt, ceu à re mortifera. Hæcque erat communis Hebræorum opinio. Et quamuis id non teſtarentur expreſse Tertu. lib. contra Praxeam, & Lyra Iudic.6. Abul. q.29. & 30. habetur apud lib. Iudic. 6. & 13. vbi Gedeon, & coniuges illi metu perterriti ac conturbati, putabant iam mori ſe, quaſi Deum vidiſſent. Eſt & aliud exemplum appoſitum, Leuitici, vbi, ex eo quod lex pręcipiebat, diligere amicum, illi peruerſè deducebant, licere ſibi odiſſe inimicos, Matth.6. ſic ergo, ex eo quod pollicebatur Deus ſterilitatem à coniugibus abſuturam, inferebant illi præceptum eſſe de vacando liberis & maledictos eſſe, qui eos non haberent. Verùm quàm rectè, vel cæci vident.

Errabant Iudæi putãtes ſteriles eſſe maledictos.

Exod 33.

Iud.6. & 13.

Leuit.19.

Matth 6.

Reſponderi poteſt ſecundò, non ſemper hominibus illius ſæculi, Deum id quod melius erat, polliceri, ſed id quod pro eorum deſiderio & appetitione, imò pro eorũ imperfectiſſimo captu erat optabilius. Non enim dubium eſt, quin diuitias temporarias abdicare, ac in paupertate viuere ſemper fuit longè præſtantius, ac perfectius quàm bonis temporalibus ſcaturire. Nihilominus quia homines (quod eorum eſt innatum ingenium) per mare pauperiem fugiunt, per ſaxa,

Reſponſio 2.

Hominibus veteris teſt. non promittebat Deus id quod melius, ſed id quòd eis gratius erat.

 per

per ignes, ideò Deus in veteri teſtamento, qui perfectorum non erat ſtatus, pollicebatur diuitias paſſim, Iſa. 1. Si audieritis me bona terræ comedetis. Et in Pſalmo omnium elegantiſſimo, Paraſti cibum illorum, quoniam ita eſt præparatio eius. Id eſt, quoniam id homines ſibi præparari percupiunt. Sic hominum vulgò id eſt ingenium, vt poſteris gaudeant, ac ſui expreſſam imaginem transfuſam in alium velint relinquere. Quod locus ille 2. Regum 7. in ſenſu germano elegantiſſimè demonſtrat, vbi Sanctus Dauid cum à Deo impenſiùs longam seriem posterorum efflagitaret, poſt multa ſic dixit: Hæc eſt enim lex Adam Domine Deus, hoc eſt, Hęc eſt cõmunis hominum conditio, id ingenitum ſtudium, & inclinatio, vt exoptent filios habere, ac magnas & opulentiſſimas domos, & habitis gaudeant. Quoniam, inquit, ita eſt præparatio eius. Et, Hæc eſt lex Adam, Domine Deus. Mutuò enim ſe hæc duo loca iuuant. Hanc certè ob cauſam duplicem pſalmum conſcripſit Dauid, vt vberem filiorum copiam polliceretur timentibus nomen Dei: Beati, inquit, omnes qui timent Dominum, &c. Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: Filij tui ſicut nouellæ oliuarũ, in circuitu menſæ tuæ, Ecce ſic benedicetur homo, qui timet dominum. Quod per epiphonema dictum, exaggerat præcedentia. Et Pſal. ſequenti, Niſi dominus ædificauerit domum, &c. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini, filij, merces, fructus ventris. Hæc, inquam, eſt hæreditas, & benedictio digna quam à Deo ſperemus, & quam Deus tribuat. Filij, nominatiuus eſt, Filij ergo, qui ſunt fructus ventris, eſt merces, & hæreditas dilectorum Dei. Cum ergò dederit dilectis ſuis ſomnum. Antitheſis eſt illi-

Iſa. 1.
Pſal. 64.
2 Reg. 7.
Nota hæc loca maxime.
Pſal. 127.
Pſal. 126.

us,

Digitized by Google

us, Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, & laborare: nam dilectis ſuis etiam nō laborantibus, ſed ſedentibus & dormientibus, dabit Deus mercede, filios, fructum ventris: Deum enim eſſe, à quo ſpecialiter ſperandi eſſent filij, ſemper intellexerunt Hebræi. Vnde, vt obſeruauit Hamerus, ſuper Gen. c. 30. trium rerum claues ſibi Deus aſſumpſit, & reſeruauit, & eſt communis traditio Hebræorum, ſcilicet, clauem cœli, clauem vitæ & mortis, clauem vuluæ. Nam, quod ad hoc vltimum attinet, per verbum claudendi & aperiēdi, tribuere ſolet ſcriptura Deo, ſterilitatis & fœcunditatis vim. Conclufit dominus vuluam eius, Aperuit vuluam eius. Paſſim ſuppetunt exempla. Imò à verbo claudendi deriuatam vocem, quæ ſignificat ſterilitatem, dicunt Hebræi, ſcilicèt, Foreri. in. c. vltimo Iſaiæ. Itaque totus pſalmus. 126. qui incipit, Niſi dominus ædificauerit domum, ad hoc propoſitum eſt confectus. Sed modum ſcripturæ loquendi, quæ phraſi ędificādę domus. vtitur pro generatione filiorum, explicemus. Exod. 1. ſic dicitur: Quia timuerunt obſtetrices dominum, ædificauit eis domos, id eſt, dedit eis copiam filiorum. Eis, inquam, ſiue obſtetricibus Aegyptijs, ſiue hominibus Hebręis, nam pronomen, eis, ambiguum Hebraicè ibi eſt. Tractat. Aug. 15 de ciuit. c. 19. vbi adducit illud Virg. AEneidos. 1.

Tres claues ſibi, Deus reſeruauit, cœli, vita, & vulua: ex traditione Hebræorū.

Aedificare domos, idē eſt quod generare filios, apud Hebræos.

At domus Aſſaraci.

Et ſubdit Aug. imitatum eſſe Virgilium ſacras literas, in quibus dicitur Domus Iacob, tam ingēs populus Hebræorum ſed hæc extra litem poſita ſunt.

Pſalm. 113.

Ad ſecūdum obiectum, iam patet, nihil gloriæ detrahi virginitati, ex eo quod vulgus illud Hebræorum exiſtimaret, maledictionē ſterilib. iniun-

Creſcit hinc difficultas.

iunƈtam eſſe. Nam exiſtimatio erat præpoſtera, fallax, vt vidimus. Verùm non eſt ideo exhauſta difficultas: nam ſanctos homines & pias fœminas conſideratiſſimè doluiſſe ſcimus, de ſterelitate, vt patet ex argumento adducto.

VIII. Cauſa præcipua, ob quã in veteri teſta. dolebãt qui filios non habebant. Iſaie 38. 4 Reg. Expeditur cauſa ob quam Ezechias flebat inſtante morte.

DIuus P.N. Auguſtinus, cuius eſt ſcripturarũ inuolucra enodare, libr. 2. de Mirabilibus ſacræ Scripturæ c. 28. diſputans cauſas, ob quas S. Ezechias apud Iſaiam & 4. Reg. tam acerbè lachrymabatur immaturam mortem ſuam, dicit, ideo dolere Regem illum, quòd ſine liberis decedere ſe à viuis videbat. Et addit: Quia in Chriſti venturi generatione ſui generis proſapiam, in throno Dauid lucernam non dereliquit. Itaque dolebat Rex, quia cum fide crederet, de ſuis poſteris Meſſiam generandum, & videret ſe ſine liberis mori, ſuſpicabatur ſpes de Meſſia fruſtratum iri. Et quidem potuiſſet dolere ille ſanctus, iuxta ac prudens Rex. eo quod in florente. 39. annorum ætate occidebat: quod deducit Abul. 4. Reg. 20. q. vlt. in fin. doctiſſimè. Dicit enim Ariſt. Plato, Plinius, & omnes, illo annorũ ſtatu vigere hominem præ cæteris ſtatibus. Vnde ipſe eiulãs dicebat, Ego dixi in dimidio dierum meorum, Vadam ad portas inferi, vel, vt habent. 70. Ego dixi in excelſo annorum, &c. Quæſiui reſiduum annorum meorum: id eſt, quæro alteram meorum annorum medietatem, quæ viuenda ſupereſt. ſequitur: Non videbo dominum Deum in terra viuentium, hoc eſt. Promiſſionis factæ Dauidi, de eius ſemine naſcituri Chriſti, ego particeps non ero. Conſonat verbo. 70. Dixi: Non videbo ſalutare Dei, in terra viuentium. Per ſalutare Dei in ſcriptura intelligitur. Verbum incarnatum, vt Lucæ 2. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum, & habent Patres, Euſebius lib. 5. Demonſ-

Luc. 2.

monſ. Euang. c. 35. & lib. 4. c. 37. Irenæus lib. 3. c. 11. & omnes. Sedulo propterea obſeruauit Leo Caſtren. ibi Iſaiæ 38. verti poſſe: Non videbo Deum Dei, vt conſtet Ezechiam dolere quod qui futuri eſſent parentes Meſſiæ. Vnde adiecit, Generatio mea ablata eſt, & conuoluta eſt à me, &c. Cur enim dicamus, tot lamentis, tanta animi conſternatione, & eiulatu pene fœmineo, tantum Regem proſequi mortem ſuam, niſi ob prægrandem aliquem & infeſtum caſum, qualis erat promiſſiones de Chriſto venturo irritas fieri. Nec ſolus eſt Aug. huius veritatis aſſertor: nam Hiero. lib. 11. ſuper Iſai. c. 38. & antiquior vtroq; Ioſephus li. 10. Antiq. c. 3. idem habent expreſsè.

Ergo dolebant, & lamentabantur Hebræi, ſi ſine liberis morerentur: & eatenùs rei vxoriæ incumbebant, ne Chriſtus deforet, quem affore vehementiſſimè exoptabant. Aut curabant filios habere, quia poſſe fieri exiſtimabat vnuſquisq;, vt ipſe eſſet pater Meſſiæ, aut auus, atauusve. Hoc habet etiam Lypomanus in Catena. Gen. c. 30. & prior illo D. Tho. in 4. d. 30. q. 2. artic. 1. q. 1. & hac quidem intentione excuſari poterant, qui tanto filiorum procreandorum deſiderio tenebantur. Quæ tamen nihil obſtant, quominùs quidam alij viri ſanctiſſimi ab hoc filiorum ſtudio ſe continerent: quia non rem magnæ gloriæ apud Deum eſſe exiſtimabant, eſſe patres aut progenitores Meſſiæ ſecundùm carnem cùm perditiſſimi homines in ſerie progenitorum Chriſti numerātur à Matthæo & Luca.

Ex dictis liquet Hebræos odiſſe ſterilitatem, quia timebāt ne Meſſias deforet. Aut quia vnuſquiſq; optabat vt Meſſias eſſet ſuus filius aut nepos, &c.

Non erat quid magnū eſſe patrem Meſſię ſecūdum carnē. Matth. 1. Luc. 3.

IX.

SEd laxandi animi gratia ſciendum, id quod primò loco adducebatur in ſecundo argumento, de filia Iepte deplorante virginitatē ſuam priùsquàm à patre mactaretur, à diuerſis diuerſimodè explicari. Fuere qui dicerent, vt fuſiſſimè

An Iepthe occiderit filiam ſuam vt vouit.

ſimè habetur in Abul. ſuper Iud. 11. q. 96. Iepte nõ occidiſſe filiã ſuam, ſed potiùs recluſiſſe eã, quaſi in monaſteriũ Sanctimonialium, vt ibi cœlibem vitam ageret, quo ad viueret Deo dicata cũ reliquis ſanctis fœminis, de quibus ſuprà eſt ſcriptura q. 2. poſit. Prius ſciendũ ex Abul. ſuper Iud. 11. q. 50. turpiter & nefariè erraſſe dicentes flere illã ſuam virginitatem, hoc eſt, quod non fuiſſet experta libidinem, ac venerem. Proinde dicit Abu. flere illã ſuam virginitatem nihil eſſe aliud quã flere ſe tam tenerã, & paruã, tamq; præcociter, & immaturè mori. Aut flere quia ſine liberis moreretur: nã vt viſum eſt, & habet elegans teſtimonium Oſeæ, omnis gloria illorũ erat à cõceptu, ab vtero, & à partu. Sed redeamus ad rẽ. Sanè, vt vidimus ꝙ tũc tẽporis fęminę eſſent pudicitiæ & caſtitatis ſtudioſæ, inſtar noſtrarũ monialiũ, arguit virginitatem nõ omnibus fuiſſe contẽptui, imò ſanctioribus fuiſſe in pretio & honore. Quod verò primo loco dicunt, Iepthe non interfeciſſe filiã ſuã, ſed recluſiſſe eam in illud monaſteriũ, ſolebat mihi, vt fatear, placere multũ propter authoritatẽ Lyrani id aſſerẽtis, plurimũ verò propter rationes quas adducit, nã ſic ait: Hebræi dicũt quod ipſam non immolauit. ſed votũ eius fuit relaxatũ per ipſum Phinees. Et aliqui dicunt ꝙ fuit interpretatum per ſapientes, quòd non deberet votum adimpleri per mortem filiæ innocẽtis. Vnde quædã gloſſa Hebraica ſuper illud verbũ Dimitte me vt circumeam montes, ſic dicit, id eſt ſapientes in lege, quia forſitan inuenient modũ relaxationis, ſeu interpretationis voti tui. Et mox: ſine præiudicio dici poteſt, quod filia Iepthe non fuit ſacrificata Domino per mortem corporalem, ſed potiùs per ciuilem, ſeu ſpiritualem, eo modo, quo religioſi dicuntur mundo mor-

Oſeæ 9.

Quòd Iepthe recluſerit filiã ſuã in monaſteriũ Monialium.

Iudic. 11.

mortui, &c. Hæc Nicol. quem Vatab. ſequitur. Quia tamen Patres communiter tenent, quod verè & propriè eam occiderit, eis aſſentiendum eſt, diſſentiendum verò à Lyrano & Vatab. Id habent D. Aug. 1. de Ciui. c. 21. & q. 40. ſuper Iudicum latiſſime, & Ambr. lib. 1. de officijs c. 50. Greg. Nazianze. Oratione de Machab. Athana. in Synopſi lib. 7. D. Hierony. & omnes. Id etiam habetur in Conc. Toletano. 8. c. 2. Inter probandum quod iuramenta illicita non ſunt ſeruanda. Ad idem hoc adducit D. Thom. 2. 2. quæſt. 88. ar. 2. ad 2. Et quamuis ſancti & Concilia tacerent, loqueretur ipſe textus biblicus, nam habet, quod Iepthe vouit occiſurum ſe ſuam filiam: & deinde dicit quod fecit ei ſicut vouerat. Vnde Caietan. ibi Iudic. 11. non ſolum credit quod Iepthe eam occiderit, ſed quod obtulerit eam in holocauſtum, id eſt, totam abſumpſerit. Quod explicat Abulenſ. ibi dicens q. 52. quòd eam priùs occidit: poſt eam cremauit, vſq; quo redacta eſt in cineres: & ſic eã dicauit Domino.

Vera ſententia quod Iepthe occiderit filiam ſuam.

Iudic. 11.

R Eſtat teſtimonium quoddã explicandum, quod de Zacharia inducebatur in 2. argumento. Nã primum, quod filios à Deo peteret, eandem habet explicationem, quam habuerũt cætera teſtimonia. Duo tamen ſunt quę circa hanc Zachariæ petitionẽ & orationẽ, cõſiderari poſſunt, licèt in eorũ tractatione tãtiſper à propoſito diuagemur. Hæc. n. eſt præsẽtis actus cõditio, in quo aliqua iocũdæ vtilitatis illecebra tædioſã diſputationẽ leuare, neceſsũ eſt. Igitur in libro quodã Gnoſticorũ; cuius meminit Epiph. l. 1. Panarij, narrabatur, *Zachariã ingreſsũ templum ad orandum, vidiſſe formam quandam aſinino capite præditam, quã cum reuelare vellet, is qui viſus eſt, vocis & linguæ vſum illi ad mit: ſed* X.

X. Zachariam ingreſſum templum dicunt quidam vidiſſe aſinum.

ademp-

ademptum paulò poſt reſtituit. Tandem hinc cõſuetudo inoleuit, vt ſacerdos ingrediẽs ad ſacra peragenda, tintinnabula veſtimento appenſa gerat, quo ſonitu admonitus Aſininus ille Deus, ſe occultet, ne forma eius intempeſtiuè conſpecta, interitum afferat ſpectatori. Occaſione huius Chriſtiani olim accuſati ab Ethnicis ſunt, quòd Iudæis permixti aſinum, Iudæorum numen, colerent. Tertull. tamen in Apologetico autumat, Cornelium Tacitum lib. 5. anſam dediſſe huic ſuſpicioni, nam dicit, Iudæos ex Aegypto pulſos, cum in vaſta Arabiæ ſolitudine ſiti macerarentur, ab aſinis ſylueſtribus, qui de paſtu ad potum petebant, aquarum fontes didiciſſe: & beneficij memores beſtiam diuinis honoribus coluiſſe, & eius effigiem in templo conſecraſſe. Inde Chriſtianos, vt Iudaicæ religionis propinquos, aſinũ colere ſuſpicabantur Gentiles. Vnde tempore Tertulliani, fuit locator quidam aſinorum, qui ante eorũ ſtabulũ, appendere tabulã auſus eſt, in qua depictus erat homo ſemiaſinus, ſeu aſinus ſemi homo, cum hac inſcriptione: Deus Chriſtianorum Ononychitis, id eſt, Aſiniunguius. Refert Syxtus Sen. lib. 2. Biblioth. ver. Mariæ ſtirps. Quem locum conſulat Lector. Verùm caueat, ne in immediatè præcedentem annotationem conijciat oculos, nam non ſolùm ſi coniecerit, eos ſtatim auerſabitur, ſed & ſtomachum continere vix poterit à nauſea, ſpectaculo turpiſſimæ deformitatis, & deformiſſimæ turpitudinis concitatus.

Gẽtiles imputabant Iudæis, & Chriſtianis quòd Aſinum colerent.

Alterum quod fidem aſtrinxi dicturum me, adducitur à D. Aug. tomo 4. lib. 2. Quæſtionum Euangel. cap. 1. & eſt conſideratiſſimè obſeruatum, quòd Zacharias, tempore illo quo templũ ingreſſus eſt ad precandum Deum, (fungebatur

Zacharias in tẽplo nõ

enim

enim tunc temporis ſacerdotio in ordine vicis ſuæ) tunc, inquam, non deprecabantur pro habẽdis filijs, quia veroſimile non eſt, cum ſacerdotio publico fungeretur, & offerret pro ſalute populi, & redemptione hominum (expectabat enim foris totus populus offerentem ipſum intrà) quòd relictis publicis votis, homo ſenex, vxorem habens ſterilem & anum, de rebus priuatis ageret. Et probari hoc poteſt primò, quia Angelus qui ei apparuit, dixit, Exaudita eſt deprecatio tua, & vxor tua Eliſabeth pariet tibi filium. *Luc. 1.* Erat autem munus ſacerdotis officio ſacerdotali in templo fungentis, petere Meſſiam redemptorem. Hanc ergo communem petitionem exauditam eſſe, dixit Angelus à Deo, & in ſignum eius adiecit, Vxor tua pariet, &c. Secundò, quia promittenti Angelo filium non credidit Zacharias, deſperabat ergo ſe filios habiturum, tantum abeſt vt eos efflagitaret. Alias huius coniecturas adductas videbis in Theophil. & Caiet. ibi Luc. 1. Igitur non orabat Zacharias contra ſterilitatem, & orbitatem filiorum.

XI. **Explicatur illud, Creſcite & multiplicamini, Gen. 1.**

Reſtat teſtimonium Gen. 1. Creſcite & multiplicamini, explicandum. Nam pro tempore, quo hæc verba dicta ſunt, non poteſt dici quòd virginitas licite ſeruaretur. Hoc vt explicemus, præmittamus, fuiſſe quoſdam, qui non de carnali corporum fœcunditate & filiorum naturalium copia, ſed de mentium & animorum ſpirituali virtute propaganda, illud Geneſis intelligerent. Et in eo quod ſequitur, Implete terram, & dominamini eius, per terram intelligebant carnem, quam præſentia ſua implet anima: ita tamen, vt poſt peccatum, fœcunditatem ſpiritualem in carnalem conuerſam eſſe dicerent. Ita refert Aug. lib. 14. de Ciuit. c. 21. & 22. **Opinio q̃d ante peccatũ nõ potuerunt parentes noſtri miſceri carnaliter.**

& fauet huic parti in lib. de Geneſ. contra Manicheos c.19. & lib.13. confeſ. c.4. & de bono coniugali. ca. 2. & lib 1. de ſerm. Dom. in monte c. 21. & Chryſoſt. lib. de Virgin. c. 27. & homil. 18. in Geneſ. & Gregor. Niſſenus, lib. de Creatione hominis c.28. & Damaſcen. lib. 2. de fid. Orthodox. ca. vltim. & lib. 4. c.16. & 25. Quod non ſemel approbat Abulenſis ſuper Geneſ. 1. & fauet Mag. in 2. Sent. d. 20. dicens: Ad gignendos filios parentes noſtros in paradiſo miſceri nõ potuiſſe, niſi poſt peccatum. Cæterum breui nos ab hac eximemus quæſtione, nam conſtanter aſſerimus, illa verba, Creſcite & multiplicamini, ad carnalem filiorum propagationem pertinere. Itaque ſi ſtatus innocentiæ perduraſſet, ibi in paradiſo, carnali copula ſe prothoparentes noſtri, & eorum filij miſcuiſſent. Tractat neruoſè & eleganter Aug. l. 14. de ciui. cap. 21. Origen. homil. 1. in Geneſ. Rupert. & Iunil. vt in Cathena Lypomani Gene. 1. & in Syxto, lib. 5. annotat. 20. 21. & 63. Michaele de Medina latiſſimè, lib. 5. de ſacror. hom. cont. controuerſia 2. cap. 1. Vbi patrum dicta explicantur, ſimul & in D. Thoma. 1. parte, quæſtione 98. articulo 2.

Quòd carnalis copula non eſt pœna peccati, ſed cõditio naturæ.

Initio mũdi erat præceptum de matrimonio.

Nunc reſpondeo: Verum eſſe illis verbis, Creſcite & multiplicamini, contineri præceptum: non tamen pro quocunq; ſtatu, ac tempore, ſed pro illis mundi primordijs, donec humana ſpecies extenderet propagines ſuas, hoc eſt, multiplicarentur homines. Rectè Scotus in 4. d. 26. q vni. §. Per hoc patet, ait: Creſcite & multiplicamini, eſt inſtitutio per modum præcepti affirmatiui, ita quòd obligat, non ad ſemper, ſed tempore neceſſitatis. Idem habet Mag. eadem d. S. Tho. 1. p. q. 98. ar. 2. ad 3. in fin. Hiſtoria Schol. in Gen. c. 29. Lyra. in li. Iud. ca. 11. Quocirca quamuis in eadem

Hiſt.

Hiſt. Scho. ca. 29. refertur ex Strabone, quod poſt mortẽ Abelis vouit Adã non vltra vxorem ſuam ſe cogniturum, tamen ibidem dicitur, Deo per Angelum præcipiente, fregiſſe votum. Imo Ioſephus refert Adamum extincto Abele, & Caim effugato, procreationi filiorum vehementius quàm antea, ſtuduiſſe: nam exiſtimabat præceptũ id ſibi eſſe à Deo. Id etiam ex Ioſepho refert Ioa. Nauclerus in Chronographia, Volumine 1. Generatione 2. Vnde neſcio quid mouerit Michaelẽ de Medina, ſe vt communi Theologorum ſententiæ oppoſuerit in hac parte, nam dicit lib. 4. de ſacrorum hominum continen. Contro. 2. c. 3 & 4. neq; in communi, neq; in ſingulari vſquam obligatos eſſe, aut obligari poſſe homines ad contrahendum matrimonium. Sed eius obiectiones frigidæ ſunt, licèt ipſe ardentiſſimè ſe exiſtimet, quod intendit efficere. Verùm nos alia neceſſari ora vocant.

Illud verò Geneſ. 2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, quo Heretici quaſi Babylonias cœperint, triumphant, facilè, & eleganter explicatur ex Gloſſemate Vatabli, quod ibi ſic habet: Dicũt Hebræi hoc loco, vocem Hebræam, Tob, ſignificare perpetuitatem, & diuturnitatem, quaſi dicat, Non bonum eſt, vt ſemper ſolus permaneat. non enim diù duraret humana natura. Hæc ibi. Præſtantior etiam eſt Caiet. Gloſſula ibi Geneſ. 2. Nam dicit: Nomen Adam ex propria ſignificatione ſignificat hominem: ex appropriatione autem ſignificat primum virum creatum. De primo enim viro dicitur, Non eſt bonum eſſe ſolum ipſum. Hæc ille, Quibus docemur, verba illa non de quouis homine, ſed de ſolo Adamo dicta, quòd ſcilicèt, non erat bonum ipſum eſſe ſolum, eò quòd ſi ſolus abſq; coniuge maneret, ſpe-

Geneſ. 2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum.

1. Cor. 7. Matth. 19. cies non conſeruaretur:at cæteris,poſtquàm multiplicatum eſt genus humanum, bonum eſt eſſe ſolos, & melius,quam ſociatos cõiugio, vt dicit Paulus.

Gentiles interdum præcipiebãt nuptias, vt maiora mala euitarentur. Ad tertiam obiectionem dico, Cœlibatum interdum prohibuiſſe Gentiles, non quòd cœlibũ caſtimoniam auerſarentur: ſed quòd cœlibum ſtatus erat apud Gentiles licentioſum viuendi genus. Quia ſub continentiæ prætextu vagam quandam,& promiſcuam libidinem exercebant Aut dico cũ D.Chryſoſtomo in ſermone, Quod regulares fœminæ viris cohabitant.tom 3. apud Gentiles Virginitatis florem non floruiſſe, ingenuè fatentes, rem ſuprà naturam eſſe: & ea propter omnibus gentibus admirationi fuimus, ait ibi Chryſ.vbi elegantiſſimè loquitur. Virginitas ergo propria eſt Chriſtianorum virtus. Idcircò parùm refert quòd Gentiles infeſtos ſe ei exhibuerint.

XII. De numero filiorũ Adã. QVod ſi hæc te adhuc cura remordeat, Quãtam filiorum ſeriem enumerauit Adam, qui tandiù vixit, & multiplicandi præceptum habuit, & tam bonæ erat conſtitutionis, ſeu complexionis. Dicam breuiter quod hac in parte reperi,apud Hiſtoriographos, nam meo capite ortam rei vetuſtiſſimæ reſolutionem, vt mendacem omnes iure refellerent. Dicam etiam, quid de filiabus Adæ ſentiendum ſit, nam Scriptura nullam earum mentionem facit. Dicam, cum filij Adam ſorores ſuas duxerint in vxores,cur ſacra pagina id inuoluit ſilentio? Vltimum horum decidit Auguſt. 15. de Ciuit.cap.16. & D.Hieron.& alij.hoc ſcripturam tacuiſſe,ne ſi apertè diceret, Filios Adam cum ſuis ſororibus congreſſos fuiſſe, in exemplum ſibi imitandum tradi, putarent homines. Quamuis inter Genti-

Filij Adã cũ ſororib. cõtraxerunt. Et cur ſcriptura id taceat.

les fraterna coniugia permiſſa ſint. Nam non ſolum ferunt, Saturnum duxiſſe Opem ſororem ſuam, & Iouem Iunonem ſororem: ſed Aegyptios, & Athenienſes idem feciſſe produnt. Romani tamen id ſemper auerſati ſunt. Vide Viuem li. 15. de Ciuitat. cap. 16. & D. Epiph. lib. 1. contra hæreſ. to. 3. hæreſ. 39. Chryſoſt. hom. 1. Imperf. ſuper Matth. circa finem. Cum matre autem nunquam diſpenſatum eſt, vt quis contraheret: nam ab hoc natura ipſa vehementiſſimè abhorret. Vnde referente Andr. Tiraquel. lege 7. Connub. num. 47. vbi de his multa tradit, & S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 9. ad 3. ex Ariſt. 8. de Animal. cum quidam equus deceptus fuiſſet, vt matri commiſceretur, ſeipſum poſtquam factum cognouit, præcipitem dedit, &c. Idem referunt AElianus, de Animalibus lib. 3. Plinius expreſsè lib. 8. c. 42. Auicen. lib. 9. de animalib. Idem de Elephante refert Lyra. ſuper Matth. c. 19. in illa verba; Et dixit, propter hoc dimittet homo. His adde quod de Camello, Ariſt. 9. de anima. c. 47. dicit quod cum deceptus fuiſſet vt cum matre coiret, re abſoluta, & cognita in ipſum hominem Camellariũ, qui author inceſtus fuerat, irruit, & illum morſu defixo interemit. Verba ſunt Ariſt.

Cum matre nec bruta vſquã coeũt.

Dicit vero D. Epiphan. lib. 1. Contra hæreſes, tom. 3. hæreſi 39. Adam habuiſſe 12. filios, & duas filias, quæ appellatæ ſunt Saue, & Azura: & Saue nupſit Setho, & Azura Caino: nam Abelem nondum ducta vxore, ait, fuiſſe occiſum. Chryſoſto. hom. 1. in Imperf. ſuper Matth. prope finem. refert alias duas Adami filias, Riſam, & Edoclan. Sed caue cætera, quæ ibi dicuntur ab authore illorum Commentariorum titulo Chryſt. Alterius filiæ Adam meminit Philo in Antiquit. bibli. quæ dicebatur Noaba. Hiſtoria Scholaſtic. ſuper

Adam quot filios habuerit.

Geneſ.cap.25.& 27.& Vincentius Belluac. lib. 1. Speculi c.56.refert aliã, quæ appellabatur Chalmana, & alteram, quæ Delbora. Nauclerus Volumine 1.Generatione 1.in Chronographia,dicit præter Cain,Abel,& Seth cum ſuis ſororibus, Adam genuiſſe alios triginta filios.Et Abulen.Geneſ.5.quæſt.1.dicit triginta filios, & totidem filias. Nauclerus ſuprà, allegat S. Methodium aſſerentem, Adamum habuiſſe centum filios. Fuit ſanctus Methodius homo ſanctiſſimæ vitæ, & illuminatiſſimæ:habuitque de primis mundi temporibus cœleſtes reuelationes, vt dicit Hiſtoria Scholaſtica Geneſ.cap.25. Aliqui dicunt 32. filios, & totidem filias habuiſſe Adamum, ſcilicet,Georgius Cedrenus,in Compendio hiſtoriarum, & Faſciculus temporum. Sciendum rurſus ex Ioſepho,Naucle.Belluac, Abulenſ. vehementiſſimo generandi filios ſtudio flagraſſe Adamũ. Adeò vt referat Abulen.in Geneſ.quæſt.104.cap.13. dixiſſe Thalmudiſtas, quòd Adam præter Euam, habuit aliam vxorem dictam Lilis,per 130. annos, quibus fuit excommunicatus per cõmeſtionem ligni vetiti;& in toto illo tempore genuit ex ea non homines,ſed dæmones. Idem refert in ca.2.Gen.q.28. ſed hæc anilia ſunt,Thalmudiſtis digna. Mihi verò ſimillimum, imò certiſſimum eſt, Parentes noſtros multam ſobolem reliquiſſe:quod probè deducit D. Auguſti.tomo,4. in Quæſtionibus ſuper Gene.quæſt.1.quamuis filiorum numerus incertiſſimus mihi ſit.Nam & librum quendam, qui appellabatur, Liber filiorum Adam, ſeu Genealogia filiorum Adam, quem cõfinxiſſe Manichęos,dicit Auguſtinus cõtra Fauſtum, tanquam apocryphum damnauit, & reiecit Gelaſius Papa, in cap. Sancta Romana 15. diſt. de quo vide Couarruuiam, lib. 4. Variar.

Error quod Adã genuit etiã Dæmones.

tiar reſolut. cap. 14. & Syxtum Senen, lib. 2. verbo, Adæ reuelationes.

Authoris peroratio.

Hoc ego, quidquid quæſtionis eſt, in eorum gratiam, quibus cœlibatus, ac pudicitia cordi eſt, elaboraui: ex omni Veterum hiſtoria, ceu amœniſſimo horto, pauculos hos, ſed odoratos flores, delibans, qui vobis, vtinam, ſuauiter ſpirent, ac redoleant. Diuus Gregorius Nazianzenus, carmine, dum erat iuuenis, de ſacra Virginitate quàm optimè meritus, luſit. Induxit veluti in ſcenam, duas vitas, cœlibem, & coniugatam, ſuam cauſam agentes, & ſuper victoria concertantes. Vicit cœlibatus. Dedidit ſe Diuus iſte, & appulit animum ad cudenda carmina: propterea quòd Iulianus Apoſtata, Poetarum Gentilium lectionem Chriſtianis interdixerat. Confecit ergo Gregorius ſacra carmina, quibus ſubdolum Iuliani conſilium frangeret, & Virginum coronæ, Chriſto, gratum faceret: quo auſpice cœpta, quo duce ac comite, noſtra quæſtio ad finem perducta eſt.

D. Gre. Nazi. de virginitate optime meritus

Poetarum Gentilium lectio, &c.

QVÆSTIO QVINTA SCHOLA-STICA.

Vtrùm homines vita functi apparere viuentibus valeant.

Et Chriſtus poſt Aſcenſionem, an nunquã apparuerit?

HAEretici, qui, vt ait Comicus, niſi quod ipſi dicunt, nihil rectum putant, omnia vetuſtiſſima Eccleſiæ dogmata proculcant, & ſanctos Patres velut ex alto deſpiciunt, ſuas vt aniles fabulas, & ſtultiſſima figmenta nobis obtrudant. Vnde & in quæſtione propoſita totos contendunt neruos, eam vt eludant: nam dicunt apparitiones mortuorum, quæ à Catholicis ſanctè creduntur, & fideliter referuntur, fabulas eſſe, & meras prçſtigias ad decipiendos viuos confictas. Id habent Magdeburgenſes, & quidam alij, qui ex Hydra Lutherana veluti capita emerſerunt: Matthæus Iudex, Ioannes Vuigandus, Ioannes Riuius Marbachius, Goltuurnius, Melancthon, Suenckfeldiani (nomina Diabolica Diabolicorum hominum.) Refert Petrus Caniſius lib. 5. de Maria Deipara c. 21.

Hæretici apparitiones mortuorũ negant.

1.

Diabol^s ſæpe mentitur ſe eſſe animã hominis mortui.

HAnc nos vt controuerſiam dirimamus, obſeruemus primo ex D. Augu. lib. 10. de Ciuit. cap. 10. & 11. Chryſoſt. homil. 29. ſuper Matth. ante medium, Ludouico Cœlio, lib. 1. lect.

Antiq.

Digitized by Google

Antiq.c.34 Dæmones frequenter ſimulare ſe eſſe animas mortuorum, ad errores Gentilium confirmandos. Refert Ludou. Viues ſuper Aug. ſuprà eandem fuiſſe ſententiam Platonicorum, præſertim Iamblichi. Hæretici etiam interdum ſimulauere ſibi animas defunctorum apparere, quod fecit Vincentius Donatiſta, aduerſus quem loquitur Auguſt. lib.3. de Anima, & eius orig. ca.2. tom. 7. Id velut talis capitis, Diaboli, ſcilicèt, membra nituntur efficere. Refert Diodorus. Sic libr.2. id quod D. Paulus tradit, Sathanam transfigurare ſe in Angelum lucis. Nam & Diodorus ait, Diabolum in omnium animantium naturas interdum ſeſe transformare, ſicut de Proteo, dixit Virgilius. 2. Corin.

Forma ſe vertit in omnes,

Inde eſt quòd D. Thom. 1. p. q. 117. art. 4. ad. 2. refert ex D. Clemente in Itinerario, quòd Simon Magus per magicas artes pueri à ſe interfecti animam retinebat, hoc eſt, illudebatur Simon ab aliquo Dæmone, ſimulante ſe eſſe animam illius pueri, quem Simon interfecerat.

Secundò præmittendum eſt, nemini vnquam in dubium vocari, veras defunctorum apparitiones, virtute diuina poſſe fieri. Qua enim virtute animas de nihilo creauit, & immerſit corporibus, aurea præſentis vitæ luce ſtatis temporibus perfuncturas: eadem poteſt, poſt hanc vitam conſeruare, & hinc inde pro ſua voluntate transferre. Quinimò & Ethnici fidei luce deſtituti, mortuorum apparitiones poſſe fieri ſemper exiſtimarunt. Et, referente abulenſi ſuper Leuiticum cap.16. quæſt.15. hanc ob cauſam, prima die menſis Februarij, ſolemne fuit Gentilibus annua feſta facere, quæ vocabantur purificationes, pro II. Poſſe diuina virtute fieri veras apparitiones.

 anima-

Menſis Febrarius vnde dictus.

animabus defunctorum, ne viuos apparitionibus perterrefacerent. Et ab his purgationibus dictus eſt menſis Februarius, nam Februa Græcè, purgatio Latinè eſt. Et Plutonem dici Februum, cui Februarius menſis dicatus eſſet, habet Auguſtinus, lib. 7 de Ciuitate Dei, cap. 7, & Viues lib. 3. cap. 12. ſed Ouidius ſic habet.

Februa Romani dixere piamina Patres.

Et mox.

Deniq; quodcũq; eſt, quo corpora noſtra piantur,
Hoc apud intonſos nomen habebat auos
Menſis ab his dictus, &c.

Vide Macrobium lib. 1. Satur. c. 13 & 14. Rurſus Alexander ab Alexandro, lib. 5. Dierum Genialium, cap. 23. & 27. harum meminit apparitionum, & Auguſt. Eugub. lib. 8. de perenni Philoſophia cap. 6. Itaq; animas Defunctorum apparere poſſe viuentibus, extra controuerſiam, poſitum eſt. Quod ergo inquirimus eſt, an re ipſa id vnquam effectum fuerit.

III. Homines plerumq; ſe putant ſpectra, & viſiones videre, cũ nihil re vera tale videant.

TErtio loco magnopere eſt conſiderandum, interdũ contingere, vt multa ſibi homines cogitatione confingant, quæ ſibi viſi ſunt videre: cum tamen nihil viderint. Tractat Ludouicus Viues lib. 10. de Ciuit. cap. 16. Hinc eſt quòd ex magia naturali fuere, qui facerent in conuiuio ſubito apparere cõuiuas omnes truncos, aut aſininis capitibus. Et Maga apud Virgilium 4. Aenei. iactabat, ſe poſſe vertere ſydera retrò: & D. Auguſt. li. 18. de Ciui. c. 16. dicit, ſocios Diomedis in volucres fuiſſe conuerſos: & c. 17. cõmemorat ex Varrone, Circen inſignem Magam, ſocios Vlyſſis mutaſſe in beſtias. Et Archades tranſnatantes quoddam ſtagnum, cõuerti in lupos. Et c. 18.

Variæ mutationes ex Aug. hominũ in bruta.

18. ſic loquitur: Nos cum eſſemus in Italia audiebamus talia, de quadam regione illarum pa tiū, &c. In ſumma dicit, quòd mulieres ſtabulariæ dabant viatoribus neſcio quid in caſeo, ex quo ſtatim in iumenta vertebantur, & neceſſaria quæque portabant: & poſt perfuncta opera, iterum ad ſe redibant. Veruntamen hæc omnia præſtigioſè fieri, ſecundùm illuſionem ſenſuum ipſorum videntium, non ſecundùm veram & realem tranſmutationem, tradit ibi Auguſt. dicens: Non ita ſolùm animum, ſed neq; corpus quidem vlla ratione crediderim, Dæmonum arte, vel poteſtate in membra, vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe conuerti, ſed phantaſticum hominis, &c. Et ſtatim: Nam quidam nomine Præſtantius, patri ſuo contigiſſe indicabat, vt venenum illud per caſeum in domo ſua acciperet, & iaceret in lecto ſuo quaſi dormiens: qui tamen nullo modo poterat excitari: poſt aliquot autem dies, cum velut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia narraſſe, quæ paſſus eſt. Caballum ſe, ſcilicet, factum, annonam inter alia iumēta baiulaſſe militibus, &c. Hæc Auguſt. Similia ſunt quæ in Concilio Ancyrano diffinita reperimus, & referuntur 26. q. 5. c. illud vbi dicitur. Quædam ſceleratæ mulieres, retrò poſt Sathanam conuerſæ, Dæmonum illuſionibus ſeductæ, credunt ſe nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade equitare ſuper quaſdam beſtias, &c. Quapropter ſacerdotes populo prædicent, vt nouerint hæc omnia falſa eſſe, & à maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari, &c. Vide Roſam auream Sylue. q. 4. ſuper Euan. Com. l. b. 4. c. 6. & Auguſt. Eugubi. lib. 8. perennis Philoſoph. ca. 26. Victoriam in Relectio. Malleum Maleficarum, cuius hoc ferè ſolum eſt argumentum.

Notabilis hiſtoria ex Aug. de homine verſo in caballū.

tum. Veruntamen huiuſmodi illuſionibus Diabolicis referti ſunt libri, quæ omnia vt ampliùs explicemus, libet quæſtiunculam quandam introductoriam ad ea, quæ præcipuè eſt agitanda, præmittere.

IV. Dubiũ præambulum, An potẽtia Diaboli poſſint fieri apparitiones mortuorũ. 1. Argum.

DVbium ergo eſt, vtrũ huiuſmodi verè mortuorum apparitiones vi & poteſtate naturali Diaboli fieri queat. Et ſanè videtur quòd queant: primò, quia Pythoniſſa virtute Dæmonis.1.Reg 28.apparere fecit Samuelem defunctum Sauli viuo, de quo multas complere paginas inferius debeo. Secundò, quia apud antiquos in confeſſo ſemper fuit, has apparitiones per Magiam poſſe fieri. Ad quod propoſitum multa coaceruat D.Iſidorus, lib.8.Etymolog.c.9. dicens: Hinc apparet non eſſe in totum dubium, quod Poeta de Magica fœmina ſcripſit.

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes:
Nocturnoſq; ciet manes, &c.

Prudentius quoque de Mercurio, ſic ait:

Traditur extinctas, ſumpto moderamine virga,
In lucem reuocaſſe animas, &c.

Statius etiam lib 6.Thebaides,

Tibia cui ſuetum teneros deducere manes.

Hebræi putabant arte Diaboli poſſe apparere animas.

Conſonat his quod tradit Abulenſis, 1. Reg.28.q. 25. Hebræorum communem fuiſſe crudelitatem, quòd arte Magica poſſent animæ ſuſcitari. Sed opus non habemus teſtimonio Abulenſis, cum Ioſephus, vetuſtate & grauitate paucis inferior, lib.6.Antiq.c.14.hoc ipſum vt certiſſimum deponat. Sed neque Ioſephi indigemus teſtimonio, nam Deutero.18.in illis verbis, Non ſit inter vos, qui diuinos conſulat, & quærat veritatem à mortuis,

tuis, &cæt. ſatis inſinuatur, poſſe fieri, vt arte Diaboli mortui reducantur, quò ventura prædicant.

Tertiò, ad veram mortuorum exuſcitationem ſicut & ad productionem viuorum, nihil videtur requiri aliud, quàm perfecta materiæ diſpoſitio: ea enim diſpoſita, neceſſum eſt, vt forma introducatur: ſed Diabolus, applicãdo actiua paſſiuis per motum localem, poteſt diſponere materiam eodem prorſus diſpoſitionis genere, quo primum fuit diſpoſita ad primam viuentis productionem, nam qualis illa prior diſpoſitio fuerit, ipſe optime nouit, ergo poteſt facere veram mortui reſurrectionem. 3. Argum.

Quartò, quia apparitio defuncti ad motum localem pertinere videtur, cum nihil ſit aliud animam apparere, quàm loco, quem habet, deſerto, ad alium deuenire: ſed ſic eſt quòd in his quæ ad motum localem ſpectant, nihil eſt quod Diaboli potentiam poſſit effugere, vt liquet ex S. Tho. 1. p. q. 110. ar. 3. & de Verit. q. 6. art. 3. & ex profeſſo q. 16. de Malo, art. 10. nam & turrim ſuo loco motã, in alium poteſt transferre, vt habetur in Roſa aurea q. 4. ſuper Euang. ergo poterit Diabolus vt appareat anima facere. 4. Argum.

Quintò: alia miracula, ac prodigia longè maiora, virtute Dæmonis effecta miramur: nam, referente D. Clemente in Itiner. Simon Magus faciebat canes loqui. Et Val. Max. lib. 1. c. 5. & 8. dicit ſimulacrum Fortunæ, quod Romæ erat in via Latina, fuiſſe aliquando loquutum. D. Auguſt. de Ciuit. lib. 10. c. 16. & li. 22. c. 11. teſtis eſt, virginem Veſtalem in vaſe perforato, id eſt, in cribro aquã de Tiberi aſportaſſe. D. Tho. de malo q. 16. art. 9. ad 3. aſſerit, vxorem Loth, per Diabolum in ſalis ſtatuam fuiſſe conuerſam. Quid referam de Magis

Prodigia pleraq; referuntur arte Diaboli facta.

Geneſ. 19. Exod. 7.

gis Pharaonis? quos feciſſe muſcas, & ranas, & vertiſſe virgas in colubros,& fluuios aquæ in ſãguinem,refert ſcriptura.Porrò quid mirabilius, quàm vi Magiæ,Lunam, cœleſtium planetarum (excepto ſole)lucidiſſimum, cœlo detrahi & deduci,vt creditum eſt ab antiquis.Virgilius Ecloga 8.

Lunã cęlo deduci vi Magiæ.

Carminibus cælo poteris deducere Lunam

Et Lucanus lib.6.Pharſali.

Præcipiti deducta polo,Phæbeq; ſerena,&c.

Et Ouid.de Medea ſic.

Illa reluctantem curſu deducere Lunam
Nititur,&c.

Et Seneca in Hippolyto. Lunã alloquẽs, ſic dicit.

Sic te,regentem fræna nocturni ætheris,
Detrahere nunquam Theſſali cantus queant.

Et Proſper.

Cantus & è curru Lunam deducere tentant.

Horũ meminit D.Aug.l.18.ca.18.de Ciu. & Viues ibidẽ.Quis iam inficiabitur,Diabolũ animam ab inferis poſſe trahere, vt viuis appareat: poſtquã tã portentoſa prodigia, ac prodigioſa portenta proprio marte,& virtute valet facere.

V. Diabolus vi ſua nõ poteſt vera facere miracula, niſi illuſoria,&c.

Fateor argumenta hæc fortia eſſe, ſed nõ veritate fortiora. Veritas autem eſt, virtute propria Diabolũ miracula nequaquam poſſe facere,atq; adeò nec veras mortuorum apparitiões. Sanè miraculum eſt efficax diuinitatis argumentum:ac proinde ſolius eſt Dei miracula facere. Tractat D.Tho.1.p.q.110.vſque ad 114.&22.q. 178.&3.p. q.43.& lib. 2. & 3.Contra Gentes,& in Diſput. de Verit. de Potent. & de Malo. Neq; id

in

in Quodlib.& Opuſc.prœterijt.Conſule Abul.4. Reg.2. q.14.& Victoriam, Relectione de Magia, nu.19. Quos poſtquam conſulueris, hùc redibis, & me propoſitis argumentis reſpondentem inuenies.

Ad primum dico, aut illum non fuiſſe verum Samuelem, aut non apparuiſſe virtute Diabolica ſed diuina. Quoniam tamen ſtatim in huius hiſtoriæ latiſſimo campo debeo paulo liberius exſpatiari §.8. nunc ad alia tranſeo.

Ad ſecundum reſpondetur, apud antiquos ſapientes & catholicos nunquam fuiſſe receptum, quòd arte Diabolica mortui reuocari poſſint, niſi ſecundùm præſtigioſas ſenſuum illuſiones, vt per tranſennam (quod aiunt) modò vidimus, viſuri id ſtatim oculatiùs. Quòd verò vulgus ſibi nonnunquam perſuaſerit, Diabolum id poſſe facere, nullius argumenti, quod conſtans ſit, materiam ſuppeditat. Vnde quod Abulenſis, & Ioſephus, imò quod Moyſes Deut.18. referunt, ſolùm conuincit, vulgus illud Hebræorum id ſibi perſuaſiſſe, quod oracula mortuorum poſſent conſuli, alicuius rei ſciendæ gratia. Tamen re vera nihil ab illis aut verum aut falſum expectandũ nobis eſt. Quare Nauclerus Volumine 1. Generatione 24.§.quã ratione homines Dij cœperũt nominari, cum retuliſſet, tria millia animarum detineri in quodam viridario, in forma, ac figura beſtiarum & animaliũ, ſtatim dicit, Deũ permittere vt Dæmones id faciant, non ſecundum veritatẽ, ſed ſecundum apparentiam, vt ſeducãt peccatores qui ſeruiunt creaturæ pluſquam Deo. Ita Naucl. Ergo ſolus eſt Diabolus, qui non per verũ miraculum, ſed per fallaces, & illuſorias nęnias, ſimulans ſe animam hominis mortui eſſe, poteſt & ſolet reſponſa dare, & apparere, &c.

Hebræi vulgo credebãt mortuos à diabolo poſſe ſuſcitari

Ad tertium negandum eſt, quòd poſſint Diaboli materiam diſponere ad eiuſdem animæ ſuſceptionem imò nec alterare, generare, corrumpere aliquomodo poſſunt, vt latè tractat Abul. ſuper Exod. cap. 23. quæſt. 68. & cap. 31. quæſt. 12. Et colligitur ex Ariſtot. & Comment. 7. Metaphy. tex. 28. S. Thom. de Veritat. quæſt. 6. art. 3. vbi copioſiſſimè, & doctiſſimè loquitur. Fateor quòd applicando actiua paſſiuis, poſſunt producere ignem, formicam, equum. Adde & hominem: vt ſi ſemen hominis dormientis arreptum, & celerrimè aduectum infunderent in vas muliebre: ſanè ſic producerent hominem. Non ita quòd diceretur Diabolus generare hominem, aut eſſe pater hominis, nam pater potiùs eſſet ille, à quo ſemen illud effluxerat: ſic namque factum eſt in Merlino, qui ex incubo, & ſuccubo Dæmone genitus eſſe, perhibetur ſatis veraciter. Verba ſunt doctiſſimi Abulenſis, in Tractatu ſuper locum Iſaiæ, Ecce Virgo concipiet. nu. 35. 36. & 37. Hac enim ratione contendunt D. Chryſo. homil. 22. in Geneſ. Caſſianus eius diſcipulus lib. 12. Collat. c. 8. Philaſter, & alij, Angelum non poſſe coire cũ fœmina: ita vt ipſe verè generet: at aduecto hominis ſemine aliunde, vt dixi, non dubium eſt, Angelum poſſe generare. Vide Aug. lib. 15. de Ciuit. c. 23. De quo latiùs infrà. q. 9. Scholaſt. Præterea quantumuis Diabolus diſponere poſſet materiam, ad hoc vt neceſſariò introduceretur forma muſcæ, equi, hominis: at minimè poſſet diſponere ad introductionem eiuſdem formæ, quæ ſemel extitit in tali materia, & nunc eſt iam aut corrupta, aut abiuncta. Nam neceſſariæ eſſent eędem omnino diſpoſitiones numero, eadem actio idem agens, & alia accidentia, quæ ſecundum numerum non poſſunt totius naturæ virtute reduci.

Applicādo actiua paſſiuis poteſt Diabolus producere ignem, equū, hominem, &c.

Merlinus ex incubo, & ſuccubo genitus.

duci. Vnde meritò D. Aug. lib. 12. de ciu. c. 13. & S. Tho. 4. Cont. Gen. ca. 82. rident illam doctrinam eorum, qui aſſerebant, poſt triginta ſex millia annorum (qui vocabatur ab eis annus maximus) redituras, ac denuò futuras res omnes eaſdem numero, quæ iam ſemel corruptæ ſunt. Hoc dixere Platonici, præſertim Iamblichus, de quo latè Marſil. Ficinus lib. 11. de Theologia Platonis. Vide Capr. 4. d. 43. Sot. ibi. q. 1. ar. 3. & d. 44. q. vnic. ar. 1. Ferr. 4. Cont. Gent. c. 81. *Ann⁹ maximus. 36000. annorum.*

Ad quartum reſpondetur, quòd licèt admittamus, per motum localem animas defunctorum poſſe à Diabolo hinc inde tranſportari, quæ eſt ſuæ poteſtatis magnitudo: verumtamen Deus, quæ ſua eſt in prouidendo ſuauitas, minimè permittit totam, quam habet Diabolus, exercere poteſtatem: imò habet ipſum ceu miniſtrum ſuum, ad punitionem animarum deputatum, iuxta præſcriptum ſibi à Deo, ſummo iudice, modum, & normam. Vnde Abulenſ. 2. Regum. 28. quæ. 24. ſic dicit: cum Gregor. in lib. 4. Dialo. ſcribit, animas damnatorum per aerem interdum cum Dæmonum turba diſcurrere, illæ animæ nō trahuntur pro libito Dæmonum, ſed quia Deus iubet, &c. *Diabol⁹ nō poteſt animas hinc inde trahere.*

VI. AD quintum, quod multa inuoluit, diſtinctè ac ſigillatim dicamus. Primùm, negamus Canes, aut Fortunæ ſimulacrum lapideum vnquam fuiſſe vera loquutione loquuta: ſed ſolùm illudebantur à Diabolo ſenſus aſtantium, vt viderentur ſibi loqui canes ac lapides, qui tanquam illingues, & muti omninò tacebant. Aut dico, ipſummet Diabolum dediſſe canibus ac lapidibus, non veram loquutionem, ſed ſonum quendam litterarum, & articulatæ vocis ſimilitudinem: ita vt per motum localē, col- *Canes, & lapides vno duorū modorū loqui poſſūt arte diaboli.*

liderct Diabolus aerem exiſtentem in gutture canum, & ſic formaret ſonos, quos volebat. Facit Abulenſ. ſuper Matthæum cap. 25. quæſtione 775. Sic in gutture aſinæ Balaan, efformauit bonus Angelus ſimilitudinem vocis humanæ: & in gutture ſerpentis, Diabolus, vt habet Diuus Thomas 2.2. quæſtione 165. articulo 2. ad quartum. Quia verò, iuxta Abulenſem, guttur requiritur, vt in eo formetur vox humana, exiſtimo, non eſſe ſatis certum, quòd lapides, hoc modo loquerentur, propter defectum organi intrinſecè requiſiti ad talem vocum humanarum formationem: licèt Diuus Thom. de potentia quæſtione 6. articulo 5. ad tertium & quartum, & Victoria in illa Relectione, de Magia numero 19. ad 2. exiſtiment, idem quod de canibus, & aſina Balaam, dici poſſe de lapideo Fortunæ ſimulacro. Præſtat vt lapidem, per ſolam ſenſuum aſtantium illuſionem, viſum fuiſſe loqui, dicamus.

Aſina Balaam, & ſerpens in paradiſo ſine miraculo loqui potuerunt.

Ad id quòd de Virgine Veſtali adducebatur, dicendum cum Sanct. Thom. de Pot. quæſt. 6. art. 5. ad 5. non eſſe abſonum dicere, quòd Deus in commendationem caſtitatis, per angelos ſuos bonos, illud miraculum retentionis aquæ faceret. Quòd ſi Dæmon id fecit, ſanè miraculum non fuit: nam quieſcere, & moueri localiter, ab eodem principio ſunt: vnde, ſicut Dæmones poſſunt mouere corpora localiter, ita poſſunt & à motu retinere: atque adeò potuerunt virtute ſua aquam ſiſtere, ne flueret. Ad aliud dicendum, Sanctum Thomam non aſſerere, quòd illa vxoris Loth tranſmutatio in ſtatuam ſalis, fuerit facta virtute Dæmonis: ſed dicit, in caſu quòd facta fuerit per Dæmones, tunc non per Dæmonem virtute propria, ſed per ipſum, tanquàm per inſtrumentum diuinæ virtutis, facta eſt. Neq; verò

Virgo Veſtalis in cribro perforato, aquã quomodo tulerit.

Vxor Loth in ſtatuã ſalis virtute Dæmonis.

eſt

eſt inconueniēs, quòd illa tranſmutatio facta fuerit per Angelos bonos: nam licèt Gloſſ. ordin. ex Aug. ſuper illum verſum pſal. 77. Immiſſiones per Angelos malos & Abulenſ. ſuper Matth. cap. 15. quæſtione 508. & 513. dicant, Deum punire miniſterio malorum Angelorum: nihil tamen inconuenit, quòd aliquādo per bonos Angelos puniat, vt tradit S. Thom. in 4. d. 21. q. 1. art. 1. quæſt. 5. ex Dionyſio cap. 4. de diuinis nomi. id expreſsè aſſerente, vt Angelus qui percuſſit Iacob in fœmore, bonus erat: & ſimiliter Angelus qui percuſſit caſtra Aſſyriorum, bonus erat. Porrò ſtatuam illam ſalis, Ioſephus conſpexiſſe ſe, dicit. Vbi tamen prætermittendum eſt figmentum Hebręorum, quod in illo loco Gen. 19. refertur à Nicol. Lyrano.

Pſal. 77.

Deum puniſ re miniſterio malorū Angelorū.

Geneſ. 32. Iſaiæ 37.

Ad aliud de Magis Pharaonis, multi multa dicunt: ego pauca, ſed vera referam. Sanctus Tho. de Pot. qu. 9. art. 5. ad 8. ex gloſſ. ibi Exod. 8. dicit, non fuiſſe veram conuerſionem virgarum in ſerpentes, nec veras ranas: ſed id effectum fuiſſe ſecundùm apparentiam tantùm, per præſtigioſam illuſionem D. Auguſt. lib. 18. de Ciuitat. Dei, cap. 18. & lib. 3. de Trinitat. c. 7. & 8. exiſtimat, veros ſerpentes, veraſq; ranas fuiſſe. Cæterùm id per miraculum non eſt effectum, nam hoc fecerunt Dæmones per aliqua ſemina collecta, quæ habebant vim putrefaciendi virgas & materiam, & in ſerpentes & ranas conuertendi. Tertius modus, qui mihi plurimum etiam placet, eſt ex Cœlio Rhodiginio lib. 4. c. 29. cuius iſta ſunt verba: Non inficiabimur potuiſſe Dæmones celeritate incredibili, virgis emotis, ſerpentes earum loco ſubijcere, vel aliunde allatos, &c. Cætera quæ in argumento adducuntur, vno horum trium modorum fieri potuiſſe, dicimus.

Magi Pharaonis trib. modis facere miracula poterant.

 Ad

Lunā detinere ac ſiſtere nō poteſt Diabolus vi ſua, nec terrā commouere, &c.

Ad aliud de carminibus, ſeu incantationibus & veneficijs, quibus luna cœlo auferri, & detineri credebatur ab antiquis, fateor ita creditum: ſed ex dictis abundè conſtat, hæc ſicut & alia, prę ſtigiosè & per illuſionem ſenſuum apparenter fieri, non verè. Præterea licèt huiuſmodi deductio ac detentio lunæ, ad motum localem ſpectare videatur; non admitto à Diabolo fieri poſſe. Expreſsè S.Thom.q.16.de Malo.ar.10.ad 4.& 8.dicit, quod neque corpora cœleſtia, neq; totam terram, quoniam hæc corpora excedunt eius virtutem, poteſt Angelus mouere localiter. Sed licèt poſſet, non admitto vt id Deus illi permittat primas, & vniuerſales naturæ cauſas commutare: alioqui confuſus, & perturbatus totus iſte ſublunaris noſter mundus videretur. Cum enim ab ordinatiſſimo ſolis, lunæq; motu totus pendeat, illis perturbatis, quis ordo & motus vitę nobis reliquus eſſe poteſt? Quæres quid ſibi vult id quod toties diximus, illuſoriè & præſtigiosè Dæmones facere miracula. Reſpondeo, id ipſos efficere imprimendo ſenſibus noſtris ſpecies earum rerum, quas volūt nobis apparere, & quibus volunt nobis illudere. Cautè tamen hoc intellige, nam Diabolus immutare ſenſum noſtrum, aut phantaſiam non poteſt, producendo formam aliquam, aut ſpeciem, & eam imprimendo: ſed ſolum componendo, & diuidendo formas præexiſtentes: idque per quandam commotionem ſpirituum, & humorum, quod latiùs explicatum videri debet in ſanct.Thom.de Verit.q.6.ar.3.ad 13. Id ſanè contingit in Somniantibus, & phreneticis; qui non per receptionem nouarum ſpecierum, ſed per commotionem præexiſtentium, multa ſibi videntur videre, quæ non vident. Illa verò commotio ad localem motum reducitur:

Quo pacto Diabolus poſſit imprimere ſpecies & immutare ſenſus noſtros.

&i-

& ideò Angelo, & Dæmoni ſubijcitur. Quod omninò videatur in S.Tho.1.p.q.111.ar.3.in corp.& ad 2.

His præmiſſis vt ad inſtitutum noſtrum iam tandem deueniamus; ex dictis ſummatim duo colligimus. nimirum ſunt, veras defunctorum apparitiones (de quibus ſolum loquimur, non de præſtigioſis & illuſorijs) diuina virtute poſſe fieri: nullo verò modo facultate, ac vi Diaboli. His ergo extra controuerſiam poſitis, ad id deueniamus, ſuper quo totus difficultatis cardo vertitur.

SIT prima concluſio; Animæ defunctorum viuis apparuerunt multoties, ſiue de cœlo, ſiue de inferno locisve alijs deuenerint: nã id in dubium nunc non vocatur. In gratiam huius concluſionis proferam quatuor teſtimonia illuſtriora, & circa quæ non vno modo, ſed multiplici opinatum eſt ab antiquis. VII. Cõcluſio totius dubij reſolutiua.

Dubium, An ſit vera defuncti apparitio, qua Moyſes apparuit Chriſto, in transfiguratione.

PRimum teſtimonium eſt Matth. 17. de Moyſe, & Helia: qui cum antè multas annorum centurias, iam olim defuncti eſſent, apparuerunt in transfiguratione Chriſto Domino, eiq; amicè & familiariter conuerſati ſunt. Quòd ſi quis aduerſus hanc tam illuſtrem apparitionem inſurgere audeat, dicatq;, cum Hugone Cardinali ſuper Lucam ca. 9. Moy- *Matth.17.*

ſem, & Heliam non verè ſed magnarie apparuiſſe in Chriſti transfiguratione: quòd & D. Ambroſ. quem ibi adducit Hugo, docere videtur. Quin & aliqui gloſſulam illam Hugonis, deſumptam dicunt ex D. Auguſt. lib. 3. de mirab. ſacræ Scripturæ, capi. 13. quod Sanct. Thom. 3. part. quæſtione 45. articulo 3. ad ſecundum, refert. Ad hoc omninò dicendum eſt, gloſſulam illam eſſe abſurdiſſimam: ſed neque eſt Diui Ambroſij, vt probè oſtendit Syxtus Senen. lib. 6. Bibliothecæ annot. 145. An verò ſit deſumpta ex Diuo Auguſtin. in dubium verti poteſt. Sanct. Thom. in illo loco docet, à quibuſdam credi quòd ſit D. Auguſtinus in illo libro de mirab. ſacræ Scripturæ: at liber ille non eſt Auguſtini. Sed ſanè. ſiue liber ſit Auguſtini, ſi non, hoc certum eſt, in toto illo libro D. Auguſt. talem ſententiã non reperiri. Quin potius oppoſita continentur in libro 3. capite 10. vbi non imaginatis, ſed veris corporibus Moyſem, & Heliam apparuiſſe dicitur. Ergo vt temerarium reijciendum eſt gloſſema nihil, & indubitanter eſt aſſerendũ cũ omnibus Patribus, & interpretibus, veros Moyſem & Heliam comparuiſſe Chriſto. Et quamuis tacerent interpretes, loqueretur textus Euangelicus, Matthæi, Marci, & Lucæ expreſſiſſimè aſſerentium, ipſum Moyſem ipſumq; Heliam aſtitiſſe Chriſto, &c. Et ratio id ſuadet: nam inducti illi tanquam teſtes erant dominicæ transfigurationis, atq; adeò non fictè & ſimulatè, ſed verè & realiter apparere debuerunt. Fateor quidẽ à pleriſq; dubitatum eſſe, an in corpore proprio, vel aſſumpto, vel alieno apparuerint. Verũ ſiue hoc, ſiue illud aſſeramus, nõ tollitur apparitionis veritas: nã nos minimè de hominibus in proprio corpore, ſed de animabus ipſis defunctorum, à prin-

Quòd verè, & viſibiliter apparuere Moyſes, & Helias Chriſto.

Matth. 17. Marc. Luc.

principio perquirimus, an viuis apparuerint.

Alij, quo huius hiſtoriā apparitionis infirmēt, dicunt, Heliam non fuiſſe mortuum, ſed neque Moyſem. Et ſic illæ mortuorū apparitiones minimè fuerūt. De Helia quidem, quòd adhuc viuat tenent Patres innumeri Hieron. Aug. Ambr. Greg. Epiph. Iuſtin. Irin. Tertul. D. Thom. Lyran. Abul. Caiet. & alij qui ſuper Apoc. ſcripſerunt, quorum aliquos paulò poſt referam. Loca horū Patrum referre, mihi quidem pigrum, vobis autem non neceſſarium eſt, &c. Quod verò ibi. 4. Reg. 2. dicitur, Aſcendit Helias per turbinem in cœlum: nullus intelligat, in cœlum Empyreum, nam vox Hebræa pro, in cœlū, ibi, verti poteſt, Verſus cœlū, aut, Velut in cœlum, vt credibile eſt vertiſſe 70. nam ad hanc verſionem alludit Chryſoſtom. in ſermone de Aſcenſione Domini, ad fin. dicens: Nec quis arbitretur, quòd tanquam in cœlū aſcenderit Dominus, ſicut Helias: ſed ad cœlū aſcendit. Et mox. Helias quidem tanquam in cœlum aſcendit, nam ſeruus erat, Ieſus autem in cœlum, nam Dominus erat. Hoc ipſum ad literam ſequitur Theophylactus, ſuper Lucam. cap. 24. in illis verbis, Et ferebatur in cœlum. Vide Honcalam Abulen. Canonicum, ſuper Geneſ. cap. 5. Verum eſt quòd adhuc aliqui dubitant de morte eius, vt etiam dicit Vatab. in ſcholio ſuper c. 4. Malachiæ, Sed nihil refert, nam etiam communis Hebræorum traditio eſt, quòd viuat, victuruſque ſit vſque ad finem mundi. Vnde & ab Hebræis appellatur, ſeptimus ætatis humanæ continuator. Septem enim viris omnem à mundi principio vſque in finem, vitam humanam continuatam aſſerunt. Primus homo Adam: hunc vidit Mathuſalem: hunc Mathuſalemum, vidit Sem: & Sem vixit vſque ad Iacob: Iacob vſque

Quòd Helias nondū ſit mortuus.

4. Reg. 2. Quod Helias nō aſcendit in cœlū ſed veluti in cœlum.

Septē viris continuatur totū tēpus mūdi ab Adā vſq; ad Antichriſt.

ad Hamram, patrem Moyſi: Hamram durauit vſque ad Ahiam Silonitem: Ahias verò vſque ad Heliam: Helias autem vſque ad finem mundi. Sic refert Syx. Senen. lib. 2. ſuæ Bibliot. verbo Helias propheta.

Opinio Ambr. & Hila. & aliorum quod Moyſes nondum obierit.

Quòd verò Moyſes non fuerit mortuus, habet non pauci, nec obſcuri nominis interpretes. Primùm hoc referunt, D. Auguſt. Tract. 124. in Ioan. Abulen. ſuper Deuter. 34. q. 3. Rupertus Abbas, li. 2. de Trini. & operibus eius ſuper Deuter. c. 34. & plerique alij. Sed qui id affirmant ſunt D. Ambroſ. lib. de Cain, & Abel c. 2. D. Hilar. in Matth. 17. can. 20. Ambroſ. Cather. ſuper Gene. in illa verba: Plantauerat dominus paradiſum: & Ioannes Arboreus lib. 11. ſuæ Theoſophiæ. Et idem Cathe. in illa etiam verba Gene. 3. Collocauit ante paradiſum Cherubim, ait, Moyſem vnà cum corpore viuentem fuiſſe tranſlatum in paradyſum voluptatis, vt ibi vſque ad conſummationem ſeculi viueret cum Enoch, Helia & Ioanne. Niti autem hæc doctrina videtur quatuor coniecturis. Prima eſt, quòd ſimul cum Helia viuus apparuit Chriſto, in träsfiguratione. Hanc adducit Rup. per. c. 22. ſupra: Secunda eſt, quæ in hanc opinionem mouit D. Ambroſ. quia dicitur Deute. 34. ſecundum tranſlationem 70. Mortuus eſt Moyſes per verbum Dei. Et quia dicit, Per verbum Dei, quod quidem Verbum non eſt lapſus, mors, & ruina, ſed potius fundamentum rei, & vita rerũ: nam in ipſo vita erat, &, Apud eum eſt fons vitæ: idcircò non eſſe mortuus, credi poteſt. Tertia eſt quæ mouit D. Hilarium, quia in c. 11. Apocalyp. dicitur, Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt, &c. his autem duobus teſtibus, Beſtia quę aſcendit de abyſſo, per quam Patres intelligunt Antichriſtum, mortem inferre debet. Vnde fit adhuc

Argumenta illius ſent. Primum.

Secundum. Ioan. 1. Pſal.

Tertium. Apoc. 11.

adhuc diem non obijſſe, nam tunc interimendi ſunt. Quòd vero ſint duo iſti teſtes Moyſes, & Helias, apparet certum, propter id quod eodem cap. dicitur: Hi habent poteſtatem claudendi cęlum, ne pluat, &c. qua verborum periphraſi Helias ſignificatur, cuius illud fuit inſigne, claudere, ſcilicèt, & aperire cœlum ad pluuiam. 3. Reg. 18. & Iacob. 5. Et mox: Et poteſtatem habent ſuper aquas, conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga, quibus verbis, præter Moyſem nullus valet intelligi, vt ex c. 7. Exodi perſpicuè colligitur. His adde quartam coniecturam, videlicèt, quòd, vt refertur Deute. 34. non cognouit homo ſepulchrum eius, vſq; in præſenté diē: videlicèt locū in quo ſepultus & tumulatus fuerit. Quo inſinuatur, mortuum non fuiſſe, ſed potiùs raptum, ſicut Enoch, & Helias. *3 Reg 18.* *Iacob. 5.* *Exod. 7.* **Quartum.**

Veruntamen ab hac opinione non poſſumus non vehementer diſſentire. nam ipſa ſacra pagina luce clarius dicit, Mortuum fuiſſe Moyſem, nam Deut. 34. ſic habetur, Mortuuſque eſt ibi Moyſes, ſeruus Domini, in terra Moab, iubente Domino, & ſepeliuit eum in valle terræ Moab, &c. Mortuus eſt ergò, & à Deo ipſo ſepelitus, quod non modicam laudem parat Moyſi, quòd Deum ipſum habuerit ſacriſtam, & ſepultorem funeris officia exequentem: quod ponderat Abulen. in Deut. cap. 34. quæ. 3. Verùm id Deus exequutus eſt miniſterio Angelorum, vt tradit D. Epiphan. lib 1. contra hæreſes tomo 1. ſecta 9. circà fin. contra. Samaritas. Rurſus Ioſue 1. dilucidè eiuſdem Moyſi mors exprimitur, Moyſes ſeruus meus mortuus eſt, ſurge & tranſi Iordanem, &c. ſuper quæ verba, Abulen. q. 5. eliminat errorem quorundam qui aſſeruerunt, Moyſem fuiſſe damnatum, quia ad aquas contradictionis peccauit. Et quæſt. 7. **Vera ſent. quod fuerit mortuus.** *Deut. 34.* **Laus Moyſi quòd Deus ipſe illum ſepelierit,** *Ioſue 1.*

Moyſes nec ad infernũ, nec ad purgatorium deſcendit.

contendit, quòd nec ad purgatorium deſcenderit: ſed in ſinum Abrahæ continuò atq; mortuus eſt deſcendit. Demum, quòd mortuus fuerit, ex mille alijs ſcripturę locis liquidò colligitur, quę congeſſit Abu. ſuper Deute. c.34.q.3. & Rupertus ſupra, vbi & dicit Abulen. non fuiſſe relictum inhumatum ipſum Moyſem. Nam inhumatum relinqui eſt grauis & acerbiſſima pœna: videlicèt relinqui expoſitum ferocium alitum morſibus laniandum. Et hec non tantùm apud mundanũ & profanum vulgus. id eſt, apud Gentiles, quod tradit Seneca lib. de remedijs fortuitorum: ſed & apud ſacras literas, nam Hiere. 22. minatur Deus Regi Ioachim ſepultura aſini ſepeliendum, id eſt, non ſepeliendum.

Inſepultū relinqui, grauis pœna.

Hier. 22.

Reſp. ad argum. aduerſariorum. Ad 1. Matth. 17.

Ad leues itaq; illas coniecturas labefactãdas, non opus eſt calamũ, aut ingeniũ acuere, Nã primò quòd in transfiguratione Chriſto apparuerit non tollit quin mortuus iã olim fuerit. Namquis neſciat, facillimũ Chriſto fuiſſe, ipſum Moyſem ab inferis reuocare, & aduehere, quo eius trãsfigurationi aſtaret? Porrò maius ponũt iſti & ſine cauſa miraculum, quã nos ponamus: nam dicunt, ad hunc vſque diem viuum ſeruari Moyſem: nos vero mortuum quidem fuiſſe, ſed virtute Dei apparuiſſe. Apparitiones autem vt non tam magnum & inſolitum miraculum, ſæpiſſimè factas ſcimus: at præſeruationem à morte, per tot ſæcula, paucis aut nulli accidit.

Ad 2. Quod eſt Moyſem fuiſſe mortuũ per verbum Dei. Deut. 34.

Ad ſecundã coniecturam dicimus illã particulã, Per verbum Dei, nihil aliud ſignificare, niſi ꝙ Moyſes defunctus fuerit, iuxta verbum & promiſſum Dei: fuerat enim cõminatus, quòd priuſquã terrã ingrederetur promiſſam, moriturus eſſet. Quod ſi legatur, illo loco, Iubente Domino, vt habẽt vulgati codices, minùs habet apparẽtię, opinio

opinio D. Ambr. nã tunc ſignificatur quod Deus iuſſerit eũ mori. itaq; mortuus eſt Moyſes, vi iuſſionis diuinę, ſeu vt habet Caiet. ſuper illũ locũ Deut. 34. ex vi & efficacia verbi, quo dixit Deus, Aſcende in montem, & morere ibi, quod dictum fuerat Deut. 32. *Deut. 32.*

Ad tertiã dico D. Hilar. in illa ſententia ſingularẽ eſſe: tam cæteri ſcriptores vno ore fatentur, duos illos teſtes, de quibus loquitur Ioan. in Apoc. futuros Enoch, & Eliã. Ita habet gloſ. ord & Dion. Carthu. in illũ locũ Apoc. 11. ar. 12. & Collectaneorũ iu Apoc. author, qui eſt Cælius Panno. & Iſid. Clar. Vatab. Hugo Card. S. Tho. Beda, Anſelm. Anſbertus, Haimo, Rupertus & Ricard. qui ſuper Apoc. ſcripſerunt. Ideò Arethas, ſeu mauis And. Cæſarięſis Epiſcopus, in illũ locũ Apoc. 11. c. 30. hãc eſſe cõmunem traditionem omnium præconum Chriſti, inuiolabiliter in eccleſia receptam, dicit: Vnde negandum eſt, quod vnus illorum duorum teſtium futurus ſit Moyſes. **Ad 3 Duo teſtes de quibus in Apo. c. 11. qui ſint**

Ad vltimam dico, non caſu, ſed magno conſilio effectũ fuiſſe, vt nullus mortaliũ cognouerit ſepulchrũ Moyſi: Nam ſi Hebræi corpus Moyſi prę oculis aut manibus haberẽt diuinos ei honores impenderent, cui tam magna & incredibilia beneficia accepta referebant. Et hæc eſt pugna illa, & altercatio, quã B. Iudas prodidit in ſua Epiſtola. Nam Angelus Michael corpus Moyſi, ab Hebræorum oculis abiungere & occultare nitebatur, vt occaſionem illis idololatriæ præriperet. Contrà verò Sathan illud reuelare & detegere, vt materiam eis idololatriæ miniſtraret. Scire etiam curioſiores debent D. Clementem Alexa. lib. 6. Strom. allegare viſionem quandam Ioſue & Caleb, qui Moyſem, dum aſſumeretur viderũt inter Angelos gloria illuſtratũ. Caie. ſuper Deuter. **Ad 4. Quid eſt quod nullus vnquam cognouit ſepulchrum Moyſi.** **Pugna Diaboli, & B. Michaelis ſuper corpore Moyſi.**

ter. 34. dicit corpus Moyſi viſibiliter ad profundam vallem, quæ infernè poſita erat, vectum per aerem, & nubes quædam operuit aliquãtum ſpacium vallis illius. Oecumenius & Arethas ſuper Iudam, exiſtimant altercationem illam Diaboli cum Moyſe inde ortam eſſe, quòd cauſa Moyſi, recèns mortui, apud Deum delata, Diabolus producebat in iudicium crimen Moyſi, quòd Aegyptium interfeciſſet, & propterea non permittebat vt honorificam Moyſes adſequeretur ſepulturam. Sed multum licèt Doctores ſecum hac in parte diſſentiant, in hoc tamen vnum conſpirant quòd Moyſes verè fuerit mortuus, quodq; Christo in monte apparuerit. Apparere itaq; mortui viuentibus poſſunt, & ſolent.

Altera explicatio de pugna Diaboli & Michaelis.

Alterum teſtimonium de vera Samuelis iam demortui apparitione.

VIII. Tractatur latiſſimè & diligētiſſimè hoc teſtimonium.

SEcundum, ipſumq; perquam illuſtre, & celebre teſtimonium, ad comprobandas veras mortuorum apparitiones, eſt quod refertur 1. Reg. c. 28. de Diuo Samuele. Vt autem diſtinctiori in re hac excutienda, ordine procedamus, verba ipſa ſacræ paginæ primùm omnium producenda, & deinde examinanda ſunt. Locus ergò vt à me referatur & explicetur, attẽtum lectorem & auditorem deſidero: multa enim paucis complectar, & rem inter multos adhuc indeciſam ſuccinctis rationibus concludam. Igitur poſt enarratam mortem Samuelis, & deſcriptum metum pauo-

pauoremq; Regis Saul, circundati à caſtris Phiſiſthinorum, ſic dicitur. *Conſuluitque Saul Dominum, & non reſpondit ei, neq; per ſomnia, neq; per ſacerdotes, neq; per Prophetas, Dixitque Saul ſeruus ſuis, Quærite mihi mulie rem habentem pythonem, & vadam ad eam, & ſciſcitabor per illam, &c.* Et infrà: *Dixit Saul ad mulierem, Diuina mihi in pythone, & ſuſcita mihi, quem dixero tibi* Et infra *Dixitq; mulier, Quem ſuſcitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi ſuſcita, &c. Cùm autem vidiſſet mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impoſuiſti mihi, &c.* Et mox. *Deos vidi aſcendentes de terra.* Et poſt pauca, factà exuſcitatione (quamuis quæ hic prętermitto difficilia ſunt, fateor, ſed mea non intereſt eorum ſenſum pandere.) *Et intellexit Saul, quòd Samuel eſſet, & inclinauit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adorauit Dixit autem Samuel ad Saul. Quare inquietaſti me vt ſuſcitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: ſiquidem Philiſthijm pugnant aduerſum me, &c. Vocaui ergò te, vt oſtenderes mihi, quid faciam Et ait Samuel, Quid interrogas me?* Et mox: *Dabit Dominus etiam Iſrael tecum, in manus Philiſthijm: cras autem tu, & filij tui mecum eritis, Statimq; Saul cecidit porrectus in terram, extimuerat enim verba Samuelis, &c. Et dixit mulier ad Saul, Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, &c.* Et hactenus de contextu ſacrę paginæ.

Recitatur totus locus. 1 Reg. 28.

D. Aug. à quo, lætis auibus, initium dicendi facere libitum eſt, dubius animi plærunque hæſit in huius apparitionis explicatione. Principio autem, libro 2. Quæſtionum ad Simplicianum q. 3. tomo 4. poſtquam multa hinc inde diſcuſſit, tandem in eam declinat partem, vt dicat, non fuiſſe verum Samuelé, qui Sauli apparuit: ſed aliquod phantaſma (ait) & imaginariam illuſionem, Diaboli machinationibus factam. Et ſubdit: Quam propterea ſcriptura nomine Samuelis appellat, quia ſolent imagines, rerum earum nominibus appellari, quarum imagines ſunt. Quis enim, qui homi-

D. Aug. totus dubius vbique eſt, ſuper hac Samuelis apparitione, An vera fuerit.

Declinat Aug in partem negatiuam quæſtionis.

Geneſ.

hominem pictum videt, dubitet vocare hominẽ? Veluti cum intuentes tabulam, aut parietem, dicimus: ille Cicero eſt, ille Salluſtius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, &c. Et Pharao ſpicas ſe dixit vidiſſe in ſomnijs, & boues: non ſpicarum, aut boum imagines. Hæc Aug. Qui lib. de 8. Dulcitij quæſtionibus q. 6. eandem repetit ad verbum ſententiam. Et lib. Quæſtionum vet. & nou. teſtam. q. 27. apertiùs exprimit mentem ſuam, dicens: Quomodo fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir & natiuitate ſanctus, & vitæ operibus iuſtus? Aut, ſi non attractus eſt, conſenſit: quod vtrumq; de viro iuſto credere, abſurdum eſt. Si enim inuitus adductus eſt, nullum ſuffragium habet iuſtitia: ſi autem voluntarius, amiſit meritum ſpirituale. Et ſubdit: Porrò autem hoc eſt præſtigium Sathanæ, quo, vt plurimos fallat, etiam bonos in poteſtate ſe habere confingit. Hæc ibi. Et ſtatim tractans, quomodò Saul adorauit phantaſma illud, ſubdit Alium adorauit quàm Deum, & putans Samuelem, adorauit diabolum, vt fructum fallaciæ ſuæ haberet Sathanas. Hoc enim nititur vt adoretur quaſi Deus. Si enim verè Samuel illi apparuiſſet, non vtique vir iuſtus permiſiſſet ſe adorari, qui prædicauerat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodò homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum peſtilētię, dignū ardore Gehennæ, Cras mecum eris? Hæc ibi. Et id repetit lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 23. Et nouas adducit rationes, lib. 2. de Mirabilibus ſacræ ſcripturæ cap. 11. dicens: Qualiter Samuel à Pythoniſſa ſuſcitari dicitur, dum Pythoniſſa dæmoniacis incantationibus, & præſtigijs vti videtur? Et quomodò Saul, qui in viuentibus prophetis, Dei reſponſum non inuenit, reſuſcitatum à mor-

Rationes Aug. fortiſſimæ, ad ſuadendū quod non fuit verus Samuel.

1. Cor. 11.

à morte prophetam audire meruit? Vnde non hunc eſſe Samuelem illum prophetam, per factũ facilius intelligitur: ſed diabolum, qui ſe tranſfert in Angelum lucis, &c. Hæc Auguſt. Quamuis poſtremus iſte liber, à quibuſdam negetur eſſe Auguſtini.

Amplexati ſunt hanc eandem ſententiam, D. Hieron. lib. 1. Comment. in Matth. c. 6. in fine dicens: In Samuelis phantaſmate Pythoniſſa loquitur ad Saulẽ, cras mecum eris. Et ſuper Ezech. c. 13. in illa verba, Et tu fili hominis. Et ſuper Iſai. cap. 7. in illa verba, Adiecit Dominus loqui ad Achaz, quamuis non tam apertè. Et Rupertus Abbas lib. 2. de Trinit. & operib. eius, ſuper li. Reg. c. 17. ex Auguſt. ferè verba mutuatus. Et gloſſ. ordin. 1. Reg. 28. Et ſuper c. 29. Iſai. Franciſcus etiam Vatab. 1. Reg. 28. Et Cornel. Ianſen. ſuper Eccle. c. 46. hanc dicit eſſe probabiliorem. Paulus etiam Burg. eodem c. additione 2. quem Rabbi Paulum appellat, & adducit ad hoc propoſitum, Dionyſius Carthu. ſuper 1. Reg. c. 28. ar. 47. Et dicit Burgen. oppoſitam ſententiam eſſe Iudæorum, qui nimium adhærent literæ, & dicunt Moyſem & Samuelem ſimul apparuiſſe, ex hoc quod Pythoniſſa dixit in plurali, Deos vidi aſcendentes de terra. Quod dixit Rabbi Salomon, vt eum allegat Abulen. ſuper 1. Reg. cap. 28. q. 22. Idem dixit Rabbi Dauid Camhi, vt ibidem refert, & alij, vt in Galatino lib. 6, de Arc. c. 8. de quo plurima in Abul. Repetit. de Beata Trinitate, nu. 42. & 67. Idem tenet Matthias Feliſius in Elucidatione 1. præcepti tandem hæc videtur eſſe Eccleſię determinatio, in c. illud 26. q. 2. & c. nec mirum 26. q. 5. vbi expreſsè dicitur, Non eſſe Samuelem, ſed eius imaginarium phantaſma.

Alij Doctores q. tenent etiã nõ verè Samuelẽ apparuiſſe.

1. Reg. 28.

Alter modus dicendi eſt, quẽ refert Hiſt. Scholaſt.

Secũda ſent.

quòd nō anima Samuelis ſed corpꝰ tantū apparuerit.

laſt. Cuius author eſt Petrus Comeſtor, & Dionyſi. ſuprà, & Hugo Cardi. ſuper 1. Reg. c. 28. quòd non verè anima Samuelis fuerit euocata: ſed eius corpus fuerit exhumatum, & in propriam figuram attractum ad Pythoniſſam, & Saulem: & hęc inquiunt, eſt cauſa, ob qua potuit cognoſci eſſe Samuel, ille qui apparebat, quia erat verum eius corpus. Hoc dicit Paul. Burgen. ſuprà, Additione 2. Et ad hoc ſpectat propoſitum, quod idem Hugo, & priùs Hiſt. Scholaſt. in 1. lib. Reg. cap. 25. & Dionyſi. referunt, eſſe ſententiam Nicromanticorum, non poſſe corpus aliquod illa arte ſuſcitari, niſi recenter mortuum, & adhuc integris vitalibus. Samuel autem recenter mortuus videbatur, nam eodem capite. 28. dicitur mortuus.

Tertia ſent. quorundā, qui nō audēt id diffinire, ſed vtrumq; putant probabile.

Tertius modus dicendi eſt eorum, qui in hac hærent ſalebra, & ancipiti mente vacillant: nam dicunt, vtrumq; modum dicendi probabilem eſſe, quia vtrumque videtur Auguſt. probabiliter ſuſtinere. Sic procedit Eucherius Epiſcopus Lugdun. in qu. ſuper lib. Reg. dicens: aut falſam vmbram diabolus oſtendit, aut ſi fuit vera, tantum ei licuiſſe credendum eſt, quantum à Domino permittente conceſſum eſt. Sic procedunt etiam D. Iſid. lib. 8. Etym. c. 9. dicens: ſi credere fas eſt de Pythoniſſa, vt prophetæ Samuelis animam prophetæ fuiſſe credamus, & non aliquam phantaſmaticam illuſionem. Rabbanus etiam, & Hugo Cardi. dubij ſunt in hac parte. Dubius etiam S. Thom. 1. p. q. 89. ar. 8. ad 2. & 2. 2. q. 174. ar. 5. ad 4. & Beda expoſitionis in Samuelem libro 4. capit. 7. Iſidor. etiam Clarius dubitat, & Hiſt. ſcholaſt. ſuprà, Matthias Dorig. 1. Reg. 28. in fine Nauclerus Volumine 1. Chronographiæ, Generatione 32. & Martinus Martini in ſuis hypotypoſibus, lib. 9. Regula 21. Vlti-

Vltimus tandem modus rem hanc explicandi, eſt, vt proculdubiò aſſeramus, verum Samuelem hoc eſt, eius animam à limbo patrum, vbi in ſinu Abrahæ iam quieſcebat, reuocatam, & apparuiſſe Sauli. Nec eſt quod opponat Paulus Burgen. non eſſe aliquem de doctoribus Eccleſiæ approbatis, qui hanc partem teneat. Nam in primis D. Auguſt. præter quàm quòd locis citatis ambiguus potiùs, quàm aſſertor videtur: tandem lib. de Cura pro mortuis agenda c. 15. to. 4. perſpicuè loquitur. Nã cùm de veris mortuorum apparitionibus eò loci & temporis loqueretur, inducit in huius veritatis probationem apparitionem Samuelis, dicens: Nam Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam Regi futura prædixit. Et adducit Aug. teſtimonium, quod habetur Eccl. 46. de quo inferiùs: quamuis ſubiungat, aliquos de hac apparitione Samuelis addubitaſſe. Nicolaus etiam Lyran. huic ſubſcripſit ſententiæ 1. Reg. 28. & item Abul. ſuper eodem c. q. 28. Et in Repetitione de B. Trinit. nu. 73. & Diony. Carth. 1. Reg. 28. arti. 47. Petrus Galatinus, lib. 6. de Arcanis cath. veri. c. 8. Caiet. ibi 1. Reg. 28. Caſpar Caſalius lib. 4. Axiomatum, Diſputatione 1. cap. 3. A nobis eſt etiam grauiſſimus Iudæorum ſcriptor Ioſephus li. 6. Antiq. c. 14. Nec D. Tho. contradicit: nam 1. p. q. 89. ar. 8. ad 2. dicit. Si authoritas libri Eccleſiaſtici recipiatur, dicendum eſt quòd verè Samuel apparuit Sauli. At certè authoritas libri illius ſacroſancta eſt, & irretragabilis, præſertim noſtris temporibus, etiam, ſi inter canonicas ſcripturas apud Hebræos non computetur: quoniam liber ille non eſt Hebraicè conſcriptus. Sed iam videamus, quis ſit locus iſte Eccleſiaſtici, cuius tam ſæpè mentionem fecimus. Igitur c. 46. libri huius in fine, cum de Samuele multa dicantur, ab illo

Quarta ſẽa vera, quòd verè anima Samuelis apparuerit Sauli.

Aug. & alij multi doctiſſimi hoc tenent. Referũtur hic.

Locus ſcripturæ Eccle.

46. quo dici tur fuiſſe Samuelem qui apparuit Sauli.

loco, Dilectus à Domino Deo ſuo Samuel propheta Domini, &c. Tandem hiſce verbis, Samuelis encomia terminantur: Et poſt hæc dormiuit, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finē vitæ ſuæ. Et quamuis authores primæ opinionis dicant, vocari hoc loco Samuelem, qui re vera non erat Samuel, ſed Dæmon, qui eius faciem & geſtum referebat: ſed tamen adeò ad verum Samuelē loquitur conſequenter, vt probabilis mihi non ſit oppoſita opinatio.

IX. Argumenta oppoſitæ ſententiæ ſoluuntur. Ad 1. Reſp.

VErum, quòd firmiùs & altiùs hæc noſtra ſententia omnium mētibus hæreat, videamus quid dicendum ſit ad inſignes illas creaturas, quibus in verbis D. Aug. noſtra hæc impetitur arbitratio. Quod primò aſſerit Aug. lib. qu. vet. & no. teſt. q. 27. quomodò fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir tam ſanctus? Soluitur ſi ex eodem Aug. q. 3. ad Simplicianum, li. 2. & ad Dulcitium qu. 6. hæc verba mutuemur, Si hoc, inquit, mouet quòd licuerit maligno ſpiritui excitare animam iuſti, & tanquam de abditis mortuorum receptaculis reuocare: nonne magis mirandum eſt, quòd Sathanas ipſum Dominum aſſumpſit, & conſtituit ſuper pinnam templi? Niſi fortè quis dixerit, faciliorem Diabolo fuiſſe licentiam ad Deum viuum, vnde voluit aſſumendum, & vbi voluit conſtituendum, quàm ad Samuelis defuncti ſpiritum à ſuis ſedibus excitandum. Quòd ſi illud ex Euangelio nos ideò non perturbat, quia Dominus voluit atque permiſit, nulla diminutione ſuæ poteſtatis & diuinitatis id fieri: non eſt abſurdum credere, ex aliqua diſpenſatione diuinæ voluntatis permiſſum fuiſſe, vt non inuitus, nec dominante, aut ſubiugante magica potentia, ſed volens, atque obtemperans occultæ diſpenſationi Dei, quæ & Pythoniſſam illam

Quòd nō eſt inconueniens Diabolū attraxiſſe Samuelē, ſiquidem & Chriſtum portauit, &c.

Matth. 4.

illam & Saulem latebat: conſentiret ſpiritus prophetæ ſancti, ſe oſtendi aſpectibus regis, diuina eum ſententiâ percuſſurus, Hæc Auguſtin. Quæ tu verba, ſi æqua trutina expenderis, lector, videbis omnes ferè quæ ſeſe tibi obijcere poterant, difficultates facilè ſuperatas. Nam ad aliud, quod ibi ſtatim ſequitur in Auguſtin. ſuprà quæſtione 27. liquet, non inuitum ſed voluntarium apparuiſſe, vt ex verbis nunc allegatis Augu. referebam. **Samuel voluntariè permiſit ſeà diabolo trahi.**

Porrò aliud præſidium, quo oppoſita ſententia recumbebat, facilè diruitur, ſi dicamus cum Abulenſ. Samuelem minimè permiſiſſe adorari ſe adoratione latriæ, quæ ad Deum pertinet, ſed reuerentiâ quadam humana. Nam ſic paulò antè 1. Reg. 24. Dauid adorauit Saulem & c. 25. Abigail Dauidem, & 3. Reg. 1. Nathan etiam Dauidem, vt etiam adducit Lyra ſuprà. Aut, ſi placet, dicamus cum Galatino lib. illo 6. c. 8. non dici in ſacro textu, quod Saul Samuelem adorauit, ſed ſolùm quod adorauit, nempe Deum tunc, & non Samuelem. Sed primum præſtat. **Ad 2 Cur permiſit Samuel ſe à Saule adorari.** *1. Reg. 24. & 25. 3. Reg. 1.*

Tertium obiectorum id erat, cur Samuel dixit Sauli: Cras mecum eris? Qua enim ratione, cum magnum inter pios & impios, vt ille dixit, ſit in illo ſeculo chaos, erant ſimul futuri Saul & Samuel. Omnes vno modo huic faciunt ſatis obiectioni, dicendo, illud verbum, Cras mecum eris, ad parem, non loci, ſed mortis conditionem referri. Cras mecum eris, id eſt, cras mortuus eris, quemadmodum & ego, ingredieris viam vniuerſæ carnis, vt dixit Iacob. Nam in hunc ſenſum accipi debet quod Iob dixit, Nunc autem dormiés ſilerem cum regibus, & cum principibus terræ, id eſt, par eſſem illis in deceſſu & ſepultura, & cæt. **Ad 3. Cur Samuel dixit Sauli, Cras mecum eris.** *Luc. 16. Geneſ. 42. Iob 3.*

Opinio Rabbinorũ, qđ Saul ſaluus factus eſt.

Scio hoc conuictos teſtimonio, ſcilicèt, cras mecum eris, quoſdam Hebræorum doctores autumaſſe, Saulem ſaluatum iri, & Samueli ſupparem fuiſſe in alia vita, in ſinu Abrahæ tunc, nunc verò in gloria. Hoc refert Abulen. 1. Reg. 31, qu. 10. ex Rabbi Dauid Kimhi, & ferè ex Nicolao Lyrano, qui ait, non inueniſſe ſe contrariam determinationem. Et dicit Matthias Doring. in replica 2. ad 1. Reg. 28. eſſe adhuc ſub iudice. Ioſephus lib. 6. Antiq. c. vltimo, in cœlum vſq; extollit Saulem, deque fortitudine, & magnanimitate, de iuſtitia inſuper, & prudentia in gubernando eum laudat.

Saulis laus ex Ioſepho.

Nam cum, prædicente Samuele, (ait Ioſephus) mortem ſibi imminere cognoſceret, non fugit, nec amore vitæ, ſuum exercitum prodidit inimicis: nec regiæ contumeliam intulit dignitati, ſed potius cum omni domo & filijs ſemetipſum tradidit, &c. Et mox: Is ergo & iuſtus, & caſtus, & fortiſſimus mihi eſſe videtur, &c. Alij ex Hebræorum doctoribus itidem dicũt quòd tanquã gaudens de diuina iuſtitia, ipſe cum tribus filijs ad ſuam, ipſorumq; mortem, cuius præſcius erat, ob defenſionem populi Dei prudenter & ſtudiosè cucurrerit, vt in Galat. ſuprà.

Duplex obiectio aduerſus ſus laudes.

Quòd ſi his duo opponamus: primũ quidem quòd deſperauerit Saul pergens ad bellum, in quo certò ſciebat, reuelante Samuele; vincendũ ſe eſſe & occidendum. Secundum, quòd ſeipſum gladio interemerit: quorum vtrumq; finalẽ peccatum cum eius ſalute directè pugnat. Ad primũ horum dicunt nonnulli, vt in Abul. 1. Reg. 28. q. 47. & ita dicendum eſt, Saulem non deſperaſſe, ſed potiùs laudabiliter ſe geſſiſſe procedendo ad bellum fortiter, quantumlibet infortunati exitus & mortis ſuæ eſſet præſcius. Quin q. 46. contendit, non ſolum laudabilem, ſed neceſſariam

Non peccauit Saul procedẽs ad prælium, in quo ſciebat occidendum ſe.

& obligatoriam feciſſe rem Saulem ad bellum progrediendo, licèt mortis ſuæ eſſet conſcius: quia ex officio Regio, quo fungebatur, tenebatur pugnare pro Iſrael.

Ad ſecundum ſunt qui dicant, nō peccaſſe Saulem interficiendo ſe ipſum, vt videre licèt in Diony. Carth. ſuper 1. Paralipom. ca. 10. art. 10. Et quidem hoc videtur tenere Lyran. cuius rationem adducit & excutit Abulen. 1. Reg. c 31. q. 9. Eſt ergo ratio, quia in ignominiam Dei Iſrael, & in diminutionem cultus eius, cuius ipſe Saul publicus erat miniſter & vicarius, cederet, ſi ab inimicis Philiſthæis occideretur: præſtantius ergo fuit & laudabilius ſe vt ipſe interficeret. Sic ait Auguſt. 1. de Ciuit. c. 27. aliquas ſacras virgines ſibi ipſis mortē intuliſſe, ne in virtutis & caſtimoniæ contumelia, inq; propriam ignominiam à Barbaris conſtuprarentur. Sic ſanctus Razias, 2. Macha. 14. turbis irruentibus in eum, gladio ſe ipſum petijt, eligens nobiliter potiùs mori, quàm ſubdi hoſtium manibus. Et hoc ipſum tenere videtur Galat. ſupra. Verū quoniam non omnes quæ ex hac difficultate emergunt dubitationes, ſunt nobis examinandæ, alioqui in infinitum abiret diſputatio: breuiter dico, Saulem peccaſſe ſe ipſum interimendo, quia planè ex arrogantia abhorruit ſic illudi, & ex horrore maioris ſupplicij, quod ab inimicis ſibi inferendum timebat, ſi eorum manibus viuus traderetur, ſe ipſum occidit. Optimè autem Plato, in Apologia Socratis dixit, Homo in corpore poſitus eſt, veluti in quadam cuſtodia, vnde aufugere non licet. Et quemadmodum leges vetant, qui in vinculis detinentur, rūpere carceris vincula: ita vetat Deus ſine eius iuſſu atque imperio, hinc commigrare. Hæc Plato. Contra ergo omnem legem diuinam & humanam

An peccauerit Saul interficiēdo ſeipſum.

Opinio Lyr. & Galat. quodammodo.

2. Mach. 14.

Quòd verè peccauit ſe interimēdo Saul.

manam peccat qui ſeipſum morte afficit.

Reſtat aliud Aug. argumentum lib. 2. de Mirabilibus ſacræ ſcripturæ c. 11. ſic: Quomodò Saul, qui in viuentibus Dei prophetis reſponſum non inuenit, reſuſcitatum à mortuis prophetam audire meruit? Dico, reſpondiſſe Deum Sauli per Samuelem, eò quod Samuel ab inferis ſuſcitatus magis terreret Saulem, quam quiſquam viuorum. Et rurſus, quia maiori etiam eum pudore ſuffunderet, quam quiſquam alius. Decebat etiam vt ipſe Samuel confirmaret mortuus ea quæ viuens annunciauerat: annunciauerat autem c. 15. ſuperiùs reprobationem & priuationem regni ſibi impendere.

Tres cauſæ ob quas per Samuelem Deus annunciauit Sauli &c.

1. Reg. 15.

Aliud ſupereſt argumẽtum, quia videtur, ſi fuit verus Samuel, quòd diuina virtus plurimum arti magicæ fauerit, permittens vt inuocationibus Magiæ verus Samuel attraheretur. Reſpondetur tamen cum Caiet. 1. Reg. 28. & Lyran, & omnibus, id potiùs multum detrahere Magiæ: quemadmodum enim Nume. 23. cum iret Baalam ad quærendum augurium, & conſulendum diabolũ Angelus prohibuit, & præoccupauit Diaboli apparitionem, reſponſum offerendo per os aſinæ: ſic Deus, ſeu Angelus bonus Dei vice & nomine, ſuſcitando Samuelem anteuertit apparitionem Sathanæ, quem Pythoniſſa inuocabat. Atq; adeò eluſa eſt mulier, eluſus Sathan, præueniente Deo virtute propria machinationem diabolicam. Vide ſanct. Tho. 2. 2. q. 174. ar. 5. ad 4.

Quod Deus nihil fauit arti Pythoniſſæ.

Num. 23.

Poſtremò obijciebatur nobis authoritas eccleſiæ c. illud & c. nec mirum in cauſa 26. q. 2. & 5. determinantis non fuiſſe verum Samuelem. Sed ad hoc dicit Lyra, quẽ in hac parte ſequuntur Abul. & Dion. quòd ſi quidem hæc eſt eccleſiæ determinatio, ei ſtandum eſt: videtur autem non eſſe determinatio, ſed ſolum opinatio ipſius Gratia-

ni qui ex D. Aug. illam tranſtulit ſententiam, & inter ſacros canones vt ſolet, retulit.

CAEterum explicandum eſt, quidnã ſit quòd vnum Samuelem videns Pythoniſſa, vocem extulit dicens, Deos vidi aſcendentes de terra? Hebræorum communis fuit traditio, referentib. Lyra. Abul. Dio. & Gala. loco citato, quod duo fuerũt, quos Pythoniſſa exuſcitauit, ſcilicet Samuel & Moyſes. Hoc dicit Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid, Quia dicunt, Samuel putabat, poſtremum mundi iam inſtare iudicium: atq; adeò adducere ſecum enixus eſt Moyſem, vt eſſet ſibi teſtis quòd legẽ Dei fideliter obſeruaſſet, quaſi diceret ad Moyſem (vt Rabbi Eleazar, in Petro Galat. ſupra, ex libris Thalmudicis refert.) Forſitan ad iudicium queror: ſurge ergo mecum, nec enim vna dictio eſt in lege abs te ſcripta, quam ego non cõpleuerim. Alij dicũt, hos ſanctos prophetas Moyſem, & Samuelẽ vnà ſurrexiſſe, vt ſimul pro populo Deũ precarentur: & tamen Deũ iratum ob peccata Populi, & Saulis eorum precationibus acquieſcere noluiſſe: vnde Hie. 15. dictũ eſt: Si ſteterint Samuel & Moyſes in cõſpectu ei' no eſt anima mea ad populum iſtum, ſcilicet, ad Saulem & Iſrael. Ita dicit Rabbi Dauid Camhi, vt eum refert Abul. q. 32. ſuper 1. Reg. c. 28.

X. Cur mulier dixit, Deos vidi, &c. cũ ſolũ Samuelem viderit.

Figmẽtum Rabbinorũ.

Aliud figmentum.

Hier 15.

Veruntamen hæc ridicula ſunt, vt multis tradit, & oſtendit Abulen. in Repetitione de Beata Trinitate, quæ ſimul cum paradoxis habetur, nu. 64. 66. & inferius, nam vnus tantum erat quem Saul & pythoniſſa volebant ſuſcitari, & ſacer textus dicit, dixiſſe mulierem, Quem vis vt ſuſcitẽ tibi? & reſpondit Saul, Samuelem ſuſcita mihi. Et facta ſuſcitatione dixit Saul, Qualis eſt forma eius? Intellexit ergo Saul nomine Deorum, quando dixit mulier, Deos vidi, vnum Samuelem: alioqui diceret, Qualis eſt forma eorum. Non

Quòd ſolus Samuel apparuit, probatur.

Hebræi nomine plurali intelligãt ſingulare. eſt certè inſolitũ apud Hebræos, nomine plurali intelligere ſingulare, præcipuè nomine Deorũ, vt ibi, In principio creauit Dij creauit cœlum, & terram. Et conflato vitulo dixit Aaron, Hi ſunt Dij tui, Iſrael, hoc eſt, Deus tuus: nam vnus ſolus erat conflatus vitulus. Et apud Iob 40. dicitur Behemot, quod eſt pluralis numeri apud Hebræos, elephas, de quo infra q.5.poſit. Tandem quod dicitur Samuelem timentem ſe vocari ad iudiciũ, ſecum aduexiſſe patronum Moyſem, puerile eſt & abſurdum, ob decem rationes quas congeſſit Abul. in illa Repetitione vſq; ad num.73. à nu.66. Verum non eſt quòd in re non dubia vtamur rationibus non neceſſarijs. Et hæc de hoc tam celebri, ac difficili teſtimonio.

Geneſ.1

Exod 32.

Iob 40.

ALIA EXEMPLA apparitionum.

XI. Alterũ exẽplũ apparitionum.

Tertium teſtimoniũ pariter, & quartum polliceor breuiter me abſoluturum: quis enim ferre valeat, tam latas longaſque vnius breuis concluſionis probationes? In promptu quidem in hoc tertio teſtimonio quàm plurima erant, quæ producerem ſi à præcedentibus me breuius expediſſem. Ergo breuiter dixerim, aliud illuſtre apparitionum exemplũ eſſe, quod commemorat D. Matth. c. 26. cum recenſens miracula quę in Chriſti paſſione patrata ſunt, dicit: Multa corpora ſanctorum, quæ dormierant, ſurrexerunt, & apparuerunt multis, & introierunt in ſanctam ciuitatem. Circa hoc teſtimonium bipertiti ſunt patres. Quidam quidem exiſtimãt illam fuiſſe propriè mortuorum apparitionem: ita vt ſurrexerint vt apparerent hominibus, & deinde

Matth.26.

An ſancti qui reſurrexerunt cum Chriſto, iterum mortui ſint.

deinde ad loca vnde exierũt,reuerſi ſint. Alij cõtrà exiſtimant veram fuiſſe reſurrectionem in vitam immortalem & ęternam:atque adeo ad loca illa,vnde ſurrexerant,minimè redijſſe: ſed potiùs Chriſtum fuiſſe comitatos in proprijs corporibus,per 40.dierum ſpacium,quibus ante aſcenſionem in hoc mundo moratus eſt. Die autem aſcenſionis ſimul cum Chriſto auolauerũt de hoc mundo,& in æternas cœlorum ſedes conſcenderunt ſimul cum eo. Illis autem 40. diebus cum Chriſto fuerunt in paradiſo terreſtri, vt vult S. Thom.in 3.d.22.q.3.art.2.q.3.ad 3.ſeu alibi.Vide 3. p.q. 55. art. 3. ad 2. Harum ſententiarum priorem tenet Euthym.& Theophylact.& alij duo Theologiæ proceres D.Aug.epiſt.99.& S.Tho.3.p.q.53. ar. 3. ad 2. Poſteriorem verò,quòd reſurrexerint in vitam immortalem nunquam iterum morituri,ſequuti ſunt plures, videlicet,Hier. Amb.Clemens Alexan Orig.Epiphan. Anſel. Chriſtianus Druthmarus.

In paradiſo terreſtri fuit Chriſtus 40 diebus poſt reſurrectionem.

Quòd ſi his poſterioribus nos obijciamus,Iam ergo Chriſtus non eſt primogenitus mortuorũ, non eſt primitiæ dormientium, quandoquidem alij Chriſto priores ſurrexerunt in vitam æternam & immortalem:nam illi reſurrexerunt in ipſo die mortis Chriſti, vt narrat Euangeliſta, Chriſtus verò tertio ſequenti die. Non enim obijcimus de quibuſdam alijs, qui prius quidẽ quã Chriſtus ſurrexerunt,vt ille quem ſuſcitauit Heliſæus, & Lazarus, & adoleſcens filius vnicus viduæ, & alij. Nam hi cum non reſuſcitati fuerint in vitam immortalem, ſed in hanc mortalem, iterum,ſcilicet,morituri & poſt Chriſtum reſurrecturi: iam eorum reſurrectio nihil præiudicat dignitati reſurrectionis Chriſti: nam non dicitur Chriſtus primogenitus, aut primitiæ eorum

Cũ Chriſtus ſit primitiæ dormientiũ cur priores illo aliqui reſuſcitati ſunt.

4.Reg. Ioan.11. Luc.7.

1. Cor.15. Apoc.1.

mortuorum, qui iterum morituri exuſcitati ſunt ſed eorum qui nunquam morituri, & in vitam æternam ſurrexerunt.

Explicatur difficultas.

Huic difficultati communis ſolutio adhæri ſolet, per anticipationem, ſeu occupationem enarratam fuiſſe à ſacro Euangeliſta horum ſanctorũ reſurrectionem, ſimul cum alijs quæ acciderunt in die mortis Chriſti, cum tamen acciderit in die reſurrectionis. Quod ſi ſciſciteris, Quare ergò tã præmaturè & feſtinãter recenſita eſt hæc ſanctorũ reſurrectio? Dicitur, figuram hanc anticipationis familiare eſſe ſcriptorib. tũ ſacris tũ profanis, vt interdũ priùs enarrent quæ poſteriùs contigerunt. Nam poſtquam D. Matthæus ſemel cœpit miracula cõmemorare, quæ per illud tempus paſſionis & mortis Chriſti acciderũt, noluit hoc illuſtre miraculum reſurrectionis mortuorum prætermittere, aut in aliũ locũ remittere, ſed in vnum omnia miracula congerere, quò expeditior deinde eſſet ad reliqua Chriſti geſta enarrãda Sic Geneſ.18. Sarra dicitur eſſe anus & prouectæ ætatis, cum muliebria ei iam fieri deſijſſent: & tamen c.20. pulchritudo eius refertur, quæ Abimelechi oculis accepta fuit. Certè aut illud per anticipationem, aut hoc per recapitulationẽ dictũ eſſe exiſtimant multi, de quorũ numero eſt Martinus Martini, lib.5. ſuarum Hypotypoſeon ca. 1. Quamuis, vt ego conijcio, no[illegible] accuratè: nam nonagenaria adhuc eleganti forma & aſpectu præſtabat, & id ætatis habens placuit Abimelecho. Sunt qui inter figuræ Anticipationis exempla illud ponant ex eodem c.26. Matthæi, quo Iudæ ſuſpendium & interitus enarratur, cũ tamen aliquot deinde poſt dies Iudas diem ſuum obierit, non in ipſa nocte traditionis. Id habent

Anticipatio ſeu anticipatio, figura prolepſis.

Gene 18. & 20.

Sarra nonagenaria erat pulchra.

non

non vulgares ſcriptores ſuper Matth. c. 26. Euthymius, Theophy. & Oecu. ſuper acta c. 1. ex Papia Ioannis Euangeliſtæ diſcipulo: quod idcircò D. Aug. lib. Quæſtionum vet. & no. teſt. q 94. tetigit, ac inſolutum reliquit. Multa de anticipatione & recapitulatione ſuppeditabit exempla D. Augu. in lib. Quæſtionum & loquutionum, tom. 4. Harum rationem tradit D. Greg in Præfatione Moralium c. 1. in hæc verba: ſacra ſcriptura in prioribus ſui partibus ſolet breuiter longè poſt ſecutura perſtringere, dum ſtudet ad alia enuncianda properare. Syluam exemplorum lege apud Martinum lib. 1. Hypotyp. c. 1. Vt itaq; ad thema propoſitum rurſus calamus reuertatur, dixerim hoc ex D. Matthæo mutuatum exemplum, præſertim iuxta interpretamentum D. Auguſt perquàm inſigne eſſe ad mortuorum apparitiones comprobandas.

Iudas laqueo ſuſpē. ſus nō obijt in noſte mortis Chriſti.

QVartum teſtimonium habetur apud librū ſecundum Machabæorum cap 15. vbi Iudæ apparent ſanctus propheta Hieremias, & ſanctus Onias ſacerdos. Apparuit autem Hieremias ætate & gloria mirabilis, vt facer textus habet, & ſecum Oniam ab altero ſeculo reuocatum adducebat. Sed nunquid aliqua poſſunt tergiuerſatione huius apparitionis hiſtoriam hæretici ſubterfugere? Fuitne qui diceret, Hieremiam adhuc diem ſuum non obijſſe, ſicut de Moyſe & Helia fuere qui dicerent? Fuit ſanè Victorinus martyr, qui abhinc mille trecentis fermè annis & ſacrarum ſcripturarum ſtudio, & glorioſi ſanguinis effuſione eccleſiam decorauit, ſuper Apocal. cum incidiſſet in locum illum cap. 11. vbi de duobus teſtibus, tempore Antichriſti futuris, eſt ſermo, dicit, illorum duorum alterum fore ſan-

Quartū exēpl. Hiere. & Onias apparēt Iudæ. 2. Mach. 15.

Opinio quod Hieremias nondū ſit mortuus Apoc 11.

ctum

ctum Hieremiam: non Heliam, Heliſæum, aut Moyſem; quoniam iſti (inquit) mortui ſunt, Hieremiæ autem mors non inuenitur: verbum namque ad eum eſt factum, Prophetam in Gentibus dedi te. Cum autem toto tempore quo vixiſſe creditur, gentibus non prædicauerit, dicendum ſeruari adhuc viuum, vt gentibus prædicet. Ambroſius Ansbertus hanc refert ſententiam & reuerenter eam impugnat ſuper Apoc. c. 11. Sed impugnatione non indiget, nam neq; vmbram habet probabilitatis ſententia Victorini. Huic licèt D. Hieron. lib. de Viris illuſtribus, plus tribuat de eruditione quàm de eloquentia, tamen in Epiſtola ad Magnum Oratorem Romanum etiam eruditionem ei detrahit, dicens. Victorino martyri licèt deſit eruditio, non tamen deeſt eruditionis voluntas. Scio Hieronymum plus nimio taxare ſolitum, & exaggerare antiquorum doctorum lapſus. Quod in eo taxat ex Neotericis Picus Mirandulanus in Apologia pro Origene. Sed valeant hæc. D. etiam Hilar. ſuper Matth. c. 17. Canone 20. hanc Victorini ſententiam procul relegat, de quo videatur Sixtus lib. 6. annot. 346. Fundamentum verò cui nititur Victorinus, leuiſſimum eſt: nam fortè nomine Gentium, cum dicitur Hieremiæ, Prophetam in Gentibus dedi te, ſignificantur ipſi Iudæi, nam 2. Reg. 7. eſt præclariſſimus locus, vbi nomine Gentis Iſraelem intelligi neceſſum eſt. Redemiſti, inquit, ex Aegypto gentem, & Deum eius, vel gentem cum indicibus eius, vt habent alij codices. Hoc eſt, Populum & eius principes. Vel ſic, Redemiſti gentem & Deum eius, id eſt, populum tuum & teipſum, O Deus, redemiſti, qui redemptoris ac redemptionis indigus, & afflictus eſſe videbaris, quam-

Hierem. 1.

Hieronym⁹ acerbè taxat Patres.

Nomine gētis ſignificātur Iudæi.

2. Reg. 7.

quamdiu afflicti & depreſſi ſui erant. Aliæ ſunt huius loci verſiones etiam iuxta vulgatos Latinos, quas referre noſtra nihil intereſt. Alibi etiã ſæpè nomine Gentis intelligitur Iſrael, vt, Faciam te in gentem magnam, ſcilicèt, in populum Iſrael. Et, Duæ gentes ſunt in vtero tuo, quarum tamen altera erat futurus Iſrael. Aut dico, catenus Hieremiam prophetam fuiſſe in Gẽtes, quia de Gentilibus multa prophetauit. Scio hanc apparitionem, imaginariam potiùs quàm veram, & realem fuiſſe, eò quòd inter dormiendum accidit. Sed hoc excuſandum, & explicandum mihi eſt in fine paragraphi ſequentis. Gen. 12.

Ex grauiſſimis antiquorum Patrum libris referuntur nonnullæ apparitiones.

QVinto loco libet quaſdam alias apparitiones mortuorum producere. Sanctus Fœlix confeſſor, cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, apparuit, referente D. Auguſt. lib. de cura pro mortuis agenda c. 15. & ait Augu. id non incertis rumoribus, ſed certis teſtibus fuiſſe proditum. Et c. 17. ibidem tradit, Ioannem Monachũ cuidam religioſæ fœminę apparuiſſe vehementer eum videre cupienti. Ipſemet Aug. Epiſt. 205. ſibi Diuum Hieronymum apparuiſſe teſtatur, & pluribus horis glorioſam ſancti animam ſecum fuiſſe conuerſatam, commemorat. D. Cyrillus Hieroſolymitanus apparitionem etiam eiuſdem D. Hieronymi factam Euſebio Cremonenſi refert,

XIII. Exẽpla alia non fictitia, ſed veriſſima, &c.
1 ex Aug.
Secundum.
Tertium.
4 ex Cyrill.

fert,& perplures alias eiuſdem Diui:& refertur
5. ex Damaſ. inter epiſtolas Aug.Epiſtola 206.D. Damaſcenus in ſermone de defunctis,ait, iuuenem mortuum qui vitæ fuerat diſſolutioris, magiſtro ſuo ſeni miſericordiſſimus animarum amator Deus oſtẽdit.
6. ex ſeuer. ſulpi. Verba ſunt Damaſceni.Seuerus Sulpicius, li. 3.de vita B Martini in Dialogo 2.refert, ipſum D. Martinum, cum adhuc apud viuos ageret, teſtari ſolitum, frequenter ſibi Beatiſſimam Virginem, Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, Diuam
7. ex D.Dio. Agnetem,& Teclam apparere ſolitos.D. Diony. proteſtatus eſt vidiſſe ſe eoſdem Apoſtolos, poſt eorum mortem, ſimul Romam ingredientes, & apparentes multis.Ita refert Dionyſius Cartu.in
8. ex Euſeb. 3 diſt.22.quæſt.6 circa finem.Ruſus Euſebius Cæſarien.lib.6.Hiſt.Eccleſ.c.5. refert, Potamienam Origenis diſcipulam,ſanctam Virginem ac Martyrem, poſt tercium ſui martyrij diem apparuiſſe Baſilidi, & eius capiti coronam impoſuiſſe.
9. ex Nicephoro. Idem refert fere ad verbum Nicephorus lib.5. Hiſto. Eccleſiaſt. cap.7. Idem Nicephorus capit. 17. apparitionem præclariſſimam refert B. virginis,& B.Ioannis Euangeliſtæ,factam Gregorio Neocæſarienſi, cognomento Mirifico. Sed & Apoſtolorum Petri, & Pauli apparitionem Conſtantino factam, memorat idem Nicephorus,
10. ex Conc. Nicæno. lib.7.c.33.quam deinde renouauit Synodus ſecunda Nicæna,quam Græci vocant,ſeptimam Synodum generalem. His accedit alia quam refert li.
11. ex Nicephoro. 17. cap.13.in fine, idem Nicephorus, B. Virginis ad Narſem ducem Iuſtiniani aduerſus Gotthos,
12. ex ſozo. dicens: Dei genetricem manifeſto ei apparuiſſe,cum prælium committendum eſſet. Sozomenus lib.7.Hiſtor.Eccleſiaſt.ca.5. in parua quadam domuncula B. Virgo, & re ipſa, & in ſomnis apparens, multis infortunatis hominibus opem

tulit,

[illegible] Ex quo domuncula illa in illuſtrius templum quam reliqua, quæ in vrbe erant, mutata eſt [illegible] Sozomenus. Sed quo piaculo, poſtquam ſemel [illegible], taceam apparitionem illam, omnibus [illegible] memorandam, eiuſdem Beatiſſimæ Virginis, qua addictiſſimo famulo ſuo Diuo Ilfonſo non ſolùm apparere, ſed cæleſti dono [illegible] dignata eſt. Id habent Sigibertus in Chronico, Iulianus Pomerius Eccleſiæ Toletanæ Diaconus, Rodericus Archiepiſcopus etiam Toletanus, Vaſæus in Chronicis. Sed vtimur in re non dubia teſtibus non neceſſarijs. Quod verò apud Vrbem Cæſarauguſtanam, in ripa fluminis Iberi, in columna marmorea, ipſa virgo apparuerit Apoſtolo Iacobo, habet concors Hiſpanienſium traditio, de quo Petrus Antonius Beuter in Chronico capit. 23. Neque præteriri à me poteſt, quam refert Theodoretus lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 34. apparitionem Ioannis Euangeliſtæ, & Philippi Apoſtoli, Valentiniano Imperatori factam, quam etiam refert Hiſtoria Tripartita libro 9. capitulo 45. Verùm vt mirari deſinant qui hactenùs mirati ſunt, quòd Diui Gregorij Papæ Dialogos præterierim, in quibus complures referuntur mortuorum apparitiones, ſciant tam multas eſſe, vt ego, quas deligerem, vt in meo libro tranſcriberem, prorſus neſciam. Videatur totus eius liber quartus Dialogorum vſque ad cap. 55. vbi ſolennem Iuſti Monachi iam defuncti apparitionem refert. D. [illegible] Ambroſ. Epiſtola 59. ad ſacerdotes, dicit, A[illegible] [illegible]um apparuiſſe, proteſtantem ſe perpetuò [illegible] [illegible]boris ſtipendio iam potiri. De ſanctis etiam Geruaſio & Prothaſio, & Agnete famoſam refert Ambroſ. apparitionem. Et Paulinus de ipſo Ambroſio. Et D. Baſilius de Mamante marty- re, [illegible] per ſomnia potitos nonnullos dicit in ei[illegible]

13. ex Sigeberto, & alijs.

14. ex traditione.

15. ex Theodoreto.

16. ex D. Greg.

17. ex Ambr.

18. ex eod.

19. ex Paulino.

20. ex Baſil.

al. ex Greg. Naz.

vita. D. etiam Greg. Nazianzenus de fratre Cæſario. Et demum apparitionibus pleni ſunt libri antiquorum, ac recentiorum. Ego verò in re grauiſſima nullam recentiorum rationem habendã eſſe putaui: ad veteres proinde accurrens, inde petij quæ ſcripta relinquo. Scio, harum apparitionum quaſdam in ſomnis, & ſecundum apparentiam factas, non fallaciter tamen & illuſoriè cùm diuinæ eſſent, ac præter totam naturæ vim, per Dei potentiam contingerent. Plures verò earum vigilantibus hominibus verè ac realiter factæ ſunt; vt in citatis Doctoribus videre licet. Vtrùm verò animæ ipſæ Diuorum, ſecundùm veram eorum ſubſtantiam, ac realem præſentiam apparuerint: an verò earum nomine vice apparuerint Angeli Deo ita diſponente, hac ſecunda concluſione dirimamus.

XIV.

Quòd ipſæ animæ verè, & ſecundũ ſubſtãtiã apparent: non angeli pro eis.

Secunda concluſio: Apparitiones defunctorum de quibus hactenus diximus, veroſimiliter credendum eſt fieri aliquando ſecundùm veras eorum præſentias: ita vt loco moueantur in quo ſunt apud aliam vitam, vt viuis appareat. Hęc Petro Caniſio lib. 5. de Maria Deipara c. 21. & Matthiæ Feliſio, in Elucidatione primi præcepti, non placent. Nam probabilius exiſtimant, huiuſmodi apparitiones fieri miniſterio Angelorum, quamuis ipſis ſanctis adſcribantur. Inde autem ad id exiſtimandum moti ſunt, quòd D. Auguſt. cum in hanc ſæpè incidiſſet difficultatem, dubius animi hęrere potiùs quàm in alterutram partem propendere viſus eſt. Nam in Epiſt. 102. quæ eſt ad Euodium, planè dubitat. Libro autem de ſpiritu, & anima c. 29. tom. 3. apertiùs exprimit dubitationem ſuam, dicens: Vtrum iſta fiant per eorum præſentiam, aut per Angelos ſuſcipientes eorum perſonam affirmare non audeo. Et

Au. dubitat an appareãt animæ, an verò Angeli pro eis.

deo. Et lib. de Cura pro mortuis agenda. c. 16. Res, inquit, iſta altior eſt quam vt me poſſit attingi, & ideo quid horum duorum ſit, an verò fortaſſis vtrumq; ſit, vt aliquando iſta fiant per ipſam præſentiam Martyrum, aliquando per Angelos ſuſcipientes perſonas Martyrum, diffinire non audeo, mallem à ſcientibus iſta perquirere. Et ſtatim. c. 17. An iſta fiant Dei nutu per Angelicas poteſtates in honorem ſanctorum, ad vtilitatem hominum, illis in ſumma quiete poſitis, & ad alia longè meliora viſa vacantibus ſeorſum à nobis, orantibuſq; pro nobis. Hactenus Auguſt. Fuit qui impudenter, Academiæ nihil affirmantis diſcipulum appellarit Auguſtinum, quod indeciſas multas relinquat quæſtiones. Verùm, qui eius libros introſpexerit, videbit primum humilitatis gratia id eum feciſſe. Secundò, plus commodi; & doctrinę Auguſtinum nobis attuliſſe dubitando, quam innumeri alij diffiniendo; & determinando. Tertiò prudens, ac ſcientiſſimus nonnunquam dubium ſe exhibet Diuus hic Pater noſter; vt ea quæ vtrinque erant opinabilia, & neque ad mores fidelium, neque ad fidem ſpectabant; in ſua probabilitate relinqueret. Tanta enim pollebat authoritate, vt ſi in alterutram ipſe partem vergeret, in eam omnes ſecum duceret, & poſteris opinandi, ac diſputandi ianuam præcluſiſſe videretur. Ergo quamdiu in Diuo hoc Patre nil certi in quæſtione propoſita reperitur, liberum ſuis filijs erit, quam maluerint eligere. Eam itaq; egomet mihi eligo; an id alteri ſuadere poſſim ignorans, quòd verè, & ſecundum ſubſtantiam interdum defunctorum animæ appareant: ita vt locum cœli, ſi in cælo ſint, aut inferni, ſi in inferno, ad breue tempus, & ſtatim redituræ deſerant. Hæc doctrina placuiſſe videtur Abulenſi ſuper

Cur Aug. dubitando, ſæpiſſimè tractat ſcripturam.

Per hoc q̃ animæ appareant, nil eis minuitur de pœna, aut gloria.

Matth. c. 25. q. 508. & q. 752. & S. Thom. in. 4. d. 45. q. 1. art. 1. q. 3. ad. 3. vbi contendunt, per hoc quòd animæ ſiue beatorum, ſiue damnatorum è ſuis receptaculis aliquando exeant, non minui aut augeri eorũ pœnam, aut gloriam. Sed verba S. Tho. ſunt notatu digna. Secundum hoc, inquit, locus animæ cedit in pœna, vel præmium, quod anima afficiatur ex hoc quòd tali loco deputatur, vel gaudendo, vel dolendo: hoc autem gaudium, ſiue hic dolor de hoc quod talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quãdo extra loca prædicta fuerit. Sicut Pontifici cum datur pro honore vt in cathedra ſedeat in Eccleſia, non minuitur eius gloria, quando à cathedra recedit, quia etiam ſi actu ibi non ſedeat, locus tamen ille ſibi deputatus eſt. Hæc S. Thom. quæ plurima animaduerſione digna ſunt. Ergo hæc mihi eſt apparentiſſima ratio, quòd licèt D. Aug. ſuprà dicit, animabus in ſumma quiete poſitis, & ad alia lõgè meliora viſa vacantibus, &c. tamen minimè credendũ eſt, neq; id voluit D. Aug. quòd à quiete turbentur, aut vacare deſinãt Deo animæ beatæ, ex eo quòd cœlo delapſæ ad viuos nonnunquam veniant. Cùm enim perfecta earum quies, & beatitudo in Dei viſione cõſiſtat, illa autem viſio nihilo fiat minor, ex eo quòd appareant: fit ex hac parte nihil obſtare, quin appareant ipſæ præſentia ſua.

Quòd ipſæ animæ appareant, cõformius eſt ſcripturis, & rationi.

Prætereà, hæc mea ſententia conformior ſacræ ſcripturæ, ac hiſtorijs, & rectæ rationi eſſe videtur. Scripturæ quidem: nam de Moyſe pariter, & de Samuele ſatis apertè Matth. 17. & Eccl. 46. dicitur, quòd apparuerint. Eſt autem præſcriptus nobis ſanctorum canon, quòd ſcripturæ verba, vt ſonant ac iacent, intelligi à nobis debent, quamdiu nihil abſurdi ex tali intelligentia ſequitur,

Quid

Quid autem abſurdi ſequatur ex eo quòd verè ac realiter aliquando animæ appareant, nullus dicet. Præterea Hiſtoriarum authoritas non parui, ſed magni pendenda eſt, aſſerentium vel Beatam Virginem, vel D. Petrum aut Paulum apparuiſſe eodem prorſus verborum tenore quo de Angelis, aut dæmonibus id dici ſolet. Rectæ autem rationi ſatis conſonat quòd apparuerint: quia ſi aliquid incommodi ſequeretur ex eo quòd Beatorum animæ loco patriæ, in quo ſunt, moueātur ad terram: planè idem omninò ſequitur ſi Angeli moueantur etiam loco cœli, & ād nos deueniant. At in Angelis nihil obſtat quominùs verè nobis appareant, quantumuis ſemper videant faciem patris qui in cœlis eſt: ergo, cum par ſit ratio, dicamus nihil inferri damni, aut incommodi, & nihil abſurdi ſequi, ex eo quòd animas cœlo moueri, & ad nos perſonaliter, ex peculiari diſpenſatione deuenire, dicamus. Cur verò tam rarò appareant, dubitat & decidit D. Athan. to. 4. q. 13. De quo videndus eſt etiam, q. 11. & q. 33. *Matth. 18.* *Ratio efficax prò eadē.*

Præterea, motum localē repugnare animis ſeparatis, nullus verè dicet: Nam ſi Durandus id dixit, penitus deceptus eſt in. 3. diſtinct. 22. quæſt. 3. Qui adeò mordicùs affirmat, animas à corporibus abiunctas moueri non poſſe, vt neget animā Chriſti verè ad Inferos deſcendiſſe, ſed ſolùm, inquit, deſcendit ſecundùm effectum. Quod dogma veluti erroneum damnant Capreolus, in. 3. diſt. 22. quæſtione vnica. articul. 1. conc. 3. & art. 3. ad argument. contra tertiam conc. Dionyſius eadem diſtinct. quæſt. 6. Franciſcus de Chriſto. qu. 3. de Deſcenſu Chriſti ad inferos, & omnes. Rurſus quòd anima ſeparata virtutem habeat naturalē, vt ſe localiter moueat, probat Abul. ſuper Matt. *Anima ſeparata moueri poteſt localiter.* *Error. Dur. quòd Chriſtus nō propriè deſcendit ad inferos.*

 25. q.

25.q.772. & in Paradox.5.quam nuncupauit de Aquila, à c.174. & infrà, Palude in.4.diſt.44.q.4.art.1.num.15. Soto. d.45. quæſt.1. artic.3. Nam alioqui, eodem loco quò contingit eam de corpore egredi, deberet hærere perpetuò, & alligata permanere tanquam truncus, per totam æternitatem immobilis: quod multùm derogat diuinæ prouidentiæ, ad quam ſpectat dediſſe ſingulis rebus ſuas naturales virtutes & facultates; quibus commodè vitam poſſint agere. Neq; verò contra nos eſt id quod D. Thom.1.p.q.117.art 4. inſinuat, animam non habere niſi vnicum determinatum modum motus: nam planè cum naturam quodam modò duplicem habeat anima, cum eſt in corpore, & cum eſt ab illo ſeiuncta: non eſt inconueniens, quod ſicut alterum habet intelligendi modum cum eſt ſeparata, ita alterum mouendi ſe habeat modum, nimirùm independentem à tempore noſtro, & regulatum per tempus Angelicum, cuius inſtantia poſſunt eſſe immediata: ita vt poſſit in hoc inſtanti anima eſſe in cælo; & in altero ſiue medio tempore, eſſe in terra; ſicut poſſunt Angeli, de quo D. Thom. 1. p. quæſt. 53. art.3.

Anima ſeparata habeat aliū modū mouendi ſe ſcilicet ſicut Angeli.

Obijci tamen poteſt adhuc ab his qui contendunt, animas defunctorum per ſe ipſas non apparere, ſed miniſterio Angelorum: nam D. Thom. 1. part. quæſt.89. art.8. ad.2. & in.4. diſtinct.45. quæſt.1. art.1. q.3. pro indubitato habet, animam ſeparatam intrare corpora & aſſumere illa minimè poſſe, ſiue ſit proprium cadauer, ſiue quodcunq; aliud corpus aut terreum, aut igneum; aereumve, ſiue aqueum: ex eo quòd virtutem motricem anima non habet, niſi determinatam ad certum corpus, vt benè vidit S. Thom.1.p.q.110.art.3.ad.3. & q.117.ar.4. per totum, & de mal.q.16.ar.10.ad.2.

Argu. ex eo quod anima aſſumere, & mouere corpora non poteſt.

Neque

Neque ſolum eſt determinata ad certum corpus, ſed ad certum etiam mouendi modum, ac proinde non vt motor, ſed vt forma proprium mouet corpus. Vnde nec lapillum, nec feſtucam mouere poteſt. Contra verò Angeli, quorum virtutes cum non determinentur per ordinem ad corpus, habent vt corpora quæque obediant eis ad motum localem. Hinc ergo fieri videtur, quando externè ac viſibiliter apparitiones fiunt in corporibus ſiue ſolidis, ſiue aereis & confictis, non eſſe veras animas, ſed potiùs Angelos earum vice ac nomine, qui illa gubernant ac mouent corpora, & in eis ambulant, loquuntur, &c.

Sanè vim argumenti huius effugere non poſſumus. Idcircò, aut ſuffugiendum nobis eſt ad Abulenſ. Matth. 15. quæſtione. 773. dicentem, mouere poſſe animam & aſſumere corpus, vt in eo appareat, & in eo debitas operationes exerceat: non tamen quodcumque corpus, ſed illud quod fuerit debitæ quantitatis & proportionis. Aut recurrendum eſt ad diuinam potentiam: nam cum ſecundùm illam fiant tales animarum apparitiones, congruum etiam eſſe videtur, vt ſecundùm eandem vis, & facultas præſtetur animabus, vt aſſumere corpora aliqua valeant, in quibus moueantur & loquantur: ſicut contigit animabus Samuelis, & Moyſi: de quibus ſuprà ad faſtidium diximus. Certè Sanctus Thom. in. 4. diſtinct. 45. quæſtione. 1. articulo. 1. quæſtio. 3. egregium producit ex Diuo Hieronym. teſtimonium, aduerſus Vigilantium conſcribente, ex quo colligit, ex virtute gloriæ quandam poteſtatem Beatorum animabus conferri, per quam poſſint mirabiliter apparere viuentibus, cùm voluerint. Quamuis an propria voluntate appareant, an verò diuina prius excitæ, dubium eſt, vt bene vidit Abulenſ.

Solutio, quo pacto anima aſſumat corpus.

Animæ nõ cupiunt apparere viuis & quare.

quæſt.75.1.Cùm enim animæ ipſæ abiunctę à corporibus ſint, iam à conditione ſuæ naturæ omnino alienum eſt cum hominibus couerſari. Quod præter D.Athanaſium,quæſt.11.& 13.& D.Auguſt. lib.de cura pro mortuis,cap.13.dicit Ariſt. 1. Eth. ac proinde quantumuis liberas, & expeditas animæ ſanctorum ſe ſentiant, vt quoties allubeſcat, apparere nobis poſſint, id ſanè minimè faciunt,niſi Deo id ſpecialiter prouidente, aut in earum honorem,aut in noſtram vtilitatem.

Inter viuos, & mortuos nullum cõmercium.

Alia ratio pro concl.

Poſtremò,inde mihi fit veriſimile, quòd defunctorum animæ in propria ſubſtantia viuis appareant, quòd vt nos ſpecialiter moneant & adhortentur de proprio ſtatu & ſorte,de pænis,aut præmijs,quibus afficiuntur,ad nos mittuntur:vtque certiores nos reddat de rebus ſiue ad earum ſiue ad noſtri ſtatum attinentibus.Hæc autẽ multò cõmodiùs & expeditiùs fient,ſi ipſæmet, Deo ita diſponente, nobis appareant & loquantur, quàm ſi Angelorum miniſterio id fieret. Mutua enim colloquia, & veras audire & reddere voces,de rebus quæ vtroſq; ſpectant, vt interdum inter viuos & animas apparẽtes factum legimus, niſi ipſæ verè appareant, fieri ſine maioribus incommodis non poteſt.

XV. Quod ex cœlo, inferno, purgatorio, & limbo Patrũ apparuerint animæ.

EX dictis colligo, indiſcriminatim ex omnibus receptaculis animas defunctorum apparuiſſe viuentibus.De cælo quidem nullus dubitat, quod ad viuos ſe quandoq; demiſerint, vt eos de ſua gloria certos reddant, in magnum eorum commodum.De purgatorio etiam faciliùs creditur,inde vt interdum exeant & appareãt, eo quòd aut noſtris indigent præſidijs, aut nos ſuis admonitionibus & exemplis.De inferno autem damnatorum,Soto in 4.d.45.q.1.ar.4.ad.1.Victoria R electione de Magia,n.17. Abul. ſuper. 4 Reg.

Reg.c.4. q. 56. exiſtimant, nunquam ad nos deuenire,eo quòd ſunt perpetuo carceri mancipatæ, Hanc tamen rationem nihilo pendẽtes, dicimus cum eodem Abulen.Matth.25.q.753. & D.Tho.in 4.d.45.q.1.ar.1.q.3.illas etiam interdum apparuiſſe viuis, vt eis per pœnas ſuas terrorem incuterent,quas aut viſibiliter oſtendunt,aut credibiliter referunt. Soli ſunt paruuli, quos de limbo nunquam egredi exiſtimo quoniam neque gloriam habent, cuius illecebra ad virtutis ſtudium nos excitẽt:neq; pœnam, cuius terrore nos à peccatis cohibeant:neq; tandem noſtris ſuffragijs egent, aut aliquem vſum recipere, aut dare nobis apparendo poſſunt,&c. *Paruuli à limbo nunquam apparent.*

Dubium, An Chriſtus poſt Aſcenſionem vnquam apparuerit,de cœlis verè deſcendens in terram.

NVllus exiſtimet velim,ea me conſtrictum eſſe lege, vt in ſingulis diſputationibus priuſquàm ad rē deueniam,immorari in præfationibus ac preambulis debeã.Quod qui exiſtimant,vt exiſtimare deſinant, accipiant abruptam propoſitæ quæſtionis explicationem.

CONcluſio:Saluo ſanctæ matris Eccleſię iudicio,videtur mihi dicendum,quòd Chriſtus Dominus ſecundùm quod homo eſt, inſtar cæterorum defunctorum, aliquando ex æthere ſummo iacentes terras deſpiciens,poſt ſuam glorioſam in cœlos aſcenſionem, ad nos ſe demiſerit, deſcenderitque præſentialiter: ita vt locum *XVI. Concluſio affirmans.*

cum illum conuexi vltimi cœli Empyrei, in quo deſtinatam à patre ſedem habet, deſeruerit ad breue tempus, vt ſeruis ſuis addictiſſimis appareret, in noſtro hoc hemiſpherio ac mundo ſublunari. Quod exemplo & ratione adnitar probare.

Sathan ſæpe apparuit in forma Chriſti
2. Cor. 11.

Priùs tamen admonitos vos eſſe velim, Sathanam, cuius eſt transfigurare ſe in Angelum lucis, ſolitum induere formam & imaginẽ Chriſti Domini, & ſic hominibus apparere, mentiendo ſe Chriſtum eſſe, vt ſic diuinum cultum à ſimplicibus Chriſtianis extorqueat, & ſibi vſurpet. Hoc probemus. Seuerus Sulpicius, ſcriptor grauiſſimus & vetuſtiſſimus, in Vita B. Martini, li. 1. commemorat, apparuiſſe Diabolum venuſtum facie, & veſtitu ſplẽdidum, ſemel & iterum dicentem ad B. Martinum, Martine, quid dubitas credere me eſſe Ieſum Chriſtum? Quòd mendacium rectè dignoſcens Martinus, ſub eleganti forma immanem & truculentam beſtiam ſuboſfecit: nam

Iſaiæ 11.

replet Sanctos ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, & ſpiritus olfactionis: nam ſic habent Hebræa, vbi nos legimus, ſpiritus timoris Domini. Dixitque ad confictum illum Chriſtum: Dominus noſter Ieſus Chriſtus, nõ purpuratum aut diademate renitentem, ſe venturum eſſe prædixit. D. Tho. in 3. Sent. diſt. 9. quæſt. 1. art. 2. quæſt. 6. ad. 3. & ſuper Paulum. 2. ad Corinth. 11. lectio. 3. Marſilius, in 3. Sent. quæſt. 8. art. 2. Dub. 5. Holcoth. diſt. 9. q. 1. artic. 5. principali, Ioan. Ludouicus Viues in Explicatione. 1. præcepti, hoc ipſum pro certo ſup-

Not.

ponunt. Vbi refert Marſilius quendam ſanctum Patrem, qui Diaboli ſibi in ſpecie Chriſti apparenti, reſpondit, ſe nolle videre Chriſtum in hac vita. Idem refert. D. Thom. Quinimò non ſolùm Chriſti, ſed & Dei Opt. Max. ſpeciem plerumque

Diabo-

Diabolus ſibi arrogare conatus eſt. Sic enim ad ſuos, Magnus Pater Antonius loquitur, apud D. Athanaſium, in Vita Antonij: Credite, filioli, vidi aliquando Diabolum celſum corpore, qui ſe Dei virtute & prouidentia auſus eſt dicere: & ait ad me, Quid vis, vt à me tibi donetur, Antoni? At ego totum me in eum Chriſti nomine armatus ingeſſi, & ſtatim ille procerus aſpectu, inter medias manus exoleuit. Hæc Athanaſius. Probandi ergo ſunt ſpiritus vtrum ex Deo ſint. 1. Ioan.

XVII Afferuntur exempla veriſsima apparitionum Chriſti.

EXempla nunc, non ex apocryphis libris petita, ſed ex authêticis producamus, ad probandum quòd verè & re ipſa Chriſtus apparuerit. Principio, ad conuerſionem Pauli perficiendam, quando adhuc ſpirans minarum & cædis, in diſcipulos Chriſti, petebat Damaſcum, Chriſtus verè & realiter deſcendit, vt ipſe dixit. 1. Corinth. 15. & habet expreſſiùs ſacer textus, Actorum. 9. nam ipſe Paulus enumerans teſtimonia reſurrectionis Chriſti, poſtquàm enumerauit alias Chriſti apparitiones factas Apoſtolis, in illo. 40. dierum ſpatio, qui inter aſcenſionem & reſurrectionem Chriſti decurrerunt, ſubdit: Nouiſſimè autem viſus eſt mihi, tanquam abortiuo, videlicet, cum Damaſcum peterem poſt ipſam Chriſti in cœlos aſcenſionem. Et ſanè ſi imaginaria fuiſſet illa viſio, & non vera & realis, vim nô haberet ad probationem eius quod probare Paulus nitebatur: ſcilicèt, veritatem dominicæ reſurrectionis. Vnde Actorum. 9. dixit Ananias ad Paulum, Dominus Ieſus Chriſtus, qui apparuit tibi in via & cæt. Vera ergo fuit apparitio poſt aſcenſionem. Nam quòd Chriſtus tunc non deſcenderit verè, & loco ſuo paulisper motus: ſed quod tantum viſus à Paulo fuerit per expanſionem ac ſciſionem elementorum, & vndecim

1. Cor. 15. Actor. 9.

Probatur quòd re vera, & in propria perſona Chriſtus de cœlo deſcendit ad Paulum.

cœlorum ruptionem, ita vt facultas viſiua Pauli vſq; ad ipſum connexum vndecimi cœli pertingeret,& ibi Chriſtum ſede ſua immotũ videret, omninò eſt imperſuaſibile. Tum quia maius hoc eſſet miraculum, quòd collocutionem mutuam & viſionem nectere poſſent inter ſeſe Chriſtus & Paulus,tam longiſſimis locorum interuallis à ſe ipſis diſtantes,cum tamẽ familiariter colloquuti ſint,& velut de propinquo : tum etiam quia cum Paulus.1. Corinth,15. inter referendas alias Chriſti apparitiones veras, quibus corporaliter inuiſere voluit Apoſtolos ſuos per veram loci mutationem, hanc etiam apparitionem ſibi factam enumeret, dici debet fuiſſe etiam veram & localem mutationem Chriſti.Atque adeò quòd tunc, ſicut & aliàs quando apparuit, locum illum quo nunc continetur, ad breue tempus deſeruerit.

1.Cor.15.

Quòd Matri ſuæ ſæpe etiam Chriſtus poſt aſcenſionem apparuerit.

Ad hæc: Quod Beatiſſimæ Virgini, matri ſuæ dulciſſimæ ac ſanctiſſimæ, hic apud nos mortalem vitam agenti,poſt mortem filij ſui,aliquoties Chriſtus Dominus poſt ſuam in cælos aſcenſionem,apparuerit, pium & rationabile eſt credere.Et Patrum authoritas hoc reddit credibiliſſimum. Diuus Hieronym. in ſermone illo Aſſumptionis,ſiue ille eius ſit author, ſiue Sophronius qui Hieronymo fuit antiquitate ſuppar, & grauitate non impar : rurſus Diuus Damaſcenus in ſermone de Dormitione Deiparæ, Diuus Anſelmus, libro de excellentia Virginis cap.8. Diuus Antoninus. 1. part. hiſtoriar, tit. 6.capit. 5. §. 1. & innumeri alij pro comperto, ac explorato habent Chriſtum occurriſſe ſuæ matri, & ad eam deſcendiſſe in die aſſumptionis eius. Sed & quòd ad eam deuenerit, & eius morti aſtiterit,

rit,propriam ei,ac corporalem præſentiam exhibendo in hora mortis ipſius ſacræ Virginis, certiſſimum mihi videtur.Nec mihi ſoli, ſed & alijs. Nam Nicephorus Calliſtus author grauiſſimus.lib.2. Hiſt.Eccleſ. ca.21. tractans de ijs qui morti B.Virginis aſtiterunt,ſic ait:Deinde cœlitus filius eius cum innumerabili Angelorum exercitu deſcẽdit, animam illius ſanctam prorſus, & diuinam aſſumpturus &c. Et Petri Caniſij antiquis merito annumerandi. lib.5.cap.3.de Maria Deipara,verba ſunt iſta:Iam verò non Apoſtolos tantùm, ſed & Chriſtum ipſum coram illa adfuiſſe, tametſi veteres non affirmarent, tamen & talis filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Chriſtus crebrò adeſſe dignatus fuit,exempla fide digna ſuaderent, & ratio ipſa fidei lumine illuſtrata declararet. Vidit ergo Maria cum in lecto decumberet, Chriſtum Dominum Angelorum ſatellitio circumquaque ſtipatum,& ad ſe ita comiter venientem,vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quòd in amicis illius manibus ſuam eſſet animam depoſitura.Quid verò erit abſurdi,ſi non modò lætiſſimum Chriſti conſpectum, ſed & ſuauiſſimas eius voces hoc loco conſideremus? Hactenus ille.Sanctus etiam Thomas de Villanoua,Magiſter Theologiæ,ac Valentinæ vrbis Archiepiſcopus, in præclaro illo ſacrarum concionum volumine,quod diligenter congeſſit,ac appoſitiſſimè digeſſit Magiſter Petrus Vzeda eiuſdem ordinis noſtri, & in Salmanticenſi Academia publico munere ſacrarum literarum interpres: ille itaque in ſermone de Aſſumptione Beatæ Mariæ, palàm fatetur illo aſſumptionis Virgineæ die, Chriſtum cum omni cæleſti curia de cœlis ad terram deſcendiſſe, ac proprijs manibus ſuſce-

Quòd morti B.Virginis aſtitit Chriſtus in propria perſona.

ſuſcepiſſe matrem : & ad hoc idem adducit D. Hieronym. Idem in ſermone de D. Illephonſo, ſic ait: Exiſtimo & Paulo Apoſtolo filium, & Illephonſo matrem ſpeciale hoc priuilegium contuliſſe, vt verè & viſibiliter per ſe apparere, ante horam mortis dignaretur.

Apparitio Chriſti ad Petrum.

Annumeremus his celebrem illam apparitionem Chriſti B. Petro factam, Romam fugienti, & aliò volenti commigrare. Hanc referunt authores cum primis graues pondere, & multi numero, quorum loca, quoniam ſuperiùs retuli, q. 4. ſcholaſtica. §. 4. nomina tantùm hic commemorabo. Ij ergo ſunt Abdias Apoſtolorum diſcipulus, AEgeſipus eorundem temporum vicinus, Ambroſius, Innocentius, Antoninus, Vualdenſis, Ioachimus Perionius, Iocobatius, Caietanus, Turrecremata, Cordubenſis, Nicolaus Sanderus, Mathias Feliſius, Soto, &c.

Apparitio Chriſti ad Carpum ex D. Dionyſ.

Deinde pergrata eſt & mirabilis hiſtoria illa apparitionis Chriſti B. Carpo factæ, quam recitat D. Dionyſius antiquiſſimus ſcriptor & Pauli diſcipulus, in Epiſtola ad Demophilum monachum: vbi narrat, Carpum, poſt multa, cœlum conſpexiſſe & vidiſſe Chriſtum ſurgentem de cœleſti ſolio, & deſcendentem, vt quibuſdam infortunatis hominibus opem afferret, dicens: Paratus ſum rurſus pro ſalute hominum mortem perpeti &c. Poſt quæ dicit Dionyſ. Hæc ſunt, quæ ego audita vera eſſe credo.

Alia ad B. Martinum, ex Seuero.

Quis porrò in dubium audeat reuocare illuſtre illud, & omnibus ſæculis memorandum miraculum, quo Chriſtus dominus B. Martino adhuc Catechumeno, viſibiliter apparuit, & pallij diſſecti parte veſtitus, repentè deceſſit, illa quidem verba quæ omnium mentibus ſunt altè repoſita, dicens : Martinus adhuc Catechumenus hac

hac me veſte contexuit. Seuerus Sulpicius, in vita S. Martini, inſomnis & noctu, eam apparitionem factam commemorat: ac proinde inſtituto noſtro cui non videtur ſatis deſeruire, recurrat ad præcedentes & ad alias, quas poſt pauca ſubijciam. Interim alias in ſomnis Chriſti apparitiones refert D. Epiph. lib. 1. tom. 2. hæreſ. 30. contra Ebionæos, paulò poſt initium, vbi ſemel & iterum Chriſtum apparuiſſe Ioſepho cuidam, ait. Et ſubdit: hoc mihi Ioſephus palam recitauit, id quod verè dicere poſſum. Hæc Epiph. Adijce eis quàm Socrates, li. 1. Hiſt. Eccl. c. 2. refert Chriſti apparitionem Conſtantino Magno in ſomnis factam. Aliam, niſi fortaſſis eadem eſt, commemorat Sozomenus lib. 1. c. 3. Hiſt. Eccleſiaſt. eidem Conſtantino factam. Eandem Euſebius Cæſarienſis, ſcriptores grauiſſimi, lib. 1. de vita Conſtantini, circa medium. Quinimò Allen. 4. p. quæſt. 53. mem. 4. art. 3. dicit quòd interdum in ſacramento altaris apparuit Chriſtus, ac viſus ab aliquibus ibi eſt. Nam exiſtimat ipſe, quoties miraculosè apparet ibi puer, aut homo, eſſe ipſummet Chriſtum. Tamen tantus vir in hoc deceptus eſt. Vide S. Thom. 3. p. q. 76. art. 8.

Alia ex D. Epiphan.

Alia ad Conſtantinū ex Patribus.

Miraberis, lector, quòd fruſtratim ex hiſtorijs, Chriſti apparitiones hinc inde mendicemus, cum plenus ac integer ſeſe nobis offerat liber Reuelationum ſanctæ Brigidæ, ſeu Brigittæ. In quo tam multæ Chriſti ac B. Virginis referuntur apparitiones, vt totius libri hoc ferè ſolum ſit argumentum. Dubitatum fuit, fateor, olim an veræ eſſent: ſed dubitandi rationes iam prorſus euulſæ ſunt. Turrecrementa S. R. E. Cardinalis, Defenſorium Reuelationum huius ſanctæ conſcripſit: in cuius Prologo, cap. 1. dicit, circa annum 1377. Gregorium X I. commiſiſſe illas reuelationes

Apparitiones Chriſti ad B. Brigittam, expenduntur.

lationes examinandas peritiſſimis;ac circumſpectiſſimis quinq; Cardinalibus, ac quibuſdam Epiſcopis,& Magiſtris Theologis, qui omni examine diligenter præmiſſo;librum omni veritate conſpicuum,& ſanctitate præclarum repererũt. Vrbanus VI.qui ſucceſſit Gregorio, denuò multis alijs Cardinalibus, Epiſcopis, ac Magiſtris examinandum deuoluit librum. Idem fuit eorum iudicium quod aliorum fuerat.Demum Bonifacij. IX. & Martini. V. & Conciliorum Conſtantienſis, & Baſilienſis calculo approbatæ reuelationes illæ ſunt. Vnde Ambroſius Catharinus,lib.4.contrà Caiet. longè poſt medium & Antonius Cordub.lib.1.Quæſtionarij,q.44.in.4. probat.6.concluſ. acriter ſeſe opponunt Caietano,quòd eas irrideat.Vide Petrum Caniſium, l.1. de Maria.c.7.&.10.Ergo Turrecremata in. 4. cap. Prologi,circa medium, & Alphonſus etiam Epiſcopus Giennenſis in Prologo ad librum.8.Reuelationum.ca.5. poſtquam diſtinxerunt tria viſionum genera,corporalis,intellectualis,& imaginariæ,dicunt, Brigittam, cum eſſet paruula, & præſertim cum in extremis ageret, vidiſſe oculis carnis Chriſtum Dominum prope ſe ; diuinas ei conſolationes afferentem . Id etiam habetur lib.7.c.31.Reuel.

Apparitiones Chriſti ad B. Catharinã Senen.

Alterius etiam ſanctiſsimæ mulieris,erga quã indulgentiſſimum ſe ac beneuolentiſſimũ Chriſtus exhibuit,vitam qui ſcripſere, F. Raymundus de Capua Magiſter Generalis Ordinis Prædicatorum,& F.Stephanus Carthuſianus, Prior Ticini,qui eam de facie, ac peculiari conuerſatione nouerunt:referunt (& ita habetur in eius vita; 2,part.cap.6.latiſſimè) huic Diuæ vigilanti, ac ambulanti apparuiſſe ſemel & iterum Chriſtum indutum decore, & amictum lumine ſicut

veſtimen-

veſtimento. Quid ibi actum cum ea fuerit, eò loci legat qui volet. Tandem apud D. Athanaſium in vita B. Antonij, paulò poſt initium, colluctantibus Antonio & Sathana, & tandem Antonio, licèt non impune, vincenti, adfuit Chriſtus. Cui Antonius ex imo pectore trahens longa ſuſpiria, ad viſionem, quæ ei apparuerat, loquebatur dicens. Vbi eras, bone Ieſu, vbi eras? Quare non à principio affuiſti, vt ſanares vulnera mea? Et vox ad eum facta eſt: Antoni, hic eram, ſed expectabã videre certamen tuum. Et quidem hæc Athanaſ. Multa raptim perſtrinxi, exemplorum abundè poſui.

Aliud B. Antonij ex Athan.

Rationum verò, quæ hanc partem ſuadent, illa mihi videtur potiſſima, quæ nititur apparitionibus verbi diuini in veteri teſtamento factis. Sanè vt. q. 1. Poſitiua curſim diximus, communior Patrum ſententia ea eſt, vt eò temporis in propria perſona plerumq;, & non ſemper Angelorum miniſterio, Filius Dei illas apparitiones efficeret in ſpecie ac ſimilitudine, licèt non in vera ſubſtantia hominis, quaſi illis apparitionib. ſe exerceret ad verũ corpus humanum aliquãdo aſſumendũ. Quod ne ceu paradoxon meo capite ortum quiſquã reijciat, hoc definit expreſsè concilium Syrmienſe celebratũ ſub Iulio Papa ante mille ducentos annos, canone 14. Concilii autem verba ſunt iſta: Si quis contra Iacob non filium tanquam hominem luctatum eſſe, ſed ingenitum Deum, aut Patrem eius dixerit, anathema ſit. Luctam hanc dirimere mihi non licet; Quantùm tamen licet colligere ex Gen. 32. & ex Oſe. 12. quãuis Concilium id taceret, & D. Leo Papa in Epiſt. 13. quæ eſt ad Pulcheriam Auguſtam, id expreſsè non diceret, perſpicuum ſit, Verbum ipſum diuinum cum

XVIII. Ratio ſuadens quòd verè Chriſtus apparuerit.

Quòd Iacob cum Deo luctatus eſt, non cum Angelo. Gen. 32. Oſe. 12.

Iacob

Iacob fuiſſe luctatum. Nam vbi habet textus Oſeæ, In fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & confortatus eſt, fleuit & rogauit eum. 70. & Hebraica litera habent, In labore ſuo præualuit Deo. Et quærenti Iacob, Quod eſt nomen tuum? reſpondit ille alius, Cur quæris nomen meum quod eſt mirabile? Nomen autem Admirabilis, proprium eſt Meſſiæ, Iſaiæ 9. Rurſus peracta colluctatione, dixit Iacob, Vidi Dominum facie ad faciem, hoc eſt, mutuò luctatus cum Deo ſum. Item ſacer textus Geneſ. 32. Si cõtra Deum victor fuiſti, quantò magis contra homines præualebis. Erat ergo Deus cum quo manus conſeruit. Tandem, quòd illi inditum tunc temporis nomen eſt Iſrael, quod ſignificat, Qui præualet Deo ac illum vincit, quid innuit niſi Deum eſſe cum quo lucta illa inita fuit? Hoc demùm ſi dixerimus, euitabimus obiecta Lyrani, qui ſuper Oſeam. c. 12. ex Rabbi Salomone refert, cum Iacob luctatum fuiſſe Angelum cuſtodem Eſau, qui vi & lucta conabatur impedire Iacobum, ne tranſiret in terram promiſſionis ad obtinendas benedictiones & primogenita Iſaac, in præiudicium Eſau. Denique quòd verbum diuinum appareret in veteri teſtamento habet Socrates libr. 2. Hiſtor. Eccleſ. cap. 19. habent D. Ambroſ. ad Coloſſ. 1. Tertull. lib. 5. contra Marcion. Clement. 5. Conſt. Apoſt. cap. 19. Euſeb. lib. 5. Demonſt. Euang. ca. 9. & lib. 1. Hiſt. Eccl. cap. 1. Philippus Presbyter, lib. 2. ſuper Iob c. 10. Nicephorus, lib. 1. cap. 2. & Cantacuzenus, Iuſtinus, &c.

Iſaiæ 9.

Geneſ. 32.

Patres tenẽt Chriſtum apparuiſſe Patribus in vet. teſt.

Veruntamen exiſtimandum non eſt, ita eſſe certum quòd verbum diuinum appareret per ſeipſum, & non in perſona Angelorum in veteri teſtamento, vt oppoſitum ſit omninò improbabile. Nam plures etiam ex Patribus cenſent Angelos

gelos eſſe quorum miniſterio illæ apparitiones fiebant. Neque refert quòd concilium Syrmienſe oppoſitum definiſſe videatur: nam ſi ille canon attentè legatur, non decernit, quòd verbum luctatum fuerit cum Iacob, ſed definit, non fuiſſe luctatum Patrem, aut ingenitum Deum, & non filiũ. Aut dico, illud concilium, quamuis cæteris ſanctis & Catholicis cõcilijs circũferatur inſertũ, non eſſe ſatis catholicũ: nec à Catholicis confectum, vtpote quòd æqualitati diuini Verbi cum ſuo Patre, multum detrahat, vt patet ex canone 2. & 25. ipſius concilij. De quo in Relect. infrà.

Ad rem: ſi probabiliter credimus, filium Dei in lege veteri, quæ timoris erat & ſeruitutis, apparuiſſe nonnumquam ſãctis illius ſeculi hominibus, & familiariter & amicè cum eis fuiſſe cõuerſatum; quoniam deliciæ eius erant cum filijs hominum: ſanè in lege gratiæ, quæ amoris eſt & beneuolentiæ non debuit eſſe harum delitiarum defectus, & inopia. Nam licet Euchariſticum ſacramentum præ manibus habeamus, quo perſonam ipſam verbi diuini cum duabus, in quibus ſubſiſtit, naturis, cumque tota gloriæ plenitudine quam in cœlo habet, præſentiſſimum habeamus: & nonnihil incommodi eſſe videatur, quòd locum illum gloriæ, licèt ad breue tempus, deſerat, in quo cum matre ſua, & cum alijs, ſi qui ibi ſunt cum ſuis corporibus, vocaliter & viſibiliter conuerſatur: tamen adhuc multùm decet, vt ſub propria forma viſibilem ad fouendam fidem, & accendendam charitatem, & firmandam ſpem alicuius deditiſſimi & deuotiſſimi famuli ſui, aliquando apparuerit: quod in nullum Cœlicolarum detrimentum cedit. Nam eorum gloria eſſentialis per hoc minimè decreſcit, quæ in

Prou. 8.

Satisfit obiectionibus aduerſariorum.

 viſione

viſione diuinitatis conſiſtit: accidentalis verò, cuius maxima pars in viſione humanitatis Chriſti ſita eſt, ſimiliter non minuitur: cum certò ſciant Beati, breuem illam morulam ac abſentiam, in plurima ac magna prædeſtinatorum, qui in via ſunt, emolumenta reſultare: & ſibi quantocyus reſtituendam eſſe humanitatem illam diuini Verbi, in quam deſiderant Angeli proſpicere, & cuius nos conſortio in æternum fruamur, Amen.

1.Petr.1.

QVÆSTIO
QVINTA POSITIVA.

Circa illud Num. 6. Nouacula non aſcendet ſuper caput Nazaræi.

Et, Vtrùm Chriſtus fuerit inſtituti Nazaræorum?

NIHIL ad ſacrarum ſcripturarum intelligentiam ſpectat, quod non debeat à viro Theologo pertractari. Spectat autem ad diuinam ſcripturam diſputatio de inſtituto & ordine Nazaræorum, præſertim de ritu illo capitis non tondendi: atque adeò id à me præſenti eſt quæſtione tractandum, ſi me, quod hactenus fecit, veſtra attentio dicentem fuerit proſequuta.

Nomen

NOmen Nazaræorum licet iam olim ante legem cœperit in vſu eſſe, ex eo quòd Iacob benedicens filium ſuum Ioſeph, appellauit eum Nazaræum, abſolutè tamen affirmandum eſt, inſtitutum Nazaræorum à Moſaica lege ſumpſiſſe principium. Nam Iacob ſolùm ſecundum etymologiam nominis appellauit Ioſephum nomine Nazaræi: eo quod Nazaræus ſignificat ſeparatum & egregium, aut floridum. De quo permulta dicam in huius quæſtionis parte poſtrema. Ioſeph autem inſigni erat & præſtanti forma, & cæterorum flos & corona fratrum. Vnde Thargum, hoc eſt, Chaldaicus Paraphraſtes, ibi Gen. 49. pro Nazaræo, vertit, ſeparatum à fratribus vel coronatũ. Similiter moribundus Moyſes Deut. 33. totam Ioſeph tribum appellauit Nazaræam. Lex itaq; Nazaræorum à Moyſe cœpit. Ritus eorum traduntur Num. 6. In ſumma hi ſunt: Primò cũ quis voto ſe vellet Deo aſtringere & conſecrare, & ſic in Ordine Nazaræorum aſcribi, nouacula ſuper caput eius non aſcẽdebat, hoc eſt, intõſum caput toto tempore Nazaræatus geſtabat. Secundò, vinum & vuas, ſiue recentes, ſiue paſſas, & acetum, muſtumvè guſtare non debebat. Tertiò, rebus mortuorũ intereſſe vetabatur: idq; tam rigide vt neq; oſſa cadauerũ in agro reperta poſſet tangere, quod tractat Abulenſ. Num. 6. initio, & Iudic. 13. q. 12. & 1. Rega. q. 23. Quinimò ſi quis coram Nazaræo quocumq; pacto moreretur, iam Nazaræus credebatur pollutus: caput proinde ei radebatur, & ſacerdotes eum purgabant, & omnib. diebus, quos in Nazaræato tranſegerat, irritatis & minimè computatis, denuò nutrire comã & ſuũ, vt ſic dicã, nouitiatum incipere cogebatur. Erãt porrò quidam ad breue tẽpus, quidam ad longum, quidam toto ſuæ vitæ tem-

1. Explicatur initium, ac ritus Nazaræorum.

Gen. 49.

Deut. 33.

Num. 6.

pore Nazaræi, pro vt ſe voto quiſque volebat a-ſtringere: nam lege non taxabatur tempus. Nazaræi verò, qui erant perpetui, ad tot ceremonias minimè tenebantur: cuius cauſas ibi tradit Abul. vbi & obſeruat vtriuſq; ſexus homines promiſcuè poſſe in illo ordine cooptari. Patet ex ipſo textu Num. 6. Habebantur Nazaræi tanquam politiores, ac ſuauiorum morum. Thren. 4. Candidiores Nazaræi eius niue, rubicundiores, &cæt. Circa hæc quam plurima cùm iocunda, tum neceſſaria dici poſſent: ſed eam tantùm ego conſtitutionem de capitibus non radendis tractandã aſſumpſi, hanc perſequar.

II. Piloſi in ſcriptura ſunt Dæmones.

PRincipiò, piloſi in ſacra ſcriptura non rectè audiunt Iſa. 13. & 34. inter reliquas beſtias, quæ deſertam & vaſtatam Babylonem habitaturæ erant, enumerantur piloſi: nam textus ſic habet, Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum Dæmonibus: & piloſi ſaltabunt ibi. Et c. 34. Piloſus clamabit alter ad alterum, ibi cubabit Lamia, &c. D. Hieronym. Iſa. 13 dicit: Piloſos ibi vocari ſpectra quædam & ſimulacra Dæmoniorum, horribilibus figuris deformata. Et 70. loco piloſorum, Dæmonia tranſtulerunt. Et Leuit. 17. vbi nos legimus. Non immolabunt vltra victimas Dæmonibus, in Hebræo ad verbum eſt piloſis Et Cyrillus & Procopius idem intelligunt ibi Iſa. 3. & D. Thom. & Hugo & Dionyſ. & omnes. Quamuis Aymo. & Vatab. piloſos ibi dicant eſſe Faunos & Satyros. Sed eodem tendunt.

Iſa. 13 & 34.

Leuit. 17.

Raſi male audiunt in ſcriptura.

Contrà vero per aliud extremum, barbam & capillum radere in malam partem acceptum reperitur: nam primùm id eſſe ſignum laſciniæ & animi mollis & effœminati tradit D. Hieronym. lib. 13. ſuper Ezechielem, capit. 44. & lib. 6. ſuper

Iſa. c.

Iſa.c.15.& lib.3.c.3.Conſentit D. Epiphanius lib. 3 Panarij,& adducit Apoſtolicam conſtitutionem contra eos,qui pilos barbæ ſecant. Secundò, caput & barbam radere,ſignum erat captiuitatis & ſeruitutis, Deuterono.33. De cruore occiſorum, & de captiuitate nudati inimicorum capitis. Vbi Chaldæus: Auferam coronas de capite hoſtis & inimici. Poſuit autem coronam pro coma,quæ pro corona hominibus eſt: vt fortè ibi Ezech.24. Corona tua circumligata ſit tibi, id eſt, comam non radas, quamuis vxor tua animam efflauerit & in morte vxorum radere ſoleant viri capita. Tertiò ſignum mœroris & triſtitiæ raſura eſt ſic Iob,audita filiorum nece,tonſo capite corruit in terram.Et Micheæ 1. Decaluare & tondere ſuper filios deliciarum tuarum, dilata caluitium tuum,ſicut aquila.Et Iſaiæ 22.Vocauit vós dominus ad caluitium,& ecce gaudium, id eſt, ad fletum, & vos ridetis. Quartò tandem ſupplicij & contumeliæ nota erat.Hinc Rex Ammonitarum nuncios Dauid decaluauit. Et, Obiurgaui eos & maledixi & decaluaui.Et Iſa.7. In illa die radet Dominus in nouacula conducta, caput & pilos pedum, & barbam vniuerſam, id eſt, afficiet eos magna triſtitia.Ita in ſcriptura paſſim.

Deut.33. *Ezech 24.* *Iob.1.* *Mich.1.* *Iſa 22.* *2.Par.19.* *2 Eſd 13.* *Iſa 7.*

Hinc per locum ab oppoſitis arguitur, nutrire comam & barbam, ſignum eſſe fortitudinis, libertatis,gloriæ,& lætitiæ. Id ex ſacris promiſcuè,& ex profanis probemus authoribus.D.Ambroſius lib.6.Hexameron, ait: comā eſſe reuerendam in ſenibus,venerādam in ſacerdotibus,terribilem in bellatoribus, decoram in adoleſcētibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata eſt,tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flacceſcit. Et Apuleius apud Cœlium Rhodig.

III. Nutrire comã,& barbam eſt glorioſum,& ſanctum.

dig. lib.10.c.10. Mulier venuſtiſſima ſi capillitio nudetur, licèt Venus ipſa fuerit, licèt cunctis cupidinum donis prædita, & baltheo ſuo cincta, cynnama fragrans, & balſama rorans, ſi calua proceſſerit, placere non poteſt, ne Vulcano quidem ſuo. Ideò Lycurgus, apud eundem Cœlium lib.8.lectio.antiq. c.29. aſſuefaciebat iuuenes vt comam nutrirent: quoniam pulchros quidem, decentiores faceret: deformes verò, terribiliores. Ariſt.etiam lib.1.Rhet.ait: comam eſſe libertatis argumentum, nec enim comantem facile eſt ſeruile opus ſubire. Sic apud Ariſtophanem legimus, Seruus cum ſis, comam nutris. Sane Ouid. rectè,

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Quocirca Clemens Alex.lib.3.Pędag.c.11.locum Pſal.tractās ſic dicit: iam Pſalmographus barbæ
Pſalm 132. coma delectatus, ſicut vnguentum, inquit, quod deſcendit in barbam, barbam Aaronis: cum barbæ conduplicatione decorem laudaſſet, vultum exhilarauit vnguento Domini. Itaque vox barba, per epizeuxin repetita, longitudinem barbæ ſignificat. Quod vero ſequitur de vnguento, quod deſcendit in oram veſtimenti, non intelligas vſque ad inferiorem extremam partem: ſed vſque ad capitium ſeu aperturam veſtis: nam
Exod.28. alluſio eſt ad EXOD.c.28, vbi de hoc Aaronis veſtimento dicitur, In medio eius erit capitium & ora. Quinimò non ſolum multam barbam & comam nutrire, verumetiam per totum corpus pilos & ſetas habere, ſignum eſſe credebatur hominis conſtantis & excellentis. Sic, authore Plinio, li.11.c.37. fortiſſimus ille & ſtrenuus dux Ariſtomenes, qui trecentos ſolus occidit Lacedæmonios,

nios, poſt mortem repertus eſt habere cor villo ſum & hirſutum. Ita dicit paulò poſt medium illius cap. Sed & de Leonide Rege fortiſſimo, idem memorat Plutarchus in Parallelis. Et de Hermogene idem tradit Ludou. Cœli. li. 11. ca. 40. Quod non poteſt lectori non multam admirationem faceſſere. Ergo vt Polyphemus apud Ouid. lib. 13 dicebat. Duces ſtrenui etiā cor da habuerūt villoſa, & pi lis plena.

Barba viros, hirtæq; decent in corpore ſetæ.

Et, vt dicebat Virgilianus paſtor.

Hirſutumq; ſupercilium, prolixaq; barba.

Quocirca quod Magnus Alexand. in funere Epheſtionis amantiſſimi, ſibi, ſuiſque principibus capita & barbas raſit, & equos ſimiliter & mulos totondit, non potuit non eſſe ſupremæ miſeriæ & calamitatis certiſſimum argumētum, Et quod Baruch. 6. ſacerdotes Idolorum ſedebant habentes capita & barbam raſam, meritò execratus Dominus præcepit, Sacerdotes caput ſuum non radant. Et, non attondebitis caput in rotundum, nec barbam radetis, &c. Si verò doctrina hactenus tradita vera eſt, perſpicuum fit, eatenus Nazaræis prohiberi raſuram atq; tonſuram, quatenus fortitudinis & ingenuitatis ac gloriæ inſigne, barbam & comā gererent, vt vel externo hoc ſigno omnem ſeruilitatē exuerent, & ad illuſtria & fortiſſima quæq; geſta perpetranda, calcar ſibi appoſitum exiſtimarent. Alex. equos & mulos totōdit in ſignū triſtitiæ. *Baruch. 6.* *Ezech. 44.* *Leuit. 19.*

HAEc licet non ſolum curioſè, ſed conſtanter etiam & firmiter aſſerta videantur, his tamen quę ſequuntur argumentis validiſſimè quatiuntur. Nam primò, ſi nutrire barbam & comā glorioſum & rectum eſt, cur Nazaręatus cōpleto tempore, raditur ex vi legis Nazaræus? Numer. 6. Nunquid enim qui ſanctè Nazaræatus IIII. Arguitur aduerſus prædicta & defenditur raſura, & tonſura. *Num. 6.*

tus votum abſoluit, hoc ignominię & incommodi reportare debet, vt gloria barbæ, & capillorum priuetur? Secundò. Paulus dixit, Vir ſi comā nutriat, ignominia eſt illi: at Paulus id nequaquam diceret, ſi nutrire comam eſſet honorificū, & decens. Neque verò ſolùm id dixit Paulus, ſed & fecit: nam & Actorum. 21. hortatu Iacobi Apoſtoli, vnà cum alijs Chriſti ſeruis cæſariem ſibi abraſit. Et prius Actor. 18. Priſcilla & Aquila, ſancti homines, ex voto ſibi caput totonderunt. Tertiò, & vbi ſunt ſtatuta Eccleſiæ? vbi laudabilis Eccleſiaſticorum conſuetudo? Vbi Pontificum, & Conciliorum decreta, quibus tonſuræ, raſuræque commendantur, & præcipiuntur? Legat qui volet Epiſtolam Aniceti Papę ad Epiſcopos Galliæ, & Concil. Carthag. 4. c. 44. & Toletanum. 4. canone. 40. & Clementem lib. 1. Conſtitut. Apoſtolicarum. c. 3. & D. Gregorium, libr. 8. Epiſtola 10. quæ eſt ad Glorioſum, & D. Iſidorum lib. 2. dę Officijs Eccleſiæ. cap. 4. & Bedam lib. 5. Hiſt. Anglorum, & alia loca, ſiue Pontificum, ſiue Patrū: & videbit, non ſolùm in laude, verum etiam in præcepto poni raſuras virorum, atque tonſuras. Natura certè (vt verbis vtar Diui Chryſoſtomi ſuper Paulum. 1. ad Corinth. 11.) humano generi etiam in cultu capillorum, dedit præſidentiæ ac ſubiectionis ſymbola. Virum enim iuſſit reſecta coma, libero & adaperto capite, principatus ſignum præ ſe ferre: mulierem verò comam geſtare voluit, veluti quoddam ſubmiſſionis velamē, ac ſeruitutis inſigne. Quartò: Inde conſtat ſanctiſſimam, & iam inueteratam eſſe Eccleſiaſticæ raſurę cōſuetudinē, quòd Hęretici noſtri tēporis pręſertim Magdeburgēſes (tradēte, & diſceptātę contra eos piè & eruditè, Franciſco Turriano, li. 5. pro Epiſtolis decretalibus, cap. 19. & ſuper Clementem

Margin notes: 1. Cor. 11. — Act. 21. — Act. 18. — 3. Argum. — Vſus raſuræ & tonſuræ Eccleſiaſticæ. — 4. Argum. — Hæretici perſequuntur raſuras.

mentem lib.1.Conſtit. Apoſt. c.3. & in fine libri) & Hortenſius quinam Landus in libello hæretico quem attitulauit, de Perſecutione barbarum, hunc morem Eccleſiæ exibilãt & irrident. Quintò tandem, quia omnis laſciuiendi occaſio viris remoueri debet: capillitium autem non modicã laſciuiæ materiam ſubminiſtrat, vt latè in Ludo. Cœli. lib.10.c.10. vbi multa dicit contra capillos ad lenocinij decoré promiſſos, & anxia quadam cura fractos in gradum, & lib.4. cap. 23. notatos, ait, fuiſſe Euboiços, teſte Polluce, quod comam per terga fuſam alerent, qualem fertur Hector habuiſſe. Vnde acceptum adagium eſt: Nullus comatus, qui idem non ſit cynędus. Qua capillorum longitudine delectatos Hiſpanos olim, dixit Catullus, & Martialis etiam ibi. 5. Argum. Capilli laſciuiendi occaſio.

Hiſpanis ego contumax capillis.

Vnde inter politiores Gentiles aliquando etiam in vſu fuit barbam raſitare viris nobilibus, vt videre licet in Aulo Gellio, lib.3.c.4. de quo videndus etiam eſt Tyraquellus, lib. de legibus connubialibus, lege.3. Gloſſæ.1.p.3.num.45. vſque 51. & Eraſmus, lib.4. Apophthegmatum, numer.10. Poſtremò, Quid obeſt ſi fœminæ ipſæ radantur & tondeantur, cùm, referente Lactantio Venerem caluam Romani colebant, eo quod cùm vrbe à Gallis combuſta, iam Capitolium caperetur, ex mulierum capillis tormenta connexu runt, quibus Gallos propulſarent. Plutarch. etiam lib. de Fœnore, refert, Carthaginenſes fœminas aliquando ſibi capillos reſecuiſſe, ad bellicas machinas & funes conficiendos. Sed & Aquilienſes mulieres, authore Iulio Capitolino, in Maximino, tantam ſeruauerunt fidem pro ſenatu ſuo aduerſus Maximinum, vt neruis deficientibus, ca- 6. Argum. Calua Venus. Capilli mulierũ ad tormenta bellica contra hoſtes.

 pillos

pillos ſuos reſectos offerrēt viris, vt ex eis funes necterent ad excutiendas ſagittas.

V. Explicantur hæc argum.

MINIME dubium eſt, quin hæc argumenta efficiant quod intendunt, & multam mihi materiam ſuppetant ad dicendum: quam ego libenter arriperem, niſi ad alia quæ mea diligentia opus habent feſtinarē. Duobus itaq; dictis meū in hac cauſa iudiciū proferā.

Quòd radere, aut non radere vel tondere nec eſt bonum, nec malū, ſecundum ſe.

Primum eſt, materiam hanc de radendis, ſeu nutriendis capillis de genere earum eſſe, quas Theologi vocant nō intrinſecè bonas aut malas: ſed potiùs indifferentes. Ex quo fit vt hoc loco & tempore, aut hoc etiam fine & intentione, malū ſit barbam & comam vellere, quod tamen variatis hiſce circumſtantijs bonum erit. Non eſt inſolitum in ſcriptura, res aliquas nunc in bonā, nūc in malam partem promiſcuè vſurpari, iuxtà varias rationes & proprietates, quæ in rebus illis conſiderari poſſunt.

Not. Hæc exempla.

Hoc illuſtremus exemplis. Lapis in ſcriptura, in bonam partem interdum capitur, vt cum ſignificat Chriſtum: & in malam, cum lapideos homines repręſentat. Ita Heron. ſuper Abdiam, & Greg. 18. Moralium ca. 20. Sol etiam iam in bonū, vt Sapient. 2. Sol iuſtitiæ non eſt ortus nobis, & Micheæ. 4. Iam vero in malum, vt Marci. 14. ſemina verbi Dei orto ſole aruerūt. Ita D. Greg. hom. 19. in Ezechielem, & Luſius Legionen. in caput. 5. Canti. ibi: Quia decolorauit me ſol. Sol, inquit, hoc loco eſt vis illa ignea malæ concupiſcentiæ noſtris ſenſibus indita. Præterea Cedrus iam in bonam partem, quia immarceſſibilis & odorata eſt, iam in malam, quia ſterilis eſt & inflexibilis, Ex Euthymio ſuper Pſal. 28.

Sap. 2. Mich. 4. Marc. 14. Cant. 5.

Excuſantur prolixę bar-

Ad hunc modum: Nutrire barbam & capillos etiam in modum horrentis & ſetoſi apri, vt nutrie-

trierunt Sancti Eremicolæ, in bonam partem ca- pi potuit, quatenùs non tamen erat & ſignum a- nimi ſancti deſpicientis ornatum ſæculi, & o- mnem culturæ exterioris ſpeciem. Contrà verò totum caput & barbam abradere, in bonam et- iam partem verti poteſt, vt ſcilicet, tradente Be- da, in Comment. ſuper Eſdram, ſit ſignum humi- litatis. Hinc & viri & fœminæ religioni ſeſe de- dêtes, omnem capillorum gloriam deponunt & abijciunt. Cùm enim raſuræ huiuſmodi, ſigna o- lim eſſent ſeruitutis & ignominiæ, iam religio- ſi nudantes & radentes capita & barbas, ignomi- nia & probro ſe afficiunt. Rurſus, mediocris bar- bæ & capillorum modus, vt ab extremo piloſo- rum & nudatorum vſu declinaret, & nunc & o- lim placuit multis regionibus probè inſtitutis. Sic de inſigni illo Scipione, Silius Italicus ceci- nit lib. 8. Punicorum;

bæ, & Cæſa- ries.

Raſura ex- cuſatur.

Mediocris tonſura lau- datur.

Scipio Afric.

Martia frons, facileſque comæ, nec ponè retrorſum Cæſaries breuior, &c.

Hanc mediocritatem commendauit Martia- lis, libr. 2.

Pectere te nolim, ſed nec turbare capillos,
Splendida ſit, nolo, ſordida, nolo, cutis.
Nec tibi mitrarum, nec ſit tibi barba reorum,
Nolo virum nimiùm, Pannice, nolo parùm.

Demum modus alter deſpiciendi prorſus omnẽ capillorũ curã, placuit viris grauiſſimis, Et hæc cauſa eſt, iuxta Dion. Carth. Iud. 13, ar. 22. & 1. Reg. 1. ar. 11. ob quã Nazaræi nõ erãt tõdendi: AElianus enim l. 8. de varia hiſt. refert Alex. Magnum, fortẽ illum & famigeratiſſimum Principem, abſq; ali- qua cura, capillos diſiectos & cõfuſos geſtare ſo- litum.

Neglectus totalis ca- pillorum etiam lau- datur.

Alex. Mag.

litum. Ab incomptis etiam capillis laudat Catonem Horatius lib. 2. Ode. 15. Quem ſequutus Lucanus, de eodem ait:

Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem.

Et mox.

Intonſos rigidam in frontem deſcendere crines,
Paſſus erat, &c.

Iulius Cæſar barbam penitus radebat.

Ab hoc ipſo M. Curium laudat idem Horatius, libr. 1. Carm. Ode. 12. Quam ſecus Iulius Cæſar, de quo memoriæ prodidit Suetonius in eius vita, ea moroſitate, ac diligentia raſiſſe barbam, vt pilos etiam pertenues velleret. Otho adhuc delicatiùs, quotidiè ſibi faciem raſitabit, ac panno madido liniebat. idque fecit à tempore pubertatis, ne barbatus vnquam eſſet: ſed ſemper imberbis inſtar fœminarum. De quibus diligenter, vt ſolet, loquutus eſt Sixtus Sen. l. 5. Biblioth. annot. 244.

VI. Vnuſquiſq; in raſura, & tonſura ſequi debet morem ſuorum.

ALterum eſt, teneri vnumquemque morem ſuæ regionis, & eorum, quibuſcum cõuerſatur, & maiorum præcepta hac in parte ſeruare. Hinc enim multam petijt D. Hieronymus laudem Nepotiano, in Epiſt. ad Heliodorũ, quod in cultu morem ſequeretur ſuæ prouinciæ. Et Gloſ. in c. ſi quis virorum. 30. d. & in c. 1. 31. q. 4. In veſtibus, inquit, & ornatu inſpicienda regionis eſt conſuetudo. Quam ſanctè autem, quàm conſultò, & matura deliberatione Pontifices, Concilia, Patres, Religiones, ac peculiares Eccleſiæ, & Ordines, modos tonſuræ faciendæ, aut nutriendæ radendævé barbæ ſeruauerint, ac ſeruari inſtituerint: & vnde in Eccleſia Romana mos radendi caput ſupernè in forma ſphærica: & relinquendi capillorum ſertum in modum

coronæ

coronæ temporibus circumductum, inoleuerit: non mei eſt muneris examinare, remitto vos ad Iſidorum, Bedam, Turrianum, Sixtum locis commemoratis. Et hinc facile eſt elicere ſolutionem eorum argumentorum, quæ ſuprà poſuimus: vno excepto, quod nos propiùs reſpicit, & non contemnendam habet difficultatem.

VII. Cur poſt Nazaræatū iubetur Nazaræus radi & tonderi. Gētiles immolebāt capillos Diis.

EXplicandum ergo eſt quid ſibi velit, quod tempore Nazaræatus non erat tondendus, aut radendus Nazarenus: at illo finito tempore & tonderi & radi præcipiebatur. Sciendum eſt, quod olim Nazaræis, nutrire comam erat præceptum & vſitatum, ea ratione, vt, ſcilicèt, longè abeſſent à ſuperſtitione vicinarum gentium, quarum ſacerdotes raſo capite immolabant idolis, Quod dicunt D. Theodoret. q. 28. in Leuit. & D. Cyril. in Leuit. Lyran. Eugub. Oleaſt. Caiet. & omnes ſuper lib. Num. cap. 6. Verum eſt tamen quod Eugubinus ablegare hanc doctrinam conatur, nam dicit nihil religionis Hebrços à Gentilibus didiciſſe, imò multum Gentiles ab Hebræis. Sed quidquid de hoc ſit, ſanè de ſacerdotibus Gentilium, in Epiſtola Hieremiæ, quæ habetur Baruch. c. 6. dicitur, Sacerdotes ſedent habentes capita & barbam raſam. Quin imò, vt D. Cyrillus quem etiam allegant Eugubinus & Oleaſter ſuper Num. 6. ait: Gentilium mos erat comas capitis ſui Dijs immolare & offerre: & ideò Moyſes cum intelligeret, Hebræos non facilè deponere poſſe errores quos in Ægypto imbibiſſent, iuſſit, vt qui ſacris ſeruire debebant, caput & barbam non tonderent: certè vt eis occaſionem prçriperet ſuperſtitiones faciendi & immolandi ſuas comas. Et ideò Leuit. 19. hoc præceptum ſimul iniungitur cum alijs ad ſuperſtitiones attinentibus. Non augurabimini, neque obſeruabitis ſomnia,

Baruch 6. Sacerdotes Gentilium raſo capite immolabant.

Leuit. 19.

nia,neq; in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, & ſuper mortuo ne incidatis carnes veſtras: nec figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis. Hoc eſt,nihil ſuperſtitioſum faciatis, quorum vnum eſt comam & barbam radere, videlicet,ad offerendam eam Dæmonibus, vt faciebant AEgyptij. Hoc etiam habet Theodoretus in Leui.quæſt.28. At verò completo Nazaræatus tempore, cùm iam homo à ſacratiori illo inſtituto ſecedebat,præcipiebatur, vt more cæterorum ſecularium ac ſacerdorum capillos tonderet.Verùm propter periculum immolãdi Dæmonijs capillos euulſos,ſtatutum erat lege, vt ipſa Cæſaries & capilli, qui creuerant toto illo Nazaræatus tempore, offerrentur Domino. Igitur, vt tota amputaretur occaſiò ſuperſtitionis viris ſanctioribus,lege ſancitum erat, vt non raderent capita, & cum raſiſſent, offerrent pilos Deo, in igne ſcilicet, diuinorum ſacrificiorum exurendos.

Capilli Nazaræorum cremandi. *Num.6.*

VII. Quòd primitias barbæ Gentiles Dijs immolabant.

VErùm non erit abs re, ex profanis etiam authoribus comprobare, quod ſolerent Gentiles cæſaries ſuas idolis offerre. Nam Suetonius in Nerone,ſic ait: Nero inter buthyſiæ apparatum barbam primam poſuit,conditam in auream pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam,Capitolio conſecrauit. Martialis de quodam alio,dixit:

Conſilium formæ ſpeculum,dulceſq; capillos
Pergameo poſuit,dona ſacrata,Deo.

Potiſſimum verò cum primo quis pubertatis annos incipiens,pubeſceret,& primo barbam tonderet,illam primam barbam abſciſſam Dijs offerebat. Vigebat, inquit, Plutarch. in Theſeo, illis temporibus conſuetudo, vt qui ex ephebis

Achilles, & Theſeus pri

bis exceſſiſſent, delati in Delphos, de comis Deo primitias darent: Acceſſit Theſeus in Delphos, & anteriorem capitis partem ſolam abraſit, &c. Et Achilles apud Homerum non tantùm ſuç barbæ primitias, ſed & aliam dono dedit Dijs, vt etiam tradit Cœlius lib. 4. c. 22. vbi & dicit, Fluminib. & Apollini ſolitas eſſe dicari barbas, id eſt, aquæ & ſoli, eo argumēto, quod ex humecta feruidaque natura conſtant animantium incrementa. Et præallegatus Martialis loquens de illo liberto Domitiani, qui Æſculapio, in aurea pyxide reconditos crines miſit, dicit: mam barbā Dijs obtulerunt.

Accipe laudatos, iuuenis Phebeie, crines
Quos tibi Cæſareus donat habere puer.

Eius etiam conſuetudinis meminit Iuuen. ſat. 3.

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus &c.

Vnde omnes Patrum, præſertim Diui Hieronymi authoritates, initio allegatæ, perfacilem habent iam interpretationem, nā cum tonſuram & raſuram prohibere videntur, ſolùm prohibent peruerſam animi intentionem eorum, qui ſuperſtitionis gratia ad imitationem Gentilium ſacerdotum, barbam radebant. Vnde Theodoretus ſuper Leuit. quæſt. 28. expendens omnes illas ſuperſtitiones, quæ Leuit. capit. 19. enumerantur, de quibus ſuprà, ſic ait. Moris eſt apud Græcos, in pueris capillorum extremitates non attondere, ſed ſinere capillos promitti: & aliquanto poſt tempore eos Dæmonibus dedicare. Conſueuerant etiam radere barbam, cum aliquem elugerent: & genas incidere in honorem defunctorum, nec non aliquas corporis partes acu perforabant: & nigro veſtiebantur, VIII. In tonſura ac raſura inſpiciendam eſt ad intentionē, & animum &c.

bantur, in reuerentiam Dæmonum. Hæc Theod. Quod vero ad ſuperſtitiones attineat, id quod ibi dicitur, Leuit. 19. Non attondebitis comam in rotundum, tractat doctè, vt cætera Caiet. ibi ſuper Leuit. dicens: Iuxta Hebræum habetur, Non facietis circumgyrare angulum capitis veſtri, Nihil dicitur de tonſione, ſed de gyratione: & crediderim inhiberi ſuperſtitionem ſertorum, qua gyrabantur capita celebrantium ſacra Deorum. Coronati enim circulo hederæ ſacra Bacchi celebrabant, vt refert liber Machabæorum. Nec radetis barbam. Hebraicè, & non facies deſtruere angulum barbæ tuæ. Inhibetur ad literam totalis raſio angulorum barbæ: & appellantur anguli barbæ, vt Hebræi teſtantur, ſupremæ partes barbæ, quæ iunguntur temporibus: Et vſq; hodie Hebræi piloſos ſeruãt hos angulos, quamuis reliquum barbæ radãt. Et hæc quidem de prima quæſtionis parte, dicta ſint.

Leuit. 19. Superſtitiones gentiliũ ex capillitio.

Machab.

Dubium, An Chriſtus Dominus fuerit inſtituti Nazaræorum.

REm multis plenam ſcrupulis explanandam aggredior: quod ſi fecero, vereor ne pro gratia calumniam ſim reportaturus. Nam talis merces hoc ſæculo proponitur, his qui nouum aliquod, & inſolitum indiſciplinis afferunt.

IX. *Tribus modis ſtat Chriſtũ dici Nazaræum.*

ERgo, tribus modis ſtat Chriſtum appellari Nazaræum. Primo, propter patriam Nazareth, à qua oriundus erat. Secundo, propter etymolo-

etymologiam nominis. Tertiò, propter inſtitutum ac ritum illorum religioſorum, quos ſub nomine Nazaræorum inſtituit Moyſes. Et quidē, quòd Chriſtus primis duobus modis fuerit Nazaræus, extra controuerſiā poſitū eſt, nõ ita tertio. Andreas Oſiander in annotationib. ad librū primū in Harmoniam Euangelicam, blaſphemos eos appellabat, qui Chriſtum annumerant inter legales illos Nazaræos, de quibus Num. 6. Cuius ratio ea eſt; quia tota illa Nazaræorum diſciplina, ad domandam per inediam & aſperitatem, carnem, à Deo inſtituta, & ab hominibus ſuſcepta fuit. Vnde hoſtiam pro peccato offerens Nazaræus ibi Num. 6. peccatorem ſe eſſe fatebatur. Chriſtus autem nec aſperitate vitæ ad ſuperandam carnem, nec ſacrificijs ad eluendum peccatum, indigebat: non ergo eſſe potuit Nazaræus. Hoc fere etiam eſt argumentum Sylu. in Roſa Aur. Tract. 3. q. 13. ſuper Euang. Præterea, quia circa Chriſti tempora, non eſt ſimile veri conſiſtere adhuc ordinem illum Nazaræorum, ſed locum illorum ac vicem obtinuerant Phariſæi, Sadducæi &c. quos Chriſto non erat inſolens, ſed ſatis vſitatum exprobrare & reprehendere: tãtùm abeſt vt inſtituti illorum eſſet ſectator. Has duas cauſas ac rationes examinare ego inferiùs ad calcem quæſtionis debeo. Tertiam proinde apponamus.

Prima ratio ob quā Christus nō fuit de ordine Nazaræorum.

Num. 6.

Secunda.

Tertiò itaque probatur Chriſtum non fuiſſe de illis Nazaræis; quia, vt ad calcem etiam quæſtionis paulò fuſius diſceptabo, ſecundùm hiſtoriam, aliquem Nazaræorum ritum obſeruaſſe Chriſtum, non perhibent Euangeliſtæ. imò his oppoſita ſemper fecit, vt bibere vinum, aſſiſtere mortuis, &c. At ſi de illorum ſecta eſſet, ſecus faceret. Quartò, quia neutiquā expediebat, vt ſingu-

Tertia.

Quarta.

 larem

larem viuendi normam & ritum Chriſtus haberet, qui generaliter omnium futurus erat dux & doctor: qui non ſolùm verbo doceret, ſed opere & exemplo imitandum ſe exhiberet. Quintò, quia ex tam multis ſcriptoribus, qui de Chriſti geſtis loquuntur, auſim dicere & perſanctè iurare, nullum prorſus eſſe, qui id dixerit nec quidem inſinuauerit: tàm multos namque hac in parte conſului. De quo in fine huius. q. At ſi de horum legalium Nazaræorum numero Chriſtus fuiſſet, non ſolùm non latuiſſet ſcriptores catholicos, verùm & ipſi Euangeliſtæ tradidiſſent.

Quinta.

X. *Probatur efficaciùs quod Chriſtus non fuerit de illis legalibus Nazaræis.*

AD nominis etymon accurramus, vt inde perſpicuum fiat, Chriſtum aliter fuiſſe Nazaræum, quam fuerint illi. Sanè Nazaræus, vt Chriſto tribuitur, nomen eſt omnino diuerſum à nomine Nazaræorum, quo illi legales inſigniti erant. Nam cum vox Nazaræi poſſit Hebraice ſcribi per Zain aut per Tſade: ſi per Zain ſcribatur, ſignificat Nazaræos illos; ſi per Zade, vel Tſade, ſignificat Chriſtum. Quod triplici irrefragabili argumento conſtat. Primo, quia Sanctes Pagninus, & Stephanus Salazarius teſtes oculati ſunt, titulum Crucis Chriſti, qui nunc habetur Romæ, in Æde ſanctæ Crucis in Hieruſalem, habere nomen Nazaræi per Tſade, ſeu Tſadic, licèt id negent alij, Rodericus Yepenſis Hieronymianus, in Deſcriptione Palæſtinæ, & peregrinatione Chriſti: & Leo Caſtrenſis ſuper Iſa. c. 11. Sed verè in ipſo Euangelio D. Matthæi, quod nunc temporis Hebraicè adſeruatur, per Tſade habetur ſcriptum nomen Nazaræi. Ego propterea Pagnino, & Salazario aſſentior. Præterea, quia ſatis dilucidè ipſe D. Matth. c. 2. ſignificauit, Chriſtū eò dici Nazarenum, non quia eſſet de illis Nazaræis

Chriſtus Nazaræus per Tſadic, non per Zain.

Titulus Crucis Chriſti.

per

per Zain, ſed quia de oppido Nazareth eſſet ipſe, ac parentes eius. Nazareth autem, cuius ad librũ Ioſue, dicunt aliqui fieri mentionem, per eandem literam Tſadic ſcribitur, ſcilicet, Haſor, vel Henaſor, quæ Hebraicè eſt Nazor, vel Natſor, ſiue etiam Naſor: nam Tſadic ſeu Tſade Hebræum omnibus illis modis Latinè ſcribi poteſt, nempe per Z. vel Tſ, vel S. Rurſus D. Hiero. quem communiter ſequuntur cæteri, in illo loco Matth. 2. Et veniens habitauit in Nazareth, vt adimpleretur quod dictũ eſt per Prophetas, Quoniam Nazaræus vocabitur (licet ad alia etiã ſcripturæ loca credat fieri alluſionem, à D. Matth.) tamẽ particulariter exiſtimat, hoc teſtimonium d[illegible]mpſiſſe D. Matth. ex Iſaiæ c. 11. vbi dicitur, Egredietur virga de radice Ieſſe, & Nazaræus (ſic enim habent Hebraica) de radice eius aſcendet. Quòd etiam aiunt plures alij, quos infrà referã. In illo autem loco Iſaiæ, de Meſſia loqui Prophetam ad literã, patet ex Paraphraſi Chaldaica, quę ibi ſic habet: Egredietur Rex de filijs Iſa. & Chriſtus de filijs filiorum eius creſcet. Quòd verò ibi Nazaræus ſcriptum ſit per Tſadic, patet ex voce Hebræa, Netſer, vel Nezer, quæ ibi habetur. Erat itaque Chriſtus aliter Nazaræus, quàm illi legales eſſent.

Matth. 2.

Iſaiæ 11.

Non eo inficias id nomen etiam ſecundum etymologiam nominis Nazaræi, ſcripti per Zain, vt tribuebatur illis legalibus, conuenire etiã Chriſto: nam Nazer, vel Nezir per Zain, ſignificat ſanctum, & ſeparatum & conſecratum Domino: Chriſtum autem ſanctum futurum, vniuerſæ ſcripturæ habent, præſertim Dan. 9. & Lucæ. 1. Et idem nomen ſi, vt dicebat Oſiander, ſignificet quidquid ſponte ſua creſcit, vt eſt in homine

Chriſtũ etiã dici Nazaræum per Zain, id eſt, ſanctum, & cõſecratum Deo.

Dan. 9.

Luc. 1.

 mine

mine barba & cæſaries, in agro gramina, herba, &c. aut quidquid omnino abſq; cultura prouenit: nam dicit ille, idcirco religioſos illos dici Nazaræos, quod barbam & cæſariem ſponte creſcentem haberent: profectò ratio non deeſt, vt Chriſto nomen illud tribuatur, qui abſq; cultura aliqua ex vtero Virginis ſponte creuit; quaſi virgultum de terra ſitienti. Nihilominus tamen quadrantior expoſitio, & non omninò diuerſa, ea erit, vt dictus ſit Chriſtus Nazaræus, non à nomine Nezir, per Zain, ſed à radice Netſer per Tſadic. Netſer autem florem, germen, fructumve ſignificat: Chriſtum autem appellari germen nõ mihi probatu difficile eſt: nam Zachar. 6. ſic habet textus Hebraicus, Ecce vir, Germen nomen eius. Et. cap. 3. Ecce ego adducam ſeruum meum, Germen. Et Iſa. 4. Erit germen Domini in magnificentia. Et Iſa. 13. & 33. idem.

Iſaia. 53.

Zach 3. & 6
Iſaia 4. 13 & 33.

Nazaræus per Tſadic, ſignificat, florem, germẽ, cuſtodẽ, & vaſtatorem.

Plura adhuc latent in nomine Netſer, per Tſadic: nam, vt habet Pagninus, in Theſauro, & obſeruauit Paulus de Palacio, Matth. 2. in fine, & Stephanus de Salazar, in Genealogia Saluatoris, nomen Netſer ſignificat etiam cuſtodire, & deuaſtare, ſeu prędari: Chriſto autem nomen cuſtodis, & deprædantis iam pridem inditum eſt, apud Iſa. 8. Voca nomen eius, ſpolia, prædare. Et apud Iob. cap. 7. Quid faciam tibi, ô cuſtos hominum? Quibus locis verti poteſt, cuſtos, deuaſtator, ſeu Nazaræus. Hic itaque omnibus modis Chriſtus dici habet Nazaræus, non verò illo altero modo, quaſi eſſet de inſtituto Nazaræorum. Quòd Græcanicæ etiam ſcripturæ cõmonſtrant: nam, vt refert Ianſenius, in Concordia, c. 11. quod ego per tempus inquirere diligenter non valeo, cum nomen Nazaræi tribuitur religioſis illis conſecratis ac ſeparatis, ſcribitur cum litera A. in

Iſaia 8. Iob 7.

in medio: ſic, Nazaræus: cum vero de Chriſto dicitur, ſcribitur per O mega, in medio, ſic, Nazoræus. Vt patet Matth. 2. & 6. & Ioan. 18. & 19. & Lucæ 18. & Actor. 2. Solus Marcus Latinos imitatus, ſcribit Chriſtum, Nazaræum, per A. Ita dicit Ianſenius. Chriſtus Nazoræus, potius quã Nazaræus.

Ex ijs confracti penitùs manent conatus Hieronymi de la Rua Tolet. recentiſſimi ſcriptoris, Controuerſia. 4. Poſitiua, aduerſus Syxtum Senenſem, & Leonis Caſtrenſis, ſuper Iſa. 11. aduerſus Pagninum, quaſi ſoli Pagninus & Sixtus eſſent huius aſſertores ſententiæ, & non potiùs D. Hieronym. & alij innumeri, quorum Catalogum in fine. §. 11. recenſebo. Contendunt itaque Rua, & Caſtrenſis, Chriſtum nequaquam dici Nazaręum per Tſadic. ſed per Zain. Quod quidem, mea ſententia, ipſi non probant: nam quamuis probent id quod probatione non indigebat, (tàm in confeſſo eſt apud omnes) Chriſtum ſecundùm rem eſſe Nazarçum per Zain, id eſt, eſſe ſeparatum aut conſecratum Deo: non inde fit eius agnomen eſſe Nazaræum per Zain & non per Tſadic. Imò crediderim, licet vtroque modo ſit Chriſtus Nazaræus, appellari tamen altero tantùm modò, nimirum per Tſadic, vt conſonet patriæ, dictæ Nazareth, per Tſadic, & diſſonet à ritu illo Nazaręorum, quorum nomen ſcribebatur per Zain, & quorum inſtituti Chriſtus non fuit, vt iam vidimus, & videbimus apertius ſtatim: vtq; tandem conſonet locis illis, ex quibus deſumpſiſſe. D. Matth. creditur teſtimonium illud quod retulit Matt. 2. Sic explicandus eſt Aug. Eug. ſuper Num. c. 6. initio.

IAm nullus dubitandi locus relinquitur, in re de qua eruditi vehementer addubitarunt: quinam, ſcilicèt, ſint illi Prophetæ, quos alle- XI. Qui ſint illi prophetæ, ex quib' D.

 gat

litum. Ab incomptis etiam capillis laudat Catonem Horatius lib. 2. Ode. 15. Quem ſequutus Lucanus, de eodem ait:

Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem.

Et mox.

Intonſos rigidam in frontem deſcendere crines,
Paſſus erat, &c.

Iulius Cæſar barbam penitus radebat.

Ab hoc ipſo M. Curium laudat idem Horatius, libr. 1. Carm. Ode. 12. Quam ſecus Iulius Cæſar, de quo memoriæ prodidit Suetonius in eius vita, ea moroſitate, ac diligentia raſiſſe barbam, vt pilos etiam pertenues velleret. Otho adhuc delicatiùs, quotidiè ſibi faciem raſitabit, ac panno madido liniebat. idque fecit à tempore pubertatis, ne barbatus vnquam eſſet: ſed ſemper imberbis inſtar fœminarum. De quibus diligenter, vt ſolet, loquutus eſt Sixtus Sen. l. 5. Biblioth. annot. 244.

VI. Vnuſquiſq; in raſura, & tonſura ſequi debet morem ſuorum.

Alterum eſt, teneri vnumquemque morem ſuæ regionis, & eorum, quibuſcum conuerſatur, & maiorum præcepta hac in parte ſeruare. Hinc enim multam petijt D. Hieronymus laudem Nepotiano, in Epiſt. ad Heliodorũ, quod in cultu morem ſequeretur ſuæ prouinciæ. Et Gloſ. in c. ſi quis virorum. 30. d. & in c. 1. 31. q. 4. In veſtibus, inquit, & ornatu inſpicienda regionis eſt conſuetudo. Quam ſanctè autem, quàm conſultò, & matura deliberatione Pontifices, Concilia, Patres, Religiones, ac peculiares Eccleſiæ, & Ordines, modos tonſuræ faciendæ, aut nutriendæ radendæve barbæ ſeruauerint, ac ſeruari inſtituerint: & vnde in Eccleſia Romana mos radendi caput supernè in forma ſphærica: & relinquendi capillorum ſertum in modum

coronæ

coronæ temporibus circumductum, inoleuerit: non mei eſt muneris examinare, remitto vos ad Iſidorum, Bedam, Turrianum, Sixtum locis com memoratis. Et hinc facile eſt elicere ſolutionem eorum argumentorum, quæ ſuprà poſuimus: vno excepto, quod nos propiùs reſpicit, & non contemnendam habet difficultatem.

VII. Cur poſt Nazaræatū iubetur Nazaræus radi & tonderi. Gẽtiles immolebāt capillos Dijs.

Explicandum ergo eſt quid ſibi velit, quod tempore Nazaræatus non erat tondendus, aut radendus Nazarenus: at illo finito tempore & tonderi & radi præcipiebatur. Sciendum eſt, quod olim Nazaræis, nutrire comam erat præceptum & vſitatum, ea ratione, vt, ſcilicèt, longè abeſſent à ſuperſtitione vicinarum gentium, quarum ſacerdotes raſo capite immolabant idolis, Quod dicunt D. Theodoret. q. 28. in Leuit. & D. Cyril. in Leuit. Lyran. Eugub. Oleaſt. Caiet. & omnes ſuper lib. Num. cap. 6. Verum eſt tamen quod Eugubinus ablegare hanc doctrinam conatur, nam dicit nihil religionis Hebręos à Gentilibus didiciſſe, imò multum Gentiles ab Hebræis. Sed quidquid de hoc ſit, ſanè de ſacerdotibus Gentilium, in Epiſtola Hieremiæ, quæ habetur Baruch. c. 6. dicitur, Sacerdotes ſedent habentes capita & barbam raſam. Quin imò, vt D. Cyrillus quem etiam allegant Eugubinus & Oleaſter ſuper Num. 6. ait: Gentilium mos erat comas capitis ſui Dijs immolare & offerre: & ideò Moyſes cum intelligeret, Hebræos non facilè deponere poſſe errores quos in AEgypto imbibiſſent, iuſſit, vt qui ſacris ſeruire debebant, caput & barbam non tonderent: certè vt eis occaſionem præriperet ſuperſtitiones faciendi & immolandi ſuas comas. Et ideò Leuit. 19. hoc præceptum ſimul iniungitur cum alijs ad ſuperſtitiones attinentibus. Non augurabimini, neque obſeruabitis ſomnia,

Baruch 6. Sacerdotes Gentilium raſo capite immolabant.

Leuit. 19.

nia, neq; in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, & ſuper mortuo ne incidatis carnes veſtras: nec figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis. Hoc eſt, nihil ſuperſtitioſum faciatis, quorum vnum eſt comam & barbam radere, videlicet, ad offerendam eam Dæmonibus, vt faciebant AEgyptij. Hoc etiam habet Theodoretus in Leui. quæſt. 28. At verò completo Nazaræatus tempore, cùm iam homo à ſacratiori illo inſtituto ſecedebat, præcipiebatur, vt more cæterorum ſecularium ac ſacerdorum capillos tonderet. Verùm propter periculum immolãdi Dæmonijs capillos euulſos, ſtatutum erat lege, vt ipſa Cæſaries & capilli, qui creuerant toto illo Nazaræatus tempore, offerrentur Domino. Igitur, vt tota amputaretur occaſiò ſuperſtitionis viris ſanctioribus, lege ſancitum erat, vt nõn raderent capita, & cum raſiſſent, offerent pilos Deo, in igne ſcilicet, diuinorum ſacrificiorum exurendos.

Capilli Nazaræorum cremandi. *Num. 6.*

VII. Quòd primitias barbæ Gentiles Dijs immolabant.

VErùm non erit abs re, ex profanis etiam authoribus comprobare, quod ſolerent Gentiles cæſaries ſuas idolis offerre. Nam Suetonius in Nerone, ſic ait: Nero inter buthyſia apparatum barbam primam poſuit, conditam in auream pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam, Capitolio conſecrauit. Martialis de quodam alio, dixit:

Conſilium formæ ſpeculum, dulceſq; capillos
Pergameo poſuit, dona ſacrata, Deo.

Potiſſimum verò cum primo quis pubertatis annos incipiens, pubeſceret, & primo barbam tonderet, illam primam barbam abſciſſam Dijs offerebat. Vigebat, inquit, Plutarch. in Theſeo, illis temporibus conſuetudo, vt qui ex ephebis

Athilles, & Theſeus pri

bis exceſſiſſent, delati in Delphos, de comis Deo primitias darent: Acceſſit Theſeus in Delphos, & anteriorem capitis partem ſolam abraſit, &c. Et Achilles apud Homerum non tantùm ſuę barbæ primitias, ſed & aliam dono dedit Dijs, vt etiam tradit Cœlius lib. 4. c. 22. vbi & dicit, Fluminib. & Apollini ſolitas eſſe dicari barbas, id eſt, aquæ & ſoli, eò argumẽto, quod ex humecta feruidaque natura conſtant animantium incrementa. Et præallegatus Martialis loquens de illo liberto Domitiani, qui AEſculapio, in aurea pyxide reconditos crines miſit, dicit: mam barbæ Dijs obtulerunt.

Accipe laudatos, iuuenis Phebeie, crines
Quos tibi Cæſareus donat habere puer.

Eius etiam conſuetudinis meminit Iuuen. ſat. 3.

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus &c.

VNde omnes Patrum, præſertim Diui Hieronymi authoritates, initio allegatæ, perfacilem habent iam interpretationem, nã cum tonſuram & raſuram prohibere videntur, ſolùm prohibent peruerſam animi intentionem eorum, qui ſuperſtitionis gratia ad imitationem Gentilium ſacerdotum, barbam radebant. Vnde Theodoretus ſuper Leuit. quæſt. 28. expendens omnes illas ſuperſtitiones, quæ Leuit. capit. 19. enumerantur, de quibus ſuprà, ſic ait. Moris eſt apud Græcos, in pueris capillorum extremitates non attondere, ſed ſinere capillos promitti: & aliquanto poſt tempore eos Dæmonibus dedicare. Conſueuerant etiam radere barbam, cum aliquem elugerent: & genas incidere in honorem defunctorum, necnon aliquas corporis partes acu perforabant: & nigro veſtiebantur, VIII. In tonſura ac raſura inſpiciendam eſt ad intentionẽ, & animum &c.

bantur, in reuerentiam Dæmonum. Hæc Theod. Quod vero ad ſuperſtitiones attineat, id quod ibi dicitur, Leuit. 19. Non attondebitis comam in rotundum, tractat doctè, vt cætera Caiet. ibi ſuper Leuit. dicens: Iuxta Hebræum habetur, Non facietis circumgyrare angulum capitis veſtri, Nihil dicitur de tonſione, ſed de gyratione: & crediderim inhiberi ſuperſtitionem ſertorum, qua gyrabantur capita celebrantium ſacra Deoram. Coronati enim circulo hederæ ſacra Bacchi celebrabant, vt refert liber Machabæorum. Nec radetis barbam. Hebraicè, & non facies deſtruere angulum barbæ tuæ. Inhibetur ad literam totalis raſio angulorum barbæ: & appellantur anguli barbæ, vt Hebræi teſtantur, ſupremæ partes barbæ, quæ iunguntur temporibus: Et vſq; hodie Hebræi piloſos ſeruāt hos angulos, quamuis reliquum barbæ radāt. Et hæc quidem de prima quæſtionis parte, dicta ſint.

Leuit 19. Superſtitiones gentiliū ex capillitio.

Machab.

Dubium, An Chriſtus Dominus fuerit inſtituti Nazaræorum.

REm multis plenam ſcrupulis explanandam aggredior: quod ſi fecero, vereor ne pro gratia calumniam ſim reportaturus. Nam talis merces hoc ſæculo proponitur, his qui nouum aliquod, & inſolitum in diſciplinis afferunt.

IX. *Tribus modis ſtat Chriſtū dici Nazaræum.*

ERgo, tribus modis ſtat Chriſtum appellari Nazaræum. Primo, propter patriam Nazareth, à qua oriundus erat. Secundo, propter etymolo-

etymologiam nominis. Tertiò, propter inſtitutum ac ritum illorum religioſorum, quos ſub nomine Nazaræorum inſtituit Moyſes. Et quidē, quòd Chriſtus primis duobus modis fuerit Nazaræus, extra controuerſiā poſitū eſt, non ita tertio. Andreas Oſiander in annotationib. ad librū primū in Harmoniam Euangelicam, blaſphemos eos appellabat, qui Chriſtum annumerant inter legales illos Nazaræos, de quibus Num. 6. Cuius ratio ea eſt: quia tota illa Nazaræorum diſciplina, ad domandam per inediam & aſperitatem, carnem, à Deo inſtituta, & ab hominibus ſuſcepta fuit. Vnde hoſtiam pro peccato offerens Nazaræus ibi Num. 6. peccatorem ſe eſſe fatebatur. Chriſtus autem nec aſperitate vitæ ad ſuperandam carnem, nec ſacrificijs ad eluendum peccatum, indigebat: non ergo eſſe potuit Nazaræus. Hoc fere etiam eſt argumentum Sylu. in Roſa Aur. Tract. 3. q. 13. ſuper Euang. Prætereà, quia circa Chriſti tempora, non eſt ſimile veri conſiſtere adhuc ordinem illum Nazaręorum, ſed locum illorum ac vicem obtinuerant Phariſæi, Sadducæi &c. quos Chriſto non erat inſolens, ſed ſatis vſitatum exprobrare & reprehendere: tātùm abeſt vt inſtituti illorum eſſet ſectator. Has duas cauſas ac rationes examinare ego inferiùs ad calcem quæſtionis debeo. Tertiam proinde apponamus.

Prima ratio ob quā Chriſtus nō fuit de ordine Nazaræorum.

Num. 6.

Secunda.

Tertiò itaque probatur Chriſtum non fuiſſe de illis Nazaræis; quia, vt ad calcem etiam quæſtionis paulò fuſius diſceptabo, ſecundùm hiſtoriam, aliquem Nazaræorum ritum obſeruaſſe Chriſtum, non perhibent Euangeliſtæ. imò his oppoſita ſemper fecit, vt bibere vinum, aſſiſtere mortuis, &c. At ſi de illorum ſecta eſſet, ſecus faceret. Quartò, quia neutiquā expediebat, vt ſingularem

Tertia.

Quarta.

 larem

per Zain, ſed quia de oppido Nazareth eſſet ipſe, ac parentes eius. Nazareth autem, cuius ad librū Ioſue, dicunt aliqui fieri mentionem, per eandem literam Tſadic ſcribitur, ſcilicet, Haſor, vel Henaſor, quæ Hebraicè eſt Nazor, vel Natſor, ſiue etiam Naſor: nam Tladic ſeu Tſade Hebræum omnibus illis modis Latinè ſcribi poteſt, nempe per Z. vel Tſ, vel S. Rurſus D. Hiero. quem communiter ſequuntur cæteri, in illo loco Matth. 2. Et veniens habitauit in Nazareth, vt adimpleretur quod dictū eſt per Prophetas, Quoniam Nazaræus vocabitur (licet ad alia etiā ſcripturæ loca credat fieri allūſionem, à D. Matth.) tamē particulariter exiſtimat, hoc teſtimonium d[illegible]mpſiſſe D. Matth. ex Iſaiæ c. 11. vbi dicitur, Egredietur virga de radice Ieſſe, & Nazaræus (ſic enim habent Hebraica) de radice eius aſcendet. Quòd etiam aiunt plures alij, quos infrà referā. In illo autem loco Iſaiæ, de Meſſia loqui Prophetam ad literā, patet ex Paraphraſi Chaldaica, quę ibi ſic habet: Egredietur Rex de filijs Iſa. & Chriſtus de filijs filiorum eius creſcet. Quòd verò ibi Nazaræus ſcriptum ſit per Tſadic, patet ex voce Hebræa, Netſer, vel Nezer, quæ ibi habetur. Erat itaque Chriſtus aliter Nazaræus, quàm illi legales eſſent.

Matth. 2.

Iſaiæ 11.

Non eo inficias id nomen etiam ſecundum etymologiam nominis Nazaræi, ſcripti per Zain, vt tribuebatur illis legalibus, conuenire etiā Chriſto: nam Nazer, vel Nezir per Zain, ſignificat ſanctum, & ſeparatum & conſecratum Domino: Chriſtum autem ſanctum futurum, vniuerſæ ſcripturæ habent, præſertim Dan. 9. & Lucæ. 1. Et idem nomen ſi, vt dicebat Oſiander, ſignificet quidquid ſponte ſua creſcit, vt eſt in ho-

Chriſtus etiā dici Nazaræum per Zain, id eſt ſanctum, & cõſecratum Deo.

Dan. 9.

Luc. 1.

minc barba & cæſaries,in agro gramina, herba, &c. aut quidquid omnino abſq; cultura prouenit: nam dicit ille, idcirco religioſos illos dici Nazaræos,quod barbam & cæſariem ſponte creſcentem haberent:profectò ratio non deeſt, vt Chriſto nomen illud tribuatur, qui abſq; cultura aliqua ex vtero Virginis ſponte creuit, quaſi

Iſaia.53. virgultum de terra ſitienti. Nihilominus tamen quadrantior expoſitio, & non omninò diuerſa, ea erit, vt dictus ſit Chriſtus Nazaræus,non à nomine Nezir, per Zain, ſed à radice Netſer per Tſadic.Netſer autem florem,germen,fructumve ſignificat: Chriſtum autem appellari germen nō mihi probatu difficile eſt:nam Zachar. 6. ſic habet textus Hebraicus, Ecce vir, Germen nomen eius.Et cap. 3. Ecce ego adducam ſeruum meum, Germen.Et Iſa.4. Erit germen Domini in magnificentiā.Et Iſa.13.& 33.idem.

Zach 3. & 6 Iſaiæ 4. 13 & 33.

Nazaræus per Tſadic,ſignificat,florem,germē,cuſtodē,& vaſtatorem.

Plura adhuc latent in nomine Netſer, per Tſadic:nam,vt habet Pagninus,in Theſauro, & obſeruauit Paulus de Palacio,Matth.2.in fine, & Stephanus de Salazar, in Genealogia Saluatoris, nomen Netſer ſignificat etiam cuſtodire, & deuaſtare,ſeu prędari:Chriſto autem nomen cuſtodis, & deprædantis iam pridem inditum eſt, apud Iſa.8.Voca nomen eius,ſpolia,prædare. Et apud Iob.cap.7.Quid faciam tibi, ô cuſtos hominum? Quibus locis verti poteſt,cuſtos,deuaſtator,ſeu Nazaræus. Hic itaque omnibus modis Chriſtus dici habet Nazaræus, non verò illo altero modo, quaſi eſſet de inſtituto Nazaræorum. Quòd Græcanicæ etiam ſcripturæ cōmonſtrant: nam,vt refert Ianſenius,in Concordia,c.11. quod ego per tempus inquirere diligenter non valeo, cum nomen Nazaræi tribuitur religioſis illis conſecratis ac ſeparatis, ſcribitur cum litera A.

Iſaiæ 8. Iob 7.

in medio: ſic, Nazaræus: cum vero de Chriſto dicitur, ſcribitur per O mega, in medio, ſic, Nazoræus. Vt patet Matth. 2. & 6. & Ioan. 18. & 19. & Lucæ 18. & Actor. 2. Solus Marcus Latinos imitatus, ſcribit Chriſtum, Nazaræum, per A. Ita dicit Ianſenius. Chriſtus Nazoræus, potius quã Nazaræus.

Ex ijs confracti penitùs manent conatus Hieronymi de la Rua Tolet. recentiſſimi ſcriptoris, Controuerſia. 4. Poſitiua, aduerſus Syxtum Senenſem, & Leonis Caſtrenſis, ſuper Iſa. 11. aduerſus Pagninum, quaſi ſoli Pagninus & Sixtus eſſent huius aſſertores ſententiæ, & non potiùs D. Hieronym. & alij innumeri, quorum Catalogum in fine. §. 11. recenſebo. Contendunt itaque Rua, & Caſtrenſis, Chriſtum nequaquam dici Nazaręum per Tſadic. ſed per Zain. Quod quidem, mea ſententia, ipſi non probant: nam quamuis probent id quod probatione non indigebat, (tàm in confeſſo eſt apud omnes) Chriſtum ſecundùm rem eſſe Nazaręum per Zain, id eſt, eſſe ſeparatum aut conſecratum Deo: non inde fit eius agnomen eſſe Nazaræum per Zain & non per Tſadic. Imò crediderim, licet vtroque modo ſit Chriſtus Nazaræus, appellari tamen altero tantùm modò, nimirum per Tſadic, vt conſonet patriæ, dictæ Nazareth, per Tſadic, & diſſonet à ritu illo Nazaręorum, quorum nomen ſcribebatur per Zain, & quorum inſtituti Chriſtus non fuit, vt iam vidimus, & videbimus apertius ſtatim: vtq; tandem conſonet locis illis, ex quibus deſumpſiſſe. D. Matth. creditur teſtimonium illud quod retulit Matt. 2. Sic explicandus eſt Aug. Eug. ſuper Num. c. 6. initio.

IAm nullus dubitandi locus relinquitur, in re de qua eruditi vehementer addubitarunt: quinam, ſcilicèt, ſint illi Prophetæ, quos alle- XI. Qui ſint illi prophetæ, ex quib⁹ D.

Matth. deſūpſit illud, Quoniā Nazaræus vocabitur 1. Explicatio.

gat Matth. cum dicit: Vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetas. Primum enim omnium Andreas Oſiander, in Annotationibus ad primū librum Harmoniæ, triplex Prophetarum genus diſtinguebat, in quorum tertio loco cōſtituebat prophetas quoſdam, qui edocti fuerant à prioribus prophetis, & eorum vaticinia declarabant populo: nō tamen ſine diuina illuſtratione: quāuis ipſi nihil de ſuo propheta rent. Hi prophetæ, aiebat ille, ſunt, quos Matthæus citat. Oſiandrum ſequutus eſt Iſid. Clar. Sed plures licet alios aſſeclas haberet, ſimilem veri non faceret hanc doctrinam. Laborant Ianſenius in Concordia Euāg. ca. 11. Stephanus Salazarius, in Genealogia Saluatoris, Martinus in Hypotypoſibus lib. 6. c. 1. in relegando hoc tertio Prophetarum genere: mea ideò opera hic opus non eſſe video. Locum proinde adducamus, ex prophetis, vnde Matth. protulerit hoc teſtimonium, Quoniam Nazaræus vocabitur.

2 quod ex hiſtoria Sāſonis, qui fuit Nazāræus. *Iud. 13.*

Claudius Guiliaudus, Matth. 2. exiſtimat, nullum eſſe locum, vnde id deſumere D. Mat. potuerit, niſi Iud. 13. vbi Angelus loquens ad vxorē Manue, dicit, parituram eſſe Samſonem, qui Nazaræus Dei erit. Hoc verò teſtimonium deſumptum dicitur ex prophetis, eo quòd liber ille Iudicū, licèt vnus ſit, multorum tamen ſibi ſuccedētium hiſtoriam continet. Id prius dixerant D. Chryſoſt. hom. 3. ex Matth. in Vigilia Epiphaniæ, & Eucherius, libr. 3. in Geneſ. & poſt Leo Caſtrenſ. ſuper Iſaiæ cap. 11. & Hiero. de la Rua, & perplures alij.

3. explicatio.

Alij, de quorum numero eſt Paulus Burgenſis, in Additio. 2. ſuper c. 2. Matth. & latiſſimè ſuper Pſalm. 131. in fine, dicunt, Matthæum id protuliſſe ex illo verſu Pſalm. 131. Super ipſum autem efflo-

Pſalm. 131.

rebit

rebit ſanctificatio mea. Ibi namq; Chriſtus à Dauide vocatur Nazaræus, per Zain, quaſi habẽs Nazaræitatem: nam pro ſanctificatione, habetur ibi, Nazaræitas. Et mox impugnat Lyranum, quod dixerit, illum locum Matth. deſumptum eſſe ex Iſ. 11. Et flos ſeu Natſaræus de radice eius aſcendet.

Alij de quorum numero eſt Ioannes Xuarez, Tractatu 5. in cap. 2. Matth. & prior illo Rupertus Abbas: exiſtimant alluſiſſe Matthæum ad Geneſ. vbi Iacob appellat Ioſephum, Nazaræum dicens: Fiant in capite Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos. Et ſimul adglomerant loca alia, Daniel. 9. Num. 6. Deut. 33. & ſimul Iſa. 11. in quib. iam per Zain, iam per Zadic Chriſtus appellatur Nazaræus. 4. explic. Gen. 49. Deut. 33.

D. Chryſoſt. ſuper Matth. 2. hos Prophetas, ex quibus hauſit Matthæus illud teſtimonium, non inueniens, in eam venit ſententiam, vt aſſereret, circa tempora D. Matthęi extitiſſe quoſdam propheticos libros, vnde dictũ illud depromere Matthæus potuit; qui tamen libri deinde aut negligentia Chriſtianorum obſoluerunt, aut nimia diligentia Iudæorum aboliti & extincti ſunt. Certè Diuus Athanaſius, in Synopſi, ad finem, multos ex ſacris libris intercidiſſe dicit. Quod excutere nunc minimè vacat. 5. explic.

Anabaptiſtæ, ex eo quod nuſquam in veteri teſtamento ſcriptum illud reperiunt, Quoniam Nazaræus vocabitur, dicunt adiectitia eſſe & cõficta hæc verba, & non de vero textu Beati Matthæi. Refert Sixtus lib. 7. Biblioth. 6. explic.

Nos tamen breuiter, his duabus ſententijs vltimis prætermiſſis, reliquas ceu probabiles amplectimur: libentiùs tamen in eam imus, quæ communior eſt, & aſſerit ex Iſa. 11. deſumptum illud Verior explicatio quod ex c. 11. Iſaiæ hauſerit Matthæus locum.

 eſſe

eſſe teſtimonium, Egredietur virga de radice Ieſſe,& Nazaręus de radice eius aſcendet. Ita habet D. Hieronym. libr. 7. ſuper Iſaiæ c. 11. & ſuper Matth. 2. & ad Pammachium, vbi ſuprà. Licèt nõnullas etiam ex præallegatis explicationibus probet. Idem dicunt Adrianus Finus libr. 6. Flagelli Iudæorum, c. 18. Gloſſa ordin. & Lyranus, & Author replicarum ſuper Matth. ca. 2. & ibidem Caiet. Palacius, Oſiander, Eraſmus, Iſidor. Clar. Gagneius, Ianſen. Sixtus Sen. lib. 7. Biblioth. hæreſi. 2. in fine, Eugub. in Num. cap. 6. Salazar. ſuprà Sylu. in Roſa Aur. Tract. 3. q. 13. ſuper Euang. Doctiſſimus Abul. ſuper Matth. 2. q. 90. præter ſuum morem breuiter ſe ab hac quæſt. eximit, dicens, appellari Chriſtum Nazaræum, quia natus eſt in Nazareth, id eſt, educatus ibi, & inde originem trahens. Nam licet in Bethleem natus ſit, quia tamen per occaſionem ac præter ſpem communem propinquorum Chriſti ibi natus eſt, ideò non Bethleemites, à Bethleem: ſed Nazaræus potiùs à Nazareth debuit appellari. Tractat Abul. ſuper Matth. 21. q. 55. Itaque vt ab inſtituto Nazaræorum alienum eſſe Chriſtum oſtendamus, crediderim non alluſiſſe Matthæũ ad loca illa Gen. 49. Deut. 33. Iud. 13. & 16. 1. Reg. 1. &c. in quibus ſcribitur Nazaræus, per Zain: ſed ad locum Iſa. 11. vbi ſcribitur per Tſadic.

Cur dixit Matth. ſcriptum eſt in Prophetis, cum in vno tantum ſcriptum eſſet.

Quòd ſi enucleandi loci Euangelici gratia, ſciſciteris. Quare dixit Matthæus, cum ad ſolum Iſaiam reſpiceret, ſicut ſcriptum eſt per Prophetas? Solutio in promptu eſt: nam nomen plurale accepit pro ſingulari: vt aliàs ſæpè, *Lucæ 23.* Lucæ. 23. Similiter latrones improperabant Chriſto, id eſt, vnus latronum. Et *Matth. 26.* Matth. 26. Videntes diſcipuli indignati ſunt, dicentes, Vt quid perditio hæc? Et tamen ſolus Iudas indignatus eſt, vt patet

Ioan.

Ioan. 12. Et Gen. 28. Tulit Iacob de lapidibus, & ſuppoſuit capiti ſuo, id eſt, vnum lapidem, nam ſtatim dicitur: ſurrexit Iacob manè & tulit lapidem quem poſuerat ſub capite. Niſi admittere velis traditionem Hebræorum, quam ibi Geneſ. 28. refert, & approbat Lyra, quòd verè tres lapides ſuppoſuit capiti ſuo: & manè in vnum lapidem tres per miraculum, coaluiſſe, & coadunatos vidit. Demum exemplorum abundè poſuimus, illud reliquum eſt, Ioan. 16. ſcriptum eſt, in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei, Et tamen ex vno Propheta. nimirũ Iſai. 54. deſumpſit illud Ioannes teſtimonium.

Ioan. 12. *Gen. 28.* **Not. miraculum.** *Ioan. 16.* *Iſaiæ 54.*

Experiamur modo vires earum rationum, quibus permoti, negabamus Chriſtum eſſe alumnũ, & religioſum de Ordine Nazaræorum. Prima ratio, qua recumbebat Oſiander, facilè diruitur, ſi dicamus: quemadmodum Chriſtus aliàs corpus ſuum macerabat, ita potuiſſe inedia & aſperitate Nazaræorum ſe affligere: neque inde fit quòd eas actiones faceret vt carnem ſuam edomaret, & ſpiritui ſeruire compelleret: ſed potiùs vt abſtinẽdi, & pœnitendi exemplum daret nobis. Rurſus quod hoſtia, ac ſi eſſet peccator, pro ipſo offerretur Domino, ſicut pro cæteris Nazaræis, nihil derogaret eius ſanctitati, poſtquam vt habet Lucas, circumciſus & præſentatus in templo eſt, veluti cæteri peccatores. Secunda ratio, quòd iam tempeſtate Chriſti non eſſent Nazaræi, neſcio an vim habeat. Nam Brentius Germ. hæreticus, hom. 10. in Lucam, apud Petrũ Caniſ. lib. 1. de Corruptelis Verbi Dei, in Vita Sãcti Præcurſoris Chriſti c. 2. ad fin. exiſtimabat, D. Ioan. Baptiſtam de ordine Nazaræorum fuiſſe: & ad horum inſtitutum alluſiſſe Angelum quando de Ioanne dixit, Luc. 1. vinum, & ſiceram non

XII. Expenduntur rationes ob quas Chriſtus non fuit Nazaræus. *Lucæ 2.*

 bibet.

bibet. At Ioannes contemporaneus Chriſto fuit. Rurſus Vuolphgãgus Lazi⁹ in Deſcriptione terræ ſanctæ, putabat Chriſtum. 40. dies, quos egit in deſerto, fuiſſe in ſocietate Nazaræorum, qui ſegregati agebãt in ſyluis, & ſaltibus. D. Greg. Naz. in Monodia in Vitam Baſilij, ad illa vſq; tempora perduraſſe Nazaręorum inſtitũ inſinuat. His proinde rationibus deſtructis, aſtruamus, & firmemus cęteras, quas adduximus. Erat itaq; tertia ratio, ob quã Chriſtum ab inſtituto Nazaræorũ lõgè abeſſe dicebamus, quia illorum ritus non ſeruauit. Primùm enim omniũ Nazaræi à vino penitus abſtinebant. Secundò, rebus mortuorum non aſſiſtebant. Tertiò, nec radere, nec tondere caput aut barbam permit ebantur. Quartò, hoſtias pro peccato cum certis ceremonijs offerebant. Horũ nihil Chriſtus geſſit. Nuſquã enim legitur, quod vino abſtinuerit imò illud bibebat, quamuis ſobriè, & neutiquam ad crapulam, vt crapulati illi obijciebant, eum appellãtes voratorem, & potatorem vini. Rurſus, mortuis aſtitit, & aliquando tetigit eos vt ſuſcitaret, vtq; doceret nihil ô pollui ac inquinari homines cadaueribus, ſed ſolis peccatis, vt ipſe alicubi dixit.

Quòd Chriſtus non obſeruauit ritus Nazaræorum

Chriſtus vinum bibebat. Lucæ 7. Mat. h. 15.

Deinde ritum illum de capite non tondendo, Chriſtum ſeruaſſe, non credo. Certè ritus ille erat, vt nec nouacula, nec ferrum aſcẽderet ſuper caput Nazaræi: quod obſeruauit Abulen. ſuper Iudic. 13. q. 9. Quòd ſi obieceris, ſolùm fieri mentionem de nouacula, ne, ſcilicèt, raderentur, vt patet Num 6. & Iud. 13. & 1. Reg. 1. vbi ſermo eſt de hac Nazaræorum obſeruantia. Reſpondetur, Samſonẽ, qui Nazaræus fuit ſatis explicuiſſe nec nouacula, nec forcipe, aut aliquo quouis gladio radendum aut tondendum Nazaræum: nam dixit ad Dalilam, Ferrum nunquam aſcendit ſuper caput

Ritus Nazaræorum erat, vt nec nouacula, nec forcipe, nec gladio, &c.

Iud 16.

caput meum, quia Nazaręus ſum de vtero matris meæ. Itaque nec tonderi, nec radi debebat Nazaræus. Prateteà, quia illo tempore ſanctiores erãt Nazaræi quàm ſacerdotes: Nam Nazaræis interdictum erat vinum, acetũ, &c. Sacerdotibus verò licitum erat eis vti. Solùm quando intrabant ad immolandum, vino abſtinere tenebantur, vt patet ex Leuit. 10. & Ezechiel. 44. Quod tractat Abulen. ſuper Num. 6. q. 3. Erant itaque ob hanc & ob alias cauſas Nazaræi ſanctiores Sacerdotibus, id eſt, auſterioris & ſingularioris vitæ. At ſacerdotibus raſura pi orſus interdicta erat: permiſſa verò, & præcepta tonſura, vt patet Ezechiel. 44. Sacerdotes caput ſuum non radant, ſed tõdentes tondebunt, &c. Proinde, vt rigidioris ac ſanctioris vitæ Nazaræi ſe eſſe præſeferrent, neque raſura nec tonſura, nec nouacula nec forcipe, aut ferro alio vtebantur. Finito autem Nazaræatus tempore, capite & barba radendi erant, & capilli abſciſi, in igne ſacrificiorum cum certis hoſtijs pro peccato, erant comburendi.

Sacerdotibus licebat vſus vini, non Nazaræis.
Leuit. 10.
Ezech. 44.
Sacerdotibus non raſura, ſed tõſura licebat; Nazaræis verò neutrã

Iam quis credat, Chriſtum vnquam capillos barbę aut capitis combuſſiſſe, & immolaſſe Deo. P anè nullus. At dices, Toto ſuæ vitæ tempore fuiſſe Nazaræum, ac proinde caput & barbam non raſiſſe, aut totondiſſe vnquam. Hoc autem minus eſt perſuaſibile: imò credendum omnino eſt tonſori interdum Chriſtum caput ſubmiſiſſe. Nam licèt barbam & capillos haberet paulò prolixiores, & infra aures demiſſos, ad modum Nazaræorum vt patet ex Epiſtola Publij Lentuli ad Senatum Romanum, & ex Nicephoro libr. 1. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 40. & ex D. Anſelmo, in quadam Digreſſione, quæ habetur in fine ſuorum Opuſculorum; & ex alijs: tamen non ad lõgitudi-

Chriſtus nã cõbuſſit capillos ſuos &c.

Chriſtus tõſura aliquãdo vſus eſt.

gitudinem Nazaræorum. Sic namque hirſuto ſupercilio,& prolixa barba, & diſiectis ac deformibus capillis,potiùs ablegaret à ſe, quàm alliceret ad ſe homines.Hęc itaq; ratio adiuncta alijs quæ examinandæ ſupererant, ſed examinatione non indigent, ſuadet Chriſtum propriè de ordine Nazaræorum non fuiſſe,In huius autem diſputationis gratiam,ſi quis aliquid quadrantiùs, dilucidiùs, & meliùs afferre poterit, me volente & gratulante,facturus eſt.

QVÆSTIO SEXTA SCHOLASTICA.

Vtrùm in damnatis ſit alternatio & viciſsitudo pœnarum, & tormentorum.

INuiſa hæc in ſcholis eſt diſputatio, ſed non ideò ingrata erit:præſertim cum vtilitas ac iucunditas, amicè in ea conſpirauerint.Omne autem punctum tuliſſe eum, qui miſcuit vtile dulci, iam pridem obſeruatum eſt ab Horatio, Hoc me in præſenti quæſtione præſtare,non ſolùm opto,ſed ſpero. Præmonitos tamen lectores velim,voluptatis & vtilitatis comitem indiuiduam, hac in parte futuram difficultatem:nam Philoſophiæ naturalis, ac Theologiæ plurimum habebit præſens tractatus admiſtum. Bifida porrò erit diſputatio. Nam primò per-

Senſus Quæſt.

perquirimus, an damnati in tormentis ſuis intercalarem aliquantulam requiem, aut alleuationem pœnarum ſentiant. Deinde inueſtigabimus, vtrùm ſit in eis alternatio tormentorum, ita vt nunc his, nunc illis vexentur tormentis: an verò iiſdem perpetuò, ſine variatione aliqua, & viciſſitudine crucientur?

ARgumentor primò ad probandum, damnatos aliqualem tormentorum pauſam, aut mitigationem experiri: nam Patrum Eccleſię authoritas in hanc partem declinat. Aurelius Prudētius Cæſarauguſtanus, doctor Chriſtianus, & Poëta ſuo tempore celebris, in hymnô de lumine Paſchali, dicit, in nocte Reſurrectionis Domini, quam totam olim fideles orationibus & ſacrificiis peragebant, animas damnatorum, vi ſuffragiorum, quieſcere à tormentis. Sic enim dicit: 1. Arg. quòd damnati nō nihil aliquādo quieſcāt à tormētis.

Sunt & ſpiritibus ſæpè nocentibus,
Pœnarum celebres ſub Styge feriæ:
Illa nocte Sacer, qua redijt Deus,
Stagnis ad ſuperos ex Acheronticis.
Marcent ſupplicijs tartara mitibus,
Exultatq; ſui carceris ocio,
Vmbrarum populus liber ab ignibus,
Nec feruent ſolito ſulphure flumina.

D. Damaſc. in Serm. de Mortuis adiuuādis, refert cum S. Pater Macharius aſſiduè pro mortuis deprecaretur, & aliquando per viam incederet, caput cuiuſdam mortui, qui fuerat gentilis, loquutum ei eſſe, dicens: Quando tu, ô Machari, pro mortuis offers preces, nos interim aliquid lenimenti ſentimus. D. Chryſoſt. hom. 3. in Epiſt. ad Philip. Hiſtoria B. Macharij.

Philip.his qui in diuitijs mortui ſunt,nec peccata ſua diluerunt,prodeſſe orationes viuorum dicit,modicam conſolationem eis aſſerẽdo. Et infrà,cum dixiſſet, his qui in fide deceſſerunt prodeſſe orationes viuorum, opponit eis Catechumenos,qui ſine fide mortui ſunt; aut ſaltem ſine gratia Dei:& dicit, eos etiam aliquid refrigerij capere, quando pro ipſis bona opera fiunt à viuis D.Aug.in Enchiridio c.110. cum diſtinxiſſet tria defunctorum genera,ſcilicèt,valde bonorum,& valde malorum,& quorundam mediocriter malorum: intelligens per valde bonos, eos qui nihil purgandum ferunt:& per mediocres, qui ad purgatorium deferuntur : & per valde malos, eos qui damnantur dicit: Valde malis prodeſſe ſuffragia aut ad hoc vt ſit plena remiſſio, aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipſa dãnatio.Et c.112.permittit nobis vt credamus, pœnas damnatorum certis temporum interuallis aliquatenus mitigari.Et c.113.in eam partẽ ſatis propendit: inſinuãs, hanc ſententiam fuiſſe ſuo tempore celebrem apud Catholicos.

2. Argu.ex authoritate Theologorum.

Secundò ex antiquis Theologis arguitur: Præpoſitus Leopienſis Eccleſiæ presbyter,in Compendio ſuæ Theologiæ ſcriptum reliquit,preces viuorum tàm multùm prodeſſe damnatis,vt poſſit illarum vi omnis damnatorum pœna remitti: non tamen in perpetuum, vt cenſebat Origenes, ſed vſque ad diem iudicij : tunc verò reſumptis corporibus , retrudendi erant in inferno damnati; & ibi in æternum cruciandi: eò quòd poſt iudicij diem nullis ſuis precibus eos ſuffragari poterit.Ita refert S.Thom.4.diſt.45.quæſt.2.art.2. quæſt.1.Sixtus Senen. lib.6.bibliothec.annot.47. Sotus in 4.diſt.45.quæſt.2.artic.2. & cæt. Gilbertus Porretanus, quem prææallegati doctores etiã eam-

Quomodo pœna inferni nõ tandẽ

commemorant, Pictauienſis Epiſcopus lib. Quæſtionum Theologicarum, dixit, nunquam finienda eſſe damnatorum tormenta, etiam ſi viuorum precibus & ſuffragijs indies minuantur: eò quòd in diminutione pœnarum per ſuffragia, eo modo proceditur, ſicut proceditur in diuiſione linearum, quæ cum ſint finitæ, tamen in finitum diuidi poſſunt, abſque eo quòd finiantur, dummodo minuantur per partes proportionales æquales. Ergo ait, per primum ſuffragium diminui aliquotam partem pœnæ: & per ſecundum, partẽ aliquam remanentis, ſecũdum eandẽ proportionem: & per tertiũ alteram partem minorem, & ſic in infinitũ, abſq; eo quod finiatur. Hæc explicatio placuit Gloſſæ, & alijs Iuriſtis ſuper c. tempus. 13. q. 2. vt etiam refert Dur. 4. d. 45. q. 2. nu. 7. Altiſiodorenſis Epiſcopus, in fine ſuæ ſummæ, quem etiam allegat S. Th. loco citato, alia procedit via, nam dixit, Per ſuffragia quidem viuorum non remitti aut minui pœnas tartareas, ſed tamen corroborantur, (ait) ipſi damnati, vt minùs eas ſentiant: ſicut ſi quis hominem ingenti ponderis onere prægrauatum, cibo recreet, vel rore perfundat & refrigeret; illum ſanè reddet ſuſtinendo oneri fortiorem, de pondere tamen ne tantillũ quidem diminuet. Linconienſis, peruetuſtus etiã Theologus, cuius meminit Sixtus, loco citato, in ſumma Theologica, non longè à fine, dicit, Viuorum ſuffragijs nec auferri, nec diminui, nec interrumpi damnatorum tormenta, ſubtrahi tamen illis aliquam grauioris miſeriæ occaſionem, dum ſentiunt ſe non omninò deſpectos eſſe à viuis: ſed habere potius aliquos qui condoleant malis ſuis.

finiatur, ſi ſuffragijs indies minuatur.

Alter modus dicendi.

Alius.

Tertiò quia Eccleſia preces & orationes fũdit, pro dãnatis, ergo dãnati refrigerium aliquod his oratio-

3. Argu. ex eo quòd Eccleſia etiam

quare videtur pro damnatis.

orationibus ſentiunt: alioqui in caſum iactaret preces Eccleſia. Probatur antecedens, nā ſic canimus in Miſſa defunctorū, Domine Ieſu Chriſte, rex gloriȩ, libera animas omniū fideliū defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu, de ore leonis, ne abſorbeat eas tartarus & cæt. Qua precandi formula pro damnatis orat Eccleſia, nam ipſi ſunt, quibus imminent illa mala, profundi laci, tartari, & leonis tartarei. Et quid eſt, quòd Eccleſia paſſim cantat, à porta inferi, erue Domine animas eorum? ſane iſtæ portæ nihil ſunt aliud, quā infernæ & diabolicæ poteſtates, de quibus dicitur Matth. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

Matth. 16.

Cùm autem animæ purgatorij ſecuræ ſint harum portarū, videtur quòd pro damnatis fundat preces Eccleſia, vt à portis illis Deus eos eripiat. Ne ergo fruſtra eccleſia pro damnatis oret, dicamus, his orationibus nonnullum commodum reportare damnatos.

4. Arg. quia Beatis proſunt noſtræ preces.

Quartò: Eadem prorſus eſſe videtur ratio de Beatis, ac de Damnatis, cum vtrique in termino ac ſtatione poſtrema conſtituti ſint: ſed beatis proſunt noſtra ſuffragia ad augmentum gloriæ, ergo & damnatis ad nonnullum decrementum pœnarum. Probatur minor, nam D. Chryſoſtomus in Liturgia diuini ſacrificij, conſcripſit formulam precandi & offerendi pro defunctis, in hæc verba: Offerimus tibi rationalem hunc cultum pro in fide requieſcentibus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, & Apoſtolis, præconibus & Euangeliſtis, Martyrib. &c. Et in c. cum Marthȩ. de celebr. Miſ. dicitur, quòd in Oratione ſecreta de Sanc. Leone, ſcriptum erat olim: Annue nobis, quæſumus, Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc profit oratio. Et nunc temporis in quacam

dam collecta, cuius author eſt D. Gregorius, dicitur: Vt ſicut ſanctis tuis proſunt ad gloriã, &c. Lege D. Tho. in. 4. d. 45. q. 2. art. 2. q. 4. vbi in. 1. argumento inducit Damaſcenum, qui ex ſententia D. Chryſoſtomi, idem affirmat.

Poſtremò, & eſt cæteris fortius argumentum quia iocunditas & delectatio ſita eſt in quadam rerum permutatione & alternatione: ſed damnatorum tormenta permutantur & alternantur, hæc ergo viciſsitudo & variatio, pœnarũ nonnihil refrigerij eis afferat, neceſſum eſt. Minor probatur ex illo loco Iob. c. 24. Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium. Confirmatur, nam cum certum ſit frigore & calore torqueri damnatos: certè ſi ſimul vtroque torquentur, iam damnatorum pœna ex parte decreſcet, quandoquidem qualitates illæ extremæ contrariæ mutuò ſecum pugnantes, & circa idem ſubiectum agentes, inulcem ſe remitterent & impedirent: ac proinde ad medium deuenirent, quod eſt delectabile. Si verò dicamus, ordine quodam & ſucceſsiuè, calore & frigore cruciari damnatos, iam illis contrarijs mutuò in aduerſum agẽtibus, dùm de vno trãſitur in aliud, neceſſum eſt vt temperetur frigus calore, & calor frigore: & ſic in intermedio illo tranſitu ac ſucceſsione, non poteſt non vis caloris ac frigoris aliqua ex parte leniri, ac mitigari.

Vlt. Arg. ex eo quod in beatis eſt permutatio tormentorũ

Iob. 24.

SIt in hac re concluſio: Viuorum preces & ſuffragia nihil prorſus emolumenti, ſolatij, aut refrigerij damnatis afferunt, aut afferre poſſunt: Hanc ſententiam docent communiter ſancti Patres, ſancta Eccleſia, Theologi, & Doctores omnes ferè. Probatur multipliciter à D. Aug. lib. 21. de ciuitate Dei. cap. 24. & Greg. homi. 34. ſuper Euang. Alex. 4. p. q. 93. memb 2. ar. 7. §. 1. S. Th.

II. Quod ſuffragijs, & precibus nihil tormenti prorſus minuitur damnatis.

Dur.d.45.in.4.Sent.& ab Adriano in 4. de Clauibus. q. de Remiſſione peccatorum poſt mortem, & à Ioanne Medina cod. de Oratione in q. de valore orationis pro alio fuſæ, & ab Antonio Cordubenſ.libr.1.Quæſtionarij.q.51.in fine. Et quod hæc ſit Eccleſiæ & Patrum mens, patet ex cap. pro obeuntibus.13.q.2.ex D.Greg.in Epiſtola ad Bonifacium, vbi dicitur: Quamuis peccatis omnes ſubiaceamus, congruit vt ſacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat, & intercedat: non tamen pro impijs, quamuis Chriſtiani fuerint, tale quid agere licebit. Et in Concilio Bracchaken.1.c.34.& habetur in.c.placuit.23. q.5. enumeratis quibuſdam peccatis impœnitentiæ finalibus, præcipitur, ne pro eiuſmodi mortuis peccatoribus quiſquam oret. Et in. c. in præſenti & ca. ſures.13.q.2.& in c.Audiuimus de reliq. & vener. ſanct. Demum tritum eſt illud Auguſt. Si ſcirem matrem meam eſſe in inferno, non magis orarem pro ea quàm pro Diabolo. Et, Si Eccleſia ſciret, aliquem eſſe reprobum, non magis oraret pro illo quàm pro Diabolo.

Aug nō oraſſet pro matre ſua, ſi ſciret eam eſſe in inferno.

Ex ſcriptura probatur concluſio.

Eccl.11.

Nota locū.

Deinde ex diuinarum ſcripturarū teſtimonijs idipſum perſuaſum reddere poterimus: nā Eccl. 11. Vbi ceciderit, inquit, lignum, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem, ibi erit. Hæc loquutio tropica eſt & metaphorica: nam per caſum, mors: per lignum, homo: per Aquilonem, infernus ſignificatur: nam Diabolus in lateribus Aquilonis ſuam fixit ſedem, ait Iſaias, vbi frigus & tenebræ ſedem habent. Ergo eſt ſenſus, ſiue homo moriens decedat in ſtatu ſalutis, ſiue damnationis, planè immotum & immobile in æternum perſiſtet, abſque interpolatione, & cremento, ſiue decremento pœnarum, &c. Ducitur metaphora ab eo qui in ſyluis ligna cædit procera & immania: nam

Iſa.14.

ea cum

ea cum ſuccidit, facilè eſt in hanc vel illam partem flectere, nam vel digito poteſt decidua, quo volet vertere: at ſemel flexum & iactum in vnam partem lignum, iam ſanè immobile eſt. Loquimur ſecundùm communem legem. Et adducitur is locus ab Adriano ſuprà. Item ad idem eſt locus Apocal. 14. Cruciabitur igne & ſulphure, & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam. Notandum eſt quod dicitur, Nec habent requiem, &c. Rurſus Alexand. 4. p. quęſt. 93. membr. 6. ar. 7 §. 1. citat illud ex 1. Ioan. vltimo: Eſt peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt oret quis. Id eſt, Pro peccato cōtinuato vſq; ad mortē, hoc eſt, pro his qui in mortali deceſſerunt, nullus oret. Si verò quis ex ignorantia pro illa orauerit, oratio eius in ſinum ſuum reuertetur vt habet Dauid. Vtrumq; locum ita ibi explicat Gloſſa. Illo etiam probatur concluſio, quod canit Eccleſia, In inferno nulla eſt redemptio: non ſolùm, ait, non eſt redemptio, ſed dicit, nulla eſt redemptio, videlicet, nec poſſunt inde exire, nec eorū pœna remitti, interrumpi, ſeu quolibet alio modo leuari.

Alter locus Apoc. 14.

1. Ioan. vlt.

Pſalm.

Demum pro cōcluſione potiſſima ratio ea eſt, & adducitur ab Alex. ſupra, quod damnati, cum in odio & inimicitia Dei, inq; ſuperbia, atq; cæteris prauis affectionibus ſint obſtinati, iuxta illud Pſal. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper, ſanè omninò diuinæ miſericordiæ incapaces ſe reddunt, & fructum paſſionis Chriſti capere minimè poſſunt: per quam ſolā & culpa omnis, & eam conſequens pœna remitti habet. Efficax etiam videtur eſſe ratio, quā attulit, Durān. 4. d. 45. q. 2. num. 10. quia, ſcilicet, ſuffragia vnius non poſſunt alteri prodeſſe, niſi eiuſdem

Probatur cōcluſio ratione.

Pſalm. 73.

membrũ ſit corporis: ſed dãnati non ſunt mẽbra Eccleſiæ, cum ſint præciſi irreuocabiliter per finalem ſententiam, ergo. Tandem certior eſt hæc concluſio, quàm vt multis indigeat probationibus; nam neque peccata venialia damnatorum remittuntur, ſed in æternum puniuntur, propter coniunctionem cum mortalibus, vt bene Adrianus. q. citata de remiſsione peccatorum poſt mortem ex S. Tho. & alijs, contra Scotum.

III. Ad argum. Reſpond.

AD primum, quod ex Prudẽtio, Damaſceno, Chryſoſtomo, & Aug. in cauſa damnatorum productum eſt, reſpondemus, Prudentium in primis nomine Stygis, Tartari, Stagni, carceris, ſulphuris, vmbræ, non infernum damnatorum, ſed locum purgatorij deſignaſſe: ea, ſcilicet, loquendi phraſe, qua Eccleſia idẽ purgatorium appellat profundum lacum, & os leonis, & tartarum, & portas inferi, &c. Quod vero animas ibi exiſtentes, vocat ſpiritus nocentes, nihil derogat animarum purgatorij ſanctitati: nam, cùm tam acriter inibi puniantur, dicendum eſt, cum in hac vita degerent, fuiſſe nocẽtes. Illa ergo reſurrectionis Dominicę nocte, propter iuges fideliũ preces, leniebatur doloris acerbitas in animabus purgatorij.

Animæ purgatorij dicũtur torqueri Styge, tartaro, ſulphure.

IV. An Chriſtus in triduo ad purgatoriũ venerit, & inde animas eduxerit.

VErùm curſim liceat mihi duo, omni animaduerſione digniſſima, his inſerere. Primũ eſt circa id quod nonnulli iam olim in dubium vocauerunt, An in ipſa nocte, qua reuera Chriſtus ad inferna deſcendit, & purgatorium etiam inuiſit, animæ ibi exiſtentes leuatæ ſint à tormentis, aut prorſus liberatæ. Dicam ſane, eſſe ſententiam quorũdam, inter quos, vt alios omittam, ſunt D. Thom. 3. p. quæſt. 52. art. 8. & in 3. diſt. 22. quæſt. 2. artic. 1. quæſt. 4. Durand. eadem diſt. quæſt. 4. Richard. art. 3. quæſt. 2. Abulenſ. in Paradoxa.

dox. 5. c. 118. quòd per Chriſti deſcenſum, nihil penitùs ablatum aut imminutum fuit pœnę illis animabus: ſed ſolùm Chriſtus inde quaſdam ex traxit, eas. ſcilicèt, quæ alioqui iam ſecundum legem communem extrahebantur, quia omnem prorſus pœnam, ad quam diuina ſententia deſtinatæ fuerant, exſoluerant. Cæterùm, hoc ego mihi perſuadere nec volo, nec poſſum: quin potiùs, deſcendente ad purgatorium Chriſto, ereptas exiſtimo aut omnes, aut quàm plurimas animas, quæ illo carcere præpediebantur: reliquis verò longè mitigatas & imminutas fuiſſe pœnas. Fuit namque dies ille triumphalis, & multis titulis alacer & longè indulgentior quàm cæteri dies, in quibus noſtris ſuffragijs eripi ſolent animæ ab illis ignibus. Ne autem temerè me in præallegatos doctores inſurrexiſſe quiſquam ſugillet, patronos habeo, quos in hac parte ſequar, D. Bonauent. in 3. diſtinct. 22. & Gabriel. quæſt. vni. art. 2. dub. 3. Franciſcum de Chriſto, quæſt. 6. propoſitione. 4. Marſilium quæſt. 13. art. 2. dub. 3. qui poſt multa, tandem in hanc partem declinat, & allegat pro eadem Thomam Argent. Idem habet Maior & Victoria, & videtur habere Iacob de Val. ſuper Canticum Abach. in illo verſu, Incuruati ſunt colles mundi.

Sententia S. Tho. quod nec educ[illegible] nec leuatæ ſunt à pœna.

Altera ſententia verior.

Alterum, quod in quæſtionem nonnulli vertunt, Animæ ne purgatorij, quæ noſtris iuuantur ſuffragijs, rependunt vicem nobis, orando ac impetrando à Deo nobis gratiam? Nolo in hac parte meum iudicium interponere, quod feci in præcedenti. Producam pro vtraque parte doctores ſecum pugnantes: Cui libuerit, eorum litem componat, aut ad quos voluerit, tráſeat. Richardus, in. 4 d. 45. art. 7. q. 3. ad. 3. Gabriel ſuper Cano. lectione. 58. circa finem, Ioannes de Medina, Co-

Animę purgatorij an orent pro nobis.

Sententia affirmans.

 dice

dice de Pœniten. Tractatu de Oratione, in q. ſpeciali, & quidam alij affirmantem partem defendunt. In aduerſum militant S. Thom. in. 4. d. 15. q. 4. art. 5. q. 2. & in 2. 2. q. 83. artic. 4. ad. 3. & art. 9. ad. 2. & art. 11. ad. 3. & Alex. Alen. 4. p. q. 92. memb. 1. artic. 3. Abulenſ. ſuper Matth. tom. 3. quæſt. 93. & ſuper c. 6. q. 87. D. Antonius 4. p. titulo. 5. c. 8. §. 2. Sylueſter, verbo, Oratio. §. 3. Nauarrus, ſuper c. quando, &c. Quocirca Victoria, Relectione de Magia, num. 17 ſentit non eſſe adeò conſtantem & religioſam conſuetudinem, quorundam hominum, & præſertim fœminarum, quæ in ſuis caſibus ac miſerijs implorant animarum purgatorij opem atque fauorem. Meam ego ſententiã nũc ſuſpendens: id ſolum dixero, ſanctum ac vtile eſſe inuocare & implorare opem illarum animarum: nam ſiue, quamdiu ſunt in Purgatorio, orare pro nobis valeant, aut non valeant: certè cum inde exeant, vt de exituras certum eſt: & ad regnum perueniant, in quod peruenturæ ſunt, non eſt dubium quòd tunc preces fundant, ac orent Deum pro ijs qui ſeipſos eis commendauerant, & eas ſuffragijs, ac precibus iuuerant.

Sent. negat.

An rectè faciant qui in ſuis neceſſitatib. ſe commendãt animabus purgatorij.

V. *Proſequutio ſolutionis argumentorum.*

AD rem itaq; dico, caput illud, quod, vt habetur in D. Damaſceno, in via iacebat, nõ fuiſſe hominis damnati, ſed iuſti exiſtẽtis in purgatorio: nã Damaſcenus non dicit in illo ſermone, quòd fuerit hominis Gentilis, vt ibi patet. Quòd ſi D. Tho. hanc hiſtoriam referẽs ex Vitis patrum, dicit fuiſſe caput Gentilis, ipſe nodũ hunc tenetur enodare. Quod & fecit, in. 4. d. 45. q. 2. arti. 2. quæſt. 1. ad. 4. Quem locum conſulat qui volet,

Ad Chryſoſtomum, ex eius dictis liquidò colligitur quid dicendum ſit: nam apertè loquitur de his qui poſt mortem in purgatorium perducti ſunt,

ſunt, propterea quòd hoc in ſeculo non ſatis pœnituerunt. Quod dicit de Catechumenis ſimilem expoſcit ſolutionem: nam nihil prohibet, quin catechumeni in purgatorium etiam perducantur, cum ante baptiſmum reſuſceptũ, potuiſſent fide & charitate donari à Deo. Nec vero cap. placuit, nobis aduerſatur, quia licet ibi prohibentur fideles preces fundere pro Catechumenis defunctis, tamen ideò hoc Eccleſia aliquando prohibuit, quia veriſimiliter credebat quoſdam Catechumenos ex ignauia baptiſmum differre. Et ideò priuauit eos ſuffragijs fidelium, vt hac pœna perterriti, quam primùm ad baptiſma properarent. Pro Catechumenis non ſunt ſuffragia.

Ad D. Augu. dicam breuiter eius verba multifariam explicari à Iuriſperitis, ſuper cap. tempus 13. q. 2. Nos dicimus, nomine damnationis, intelligi ab Aug. pœnam purgatorij. Et ita dicit prodeſſe preces viuorum defunctis, ad hoc vt ſit plena remiſſio, aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipſa dãnatio. Ita Alex. 4. p. q. vltima, memb. etiam vltimo, & ar. vlt. D. Tho. in. 4. ſuprà, ad. 2. & Dur. ad. 1. Aliquid tamen amplius expoſtulat locus ille Aug. nam apertè de damnatis loquitur, videlicet de valdè malis: ac proinde dixerim, hanc tempore Auguſt. apud aliquos viguiſſe ſentẽtiam, quòd viuorum ſuffragia proſint damnatis. Et ideò dicit ibi Auguſt. quòd, quibus hæc ſententia placuerit (non dicit tamen eam ſibi placere, vt patet ex capite. 112. & 113.) caueat ne dicat, tormenta damnatorum finiri, aut eos ab ira DEI & damnatione eripiendos, quamuis leuamen aliquod ſuis interponeretur tormentis, vt illi credebant. Exactior explicatio verborum D. Aug.

Ad ſecundum reſpondetur, reſponſione non indigere id quod Præpoſitus aſſerebat, quoniam nec Refellitur illi Theologi, de quib. in 2. arg.

nec vmbram probabilitatis habet. Quod verò contendebat Porretanus, & quidam ex Iuriſtis, multipliciter refellitur à D.Thom.in 4.d.45.q.2. art.1. quæſt.1. Vnicè tamen confutabitur à nobis, quia ſi per viuorum ſuffragia ſemper demitur aliquid de pœnis damnatorum, iam ſequeretur poſt multa ſuffragia tam multum pœna decreſceret, & tam parua remaneret, vt iam non eſſet grauis, & infeſta damnatis; ſicut per multam diuiſionem & diminutionem continui, veniri poſſet ad hoc vt continuum non ſentiretur actu. Alterum, quod Antiſiodorenſis attulit, friuolum eſt, & omninò improbabile: quinimò id appellat D.Thom.loco citato, præſumptuoſum, & dictis ſanctorum contrarium, & vanum, & nulla authoritate fultum & irrationale. Et ſimiliter Linconienſis imaginationem refutat D. Thom. tacito authoris nomine. Lege D.Thom.

Cur purgatoriū appelletur profūdus lacus, os leonis, tartarus, &c.

Ad tertium reſpondetur ex dictis in ſolutione primi, nomine inferni, & laci, & oris leonis, & portarum inferi intelligi pœnam purgatorij. Huius appellationis tres ſunt cauſæ, quas Alex. tangit his verbis: Vel propter pœnarum purgatorij acerbitatem oſtendendam, vel ad oſtendendam propinquitatem purgatorij ad infernū, vel hoc dicitur inſpiciendo purè ad hoc quod eſt abſq; diuina miſericordia, ad merita animarum, quæ pœnam acerbiſſimam meruerunt. Hæc ille. Orat ergo Eccleſia ne abſorbeat animas ſanctas locus purgatorij, id eſt, ne detineat, vt bene Adrianus in quæſtione de remiſſione peccatorum poſt mortem. His adiungunt quidam alteram explicationem, quòd ſcilicet Eccleſia in illa oratione precatur Deum, ne vtatur ſua potentia abſoluta, conijciendo illas animas in inferno damnatorum. Sed & tertiam producunt, nempe ora-

Aliæ duæ explicationes.

re Ec-

re Eccleſiam pro animabus purgatorij, vt Deus illis præſtet mentem ęquam ac ſanam, vt patienter pœnas illas ferant: ne ſi impatientes & indignabũdę reſiliant & auerſentur, Deus hac earum indignatione commotus, detrudat eas in barathrum Gehennæ. At poſtremæ iſtæ explicationes indignæ ſunt viro Theologo.

ILlud verò quòd de portis inferi tangitur in argumento, quamuis ſatis, vt arbitror, explicatum relinquitur, prolubium mihi ſubijt in humanarum literarum ſtudioſorum gratiam commentari, productis ex Gentilium ſcriptorum ſcrinijs, nonnullis ſententiis, in quib. portarum inferni meminerunt. Ouid. 4. Met. **VI. Digreſſio quænã ſint portæ inferi, & quid de his ſenſe re Poëta.**

Eſt via decliuis funeſta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta ſilentia ſedes:
Mille capax aditus, & apertas vndique portas
Vrbs habet, &c.

Has inferorum portas credebant antiqui, eſſe voragines quorundam montium fumantes & ardentes, vt in monte Tænaro, in quo fauces erãt ad inferna deducentes, vt verbis vtar Suidæ. Et per illam ianuam, Herculem, & Orpheum iiſſe ac rediiſſe commemorant, Virgil. 4. Georg. **Tænarus, Ætna Veſuuius, mõtes fumantes, & ardentes, credebãtur eſſe portæ infedi.**

Tænareas adijt fauces, alti oſtia ditis.
Et Ouid.
Ad Styga Tænaria eſt auſus deſcendere porta.

In monte etiam Væſuuio, ſeu Vęſcuo hiatus quidam flammam fumumque vomens erat, quæ porta inferi eſſe credebatur, & Plinium Naturalis Hiſtoriæ ſcriptorem, qui cognoſcendi cupidi-

tate eò ſe contulerat, abſorbuit, & combuſſit, vt patet ex Epiſtola Plinij Iunioris, quæ naturali hiſtoriæ præfigitur. AEtnam, vulgò Mongibellum, quis neſciat in Sicilia montem eſſe perpetuo clarum incendio, & per illius montis antra ad infernum deueniri? Hunc curioſitatis gratia viſens Empedocles, ab igne & fumo erumpente præfocatus eſt. Licèt Horatius in Arte poëtica rē hanc aliter enarret dicens:

Plinius flammis Veſeui combuſtus.

Empedocles flammis Aetnæ.

Siculiq́ poëta
Narrabo interitum, Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus AEtnam
Inſiluit. &c.

Sed Horatius hac in parte Empedoclem falſo dehonorauit. De quo Abul. in Repetitione de ſtatu animarum, num. 324. & infrà.

Veruntamen hæc figmenta eſſe, & nullas habere infernum ianuas, oſtendit optimè Abul. ſuper Matth. c. 25. q. 521. & accuratè etiam in Paradoxa de Aquila, p. 5. c. 99. 101. & 102. & poſt c. 178. vſque 181. & in Repetitione de ſtatu animarum, à numero 310. Quin non ſolùm portas has, ſed & quidquid de infernis docet fides, & antiqui poëtæ cōcinuerant, irridere ſolent alij. Nam Ouidij, li. 15. Metam. illa ſunt carmina.

Infernum propriè nullas habere portas.

Poëtæ irrident ac negant infernum.

O genus attonitum, gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid manes, quid numina vana timetis?
Materia vatum falſiq́ pericula mundi, &c.

Falſum mundum appellat, quem futurum poſt hanc vitam docet fides. Et Iuuenalib. Satyra. 2.

Eſſe aliquos Manes, & ſubterranea regna,

Et con-

Et contum, & Stygio ranas in aquore nigras:
Atq; vna tranſire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lauantur.

Id eſt, qui tam parui ſunt, vt nondum ſoluant pretium in balneis, aut Thermis, quibus adulti lauari ſolent. Et Lucretius lib. 3.

Cerberus & furiæ, iam vero lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æſtus,
Qui neque ſunt vſquam, neq; poſſunt eſſe profectò.

Vnde cum poetæ portas aſsignarunt inferorum, id planè fecerunt vt ipſi vero ſimiles facerēt eas fabulas quas ſuadere nitebantur. Si namq; fabulabantur, Herculem, Theſeum, Pirithoum ijſſe ad infernos, & redijſſe, vt ponit Ouid. 7. met. & Seneca in Tragædia prima: & Æneam & Sibyllam & Orpheum, vt ponit Virg. 6. Æneid. & 4. Georg. profectò & portas inferi ponerent neceſſum erat. Similiter itaq; (vt poſt nænias has ad ſeriam noſtrā conuertamur diſputationem) certe nullas infernus habet portas, ac proinde quoties de portis inferi eſt ſermo in ſcriptura, vulgariter, & iuxta conſuetum loquendi hominum morem accipienda eſt talis loquutio. Aut dixerim, nomine portarum inferi, ſignificari eā poteſtatem ac ditionem, quam Deus illjs locis exercet aduerſus peccatores. Abunde exemplorum reperire in ſcriptura, perfacile eſt, in quibus nomine portarum authoritas ac poteſtas iudicis exprimitur. Prouer. 31. Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum iudicibus. Et Pſal. Non confundetur, cum loquetur inimicis ſuis in porta, Rationem huius lege in Hieronymo, ſuper Zachar. c. 8. & ſuper Amos cap. 5. & ſuper Ezechielem cap. 40. &

Cur Poetæ fingebāt infernum habere portas.

Portæ in ſcriptura, quid.

Prou. 31.

Pſalm. 126.

in D.

in D. Gregor. lib. 19. Moralium c. 11. & in Theod. ſuper Amos c. 5.

VII. Pro his, quos cõſtat eſſe in cœlo, orare, blaſphemū eſt.

AD quartum argumentum, fatemur non licere preces fundere pro beatis: tamen, vt rectè Alex. 4. p. q. 93. membr. 1. artic. 9. ad. 1. quando de ſalute alicuius probabiliter dubitamus, ſanctum eſt pro illo orare. Quando tamen certiores facti ſumus de eius ſalute, id facere non licet. Huc ſpectat illud Augu. ſermon. 17. de Verbis Apoſtoli, & habetur cap. cum Marthæ. de celeb. miſſ. & in Mag. ſent. in. 4. d. 45. Iniuria eſt orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendare. Idcircò, nego quod preces noſtræ proſint beatis ad augmentum gloriæ. Porrò illa formula precandi pro Apoſtolis, Martyribus & cæt. meritò per deſuetudinem exoleuit. Idem dico de Oratione illa de D. Leone, cuius orationis loco hæc ſubſtituta eſt: Annue nobis, quæſumus Domine, vt interceſſione famuli tui Leonis. Ita habetur in illo, cap. cum Marthæ §. Tertio loco. Vide Sixtum Senenſ. libr. 6. annotat. 47.

Ad vltimum argumentum reſpondere quidem volumus, ſed non poſſumus, niſi in forma diſputationis ſcholaſticæ: ſecundum, quàm promiſimus, propoſitæ quæſtionis partem tractemus.

(∴)

Dubium

Dubium alterum an alternis an verò ſimul calor & frigus, & cætera tormenta in damnatos agant.

VII. Argum. 1. quòd detur tranſitus in inferno de vno tormento in aliud. Iob 24.

Qvod alternis & ſucceſsiuè ſæuiant in damnatos prædictæ pœnæ, probatur primò, ex illo loco Iob 24. Ad nimium calorem tranſiet ab aquis niuium: quod de cruciatibus perditorum exponunt Sancti: ſi ergo eſt tranſitus de vno in aliud, alternis agunt, non ſimul. Secundò, hæc videtur eſſe ſententia Theologorum. S. Tho. 1. p. q. 10. art. 3. ad. 2. vbi, cum ſibi obieciſſet, ignem inferni dici ęternum, ex quo ſequi videbatur, quod non ſolus Deus eſſet æternus: reſpondet, quòd in pœnis damnatorum eſt vera tranſmutatio vnius in aliud: atque adeò eorum pœnæ dicuntur æternæ, ſolùm propter durationem iuxta illud Pſalmi. Et erit tempus eorum in ſæcula. Et. 1. 2. qu. 67. art. 4. ad. 2. apertè dicit, in damnatis eſſe ſucceſſionem pœnarum. Idem habet Quodlibeto. 8. art. 18. de quo etiam videndus eſt Quodl. 7. ar. 11. Hėricus de Gandauo in Quodlibeto. 12. de hoc fecit quæſtionem. 11. & Capreolus in. 4. d. 44. quæſt. 2. art. 2. Sed Abulen. in Repetitione de ſtatu animarum, num. 109. id habet expreſſiùs: nam dicit. In pœnis inferni nullus ordo in permanendo eſt: quia cum aliquis nunc fuerit in nimio calore, transferetur ad maximum frigus: cum autem in frigore, ad calorem. Et ſuper Matth. 25. q. 546. ait, dici poſſe quòd ſit alternatio & tranſitus de vno tormento in aliud clariùs Richard. 44. art. 2. q. 10.

2. Argum.

Pſalm.

Tertiò

8. Arg. difficillimum.

Tertiò ratione id ſuadetur, nam ſi ſimul ac ſemel frigus & calor in corpora dānatorum efferuent, punctum eſt lòngè difficillimum explicatu, quomodo qualitates ipſæ mutuò non ſe impediant? Quomodò viciſſim in ſeipſas non agant? non ſe temperent & remittant? ac proinde non ſatis intelligitur quomodò illa corpora ſimul caleant, & frigeāt, & vtrumq; in ſummo. Imò tepebunt potiùs: atq; adeò ne tepeant dicamus nō ſimul illas oppoſitas qualitates agere circa idem ſubiectum, ſed ſucceſſiuè vnam poſt aliam.

IX. Non eſſe in Inferno trāſitū de vno tormēto in aliud.

Altera concluſione huic dubio reſpondemus: Nulla in tormentis damnatorū trāſmutatio, aut viciſſitudo pœnarum reperitur, ſed iiſdem prorſus alligati tormentis à principio ſuæ damnationis, per totam æternitatē excruciātur. Hoc tenet expreſsè Abul. ſuper Matth. c.25.q.546. & q.[illegible]1. cuius rātio amplificāda, & expendenda eſt à me ſolut. ad vlt. arg. Interim id ego probare adnitar coniecturis ex ſacris literis, & vera Theologia, ac Philoſophia deprōptis.

Prob. ex ſcriptura.

Apocal. 18.

Primò Apocal. 18. cum de damnatione impiæ Babylonis eſt ſermo, ſic dicitur: Ideò in vna die venient plagæ eius mors. luctus, & fames, & igne comburetur. Et ſtatim, Væ væ ciuitas illa magna Babylon, quoniam vna hora veniet iudicium. Ex quo, quantum coniecturis aſſequi poſſum, exiſtimo: quod dicitur, In vna die, & in vna hora, inſinuat ſimul & à principio omnes plagas & miſerias ſuperuēturas damnatis, non ordine aliquo & tranſmutatione.

Eccl. 11.

Secundò, ille locus Eccleſ. 11. Siue ceciderit lignum ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem, ibi erit, innuit, quòd vbi in initio caſus ſeu damnationis humanum lignum ceciderit, ibi ſuper vno recumbet latere, ibi perpetuò intranſmu-

tranſmutabile permanebit. Tertiò, quòd æterna dicuntur in ſcriptura tormenta damnatorum, nonnihil nobis videtur conniuere:eò quòd ęternorum hoc eſt propriũ,quòd perpetuò citra aliquam nouitatem & mutationem, durent eodem ſtatu,ſitu,modo,&c.

Quartò, veriſimilimum hoc redditur, ex eo quòd ad torturam & pœnam miſerorum facit,vt iiſdem ſemper malis affixi hæreant, & de vno in aliud minimè commigrent: nam ſanè pœnarum tranſmutatio,licèt ſit in deterius,leuat quodammodò.Et quare,inquam, dicamus, Deum inimicis ſuis peruicaciſſimis leuamen aliquod cruciatibus interponere?Profectò manna,dictus panis Angelorum, & omne delectamentum ſaporis in ſe habens, multoties repetitum faſtidium generabant.Vnde dicebant illi,Nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto.Et in Pſal.Omnem eſcam abominata eſt anima eorum,i.d eſt,mãna.vt quidam volũt,quòd dicitur omnis eſca, proptereà quod eſſet vice omnis eſcæ,& omnigena ſaporum ſuauitate præſtaret. Ponendum itaq; in malis damnatorum eſt,vt iiſdem tormentis abſq; mutatione aliqua faſtidioſiſſimè vexentur.

Quintò,ex incõmodis, quæ ſequi videntur ex ipſiſſima eorũdem tormentorum & ſimultanea actione,quæ relata ſunt in tertio argumento,nullum eſt tam abſurdum quàm eſſe videntur ea quæ ex oppoſita ſententia ſequuntur. Nam, inquiro,ſi ſucceſſiuè frigus poſt calorem, & calor poſt frigus agunt in corpora damnatorum, iam ſequitur primò quod quamdiu vnum agit, ceſſet aliud ab actione,& conſequenter corpus damnati quieſcat à paſſione illius,cuius actio ceſſat.Dicere autem quòd ſignabile ſit aliquod tempus, in quo damnatus non excrucietur calore, & ardeat

Probatur eõcl ratiocinibus.

Sap. 16.
Num. 21.

Pſalm.106.
Sap.16.
Mãna dicitur omnis eſca.

Abſurda quæ ſequũtur ex eo quod dicatur trãſitus tormentorum.

deat igne, illo, videlicet, interuallo quo friget & alget, vix credi poteſt. Deinde ſi mutuo calorem pellit frigus, & frigus calor, id ſubitò & in inſtāti nō poteſt fieri, niſi magno Dei miraculo, quod ſine neceſſitate non eſt ponendum. Reſtat ergo vt paulatim ſe expellant: paulatim autem expellere ſe non poſſunt, niſi cum magno lucro, ac refrigeratione damnati vt probatum eſt in ſuperioribus. Præterea, vix poteſt intelligi, quo ſitu & ordine diſpoſita ſint apud inferos tormenta illa & plagæ caloris & frigoris, vt viciſſim agant in damnatos, non ſimul. Et quis eos de vno tormento transfert ad aliud? vnde nouæ torturæ ſuperueniunt inſtrumenta? &c. Demum, ſi dicamus ſimul omnes pœnas perpeti inuariabiliter, euitantur incommoda ſupradicta, & ſine magna difficultate explicatur, qua ratione qualitates illæ contrariæ ſimul agere in corpora damnatorum poſsint, vt perſpicuè percipiet qui patiēter expectauerit, & me tertio argumento audiuerit reſpondentem: In quo multas argumentorum machinas in aciem producam, in quibus plurima philoſophica veſtris auribus digna continentur; quamuis ingenij mei, ac præſcripti temporis anguſtia, vereor ne ad ea tractanda ſufficiat.

X. Pulchra digreſſio de numero, ac genere tormentorum, quæ ſunt in inferno.

NE hallucinetur Theologus, cum de tormētis, quæ apud inferos ſunt, ſermo ſeſe offert, ſed diſtinguere probè ſciat quæ ibi ſint propriè, quæ metaphoricè, viſum mihi eſt paucis explanare, an in inferno ſint veri ignes, veræ niues & frigora, ſulphura, ſtridor dētium, fletus, vermes, fames, fœtor, tenebræ, quæ ſint illorum ignium nutrimenta & materies &c. Cum enim apud ſacros ſcriptores horum omnium peculiaris mentio interdum fiat, expedit nec omnia ad metaphoram transferre, nec verò in ſenſu pro

ſu proprio intelligere. Hoc autem diſputare nõ eſt extra chorum ſaltare, vt aiunt, ſiquidem examinare non poſſumus, an ſit vera in tormentis alternatio, niſi priùs exploratum ſit quodlibet tormentorum genus, quo damnati torquentur.

Ergo veri ignes in inferno ſunt. Id licet Græci negauerint, quos ſequutus eſt Auicenna, Sancti tamen Patres, Auguſti. Hier. Greg. Damaſc. quidquid in Græcorum fauorem afferantur, hanc Catholicam veritatem non negant, vt liquet ex S. Thom. in 4.d.44.q.3.artic.2.q.1.& 2. Palud. Maior. Durand.d.44. Soto.d.50. Sixtus, qui ſanctorum dicta expendunt & explicant. lege etiam Abulenſ. ſuper Matth.c.25.q.403.& q. 490. vſque ad q.504. Caiet. Oratione. 5. habita ad Iulium ſecundum, Catharinum, Opuſculo de præmio bonorum, & malorum ſupplicio. Eſt ſane ignis viuaciſſimus in agendo, & qui à qualitate propria & naturali non poteſt tranſmutari, ſicut cætera elementa, quę peregrinas impreſſiones pati poſsũt vt habet Ariſt.4. Metaphy. Nec verò ſolùm ignes illi veri ſunt, ſed & elementares, & eiuſdem ſpeciei cum his ignibus, qui apud nos ſunt. *Ignes veri, & proprij ſunt in inferno.*

Quæ ſit illorum ignium materia, quæ fomenta; ex Iſa.c.30.& Apoc.19.20.& 21.& Pſal.10. videtur colligi, ſulphura eſſe: non ita quòd ignis ardeat in illis, quaſi comburantur & conſumantur ſulphura, & ex illis generetur ignis: omnis enim actio corruptiua & generatiua ceſſatura eſt poſt iudicium, vt infrà dicemus. Sed erunt ibi ſulphura veluti ferrum candens, quæ ſemel accenſa nũquam extinguentur. Accendet autem illa Deus, vtque in æternum durent ipſe Deus vt ita dicamus, ſufflabi, vt habet elegans & tremendum illud teſtimonium Iſaiæ c.30. Præparata eſt ab heri To- *Quibus fomentis nutriantur, & ardeant ignes inferni. Pſalm. 10. Apoc. 19. 20 & 21. Iſa. 30.*

ri Tophet, nutrimenta eius ignis & ligna multa: flatus Domini, ſicut torrens ſulphuris, ſuccendēs eam. Quid ſit Tophet, non vacat explicare, liquet ex Hierem. c. 7. & 19. & ex 4. Reg certum eſt tropicè infernū ſignificare: fortaſſis totum hoc tranſlatitiè & per metaphorā dicitur, ac proinde exiſtimo ignes Tartareos nullis fomentis nutriri, ac nullis nutrimētis foueri. Quis inficiabitur, ignē, qui penes concauum Lunæ eſt, conſeruari perpetuò, abſq; nutrimētis? Quod inde prouenit, quòd ibi reſidet in proprio loco ac ſitu naturali. Similiter conſeruare Deus poteſt ignes illos tartareos abſq; nutrimentis: id tamen non per continuū miraculum, quod alicui videbitur incommodū, ſed per hoc quòd Deus loco illi profūdo & ſubterraneo, dare poterit conditiones illas & qualitates, quas habet ſphæra illa concaua Lunæ.

Hierem.

Niues, & aquæ non ſunt propriè in inferno.

Vtrùm ſint veræ niues & aquæ, multi in dubium vocant D. Greg. lib. 16. Mor. c 30. negat. Sequitur Ianſenius in Concordia c. 45. iuuat ſcriptura, Zach. 9. Tu autem in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Lucæ 16: inducitur diues ab Abrahamo ſic efflagitans, Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aqua, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Nec verò locus Iob, Ab aquis niuium tranſeat ad calores ignis, contra nos eſt: quia, aut non eſt ibi ſermo de pœnis Tartari, aut ſecundùm metaphoram capi debet propter eas abſurditates, quæ ſequuntur, ex eo quòd verè niues aut aquæ in inferno conſtituantur. Quocircà Abulen. in Repetitione de ſtatu animarum, num. 303. & 308. non tam probabiliter hac in parte loquitur, nam ponit in inferno veras ac frigidiſſimas aquas, licèt ſuper Matth. eas neget. De quo rurſus ſtatim.

Zach. 9.

Luc. 16.

Iob 24.

Frigore

Frigore nihilominus vehementiſſimo ac proprio excruciantur damnati: nam ſtridor ille dentium, de quo in ſcriptura tam ſæpe fit mentio, effectus eſt frigoris. Prouenit vero frigus hoc, vt tradit Abulen. ſuper Matth. ſuprà, à terra quæ circumſtat damnatos, & eſt valdè frigida: & quo ſolidior eſt, eò eſt maior in illa frigiditas; non habet enim ibi vnde à frigiditate ſua naturali immutari poſſit : nam ceſſante motu cœli nullus motus, aut alteratio naturalis reliqua eſſe poteſt. Neque verò oportet quod tangat damnatos, vt illos cruciet: cum enim operatio illa ſit intentionalis, fiet per ſpeciem ab obiecto ſuſceptam in ſenſu, quæ immutare poterit ſenſum tactus, & magnum in illo dolorem incutere, abſq; naturali tranſmutatione. De quo plura ſtatim, in ſolutione ad.3. *Frigore vero cruciantur damnati*

De verme, an propriè ſit in damnatis, quærimus, propterea quod tam ſæpe, & tam apertè in ſcriptura fit mentio de verme, quo vexandi ſunt impij. Iſa. 66. Vermis eorum non morietur. Et Iudith. 16. Dabit ignem & vermes in carnes eorum. Et Eccleſ. 7. & Marc. 9. &c. dicimus tropicè ad animam transferri, ita vt nihil ſit aliud vermis quàm, vt dixit Poëta. *Vermes nō ſunt propriè &c.* *Iſaiæ 66.* *Iudith 16.* *Eccl. 7.* *Mar. 9.*

Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Et alibi de illis loquitur,

Quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cadit:
Occulto quatiente animum tortore flagellum.

Itaq; vermis eſt conſcientia peccatorum, vt etiã habet D. Hieron. ſuper Iſa. cap. 14. & 66. D. Auguſt. lib. 21. de Ciuit. cap. 9. & Origen. Matth. 13. De quo multa Abulen. in Paradox. de Aquila cap. 60. &

in Repetitione de ſtatu animarum cap. 91. & ſuper Matth.25.quæſt,53.Hæ ſunt illæ furiæ, & vltrices curæ, quas in inferni veſtibulo poſuit Poëta.

Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci
Luctus & vltrices poſuere cubilia, Curæ.

Vbi Seruius, Vltrices curæ, id eſt, peccata & remorſus conſcientiæ, quæ puniunt ſemper nocentes.

Fletus & lacrymæ an ſint in damnatis. Fletum & lacrymas, qui dixerit propriè in inferno eſſe, hæc diſpendia ſubire debet: nam explicandum illi eſt, quomodo fletus, qui per reſolutionem lachrymarum fit, poſſit in damnatis eſſe perpetuus? Lacrymæ enim, humor quidam ſunt, quem neceſſe eſt tandem deficere, etiam ſi totum corpus reſoluatur in lacrymas: eo quod in damnatis nulla ſit reſtauratio humoris, cum nullus ibi ſit cibus: quod tractat D.Thom. quodlibeto.7.artic.13. Quia tamen Matth.8.13.& 22. & Apocalyp.18.& alibi ſæpè, conſtituitur fletus apud inferos, & propriè, vt vidimus, poni non poteſt: dicimus, fore fletum in damnatis, quantùm ad eam commotionem & conturbationem capitis & oculorum, quæ fletum comitari ſolent. Licèt aũt ceſsãte motu cœli, ceſſabit omnis motus, cuius principium eſt motus cœli, non tamen ceſſabit motus voluntarius, cuius principium eſt volũtas, vel appetitus: & quia appetitus eſt principium motus localis, ideo ceſſante motu cœli, poterit homo moueri localiter: illa autem commotio capitis, & complicatio, vel contorſio partium corporis, motus localis eſſe videtur.

Matth. *Apoc.18.*

Stridor dentiũ propriè in damnatis. Sed quid de ſtridore dentium, dico futurum propriè in damnatis, cum corpora reaſſument. Et ita habet D.Auguſt. Epiſt.111. quæ eſt ad Iulianum, &

num, & inſinuatur in Apocal. AEſtuauerunt homines ab æſtu magno, & commanducauerunt linguas ſuas. Et ratio eſt, quia ſtridor iſte nihil aliud eſt, quàm concuſſio dentium, quæ ad motum localem pertinet. Sequitur porrò ex duplici cauſa, nempè ex indignatione, ſicut nobis valde indignatis accidit ſæpè ſtridere. Et ſecundo ex nimio frigore, quod futurum eſſe iam diximus: licet Abulenſ. quæſt. 555. hanc ſecundam cauſam improbet: eius tamen improbationem ego non probo, nam exiſtimo ſtridere damnatos etiam ex frigido irrepente ſenſim per totum corpus, & cruciante illud, non per alterationem, qua qualitas frigida recipiatur in corpore: ſed per ſpeciem frigoris non frigidam, ſenſilem tamen & intẽtionalem impreſſam ſenſui tactus. De quo rurſus in ſolutione ad vltimum. *Apoc.16.*

Pollicitus etiam ſum de fœtore dicturum me: ergo dico, non futurum propriè in inferno: quia neceſſum eſt, vt de re fœtente fiat fumalis euaporatio, ex qua multiplicentur ſpecies ſine materia, vſque ad ſenſum olfactus: apud inferos autem talis euaporatio nuſquam erit, cum illa ſit continua & iugis quædam rei corruptio & generatio, quæ ceſſante motu cœli, nunquam erit. Dicit tamen Abulenſ. quæſtione. 560. fœtorem adhuc eſſe poſſe, licèt deſit fumalis euaporatio: cũ ſenſatio fiat per ſolam ſpeciẽ, quę eſt intẽtio formę, & non per rem ipſam, vt dicturi ſumus in ſolutione ad vltimum. Quo pertinent quæ de ſenſationibus beatorum, doctè tradidit Soto, in 4. diſtinct. 49. quæſt. 4. articul. 5. Et ſic in germano ſenſu explicari poſſunt loca illa, Iſa. 29. De cadaueribus eorum deſcendet fœtor, & Ioel. 2. Aſcendet fœtor eius, & aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit. Et Apocalyp. 14. & fumus tormento- *Fœtor propriè an ſit in inferno.* *Iſaiæ 29.* *Ioel. 2.* *Apoc. 14.*

Ii 3 rum

Tenebræ in inferno nō ſunt omnimodæ, ſed cum luce quadam.

rum eius aſcendet in ſæcula ſæculorum.

Reſtant infernæ tenebræ explicandę. Sunt itaque veræ & propriæ, non tamen eſt omnimoda tenebra, ſed parùm lucida, vmbroſa, & fuſca, fortè ſicut per noctem, in qua licèt non admodum diſtinctè, multa tamen videri poſſunt. Vtrumque ad pœnam perditorum ſpectat: quia enim, vt dicitur Eccl. 11 Dulce lumē & delectabile in oculis hominum: & Tob. 3. Quale gaudium mihi eſſe poteſt, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video? ideò auferre à damnatis lumen debemus: Quia tamen multa ibi ſunt, quæ videri à damnatis opus eſt, ingratiſſima & horribiliſſima viſu, ideò nonnihil lucis ibi ponunt ſancti, Gregor. lib. 9. Moralium cap. 46. ſuper illud, Iob 10. Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Concinit locus Pſalm. 28. Vox Domini intercedentis flammam ignis, adiecta gloſſa Beati Baſilij ſuper illum locum, vbi contendit, naturam ignis poſt iudicium diuidendam eſſe. Sunt namq; duæ ignis facultates, altera lucere, & ignire altera, licet lucere non ſit tam propria, vt dicit D. Tho. in 4. d. 44. q. 3. ar. 2. q. 2. ad 4. Itaque intercidit Deus & interſecat voce & volũtate ſua vnam ab alia: nam aliquando lucet, non vrit: quod contigit cum pueris ſanctis, apud Danielem. Aliquando verò, vt contingit in inferno, vrit & non lucet, niſi admodum remiſsè, vt dictum eſt. Vide Marſiliũ in 4. q. vltima art. vltimo in 1. argumento. Lud. Cœlium libr. 6. lect. Antiq. c. 11.

Eccl. 11. Tob. 3. Iob 10. Pſal. 28.

Ignis inferni vrit, non lucet.

Dan. 3.

4 elemẽtis cruciandi impij.

His vt vltimam manum imponamus, Richard. in 4. diſt. 44. art. 2. q. 10. ait ab omnibus elementis vexandos damnatos. De igne, ſatis liquet. De aqua probat ex illo Sap. 5. Candeſcet in illos aqua maris, & flumina cõcurrẽt duriter, & illo, Iob 24 ab

Iob 24. Sap. 5.

ab aquis niuium trãſeat,&c. Rurſus ex illo, Pſal. 10. Ignis, ſulphur, ſpirit⁹ procellarũ, pars calicis eorũ, probat eos igne, & terra fœtida, quę ſignificatur per ſulphur: & aëre procelloſo, qui dicitur ſpiritus tempeſtatis ſecundùm Auguſt. 12. ſuper Gen. longè poſt principium, torquendos eſſe damnatos. Deinde ex illo Sapient. 11. Per quę peccat quis, per hæc & torquebitur, & Sap. 5. Armabit creaturam ad vltionem inimicorum, probat ab omnibus elementis, affligendos. Sed vice auctarij accipe velut in epitome redactas, præcipuas barathri gehennalis pœnas, quas Æneid. 6. Virgil. eleganter ſupputat Quo nihil verius, nihil Chriſtianius dici poteſt.

Pſalm. 10.

Sap 5. & 11.

Epitome tormentorũ inferni, ex Virg.

Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci
Luctus, & vltrices poſuere cubilia, Curæ.
Pallenteſq; habitant morbi, triſtiſq; ſenectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egeſtas:
Terribiles viſu formæ, lethumq; laborq;
Multarum intereà variarum mõſtra ferarũ, &c.

Et his ſimiliter quædam alia, vſq; ad illud,

Non mihi ſi centum linguæ ſint, oraq; centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

AD primum argumentum, vt reſpõdeamus, explicemus locum Iob, qui in vulgatis codicibus ſic habet: Ad nimium calorẽ tranſeat ab aquis niuium, & vſq; ad inferos peccatũ illius. Optat Iob, vt in hominem ſceleratiſſimũ, qualem ſuperius deſcripſerat, maiora inferni tormenta deſæuiant. Et hæc eſt communis explanatio. Verùm iuxta Hebræum ibi, ſic legitur; Siccitas & calor auferũt aquas niuis, inferos peccauerunt, vt ſit ſenſus iuxta Rabbi Leui, quem

XII. Explicatur, locus Iob, Ad nimium calorẽ tranſeat ab aquis niuiũ

citat Eugubinus ibi, Ecce ſcelerati nullas in præſenti vita pœnas pertulerunt, & tamen ſine anguſtijs, & cum ſuauitate ad ſepulchrum deſcendunt, ſicut ſuauiter & facilè calor liquefacit niues. Ita etiam Rabbi Abraham, & Vatab. & Iſidorus Clarus. Sed tamen hanc expoſitionem nunc mittamus, & Hebraicam veritatem cum Vulgata facilè hoc modo conciliemus: Ariditas & calor auferunt aquas niuis, nempe in gehenna, in qua dum algore terribili frigent damnati, ſuperuenit ignis & calor vehemens qui eos torret & vexat atrociſſimè. Stat tamen adhuc difficultas, quo pacto de vno tormento in aliud trãſeat: nam ex hoc loco Iob, Richardus ſuprà, art. 2. quęſtione 10. in fin. tenet alternationem etiam futuram tormentorum, in inferno: cui proinde in ſolutione ad 3. ſtatim reſpondebo.

Ad ſecundam argumentum dico, in nullius me hodiè verba iuraſſe: & ſic in propoſitam ſententiam ducor, quamdiù rationes & authoritates ſcripturæ potiùs ſuffragantur meæ ſententiæ, vt probatum eſt, & liquebit adhuc amplius ex ſolutione ſequentis argumenti.

XIII. Explicatur latiſſimè, vt calor & frigus ſimul agẽtia in corpus dãnati, nõ ſe remittunt, & impediunt.

AD tertium, in quo ſtat difficultas, primùm dicò æquè procedere contra alteram opinionem: nam poſito, quod ſucceſſiuè calor, & frigus agunt in damnatos, perplexus nodus implicatur, qua ratione dum frigus, & calor ſe mutuo pellunt, non tranſeunt ad teporem: & ſic vel leuem doloris paulam non præſentiſcunt damnati. Proinde explicandi nodi iſti ſunt, ex D. Thom. Quodlibeto 7. art. 11. & quodlibet. 8. articulo. 18. & Capreolo, in 4. diſtinctione. 44. quæſtione. 2. articulo. 2. Argentin. quęſtione. 1. artic. 3. Richard. artic. 2. quæſt. 6. initio corporis, & ad ſecundum, in fin. Abulenſ. ſuper Matth. 25.

Henrico

Henrico de Gandau.quodlibet.12.q. 11. Caiet. in oratione.3.ad Iulium.2. & alijs ex quibus habemus poſt diem iudicij,poſſe calorem & frigus ſimul agere, & ſimul ſentiri à corporibus damnatorum, eo quod in illo ſtatu nulla erit actio naturalis corruptiua,aut alteratiua:atq; adeò actio illa afflictiua qua damnati torquebuntur à calore,& frigore,non erit naturalis, ſed intentionalis,& ſecũdùm eſſe ſenſibile.Itaque corpus damnati verè non frigeſiet,aut caleſiet:erit tamẽ ſpecies caloris, & frigoris in ſenſu tactus tam fortis,& tam intenſa,ac ſi eſſet organum tactus phyſicè tranſmutatũ per calorem, & frigus in ſe ſuſceptum, & non ſolùm intentionabiliter immutat⁹, vt reuera erit.Et hæc eſt cauſa ob quã poteſt eſſe dolor & acerrimus, & æternus: quia, ſcilicet,ex illo dolore non ſequitur aliqua mutatio diſpoſitionis naturalis.Scio plurimos,quos infrà referam,præſertim Henricum quodlibet. 11. q.8. dicere, quod abſq; immutatione reali corruptiua impoſſibile eſt quòd ſit dolor in animali. Verùm oppoſitum dicerent, ſi meminiſſent Ariſtotelis.2.de Anima text.121.& 138.dicentis, Senſus recipit ſpeciem ſine materia, ſicut cera figuram ſigilli. Quamobrem ſine eo quòd corpora illa caleſiant aut frigeſiãt,atq; adeò ſine eo quod corrumpantur,poterunt in ęternum ſimul & ſemel, frigus,& calor, ſiccitas & humiditas, & cætera tormenta in miſerrima illa corpora vehementer irruere,& deſæuire.

Cur nõ corrumpuntur corpora dãnatorum ab igne.

Caiet.ſuprà & prior illo Abulenſ.& ante ambos Scotus in 4.diſt.44.quæſt.3.art.1. hãc difficultatem illuſtrant hoc exemplo: ſi quis rigentem manum præ algoris magnitudine, ad ignem vehemẽtem proprius admouerit, protinùs intimè irrepit & cruciat,vt hominem propriè exanimẽ

Sine eo quòd quis in ſe recipiat calore poteſt igne, & calore vehementer cruciari.

reddat. Vnde quęſo tunc ille dolor? Nũ ex calore? nequaquam. Tam enim nihil, aut parũ caloris adhuc inhæſit, vt ſi altera manu quis attentet, plus frigere ſentiet, quàm caleſcere. Cruciatur ergo ex eo quòd ſuſcipit in ſenſu ſpeciem excedentis ſenſibilis, nempe ſpeciem vehementiſſimi caloris, licèt non calidam. Rurſus, quod ex eo damnati crucientur, quia recipiunt ſpeciem vehementis ſenſibilis, & non quia ſuſcipiunt calorem, patet: quia lapis, & arbor ſuſcipere quidem poſſunt in ſe calorem ac frigus, & tamen affligi neutiquã poſſunt, quia ſpeciem ſenſibilem non ſuſcipiunt.

Calor & frigus quomodo non contrarientur, nec ſe impediant in dãnatis.

Species itaque intentionalis ac ſenſilis impreſſa ſenſui animalis, ſi prouenit ab aliquo improportionato & excedenti ſenſibili, eſt quæ illum lædit & affligit. Ex quo fit, quòd, quia ignis & frigus ſpecies ſenſibiles tantùm imprimunt damnatis, & inter illas non reperitur contrarietas, vt dixit Commentator 7. met. tex. 23. idcirco nec ſe deſtruunt, nec remittunt in eodem ſubiecto: ſicut & ſpecies albi & nigri minimè ſecum pugnant, quandoquidem in eadem vnius oculi pupilla recipiuntur. Ita dicit Thomas de Argentin. in 4. d. 44. q. 1. art. 3. concl. 1. ad. 2. quod ignis ille in ſe habebit eſſe reale, ſed in damnatis intentionale, & ſpirituale: licet Richard. ibi, artic. 2. quæſt. 10. ad. 2. id non placere ſibi ſatis inſinuet. Sed & idem conſtare videtur experiẽtia. Sanè ſtatim atq; manu, aut pede, aut alia corporis parte ignem tangimus, mox per totum corpus acerbiſſimo dolore contremiſcimus: hoc autem per ipſum verum calorem, qui in momento per totum corpus diffundatur, non videtur poſſe fieri. Fit ergo per ſolam ſpeciem caloris immaterialem, quæ ſeſe ingerit per organa tactus, in totum corpus, in momento temporis, imò in vnico inſtanti: nam à

tempo-

tem:pore minimè pendet actio intentionalis. Et hæc eſt cauſa, ob quam ceſſante tempore poſt diem iudicij, & quieſcente cœlo, actiones intentionales exerceri poterunt, non verò alterationes, corruptiones, &c.

HAEC D. Thomę ſententia, alioqui firmiter conſtituta, concutitur multis argumentis: quorum quędam, vt dilucidius veritas appareat, proferam. Principio non placet hæc ſententia Richardo 4. diſt. 44. art. 2. quæſt. 7. Henrico, Quodlibet. 11. q. 8. Scoto in. 4. diſt. 48. quæſt. 2. & d. 49. quæſt. 13. Durand. diſt. 44. quæſt. 10. art. 2. Maiori. q. 4. Aureolo, & alijs quorum rationes adducit Palude eadem diſt. quæſt. 6. artic. 3. à numer. 11. vſque ad. 20. ſed præcipuè ſunt. 1. quia per immutationem intentionalem nihil reale abijcitur à corporibus damnatorum, nihil reale ſuſcipitur, ſed ſolùm id quod eſt naturæ conueniens, ſcilicet, ſpecies ſenſibilis, qua potius perficitur quàm læditur ſenſus. Confirmatur, quia ſi tota paſſio damnatorum reducitur ad intentionalem, & nō ad realem ſuſceptionem caloris, & frigoris, iam non affligentur damnati ſecundùm veritatem ab igne & frigore, ſed ſolùm à ſua falſa apprehenſione aut imaginatione. Vnde Henricus in illa. q. 8. hanc rationem plurimum exaggerans, dicit, nullo modo poſſe cauſari dolorem, ſi non adſint duæ cauſæ, quarum prima eſt immutatio corruptiua realis; ſecunda verò, apprehenſio talis immutationis. Et quidem in ſoluendo hoc argumento multum deſudant Palude ſuprà articulo 2. Capreolus eadem diſtinctione 44. quęſt. 2. art. 2.

XIIII. Argumenta difficillima contra doctrinam traditam.

1. argu. quia ſine immutatione reali nullus poteſt verè pati.

Nota.

Secundò inſurgit quidam recens ſcriptor, cōtra eandem noſtram doctrinam, dicens: Diuinas ſcriptu-

2. Ex ſcripturis.

ſcripturas, quando id licuerit, ſub propria verborum ſignificatione oportet accipere: ſed ſcriptura dicit, Aeſtuauerunt homines ab æſtu magno. Et diues dicebat, crucior in hac flamma. Et illud, In ignem mittent, & ardet &c. Non ergo licet ad tropicum & tranſlatitium ſenſum hęc tam expreſſa verba deflectere, vt dicamus, ſolùm per ſpeciem ſenſibilem caloris, non per verum calorem cruciari damnatos. Ita Michael de Palacio in 4.d.45. Diſput.2.

Apoc.16. Luc.16. Ioan.15.

3 Quia ceſſante motu cœli, poteſt eſſe a tio &c.

Tertiò contra illam rationem quę nititur cœlorũ motui arguit Durand. in 2.d.15.q.3. Richard. ſuprà q.7. & Henricus ſuprà, & alij ex articulo Pariſieſi, qui ſic habet: Dicere quòd ceſſante motu cœli, ſi ignis eſſet iuxta ſtuppam, non combureret eam, error: ſaltem reſpectu damnatorum omnino expedit vt id dicamus, quod veriſſimè dictum eſt à Thoma de Argent. in 4.d.44.q.1. ar.3. concl.1. ad.1. quod poſt iudicium abſoluitur ille ignis ab ordine & dependentia naturali: & ideo non aget in virtute cœli ſed in virtute Dei. Confirmatur, quia non ſatis intelligitur hæc dependentia omnium actionum naturalium à motu cœli: nam inquiro, motus ille cœli, eſt ne principium alicuius alterationis? non ſanè: quia motus localis non eſt aliqua qualitas aut forma, & ſic nec formale alicuius motus principium.

Poſtremò Richard. d 44. art.2. q.10. ad. 2. fortiter impugnat illud exemplum de ſpecie albi, & nigri, quæ ſimul recipitur in oculo. Nam dicit, quod ſi illæ duæ ſpecies ſimul recipiuntur in eadem parte oculi, impediunt ſe à ſua actione, ſicut cum per vitrum rubeum reſpicitur aliquid albũ. Multò ergo fortius ſpecies calidi, & frigidi ſimul in tactu receptæ ſeſe in ſuis actionibus impedirent, cum tactus ſit ſenſus longè minus ſpiritualis

it ualis quàm viſus. Et quidem ſunt argumenta difficillima. Hoc vltimo mouetur Richard. ad tenendum quòd ſit alternatio, & tranſitus caloris, & frigoris in damnatis.

AD primum horum dicimus, reuera appetitum animalis à nullo lædi aut delectari, niſi mediante apprehenſione: quod & Scotus obſeruat d.44.q.3.art.1. quam ob cauſam lapis aut lignum, doloris & delectationis non ſunt capacia: propterea quod quantumuis immutentur naturaliter à qualitate contraria: non immutantur intentionaliter per ſenſationem. Quod ſi arguas, ſi corpus beati poneretur in igne, minime læderetur, & tamen per ſenſum tactus ſentiret calorem, ergo non conſiſtit dolor in ſenſatione intentionali, ſed in paſſione reali. Quod eſt etiã arg. Scoti. d.44.q.3.§. Contr.2.art. Ad hoc Palude ſupra q.6.num.24. haud dubiè dicit, quod ſentiret beatus tactu calorem. Cũ vero petitur, Quare non læderetur, & doleret? Cauſam reddit ab extrinſeco, ſcilicèt, à voluntate Dei, quæ læſionem impediret. Eandem cauſam approbare videtur Capreolus d.44.q.4.art.3. ad. 2. Durand. contra primam concluſionem, licet ſtatim in ſolutione ad.3. eam deſerat: & quidem meritò, eo quod in his rebus philoſophicis, non eſt ſtatim recurrendum ad ſolùm Dei placitum, ſed ad naturalem intrinſecum cauſam tàlis effectus. Quapropter cauſam alij eam eſſe dicunt, quia beatus non apprehenderet illum calorem vt nociuum: contrà vero damnatus: Non enim immeritò dixit Auicenna 9. Metaph. animas interdum torqueri ex ſimilitudine quadam apprehenſa, qualis eſt ſomniantium. Et vulgo dicitur, Imaginatio facit caſum. Hinc enim prouenit, quod plerique nimio ac inſolito timore aut mœrore corripi,

XV. Refutantur hæc argumenta.

Si corpus beati poneretur in igne, non cruciaretur, & quare.

1. Cauſa.

2. Cauſa.

pti, exhalant animas, ſine eo quod immutentur realiter, vt etiam obſeruauit Palacius Diſput. 2. licet id non ſatis probet. Reddi etiam alia huius diuerſitatis poteſt cauſa, & hæc eſt impaſſibilitas, & cæteræ gloriæ dotes: quibus à læſione quacunque ſeruatur beatus. Et ſic multùm licet iuxta ignem conſtituatur beatus, neutiquam dolore etiam pertenui lædi poterit, non ſic damnatus. Hinc Henricus quodlibet. 9. quæſt. 16. ad finem ſic ait: Qualeſcumq; ſint actiones in corpore beato, ſiue ad extra ſiue ad intra nō plus patietur quam modo patitur ſphæra Lunæ à calore ignis quem in ſua concauitate continet. Idem habet ad verbum Thom. Argent. ſuprà, concl. 2.

2. Cauſa.

Ad ſecundum reſpondetur, iam oſtenſum à nobis eſſe, quæ abſurda ſequantur, ex eo quòd vera actione Phyſica & alteratione naturali, ignis & frigus agant in corpora damnatorum: nam ea vt in epitome reducamus, ſunt: Primùm, quia ceſſante motu cœli, vt reuera ceſſabit, cum reaſſumptis corporibus nocentes cruciabuntur, nulla phyſica alteratio eſſe poterit. Secundùm, quia iam corpore damnati qualitates illas caloris & frigoris ſuſcipiente aut ſimul, aut ſucceſſiuè: oporteret vnam qualitatem ab altera remitti, ac impediri, aut miſceri, & ſic dolorem damnati magna ex parte leuari. Tertium, quia ſi phyſicè ac naturaliter immutantur illa corpora, neceſſum eſt vt tandem diſſoluantur, ac corrumpantur: quia planè ſi corpus verè & phyſicè calefit & ardet, non poteſt tandem non reſolui ac corrumpi niſi ingenti ac iugi & continuo Dei miraculo præſeruetur. Præſtat, vt quoad fieri poterit, excluſis miraculis, naturas & actiones rerum ſeruari dicamus: ac proinde poſtquàm ſola actione intentionali ſatis torqueri damnatos oſtendi-

Abſurda quæ ſequũtur, ex eo quod ignis & frigus phyſicè agant in damnatos.

ſtendimus, eam ſolam actionem ponamus, ne in prædictis offendamus ſcopulis & incommodis.

Ad tertium dicit Ariſt. 2. cœli text. 2. circulatioñe cœli eſſe cauſam principij motus aliorũ. Et tex. 17. & 20. & 28. idem ferè dicitur, & 8. Phyſicorũ tex. 1. & li. 2. de Gener. text. 57. & 1. Meteororum &c. idem inculcat ſæpè numero nempè, motum cœli cauſam eſſe motuum inferiorum. Eſt namque cœlum, primùm agens, primum mouens reſpectu motuum eiuſdem ordinis: non ſic reſpectu actionum intentionalium. Ideò rebus ſuæ naturæ relictis, nec ſtuppa ab igne, nec corpora damnatorum à frigore aut calore vnquam vſquam poſt die iudicij, patientur aut corrumpentur. Exacta huius explicatio videatur in Capreolo in 4. d. 4. q. 4. art. c. 3. §. Ad argumenta Durandi 2. loco inducta, vbi copioſè de iſtis diſſerit, & excutit articulum illum Pariſienſem. Vide etiam q. 2. ar. 3. Sed & Henricus Quodl. 11. quæſt. 15 lõgã inſtituit diſputationem, ſub hoc tenore: Vtrùm ceſſatio motus cœli poſt iudicium, erit cauſa incorruptionis corporum damnatorum. Qui locus à viro philoſopho ac Theologo nulla ratione prætereundus eſt. Licèt autem motus localis cœli non ſit eius virtus, qua agit, eſt tamen cauſa ſine qua non ageret in his inferioribus. Simile eſt in corde, quod ſi à motu ceſſaret, minimè viuere poſſet animal: at certum eſt motum localem non eſſe cordi rationem formalem viuificandi.

Motus localis cœli, eſt cauſa omnium motuũ, & actionũ naturaliũ.

Motus localis cœli nõ eſt cauſa formalis, ſed cauſa ſine qua non agendi.

Ad 4. dicimus, ita eſſe impediri tunc temporis illas viſiones, non tamen propter ſpecies quæ ſe impediant, ſed propter indiſpoſitionem medij. Quòd in cæteris etiam ſenſuum medijs facile eſt videre. Porrò ſi doctrina hactenus à nobis tradita, vera

An cæteræ obiecta ſenſuum impedi...

miſit ſuas ſpecies in ſenſibus damnatorum.

ta, vera eſt:& quidem vera eſt, ſi ego rectè diſpicere, ac collimare potui: eadē ratione cæteri ſenſus damnatorum à proprijs obiectis improportionatis ac excellentibus, validiſſimè affligētur. Verùm cum fœtor, ſapor, & ſonus non poſſint ſuas ſpecies multiplicare in inferno, partim propter defectum medij, partim propter defectum alterationis, & fumalis euaporationis, & realis corporum cōfractionis, quæ vt odor ſapor & ſonus cauſentur, neceſſariæ ſunt: res mihi eſt longè difficillima intellectu, quo pacto poſt iudicium, quando omnis corruptio, & alteratio ceſſabit, exerceri ſenſationes illæ poſſint auditus, guſtus & olfactus. Et de Beatis poſt reſurrectionem corporum par eſt dubitandi ratio, ſi rerum naturas, & non peculiares Dei diſpenſationes attēdamus. De his me aliquando in huius quæſtionis calce dicturum pollicitus ſum. Sed metu prolixitatis interceptus fidem ex parte frangere cogor. Tantum metus ille veſtra patientia & attentione abutēdi me deterret. Remitto vos ad Abul. in Matt. c. 15. q. 560. Sanct. Thom. in 2. d. 2. q. 2. art. 2. & in 4. ſent. latiſſimè, Henricum, quodlib. 7. q. 7. vbi planè poſt multa, recurrit ad miraculum, Sot. 4. d. 49. q. 4. art. 5. In quorum &c. In quorum explicationem ſi multas ego moras nunc traherem, in detrimentum aliorum, quæ adhuc hodiè tractanda ſuperſunt, verteretur. Ne ergo vertatur, ego me ad aliam conuerto diſputationem.

QVAE-

QVÆSTIO SEXTA POSITIVA.

Sitne in veteris teſtamenti voluminibus apertus locus, in quo Deus ipſe, & non tantùm Chriſtus paſſurus eſſe dicatur?

Beatiſſimus campus ſeſe nobis aperiebat, in quo longè liberiùs quàm vſquam vnquam, ac libentius expatiarer, ſi à me impetrare potuiſſem, vt in ſuperioribus diſputationibus parcius me geſſiſſem. Ergo diſputationem hanc temporis breuitati accommodabò, quando quidem tempus ipſi accommodare non poſſum.

Raptim verumtamen à me admonitos vos eſſe volo, nullam habendam eſſe rationem quorundam doctorum, qui vt inueniant ſcripturas, in quibus Dei mors ac paſsio côtineantur, confingunt (vt ita dicam) ſcripturam quandam ſacram, ab ea quam nunc Eccleſia tenet & veneratur, longè diſsidentem: nam contendunt, codices Hebraicos, quos nunc temporis habemus, vitiatos eſſe & corruptos, & à veris originalibus diſtare quàm plurimum. Quoniam, dicût, (vnum aut alterum vt è multis deligamus exemplum) Iob. 32. vbi nunc habetur Hebraicè, & condénabunt Iob, erat olim. Et condemnabunt Deû. Et Numer. 11. vbi dixit Moyſes ad Deum, Obſecro vt interficias me, vt nòn cogar videre malum meum: ſcriptû erat olim, Et non cogar videre malum tuum. Et Malachiæ. 1. vbi nunc legimus, Ecce de labore, & exufflaſtis illud, dicit Domi-

I. An Codices Hebræi, quibus nunc vtimur, uitiati ſint.

Iob. 32. 1
Nume. 11.

 nus

nus: ſcriptum erat olim, Exufflaſtis me, ſeu expirare feciſtis me. Ita referũt Porchetus. 1. p. Victoriæ aduerſus Iudæos. c. 15. Galatinus lib. 1. de Arcanis. ca. 8. Adrianus Finus lib. 3. & 6. Flagelli Iudæorum Cano. li. 2. de Locis. c. 13. & 14. vbi plurimos Patres citat pro hac parte: Hermas Lætmatius li. 8. de inſtauranda religione. c. 6. Iacobus de Valẽtia, Petrus Antonius Beuther, & Figuerola, Lindanus, Titelmanus, Leo Caſtrenſis, & multi alij, quorum concors ſententia hæc eſt, quòd data opera Hebraicos codices corruperunt Iudæi. Sana tamen ac recta intentione, vt quidam eorũ referunt. Nam dicunt, Rabbi Iohanam, ex nomine Rabbi Simeon ſcriptum reliquiſſe, Bonum eſt vt euellas literam vnam de lege, & ſanctificetur nomen Dei in publico: Quaſi diceret: Expedit puncta aliqua mutare, & literulas inuertere de ſacris voluminibus, ne res tam abſurdæ de Deo dicantur, vtpote quòd paſſurus, & probris afficiendus, & morte plectendus aliquando Deus ſit, vide Syxtum Sen. lib. 2. hęreſi. 2. In eandem ſententiam incidiſſe videntur Orig. homi. 12. ſuper Hieremiam, Euſeb. libr. 4. hiſt. Eccle. cap. 18. D. Hier. ad Gallatas. 3. & Iuſtinus, cuius tamẽ in illo Dialogo mentem, arbitror nón ſatis accuratè legiſſe eos, qui eum allegant pro hac parte.

Quod Iudæi ſana intẽtione corruperũt Codices Hebraicos.

In hanc tamen ego ſententiam nunquam deſcendam, vt exiſtimem, vitiatos eſſe vnquam Hebraicos codices: imò cenſeo incorruptos & integratos ſeruari ab eis tẽporib⁹, quib. ſcripti ſũt, ad noſtra vſq; tempora. Nec deſtituta eſt hæc ſententia patronis grauiſsimis. Eam tuentur Aug. Eugubinus, Driedo. Caiet. Lyran. Burgen. Vega, Syxtus & D. Hiero. vbique locorum & quidnam alij noſtri temporis, doctrina & pietate præſtãtes viri. Sed præſertim ab illis verbis lege D. Hiero.

Tenendum eſt quòd Hebraici codices nulla in parte ſunt corrupti.

Hiero. in Commen. Iſai. ca. 6. Si quis, inquit, dicat Hebræos libros à Iudæis eſſe falſatos audiat Origenem &c. vſq; ad, Vt Iudæi falſaturi erant. Vide D. Thom. in Epiſt ad Rom. ca. 9. ibi, Maior ſeruiet minori. Tertul. in Apolog. ca. 18. &. 19. Et omnium optimè D. Aug. 15. de Ciuit. c. 13. Nullus prudens (ait) debet credere, Iudęos tam longè lateq; diſperſos conueniſſe, & conſpiraſſe in ſacro rum voluminum corruptione, vt dum alijs inuidebant, ſcripturæ ſe priuarent pura veritate. &c. Vide ibi Diuum Auguſtin. Et quidem cum res hæc grauiſsima ſit, præſtaret eam ſilentio inuoluere potiùs quàm tam parcè tractare. Tempus me tamē deficit, quem minimè deficeret magna rerum copia, qua aſſererem ac vindicarem hanc diuinorum voluminum puritatem, ac integritatem. Illis ergo locis prætermiſsis, inueſtigandi & inquirendi nobis ſunt alij ex veris theſauris ſacrorum voluminum, quos nunc habemus, & quos ſemper nos habuiſſe credendum eſt. Porrò ex innumeris, quæ poſſem loca depromere, hæc paucis explicata propono.

Isai. 53. vulgò legimus, Et nos putauimus, eum quaſi leproſum, percuſſum à Deo, & humiliatū: in Hebraico texto ad verbum ſic habetur. II. Primus locus valde notandus.

Et nos putauimus eū tactū percuſſum Deum, & humiliatū.

Quinimò magis ad verbū, quàm ſi vertamus. Percuſſum à Deo, eò quòd in Hebræo non habebetur præpoſitio illa, A. Quod & Leo Caſtrenſis ibi aduertit. Vbi & dicit D. Hieronymum &. 70. vertiſſe percuſſum à Deo, quia fortaſsis. 70. tūc temporis formidarent, Percuſſum Deum, quia pro Gentilibus vertebant Hebraicos codices. Hac enim de cauſa permulta fidei myſteria ſilentio conuoluerunt. 70. ne blaſphemandi occaſionem Gentilibus, in quorum gratiam

tiam vertebant ſcripturas, darent: quod dicit Hieronу. in Epiſt. illa, quæ incipit: Deſiderij mei. Refert autem Diegus Paiua Dandrada Luſitanus optimè de Chriſtiana religione meritus, in Defenſione Tridentinæ fidei lib. 4. nouiſſe ſe multos Hebræorum non vulgares ex Africanis, qui ſola lectione huius capitis. 53. Iſa. inducti fuere ad deſerendum Iudaiſmum, & amplectendam fidem Chriſti. Cum verò Paiua quoſdam eorum ſæpenumerò rogitaſſet, Quidnam in illo. c. 53 reperiſſent, quod eos ita cōmouiſſet, dicebant illis verbis, *Percuſſum Deum & humiliatū*, ſe eatenus eſſe perſuaſos, vt non poſſent non credere, Ieſum Chriſtum, qui ſic fuit percuſſus & humiliatus, & de quo in illo. c. 53. tā apertè ſcribitur, eſſe verū Deū. Hæc ergo verba paſsim deuotiſsime repetebant, *Percuſſum Deum & humiliatum.*

Iudæi Afri conuerſi ad Chriſtum ex lectione huius loci Iſai. 53.

III.

2. loc. Deut. 21. Deus ſuſpenſus in ligno.

ALter locus affinis præcedenti eſt, quem breui proferam, Deut. 21. vbi de homine flagitioſo, ob ſua ſcelera crucifixo, ſic dicitur: Non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur, quia maledictus à Deo eſt qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam. Breuiter multiplex huius loci verſio ſic conſtituitur ab Adamo, in Epiſtola ad Gal. c. 3. Septuaginta verterūt, Maledict⁹ à Deo omnis qui pēdet in ligno. Aquila verò & Theodotio, Maledictio Dei eſt qui ſuſpenſus eſt. Symmach⁹, Propter blaſphemiā Dei eſt ſuſpēſus. Rabbi Dauid in lib. Radicum, Ob maledictionem Dei ſuſpenſus eſt. Hebēō ille hæreſiarcha ſemiiudęus & ſemichriſtianus, vertit Iniuria Dei ſuſpenſus eſt Barchanina Iudęus, quo nocturno pręceptore vſus eſt Hiero. ad hunc modum legit, *Contumelioſè Deus ſuſpenſus eſt.* Harum lectionum hæc vltima arridere nobis debet. Et certè eſt mirabilis: cui proin-

proinde nihil derogat, quod à Iudæo illo perfido adducta ſit. Tũ quidem, quoniã Hebraica litera optimè patitur hanc verſionem: tũ etiã, quia ſi inimici noſtri ſunt iudices, vt habet ſcriptura, & tamen ipſi nobis hac in parte ſuffragantur, cur eorum cenſura ac ſententia refutabimus? Iuuat Procopius Gazæus, qui, vt refert Leo Caſtrenſis in Apologetico lib. 5. ſic verti poſſe illum locũ dicit, Maledictus eſt omnis Deus, qui pendet in ligno. Quam lectionem ſi ſequamur, probè quadrãt quæ inibi adijciuntur. Non permaneat cadauer hominis crucifixi in ligno, vſq; ad diem alteram, quoniã contumelioſè Deus ſuſpenſus, ſeu ſuſpendendus eſt. In honorem ergo Dei aliquando ſuſpendendi in ligno, lege cautum erat, vt crucifixi iã vita functi honorifica afficerentur ſepultura, quamuis viui ignominioſa morte ſuccubuiſſent. Eò ꝙ Deus etiam ignominioſè occidendus, & in patibulum agendus erat: & tamen glorioſum ſepulchrum erat habiturus vt habet Iſai.

Deut. 33.

Crucifixi eadẽm die efferri ſepeliendi apud Iudæos.

Iſai.

Tertius locus produci poteſt ex Pſal. 40. vbi nanq; nos legimus: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, punctis variatis certiſsimũ eſt ſic verti poſſe: Beatus qui intelligit *Deum egenũ & pauperem.* Nam vox Hebrea, El, quæ ibi habetur, & quæ cum puncto Segol, ſignificat, ſuper: cum puncto, Cere, ſignificat Deum. Eſt autẽ certo certius, puncta illa ad ſacram ſcripturam minimè pertinere: ac proinde ſalua ſemper & intemerata permanente ſacrorum voluminum authoritate ac puritate reijci ac mutari poſſunt: nã & Hebræi ipſi, vbi ſuam Torah, id eſt, legem & ſcripturam incorruptam & ſacroſanctam ſeruant, non habent illam punctis diſtinctã, ac vocalibus illis diſpunctam. Certè D. Hier.

IIII. 3 locus ex *Pſalm.* 40. Deũ egenũ, & pauperẽ,

Puncta, & uocales Hebræorũ cũ non ſunt

 puncta

puncta ad libitum ponere & variare, dũmodò textus rectè cohæreat, & literæ relinquantur intactæ, nobis permittit. Nam in Epiſtola ad Euagriũ, ſic habet: Nec refert, vtrũ ſalim, vel ſalē nominetur, cum pro voluntate lectorũ, & varietate regionũ, eadē verba diuerſis ſonis & accentibus proferantur. Et ſuper Iſai. c. 21. in illis verbis: Ad
Iſaia 21. me clamat ex Seir, dicit: ſi volueris legere, Eli, ſonat, Deus meus: Si verò legas, Elai, ſonat, Ad me. Ecce vbi permittit vtrouis modo legere. Et ſuper
Iſaia 62. Iſa. 26. in illis verbis: Morientes non viuant, dicit, Vbi nos habemus, Perdidiſti omnem memoriā eorũ. legunt. 70. Perdidiſti omnē maſculũ eorũ. Nam ſi legas, Zecher, ſignificabis memoriam: ſi verò, Zachar, maſculũ. Et ſubdit, inde quoſdā opinari deceptum fuiſſe Saulē. 1. Reg. 15. quia præcipiente illi Deo, vt diſperderet Amalechũ, & omnem eius memoriā, ipſe intellexit: Et omnem eius maſculum: & ideò interfecit quidem omnem maſculum, reſeruauit tamen ſibi multa alia.

1 Reg. 15. Cur Saul nō deſtruxit omnē memoriā Amaleb, vt Deus iuſſerat.

V. 4. locus ex Zach. 12.

Quarti loci authoritas plurima eſt ad noſtrũ propoſitũ, & expeditur ab Adria. Fino l. 3. c. 13. & lib. 6. c. 71. nam Zacha. c. 12. ſic loquitur Deus per prophetam, In illa die quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Hieruſalem: & effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatores Hieruſalem, ſpiritum gratiæ & precum: & aſpicient *ad me quem confixerunt*, & plangent cum planctu quaſi ſuper vnigenitum, & dolebunt ſuper eum, &c. Profectò per quàm illuſtre & perſpicuum eſt hoc teſtimonium: nam primùm omnium Deus de ſe ipſo apertiſsimè loquitur, dũ ait: Quærā conterere omnes gentes, & effundā ſpiritũ gratiç. Et quomodò enim hæc alicui, ſiue homini, ſiue Angelo adaptari poſſunt?

pıæ-

preter quàm quòd ibi dicitur, verba illa eſſe Dei: nam habetur: Hæc dicit Dominus, &c. Et mox ait, Aſpicient in me quem confixerunt, & plangent ſuper eo, ideſt, ſuper me mutatio perſonæ familiariſsima eſt in ſcriptura. Vnum veruntamen mihi hoc loco obſeruandum videtur, Græcos hoc teſtimonium Zachariæ nuſquam reperire: nam in tranſlatione. 70. non reperitur, eo quòd ipſi ſic verterũt locum illum, Aſpicient ad me pro eo quod inſultauerunt. Cuius verſionis occaſio ait D. Hieron. fuit ſimilitudo elementorum Daleth, & Res, quæ paruo tantùm apice, apud Hebræos diſtinguuntur: nam Dacar, perfodere ſeu transfigere: Racad vero ſaltare, vel ſubſilire ſignificat, vt patet ex Pagni. in Theſau. Vide Oleaſtrum ſuper Leuit. c. 24. ibi, Et maledixit filius mulieris, &c. D. vero Ioann. c. 19. hoc allegãs teſtimonium non coniecit oculos in id quod. 79. verterãt, ſed Hebraicam ſequutus eſt veritatem. Ad idem alluſit idem Ioannes Apocalyp. 1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, vbi pro, pupugerunt, Græcis eſt idem verbum quod hoc loco. Porrò & ſtatim ſequitur in Zacharia, Plangent ſuper eo, & dolebunt ſuper eo, videlicet, ſuper Deo & Domino ſuo: nam tam miſerè erãt pleƈtendus Deus, & tam multis tormentis conficiendus vt lacrymas eliceret ex omnium oculis & ad commiſerationem omnes commoueret.

Illud, Aſpicient ad me quẽ confixerunt, non habetur in 70.

Ioan. 19.

Apoc. 1.

Zach 12.

PRæſto eſt & aliud teſtimonium quod excerptũ eſt à me ex Oleaſtro ſuper Gene. c. 2. de nomine Iehoua, quadrilitero illo celeberrimo Dei nomine. Dicit Oleaſter, hoc nomen q eſt Dei propriũ, & nulli vnquã creaturæ in ſcriptura communicatum, quemadmodum cætera Dei nomina, quæ & creaturis interdum adaptantur, vt ſtatim curſim dicam, dicturus. q. 10. poſit.

V I.

Is nomẽ Iehoua deducitur à voce quæ ſignificat miſeris, & tormentum.

fuſiùs.Hoc ergo nomen Iehoua deducitur ab Houa, à radice Haua, quę ſignificat euentum malum, & triſtem contritionis & tormenti, vt dicit Pagninus ex Rabbi Dauid, in Theſauro linguæ ſanctę, verbo Haua, quaſi inſinuetur nomine ipſo futurum, quòd Deus tormentum & contritionem perpeſſurus eſſet. Sed tamen noluit Deus, vt huius ſignificationis arcanæ omnes eſſent cōſcij: nam non citra magnam cauſam. Exod. 6. quantum ego coniicio, dixit Deus ad Moyſen: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac, & Iacob in Deo omnipotenti (Hebraicè in El Saddai) & nomen meum Adonai (Hebraicè Iehoua) non indicaui eis. Id eſt, oſtendi me illis fortem & potentē (hoc enim ſignificant illa nomina Dei, El, Saddai) non verò oſtendi me eis in nomine Iehoua, hoc eſt, triſtem, contritum, pauperem, qualem oſtendam me in nouo teſtamento. Is locus Exod. 6. celebris eſt in ſcriptura, multifariā explicari ſolet: in hoc tamen omnes conueniunt, quòd arcana illius nominis, Iehoua, intelligentia non innotuit in veteri teſtamento. Mihi quod tradidi valdè placet. Et quamuis Gen. 4. in fine dicitur, Tunc cœptum fuiſſe inuocari nomen Iehoua, quod ita explicuit Caiet. ſuper Exod. c. 6. tamen quantū ad prædictam nominis interpretationem ſpectat, nondum eis innotuerat nomen illud.

Exod. 6.

Nota maximè hàc expoſitionem.

Gen 4.

VII.

. locus expreſſiſſimus, & elegantiſſimus.

SEd quando aliorum non eſſet copia teſtimoniorum, illud quod Hieremias in Threnis nobis offert, tam perſpicuè demonſtrat paſſurum ac moriturum Deum, vt nihil exactius nihil apertius deſiderari queat. Sic ergo dicit propheta, Spiritus oris noſtri *chriſtus Dominus, captus eſt* in peccatis noſtris. Hunc quidem locum doctores Hebræorum pleriq; interpretantur de Rege Ioſia, qui interfectus fuit à

Pharao-

Pharaone Nechao. Alij de Rege Sedechia comprehenſo ab inimicis. 4. Reg. 25. Verùm iſti pro peccatis ſuis comprehendi, capi & interfici optimè potuerunt. Cum verò vates pro peccatis noſtris dicat, captum fuiſſe illum, de quo loquitur, neceſſum eſt vt alium quæramus, cui hæc quadrent. Is eſt Chriſtus Dominus verus Deus. Quoniã tamẽ res hæc expoſita eſt multis calumnijs, & cauillationibus Iudęorũ, niſi eorũ ora alijs rationibus obſtruamus, ſciendũ eſt id quod optimè conſideratũ eſt ab Adria. Fino, lib. 3. Flagelli. c. 24. Petro Galat. lib. 8. de arc. Cat. cap. 10. in fi. ibi in illo teſtimonio Threnor. 4. cum dicitur, Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris, loco illius vocis, Dominus, haberi in Hebræo nomen Dei tetragrãmatõ, quod nulli homini cõuenit niſi ſoli Deo, vt præ alijs dicit Orig. ſuper Nũ. hom. 14. Initio. Neq; cõtra hoc eſt Burg. in addi. ad c. 17. Iudic. vt, q. 10. poſit. fortaſſe tractabo. Atque adeò apertè habetur in hoc teſtimonio, Dominũ Deũ capiendũ & plectendum eſſe pro peccatis noſtris. Quòd verò hoc nomẽ tetragrãmatõ, ſcilicet, Iehoua, quod his quatuor literis Hebraicè ſcribitur, Iod, He, Vaũ, He, ſit Deo propriũ, ſitq; nomen Meſsiæ in ſcriptura, patet ex illo elegãti loco Hier. 23. Ecce dies veniunt, & ſuſcitabo Dauid germẽ iuſtũ, & regnabit Rex: & hoc eſt nomẽ quod vocabũt eũ, Dominus iuſtus noſter: Hebraicè, Iehoua. Hu9 loci vim ab impijs Iudæis aſſerũt Galatinus, Porchetus, Adrianus, &c. Et item illud pulcherrimũ, Iſai. 9. paruulus datus eſt nobis & vocabitur admirabilis, Deus, fortis. Scio hæc duo loca deprauari ab Hebraizantibus: nã legũt, Et hoc eſt nomen quod vocabit eum Dominus &c. Itaque non vocabitur ipſe Meſſias Dominus aut Rex: ſed Dominus Deus vocabit eũ, & impo-

4. Reg. 25.

Iehoua nomẽ Dei propriũ. Is ergo mortuus. &c.

Hiere. 23.

Iſai. 9.

 net

net ei nomen. Alter ſimiliter corrũpitur. Sed nobis ſatis eſt, quod ipſe Chaldaicus Paraphraſtes, pro nobis eſt in illis locis. Vide Adrian. Fin. lib. 3. Flagelli c. 17. 18. & 36. Nec prætereundi ſunt Gal. li. 3. de arch. c. 8. 9. 10. & 11. & Porchetus 2. p. Victoriæ cap. 1. vbi latiſſimè, & eruditiſſimè oſtendunt nomen illud tetragrammaton, propriũ eſſe Meſſiæ, & nullum alium niſi Deum vocandum vnquam, aut vocatum hoc nomine, De quo ego q. vlt. poſit. dicam. Scio Iudæos hac via ſubterfugere veritatem: nam dicunt, quando huic nomini Iehoua additur aliquid in ſacra ſcriptura, tunc non ſignificat Deum, ſed hominem, vt ſunt Latinè nomina, Deuſdedit, Deodatus Gratiadeus, Quoduultdeus. Quibus in nominibus vox Deus non ſignificat Deũ. Sic ergo in illis locis, eò quod aliquid adijcitur nomini Iehoua, nã dicitur, Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus, vel Dominˀ iuſtus noſter, dicunt non ſignificari Deum verũ, ſed hominem. Sed hæc puerilia ſunt. Et quidẽ ſi Iudæorum technis moueamur, nullus erit tã fixus locus, nulla doctrinæ arx tam munita, vnde præcipites nos iactare non vehementer moliantur. Nam & illum alioqui conſtitutiſſimum Zachariæ locum peruertere hac lectione conantur, Aſpicient ad eum quem confixerũt. Cũ omnes Hebraici codices habeant, Aſpicient ad me, &c. Refert Galat. lib. 8. c. 17. & Porchetus 1. p. Victoriæ ca. 16. circa medium. Vbi Porchetus, & Galat. cap. 10. in fin. ſic legunt, locum hunc: Spiritus oris noſtri *Chriſtus tetragrammaton, captus eſt in retibus, &c.*

Nomen Iehoua proprium Meſſiæ.

Fuga Iudæorum.

VIII. 7. Locus.

ACcipe alium locũ Iſa. 43 Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas ꝓpter me. Verumtamẽ ſeruire me feciſti in peccatis tuis & præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Sic c. 1. dixerat, Laboraui ſuſtinẽs. Porrò egre

gia

gia habet antitheſim cum verſu præcedenti, ibi c.43. dicit Deus: Non ego te ſeruire feci in oblatione, nec labore tibi præbui in thure: verũtamẽ tu ſeruire me feciſti in peccatis tuis, præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis 70. pro ſeruire me feciſti, vertunt, Defendi te, ſeu oblatus ſum pro te, vel fui ſcutum pro te, & expendit hunc locum Adrian. lib.3, c.25. Illud etiam quod habetur Deuteron. 28. in fine, ex Hebræo: Et erunt vitæ tuæ ſuſpenſæ tibi coram, & non credes in vitas tuas, magnificatur à Galatin. lib.8. ca.17. & à Porcheto in Victoria aduerſus Iudæos 1 p. ca.16. longè ante medium, eo quod ſtatim Deuter. 30. in fine, Deus appellatur vita, ibi, Ipſe enim eſt vita tua. Dicitur autem Chriſtus, Vitæ, in plurali, propter duas vitas quas vixit, alteram æternam, temporalem alteram.

Iſaia 43. *Iſaia 1.* *Deut. 28. & 30.* Chriſtus vita noſtra, & Deus noſter crucifixus.

Sed poſtquã de veri Dei ſuſpenſione in ligno, ſermo ſeſe obtulit, non potuit etiam ſeſe nobis non offerre locus Pſal. 95. Dicite in nationibus, quia Dominus regnauit à ligno. Scopulus iſte eſt in quo multi offendũt. De hoc ligno crux cõfecta eſt, vnde perplura ingenia pependerunt. Meum ego inde ſuſpendere nolo: cùm, quia cum nollo fructu id facerem: tum, quoniam aliò vocor, quo ego ſi huic palo affigor, non veniam. Venire autem me non ſolum libet, ſed expedit. Breuiſſimè abſq; cõtentione fateor, antiquos Patres ſic legiſſe, Dominus regnauit à ligno, Tert. lib.3. aduer. Martionem, & lib.1. aduer. Iudæos, Ambr. ſuper 1. Corinth. 15. Auguſtin. bis, ſuper Pſalm. 95. Demum Orig. Iuſtinus, Hilar. Caſſiod. Iſidor. &c. Verum illam vocem, *à ligno*, vnquam hactenus fuiſſe in Græcis, Latinis aut Hebraicis originalibus, ego conſtanter negabo. Vnde prætermiſſis alijs, exiſtimo vocem illam, per paraphraſim olim

IX. 9. loc. Dominus regnauit à ligno. *Pſalm 95.* Vox, à ligno non eſt, nec fuit vnquã de textu ſacro.

lim additam fuiſſe, illi loco Pſalm. 95. & inde irrepſit in Codices aliquorum. Ità habet Faber Stapul. in Pſalm. lege Couar. lib. 4. var. reſol. ca. 5. num. 5.

Viri crucifixi erant verſi ad populum: fœminæ ad lignum.

Circa crucifixos autem duo ſcito. 1. ex. ex Porcheto in 1. p. Victoriæ c. 16 ex libro Iudicum Hebræorum, qui dicitur Senhedrin, quod virorum ſuſpenſorum in ligno facies erant verſus populum: fœminarum verò verſus crucē, cauſa honeſtatis, & pudicitię. Aliud etiā recreādi animi gratia ſcito, nō ſolùm apud Iudęos fuiſſe in vſu crucifixionē, ſed & apud Gentes. Præ cæteris illud q̄ Iuſtinus lib. 22. hiſt. circa finem, ait, profero: Ob quam noxam, ait, in medio foro à Pœnis patibulo ſuffixus eſt Bomilcar, vt idem locus monumētum ſuppliciorum eius eſſet, qui ornamentū antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuiū tulit, adeo vt de ſumma cruce veluti de tribunali, in Pænorum ſcelera concionaretur, obiectans illis crimina & cæt. Hæc ille. Quod portentū fatis accedit ad id quod de Chriſto Domino, quodq; de D. Petro noſtræ hiſtoriç referūt. Diſcrimen tamen eſt quod Bomilcar ob noxam actus in crucem eſt, & ex ea, crimina improperabat ciuibus: quorum oppoſita Chriſtus & Petrus geſſerunt.

Bomilcar de cruce prædicat.

X. 10. & 11. loca præſtantiſſima & expreſſiſſima. *Deut. 32.*

VAle longum, ac vltimum dicam huic quæſtioni feliciter, vt arbitror, cū duo expreſſiſſima, & exquiſitiſſima loca protulero. Deut. 32. vbi habet vulgatus, Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus eſt Domini creatoris tui, ſciūt quotquot Hebraicos codices conſuluerūt, ſic ad verbum poſſe verti. Deum, qui te genuit, *debilitaſti*. & oblitus eſt *Deum vulneratum tuum*. vel, Occiſum tuum. Nam vox, Teſſi, quæ poſita eſt, pro dereliquiſti, longè propriiſſimè ſignificat, debilitaſti,

ſaſti, vel debilitabis. Vox verò, Moholeleca, ſecundo loco, vulneratum, vel doloratum, & afflictum tuum ad verbum ſignificat. Et non ſolùm mei, qui per Dei gratiam Catholicus Chriſtianus ſum, ſed Rabbinorum quorundam hæc fuit interpretatio, in libro Sifre, vel Cifre, vt in Porcheto Carthuſiano Monacho cruditiſſimo in Victoria aduerſus Iudæos 1. p. cap. 16. & item in Rab. Selomo. Et quidem eſt pulcherrima antitheſis, nam pro Deo, ibi, Deum qui te genuit, habetur Zur, quod ſignificat, Petram, vel fortem, vel rupem. Ergo, Fortem tuum, vel rupem tuam, id eſt, Deum fortiſſimũ tu debilitaſti, id eſt, reddidiſti debilem, afflictum, &c. *Et oblitus eſt vulneratum tuum*, id eſt, *Deum vulneratum pro te*, cuius alioqui nunquam obliuiſci, ſed ſemper meminiſſe debeхes. **Fortis Deus debilitatus, vulneratus.**

Nec minus eſt elegans quod habetur Pſalm. 77. Tentauerunt Deum, & *Sanctum Iſrael exacerbauerunt*. Pro *exacerbauerunt*, habetur Hebraicè, Hithvy, quod verè, ac propriè ſignificat, *crucifixerunt*, vt ex Lexicis Hebraicis qui volet, diſcet. Ergo *crucifixerunt homines Sanctum Iſrael*, Deum Optim. Max. Vel etiam circumſcripſerunt, limitauerunt eius maieſtatem & potentiam, & alligauerunt eam ligno. Nam totum hoc ſignificat vox quæ ibi habetur, lege Titel. in Annot. ex Hebræo, & Genebr. ibidem ſuper illum Pſal. Certè ſi puncta ac vocales Hebraicarum dictionum demantur aut immutentur, multa huius generis loca reperientur. Immutari autem & demi licitè poſſe iã diximus, quantumuis (Helia Leuite referente, in lib. Maſoreth, ſiue Traditionum) nonnulli falsò exiſtimauerint, Moyſem in monte ſuſcepiſſe à Deo legem non ſolùm digito Dei ſcriptam, ſed punctis etiam & vocalibus diſpunctam: & alij **Pſalm. 77. Præclarus locus.**

(referen-

(referente Galatin.li.8.de arc.cat.ver.c.8.) Eſdrã fuiſſe punctorum authorem. Sed quoniam Galatini memini, ſcito ipſum etiam obſeruaſſe, lib. illo 8.c.14.in illo loco Iſaiæ 53. non haberi Mucheeelohim, ſed Muche eloim, hoc eſt, non haberi *Percuſſum à Deo* ſed *Percuſſum Deum, & humiliatum,* &c. vt vidimus. §.2.

Iſaiæ 53.

QVÆSTIO SEPTIMA SCHOLASTICA.

Vtrùm, & quomodo Deus effectus contingentes conditionatos certò & infallibiliter cognoſcat?

MIrum eſt quanta ab hinc paucis annis omnes facultates incremẽta ſuſceperint. Sanè, vt de alijs taceã, facultas Theologica, quę anguſtis olim limitib. conſtricta tenebatur, iam noſtrorũ magiſtrorum diligentia & eruditione ad tã multas eaſq; grauiſſimas & vtiliſſimas materias & diſputationes, longè lateq; diffuſa eſt, vt nulla iam ei acceſſio fieri poſſe crederetur. At ſi Theologia, quæ à præceptoribus noſtris tradita eſt, cum ea quæ nunc temporis in ſcholis traditur, conferatur, anguſta videbitur & tenuis: Tam multus eſt quæſtionum & rerum cumulus, qui acceſſit. Ecce iam præſentem controuerſiam nuperrimè in ſcholis natam, à recentiſſimis noſtræ tempeſtatis prælectroibus excita-

excitatam tractare, inſtituo: quam plurimum, lucis allaturam polliceor alijs peruetuſtis difficultatibus de ſcientia, prouidentia, voluntate, prędeſtinatione Dei: vt qui attentè eam auſcultauerint, experientur.

PRimum omnium ſtatus controuerſiæ aperiendus & explanandus nobis eſt: nam inquirimus, qua ratione Deus cognoſcere certò poſsit contingentia quædam conditionata, quæ quidem re ipſa nunquam ſunt futura: at ſi aliqua apponeretur condi.io, forent. Nihil perquirimus de euentibus conditionatis neceſſarijs, qui ſcilicet neceſſariam habent habitudinem, ſiue ex natura rei, ſiue ex lege Dei, cum ſuis cauſis: nã hi, licet re ipſa nunquam futuri ſint, poſſunt tamẽ certò cognoſci, ꝓpter neceſſariã cõnexionẽ, quam habent cum ſuis cauſis. Verbi gratia. Si ſtuppa poneretur in quarto cælo, iuxta ſolẽ, combureretur ab illo: ſi Iudas deceſsiſſet in gratia, obtinuiſſet gloriam. Sanè effectus iſti nunquam erunt quandoquidem illæ cauſæ nunquam ponentur. At, quoniam ex illis cauſis poſitis neceſſario habent ſequi tales effectus, ideò in illis cauſis cognoſci certò & infallibiliter poſſunt illi effect⁹, licet re ipſa nunquam ſint futuri. Cæterum quando effectus pendent à cauſa omninò libera & contingenti, & nunquam futuri ſunt, non apparet quomodo certò ſcire Deus poſsit, quod tales euentus eſſent futuri, etiam ſi ponerẽtur illæ cauſæ liberæ: ſiquidem adhuc cauſis poſitis non eſt infallibile, quod effectus ſequi debeat. Exempli gratia. 1. Reg. 23. conſulit Dauid Deum, An ſi remaneret cum hominibus Ceile eſſet ab eis tradendus in manus Saulis. Reſponſum accepit à Deo, quod tradẽdus eſſet, ſi penes illos maneret. Cum itaque re ipſa non fuerit traditus,

I. Explicatur titulus & ſtatus cõtrouerſiæ.

1. Reg. 23.

quia

quia fugit, hinc iam digladiantur Theologi, qua ratione Deus certò ſciuit, quòd Ceilitani tradituri erant Dauidem. Et huius generis frequentia ſunt in ſacris Biblijs teſtimonia, quæ ſtatim adglomerabo, in 1. concl.

1 Arg. quòd Deus nō certo ſciat illa futura, ex eo quòd nō eſt vbi illa cognoſcere poſſit.

Iam itaque arguitur, & probatur, quòd Deus non certò, ſed coniecturaliter eos euentus cognoſcat. Primò quidem, quia communiter Theologi eatenus dicunt Deum certò cognoſcere futura, quatenus ipſa ſunt ſibi præſentia ſecundùm eſſe quod habitura ſunt in ſeipſis; vel ſecundùm eſſe quod iam habent in ſuis cauſis determinatis. Sed ſic eſt quòd euentus illi liberi conditionati nunquam futuri, non poſſunt eſſe pręſentes Deo, cum non habeant eſſe in ſeipſis ſecundùm aliquā differentiam temporis: nec in ſuis cauſis determinatis, quia determinatas nullas habent; ergo non poſſunt certò cognoſci.

2. Arg ex eo quod illa nō ſunt ſcibilia.

Secundò arguitur: Nihil eſt certò & determinatè ſcibile, niſi quod determinatam habet rationem entis, ſiue in ſe, ſiue in ſuis cauſis: ſed effectus iſti, de quibus loquimur, neque in ſe, vt patet; neque in ſuis cauſis habent eſſe determinatum: quoniam nullæ cauſæ ſunt determinatæ ad eorum productionem, ergo determinatè & certò à nullo intellectu cognoſci poſſunt.

3. Ex eo quòd illa nō repræſentatur determinate in diuinis ideis.

Tertiò: Quamuis Theologi, præſertim Scot. in 1. d. 39. q. 1. concluſione. 3. & vbi infra allegabitur, & Bon. art. 2. q. 3. & Ægid. & Greg. & Caiet. 1. p. q. 14. ar. 13 dicant, in diuina volūtate, ac in rationibus æternis idealibus cognoſci à Deo futura contingentia: tamen apertè pręſupponunt, quòd Ideæ diuinæ nihil determinate repræſentant, niſi ſecundùm quòd accedit determinatio diuinæ voluntatis, ad illius productionem. Sed ſic eſt quòd diuina voluntas nequaquam determinatur

ad

ad producenda illa futura conditionata, nec illa vnquam futura ſunt, nõ eſt ergo vbi, & quomodo Deus certò illa poſsit cognoſcere.

Quartò ad idem. Omnis propoſitio conditionalis vera, eſt neceſſaria, vt habent Dialectici, ergo illa propoſitio, ſi Dauid manſiſſet apud Ceilitanos, tradendus ab illis erat, ſi certò ac determinatè vera eſt, debet eſſe neceſſaria: at neceſſaria minimè eſt, vt patet, ſed omnino contingens, ergo neque determinatè vera eſt. Sanè cum dico, ſi eſſẽ Romæ obtinerẽ beneficium, vt hæc conditionalis ſit vera, oportet vt ex vi huius, quod eſt me eſſe Romæ, ſequatur neceſſario neceſsitate conſequentiæ obtentio beneficij: nam ſi fieri poteſt, vt ego ſim Romæ, & illud non obtineam, iã conditionalis non erit vſquequaque vera, & infallibilis. niſi tantùm certitudine quadam morali, & cõiecturali, humano more & modo. Sed poſito quòd Dauid maneret apud Ceilam, non erat fixum, & certum quod eſſet tradendus, & nulla erat neceſsitas ſiue conſequentiæ ſiue conſequẽtis, ex eo quòd ibi maneret, quod Ceilitani eum traderent, ſed quædam probabilitas attentis circumſtantijs ergo non erat determinatè verum & conſequenter nec illud Deus determinate cognoſcebat, quod Dauid ibi manens tradendus eſſet.

4. Ex eo quòd omnis conditionalis vera, eſt neceſſaria & cæt.

Hæc argumenta vim habent fateor quæ doctos alias & conſtantes noſtri tẽporis Theologos ſuccumbere coëgerunt; ijs tamen argumentis nos minimè conſternabimur, quin potius ea funditùs deſtruemus.

PRima concluſio. Nulla ratione neganda eſt Deo Optimo Maximo certa, infallibilis, & determinata cognitio illorũ euentuũ conditionatorum: & oppoſitum qui aſſerunt, pluri-

11. Quòd omnino eſt aſſerẽdum Deum certò & infallibiliter

 mùm

illa futura cognoſcere. Prob. 1 ex ſcriptura. mùm derogant theſauris ſapientiæ & ſcientiæ Dei, & ipſius capaciſsimæ cognitionis immenſitati. Initio ex ſcripturis tumultuariò, & pro vt memoriæ ſuccurrunt, aliquot loca profero, in quibus abſolutè multa dicuntur, & affirmantur tanquā certò futura, ſi tales aut tales circūſtan-
1 Reg 23. tiæ apponerentur. 1. Reg. 23. ſi Dauid manſiſſet a-
Matth 11. pud Ceila, diuini habuit reſpōſum oraculi, quòd
Sap 4. tradendus eſſet in manus Saulis. Et Matth. 11. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te pœnitentiam egiſſent. Et Sapi. 4. Raptus eſt
Ezech. 3. ne malitia mutaret intellectum eius. Et Ezechie 3. Non ad populum profundi ſermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris: & ſi ad illos mittereris, i-
Exod 34. pſi audirent te. Et Exod. 34. Ne accipias vxorem de filiabus eorum filijs tuis, ne poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tu-
Iſai. 6. os. Et Iſai. 6. & Ioan. 12. Excæca cor populi huius
Ioan 12. & oculos eius claude: ne forte videat oculis ſu-
Matth. 26. is, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum. Et Matth. 26. Dicit Chriſtus, An putas, quia non poſſum rogare patrem, & exhibebit mihi modo pluſquàm duodecim legiones Ange-
Luc. 16. lorum? Et Lucæ. 16. Si Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

Ex his locis cōficitur ratio efficaciſsima. Ex his itaque teſtimonijs hoc ſiſcitando confici poteſt argumentum. Nūquid ignorabat Deus, aut dubitabat & hærebat? an potiùs certo ſciebat hos euentus, qui commemorati ſunt in his locis, qui tamen nunquam erant futuri? Et quomodo ſi non ſciebat, protulit affirmanter, quod Ceilitani tradituri erant Dauidem: quod Tyrij & Sydonij acturi erant pœnitentiam: quod Sodomitæ manſuri erant vſque adhuc; quod malitia

malitia immutatura erat intellectum illius hominis, immaturè rapti de vita: quod ſi Ezechiel mitteretur ad populum profundi ſermonis, erat excipiendus & auſcultandus: quod filiæ Amorrhæorum, & Chananæorum nubentes filijs Iſrael, eos inductura & pellectura erant ad idololatriam: quod niſi excæcarentur oculi illius populi, erant viſuri & conuertendi, & ſanandi à Deo: quod ſi Chriſtus rogaret Patrem, exhibiturus erat ei Pater legiones Angelorum: quod mortuis reſurgentibus illi non erant credituri? Certè inficias ire nemo iure poteſt, quin Sãctus Spiritus, qui hęc protulit & dictauit, noſſet certo & infallibiliter hos euentus conditionatos, qui tamen nunquam futuri erant, neq; cũ cauſis ac conditionibus illis habebant neceſſariam connexionem.

Sed mouet quoſdam, quod in huiuſmodi aſſertionibus interdum ſcriptura vtitur illo aduerbio, Fortè, illo enim videtur tota firmitas & certitudo cognitionis eneruari. Attende quàm appoſitè reſpondeat D. Hiero. in Comment. ſuper Ezechiel. c. 2. & ſuper Hieremiam. c. 5. & c. 26. Verbum, inquit, ambiguum, forſitan, Maieſtati Dei non poteſt conuenire, ſed noſtro loquitur affectu, vt liberum hominis ſeruetur arbitrium: ne ex præſcientia eius, quaſi ex neceſsitate, vel facere quid, vel non facere homo cogatur. Eandem affert cauſam Theophylactus ſuper Luc. 10. & Greg. homil. 9. ſuper Ezechiel. & Remigius ſimul & D. Tho. ibi Matth. 11. & Abulen. ibid. q. 52. Rurſus D. Ambro. lib. 2. de pœnitentia. c. 5. & idẽ. Hieron. ſuper Ionam. cap. 3. dicunt, Ambiguè & ſub dub dubio loquitur ſcriptura, vt dũ homines dubij ſunt de ſalute, fortiùs agant pœnitentiam. Lege Gaſparem Caſaliũ lib. 2. Axiomatum Chriſtiano-

Cur in Dei verbis iacet dum ponatur vox dubitandi, fortè.

1. Cauſa.

2. Cauſa.

Væ tibi Corozaim, &c. quia ſi in Tyro & Sydone,&c. dicit: Deum probè cognoſcere, quòd illi acturi eſſent pœnitentiam: quinimò non id ſolùm cognoſcere, verùm etiam quòd poſt factam pœnitentiam debebant iteratò in peſsimam vitam reuerti. Et hæc, inquit, fuit cauſa, ob quam virtutes & ſigna in illis oppidis facere noluit. Et inducit ad hoc propoſitum doctorem quendam, quem vocat non ignobilem, ſed admodùm acutum, doctum, & catholicum. Rurſus idem Auguſt. lib. de. 6. Quæſtionibus contra Paganos q. 2. tom. 2. ait: Ideò non veniſſe Chriſtum alio tempore, vel loco, quã venit: quia præuidebat Deus, quòd ſi alio loco aut tempore veniſſet, nulli erãt in ipſum crediturì. Certò itaque cognoſcit futura cõditionata & infallibiliter Deus. Remigius etiam ſuper Matth. 11. quem ibi refert in Catena, D. Tho. & Anſelmus Laudunenſis Gloſſæ interlinearis author, ibidem, Matth. 11. hoc ipſum apertè dicunt, nempe Deum certò cognoſcere quod Tyrij, & Sydonij reſipiſcere debebãt, & tamẽ res ipſa nunquã futura erat. Et dicit illa gloſſa particulam *fortè* quæ ibi habetur idem valere quod *certè* & idem quod *vtiq;*, vt vult Caiet. & Ianſenius. Sed & Abulenſ. ſuper 1. Reg. cap. 23. q. 13. & ſuper Matth. 11. q. 52. explicans illud, Væ tibi Corozaim, &c. ſic loquitur: Sciebat Chriſtus determinatè, quid acturi eſſet Sodomitæ, ſi prædicaretur eis, ſcilicet, an conuerterentur, vel non. Hæc Abulenſ. Notetur illud aduerbium, determinatè. Prætereà dixerim: communem animi conceptionem, & modum loquendi fidelium hac in parte non poſſe à nobis non probari. Qui cum rogantur, Quid facerẽt, ſi hoc vel illud ſibi contingeret. Statim cùm magna confidentia reſpõdent, Deus ſcit, quid tunc eſſet, quid

Matth. 11.

Cur Chriſtus non venit alio tempore, aut loco.

cerem. Quam reſponſionem velut firmam, & indubitatam reddunt, reliquas ceu incertas poſt habentes. Cognoſcit itaq; illa Deus certiſsimè. De quo rurſus in ſecunda concluſione.

Digreſsio, An propoſitio de fut. conting. ſit determinate vera.

IIII Diſputatur & aſſeritur pars affirmatiua.

SED preſsiùs examinemus, an illæ propoſitiones, ſcilicèt, Prędicatione Chriſti, Tyrij cōuerterentur Ceilitani traderent Dauidē, &c. habeāt determinatam veritatem, vt inde deducamus, an Chriſtus eam cognouerit. Sunt qui negāt: illi, ſcilicèt, qui vniuerſaliter cenſent, propoſitionē de futuro contingentem, non eſſe determinatè verā, vel falſam. Quod tamen alij ſibi nunquam perſuadere poſſunt, imo exiſtimant, hanc propoſitionem, Petrus curret, quæ apertè eſt de futuro

Pars affirmans & vera.

contingenti, eſſe nunc determinatè verā, vel falſam. Ita multi Dialectici ſuper lib.1. Perierm. c.8. & quàm plurimi Theologi ſuper Mag. in.1. d. 38. Grego. Arimi. q.1. Ocham in ſua logica, quos refert & explicat & ſequitur Petrus Aliacen. in. 1. ſent. q.11. ar.1. propoſi.1. Idem habet Cordub. li.1. Quæſtion. q.55. Dub.2. & ad idem allegat Ioan. de Medina, & Gabrie. in.1 d.38. Capr. Scot. Burid. & alij permulti, vt infrà referam. Oppoſitam antè partē perpauci habent. Noſtra itaq; eſt ſententia, quod propoſitio de futuro contingenti, quāuis reſpectu noſtri intellectus, non ſit determinatè vera: tamen in ordine etiam ad diuinum, aut etiam in ordine ad quemcumque alium intellectum,

Saltē in ordine ad intellectū Dei

ctum, cui talem propoſitionem Deus reuelauerit, eſt determinatè vera. Marſilius in.1.quæſt.40. articulo.1.ad 3.argument.principale, hoc etiam reputat probabile, licèt oppoſitum etiam probabile eſſe, dicat. Hanc eandem ſententiam habent Capreol.1.diſtinct.38.quæſtione.1. articulo. 2. ad.3 Aureol.contra. 7. concluſ. Et Scotus. in.1. diſtinctione. 39. quæſtione.5. §. Ad argumenta principalia. Tartareus. Gandenſis. Burleus, & cæt.

omnis propoſitio eſt determinatè vera.

In eius probationem liceat mihi tantiſper immorari. Sanè vniuerſaliter eſt verum, quod verum vel falſum eſt propria paſsio propoſitionis, ſicut par, vel impar eſt paſsio numeri. Et dicit Ariſt.6.met.verum & falſum eſſe contraria immediata in propoſitionibus, ſicut ſanū & ęgrū in animalibus. Sed illæ prællegatæ ſunt propoſitiones, ergo ſunt veræ, vel falſæ: non falſæ vt patet, quia prolatę ſunt à prima veritate, ergo verę. Secundo, quia harum propoſitionum, Petrus loquetur, Petrus non loquetur, altera ſignificat determinatè eum effectum, qui determinatè futurus eſt: nam vel illa loquutio eſt futura vel non: nec inter hæc duo eſt dare medium, vt patet, nā vt habet Ariſtot.4. met.c.7. primum principium eſt quod in contradictione, non datur medium. Si ergo primum futurum eſt, ergo iſta, Petrus loquetur, eſt modo vera, quia ſignificat determinatè idquod erit. Si vero ſecundum, ergo illa negatiua erit vera eadem ratione. Nec obſtat, quod nos penitus lateat vtra earū ſit vera, & vtra falſa, propter imbecillitatē noſtri capt' & intellectus, nā non eſt tam imbecillis captus noſter, quin optimè intelligamus iam Deum illam certo cognoſcere. Sed dicunt quidam, alteram illarum eſſe veram, ſed non eſſe determinatè veram.

Probatur latiſsimè, & efficaciſſimè quòd omnis propoſitio futuri cont. ſit determinatè vera, vel falſa.

Fuga, & euaſio quorundam.

veram. Contra hoc arguo, quia penitus nil aliud eſt rem eſſe, niſi determinatè eſſe: & rem eſſe albam, niſi determinatè albam eſſe. Nam ſi determinate alba non eſt, certè alba non eſt, ergo ſimiliter rem eſſe veram, nihil eſt aliud quam eſſe determinate veram.

3. Probatio. Tertiò ad idem, quia ex illo communi proloquio, Ab eo quod res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa: ſit quòd ex eo propoſitio de præterito eſt nunc vera, verbi gratia, Adā fuit, quia aliquando fuit Adam: & propoſitio de præſenti ex eo eſt vera, quòd in tempore præſēti ita res ſe habet, ſicut per illam ſignificatur. Ergo eodem modo, ex eo propoſitio de futuro habebit dici vera, vel falſa, quia futuro tempore res ita ſe debet habere, ſicut modò per illam propoſitionē ſignificatur. Sed re vera Petrus craſtina die debet loqui, vel non loqui, nec prorſus eſt intelligibile medium, ergo nunc iſta erit vera Petrus loquetur, vel non loquetur cras. Vtra autem eius pars nunc ſit vera, ille omninò ſciet, qui ſcire poterit an ille ſit cras loquuturus, vel non loquuturus: iſte eſt Deus, ergo. Rurſus hæc videtur eſſe ſententia Tullij, lib. de Fato. vbi ait. Semper fuit verum dicere, Morietur Epicurus, cum

4. Probatio. duos & ſeptuaginta annos natus fuerit. Et quidē cum ego modo ſcribam, vndecima Decembris die, ſemper fuit verum dicere, Alphonſus ſcribet vndecima Decembris die. Item cum ego profero, Petrus curret cras, Deus videt & iudicat me dicere determinatè verum, vel falſum, ergo talis propoſitio ſignificat determinatè verū vel falſum. Cōfirmo hoc, Proferat Deus illam propoſitionem, ſane tunc propoſitio determinatè vera eſt, & ſimiliter, ſi Deo eam mihi reuelante, ego illam proferam; atq; adeo quamuis eam proferam

rã ſine reuelatione, quandoquidem neq; ſcientia ſpeculatiua Dei, neq; reuelatio, neq; prolatio ſiue Dei, ſiue mei, tollit aut ponit veritatem propoſitionis. Proferat Gentilis hanc, Antichriſtus erit, ſane rem profert determinatè veram, quia dicit rem quæ verè erit, ergo ſimiliter proferat hanc, Petrus cras curret, certe rem dicit determinate veram, vel falſam. Nam quòd illa ſit reuelata, impertinenter ſe habet ad hoc vt ſit vera. Nam Gentili non eſt reuelata illa prior, & tamẽ verum dicit. Profectò ſi ob id iſta, Petrus curret, non eſt determinate vera, quia nos latet eius veritas, eadem ratione iſta, Papa dormit, non erit vera determinâte, cum eius veritas etiam nos lateat. Dici ergo debet omnem propoſitionem habere ſuam veritatem, quæ ſuapte natura cognoſcibilis eſt, ſi adſit intellectus qui eam cognoſcat. Et ſic omnes prædictas Deus determinate cognoſcet.

Sed euellere oportet ſcrupulum qui multos male vexat. Quid eſt quod Ariſt. 1. Perier. ca. 8. dicit, Propoſitiones de futuro contingenti non eſſe determinate veras vel falſas? Verùm ab hoc dubio facile ſe expediet, qui meminerit mentem Ariſt. illo loco fuiſſe aut excludere certitudinẽ noſtræ cognitionis circa tales propoſitiones, aut excludere ab illis neceſſitatem. Itaque eatenus dicit, eas non eſſe determinatè veras, quatenus nullus determinatè dicere poteſt, quæ earum ſit vera, quæ falſa: quem etiam ſenſum videtur habere S. Thom. ibi. 1. Periermi. cap. 8. lect. 13. aut etiam contendunt, futura contingentia non habere determinatam veritatem, quatenus comparẽtur cum ſuis cauſis proximis, à quibus contingenter & impedibiliter procedere debent: Per hoc tamen non tollitur, quin ſi comparentur cum eo

Arg. ex Ariſtot. & S. Tho. qui videntur dicere, quòd propoſitio de fut. cõting. nõ eſt determinatè vera

quod reuera futurum eſt, ex determinatione & prouidentia primæ cauſæ infallibilis & impedibilis, iam ipſæ habeant ſuam veritatem vt explicatum eſt. Sunt fateor alia argumenta contra hanc doctrinam, quæ in magnas anguſtias quoſdam conijciunt; ſed noſtra non intereſt his immorari; cuius intererit, immoretur. Nos id ſolùm contendebamus, ſcilicet, nullam eſſe propoſitionem, quæ fixam ac certam non habeat veritatem. Et quamuis abſolutè loquendo aliquæ eſſent incertæ ac indeterminatæ, at ſaltem reſpectu diuini intellectus & cognitionis, cuncta ſunt certa. Non enim eſt animus ex eo probare Deum cognóſcere illa contingentia, & conditionata, quia illa in ſe ſint determinatæ veritatis; nam licèt non eſſent, adhuc Deus illa omnia certo determinatè & infallibiliter cognoſcit. Certè mirabitur quiſpiam quod ſenſim nos in Summularum campum detruſimus. At mirari deſinet qui animo aduerterit, ea nos intentione aliquando eas coluiſſe, vt cum opus eſſet ad eas accurreremus, & plurimum inde fœnoris & vtilitatis caperemus. Quantum autem inde modo ceperimus, exploratum eſt, & explorandum ampliùs ſtatim.

Altera quæſtionis pars de modo, quo illa futura conditionata Deus certò ſciat.

HActenus cõſtitutũ à nobis eſt, euẽtus illos cõditionatos certo, infallibiliter ac determinatè à Deo cognoſci. Et quã hoc mihi certũ eſt & indubitatum, tam incertus & dubius eſt modus, quo eos à Deo cognoſci defendere & explicare poſſimus. Nec mihi ſolùm, ſed & ijs, qui magno & excellenti ingenio præditi modum illum inueſtigare contenderint. Quin imò, quo excellentioris fuerint ingenij, eò maius illis faceſſet negotium præſens dubium. Proinde alteram ſtatuo concluſionem, quæ velut dicendorũ præambula, reliquis viã pandat, & muniat.

V. Quòd licèt nos neſciamus modũ quo illas res Deus ſciat, non debemus negare quod ſciat.

SEcunda concluſio. Quantumlibet difficilis ac prorſus inintelligibilis nobis appareat modus, quo Deus futura illa conditionata certo ſcire valeat, adhuc minimè negandum, ſed maximè affirmandum nobis eſt, Deum ea conditionata, quæ in præallegatis ſcripturæ locis producta ſunt, certo ac determinate cognoſcere. Equidem facilius prudens & pius Theologus credere debet, ignotum ſibi eſſe modum, quo Deus illa cognoſcat, quam in dubiũ vertere an illa cognoſcat. Nõ enim pendet diuinæ firmitas cognitionis ab his modis cognoſcendi, quos nos in Deo excogitare poſſumus. Demus Deũ aliquid poſſe cognoſcere (vt in ſimili dixit Aug.) cuius modũ nos fateámur non poſſe cognoſcere: ne in rẽ tã abſurdã & indecorã conſentiamus, qualis eſt quod De' aliqua protulerit & affirmauerit in ſcriptura, quæ

certò

certo & indubitanter nò norit. Et quidem mirabile dictu nobis eſſe debet, imò ridendum omnino & exprobrandum, & execrandum, quòd ſunt Theologi graues aliàs & docti, quos videas paſſim diffinire plurimas huius generis controuerſias: & tamen alias eiuſdem generis Deum certo definire poſſe, negant. Determinant ipſi, an veniret vel non veniret Chriſtus, homine non peccãte: & tũc an paſſibilis vel impaſſibilis &c. An filij Adam contraherent peccatũ originale, ipſo non peccante, ſed eius vxore aut filijs: Quidnam eſſet de hominibus, ſi ſtatus innocentiæ perduraſſet: an naſcerentur perfecti in gratia & in ſcientia &c. & ſexcentas huius generis lites dirimunt, & conſtanter determinant. Et nolunt, Deus vt certò ac determinatè cognoſcat, an Tyrij acturi eſſent pœnitentiam, prędicante illis Chriſto: & an Ceilitani tradituri eſſent Dauidem, ipſo penes illos diuerſante. Et vnde, obſecro, tãto pollent homines intellectus acumine, vt diuinent & ſciant quid Deus facturus eſſet, circa incarnationem Verbi, homine nõ peccante: & quid circa poſteros Adami, ſtatu innocentiæ permanente: & tamen Deus tam ſit tardi, hebetis, ac obtuſi intellectus, vt certò ac determinatè ſcire non poſſit, quid ipſi homines facturi eſſent, ſi Chriſtus illis prædicaret, aut ſi Dauid apud illos diutiùs moraretur. At dicunt, Nequaquam eos certò decernere, quid Deus in prædictis caſibus facturus eſſet, ſed more humano, per ſigna quædam & cõiecturas formidine & obſcuritate nutantes. Sed, bone lector, ita nos iſti dementabũt, vt credamus Deũ non certiùs & aſſeuerãtiùs dicere & ſcire, quàm hominem? Homo quidem humano more, ac proinde incerto, & vario: quales ſunt cogitationes & prouidentiæ noſtræ, vt habet Sapiens, at Deus diuino

Quòd ſi Theologi definiunt multa futura cõditionata, à fortiori Deus, &c.

Fuga & curſio quorundam.

diuino modo, ac proinde certiſſime & ineffabiliſſimè, vt ſic dicã, cognoſcit & loquitur. Hoc itaque ſic conſtituto, felicibus progrediamur auſpicijs ad venandum modum, quo iuxta captum noſtrum imaginemur, Deum euentus illos determinate cognoſcere. 54. 9.

Tertia concluſio: Primus modus, quo illa Deus cõditionata cognoſcet, deſumi poteſt ex eo quod ſuam cognoſcit & comprehendit eſſentiam, in qua omnis veritas repræſentatur. Quod, vt luculenter omnes peruideãt, meminiſſe debent, tres celebriores circumferri opiniones, circa modũ, quo futura contingentia, Deus cognoſcit. Sco. 1. d. 39. q. vn. in ſol. ad. 3. quæſt. & in Quodl. q. 14. lit. S. &, T. cenſet, Deũ futura non aliter cognoſcere, quã in determinatione ſuæ volũtatis: & ante hanc, inquit, ſolũ cognoſcit Deus ſuam eſſentiam, & prædicata ſimplicia, & complexa neceſſaria, vt, hominem eſſe animal, &c. at cõtingentia non cognoſcit pro illo priori, quoadusq; interueniat ſuæ voluntatis determinatio, in qua ea cognoſcat. Opinio altera eſt S. Tho. 1. p. q. 14. art. 13. & q. 77. & etiã q. 87. art. 4. & de Verit. q. 2. ar. 12. & 1. Cont. gent. c. 66. 67. & 68. & in 1. d. 38. q. 1. ar. 5. quòd Deus, cognoſcit futura contingentia propterea, quòd ipſa, ab æterno, ſecundùm eorũ eſſe actuale reale, ſunt diuinæ æternitati præſentia. Thomiſtæ noſtri temporis, in 1. p. q. 14. ar. 13. & q. 19. art. 8. & q. 22. ar. 4. Scot. & S. Thomã ſimul hac in parte ſequuntur. Tertia ſententia aſſeritur in vniuerſum à cæteris Theologis, imò & à ſanctis Patribus, & eſt rectæ rationi, ac veræ Theologiæ magnoperè conſentanea, quòd in ſua eſſentia, id eſt, in rationibus æternis idealibus, quæ nihil ſunt aliud quam ipſamet diuina eſſentia, cum ord-

VI. 1. Modus, quo Deus illa conditionata cognoſcit.

Tres modi quib' Deus cognoſcit futura. 1. 2. 3.

ordine ad creaturas, cognoſcit Deus omnia futura, licet hunc tertium modum alij multiplicitèr ſubdiuidant. Et quidem harum opinionum primam, quæ eſt Scoti, refellunt optimè Ocham eius diſcipulus, in 1.d.38. & ibidem Gregorius q.2. art.2. & Gabr. q.vn. artic.2. concl.2. Ant. Cordub. lib.1. Quæſt.55. dub.8. & præter hos, perplures alij tum recentiores, tùm antiquiores, qui negant prædeterminationem, ac prædiffinitionem Dei circa futura libera, de quo alias. Alteram ſententiam, quæ eſt D. Thomæ, non ſolùm præallegati Doctores, verũ fermè omnes reijciunt: ſed & ipſi Thomiſtæ ægrè eam tuentur, non valentes intelligere præſentiam illam & coexiſtentiam veram & realem creaturarum in æternitate. Eſt mirabile (ait magnus Thomiſta Sylu. in Conflato q. 14. art.16.) quod S. Thom. voluerit vno verbo talem opinionem fundare, quam quiſq; experitur ſe nõ poſſe imaginari, vel intelligere, &c. Idem ferè Capr. & Heruæus, in 1. diſt. 38. & Caiet. & alij nobiliſſimi Thomiſtæ. Propterea in tertiam ſententiam manibus, pedibusque (quod aiunt) nunc imus: eam habet ipſemet S. Thom. ibidem q. 14. art.13. vbi, præter coexiſtentiam illam rerum in æternitate, ponit modum alium, quo Deus certò cognoſcit futura, quia, inquit, habet in ſe rationes illorum. Hoc ipſum habet expreſsè D. Bon. 1. d.39. art.2. q.3. Aegid. Rom. d.38. q.1. art.2. corp. circa fin. & q.2. ar.1. Et adhuc ipſe Scot. 1. d.10. q.vn. in vltimis verbis illius longiſſimæ quæſt. & Greg. d.38. q.2. art.2. & omnes. Et quidem licèt multùm inter ſe authores harum trium opinionum diſſidere videantur, ego in eorum ſententijs nullum video intercedere diſſidium: quod ingenijs non contentionis, ſed veritatis cupidis, nõ poteſt nõ eſſe pergratum. His namque tribus modis ſimul

Coexiſtentia verã in æternitate difficillimè defenditur.

3. ſent. placet, quod in rationibus æternis &c. Deus cũcta cognoſcit.

ſtat

ſtat Deum futura cognoſcere: vt lector diligens perfacilè videbit. Porrò nos aſſerimus in noſtra 3. concluſ. quòd effectus illos conditionatos, de quibus fuit à nobis ſermo ſuſceptus, non quidem cognoſcit Deus iuxta 1. aut 2. opinionē: ſiquidem illi effectus nec ſunt prædeterminati à voluntate Dei, vt ſint: nec ſunt æternitati præſentes, quandoquidem nunquā futuri ſunt. At cognoſcit eos Deus iuxta modū, in 3. opinione præſcriptū: quia ſcilicet in ſua eſſentia continetur, & repræſentatur eorum cōditionata veritas. Nā nulla eſt excogitabilis veritas, quę in diuina eſsētia per æternas, infinitas, & immenſas rationes nō repræſentetur: ſed quod prædicatione Chriſt. erant Tyrij conuertendi, eſt quædā veritas, vt patet ex §. 4. nā aſſerta fuit à prima veritate Chriſto, ergo repręſentatur in diuina eſſentia. Et quidem hæc ratio, non dico topica, aut apparens, ſed demonſtratiua, ac proinde irrefragabilis mihi videtur.

Sed ne inani ſtudio iactare (quod dixit Poëta) totam hāc doctrinā de triplici modo cognoſcendi futura, & illā de determinata veritate futurorum contingentiū videamur, ſciendum eſt ex ea elici poſſe ſolutionem importuniſſimi argumenti: nā dicunt: Si ablata illa actuali rerū exiſtentia in æternitate, & rurſus præciſa determinatione voluntatis Dei, adhuc quæcumq; veritas repræſentatur in diuina eſſentia, & cognoſcitur ab intellectu diuino: iā ergo omnia futura contingentia, quæ omnia diximus §. 4. eſſe determinatas quaſdam veritates, repræſentabuntur in eſſentia diuina, prius ordine rationis quā diuina voluntas determinet de eorū productione, ac proinde diuinus intellectus in illo priori, ea cognoſcet. Et ſic neuciquā futura cōtingētia à diuina volūtate depēdebūt, ſed velit, nolit, ea debet repræſen-

Quomodo Deus in rationibus æternis prout præueniunt actum ſuæ voluntatis, cognoſcat Deus futura.

tare

tare naturaliter & neceſſario diuina eſſentia: quod quàm ſit magnum incommodum, lippis (vt aiunt) & tonſoribus notum eſt: & adhuc notius erit infra, paulò poſt. 4. concl. §. 9.

Authores, qui tenent Deũ futura cognoſcere ante decretũ ſuæ voluntatis.

Sunt non infimæ claſsis Doctores, qui annuãt his cõſequentijs: nam arbitrantur, in illo priori antequàm nos imaginemur, Deum per voluntatem decernere de productione creaturarum, & futurorum, iam omnia diſtinctè repræſentari in diuina eſſentia, & conſequenter pro illo priori ea Deum diſtinctè dignoſcere. Ita habet Grego. in. 1. d. 38. q. 2. ar. 2. in hunc modum poſt multa dicens: Nihilominùs tamen non ideò Deus nouit ſic futura, quia nouit ſe ſic velle, aut determinationem ſuæ voluntatis, vt imaginatur præcedens opinio: quinimò ſi per impoſsibile Deus non eſſet volens, eſſet autem intelligens, ſicut eſt, & futura eſſent futura, adhuc Deus propter excellentiam ſuæ intelligentiæ noſſet quæcunq; futura. Hæc Greg. Præterea Gabr. el, cũ Och. ſup. ſic. ait: Poſito quod diuina cognitione exiſtente vt modò eſt, voluntas non eſſet cauſa effectiua, nec totalis nec partialis effectuum contingentium, adhuc eſſet notitia, qua ſciret quæ pars contradictionis eſſet, fuit, & erit vera, quæ falſa. Ita ille. Rurſus Ant. Cordub. lib. 1. q. 55. dub. 8. in reſp. ad. 1. arg. cõtra. 3. opin. dicit, hoc eſſe fortiſsimum argumentum contra Sco: In 1. ſigno ante determinationem diuinæ voluntatis, hæc eſt vera & neceſſaria, Antichriſtus erit vel non erit, ergo altera eius pars in illo priori eſt vera, & ſic cognita à Deo. Et demũ In vltimis verbis illius dubij, iiſdem verbis loquitur, quibus Gabriel, & Greg. & pro eadem ſẽtẽcitat Ioan. Med. Sanè in illo priori ante determinationem liberam diuinæ voluntatis, diuina eſſentia ob ſui eminentiſsimam immenſitatem re-

præſentat omne repræſentabile: & diuinus intellect⁹ cognoſcit omne verũ, ergo hæc veritas (Antichriſtus erit) quæ ſemper & pro quocunq; ſigno fuit veritas, vt vidimus, repræſentatur, & cognoſcitur à Deo in illo priori. Confir. quia qui oppoſitum dicunt, hoc debent ſubire diſpendium, vt dicant, in illo priori non ita perfectè Deum cognoſcere res, ſicut poſt: & ſic vmbram aliquam variationis eſſe in ſcientia Dei. Quare Aegi. in. 1. d. 38. q. 1. ar. 2. ad. fi. corp. ideò, ait, Deum ſcire inuariabiliter, quia omnes rerum rationes in ſuo eſſe præhabet. In ſuo, inquit, eſſe, ac proinde antecedenter ad liberum decretum voluntatis omnia præhabet, omnia ſcit, de quo Alex. 1. p. q. 23. men. 3. ar. 4. atq; adeò omnia quæ ſunt fuerunt & erunt, & quæ eſſent, ſi tales aut tales apponerentur cauſæ: ac demum omnia poſſibilia, & imaginabilia; repræſentat. Scio multis hanc doctrinam expoſitam eſſe calumnijs, quarum quaſdam retundere ſatagam, poſtquam quartam ſtatuero concluſionem. Id principiò atteſtans, non me adeò eſſe ſtolidum, vt ſperem euelli à me poſſe eas omnes dubitationes quæ ex dictis emergunt, nam & numero plurimæ ſunt, & difficultate longè difficillimæ. Sed in magnis voluiſſe ſat eſt. Quocirca ſi hac in parte quid effecero, iure certè laudandus ero, ſin minus, non ero ſanè reprehendendus.

Præ allegati ſent nõ diſplicet authori.

QVarta cõcluſio. Alter modus à præcedenti non abſimilis; quo Deus futura illa valeat cognoſcere, deſumitur ex eo quod diuinus intellectus, pro vt ordine rationis antecedit decretum voluntatis, ſcit certò ad quænam effecta ſe diuina voluntas determinare debeat, aut nõ debeat: & quæ effecta eſſent, ſi ad illa ſe diuina voluntas determinaret, & quæ media apponeret, quem modum, quem ordinem, vt ſic inuiolabi-

VIII. *Alter modus cognoſcendi futura conditionata.*

 liter

Antequā uoluntas Dei quidquā decernat, ſcit Deus omnia quæ uoluntas eius debet decernere.

liter effecta ſequerentur. Profectò diuina voluntas nō poteſt aliquid velle aut nolle, niſi ſecundū quod dirigitur, & quaſi ducitur rationibus æternis ſuæ infinitæ ſapientiæ. Ac proinde in illis, & per illas, etiam vt antecedunt, ordine rationis actum diuinæ voluntatis, & rerum excecutionē, apparet probabile, quod poſsit Deus ſcire quæcunque per voluntatē determinaturus eſt, vt ſint vel non ſint, vel vt eſſent ſi tales apponerentur conditiones. Exiſtimari ergo forſan poteſt ante omnem actum diuinę voluntatis, diuinum intellectum in ſua eſsētia omnia entia, præterita, prę-ſentia, futura, poſſibilia, & conditionata, & eorū modos, & cōditiones certo, determinatè & diſtiuctè cognoſcere. Ad hoc rutem exiſtimandnm inde moueri quis poteſt quod priuſquā, noſtro rudi modo loquendi, Deus per voluntatem ſe applicet ad volendum quod ſint iſti, aut illi effectus, potius quàm alij: iam per intellectum cognouit, ad quoſnā & quales effectus voluntas ſe determinare debeat, aut deberet ſi tales apponerētur conditiones.

Diuina uoluntas ducitur rationibus æternis. &c.

IX.

Argumēta difficillima contra prædictos modos.

VTinam à quo ſequentium dubitationum explanationem ego diſcere poſſem, adeſſet: ne ego me præcipitē ad eas exhauriendas, & veritatē ab aduerſarijs aſſerēdā iactarē. Verum quoniam cæteris audientibns tacentibus, meū eſt hodie dicere, dicā: & dicā breuius, quam res tāta dici poſſit. Enaſcitur itaq; ex prǫcēdentibus dubiū multiplex 1. nā rationes illæ æternæ & ideales, ſecūdum quod præueniūt, noſtro modo intelligendi, actū diuinæ volūtatis, non plus habēt repræſētare res has quā illas diuino intellectui: imò cū repræſentēt quāplurimas & infinitas res poſſibiles, intelligendas per ſcientiā ſimplicis intelligētiæ, videtur quod quo adulq; diui

1. argu quia ante decretū uolūtatis diuinæ, nō habet eſſe. ita repräſētate futura.

na volũtas eligat has prę illis, nõ poſsit in diui-
na eſsẽtia repræsẽtari quidnam futurũ eſt, aut
quid futurũ eſſet, &c. Implicatur amplius nodus
iſte, quia tota diuerſitas repræſentationis diuinæ
eſſentiæ, quæ quaſdam res repræſentat vt futuras
quaſdam vt poſſibiles, quaſdam conditionatas, 2. arg. ad idē
&c. ex decreto & electione voluntatis ortum vi-
detur habere, ergo ante hoc decretum neque eſ-
ſentia repræſentare, neq; intellectus dignoſcere
illam diuerſitatem poteſt. Adhuc premitur diffi-
cultas. Si ante decretum voluntatis, eſſentia diui- 3. arg. quia
na reprę́ſentat res omnes, etiam futuras, contin- iā diuina eſ-
gentes, & liberas: iam ſequitur quòd naturaliter ſentia neceſ-
& neceſſariò eas repræſentet, non liberè. Quod ſario omnia
ſi cõceſſeris, iam ſequitur quod quilibet beato- repræſenta-
rum, quem nihil fugit eorum, quę in Deo ſunt ne ret.
ceſſario, & naturaliter, nõ poſsit non videre oẽs
creaturas in Deo repræſentatas. Rurſus ſequitur,
quod creaturæ non dependeant ex libera diuinę
voluntatis electione: nec poſſet Deus alia facere
quam facit: & demum tollitur omnis prouiden
tia circa creaturas, cum creaturę ipſæ non liberè
ſed omnino neceſſario eſſe debeant: quãdoqui-
dem non libere ſed neceſſario repræſentantur vt
futura cum omnibus ſuis modis cõditionibus &
accidẽtibus in diuina eſſentia. Quartam adiun- 4. arg. quia
gimus argumentationem: quia ideæ, ſeu ratio- nõ ſunt ideę
nes ideales nihil ſunt aliud in Deo quàm ratio niſi rei fu-
earum rerum, quas Deus non ſolum cognoſcere, turæ.
ſed & operari debet, vt Plato, Sene. Diony. Aug.
D. Tho. & omnes tradunt. Ergo rerum, quas De-
us operaturus non eſt, ideam propriè habe-
re non poteſt, & ſic conditionatorum illorum
euentuum, quos producere nunquam debet,
ideam habere non poteſt Deus, & ſic nec illos
cognoſcere.

IN horum dubiorum reſolutionem, qui firmā aliquam doctrinam afferre potuerit, me volēté & gratulante faciet. Quandiu autem qui hoc præſtare poſsit, deeſt, adnitar ego in eorum explicationem aliquid infantium more balbutire. Porrò nihil diffiniendo, ſed totum dubitando & ratiocinando dicam. Ad primum ergo fortaſſis dici poteſt, non eſſe incommodum, imò conuenientiſſimum eſſe, quod imaginemur nos, priuſquam diuina voluntas ſe determinet, iam diuinū intellectum exactè cognouiſſe, ad quoſnā effectus ſe debeat determinare voluntas: atq; adeò quāuis, donec accedat volūtas, nō habeāt illa cōtingētia ſtabilitatē aliquā, vt ſint: habent tamen vt cognoſcantur ſtabiliter in rationibus æternis, in quibus lucet quæcunq; veritas, ante omnem actum voluntatis. Imò ex eo quod veritates illæ dignoſcuntur & iudicantur ab intellectu, habet voluntas decernere de earum productione. Rurſus, diuina ſcientia ac notitia, perfectiſsima & vniuerſaliſsima eſt, ante omnem actum diuinæ voluntatis: non eſſet autem ita perfecta, ſi ante actum voluntatis non cognoſceret aliquid quod poſt illum cognoſceret.

X. Solutio horū argum. Ad 1.

Author reſpondet non diffiniendo, ſed dubitando.

Ad ſecundum reſpondetur, quod licet à voluntate diuina deſumatur realis illa creaturarum diuerſitas, ipſa enim voluntas eſt, cuius cauſa res quædam erunt, & quædam non erunt, & quædam eſſent, &c. tamen cognitio huius diuerſitatis non deſumitur à voluntate, ſed ab eo quòd antecedenter ad voluntatem iam tota illa rerum diuerſitas repræſentatur in diuina eſſentia. Idem, quanuis cum formidine, ad tertium dicimus. aliud eſt repræſentare, aliud eſſe: & quidem quod ſint creaturæ, à diuina voluntate habent ac proinde liberè ſunt. Quod vero repræſententur,

Ad ſecundū à diuina uoluntate oritur tota diuerſitas creaturarum, nō uerò earum cognitio.

Ad 3.

tur, non habent à voluntate, ſed ab immenſa & infinita diuinæ eſſentiæ capacitate, quæ, pro præintelligitur voluntati, præhabet in ſe omne illud, quod per totam æternitatem debet rationis entis eſſe particeps.

Quia tamen illa hos argumentatio vehementer premit, quia expoſita ſententia ſequitur, quod ante diuinæ voluntatis decretum, aliqua ſint, quæ naturaliter in Deo repræſentētur, quod permagnum videtur incommodum: idcircò dicendum videtur, quod illa rerum contingentium repræſentatio non ſit omninò naturalis, eo quod dependet à diuina voluntate. Itaq; quanuis voluntas diuina quodammodo præſupponat in eſſentia diuina illas veritates contingentes, iam præexiſtentes ac relucentes in illa: non tamen neceſſario & naturaliter relucentes: quandoquidem per ordinem ad diuinam voluntatem, quæ illarum exiſtentias decernere debet, habet diuina eſſentia illas repræſentare. Certe diuina prouidentia ac prædeſtinatio non ita ſunt actus diuini intellectus, quanuis formaliter ſint actus eius, quin adiunctum habeant actum voluntatis complentis, & perficientis (liceat nobis ſic more noſtro effari diuina myſteria) ipſam prouidentiam. Neque idea perfectam rationem habet ideæ, quæ ad intellectum pertinet, niſi quatenus importat decretum diuinæ voluntatis. Quo circa dici probabiliter poteſt eatenus diuinas ideas repræſentare contingentia, & omnes creaturas, quatenus ipſæ ideæ nihil aliud ſunt quam ipſamet diuina eſſentia vt imitabilis à creaturis ex diſpoſitione diuinæ voluntatis. Itaque nunquam ſine ordine ad voluntatē diuinam, repræſentatur exiſtentia alicuius creaturæ in Deo. Et ideo ſi abſolutè loquamur, nihil futurum relucet

An effectus liberi & cōtingentes repræſentētur in Deo liberè, an naturaliter.

Quod rationes ideales, nō repræſētant futura niſi per ordinem ad uolūtatē Dei.

cet in Deo naturaliter & neceſſario &c. Verum hæc inuolucra radicitus enodare, cum mihi non eſt facile, tum (quod gaudeo) non eſt neceſſarium: ſiquidem non de cognitione futurorum, & liberorum effectuum, ſed de conditionatis illis fuit à me ſermo ſuſceptus. Et quidem hęc quę dixi, quantumuis cęteris ſatisfacerent omnibus, mihi vt verum fatear, minimè ſatisfaciunt. Sed quando exactius nihil occurrit, ne nihil dicam, hoc dicere neceſſum fuit. Ego enim id ſolum firmum reddere conatus ſum, quod Deus contingentia illa conditionata certo ac determinatè cognoſcat. Modum vero inquirere & deprehendere, quo Deus illa cognoſcat, ego non ſolùm non promiſi verum dicere me non poſſe, teſtatus ſum.

Ad primam confirmationem nego, beatos videre in verbo omnes veritates, quantumuis naturaliter repręſentarentur in illo: eſt enim intellectus beatorum finitus: lumen gloriæ, quo vident, finitum. Et ideo mirum eſſe non debet, quod ipſos aliquid lateat de obiecto infinito. Attributa autem Dei illos latere non poſſunt, proptereà quod ſunt formaliter in obiecto, & quiditatiuè & formaliſsimè ſunt ipſum obiectũ. At intellectum ipſius Dei, qui infinitus eſt, & per infinitum lumen intuetur, nihil præterit de his, quæ in diuina eſſentia quomodocunque repræſentantur. Proinde reſpectu ipſius diuini intellectus, eſsẽtia tota & totaliter ſe expãdit: & ideò etiã prout antecedi ordine rationis actum voluntatis, videt Deus in ſeipſo oẽs creaturas ſiue futuras, ſiue poſſibiles ſiue coditionatas, quamuis non impendẽter à volũtate, ſed cum ordine ad illam vt vidimus. Ad aliud, ex nuper dictis negamus omnia quæ inferuntur ex noſtra doctrina. Negamus, inquam, quod recte inferantur vt quam diligenter

ligenter potui, licet non quam ſufficienter res exigebat, nunc explicabam in ſolut. ad. 3. Tandem ad vltimum (vt vel vnum argumentum exacte confutemus) dicimus cum Diuo Thoma. 1. p. q. 15. art. 3. rerum poſsibilium nunquam futurarum ideam practicam, & vſquequaq; completã & exemplarem, ſeu imitabilem, Deum non habere, quoniam illæ nunquam ſunt producendæ, habet tamen ideam ſpeculatiuam, quæ eſt ipſi Deo ratio cognoſcendi illa poſsibilia & conditionata.

QVinta cõcluſio: Præter modos ſuperiùs conſtitutos & explicatos, alter reliquus eſt planiſsimus & ſolidiſsimus, quo Deus certò cognoſcere poteſt illos euẽtus, videlicet, in libera prędeterminatione ſuę voluntatis. Quod vt intelligas, reduc in memoriam eam doctrinam, quam Thomiſtæ noſtri temporis tã mordicus tenent: quod Deus ante præuiſionẽ vſus libri noſtri arbitrij, & ante determinationẽ cauſarum inferiorũ, iam prædeterminauit efficaciter & in particulari omnem rerum omnium numerum, etiam actuum liberorum, cum omnibus modis & circunſtãtijs, cum quibus res ipſę in indiuiduo aliquando futuræ ſunt. Et ex vi illius prędeterminationis, habent infallibiliter res omnes eſſe ac fieri, cum omnibus illis conditionibus, cum quibus prædeterminatæ ſunt. Et in hac ſua determinatione cognoſcit Deus omnia futura, quæ eſt doctrina Scoti. 1. d. 39. quam optime explicat Cordub. lib. 1. q. 55. dub. 8. in. 3. opin. Iã itaque in hac ſẽtẽtia luce ipſa meridiana lucidius clareſcit modus, quo Deus certo cognoſcat cõditionatã illa libera: nã cognoſcit ea in prædeterminatione ſuæ volũtatis. Quãuis enim Deus nõ prædeterminauerit illa vt ſint, at prędeterminauit vt eſſent,

XI. 2. Modus firmus, & planus, quo Deus illa cõditionata cognoſcit.

Quod in prædeterminatione ſuæ uolnntatis cognoſcit.

Deus certè omnia futura, & illa cōditionata.

eſſent, ſi tales apponerentur cauſæ. Profectò ſi Adam non peccaſſet, non dubium eſt quin decretum ac determinatum penes ſe Deus habuiſſet ab æterno, quidnam diſpoſiturus eſſet circa incarnationem Verbi diuini. Et quis neget Deum, quid tunc foret, perfectiſsimè ſcire? Et vbi nam id sciret, niſi in præ diffinitione ſuæ voluntatis, quæ deſtinatum penes ſe habet quid tunc fieret, ſi tales apponerentur conditiones? In hac itaque ſententia probabiliter dici poteſt, quod Deus, (iuxta humanum captum, & rudem noſtræ intelligentiæ modum) hoc ordine ab initio ſuæ æternitatis proceſsit. Ego diffinio ac determino, quod ſi talis apponeretur conditio, ſequeretur talis effectus: & quod ſi hoc fuerit, illud erit: & illud, ſi illud: ſin aliter, erit illud aliud. Et ſic infinitas rerū poſsibiliū cōbinationes nō futuras, poſsibiles tamē & cōditionatas, Deus notitia perfectiſsima & ſimplici intelligentia cōprehendit. Nobis quidē quorum intelligentia anguſtis finitur limitibus, modum hunc penetrare negotium eſt lōgè difficillimū & operoſum: ſi tamē in immenſam diuinæ cognitionis capacitatem oculos coniecerimus, videbimus, ex eo quod notitia illa Dei omnibus modis infinita eſt, circunquaque ambire ac cōprehendere omnē ordinem & proportionē, inter quaſcunq; creaturas reperibilem. Ex quo fit, vt Deū ipſum minimè prætereat ordo ille, quo inter ſeſe coniungebantur prædicatio Chriſti & cōuerſio Tyriorum. Et cum Deus ipſe protulerit, prædicatione Chriſti cōuertēdos illos fore, minimè dubiū eſt, quin infallibilē quādā & indiſſolubilē cōnexionē Deus videbat, qua prædicatio illa, cū illa conuerſione nectebatur. Siue autem id fieret præciſè ex vi prædicationis, ſiue verò ex ſimultaneo aliarum cauſarum & circun-

Modus, quo Deus prædeterminauit coditionata illa.

Prædicatio Chriſti habebat infallibilem cōiunctionē cū conuerſione Tyriorum.

circunſtantiarum concurſu (vt ego exiſtimo) quas Deus in tali caſu concurſuras ſciebat, nec vacat, nec refert nunc preſsius examinare, id namque quod contendimus, ab huius examinatione minimè pendet.

XII.

Alter modus quo Deus illa conditionata ſcit.

SExta concluſio: Supereſt & alius modus, quẽ probabiliter audientibus offero, quo Deus illa conditionata certò ſciat: nimirum in natura & in ingenio & inclinationibus cauſarũ liberarum, & in proportione & efficacia illorum obiectorum, circa cauſas illas liberas. Hoc addiderim propter eos Theologos, quorum conſtans ſententia eſt, quod nullum actum liberum volũtatis creatæ cognoſcit Deus in prædiffinitione ſuæ diuinæ voluntatis: eò quod diuina voluntas, dicũt illi, nullum prædeterminat ac prędiffinit, ſaltim in particulari, quoad omnes eius circunſtantias, ante præuiſionem concurſus voluntatis creatæ, ſe ipſam liberè applicantis & determinãtis ad eliciendum talem actum. In hac itaque ſententia dici poteſt, Deum non in determinatione ſuæ voluntatis, ſed potius in cauſis creatis cognoſcere illa cõditionata. Sanè qui ſcit naturam ignis, ſcit etiam quod ſi ſtuppa ei applicaretur, combureret eam: nimirũ quia effectus cõbuſtionis habet neceſſariã habitudinem cum poſitione illius cõditionis. Similiter probe Deus norat naturam, propenſionem & ingenium illorum hominum Tyri & Sydonis: & vna ſciebat quanta eſſet vis & efficacia eius prædicationis & miraculorum, quæ apud illos gerenda erant. Rurſus cognoſcebat, quanta futura eſſet vis illius motionis, qua ad effectũ cõuerſionis excitaturus illos erat Deus. Sciebat tandem plurimas alias circunſtantias & conditiones, quæ concurrere tunc temporis debebant, tã ex parte temporis, quã loci & in-

Quod in cauſis quæ concurrerẽt tã ex parte illorum hominum, quã ex parte Dei & ex parte rei.

ipſius, certo uideri poſſit effectus. ingenij illorum hominum : atque adeò, cum homines ſemper operentur conformiter ad eas cauſas & obiecta & ingenia & circũſtantias, quæ enumerauimus, & illis omnibus concurrentibus non ſtet quin homines conformiter ad illa operentur, idcirco ſciebat Deus, illis poſitis, futuram etiam infallibiliter conuerſionem illorum. Quod ſi contendas, hãc cognitionem ſuapte natura non fore certam, ſed coniecturalem, & cum formidine ad oppoſitũ. Reſpondetur, certiſsimã & infallibiliſsimã eſſe, propterea quod concurrentibus omnibus illis cõditionibus quas ſciebat debere in illo caſu concurrere, non ſtat quin ſequeretur effectus, licet ſequeretur libere, & licet nulla facta fuiſſet efficax determinatio phyſica talis effectus. Nam ſunt qui reſpectu eorum euentuum contingentium, qui re ipſa futuri ſunt, uullam ponant in Deo determinationem phyſicam, ſed moralem. Hæc verò moralis reducitur ad diſpoſitionem illam, qua Deus diſponit & ordinat potentias, ſimul & obiecta, inclinando ſuauiter voluntatem, & offerendo auxilia & proponendo obiecta & apparando circũſtantias &c. taliter quod non ſtet, quin ſequatur effectus, quẽ Deus intẽdit : licet volũtatẽ hominis ad illum effectum in particulari Deus phyſicè non permoueat ac prædeterminet.

XIII. Argumẽtis reſpõdetur. AD argumenta initio poſita, quid noui dicam, non habeo. At non minus, dictum dicere, quam actum agere, veteri parœmia prohibemur. Nihilo ſecius niſi in forma ſcholaſtica ijs ſatisfaciamus, noſtro deſumus officio

Ad 1. Breuiter ad primũ dico, nõ oportere quod euẽtus illi ſint Deo in ſua æternitate præsẽtes nec quod in aliquibus cauſis cõtineãtur vt determinatè futuri : quandoquidem multiplicem iam modum aſsigna-

aſsignauimus, quo ſciri à Deo certò poſsunt. Ad ſecundum fateor, id quod rationem entis non habet, non eſſe ſcibile: at euentus illi conditionati non ſunt omnino rationis entis expertes, quanuis non ſint ens aliquod, quod extra Deum exiſtat, aut exiſtere vnquam debeat in rerum natura. Quo circa nos non aſserimus, Deum illos euentus cognoſcere, vt habentes eſſe productum & determinatum: ſed ſolum eo modo, quo habent eſſe, habent autem eſſe poſsibile ac conditionatum: quod nihil eſt aliud, qnam ratio æterna & idealis, in qua cum poſsibilia omnia lucent, tum illa conditionata repræſentantur, quoniam propius ad eſſe accedunt, quam poſsibilia. Ad tertium fateor, Caietanum, Scotum. & communiter alios in eam ijſſe ſententiam, vt dicerent nullam creaturarum exiſtentiam cognoſcere Deum poſſe, niſi poſtquam diuina volũtas decernit de eius productione. Verum nos alium dicendi modum ſequuti repetimus id quod iam centies diximus, quod quãuis à diuina voluntate proueniat, quod hæ potius quàm illæ creaturæ ſint: tamen quod contineantur & reluceant in rationibus ęternis, non habent à voluntate ſed ab immenſitate & infinitate eſſentiæ, in qua nihil eſt futurũ, nihil poſsibile, nihil conditionatum, nihil imaginabile quod non præexiſtat diſtinctiſsime & perfectiſsimè.

Ad.2. quod non eſt ens nõ eſt ſcibile.

Ad.3. reſp.

Ad. 4. vt reſpondeamus, mihi quidem pigrum, vobis autem minimè neceſſarium eſſe exiſtimo, vt è ſtudijs ac laboribus Summuliſticis vſuras rurſus exigamus. Nam, licèt. Mag. Soto, lib. 3. ſumul. ca. 8. lection. 1. notat 2. & lection. 3. nota. 1. multa diſtinguat propoſitionum conditionalium genera, quarum quaſdam vocat illatiuas, quaſdam promiſsiuas & cetera, tamen eas nobis examinari parum retulerit. Ego autem niſi ea

Ad. 4.

quæ differere plurimum refert, iam penes me in hoc (quicquid belli eſt) conſtitutiſsimum habeo non diſputare: vt vel ſic ad vmbilicum quantocyus perueniamus. Igitur aio, non eſſe vſquequaque verum quod omnis propoſitio conditionalis vera eſt neceſſaria. Sunt enim quædam conditionales illatiuæ, vt, ſi Petrus currit, mouetur: ſi diſputat, loquitur. Et quidem iſtæ neceſſariæ ſunt propter neceſſariam habitudinem antecedentis ad conſequẽs: nam in eis non poteſt poni antecedens, quin ex vi ipſius ſequatur conſequẽs. Aliæ ſunt veræ quidem, ſed contingentes, quales ſunt promiſſiuæ, vt, ſi viceris dabo tibi librum, &c. ad quas reducuntur innumeræ aliæ, vt, ſi eſſem Romæ, obtinerem beneficium: ſi Rex pugnaſſet, vinceret. ſi Chriſtus prædicaret Tyrijs, illi conuerterẽtur: ſi Dauid manſiſſet apud Ceilam, traderetur Sauli. Et quidem iſtæ non ſunt neceſſariæ, ſiquidem ex vi conditionum illarum, ſiue antecedentium non habebat ſequi conſequens: & eſſe poſſet, vt poſito antecedenti non poneretur conſequens. At nihilo ſecius fieri poteſt, vt veræ ſint iſtæ propoſitiones, ſi de facto ita eſſe debet vt poſita conditione ponatur illud aliud. Quia tamen an ita de factu futurũ ſit, nos ignoramus, ideò ignari etiam ſumus, an veræ ſint: nam cum non ſit neceſſaria habitudo antecedentis ad conſequens, nõ poterit nobis alicunde innoteſcere, an ita ſit quod poſita cõditione ponetur conſequens, & ſic nec an illæ propoſitiones veræ ſint. At Deũ vt latere poteſt hæc veritas? Rectè Soto (quem allego pro mea ſententia, id eſt pro mea prima cõcluſione) loco citato, ſic ait: Sequitur ſecundo, multas eſſe conditionales promiſſiuas, de quarum veritate aut falſitate nobis non conſtat: ſed ſolus Deus ſcit veræ ne ſint an falſæ,

Non omnes conditionalis uera eſt neceſſaria.

Mag. Soto etiam tenet noſtram ſententiam.

ſæ, verbi gratiâ, ſolus Deus ſcit, An ſi tu viciſſes ego dediſſem tibi librum. Ita habet lect. 3. Et mox, in fol.1. Argumen. Sed tamen melius eſt dicere, quod ſolus Deus poteſt ſcire, an ſit vera vel falſa: nam ipſe ſcit, an ſi tu impleſſes conditionem, ego impleſſem promiſſum: Scit ergo Deus certò ac determinatè, ſi Chriſtus prædicaret Tyrijs, illos conuertendos. Et hæc de iſta quæſtione. In qua ſuſceptus à me labor, quando cæteris ingratus fuerit, hoc vno tota hæc olei & operæ iactura penſabitur, quod vni, qui inſtar mille mihi eſt, gratiſsimum feciſse me ſcio. Is eſt Mag. F. Ioannes de Gueuara, de ſacra Theologia, ac de Chriſtiana pietate optimè meritus, Præceptor meus obſeruātiſsimus, ac Pater indulgētiſsimus. Hic cum primum à me audiret, eſſe quorundam noſtri temporis Theologorum ſententiam, quod Deus illa conditionata non certò cognoſceret, vix à ſe impetrare potuit quin ſtatim reſiliens & excandeſcens, eam ſententiam vehementer auerſatus & execratus ſit. In eius ergo gratiā, cui quidquid ſum acceptum refero, hæc me dixiſſe contentus, alio me confero.

QVÆSTIO
SEPTIMA POSITIVA.

An Abraham idola aliquando coluerit.

QVòd idola coluerit eo temporis, quo tulit eū Dominus de Meſopotamiæ finib. & adduxit eū in terrā Chanaā, liquet ex celebri loco qui ex hiſtoria imperatoris Ioſue decerptus 1. Probatur quod Abrahā fuerit idololatra.

cerptus eſt c.24. vbi ſic dicitur: Trans fluuium habitauerunt patres veſtri, Thare pater Abraham & Nachor: ſeruierũtq; Dijs alienis. Ecce vbi de Thare & Abrahã & Nachor, progenitoribus Hebręorũ, dicitur, Seruierunt Dijs alienis Quod ſi opponas, ſuppoſitum illius verbi, ſeruierunt, non eſſe Abrahamum, ſed Thare, & Nachor, nam ſic dicitur: Thare pater Abraham & Nachor ſeruierunt, vt ſit ſenſus, Thare qui fuit pater Abrahami, & præterea ipſe Nachor ſeruierunt Dijs alienis, non tamen ipſe Abraham. Contra hoc eſt, quod tam Nachor quam Abraham ſunt gignendi caſus, nam vtriuſq; pater fuit ipſe Thare: ac proinde ſenſus eſt, Thare qui fuit pater Abrahami & pater Nachoris ſeruierunt Dijs alienis. Et ſic quotquot, præter vulgatum interpretem, illum locũ verterunt, vitandæ amphibologiæ cauſa, legunt, Thare pater Abraham & pater Nachoris. Ita habet vtraque verſio, altera ex Hebræo, & ex Græco altera, vt in tomo illo Andreæ Maſij ſuper Ioſue. Ita & Vatab. & Iſidorus Clarius, & Caiet. Pagninus & omnes ibi Ioſue. 24. & demum ita habent oẽs verſiones, Thare pater Abrahami & pater Nachoris ſeruierunt Dijs alienis. Quod dicit, ſeruierunt, non ad ſolũ Thare: qui vnus & ſingularis eſt referri debet. Reliquũ eſt ergo, vt aliquis alius ſeruierit: cũ autem non diſsimiliter Abraham & Nachor eo loco commemorentur, credendum eſt quod ambo ſimul cum parente ſuo Thare ſeruierint Dijs alienis.

Expeditur locus Ioſue 24.

His proximè accedit, quod, vt habent Hebræorum doctores in Bereſit Rabba, & dicit Suydas, vt in Genebr. in ſua magna Chronographia, Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor & venditor, & hanc Abrahamũ artẽ exercuiſſe, ijdẽ autores, produnt: Non itaq; rationi diſſentaneum eſt quod

Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor, & venditor.

quod & Abraham ea idola veneratus ſit. Equidē ſi fidelis erat & veri Dei cultor, cū deteſtaretur idola, tū ea minimè fabrefaceret, vt alijs occaſionem peccandi porrigeret. Et ſanè perſuaderi hoc ipſum licet, ex eo quod tantò auguſtior, & copioſior Dei gratia oſtenditur, quanto ipſe in tenebris cæcitatis depreſſus, minus erat tanto dignus fauore. Et quæ tanta fuit cauſa, vt tam ſæpè diuinus nobis ſpiritus inculcet, & exaggeret, quod ipſum Abrahamum mirabiliter eripuerit de terra Gentilium? Gen.15.&.2. Eſd.9. Iudi.5. & alias, quo inſinuatur, quod à magno errore, quo tenebatur Abraham, vi diuinæ gratiæ fuerit erutus.

Gene.15. 2. Eſd.9. Iudith.5.

Autores, qui Abraham inter idololatras cōputāt. ſunt graues iuxta ac docti: Georg. Ced. autor vetuſtus & Grecus, in Comp. hiſt. Geneb. noſtri ſeculi ſcriptor omnigena eruditione præſtans, lib. 1. Chonogra. circa annū mūdi. 1949. vbi de mēte propria primū id tradit, & deinde ex Rabbi Ioanan & Rabbi Anina, quod. 48. ætatis ſuæ anno cœpit Deum agnoſcere, & idolorum cultum deſerere. Andreas Maſ. triū linguarū doctiſsimus, ſuper Ioſ. c. 24. in citatum verſum, vbi & inuehitur cōtra eos, qui, neſcio quibus argutijs ſtudent Abrahamum ab idololatriæ ſcelere vindicare. Fauet D. Aug. huic opinioni lib. 16. de Ciu. c. 12. vbi hunc noſtrū Ioſue locum eode modo videtur intellexiſſe. Nam ſic loquitur. Vna igitur Thare domus erat, de qua natus eſt Abraham, in qua vnius veri Dei cultus, & quātum credibile eſt, in qua iam ſola etiam Hebræa lingua remanſerat: quamuis & ipſe ſicut iam manifeſtior Dei populus in Aegypto, ita in Meſopotamia ſeruiſſe Dijs alienis, Ieſu Naue narrante refertur, Hęc Aug. Qui cum ait, Quanuis & ipſe, & c. Abrahamum intel-

Autores qui Abrahā cōputāt inter idololatras.

intelligit, quod ſeruierit Dijs alienis. Vnde neſcio quomodo Abul. ſup. Gene. c. 11. q.20. allegat Aug. pro oppoſita ſententia: & Iaco. de Valẽ. ſup. Pſal. 144. dicit, quod D. Aug. reliquit hãc quæſtionẽ indeciſã, & quod magis declinauit ad negatiuã partẽ, ſcilicet, ab liberandum Abrahamum ad idololatria, cum apertè teneat oppoſitũ. Bened. Arias Mõt. idem habet in Commẽ. ſuper Ioſ. 24. in illa verba, Tuli ergo patrem veſtrũ, vbi ab erroribus, & à peruerſa, laborioſa, & inutili imò nefaria religionis cõfuſione decerptũ Abrahamũ dicit. Et paulo antè, in illis verbis, Seruierũt Dijs alienis, ait, vſum fuiſſe Spiritum S. verbo ſeruiendi, quod non tantum cultum, ſed ſeruitutẽ quoq; & onus ſignificat. Fauere videtur huic parti quod ex libro Sanhedrin, & Gloſſa Rabbi Salomonis, hauſit Galatinus lib. 4. de arca. Cat. ver. c. 20. Hebræorum vulgarem fuiſſe ſententiam, Mundum habere ſex millia annorum: duo millia inanitatis: duo millia legis: duo millia Meſsiæ. Nam ab Adam vſque ad. 52. annum Abraham enumerant duo millia annorum, poſt quæ dicunt Abraham ſtuduiſſe in lege, ideſt, ſuſcepiſſe Dei cultum, ac paulo poſt, legem circuncisionis: cum eò vſque inanitatis, hoc eſt, idololatriæ tempus durauiſſet. Nam inanitas, & idolum, idem pollent in ſcriptura. Nec valet quod ſæpiſsimè nonnulli dixerunt, tempore Abrahami nondum cœpiſſe idololatriam, quia plane viuente Adamo idola venerari cœpta ſunt, vt liquet ex celebri, & longè obſcuriſsimo loco Gen. 4. ad finquem paulò altius, ſi libet repetamus.

Quod Abra. non ſolũ coluit, ſed ſeruierit idolis.

Mundus ſex millibus annis conſtis.

II.

Explicatur latiſsimè locus Gene 4.

ERgo ante mortẽ Adæ, in c. 4. Geneſ. in vltimis verbis ſic dicitur: ſed & Seth natus eſt filius, quem vocauit Enos: iſte cœpit inuocare nomẽ Domini. Seu (vt habent Hæbraica, vt in verſioni-

ſionibus Vatab. Caiet. Clarij, Pagni. &c. Tunc cœptum eſt inuocari nomen Domini: ſeu vt Greg. Nazianz. & Chryſ. & ex Græcis alij, vt in catena Lipomani, ex verſione 70. Hic ſperauit inuocare nomen Domini. Quo etiam modo legit Phil. lib. Quòd deterius inſidietur potiori, & lib. de Abraham, vbi illa verba, Hic ſperauit inuocare nomé Domini, allegoricè, ſed quàm optimè expendit & coniungit cum eo quod ſequitur initio ſequẽtis capitis, Hic eſt liber generationis Adam. Porrò dicit D. Hieronym. in Quæſtionib. Hebr. ſuper hunc locum, Hebræos commmuniter ita hũc locum interpretari, quod tunc primùm in nomine Domini, & in ſimilitudine eius fabricata ſint idola, quod tunc cœpit idololatria. Eandem eſſe Hebræorum communem traditionem commemorant Hiſt. Schol. ſuper Geneſ. cap. 29. Genebr. lib. 1. Chronog. Abul. ſuper Geneſ. c. 4. q. 17. in fine cap. & quæſt. Dionyſius Carthuſianus ibidem in expoſitione literali. Honcala, Gloſſa Ord. Lyranus, Burgen. Lipomanus, Oleaſter, Ferus, & omnes. Hoc quã ratione factum ſit, multi ignorãt. Nam Enos ſanctus Dei non eſt vero ſimile quod initium idololatriæ dederit. Quinimò ſuo tempore cœpit Deus Opt. Max. religioſius quàm vſquam antè coli. Nam dicunt omnes, tempore huius Enos cœpiſſe Eccleſiam congregari; verbum Dei prædicari, altaria conſtrui, cæremonias inſtitui, ſacrificia fieri, &c. Hæc omnia Vatab. vno comprehendit; vt optimè ſolet, verbo: Tunc, inquit, cœpit paſſim coli Deus. Caiet. dicit tũc cœptum fuiſſe inuocari Deum ſub nomine Iehoua. Tribuunt enim Hebræi admirandas virtutes inuocationibus huius nominis, & propterea Moyſes ſolicitus fuit circa initiũ inuocationis in tali nomine Iehoua. Ita Cai. ſup. Gen. 4. & ſup. Exod. 6

[Margin: Tunc cœpit inuocare nomen domini.]

[Margin: Tempore Enos cœperunt fieri altaria orationis.]

Iacobus de Val. ſup. Pſal. 144. dicit, eatenùs cœpiſſe tempore Enos inuocari nomē Domini, quatenùs tunc cœperunt homines inuocare Meſſiam, nam vnum ex nominibus Meſſiæ, eſt Nomen Domini, vt ibi, Ecce Nomen Domini venit de lóginquo, Iſaiæ 3. Et c. 62. Vtinam dirumperes cœlos, & deſcenderes, &c. manifeſtares nomen tuum i. Meſſiam tuum. Et certè conditiones & proprietates nominis quadrant quàm optimè Chriſto. Hugo Card. ex Petro Comeſtore ſuper Gene. cap. 4. dicit, ideò Enos cœpiſſe inuocare nomen Domini, quia aut inuenit verba deprecatoria ad inuocandum Deum, aut quia ad excitandam Dei memoriam, effigiauit Dominum, vt modò fit in Eccleſia. Ex hoc proximè accedimus ad alterum ſenſum, nā quoniam iſte Enos religionis & pietatis ergò, effigiare cœpit Deum, cœperunt homines effigiebus abuti, & eas colere, & ſic idola conficere, & venerari. Et tunc optime cohæret quod alij conſiderauere, vt ille locus verti ex Hebræo ſic poſſit; tunc profanatum eſt nomen Domini, id eſt, tributum eſt nomen Dei idolis, quia tunc cœpit idolomania, ita refert Lypom. in Catena Gen. 4. & Oleaſt. & Honcala ibidem. Et congruit magnoperè hæc interpretatio, eo quod à temporibus huius Enos potiùs cœperunt homines Deum verum deſerere, & offendere quam colere, quam ob cauſam ſequutum ſtatim eſt diluuium. Hoc obſeruabat Valent. ſup. Pſal. 144. Nā præter domum, & familiam Noë, nullus legitur vſque ad tempora Abrahami coluiſſe Deum, quamuis vt deducit Aug. lib. 16. de Ciuit. c. 12. toto mundi decurſu fuere homines fideles & iuſti, in quibus ciuitas Dei conſeruaretur, &c. Et quidem quod tetigit Genebrardus, libr. 1. Chrono. circa annum mundi 235. ambas tam ex diametro pugnan-

Vnum ex nominibus Chriſti, eſt nomen Domini.

Iſa. 3. & 62.

[...]s ſententias, eatenus conciliare poſſu[...] tenus dicamus, hæc duo temporibus E[...]l cœpiſſe, nempe maiorem & auguſtio[...]um Dei apud fideles, & profaniorem i[...]am apud perfidos, & profligatos homi[...]er etiam conciliari hæ tam toto cœlo [...]ententiæ poſſunt, cum D. Chryſoſt. in [...]homil. ſuper Pſalm. 49. & Euſebio Emiſ[...]em refert Lipoman. in Catena, ſi lega[...]git Chryſoſt. Hic cœpit vocari nomi[...]ni. Fuit namque Enos iudex & princeps [...]s, quam ob cauſam nomine diuino il[...]otare conſtituerunt. Inde idololatria [...]bere potuit ortum. Nam nomen Dei te[...]aton Deo derogare, & creaturis arro[...]ernut homines. Nam & Iudic. ca. 17. no[...]m Iehoua idolis tribuitur. Imò & Ioui[...]m & Iehouam idem putabant, vt obſer[...]uſt. Eugub. & Genebr. vt infrà repeten[...]eſt. Igitur negari nulla ratione poteſt, [...]mporibus Abraham iam olim cultus la[...]tri idolis cœptum ſit. Ac proinde ex [...] nihil omnino prohibet quin Abraham [...]t.

Tempore Enos cœpit cultus Dei & etiam idololatria.

Iudic. 17.

[...]oſitam nihilominus partē, ceu inniten[...]n expreſſioribus ſcripturæ teſtimonijs, [...]certioribus coniecturis, ſunt multi qui [...]Abrahamum ab idololatriæ crimine pe[...]dicantes. Initio, locus 2. Eſd. c. 9. hoc in[...]e habet: Tu Domine Deus, qui elegiſti [...] & eduxiſti eū de igne Chaldæorum, & [...]cor eius fidele coram te. Et Iud. 5. de He[...]pulo dicitur, Populus iſte noluit ſequi [...]um ſuorum, qui erant in terra Chal[...]deſerentes itaque cæremonias patrum [...]num Deum coluerunt, qui & præce-

III. Explicatur oppoſita pars, quod Abraham non fuerit idololatra.

2. Eſdr. 9.

Iudic. 5.

 pit

pit eis vt exirent inde. Et demùm multa ſunt huius generis loca, quæ ab idololatria indemnem ſeruant Abrahamum.

Geneſ. 11. locus celebris.

Sed præ alijs illuſtris eſt loc⁹, qui habetur Gen. 11. vbi dicitur, Thare eduxiſſe Abraham & Loth de Vr Chaldæorum, in quo mortuus eſt Aram frater Abrahami. Hic locus anſam dedit multis contentionibus D. Hier. in quæſtion. Hebraicis, & Gloſſ. Ord. ſuper Gen. 11. & omnes ferè præallegati doctores referunt, nihil eſſe aliud deductũ eſſe Abrahã de Vr Chaldæorũ, niſi de igne Chaldæorum: nam vox, Vr, non ſignificat ibi locum aliquem, ſed ignem. Tradunt autem Hebræi (verba ſunt Hieronymi) Abraham in ignem miſſum eſſe, quia ignem adorare noluerit, quem Chaldæi colunt, & Dei auxilio liberatum de idololatriæ igne profugiſſe. Rurſus vt Lyra ibi Gen. 11. & Abul. q. 20. refert, Thare cum eſſet idololatra, accuſauit Abrahã filium ſuũ, apud Nemrod, eo quod nolebat ignem colere, ſicut faciebãt Chaldæi ex præcepto Nemrod Propter quod Abrahã proiectus eſt in ignem. Aram autem frater eius aſſiſtẽs, dicebat in corde ſuo, Si vicerit Abraham illæſus ab igne, ſequar eius fidem: ſin autem, colam ignẽ ſicut alij. Cũ igitur Abrahã virtute Dei ſeruaretur ab igne, & quæreretur ab Aram de eius cultu, reſpondit, ſe velle ſequi Abrahã. Tunc proiectus eſt in ignem, & ibi mortuus eſt, quoniam, non fuit tantæ fidei ſicut Abrahã. Hæc Lyra. Paulus Burgenſis in Additione prima Gen. 11. hoc non ſolũ refert, ſed & probat, & ex Rabbi Moyſe refert, haberi in quodam libro vetuſtiſſimo, quod quidam vir nomine Abraham diſceptabat publicè cum idolorum cultoribus, aſſerens, quod non erat ignis colendus vt Deus: & quod Rex timens ne populum non auerteret ab illa cultura, incarcerauit

Traditio Hebræorum quòd Abraham in ignem proiectus eſt, &c.

cera[illegible]eum. Fauet ille locus 2. Eſdræ 9. Tu Deus, qui e[illegible]uxiſti Abraham de igne Chaldæorum, &c. Et ex [illegible]co illo Gene[illegible]r. (ait Caiet. ſuper Geneſ. cap. [illegible]) hauriri poteſt coniectura quod Abraham poti[illegible]monuerit patrem ſuum Thare ad migrandum [illegible] Chaldæo, quàm Thare Abrahamum filium.

Chaldæi ignem vt Deũ colebant.

E[illegible]uidem quòd Chaldæi ignem adorarent, certi[illegible]mum eſt: nam & ipſum veluti Deum colebant omnes ferè nationes D. Aug. 8. de Ciuit. c.5. & [illegible]ul. 2. de Natura Deorum, etiam Stoicos, refer[illegible], exiſtimaſſe ignem eſſe ſapientem & viuent[illegible], & mundi conditorem & Deum. Multa de h[illegible]pud Cœlium Rhodig. lib. 8. lect. Antiq. c. 36. vb[illegible] obſeruat ſolum eſſe hominem inter cætera [illegible]malia, qui igne vtitur. Cætera non vtuntur i[illegible]e, ſed terra, aëre, aqua: cuius cauſam ibi trad[illegible]ed & Abul. ſuper Gen. 11. q. 35. in fine, refert, [illegible]aldæos non ſolum ignem veneratos, ſed & co[illegible]os inducere alias gentes ad eius cultum: & ha[illegible]e cauſa igne ſuo alia idola comburebát. Mem[illegible]at, AEgyptios aquam ſolitos adorare, eò quo[illegible] cæteris regionib. vberiùs irrigatur AEgypt[illegible]i in capite magni idoli Beli vas fictile, loco co[illegible]næ poſuerũt, & per occultos meat⁹ aqua venie[illegible], inferioribus foraminib. cera obduratis. V[illegible]erũt Chaldæi & appoſuerunt ignem Deũ ſuum [illegible]vt virtute ſua Belum combureret & in cinere[illegible]digeret. Sed calore ignis liquefacta cera, aqua [illegible]fluxit, & ignem extinxit, & præualuerũt idola [illegible]Egypti. Et quidem quantumuis Abul. q. 10 ſuper [illegible]en. 11. & Lyra, Lipomanus, & Honcala ibi, i[illegible]deant prædictas Hebræorum traditiones, dic[illegible], Vt Chaldæorum nullatenùs eſſe ignem, ſed l[illegible]um quendam Chaldææ, vnde extraxerit Deu[illegible] Abrahamum, quod & dicit Ferus ibidem &

Vt Chaldæorũ an ſit ignis, au certus Chaldææ locus.

etiam Caietan.ſuper 2.Eſdræ c.9. dicens, rem eſſe apocrypham quòd Vr ſignificet in illis locis ignem:tamen his omnibus poſthabitis, mihi verius apparet, quod Burgenſ.& Genebr.& permulti alij probāt, Abrahamum de igne quem illi colebant, non ſine magno Dei miraculo, fuiſſe liberatum. Quinimò & D.Hieronym. illam Hebræorum traditionem probat, dicens: Vera igitur eſt illa Hebræorum traditio, quod Abraham Babylonio vallatus incendio, quia illud adorare nolebat, Dei ſit auxilio liberatus. Vnde miror prææallegatos Modernos, quòd ita ceu fabuloſū figmentum hoc reijciant, cum Diuus Hieronymus hoc tam apertè probet. Et Aug.16.de ciuit.c.15.de igne etiam Chaldæorum dicit liberatum eſſe Abrahamum & idem tradit q.25.ſuper.Gen.tom.4 Et ſanè niſi hoc ita eſſet, non tam ſæpe & veluti magnum beneficium in ſcriptura commendaretur, quòd Deus eduxiſſet Abrahamum de Vr Chaldæorum. Ex hoc itaque loco luculenter apparet, Abrahamum auerſatum fuiſſe idolorum cultum.

Quòd ab initio mundi vſq; nunc, nū quam eſt interrupta ſeries Eccleſiæ, & fideliium.

Præſto eſt & aliud argumentum, quia omninò ac firmiter conſtituendū eſt, ab initio mūdi ad finem verā Dei Eccleſiā nūquā interrumpendā aut vnquā fuiſſe interruptam: ſed in vera fide ac religione perpetuò conſeruatā, & plantationē ciuitatis Dei non defeciſſe. At ſi domū Thare ab idololatriæ crimine non liberemus, nō ita facilè reperire licet, in quibus ſeruata fuerit vera Dei Eccleſia. Nā quāuis, authore Gen. lib.1. Chronographiæ, circa an.874. Noë vixit vſq; ad 58. ætatis Abrahā, quo tempore iam fidelē conſtituunt Abrahamū, illi qui eū idololatrā aliqua do fuiſſe ponunt: in his dominus D. Aug. libr.16. de Ciuit. cap. 13. quamuis eum alij oppoſitæ ſententiæ patronum

...llegent, nec immeritò: tamen ſatis innuit, ...m Thare liberam fuiſſe à nefario idolorũ ... Quod & Abulen. ſuper Gen. 11. ex ipſo Aug. & ... lib. Iudith c. 5. tradit, contendens, nec Abra-ham..., nec Thare vnquã idololatris annume-ra... eſſe. Et quod dicitur Ioſue 24. quòd ſeruie-ru... Dijs alienis, intelligi debet cũ Geneb. quod cu... eruti ſunt de Vr Chaldæorum, iam incipie-ba... idolomaniã complecti, ac proinde præuenti à ... ſunt, ne in eam ruerēt. Exinde, authore eo-de... Geneb r. cœpit Abraham terram Chanaam, in ... m migrauerat, replere ſacellis & altarib⁹. A... ficauit duo altaria, Gen. 12. & 13. vnum inter H... & Bethel, alterum prope Sichem. Tertium, Ge... prope Hebron. Quartum, Gen. 21. in Ber-ſa... Quintum, Geneſ. 22. in monte Moria. Sic q... mq; tranſibat, omnia imbuebat religione. H... Mahometes tradidit, ſuæ Mechæ templum o... eſſe Abrahæ. Conſecrauit cœmeterium, ... ſibi, & poſteritati prope Hebron, Geneſ. ... demum ab hac idolorũ ſuperſtitioſa cultura i... nem ſemper fuiſſe Abrahamum, tradunt D... yſ. Cathuſ. ibi Ioſue 24. & Abulenſ. ibidem q... tion. 6. & Caietanus ibidem. Quibus accedit ... cum Abraham futurus eſſet omnium cre-d... um pater, atque initium fidei noſtræ, reli-g... is feliciſſimus inceptor, non eſt ſimile veri, ... immani ac nefando idololatriæ crimine ... am detentus fuerit. Vt vero habeamus quid ... ſcripturas illas initio traditas reſpõdeamus, ... dicere cum Caiet. ſuper Ioſue c. 24. ſuppo-... illius verbi, Seruierunt, nullatenus eſſe A-... am, ſed alios progenitores Hebræorum. Aut ... Genebr. quod iam ſe idolis dedere parabãt, ... Deo præuenti fuiſſent: nam hæreditariam ... um parentum idolomaniam ſuſcepiſſent. Et

Ioſue 24.

Quòd Abraham totã terram Chanaã repleuit altaribus, & religione vera.

hác ob cauſam in magnis beneficijs poni poteſt, quod eos Deus ab illo periculo inſontes ſeruauerit: latriam ignis, quam vrgebat Nemrod, declinantes. Quod vero Thare fuerit fictor ac venditor idolorum, neq; eſt authenticum, neque hoc quidquam præiudicat Abrahã pietati, & ſanctitati. Ambas ſententias poſtquàm, vt ingenij & tẽporis anguſtia tulit, explicui, liberum lectoribus erit alterutram eligere.

QVÆSTIO OCTAVA SCHOLASTICA.

An aliquid expendere, retinere, aut acquirere, religioſus ſine licentia ſui prælati valeat.

CRaſſari in Religionum caſtra execrandum proprietatis vitium ſenſim molitur. Quod ne efficiat, opus eſſe video vt omnes, veluti ſigno dato, in aciem prodeuntes, infeſta vitij tela propulſemus, & ſanctæ paupertatis vindices & aſſertores nos ipſos exhibentes, eam Conciliorum ſacrorum & Canonum vallis obmuniamus, & Doctorum authoritate ceu quodam antemurali firmemus. Hoc ego vt faciant doctos & graues viros, quibus otij copia, & vis ingenij, & authoritatis pondus obtigerit, vehementer obteſtor: nam mihi horum omnium egeno, capita diſputationis propoſitæ detegere & perſtringere ſolùm licet.

Breuiſ-

BReuiſsimè tres ſunt perſonarum religioſarũ differentię in vnoquoq; regularium conuentu, quos in quæſtionem vocamus. Procuratores, Prȩlatos & promiſcuè cæteros. Et omnes æquè teneri ad votum paupertatis aſſerere non cunctamur: quandoquidem omnes æquè ſunt religioſi. Quod ipſi, præſertim Procurratores & œconomi vix ſibi perſuadent, nam contrà ita pro libito in omnes vſus expendunt, vt rerum conuentus Dominos ſe eſſe exiſtimare videantur. Deinde religioſorum bona, quo ad præſens attinet, in duplici ſunt differentia, nam quędam ſunt in vſus totius communitatis deputata: quædam applicata ſunt ſingulis fratribus, ea vt habeant penes ſe, aut penes aliquem alium Fratrem, in proprios ac priuatos vſus expendenda, de licentia prælati. Præterea, licentiam hanc bifariam contingit haberi, aut expreſsè, aut tacitè & interpretatiuè. Tandem triplex actionum genus deſtinatum in diſputationem eſt à me: expendere, retinere, acquirere. De ſingulis iuxta inopiam temporis breuiter differam. I. Quadruplex diſtinctio notãda.

PRima concluſio. Procuratores ſeu œconomi & quotquot alij bona conuentus adminiſtrant, ſi in alios vſus quàm à ſuperioribus deputata ſunt, ea expendant, peccant mortaliter, & ſunt in ſtatu condemnationis: ac proinde quãdiu non reſipiſcunt, à confeſſarijs abſolui nec debent, nec poſſunt. Hæc concluſio in moralibus eſt euidens. Eã habet D. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 8. & Gloſſa in Clementina 2. §. Sed & talis. de Vita & honeſtate clericorum, Dominus Franciſcus Sarmienta in. 1. parte ſui Defenſorij, Monitorio. 11. Ioannes Gerſon, Alphabeto. 34. Et patet, quia ſolũ reſpectu eorum vſuum qui in bonum monaſterij ordinantur, deſtinatam à ſuperioribus habent II. Procuratores conuentuũ ſunt extra ſtatũ ſalutis, niſi &c.

rerum adminiſtrationem, ergo in cæteros vſus in quos facultas ſibi conceſſa non eſt, non magis poſſunt expēdere, quàm poſsint cæteri religioſi: at cæteri ſi de bonis communitatis quidquam attrectent vt expendant, peccāt mortaliter, vt omnes fatentur: ergo & illi. Eſt enim ſciēdum, quòd licet omnia bona monaſterij ſint omnibus communia, non tamen ita vt ſinguli ſint Domini aliquotarum partium: qualiter eſt fundus cōmunis pluribus hæredibus æqualiter inſtitutis, vel emptoribus ęquale pretium conferentibus: ſed ſunt communia, ita vt ſingulis quod opus fuerit, applicetur, ab eo qui habet authoritatem illa adminiſtrandi. Porrò ſi hanc authoritatem penes œconomos reſidere quis dixerit, attendat verba ſacri Concilij Tridentini, ſeſsione. 25. c. 2. vbi pręcipitur, vt adminiſtratio bonorū monaſterij ad ſolos officiales eorundem ad nutum ſuperiorum amouibiles, pertineat. Ex quibus apertè ſequitur, quàm conſiderate ac diligenter intendere Procuratores debeant ſui muneris executioni, & bonorum monaſterij adminiſtrationi: nam quoties citra expreſſam Prælati licentiā, aut rationabiliter præſumptam, notabilem aliquem ſumptum faciunt de bonis conuentus, peccant mortaliter, & quamdiu ad meliorem mentē non redeūt, vt firmiter ſtatuant ſecùs acturos ſe deinceps, ſ[illegible] in ſtatu peccati mortalis, ac proinde abſoluendi à confeſſarijs minimè ſunt. Ex quo rurſus fit, non ſolùm profanos vſus, ſed & alias licitos, vt tunicam, chlamydem, calceos: aut quęuis alia vtenſilia & ſuppellectiles emere aut ſibi aut alijs fratribus, ſine licentia Prælati, eſſe ſibi penitùs illicitos, & malos mortaliter.

Quomodò bona monaſterij ſint monachorum.

Non poteſt procurator cōuentus ſibi, aut alteri religioſo applicare tunicā, calceos & c. incōſulto prælato.

Secunda concluſio. Licet Prælatus ſit apud quem pręcipuè cura & adminiſtratio bonorū conuen-

III. Prælati non

conuentus temporalium, non minùs quàm ſpiritualium reſidet:non tamen poteſt ad libitum ea in quoſuis vſus expendere. Patet.1.pars ex ca. nullam.12. q. 2. & ex. c.edoceri.de Reſcriptis. & ex Tridentino, ſeſsione.25. cap.2. & ex Regula D.Augu. Probatur ſecunda pars, quia Prælatus non eſt dominus,ſed adminiſtrator.&c.ex c.Fraternitatem.de Donationibus : ergo tenetur in eos tantùm vſus ea diſtribuere, in quos deſtinata ſunt. De quo Nauarr.ſuper c.Nullam.18.q.2.num. 6. Quod ſi in profanos vel inutiles vſus diſpenſet,non dubium quin peccet mortaliter.Per hoc tamen minimè tollitur, quin vbi conſuetudo inoleuerit,donare aliqua poteſt vt patet ex cap. cæterùm.de Donationibus. Quinimò vbi conſuetudo exoleuerit & defecerit, donare etiam poterit rem modici valoris,vt habet Panormitanus in eodem.c.cæterùm.num.2.Certè tutor, licet non ſit Dominus, quia tamen adminiſtrator eſt bonorum pupilli, aliquid eorum donare poteſt, modo ſit parui momenti, vt habetur in. l.cum plures.de adminiſtratione tutorum. Sed quo ad Prælatos monaſterij ſpectat, hoc limitat Panormi.num.4.dicens, hoc licere Prælatis dũmodò ſubſit cauſa rationabilis, vt ſi monaſterium ab aliquo ſuſcepit obſequium,quod irremuneratum adhuc ſit.&c. Quantum autem ſit quod donare poteſt,Cordub.dicit,quòd vſque ad quãtitatem.10.aureorum.Ita habet in tract.de caſib. q.4.dub.vlti.Verumtamen per conſuetudinem, vel per peculiare ſtatutum, iam hoc taxatum eſt in vnaquaque religione.Vide Sylueſt.verbo,Donatio.

Poſſunt. In quoſuis vſus expendere &c.

IV. Tertia concluſio.Religioſus, etiã ex his quæ ſibi deputata ſunt ad proprios vſus, ſi ſine licẽtia Prelati diſpenſet rẽ notabilis quãti-

Cæteri reſ- gio ſi etiã de his diſb...

puratis non poſſunt in priuatos vſus &c.

tatis,tam intrà quàm extrà monaſterium, peccat mortaliter,& agit contra votum paupertatis. Ita D.Antoninus.3.p.titulo.16.§. 11. colum.1. &. 2. Sylueſter,verbo.Religio.6.q.7. partic.2. Nauarr. ſuper.c.Non dicatis.12.q.1.num. 44. & probatur, quia vſuarius nequit de rebus tantùm ad vſum proprium conceſsis, in alios vſus diſponere, vt patet ex Inſtitut.de vſu & habitatione. ſed ſic eſt quòd religioſus ſolùm eſt vſuarius eorum bonorum, quæ ſibi deſtinata ſunt, ergo non poteſt in omnem vſum ea expendere. Rectè Soto. 4. de Iuſtitia.q.1.ar.1.colum.8.dicit, quòd ſicut cum quis aliquos conuiuio excipit,nõ facit eos Dominos eſculentorum & poculentorum, quibus menſa ſtruitur, quia nec illis facit copiam vt illa ad alios tranſmittant,aut in proprias domos aſportẽt, ſed vt ſedentes veſcantur illis, ita monaſterium facultatem facit monachis edendi, veſtiendi & cæt.non tamen ea bona in alios vſus expendendi.

Religioſi qui ſunt in ſtudijs extra clauſtrum. &c.

Verum eſt tamen quod præcedens concluſio limitatur ab Hoſtienſi in ſumma, Titulo de Pœnitentijs & remiſsionibus,& à Gloſſa, de Vita & honeſtate clericorum. Ver.Conuertendum, qui dicunt licitum eſſe religioſo peregrinanti vel exiſtenti in ſtudio extra clauſtra,facere eleemoſynam moderatam, ex his quæ ſibi in propriam ſuſtentationem ſunt aſsignata: quod etiam tenet Sylueſter verbo eleemoſyna.q.5.Tabiena,num.8. Nauarra in c.Non dicatis.num.40.Gloſſa ibi ver ſic. poſsidere. Alex. Alen.4.p.q.33. memb. 4.ar.2. Addit Turrecremata in eodem.c.Non dicatis nũ. 6.ex Hugone ſuper regulam D.Aug.quod religioſus exiſtens extra clauſtra poteſt emere, vendere &c.non tamen ſi intra clauſtrum exiterit etiam ſi illud quod vult expendere, ipſe ſibi ſubtraxerit

zerit de his quæ poterat honeſtè conſumere.

Ex quo vnum infero, quod magnopere conſiderandum eſt, & præ oculis ſemper habendum, non poſſe religioſum bona ſibi à prælato deputata ad certos vſus, expendere in alios, in quos licentiam Prælati non habet. Vt ſi in noſtra religione habeat frater aliquis certas pecunias in depoſito, & poſtulet licentiam à Prælato ad emendos libros Theologiæ, ſi loco horũ emat libros profanos, vt Amadiſes, Orlandos, &c. ad quos emendos veroſimiliter exiſtimat facultatem ſibi à Prælato non faciendam, peccat mortaliter, cõtra votum paupertatis.

Non poteſt religioſus qui licentiã petijt ad rẽ vnam emẽdam emere alteram.

V. Retinere aliquid ſine licentia prælati eſt mortale.

QVarta concluſio: Retinere aliquid notabile cum animo illud occultandi Prælato, cuiuſcunq; generis illud ſit, apertè eſt peccatum mortale. Hæc eſt communis ſententia ex. c. cum ad monaſterium. de Statu monachorum, & ex Concilio Triden. ſeſsione. 25. c. cita. Panorm. c. cum ad monaſterium. num. 8. Ioann. Andre. & Archidi. D. Anton, ſupra. §. 11. Sylueſt. Religio. 6. q. 7. Cordub. q. 54. Gerſ. 1. p. Alphabeto. 23. litera: m. vbi explicans illud quod dicit Aug. in Regula; Siquis rem ſibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur; addit: Parum dixit, furti, imo certè & ſacrilegij. Eſt verumtamen conſiderandum, quod duplici ratione poteſt religioſus rem aliquam ſuo occultare Prælato, primò, ne illa ſpolietur: ſecundo, ne fortè reprehendatur quia ſine eius conſenſu ſuſcepit. Nunc dicimus, qui rem occultat Prælato, quia iure & meritò ſibi eam auferendam à Prælato exiſtimat, peccat contra votum, & eſt proprietarius, ac proinde peccat mortaliter. Ita Turre cremata ſuper. c. Non dicatis. ar. 5. & patet ex dicto. c. cum ad monaſterium. & c. Monachi. de ſtatu regularium, & c. quando. de Of-

de Officio ordinarij.Si verò ea intêtione occultet,quia exiſtimat non quidem ſe re illa expoliandum,ſed ſolum reprehendendum,quia inconſulto prælato eam poſsidet, tûc ſub diſtinctione reſpondendum eſt,vt ſtatim parebit. Hinc certã licèt conſtituere regulam pro ſcrutinijs ſeu viſitationibus cellarum:nam proculdubio ſi quando Prælatus viſitat cellam religioſi, nempe ad inquirendum & perſcrutandum, quid in cellis ſinguli habeant:ſi aliquis fratrum occultet, verbi gratia, profanas aliquas veſtes, picturas, imagines,gêmas,libros:quæ omnia, iuxta ipſius fratris côditionẽ & dignitatẽ,Prælatus ægre & moleſtè laturus eſt vt habeat, & ea ab illo ſublaturus creditur,minimẽ dubiũ eſt,quin talis occultans peccet mortaliter, niſi materia ſit parua ac modica.De quo ſtatim.

Peccat frater qui occultat aliquid ſuo prælato.

VI. Recipere ab alijs nõ poteſt religioſus,&c.

Quinta concluſio:Recipere vel acquirere ab alijs aliquid notabile ſine ſuperioris licentia, peccatum mortale eſt religioſo.Ita Nauarra in.c.Non dicatis.nu.16.& patet ex c. Cum ad monaſterium.vbi dicitur, ſi quidpiam fuerit religioſo ſpecialiter deſtinatum, non præſumat illud accipere:ſed Abbati, vel Priori aſsignetur, &c.& Concil.Trident.Seſ.25.c. 3. poſtquã decreuit,vt nulli regulari liceat aliquid vt proprium poſsidere,additur,Sed ſtatim ea ſuperiori tradãtur,conuentuiq; incorporetur. Quod etiam ſtatuitur in.l.14.titulo.7.partita.1. Quod ſi quis arguat,Hæc bona ſuſcepta à religioſo ſine licentia Prælati,potiùs eſſe reddenda ei qui illa tradiderat,quia cum ille religioſus non ſit capax ſuſcipiẽdi,nõ videtur ille alter à ſe dominiũ abdicaſſe.Reſpondetur,quòd ſi traditio ſeu donatio fuit abſolutè facta, tûc res donata tradenda & incorporanda eſt monaſterio: quia omne quod acquirit re-

Dubium.

Solutio.

regularis, monaſterio acquirit.18.q.1.c.vni.& docet Panor.in.d.c.cum ad monaſterium,nu.2.nam ſimiliter quod ſeruus acquirit, Domino ſuo acquirit.l.placet.ff.de acquirenda hæreditate. Sed, vt habet Innocent.cap.olim.2.de Priuilegijs, omnia iura loquentia de ſeruis quo ad acquiſitionem rei pecuniariæ, locum habent in religioſis: vt etiam tradit Nauarr. c. Non dicatis.num. 62. ex Innocent.Baldo, & alijs, ergo.Si tamen donatio non fuit facta abſolutè regulari, ſed ſub conditione vt ille poſſideat independẽter à Prçlato, non intendens aliter eam à ſe abdicare: tunc res donata ei qui donauit, reſtitui debet. Quod colligitur ex his quæ notat Panor.ſuprà, & Sylu.Religio.6.q.7.particula.2.

VII. Non poteſt prælatus dare licentiam ſubdito vt expendat in quoſcunq; vſus.

SEd qualis debeat eſſe facultas à Prælatis facta, ad hoc vt religioſus retinere, aut expendere bona, quorum vſum habet, licitè poſsit, meritò vertitur in dubium. Primùm omnium hoc certum ſtatuamus.

Sexta concluſio: Non poteſt Prælatus concedere licentiam ſubdito, vt in quoſuis vſus illa aut alia quæcunq; bona poſſit expendere. Ita habet Nauarr.c.nõ dicatis.nu.53.vbi & allegat Cardin. Alexand.dicentem, non ſolùm peccare Prælatũ, talem licentiam concedendo, ſed & ſubditum ea vtendo. Idem habet Syluester ſupra. §.7. Et certè eadem ratione copiam ſubdito facere nequit, vt penes ſe retineat aut in cubili ſuo habeat plurima ac pretioſa bona, quæ neque neceſſaria ſunt, neq; ſtatũ religioſorum decentia. Quod oculatiſsimè diſpicere Prælati debent, attẽtis circumſtantijs perſonarum, cõſuetudinis, temporis & loci. Et addit Nauarra, nu.55. Corollario.12. etiam Prælatum & capitulum ſimul non poſſe facere religioſo facultatem huiuſmodi: vt, verbi gratia,

gratia, expendat pecunias in ludos, luxus, & ſimilia. Et quantumuis det, non ideo ſubditus excuſatur à peccato mortali ſi in notabili quantitate vtatur prædicta licentia. Eſt etiam ſummoperè conſiderandum, dupliciter poſſe Prælatum hanc licentiam dare ſubdito, aut expreſſe, aut tacitè.

VIII. Duplex licētia, expreſſa vel tacita.

QVO poſito ſit ſeptima concluſio: Minimè dubium eſt quin alterutro modo concedat Prælatus licentiam, aut expreſſe, aut tacitè, ſubditus poteſt ea bona expendere, retinere, acquirere, &c. Verum diſtinctione hic opus eſt: nam tacita licentia ſeu taciturnitas Prælati, dupliciter contingere poteſt. 1. cum videns ſubditũ retinere ſeu expendere aut recipere aliquid, nõ prohibet: quæ dici poteſt taciturnitas permiſſiua. Et tunc Turrec. in dict. cap. Non dicatis, artic. 8. & Alexand. negant, hanc tacitam licentiam ſufficere. Altera eſt taciturnitas cũ cõſenſu approbatiuo, quæ nõ eſt pura permiſſio, ſed permiſſio approbatoria, iuxta Gloſſam in. c. Deniq; 4. d. & hanc Nauar. ſupra c. 54. dicit omnino ſufficere, & ita prorſus dicendum eſt. Præterea ſciendum eſt, non eſſe regulam vndequaque certam, quam tradit Gerſon. 2. part. Alphabeto. 34. quod tunc dicitur ſubditus facere aliquid ſine licētia, quando probabiliter credit; quod ſi Prælatus ſciret ſe hoc facere, ægre ferret. Hæc inquam, nõ ſemper eſt vera, poteſt enim contingere, vt diſplicentia illa Prælati non tam proueniat ex re accepta aut expenſa vel retenta, quam ex modo clandeſtino eam retinendi, aut expendendi, &c. Præclare diſtinxit Caiet. in Summa, verbo, Furtum, dupliciter poſſe eſſe, inuitum Dominum alicuius rei à quo res ſurripitur, vel quantum ad ipſam rem quæ ſibi accipitur, vel ſolùm quãtum

Prælatus præſumitur dare licētiã quãtũ ad rē non quantũ ad modum.

ad mo-

ad modum, quia ſcilicet, ſibi diſplicet quod taliter accipiatur. Per quod, ait Caiet. multæ acceptiones domeſticæ filiorum & monachorũ poſſunt excuſari à mortali, dum præ verecundia, aut alio reſpectu accipiunt rem aliquam, incõſultis maioribus & inuitis, non quo ad rem acceptam, ſed quoad modum accipiendi. Quod doctè tractat Nauarr. ſupra num. 52.

Octaua concluſio: Non videtur ſufficere huiuſmodi licentia ad hoc vt ſubditus excuſetur omninò à peccato, ſed neceſſum eſt vt probabiliter credat, quod ſuperior nõ ſolũ rẽ acceptam, ſed etiam modum accipiendi habebit gratũ. Nã ſi credat ꝙ modus ille accipiẽdi ſine licẽtia, diſplicebit Prælato, omnino peccatũ eſt in ſubdito, illo modo rẽ accipere. Verũ eſt tamẽ ꝙ hoc peccatum nõ erit furtum, nec iniuſtitia, nec inducet obligationẽ aliquã ad reſtituendum, cũ nõ proueniat ex parte rei acceptæ, diſtractæ, aut retentæ, ſed ex modo, vt dictũ eſt. Ita Naua. in d. c. Non dicatis. 12. q. 1. num. 52. vbi ſic loquitur: Per hæc reſpondi pridem cuidam monachæ, non fuiſſe obligatam ad reddenda Abbatiſſæ, quædam munera à quodam viro accepta, quorum accipiendorum licentiam iuſtè & libenter conceſsiſſet Abbatiſſa, ſi eam petijſſet ab ea. Arg. l. Inter omnes. §. Rectè. ff. de furtis. quatenùs habet, nõ cõmittere furtum eum qui clam capit alienum, quod ſcitum Domino placeret. Et quod, vt in Manuali. c. 17. num. 29. dixi, accipiens alienum clam Domino, qui libenter daret illud à ſe petitum, non tenetur reſtituere illud. Imò quod non peccauit, ſi probabiliter credebat, quòd non diſplicuiſſet Abbatiſſæ acceptio illa clandeſtina: ſecùs ſi credebat, quòd diſplicuiſſet, quãuis licẽtiã petitã nõ denegaſſet. Arg. l. Qui vas. §. Veta. ff. eodem

11. Quæ licẽtia requiratur ad hoc vt nõ peccet ſubditus, &c.

eodem titulo, vt ſentit Gloſſa in.d.§. Rectè. Peccat enim, ſaltem venialiter, qui clam contra voluntatem Domini accipit, eò quòd capit modo ingrato ei: ſed non mortaliter, eo quod placeat ei vt eam habeat, licet modus habendi diſpliceat. Ita habet Nauarr. nume. 52. ex Caiet. verbo, Furtum, & in. 22. q. 66. art. 5. Quòd communiter Doctores approbant. quæ ſi vera ſunt, peruia & aperta multa iam erunt, in quibus multos paſsim videas ceſpitare.

X.

Non peccat mortaliter ſubditus licet ſine licẽtia retineat, expendat, &c dummodo, &c.

VNde fit nona concl. Non peccat mortaliter monachus, qui rem etiam mediocris valoris ſuſcipit ab extraneis, aut tradit alteri fratri, aut commutat cum alio, ſiue domeſtico, ſiue extraneo: cum per actiones huiuſmodi non præiudicetur in aliquo monaſterium, & cõpertũ habeat, ſi à Prælato facultatem poſtulaſſet ad eas actiones, ſibi minimè denegandam. Quod totum ſi verum eſſe debet, omnino intelligendũ eſt cum triplici limitatione. Prima eſt, quòd ſubditus promptum & expoſitum habeat animum non occultandi, ſed potiùs reſignandi in manus Prælati talia bona accepta, retẽta, permutata, & cæt. quoties Prælatus exegerit, aut quoties fecerit cellarum ac cubiculorum ſcrutinium. Secunda, quod per Prælatum, aut per conſtitutiones talis religionis non ſit in virtute obedientiæ, aut cum ſimili rigore interdicta talis acceptio, retẽtio, aut permutatio, & cæt. Tertia, quòd exploratum & compertũ habeat ſubditus, conſentire ſaltem interpretatiuè Prælatũ in eas res: ita vt ſi ab ipſo peteretur licentia, eam expreſſè daret, quãuis, vt diximus, modus clandeſtinè faciendi ſibi diſpliceat.

X I.

Quæ dicatur

POſtremò, quæ dicatur notabilis quãtitas ad hoc vt peccet mortaliter ſubditus retinẽdo aut

aut expendendo ſine licentia Prælati, explicandũ mihi reſtat. D. Au. 3. p. tit. 16. c. 1. §. 11. dicit, quòd etiam paruam quantitatem, quam non eſt paratus ſubditus in manibus Prælati reſignare, ad requiſitionem ipſius Prælati, eſt mortale peccatũ recipere, vel retinere, &c. Gerſon ſuprà, Alphabetho. 34. litera. S. dub. 3. dicit, quòd etiam cultellum aut filum, aut acum, ſine licentia generali, vel ſpeciali dans, vel accipiens peccat mortaliter. Hoc tamẽ rigidum eſt, & planè falſum: nam materiæ paruitas in quocunq; genere excuſat à mortali. Corduba in Tractatu de Caſibus. q. 109. puncto. 2. ex Nauar. in Commẽ. de Furto, in Repeti. c. fin. 14. q. 6. nu. 11. &. 12. quãtitatem vnius argentei dicit eſſe notabilem, ad hoc vt qui illam furatur peccet mortaliter. Couar. lib. 1. Vari. Reſol. c. 3. nu. 12. dicit, ſurreptionem vnius gallinæ eſſe furtum mortale: qua ratione Iuſtinianus Inſtit. de rerum diuiſione. §. Gallinarum. dat actionem furti contra furem gallinam ſurripientem. Et ſic apparet quòd hæc ſit notabilis quantitas, in noſtro propoſito.

notabilis quãtitas in noſtro propoſito.

XII. Nihilominùs, ſaluo meliori iudicio, ſit vltima concluſ. Nõ videtur mihi peccare mortaliter qui quantitatem duorũ argenteorũ recipit, aut expendit, cõſumit, &c. incõſulto Prælato: imò etiam palam dicẽte Prælato, ne eos expendat. Ratio eſt, quia quantumuis neget licentiã, & palã dicat, ne id fiat, adhùc ſubditus in re tã paruæ quantitatis cenſetur operari cum licentia rationabiliter præſumpta. Nam licèt Prælatus eam neget, nõ tamen rationabiliter, ſed prorſus irrationabiliter negat. Lõgè enim irrationabile ac durum videtur, quòd Prelatus habere velit religioſum tanquam ſeruum & vile mancipium, cũ aliter omnino ſe res habeat. Certè ſi maritus

Duos argenteos poteſt expendere monachus etiã renuẽte prælato, & cæt.

nullo modo permitteret, imò omnino prohiberet vxori, facere eleemoſynas, etiam paruas, non peccaret illa contrà faciendo in parua quantitate. Quia cum maritus rationabiliter debeat talē licentiam vxori concedere, ſi eam negat, irrationabiliter negat: ac proinde nihil curādum eſt de eius negatione & nolitione, quæ eſt communis Theologorum ſententia, cum de eleemoſyna diſputant. Ita in propoſito. Quod tamen cum hoc grano ſalis condiendum eſt, quòd, ſcilicet, Prælatus oppoſitum non ſtrictè & expreſſè præcipiat. Nam ſi, verbi gratia, in virtute obedientiæ præciperet ſubdito, ne talem duorum argenteorum ſumptum faceret, mortaliter peccaret ſubditus non parendo. Et quidem cum multa alia de hac vtiliſſima materia dici poſſent, ego ea tantùm, quæ pro quotidianis religioſorum ſcrupulis neceſſaria eſſe videbantur, enucleanda delegi: hoc, vt arbitror, feci: facturus adhuc magis enucleatè ac ſigillatim, ſi inimica nox non tantoperè nos premeret. Proinde antequam diem clauſo componat veſper olympo, properare me, ne dicam volare, ſeu præteruolare eas, quæ reſiduæ ſunt, quæſtiones, plurimùm expedit.

(·:·)

QVÆSTIO
OCTAVA POSITIVA.

Qualis fuerit ludus ille, ſeu perſecutio Iſmaelis, erga puerum Iſaacum, Geneſ. 21. & ad Galat. cap. 4.

DE ludo iſto Iſmaelis erga puerum Iſaacum non vno, ſed multiplici modo Doctores loquuntur. Communior interpretatio ea eſt, vt per ludum intelligamus idololatriam: ac proinde eatenùs dicatur Iſmael cum puero Iſaaco ludere, quatenùs eum in idolorum cultum perducere conabatur. Producunt ſtatim locum illum Exodi: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Cum tamen ad nihil aliud, quàm ad colendum idolum ſurrexerint. Cum autem Paulus ad Galat. 4. dicit, Iſmael perſecutum fuiſſe Iſaac, hoc ipſum intelligit: nam nulla dirior ac atrocior perſecutio excogitari poteſt, quàm ſi eum pertraheret in idololatriam. Alij alia procedunt via. 1. *1. Expoſitio quod ludere ſignificet idololatriam.* *Exod. 32.* *Galat. 4.*

Verùm, vt vel vnam aut alteram ego quæſtionem paucis abſoluam, breuiſſimè dico, recurrendum nobis eſſe ad Hebraicos fontes, & inde hauriendam perfectam ſignificationem vocis Hebraicæ, quæ per verbum ludendi traducta eſt à vulgato interprete. Oleaſter in Geneſ. cap. 21. dicit vocem, quæ ibi habetur, ſignificare propriè ludere, illudere, irridere, &c. Idem habent Burg. Eugub. Oleaſter, de quo multa ſtatim. Interim Nicolaus Lyran. ibi dicit, vocem Hebræam, *Ludere, in ſcriptura multa ſignificat.* *1. Illudere.*

am, Mezahec à radice Zahac, quæ ibi habetur, ad quatuor æquiuocá eſſe, ſcilicet, ad idololatrare, coire, occidere iocari. De primo liquet ex illo loco Exod. 32. ſurrexerunt ludere, ideſt, idolum colere. De ſecundo, quod, ſcilicet, illud verbum ſignificet coire, patet ex Gene. c. 26. vbi vidit Amalech per feneſtram Iſaacum ludentem ſeu iocantem cum Rebecca vxore ſua, ideſt, coeuntem, vt etiam obſeruauit Caie. ibi ſuper Gen. 26. & liquet ex eo quod Amal. eo viſo, accerſito Iſaac, dixit ad eum, Perſpicuum eſt, quod vxor tua ſit: nimirum quia cum illa coieris. Quod & ita intellexit Honcala. Quamuis hunc ſenſum, vt ex Rabbinorum penu depromptum, reijciat Lypomanus in Cathena ibi Gene. 26. Tertiò illa eadem vox Hebraica ſignificat occidere, vt. 2. Reg. 2. Surgant pueri, & ludant, ideſt, interficiant ſe coram nobis, Quod & re ipſa ſtatim effecerunt, vt ibi patet. Quartò ſignificat iocari, ludere, vt vulgo in ſcriptura.

2. Idololatrare

Exod. 32.

3 Coire.

Gen. 26.

4. Occidere.

2 Reg. 2.

5. Iocari.

II.

Iſmael & Iſaac quo eſt annorũ eſt ludebat.

NVnc ſupponendum eſt Iſmaelem, vt Caie. ibi Gen. 21. ſupputat, tempore ludi huius. 18. annorum. ætatem habuiſſe ſeu. 20. vt vult Abul. Puer autem Iſaacus vix ad. 6. annorum ætatem peruenerat: nam quando Iſaacus natus eſt iam Iſmael, 14. erat annorum, & tranſierat triennium lactationis Iſaac, vt Caiet. dicit. Quibus addit Abulen. non eſſe vero ſimile, quod Iſmael iam adultis cũ paruulo. 3. annorũ luderet. Eſſet ergo Iſaac quaſi. aut. 7. annorum. & Iſma. quaſi. 20. Rurſus ſciendum eſt, ante natiuitatem Iſaac, Iſmaelẽ, qui vnigenitus erat Abrahæ, multa indulgentia & charitato ab illo curari, & magno in pretio & æſtimatione haberi: At nato Iſaac

cœpit

cœpit Iſmael ab ipſo haberi contẽptui,&nõ ſolliro gaudere fauore:Et indies ampliùs cura paterna ac dilectione creſcente erga Iſaacũ,decreſcebat ſolicitudo & amor Abrahami erga Iſmaelẽ. Hinc Iſmael certior fieri cœpit,ſe ad paternæ hæreditatis primogenituram minimè vocandum eſſe,ſed Iſaacum potius ſibi præferendum. Accedebant probra, qu bus Zara paſsim in Iſmaelem inuehebatur,quòd veluti nothus eſſet,& ancillæ filius,non proprius. Quòd grauiſsimè ac moleſtiſsimè ferre Iſmaelem neceſſum erat.His ergo de cauſis in mentem illi ſæpenumerò hæc ſubibat cogitatio, rem oportunam, & ſibi vtiliſſimam facturum, ſi Iſaacum occideret : vt eo occiſo, & ſic de medio ſublato, ſolitis ipſe fauoribus paternis potiretur.Accedebat inſuper multa commoditas, & oportunitas ipſum vt occideret, & ſic voti euaderet,compos: nam vt habet ſcriptura,Iſmael cum adoleſceret, factus eſt iuuenis ſagittarius.Sagitta autem eum transfigere & occidere perfacile ſibi erat. Vnde mouit Iſmaele ad occidendu Iſaac.

Ergo vt concludam,quamuis mihi maximoperè probetur,quod Iſmael ludebat cum Iſaac, id eſt,ei illudebat, & ſimiliter eum ad idolomaniam inclinare ſatagebat: & forsã etiam ipſius paruuli infantia & innocentia abuti volebat, nefarium Sodomorum ſcelus cum ipſo contendens perficere;nam totum hoc ſignificat vox Hebræa, ludere : tamen ob prædictas coniecturas quæ non ſunt,vt arbitror,fallaces,& inanes,exiſtimo potiùs eum occidere voluiſſe. Et tunc quadrantior eſſe videtur interpretatio Pauli Galat. 4. quòd Iſmael perſequebatur Iſaacũ, ideſt,necem ei ac interitum afferre parabat. Scio Abul. loco citato, has illius Hebraici verbi multiplices expoſitiones quas ex Lyrano retulerat,reprehẽde- Quòd Iſmael volebat coire cum Iſaac.

re,& confutare. Sed eius rationes ſtatim expendemus. Interim inceptum perſequamur.

Iſmael occidere parabat Iſaacum.

Perſuaderi ergò amplius poteſt, quòd Iſmael potiùs occidere parabat Iſaacum, quam cum illo coire, aut eum ad idolorum cultum ciere, eò quòd vt adnotauit ibi Caiet. non dicitur in illo loco, quòd Iſmael ludebat cum Iſaac, ſed quod faciebat ludere cum illo. Eſt namque illud verbum Hebraicè tertiæ coniugationis, quod ſignificat facere, vt alij faciant. Ergo Iſmael faciebat alios pueros ſimul ludere cum Iſaac, vt tumultus ludi, & multorum ludentium ſtrepitus occultaret machinationem Iſmaelis. Multis enim colludentibus cum gladijs & ſagittis, facilius poſſet ipſe puerum adoriri & interficere. Adhiberi poteſt & alia ratio odij vehemẽtiſſimi, quo Iſmael proſequebatur Iſaacum, & eum vellet occidere: quia paulò ante viderat in die ablactationis Iſaac, feciſſe Abrahamum grande conuiuium, ac feſtum ſolemne. Et hæc cauſa ferè redditur in textu, ob quam Iſmael ludebat cum Iſaac; id eſt, eum parabat occidere. Nam dicitur: Fecit Abraham grande conuiuium in die ablactationis Iſaac, cùmque vidiſſet Sara Iſmaelem ludentem cum illo, id eſt, inſidiantem & interitum machinantem &c. Seu (vt habet Acacius, quem Lypom. refert, in Catena) pugnantem & perſequentem, vt ibi, ſurgant pueri, & ludant. Et dicit Hiſt. ſchol. c. 56. quod dum ſimul luderent Iſmael lædebat Iſaacum. Quod fauere videtur huic interpretationi.

Geneſ. 21.

III. Vera interpretatio vocis, Ludere, contra Lyr.

Veruntamen totũ hoc irridetur à Doctorib. nempe à Paulo Burg. à Lypom. à Caiet. ab Eugub. ab Oleaſtro, à Vatablo, ab Abul. diligentiſſimis ſcriptoribus. Qui omnes vnà inuehuntur in Lyranum, quòd tot aſſignet ſignificationes

tiones illi verbo quod ibi ponitur, Mezahec pro ludentem. Nam verbum Zahac, vnde deducitur Mezahec, propriè ac verè ſolùm ſignificat ludere, vt Abulenſis ac Burgenſis diligenter obſeruāt: vnde nunquam ponitur in ſcriptura pro coire, occidere, idololatrare, ſed ſolum pro ludere. Et quamuis per metaphoram aliquādo extendatur illa vox, Mezahec, apud Hebræos, ad ſignificanda quædam alia, quæ cum ludo habent propinquitatem, non ideò fit quod ſit æquiuoca & quod propriè ſignificat aliud quam ludere. Vnde in illo loco Gen. 26. cùm Amalech vidit per feneſtrā Iſaac, ludentem ſeu iocantem cum Rebecca, non intelligitur de ludo coitus, ſed de quibuſdā præludijs quæ inter coniuges præcedere ſolent coitum. Rurſus licèt 2. Reg. 2. dicatur, Surgant pueri, & ludant: & ſtatim ſurrexerint vt ſeipſos interficerent: non ideo fit quod ludere ſignificat occidere, ſed ſignificat ludos pleroſque, vt gladiatorios, & torneamenta &c. quibus interdum adiungi ſolet mors: ſicut tunc adiuncta eſt ludo illi. Rurſus Exod. 32. ſurrexerunt ludere, ibi, ludere, nō aliud ſignificat propriè, niſi ludum illum, quo canebant, & vociferabantur in reuerentiam idoli; &c. Et ita, ait Abulenſ. tollitur æquiuocatio vocabuli Hebraici Zahac, & Mezahec, nā ſolum ſignificat, ludere: ac proinde illa vox Hebraica ſemper quàm optimè per latinum, ludere, verſa eſt à vulgato. Ita etiam Burg. Oleaſt. & etiam Eugub. qui contumelioſè hac in parte loquitur contra Lyranum.

Contra Lyr. quod vox ludere nunquam ponitur niſi pro ludere.

Gen. 26.

2. Reg. 2.

Exod 32.

IIII. *Defenditur Lyranus ab aduerſarijs.*

SEd quidquid ſit de vocabuli Hebraici æquiuocatione, at videor mihi videre, has calumnias aduerſus Lyranum, præfatis interpretationibus non officere. Nam admittere poſſumus, vocem illam ſemper optimè verti per ludere.

 Nihil-

Nihilominus iuxta antecedentia & conſequentia eiuſmodi ludum aliquando ordinari ad Venerem, & ita ſignificare rem Veneream, vt infrà Gen.26. & forte etiam in hoc loco. Nam Gloſ. Interlin. dicit, quod ludere Iſmaelem cum Iſaac, nihil erat aliud quàm docere illum eſſe laſciuũ & lubricum ſicut ipſe erat. Vnde Vatàb. pro, ludentem, vertit laſciuientem. Rurſus aliquando ludus ordinatur ad necem vt cum gladiatores colludentes, & agitantes tauros, & exercentes equos, & torneamẽtis ludentes exponũt ſe mortis periculo, vt 2.Reg.2. Et ſic hoc loco talis generis ludum poterat Iſmael exercere cum puero, vt illo niteretur eum necare. Deinde ludus ad idolorum cultum ordinari poteſt, nam in honorem Deorum gentilium innumera ludorum genera inſtituta erant, vt q.ſeq. tractabimus. Et ſic verum haberi poteſt quod alij communiter cum Hiſt.ſchol.ſuper Geneſ.c.56.tradunt, Iſmaelem ludentem cum Iſaac, feciſſe ei imagines quaſdam idolorum luteas vt eas adoraret. Tandem ludere interdum ad illudendum & deridendum aliquem ordinatur. Et in hunc modum verè potuit Burg. & Vatab. in ſcholio huius loci dicere ludum hunc Iſmaelis eſſe irriſionem quandam qua deridebat Iſaacum, vt ibi videre licet. Cùm ergo vocabulum Latinum, Ludere, & Hebraicum Zahac, vel Mezahec, expoſitum ſit ad omnia hæc ludorum genera, licitũ nobis eſſe debet eligere quæ textui quadrãtior videtur. Quã ego probabiliter exiſtimo eſſe eã quã adduximus, quod ſcilicet, vellet eũ occidere. Quamuis quod vellet cũ eo coire ſeu potius quod eũ in Venerem pertrahere vellet aut in idololatriam, non careat multa probabilitate. Et adhuc probabilius ſit quod illude-

illudebat ei & irridebat, vt quam optimè tractatum videre licet in ipſo Burg. & etiam in Diony. Carth. ibid. Gen. 21. Quod vero in textu Hebraico ibi, non ſit vox Iſaac, ſed aliæ pro alijs poſitæ ſint, nihil officit veritati tranſlationis, id eſt, eius integritati, ſententiæ, & intelligentiæ, vt notant Lypom. & Eugubinus, & Oleaſt.

QVÆSTIO NONA SCHOLASTICA.

Vtrùm comœdiæ, cæteriq́; ludi ſcenici licitè fœminarum miniſterio apud Chriſtianos gerantur.

ID de me vellem verè dici poſſet, quod Lactantius de D. Cypriano veriſſimè dixit, Diſcerni facilè nõ poſſe, vtrùm ne Cyprianus ornatior in eloquendo, an potentior in perſuadendo, an facilior in explicando fuiſſet. Ego namque, qui nec dictionis eloquentiam, nec argumentandi ſubtilitatem, nec acerbitatem ad reuincendum, nec vllum authoritatis pondus ad ſuadendum habeo, quo pacto argumentum hoc de comœdijs, quod illas omneis conditiones in dicente requirit, tractare debeam, prorſus ignoro. Quia tamen penſum ego meum ac munus abſoluere hodie debeo, & à Doctiſſimo proponente in hanc diſputationem vocor, quamdiù alter præſto non eſt, qui me dicendi onere, & vos moleſtia audiendi mei, ſua in dicendo ſuauitate leuet, ego dicam, vos, precor, auſculteis. Lib 5. cap. 1 diu. inſtit.

Quid

I. Scenæ quid ſint.

QVid ſcena, quid comœdia, quid tragœdia, &c. ſint, initio dicamus. Scenæ primũ erant tabernacula ex frondibus inumbrationis cauſa compoſita. Fuere primùm in Syluis & montibus. Virg. I. AEneid.

Tum ſyluis ſcena coruſcis,
Deſuper horrentiq; atrum nemus imminet vmbra.

Scenophegia apud Hebræos.

Hinc ſcenophegia, apud Hebræos, dicebantur feſta illa, quibus Hebræi ruri conuenientes, in vmbroſis tabernaculis memoriam renouabant eius temporis, quod ruri in tabernaculis tranſegerāt. In his ſcenis olim iuuenes Athenienſes, cùm adhuc ruri in pagis & vicis agerent, recreandi animi cauſa, nonnũquam conueniebant, vbi incondita quædam carmina & fabulas, & ludos alios, à ſcena ſcenicos appellatos agitabant, donec deinde in vrbem & oppida redacti homines, artificioſas fabulas & ludos adinuenerunt, & loco illi in quo hæc gerebantur, antiquum ſcenæ nomen relictum eſt, & ludis ipſis nomen à ſcena deriuatum. Ita habet Ariſtot. latiſſimè in Poëtica, paulo poſt initium; & inde id deſumpſerunt Donatus in commentarijs Terentij, Ludouicus Viues ſuper lib. 2. de ciuit. Dei c. 8. Iulius Cæſar Scaliger, lib. I. Poëtices, Ioannes Roſinus lib. 5. Anti. Roma. Lilius Gyraldus, Onuphrius Panuinus, & plerią; alij.

II. Vnde dicta ſit Comœdia, Tragœdia, Satyra Mimus.

COmœdia, Tragœdia, Satyra, & Mimus ſpecies quędam ſunt ludorum ſcenicorum. Comœdia à vocabulo Græco, Comon, quod ſignificat vicos: ſeu à Como, laſciuiæ & comeſſationis Deo, ſeu ab vtroque, eo quod in vicis & pagis laſciuirent & comeſſarentur ludentes, dicta

eſt

eſt. Ita Ariſt. in Poet. Tragœdia licèt multiplex habeat etymon, vt in Lilio Greg. Gyraldo, Dialog. 6. Hiſtoriæ Poetarum, paulò poſt initium, tamen communior ſentẽtia eſt quod ab hirco, qui Græcè dicitur, tragos, dicta ſit: nã veteres in Græcia agricolæ cum pro anni prouentu feſta Libero facerent, cœpit in præmium ludorum proponi caper, vel capri ſacrificati corium plenum vino, inde nomen tragœdiæ deductum. Alluſit Horatius.

> *Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum.*

Et Virg. ab illo:

> *Non aliam ob cauſam Baccho caper omnibus aris*
> *Caditur, & veteres ineunt proſcenia ludi.*

Ex inde ludis huius generis in artem iam reductis nomen Comœdiæ & Tragœdiæ datum eſt. Satyra vnde dicta variè traditur: non multùm retulerit id exquirere. Mimus eſt ſermonis cuiuſlibet aut facti aut motus cum laſciuia imitatio. Inde Mimi imitatores: Pantomimi, omnium rerum ac perſonarum imitatores: Archimimi, principes inter Mimos. Lege Diomedem Grammaticum, & Budæum doctiſſimum, in Procemio Annotationum in Pandectas, Roſinum lib. 5. c. 6. Antiq. Rom.

Tragœdiæ & Comœdiæ nomen apud nos viget: Proinde quid inter eas diſtet paucis accipe, ex Ariſt. in Poetic. Comædia, amores, ſales, priuatos homines, mitiores affectus, verba demiſſa, exitus iocundos habet. Contrà vero Tragœdia, luctus, cædes, perturbationes, Heroes, Reges, verba atrociora, res grãdes, exitus funeſtos cõtinet: &, vt dixit Horatius de arte poet. ampullas & ſeſquipe-

Quid diſtet inter comœdiam & Tragœdiam.

ſeſquipedália verba. Euripides poeta, petēte Archelao Rege, vt de ſe Tragœdiam ſcriberet, abnuit, Deoſq; precat⁹ eſt, ne Archelao ipſi aliquid accideret, quod eſſet tragœdiæ proprium, id eſt, triſte & infauſtum. Narrat itam Lil. Greg. Giraldus, Dial. 6. paulò poſt initium. Omnis comœdia de fictis eſt argumentis, Tragœdia ſæpè ab hiſtorica fide petitur. Tragœdiæ, Theſpis fuit primus inuentor: Comœdiæ vero, Eupolis. Quamuis Homerus iam olim nonnullum huius exemplū præbuerit: nam Iliadem inſtar Tragœdiæ, Odyſſeam vero ad imaginem comœdiæ fecit. In comœdijs vtebantur Socco, hoc eſt, calceamento humili: in Tragœdijs Cothurno, quod erat calceamenti genus grāde, proceris ac ſuperbis hominibus aptū, quales erant Tragœdi. Lege Iulium Cæſ. Scal. li. 1 c. 13. 14. & 15. Giraldum, Dialog. 6.

III. Loca ſpectaculorū que.

LOca, in quibus iſti & alij ludi gerebantur, erant inſignia, Theatrum, Amphitheatrū, Circus. De his multa Tertullianus in Libello quem edidit de Spectaculis. Theatrū erat in modum hemicycli, cuius in vtroq; cornu ſcenæ erāt ad videnda ſpectacula fabricatæ. Celebratur M. Scauri Theatrum, opus maximum omnium, quæ nūquā fuere humana manu facta. Capiebat lxxx. millia hominum. Ita habet Plinius lib. 36. cap. 15.

Theatrum. Amphitheatrum.

Amphitheatrum ædificium erat rotundum, quaſi ex duobus theatris, quæ ſemicirculi figura cōſtabant; circumquaq; ſpectandi vſum præbens. Celebratur amphitheatrum Pompeij à Plinio lib. 36. ca. 15. quod capiebat xl. millia hominum.

Circus. Circus Maximus capiebat 260000. homines ſedentes.

Circus erat locus muris ſeptus, planus & rotundus. Celebratur Circus Maximus inter Palatium & Auentinum, qui, authore Plinio, ducenta & ſexaginta hominum millia ſedentium capiebat. Lege Io-

ge Ioannem Britannicum in Iuuenal. Satyr. 3. Porrò vt in Circo omnes ſederent molliter, erat Magiſtratibus tomentum, hoc eſt, ex lana vel pluma confectæ quaſi culcitræ, ſuper quibus ſederent. Vnde dixit Martialis lib. 14. tomentum Circenſe, quia in Circo erat. Multitudini autem aliud tomentum ſubſternebatur è conciſis arundinibus, cuius meminit Seneca lib. de Beata vita. Ne verò quis importunè ſedendo alteri moleſtus foret, ſedilia cancellis erant ſeparata. Per Circum nuces & cicer & aquam circumferebant ſerui clamando, vt ſitienti & eſurienti plebi præberent, vt ex Ouidio, Plauto, Horatio colligitur. Sub Circo in cellulis antriſvé ſubterraneis, mulieres habitabant, quæ corporum copiam & quæſtum volentibus facerent. Latè in Ioanne Roſino, libr. 5. Antiq. Rom. c. 4. Scaligero, Onuphrio diligentiſſimo noſtri ordinis ſcriptore, & alijs, qui de Romanis Antiq. ſcripſerunt.

Tertio loco, in quos vſus ludi ſcenici inſtituti ſint, videamus. Refert Ludouicus Cœlius lib. 5. Lectionum Antiquarum c. 7. ex Polybio, & alijs, eatenùs adinuentos hos à Gentilib. quatenus in feritatem & auſteritatem homines ne abirent, ſed manſuetiores voluptate redderētur. Vnde ingraueſcente aliquando peſte, apud Romanos, hi ludi inuenti ſunt, authore Auguſt. lib. 1. de Ciuit. c. 32. & lib. 2. c. 8. & Valerio lib. 12. c. 1. Quinimò, vt ibi tractat Aug. & Valerius, etiā religionis cauſa inſtituti ſunt. Nam Dij ſe his ludis coli & venerari ac placari inſtituerunt, præſertim Liber Pater hoc eſt, Dionyſius, authore Giraldo. Erant fere cuique Deo ſui ludi, & ſua ſacra, & inde tracta nomina, Bacchanalia, Floralia, Apollinaria, Cerealia, Vertumnalia. Latiſſimè in Alex. ab Alex. lib. 6. Dierum genialium c. 8.

IV. In honorē vſus inſtituti ſunt ludi ſcenici.

Ludi ſcenici in honorem Deorum.

Hinc

Hinc in bonam partem, inque bonum vſum ludi ſcenici vſurpati interdum ſunt apud antiquos. Comœdiam namque ex Cicerone definit Donatus, eſt imitatio vitæ, ſpeculum conſuetudinis, imago veritatis. Nam ſicut intenti ſpeculo vera lineaméta facilè per imagines colligimus, ita in Comœdia imitationem vitæ & conſuetudinis animaduertimus. Eſt tragœdia (ait Ariſt. in Poet.) imitatio ſtudioſæ & perfectæ actionis. In ea vitę documenta ſunt (ait Gyrald. ex Timocle.) Nam ſi pauper es, inopiam ferre diſces à Telepho: ſi cœcus à Phineo, &c. Documenta Tragœdiæ diſces ex Athenæo, lib. 7. Dipnoſoph. Quia enim multùm comœdijs & Tragœdijs ac Mimis commouemur, vt ait Ariſt. 8. Politicorum cap. 5. non dubium, quin ſi res honeſtæ & piæ à Comicis, Tragicis, Mimicisque gerantur, magno erunt emolumento populo. Hinc ſaltationes, quæ motibus, & geſtibus corporis, artificio quodam, numero & ratione geruntur, adhiberi etiam cœperunt ludis ſcenicis: Nam nec hæ in malos vſus, ſed in honeſtos & bonos inſtitutæ ſunt. Filij certè nobilium vtputa Senatorum (verba ſunt Macrobij, lib. 3. Saturnal. c. 14.) in ludum ſaltatorium commeabant. Et matronæ etiam ſaltationem non inhoneſtam putabant, & inter probas earum erat ſaltandi cura: dummodo non curioſa vſque ad artis perfectionem. Quid enim, ait Salluſtius, pſallere, ſaltare elegantiùs quàm neceſſe eſt probæ? Adeò & ipſe Semproniam reprehendit, non quòd ſaltare, ſed quod optimè ſaltare ſcierit. Hæc Macrobius. Cæterùm abuſi ſunt homines his artibus, eas in prauos fines ordinantes. Hinc nomina hæc Saltatores, Mimi, Scenici, Comœdi, Circus, Theatrum, Spectacula, male audiunt apud antiquos, & apud noſtri etiam tempo-

Comœdiæ vtilitas, & fructus.

Saltationes comœdijs adhibitæ.

Saltare ſciat fœmina, ſed nō admodū bene, ex Macrob.

ris

ris viros graues, vt ex Tullio, Suetonio, Plutarcho, Auguſt. Tertulliano, Baſilio, Chryſoſtomo, viris ingenio & authoritate præſtantibus, patebit inferius.

D. Auguſt. lib. 3 confeſſionum cap. 2. & 3. qui in vilibus etiam & demiſſis rebus magnificum & elegans ſemper oſtentauit ingenium, fatetur ſe dum eſſet iuuenis, plurimum capi ſtudio ſpectaculorum. Sed attende quod eſſet eius votum, quis affectus & finis. Rapiebant (inquit) me ſpectacula Theatrica, plena imaginibus miſeriarum mearum, & fomitibus ignis mei. Quid eſt quod homo ibi vult dolere, cum ſpectat luctuoſa & tragica, quæ tamen pati ipſe nolet? Et tamen pati vult ex eis dolorem ſpectator, & dolor ipſe eſt voluptas eius. Et, ſi imagines illæ ſic agantur, vt qui ſpectat non doleat, abſcedit inde faſtidiens & reprehendens. Si autem doleat, manet intentus, & gaudens lacrymatur. Ergo amantur & dolores? Et mox: Ea mihi magis placebat actio hiſtrionis, meque alliciebat vehementius, quà mihi lacrymæ excutiebantur. Hæc Auguſt. Quò ſpectat Tertullian. lib. de ſpectaculis, ſic aiens: Nemo ad voluptatem venit ſine adfectu; nemo adfectum ſine caſibus ſuis patitur. Si ceſſat adfectus nulla eſt voluptas, & eſt reus iam ille vanitatis eò conueniens, vt nihil conſequitur. Ita Tert. Vana appellat ſpectacula vbi affectus non commouentur, & vbi dolor non ſentitur: quæ verba ſunt plurimum expendenda: nam vim explicant quæ ineſt repræſentationibus ad commouendos, & in vtramuis partem flectendos animos. Verùm per noſtrum ſcelus; & corruptionem corrupta hæc ſunt iam exercitia, & ſpectacula, vt liquebit inferiùs.

D. Augu. in tragœdijs quo magis dolebat eo magis gaudebat.

Fœminæ cœperunt introduci in ſcenis & comœdijs.

Cœperunt fœminæ vocari & admitti in ludos ſcenicos, vt certas etiam perſonas agerent. Cùm verò in laſciuiam & turpitudinem iam abijſſent ludi iſti, non poterant mulieres inde libidinem pellere, imo augerent opus erat. Ex Giraldo liquet, Phrynihum (cuius meminit Plutar. lib.1. Sympoſiacon) fuiſſe qui primùm mulieres in ſcenas introduxit. Erant ſacra, ſeu ludi Deæ Floræ, ſcorti olim excellentis, (qualis Dea!) In his ludis fœminæ denudari, & pudendis obſcœniſque inuelatis per luxum & laſciuiam impudicos iocos agere ſolebant, Verba ſunt Alexand. ab Alexand. lib.6. Dierum genial. cap.8. Horum meminit Lactant. libr.1. Auguſtin. libr.1. & 2. de Ciuitat. Valer. libro 2. capit.5. Refert etiam Macrobius, lib.3. cap.14. mulieres olim cum cynædulis & pſalterio & ſambuca ire in ludum hiſtrionū, &c. vſque ad illud, Ductus ſum in ludum ſaltatorium, plus mediusfidius in eo ludo vidi pueris virginibuſque ſexcentis. Receptiſſimum iam & ſolemniſſimum id apud nationes ferè omnes ſcimus, vt miniſterio fœminarum peragantur hi ludi.

V. Hinc is de damnis illatis ex repræſentationibus mulierum.

AD optatum ergo, ac propoſitum locum, nō per inhoſpita teſqua, ſed per amœna, vt arbitror, tempe paulatim deducti: videamus iam quæ damna mulieres ſuis cantibus, ſaltibus, motibus inferant, inde vt eliciamus, ipſæ an peccent, an ſpectatores, an magiſtratus. Iſti permittendo, illi ſpectando, illæ tandem faciendo. Nec vero animus fert laxare, ſed premere manū, nec immorari in hoc immenſo campo, ſed ſolū quod ad repræſentationes & ſaltationes fœminarum attinet, breuiter enunciare. Proferam autem mixtim ſacra & profana, ſed vtraque ex puriſſimis grauiſſimorum ſcriptorum fontibus hauſta.

D.Chry-

D. Chryſoſt. in quadam homilia, cuius titulus eſt, Periculoſum eſſe adire ſpectacula, de Dauid & Saul, to. 1. conijciens oculos in ea nocumenta quæ imminent iuuenibus, ſi mulieres in ſpectaculis agentes, videant & audiant, ſic loquitur: Qui viderit mulierem ad concupiſcēdum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quod, ſi mulier ſponte ac forte in foro obuia & neglectius culta, ſæpenumero curioſius intuētē cœpit ipſo vultus aſpectu iſti qui non ſimpliciter, neq; fortuitò, ſed ſtudio, & tanto ſtudio vt Eccleſiam quoq; contemnant, & hac gratia pergunt illuc, ac totum ibi deſidentes diem in facies fœminarum defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere, quod eas non viderint ad concupiſcendum? Vbi verba quoque accedunt fracta, laſciuaque: vbi cantiones meretriciæ, vbi voces vehementer ad voluptatem incitantes, vbi ſtibio picti oculi, vbi coloribus tinctæ genæ, vbi totius corporis habitus fucorum impoſtura plenus eſt, aliaq; inſuper multa lenocinia ad fallendos inefcandosq; intuentes inſtructa. Accedunt huc irritamenta per fiſtulas ac tibias, aliaque huius generis modulatio in fraudem illiciens mētiſq; robur emolliens. Etenim ſi hic in Eccleſia, vbi Pſalmi, vbi diuinorū verborū enarratio, vbi Dei metus multaq; reuerentia, frequenter ceu latro quiſpiā verſutus clam obrepit concupiſcentia, quomodo qui deſident in theatro, qui nihil ſani neq; audiunt neq; vident, qui vndiq; obſidionem patiuntur per aures per oculos poſſunt illam ſuperare concupiſcentiam? Et ſtatim: Non metuis, non expaueſcis dum oculis, quibus illic lectum, qui eſt in orcheſtra ſpectas, vbi deteſtandæ adulterij fabulæ peraguntur, iiſdem hanc ſacram mēſam intueris, vbi tremenda peragūtur myſteria?

Chryſ. diuine ad propoſitum.

Matth. 5.

Si in Eccleſia ſubintrat libido, & in Pſalmodia, quid erit in ſcena & comœdia.

Dum iiſdem auribus audis & ſcortũ obſcœnè loquens, & prophetam, Apoſtolumque ad arcana ſcripturæ introducentem: dum eodem corde & lethalia ſumis venena, & hanc hoſtiam ſanctam & tremendam?&c. Lege vſque ibi: Dumque ſonitum vocis geris in auribus tinnientem: cũque his, vultus, motus: breuiter, omnia illa meretricę libidinis ſimulachra, nihil eorum quę domi ſunt, cum voluptate intueris. Ipſam etiam Eccleſiam poſteà minùs libenter viſurus es, cum tædio audies ſermonem de pudicitia & de modeſtia. Hæc Chryſoſt. Qui ſuper Matthæum, homil. 48. dum inuehitur in ſaltatricem illam inceſtam & effrontem, diuinè loquitur. Vbi, inquit, ſaltus laſciuus, ibi Diabolus certè adeſt. Quod ſi corpus deforme ſit impudenter ſaliendo, quantò magis animam fœdari credẽdum eſt? His tripudijs Diabolus ſaltat, his à Dæmonum miniſtris homines decipiuntur, &c. Et ſuper: Epiſt. ad Coloſ. homil. 12. ſic loquitur: Vos nec ad nuptias nec ſaltationes nec choreas accedatis Sathanicas. Vide quid inuenerit Diabolus. Quoniam ipſa ſcenæ, & eorum, quæ illic inhoneſtè geruntur, natura mulieres abegit, in ipſum mulierum conclaue & contuberninm Theatri turpitudinem adduxit; molles dico & ſcorta &c.

Rurſus Chryſoſt.

Diuus Baſilius Chryſoſtomo, ſanctitate, ingenio, & eloquentia ſuppar, in ſermone de ebrietate & luxu, idem quod Chryſoſtomus facit argumentum à minori ad maius, Qui mulierẽ (inquit) ad concupiſcendum viderit, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Si fortuitu occurſus his qui obiter mulierculam inſpexerunt, tantum pariunt periculi, quanto maius fuerit, cum de induſtria congrediuntur, cum dedita opera mulieres in ebrietate & conuiuio, omni laſciuo geſtu, ſaltatione can-

Matth. 5.

ne can-

ne, cantu impudico ad libidinem effrænes iuuenes inuitantes ſpectantur? Quid dicunt, aut quid cauſantur ex his ſpectaculis, vbi tot mala congregantur? Et paulo ſuperius ad idem multa congerit.

Demum in eandem ſententiam amicè omnes patres conſpirauerunt, D. Aug. 1. de ciuit. cap. 32. ludi ſcenici, inquit, ſpectacula turpitudinem, licentia vanitatum, nō hominum vitijs, ſed Deorum veſtrorum iuſſis Romanis inſtituta ſunt. Et lib. 2. cap. 8. 11. 13. & 14. poſt Tertullianum in Apologetico cap. 1. plurimum inuehitur in Deos Romanorum, quod ludis ſcenicis coli ſe vellet. Et Tertullianus cap. 38. Nihil eſt, inquit, nobis viſu, auditu, dictu, cum inſania Circi, cum impudicitia Theatri, cum atrocitate arenæ, cum Xyſti vanitate. Refert Auguſt. ſuprà, Hiſtriones, qui ludos ſcenicos exhibebant in ciuitate Romana pro ciuibus non haberi, cum tamen in vrbe illa alia mul a millia hominum flagitioſiſſimorum locum haberent.

Hiſtriones Romæ non habebantur pro ciuib.

VI. *Quò mulieres viſæ ab Angelis, eis ruinæ cauſa fuerunt.*

VErùm magnifica & elegās exaggeratio eſt, quam Tertullianus in libr. de Virginibus velandis, attulit, vbi primùm pōderat dāna quæ viris imminent ſi mulieres videāt, & quæ mulieribus ſi videri cupiant. Eiuſdem, inquit, libidinis eſt videre & videri: tā ſancti viri eſt ſuffundi ſi virginem viderit, quàm ſanctę virginis ſi à viro viſa eſt. Deinde contendit etiam Angelis occaſionem ruinæ fuiſſe conſpectas ab ipſis fœminas. Probat ex illo Gen. 6. Conſpicati filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores, &c. Per filios Dei, Angelos intelligit, qui viſis mulieribus in earum libidinem accenſi ſunt. Debet ergo (inquit) adumbrari facies tàm periculoſa, quæ vſque ad cœlum ſcanda-

Gen. 6.

la iaculata eſt: nam facta eſt rea Angelorum exterminatorum. Malam aliquando illam libertatem capitis ſui comprimat, iam nec hominum oculis offerẽdam. Et mox, ideo exiſtimat è Paulo præcipi, vt velentur capita mulierum propter Angelos, quibus aliquando occaſionem cadendi dedere. Nam quod iſte ſit ſenſus illorum verborum, Videntes filij Dei filias hominum, & quod Gigantes illi, quos ibi memorat Moyſes, ex Angelis & fœminis geniti ſint, non ſolùm Tertullianus, ſed & innumeri alij tenuere. Quodque eo Angeli de cœlo ruerint, quod cum fœminis coierint, habet Ambroſius lib. 1. de Noë, & arca. cap. 4. & lib. 1. de Virginibus, non longè à fine, dicit, caſtitas Angelos fecit. Qui eam ſeruauit, Angelus eſt, qui eam perdidit, Diabolus eſt. Quàm præclarum eſt, Angelos propter intemperantiam ſuam in ſæculum cecidiſſe de cœlo, virgines propter caſtimoniam in cœlum tranſiſſe de ſæculo. Chryſoſtomus, homil. in Feſto decollationis Ioann. Baptiſtæ, Mulier, inquit, non ſolùm homines, ſed etiam Angelos de cœlo proſtrauit. Apertius Lactantius lib. 2. cap. 15. Angeli, inquit, quos Deus in mundum ad tutelam hominum miſerat, mulierum congreſſibus inquinati ſunt. Tũ in cœlum ob peccata, quibus ſe immerſerant, nõ recepti ceciderunt in terram. Sed opus minimè eſt, ego vt Patrum dicta tranſcribam, citabo loca, inde ſi velit, lector exſcribat. Iuſtinus Martyr, in Apologia ad Senatum Romanum, & in Apologia ad Antonium Pium, Clemens Alex. lib. 3. & 5. Stromatum, Euſebius, lib. 5. de Pręparatione, Baſilius, lib. de vera virginitate, longè poſt medium, Methodius Olympi Epiſcopus, Cyprianus, Seuerus, Sulpicius, Ioſephus, Suydas, vt in Genebrardo lib. 1. Chronici, circa annum mundi. 1056. &

1. Cor. 7.

Quòd plurimis Patres tenent amore mulierũ arſiſſe Angelos.

di.1056. & Sixto lib.5. Bibliothec. Annotat. 72. & 77.

Cæterùm quàm libet multi hoc teneant, non debent virum doctum in eam ſententiam trahere, nam falſiſſima eſt: & eius falſitas (vt ego aliò me conferam) oſtenditur ab eodem Chryſoſtomo, homil.22. in Geneſim, Caſſiano Chryſoſtomi diſcipulo, lib.12. Collationum ca.8. Philaſtrio in Catalogo hæreſeon c.108. Hieronymo in Quęſtionibus in Geneſim, Auguſtino, in eiſdem & li. 15. de Ciuit cap.23. Cyrillo Alexand. libr.2. Allegoriarnm in Pentateuchum, ſermone 2. &c. Hæc itaque à me dicta ſunt, vt oſtenderem quantum damni conſpectus fœminarum inducat, vt etiam Angelis fuiſſe occaſionem ruinæ, exiſtiment Patres. Quantò ergo maiora ac certiora damna dicerent ſancti imminere miſeris hominibus, præſertim iuuenibus, qui Angeli non ſunt, nec fœminarum facies ſolùm videre, ſed eárum pedes, ſuras, geſtus, motus, ſaltus, cantus, comœdiaſq́; & repræſentationes videre percupiunt. *Prædicta Patrum ſententia confutatur.*

AD rem itaq; reuertamur, Socrates in lib.4. hiſt. Eccleſiaſt. c.23. ex Euagrio hiſtoriæ etiam Eccleſiaſticæ ſcriptore, de Sancto Pābone verba ſunt iſta: Hic Pambo, adhortante Athanaſio Epiſcopo, Alexādriam ex eremo venit. Cùm autem ibi mulierem theatricam vidiſſet, illacrymabatur. Rogantibus qui aderant, quamobrem lacrymatus eſſet: Duo me, inquit, mouerūt, vnum mulieris huius perditio: alterum quod tātum ego diligentiæ non impendo vt Deo placeam, quantum illa vt hominibus obſcœnè placeat. Hæc Socrates. Demùm quia Doctorum abundè adglomeraui, vnius Tertulliani grauiſſima *VII. Proſequutio dictorū Patrum aduerſus mulieres ſcenicas.*

Quòd veri Chriſtiani habent ſce nas alias diuinas & ſancta ſpectacula.

verba producam, qui li. de Spectaculis, ad finem poſtquam multa contra ludos hoſce theatricos & gladiatorios, dixerat, confert eos cum ſacratiſſimis Chriſtianorum ſpectaculis dicens: Si ſcenicæ doctrinæ delectant, ſatis nobis literarum eſt, ſatis verſuum, ſatis ſententiarum, ſatis etiam canticorum, ſatis vocum: nec fabulæ, ſed veritates: nec ſtrophæ, ſed ſimplicitates. Vis & pugillatus & luctatus? Præſto ſunt. Aſpice impudicitiam deiectam à caſtitate, perfidiam cæſam à fide, ſæuitiam à miſericordia contuſam, petulantiam à modeſtia adumbratam: & tales ſunt apud nos agones, in quib ipſi coronamur. Vis autem & ſanguinis aliquid? habes Chriſti. At ſuperſunt alia ſpectacula. Ille vltimus & perpetuus iudicij dies, ille nationibus inſperatus. Quæ illa exultatio Angelorum? Quę gloria reſurgentium ſanctorũ? quale regnum exinde iuſtorũ? qualis ciuitas noua Hieruſalē? Quæ tunc ſpectaculi latitudo? quid admirer? quid rideam? vbi gaudeam? &c. Tũc magis tragœdi audiendi ad inopinati Chriſti tribunal palpitantes: tunc hiſtriones cognoſcendi ſolutiores multò per ignem: tunc ſpectandus auriga, in flammea rota totus rubeus: tunc xiſtici contemplandi non in gymnaſijs, ſed in igne iaculati, &c. Hæc Tertullianus. Lactantij porrò, & Cypriani, & aliorum ſententiæ, ac dicta his ſunt ſimilia.

VIII. Ex profanis teſtimonia aduerſus mulieres ſcenicas.

Deinde quantum Gentilium Reſpublicæ probè inſtitutæ hanc fœminarum theatricarum licentiam execratæ ſint (vt Ethnici vnà cùm ſacris fortius & ineluctabilius conficiant argumentum ad eliminandum è Chriſtianorũ finibus vſum, ſeu, vt verius dicam, abuſum hũc fœminarum) liquet ex eo quod Q. Sempronius Sophus, vt ſcribit Val. Max. lib. 6. c. 3. coniugem repu-

repudiauit,eò quòd ſe ignorantè,Ludos ſpectare auſa eſt.Quid faceret, ſi ipſam ludorum effectricem ſciret, poſtquàm ſpectatricem tanto affecit probro?Quinimò Sulpitius Gallus, eodem Valerio referente,ibidem,vxorem dimiſit, quod diſcooperto capite inceſsit publicè.Quid ſi pedes, ſuraſque ſaltans detegeret?Alciatus lib.1 Emblē. 100. Venerem à Phydia,refert,depictam inſidentem teſtudini. Teſtudo porrò ânimal eſt quod nec vocem vnquam edit, nec vno vſquam loco mouetur.Hinc Venus ibi ſic loquitur. Mulieres tacitas & quietas,&c.

Quodq; manere domi, & tacitas decet eſſe puellas,

Suppoſuit pedibus talia ſigna meis.

Scilicèt ita faciunt fœminæ iſtæ Comicæ,Mimicæ, Saltatrices. Domi manent: neque vocem edunt.Nihil minus. Nam nūquam tacent,ſemper vagantur.Mulier garrula & vaga,quietis impatiens,nec valens in domo conſiſtere,ornatu meretricio præparata ad decipiendnm, &c. Sic enim eam depingit Salomon,Prou. 7. Garrula, inquit, & vaga.Duo.vitia, quæ taxat in fœminis verſus ille,vt diuina prophanis aſſociemus, *Prou.7.*

Quodq; manere domi, & tacitas decet eſſe puellas.

Porrò garrulitas & vagatio, vt eleganter ibi tradit Salomon, in eum demum finem deſtinantur, quod eam auſcultantes & ſequentes adoleſcentes,quaſi agni laſciuientes, & ignorantes quòd ad vincula ſtulti trahantur, velut ſi auis feſtinet ad laqueum,& neſcit,fortiſsimi quique interfecti ſunt ab ea.Hæc Salomon :Experto autem nolle credere,perditorum eſt.Hinc Eccleſiaſticus.c. 9.multa tranſcripſit. Sed inter reliqua illud nos *Eccleſ.9.*

 pro-

Contraſaltrones fœminarum, & virorum. propriùs ſpectat: Cũ ſaltatrice ne aſſidu⁹ ſis (vel cum pſaltrice vt legunt alij) ne forte pereas in efficacia illius. Rectè Horatius lib.3.Car.Od.6.

Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumq́; fluxit,
Motus doceri gaudet Ionicos.
Matura virgo, & fingitur artubus
Iam nunc & inceſtos amores,
De tenero meditatur vngui.

Refert Sueton.in Domitiano.ca. 8.hunc Imperatorẽ licentiã theatralẽ promiſcuè in equite ſpectandi iubuiſſe. Quæſtorium virum quòd geſticulandi, ſaltandique ſtudio teneretur, mouit ſenatu. Cicero, pro Muræna, ſic ait: Saltatorem appellat Murænam, Cato: maledictum eſt, ſi verè obijcitur, vehementis accuſatoris: ſin falſo, maledici conuiciatoris. Quid autẽ de fœminis, quas natura verecundiæ vallo, & teneritudinis (vt ita dicam) antemurali detinuit & coercuit, ne eos ludos exercerent, dicerent? Præſertim cum tot emergant mala ex earum motibus, ſaltibus, & cæt.

Viros graues dedecet iſtis ludis aſſiſtere. Quis porrò vir grauis & honeſtus, etiam mediocriter grauis & honeſtus, nõ fugeret, quo hęc turpiſsima mulierum ſpectacula non videret? Sanè, authore Val. Max. lib.2.cap.5. coram M. Portio Catone, in ludis Foralibus non eſt auſus populus poſtulare vt Minimæ nudarentur, id eſt, vt mulieres mimicæ in ſcenam egrederentur, vt ſolebant: donec Theatro Cato diſceſsit, quem diſcedentem ingenti plauſu populus proſecutus eſt, & mimas in ludum vocarũt. Graues proinde viros plurimùm hæc dedecent,

Nec

Nec deſunt ad hoc propoſitum ſacratiſsimorum Decretorum textus. Ecce Canonem 62. ſextæ Synodi generalis. Omnino tolli volumus publicas mulierum ſaltationes, multam noxam exitiumq; afferentes &c. Et mox. Statuimus, vt nullus vir deinceps, muliebri veſte induatur, nec mulier veſte viro conuenienti. Sed & in ſeptima dein de Synodo generali cano. 22. idem ferè habetur. Et prius in Concilio Leodicenſi c. 53. præſertim vero c. 54. miniſtri altaris ab his ſpectaculis arceãtur. Et expreſsiùs c. Presbyteri. 34. d. Presbyteri his cœtibus non miſceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obſcœni motus corporum choreis & ſaltationibus efferuntur, ne auditus & obtuitus ſacris myſterijs deputati, turpiũ ſpectaculorum ac verborum contagione polluantur. Et ſunt verba Concilij Agathen. c. 39. & vide. c. Non oportet. de conſecratione. d. 5. Porrò quanto odio hos hiſtriones ac perſonatos homines D. Auguſt. proſequatur patet ex lib. 1. de Conſenſu. Euang. cap. 33. & ſuper Pſal. 102. & Tractat. 100. in Ioan. Vide. c. donare. 86. d. & ſeq. — *Ex decretis Conciliorũ & Pontificũ ad idem.*

IX. *An peccent mortaliter ipſi Repræſentantes, ſeu ſcenici, &c.*

PReſsius tamen expendendum mihi eſt, an delinquant mortaliter huiuſmodi ludos exercentes, & ſimiliter eos ſpectantes, & permittentes. Primùm omniũ ex doctrina Caietani 2. ſecundæ. q. 169. ar. 1. ad. 4. &. q. 10. ar. 4. & ex Abulen. ſuper Matth. c. 6. q. 51. contra Ioannem de Medina, Codice, de Reſtit. q. 30. & contra Nauarrum, in Manuali. c. 23. num. 91. & Gabrielem in. 4. di. 15. q. 13. Anton. 2. p. tit. 1. c 23 § 13. & alios. ſciendum eſt, non eſſe illicitam eam omnem artem, qua fiunt & aguntur res quædam, quibus alij vtantur ad peccatũ mortale. Non enim mortaliter peccant, qui aleas & chartas pictas & ſimiliter fucos, quibus viri ac fœminæ abutentes, peccant mortaliter, — *Qui aleas. chartas, ve-*

pena conficiunt, vendunt, nō peccant.

ter, habent, conficiunt & vendunt. Vnde Thomas Illyricus, quem refert & laudat Nauarrus, in. ca. Negotium de Pœnit.d.5. nu.19. zelo non ſecundũ ſcientiam permotus videtur, dum publicè apud Tholoſates prædicans, ceu mortalis criminis reos damnabat artifices chartarum, & alearum, & cæt. Certè ars illa ad malum per ſe non eſt ordinata, & idcirco in ſe ipſa mala non eſt. c. de occidendis. 23 q. 5. licèt interdum ex accidenti ab hominibus in malum vſurpetur. Alioqui nec ferramenta domeſtica habenda eſſent, ne quis illis ſe vel alterum interimat: nec arbores plantandæ, ne quis ex illis ſe ſuſpendat. Facit. l. quod ſæpè. §. Veneni. ff. de contrahenda emptione. quæ habet, veneni negotiationem licitam eſſe, quando illud tale eſt, quod alijs admiſtum vſui hominum vtile poſſit eſſe. Nec redditur illicita talis ars per hoc quod venenis, vt plurimum, in perniciosos vſus vtuntur homines. Eadem ratione in. c. Iudæi. &. c.

Qui reparãt ſynagogas Iudæorum, non peccãt.

Conſuluit. de Iudæis, non damnantur lignarij & cœmentarij, qui ſynagogas Iudæorum reparant, quantumuis perfidi Iudæi his ſynagogis abuti debeant. Similiter, qui lupanaria, in quibus meretrices proſtent, conſtruunt, nuſquam damnãtur, vt ſatis patet, neque qui eis domos, in quibus habitent, cõdunt. Dummodò tam ſynagogas quam domos non vt eis abutantur, ſed eas colant & habitent, præſtent. Eadem ratione Tabernarij, qui diebus ieiunij indiſcriminatim hoſpitibus aduenientibus miniſtrant fercula & cœnas, minimè peccant, ſecundùm Caiet (licèt hoſpites ipſi è peccato non excuſentur cœnantes) dummodò plana intentione eos cibos adminiſtrent.

Occaſiones peccãdi quãdo ſunt amputandæ.

Demùm, vt vno concludam verbo, occaſionem generalem peccandi mortaliter, quæ eſt quam præbet ars aut officiũ aut exercitium, cuius poteſt eſ-

teſt eſſe licitus vſus, nullus tenetur præſcindere, quod tractat Nauarr.in.d.c.Negotium. num.8. alioqui enim Deus creaturas omnes auferre de medio deberet, eò quòd, vt habetur Sapientiæ. 14.in odium factæ ſunt,& in tentationem anima bus hominum,& in muſcipulam pedibus inſipientium; Profectò ars militaris multis peccatis expoſita eſt, & tamē Baptiſta cum ab eo quærere tur,Luc.3.Quid facto opus eſſet militibus,vt ſalui fierent? Neutiquam militiam ipſis interdixit, ſed nec Eccleſia præcipit, vt militiam & negotiationem homines deſerant,& ſi vix ſine pecca to exerceantur.c.Conſideret.de pœnit. d.5. &.c. Noli.&.ca.Militare.23.q.1.&.c.Quoniam.88.d.& D.Tho.2.2.q.40.art.1. Hanc ob cauſam idem Caie.& Abul.ſup.Matt.c.11.q.24.&.25. minimè damnant mulieres pulchras, quòd foris exeat, & palàm incedant, quamuis à perditis hominibus vul gò laſciuè appetendas ſe certo ſciant. Qua etiam de cauſa ab ornatu & cultu muliebri abſtinere minimè tenetur.De quo Caiet.in ſumma, verbo, Periculum.&in.22.q.169.ar.2.circa finem,ad.4.& Sylu.verbo,Ornatus.q.4.& Nauar. in Addition. c.28.in.c.14.num.30. Coroll: rio. 7. & Abulen.q. 25.ſuper Matth.c.11.latiſsime. Ratio itaque horũ eſt, quia omnia prædicta per ſe & ſuapte naturà non ordinantur in malum.Ex quo ſequitur,quòd quicunque exercet artem earum rerum, quæ ſuapte natura in malum ordinantur; nec poteſt per ſe loquendo earum vſus eſſe bonus, peccat mortaliter. Ideo qui idola fabricat, quorum,ſcilicet, vſus bonus eſſe non poteſt, per ſe loquendo; & qui arma vendit infidelibus,quæ per ſe & intrinſecè in bellum deſtinata ſunt,quod ſemper eſt iniuſtum ex parte infidelium,peccat mortaliter:etiam ſi in.c.vltimo de Sagittarijs,non eſſet ſententia ex-

Sap.14.

Luc 3.

Mulieri colere ſe,& exire domo licet,etſi ſciat appetendã ſe eſſe.

Vendere arma & idolã infidelibus.

tia excommunicationis lata contra eos, qui arma vendunt infidelibus.

I. Comœdiæ, vt geruntur in Hiſpania, vtrũ licitæ ſunt.

VT itaq; ad noſtrum propoſitũ hęc omnia accõmodemus, ſequi ex dictis videtur, prædictos ludos theatricos exercere, vt nunc in Hiſpania exercẽtur, per ſe loquẽdo nequaquã eſſe peccatũ mortale, etiã ſi fœminarũ miniſterio gerantur. Quod colligitur ex his quę latè tractat Sylue. verb. Ludus. q. 8. & Nauar. in Addit. ſuprà, Coroll. 21. eo quod huiuſmodi ludi non ſunt de earum rerũ genere, quæ intrinſecum habent ordinẽ ad peccatũ: ſed potiùs de genere earũ quarũ bonus & malus eſſe vſus poteſt. Certè omnis ludus qui de ſe ordinari poteſt ad virtutẽ corporis, ſeu ad exercitationẽ ingenij, quales prædicti eſſe videntur, licitus eſt: ſiue intentio inſtituentis ſit voluptas & delectatio populi, ſiue honorificentia principis. l. athletas. vbi Doctor. ff. de his qui notantur infamia, & in. l. ſolent. ff. de Aleatorib. & in. l. quas actiones. ff. ad legem Aquil. & ex Ariſt. in Politic. & ex S. Tho. in. 2. 2. ſatis patet, in. q. 198. Dixi, per ſe loquendo & ſuapte natura, nam ex accidenti, & ex parte ipſorũ Scenicorũ & Mimorũ, & mulierũ inibi agentiũ, poteſt eſſe peccatũ mortale eos ludos agere, ex S. Tho. 2. 2. q. 198. ar. 1. vt ſi repræſentent res admodum turpes, aut ſi res alioqui nõ turpes ipſi prauo animo in prauos & malos fines deſtinent. Quã ob cauſam, cũ cantilenas turpes pruritum libidinis, quantũ eſt ex ſe, excitãtes occinunt, aut verba eius generis proferunt, aut geſtus ſaltus ve ſimilẽ obſcœnitatem præſeferentes exercent, omnino peccant mortaliter, vt expreſſè habet Syluest. verbo, Ludus. §. 3. & Nauarrus, in Additionibus ad cap. 14. num. 30. Corolla. 5. Peccant, inquàm, quantumuis ſana intentione eos actus exerceant, ſi tamen ſanè exerceri

Comœdiæ in quib. cantus, aut geſtus, aut motus turpes fiunt, ſunt illicitæ.

ceri tam inſani motus poſſunt: quia per ſe loquẽdo huiuſmodi motus Venerem concitant in ſpectantibus. & ſcandalum puſillis parant. At vbi horũ motuũ turpitudo & intentionis corruptio ceſſat, non eſt mortale viris, aut fœminis eos ludos exercere. Hinc Sylu. verbo, Fœmina. §. 2. dicit, non peccare fœminam, ſaltem mortaliter, vtendo habitu virili: nec virũ, habitu fœmineo: modò id ſolùm fiat ex quadam animi leuitate, ſine intentione corrupta, vel ſcandalo graui. Nec contra hoc eſt. c. Si qua mulier. 30. d. vbi indicitur anathema fœminis vtentibus veſte virili: nam ibi ſolùm eſt ſermo de fœminis, quę id malo propoſito, ideſt, intentione faciliùs meretricandi faciunt, vt patet ex Gloſſa, & Archid. ibi. Nec rurſus obſtat Deut. 22. vbi dicitur, Nõ vtetur mulier veſte virili, nam id propter idololatriæ ſuperſtitionem vitandam, quæ ratio nunc temporis ceſſat, præceptum fuit, vt ibi Syluester de quo alias.

Non peccat fœmina virili veſte vtens, niſi, & cæt.

Deut. 22.

XI. *Qui aſſiſtũt his comœdijs an pec.*

DE inſpectoribus horum ludorum & ſpectaculorum partim videtur eſſe par ratio, partim diſpar. Sanè non immeritò videtur ob ſeruaſſe Syluest. verb. Ludus. §. 8. & verbo, Curioſitas. §. 4. etiamſi huiuſmodi ludos exercentes peccarẽt mortaliter, nõ ideò eidẽ peccato obnoxios eſſe ſpectatores. Duellum etenim peccatum mortale eſt, at ipſum qui intuẽtur nõ peccãt mortaliter: dũmodò ex huiuſmodi intuitu ipſi qui ludunt non moueantur ad continuandum ludum: vel ipſi qui ſpectant nõ inducantur ex tali ſpectaculo ad cõplacẽdũ de eo peccato, quod geritur: aut exponant ſe periculo cõſentiendi. Hãc enim ob cauſam qui geſtiũt videre vel audire aliquas turpitudines, vt mulieres in proſtibulo, &c. omnino peccãt mortaliter, ꝓpter manifeſtũ periculum.

lùm,cui ſe exponunt conſentiendi, & complacē-
Eccl. 3. di in noxam mortalem, iuxta illud, Qui amat periculum, peribit in illó. Quod tractat doctiſsimè Caiet. in ſumma, verbo, Periculum. Ad rem omnis qui conſcius ſuæ fragilitatis credit probabiliter caſurum ſe ſi eat ad locum, vbi eſt cadendi periculum, peccat mortaliter, ſi eo ſe cōferat; vt rectè Caiet. ibi, Sanè cum ex certa vini quantitate, experiētia iam ter aut quater deſumpta eſt; quod quis inebriatur, procul dubio mortaliter peccat, qui eam vini metretam epotandam illi porrigit, & ipſamet eam hauriens. Quocircà cum generalis regula in huiuſmodi ſpectatoribus aſsignari nequeat, vnuſquiſq; ſibi conſulere debet, & diligenter proſpicere, & ſemel & iterum expendere circunſtantias propriæ conditionis, temporis, & loci &c. & experientiam quā iam alias de ſe ipſo fecit, vt ſic licite intereſſe huiuſmodi ſpectaculis valeat. Poſtremo de huiuſmodi ſcandalis & occaſionibus peccandi datis & acceptis, deque periculis quibus ſe exponunt peccandi homines; & quid in eis caſibus facere teneantur, lege Adrianū, in oſt. Quodlib. 1. art. 2. Cordub. Tract. de Caſib. q. 4. & 5. Nauar. in add. ad c. 3. & 14. Caiet. ſupra.

Omnis ille qui in his ſpectaculis exponit ſe periculo peccandi, peccat &c.

XXII. *Argumenta aduerſus prædictos ludos ſcenicos.*

SEd in ſua adhuc difficultate perſtant plurimà Conciliorū, Decretorum, Patrum, & Gentilium teſtimonia, quæ omnino damnant prędictos ludos Scenicos & Hiſtrionicos. Explicandum ergo reſtat, qua ratione quos ludos tam acerbè taxant ſcriptores communiter, nos excuſare nixi ſimus. Secundò militat cōtra nos, quod prædicti ſcenici & hiſtriones, ſecundùm vtrumque ius, Canonicum, ſcilicet, & Ciuile ſunt infames. Patet in l. 1. ff. de his qui notantur infamia, & Gloſſa l. 2. ff. eodē; & c. definimus 4. q. 1. & Gloſ. in c.

Scenici ſunt infames iure Canonico & Ciuili.

in.c.Donare.86.d. Quam ob cauſam non poſſunt eſſe teſtes nec admittuntur ad accuſandum.l.Caſſius.ff.de Senatoribus: & Doctores in.l. 2. C. de Infamibus. Ob quam etiam cauſam priuantur communione ſacra.c.Maritum.33.d.&.c. Pro dilectione.de Conſecratione.d.2. Et addit Gloſſa, ſuper hoc cap. eſſe iuſtam cauſam exhæredandi filium,ſi præter voluntatem patris huic Scenicorum officio ſe tradat. Quod etiam habet Gloſſa in Authe.Vt cum de appellat.cognoſcitur.§.cauſas. Collatione. 8. Vnde Magiſtri in his artibus, potius dicuntur perdere, quàm erudire pueros,vt in.d.c.pro dilectione.Certè niſi huiuſcemodi exercitium apertè eſſet peccatum mortale,non tam acriter in ſcenicos animaduerterét leges Canonicæ ac Ciuiles. Quod inde ſimilius veri redditur,quòd iuris infamia non incurritur niſi propter apertiſsima peccata mortalia: nempè propter improbum fœnus & vſuras.3.q.7.§. Porrò.& propter adulterium.l.Palam.§. Qui in adulterio.ff.de Ritu nuptiarum,&propter matrimonium ſimul contractum cũ duabus.l.quid igitur.ff.de his qui not.infa.& propter mendacium quod teſtis in iudicio dixit,de quo conuictus eſt. c.cum dilectus,de Ordin.& ſimiliter alibi. Cum itaq; infamia iuris laborent prædicti homines, apparet eorum ſtatum & officium culpæ mortali obnoxium eſſe. Tertio in ſcriptura etiam loca ſuppetunt aduerſus eos qui hos ludos exercent, non ſedi in conſpectu ludentium. Et Thobiæ. 3. Nunquam ludentibus me admiſcui, nec cum his &c.Exod.32.ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. *Ioſu.15.* *Thob.3.* *Exod.32.*

Nihilominus in propoſita nos ſententia perſiſtentes,dicimus, prædictum hiſtrionum & ſcenicorum officium etiã mulierũ mi- XIII. Reſolutio quæſtionis.

 piſterio

quomodo liciti ſint comœdiæ. niſterio celebratum, non eſſe per ſe illicitũ niſi celebrentur verbis, cantibus, geſtibus inhoneſtis, laſciuis, vt dictum eſt. Quarè vt nunc in Hiſpania celebrantur vt plurimum liciti ſunt. Proinde non immeritò conſuetudo inoleuit vt viri nobiles, etiam clerici, & religioſi interdum ijs aſsiſtant, cùm ſcandalum ceſſat, & nihil turpe & inhoneſtum in eis geritur. Nam ſi aliquando geritur, omni proculdubio peccato mortali ſubiacent, tam qui permittunt, quàm qui exercent

Roma. 1. & ſpectant. Vt enim ait Paul. non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt, digni ſunt morte. Profectò Paraſiti nomen, quod nunc infame eſt, olim in pretio & honore habitum eſt, vt habet expreſſè Athenæus author Græcus, lib. 6. Dypno ſophiſtaram. cap. 5. & c. Et rurſus, authore Auguſt. libro de Ciuit. 1. Scenici & Tragici apud

Hiſtriones & paraſiti non erāt infames, apud Græcos. Græcos non erant infames. Inter quos Theodorus, & Roſcius maximi geſticulatores habiti ſunt in honore. Adde his quod olim apud Romanos Mayumæ fuerunt prohibitæ, quas nunc appellamus, (*El iuego de las Mayas*) quia iuuenes ardore iuuenili, laſciuo, amatorio petulanter incenſi, plurima obſcœna & turpia cum virginib. eos ludos agentibus committebant. Poſt tamen vbi hæc ſcandala & incommoda quieuiſſe & ceſſaſſe viſa ſunt, Iuſtinianus Imp. eos ludos & cho-

Mayumæ, ſeu las Mayas. ros Mayumarum permiſit, dummodò honeſtè eos peragerent. Ita habetur in. l. vnic. C. de Mayumis li. 11. Idem ergo omnino mihi videtur eſſe dicendum, & ad hanc regulam, ceu ad lapidem Lydium depurandi, & expendendi ſunt iſti ludi. Nã cũ geruntur obſcœne eliminandi omninò ſunt, tanquã pernicioſi. Et alioqui mortaliter qui eos exercent, peccãt: & ſimiliter qui eos permittunt, ſi ex officio prohibere eos poſſunt. Et demum

ſimili

ſimili noxa tenentur omnes ſpectatores qui eos intuentur, ſi tali intuitu eis fauent, cooperantur, complacent, aut fauendi, cooperandi, vel complacendi in ijs ludis (qui mortales ſunt) probabili periculo ſe exponunt. Quo pertinent quæ tractant D. Ant. 2. p. tit. 6, c. 5. & 6. Caiet. Quodlib. de Audiente confeſsiones cum periculo pollutionis. Adrian. in Quodlibetis, Soto lib. 5. de Iuſt. & Iur. q. 1. ar. 6. Cordub. Tract. de caſib. q. 4. At vbi honeſtè geruntur, vt ferè nunc tẽporis in Hiſpania, nõ peccant, ſaltem mortaliter, qui eos ludos exercent. permittunt, ſpectant. Quibus poſitis ad propoſitorum argumentorum elucidationem pergamus.

AD primùm dicimus, Concilia, Patreſque & omnes graues ſcriptores eatenùs tam ægrè & moleſtè ferre ludos hos, & tam rigidè eos notare & condemnare, quatenùs multũ laſciuiæ & obſcœnitatis admiſtũ habere ſolent. Nam vbi prædictam exuunt turpitudinẽ, & honeſtè gerũtur, vt ferè fit apud noſtrates nunc temporis, peccatũ non eſt, ſaltem mortale eos agere, ſpectare &c. Aut dixerim, non damnari à ſcriptoribus ludos hos, tanquam malitiam mortalem habentes, ſed ſolùm tanquam inutiles & ſuperuacaneos, & malos venialiter, & dedecentes virum grauem & pium, & diſponentes ad peccatũ mortale. Sic pleraq; alia carpi & exprobrari ſolent à ſerijs ſcriptoribus, quæ tamen, vt patet, peccata mortalia minimè ſunt. Vt ſaltationes, cantilenæ, conuiuia, apparatus veſtium, cliẽtum, ciborum, ædificiorum, negotiationes, ludi chartarum, alearum, haſtiludia, choreæ, ornatus nimius in fœminis, & his ſimiles aliæ vanitates, quæ ex genere ſuo crimina nequaquam ſunt.

XIIII. In quo ſẽſu Concilia & patres damnant ſcenicos.

Ad ſe-

Quòd vere ſunt infames hi qui nunc in Hiſpania repręſentant.

Ad ſecundum nollem præcipitare iudicium, ſed ſuſpcudere potiùs: ac proinde non diffiniendo, ſed per coniecturas hallucinãdo, dico etiam hos ſcenicos & repræſentantes (quos vocãt) quos nunc tẽporis habet Hiſpania per ſocietates quaſdam diſtinctos, licet alias non ſint in ſtatu peccati mortalis, per ſe loquendo: quandoquidem lethalis noxa, vt vidimus, non eſt eos ludos agere, adhuc tamen omnino infames eſſe: atq; adeò omnes iuris pœnas & ipſos ſubire: quandoquidem pretio ac mercede tales actus exercent, non virtutis ſed quæſtus gratia, & effracta voce, & ore impudentiſſimo, perfricta frõte, infami geſtu, & interdũ denigrata facie, detecto collo, & plerunq; cruribus ac brachijs nudatis, veſtitu muliebri, vt ad riſum prouocent ſpectatores. Et quidem antiqua iura in odium horum prædictis pœnis afficiunt Hiſtriones ac Mimos. Idcirco minimè mihi dubium eſt, quin ſi horum vllus compareret in iudicio, vt teſtis officio fungeretur, opponi illi meritò poſſet exceptio, per quam excluderetur à iudicio, aut ſaltem ſui teſtimonij vis eneruaretur. Nam licèt iure Regio Hiſpanico non reperiantur expreſſè huiuſmodi teſtes excluſi, tamen in legibus, in quibus prohibentur aliqui eſſe teſtes, vt in l. 9. titulo. 8. lib. 2. Fori, & leg. 8. titulo. 16. videntur excluſi in illis verbis, *Todo home que fuere de mala fama &c.* Verum eſt tamen, quòd ſunt caſus, in quibus minùs idonei & habiles admittuntur: vt in crimine ſimoniæ, & quando in defectum probationis alij non inuenirentur ſuper materiã grauiſsima, & quæ Reipublicæ plurimum expedit &c. Tunc enim ſicut & alij infames etiam & iſti admitterentur. Quia tamẽ multiplices ſunt apud Iuriſtas infamiæ: nam quædã repellunt infames ab omnibus actibus iudicialibus:

Iſti ſcenici an poſsint cõparere in iudicio & eſſe teſtes.

bus: quædam ius accuſandi ſolùm eis adimunt: quædam teſtificandi: quædam priuant eos ſuſceptione ordinum, & quædam tandem ſolùm dignitatibus & officijs: quæ omnia accuratè & radicitùs euoluere non Theologum, ſed iuriſperitum decet: ideò ego quod ad communionem ſpectat, tractabo breuiter.

Quod itaque paſſim ad ſacram Synaxim admittuntur, vt communicent, difficultatem habet. Verùm ſolui vno duorum modorum poteſt. Primo quidem quãdo iſti turpiter & obſcœnè eos ludos agerent, dici poſſet, quod cum pars nulla ſit, cui ex eorum communione inferatur iniuria, nullus proinde eſt, qui eos deferat ad iudiciũ: & ideo iudices vt morem gerant tempori ac conſuetudini, prætermittunt legis executionem in his caſibus, ſicut in alijs huiuſmodi ſæpenumerò, in quibus nulla eſt pars quæ in particulari læ- datur. Secundò dixerim, quod poſtquã iſti homines iã ſunt in Republica admiſsi, & inter cęteros homines annumerati, & bonis ac decentibus veſtibus communiter induuntur, & nullum iam ex eorũ actibus emergit inter Chriſtianos ſcandalum: adeo vt, ſicut ſemel & iterum diximus, non ſint in ſtatu dãnationis, ſed licitè eos ludos peragant: quia vt plurimùm laſciuiã & obſcœnitatẽ non præſeferunt: ideo mitiùs cum eis, & non ſecundùm totum iuris rigorem agere iudices debuerunt. Proinde nec à communi hominum cõuictu: nec à ſacra commmunione arceri debuerunt. Vnde non eſt vſquequaq; verum, quòd infamia iuris ſolùm incurratur propter peccata mortalia, vt ſatis liquet ex his quæ Sylueſter notat, verbo, Infamia. §. 3. vnde in iure infames ſunt milites puſillanimes, & qui prætermiſſo parẽtũ cõſenſu, ineunt matrimonia: & parentes qui filiam

Cur iſti ſceni nunc admittũtur ad ſacram communionem.

viduam intra annum luctus nubere permittunt. De quibus & alijs agitur in.l.1. ff. de his qui not. inf. vbi etiam ſcenici infamibus annumerãtur. Quare licèt intra communione priuent infames, non ideò citra delectum omnes ab ea arcendi ſunt: ſed illi tantum quorum infamia ſtatui pec cati mortalis adiuncta eſt. Inde qui penitùs illud.cap. pro dilectione de Conſ.d.2. diſpexerit, inueniet non quemuis ſcenicum communione priuari, ſed eum qui peccator eſt publicus. Dici etiam tertiò poteſt, aliqua Eccleſiæ iura ſtrictiùs pleraque prohibuiſſe & pœnis rigidioribus vſa fuiſſe quàm modo ſint in vſu: eo quod pro initijs naſcentis Eccleſiæ, arctiùs omnes ad perfectionem promouere expediebat. Sic in.ca.ſiqua mulier.30.d.ex Conc.Grang.c.3.indicitur anathema mulieri veſte virili vtenti. Quod tractat Tiraquel 3.l.Connub,3.p.Gloſſ.1.n.58.Quod & prohibetur in Iure Ciuili.l.veſtis. §. muliebria &c. §. communia,ff.de auro & arg.leg. At nunc tẽporis rigor iſte prorſus elanguit, & exoleuit, ſuppetunt paſsim exempla. Vltimum verò argu.ex dictis facile colligitur.

Infamia iuris intercẽdit incurritur ſine peccato mortali.

9; Cur ſcenici olim ar cebãtur à communione.

XV. An ſint neceſſarij ludi ſcenici iſti, in Rep an eliminandi

POſtquam autem ſatis diſtinctè & enucleatè, vt arbitror, examinatum pariter & diffinitũ à nobis eſt qua ratione prædicti ludi ſcenici liciti ſint, ideſt non ſint peccata mortalia, examinandum & diffiniendum reſtabat an ſint in Repub. neceſſarij. Et quidem, ſi mea ſententia aliquod authoritatis põdus habet exiſtimo minime eſſe neceſſarios, ac proinde plurimas ſubeſſe cauſas, eos vt Principes & Magiſtratus funditus diſsiparẽt & euerterẽt. Nihil enim vtilitatis, & plurimum afferunt ſpectantibus nocumenti. Nec eſt ſimile de militibus mercatoribus telonarijs, tabernarijs, ſtabularijs. &c. nam licet iſto-

rum

rum ſtatus multis ſit peccatis accommodatus & expoſitus,tamen propter eam vtilitatem,quę inde Reipu.reſultat permitti debēt. At ex eo quod Mimici iſti & ſcenici homines & mulieres permittantur,quæ vtilitas adeſt?quæ damna abſunt? Quot ſtupra, & turpitudines ſequi neceſſe eſt ex tam crebro,& familiari conuictu, & contubernio horum ſcenicorum, in quibus viri & fœminæ perditiſsimi & perfrictiſsimi cohabitant, conuerſantur,conueſcuntur? &c.vt credi poteſt caſtè eos & ſanctè ac candide in medijs turpitudinibus victuros?Sed & ſpectatores habenas auditui & viſui licentiſsimè laxantes, Vt animum frænare,& continere poterunt à deſiderio, amore,delectatione,& alijs illicitis motibus? Certè quàm iuſtè nimius ornatus, & fucatio cultuſque faciei interdici fœminis poſſet, & viris chartæ & aleæ:tam iuſtè & longè iuſtiùs ac rationabiliùs Comœdiæ iſtæ eliminari à Repu.poſſent. Cæterum qua ratione illicita illa non ſunt, ideſt, apertè peccata mortalia, modo cum certis gerātur conditionibus,ita & Comœdiæ, vt ſatis explicatum arbitror in ſuperioribus.

Damna quę ſequūtur in Rep.ex his ludis.

QVid porrò de citharœdis & tibicinib.quos Muſicos appellant, ſentiam, dicam. Sanè qui vanas laſciuaſque interdum cantilenas ad inſtrumentum vulgo ex officio, & quæſtus gratia canunt, vt faciunt Hiſtriones, & Ludiones &c.eandem ferulam ſubire debent quam ſcenici. Plutarch᷑ in Pericle,in principio refert, cum Antiſthenes audiſſet Iſmeniam optimum tibicinē eſſe, At homo nequam eſt, inquit: non enim ſi probus eſſet,tibicen foret. Antheas Scytharum Rex(authore eodem alibi) libentiùs ſe equum hinnientem quàm Iſmeniam canentem audire ſe dicebat. Quocirca viles & infames ac

XVI. Cithariſtæ, Lyriſtæ Muſici qua cēſura notādi.

ſordidos hos eſſe, ſicut ſcenicos non dubium eſt. Tractat eruditiſsime Tiraquel. De Nobilitate. c. 34.a.nu.6. Vide.l.ſi qua.C de ſpectaculis. li. 11. & l.Titius.in fin ff.de act.empt. Nam & ſacer Dauid ſaltans & lyra perſonás, dicebat, Ludã & vilior ſiam &c. hoc eſt, æſtimatione aſtãriũ, qui viles cõſent eſſe cithariſtas & ſaltatores, ſcenicos & cæt. Quare, licèt non eſſe apertè mortale peccatũ his ludis omnibus intereſſe dixerim, etiã Clericis & Religioſis; nihilominus nõ dubito quin eos maximè hæc ſpectacula dedeceãt. Tradit Cor. Tacit. li.1. longè ante fin. Tiberiũ ſanxiſſe ne domos Pãtomimorũ ſenator introiret. Et Scipio Naſica Cenſor ſcenicos hos ludiones è tribu mouit vt ex Cic. in lib. de Repub. tradit Aug. lib. 2. de Ciuit. c. 13. De quo Tiraquellus multa lib. de Nobili, c. 34. à n.15. & nos pleraq; ſuperiùs. Quãtò ergo magis viros Eccleſiaſticos apud Chriſtianos dedecent.

2. Reg. 6.

XVII. Referuntur verba D. Chry. aduerſus hos ludos, elegantiſsima.

SEd poſtquàm iuſto zelo, & ſecundùm ſcientiam, vt exiſtimò, mè aduerſus haſce comœdias accenſum video, minimè præterire debeo fragmenta quædã D. Chryſoſtomi, vbi eloquentiſsimè & ardentiſsimè aduerſus eaſdem inuehitur, quantumuis Lectores cõfuſi ac perturbati ordinis, & methodi in hac quæſtione dãnare me debeat. Non enim adeò cæcutio, quin tumultuariò & pro vt memoriæ ſuccurrebant, me multa hic conuoluiſſe & cõglomeraſſe videam; quod illi præſertim mihi obijciet, qui in rectum ac diſtinctũm procedendi modum, quem in alijs diſputationibus obſeruaui, oculos conſiderationis iniecerint. Ergo priuſquã cœpti pœniteat, & vis affectus quo aduerſus ſcenicos excandui, frigeat, diuini libet verba perſonare Chryſoſtomi.

Hic loquitur Chryſ. Vbi ſunt, inquit, qui Diaboli choreis & perditis cantibus dediti in ſcena quotidiè ſedent? Putet

det me certè verba de illis facere : verumtamen neceſſe eſt mihi propter infirmitatem veſtram. Nam & Paulus ait, ſicut ſtatuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, ita nunc ſtatuite membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Quare nos quoque age vitam meretricum, & corruptorum iuuenum in ſcena habitantium perſcrutemur, & ad horum beatorum vitam (intelligit Heliam, Heliſæum, Ioannem, &c.) quantum ad iocundè viuendum attinet, comparemus. Iucundè namque viuendi gratia, negligentiores iuuenes ſcenæ laqueis capiuntur: ſed tantam ſi perpendimus, differentiam inueniemus quantam ſi quis canentes Angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in ſtercore defoſſos ac grunnientes. Ore namque illorum Chriſtus, iſtorum verò Diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi facie ſonoram iſtis emittunt vocem : illis gratia ſpiritus loco tibiæ cytharis atque ſyringis adeò ſuauiter ſonat, vt non ſit poſſibile luto & lateribus affixis tantam ante oculos ponere voluptatem. Quare vellem aliquem eorum qui circa hęc inſaniunt, illuc adducere poſſe, & hunc ſanctorum chorum oſtendere: non enim opus mihi eſſet verbis : verùm & ſi hæc terrenis differimus, conabimur tàmen ab illuuie & ſordibus aliquatulum eos auellere. A meretricum igitur cantibus ſtatim cupidinis flamma incendit auditores, & quaſi non ſufficiat ad inflammandam mentem aſpectus ac facies mulieris, peſtem quoque vocis adinuénerunt. Non autem vox ac facies ſolùm muliebres : verum etiam multo magis veſtitus videantur: adeo vt ſi pauper quidam rudior atq; abiectior aſpiciat, moleſte nimium ferat, & ſecum ſæpenumero dicat: Scortum quidem in flagitioſis hæc inuenit, ſeruis ſtipati cocorum artificio

Rom. 6.

Directè Chry. aduerſus comœdias noſtri temporis.

ficio in tantis delicijs viuunt : ego vero ingenuus & ab ingenuis ortus, qui iuſtis laboribus meis vitam duco, nec ſomnians quidem ita deliciari poſſum. Sic mœrore perturbatus, cogitabūdus recedit Et in theatro quidem, cnm aureis ornamentis calidiſſima meretrix incedit, pauperes dolore conficiuntur, cum nihil tale vxoribus eſſe ſuis recordentur, diuites autem hoc aſpectu conturbati cum habitum, aſpectum, vocem, inceſſum, cæteraq; cupidinis plena viderint, & improbo ardentes incendio domos ſuas redierint, quaſi deformiores vxores deſpiciunt. Hinc iurgia & rixæ, hinc diſſidia & bella oriuntur, hinc mors etiam nonnūquam conſequitur, &c. Ita habet ſuper Matth. hom. 69.

Quamlibentius ad comœdias quam ad ſermones ſimus.

Rurſus hom. 57. in Ioan. ſi cytharœdus, vel ſaltator, vel Mimus aliquis ad ſcenam aduocaret ciuitatem, omnes frequenter concurreient, & admoniti gratias haberent, in quo ſpectaculo diei dimidium conſumunt, nulli alij negotio vacantes : Deo autem nos per prophetas & Apoſtolos alloquente, oſcitamus, deſidemus, hallucinamur & plurimùm faſtidimus, quare in forum egredimur: In hyeme vero cum pluuia & lutum impediret, domi ſedemus, aut in theatris ſine tecto, quo à pluuia defendamur. Maxima pars imbre, vento, frigore, luto, viæ longitudine contempta inſani perſtiterunt, nulla eos cauſa domi continet: nulla quin ad ſpectacula frequentes confluant ꝓhibet: hùc ſub tecto, ſine frigoris & pluuię iniuria, ad animæ ſuæ ſalutem nemo ea alacritate cōcurrit. Sunt ne hæc toleranda? Quid hac dementia peius? Hæc vobis freq̄uēter dicere ſtatui, verumtamen veritus ſum ne fruſtra & ſine fructu mihi odium comparem. video enim non iuuenes tantū, ſed & ſenes inſanire, quorum gratia maio-

Aduerſus ſenes & canos qui comœdijs aſſiſtūt.

maiorem ad modum erubeſco, cum video virum canitie venerabilem eam labefactantem, & filium ſecum trahẽtem. Quid hoc magis ridiculum? quid indignius? Filius à patre impudentiã diſcit. Mordent hæc vos verba? hoc & ego volo, & cæt. Hæc ibi, & alia omni conſideratione digniſſima. Sed & homil. 62. ad populum, ab illis verbis elegantiſſimè loquitur: In theatro riſus, ineptitudo, diabolicus faſtus, effuſio, temporis impendium, ſuperflua dierum conſumptio, malæ cupiditatis inductio, adulterij meditatio, fornicationis gymnaſium, intemperantiæ ſchola, turpitudinis exhortatio, riſus materia, inhoneſtatis exempla, &c. Demum multus eſt in hoc Chryſoſt. multus & ego fui. Vtinam in caſſum non fuerim.

QVÆSTIO
NONA POSITIVA.

Vtrùm natura, an miraculo effectum ſit, quòd oues Iacob varios, & diſcolores fœtus ediderint.

DVO ſunt quæ me breuiſſimè à quæſtione propoſita faciunt expedire. Alterum eſt rei difficultas, alterum temporis inopia. Seorſim vnaquæque me in his immorari minimà paterecur: vt in vnum coniunctas paſſuras credam? D. Hier. in Quæſtionibus Hebraicis, aperte dicit, locum hunc ad ſua vſque tempora à nemine Catholicorum fuiſſe ſatis intellectum. Lyra. Abul. Lypo- Is locus de ne 30. difficillimus & obſcuriſſimus eſt.

Lypomanus, & omnes multa dicunt in huius expoſitione. Præſertim Lyranus duas prædictæ obſcuritatis cauſas attulit. Prima eſt, quia breuiter & ſuccinctè loquitur ibi Moyſes, & plura in ipſo loco Geneſ.30. ſubintelliguntur, quæ non exprimuntur. Altera eſt, quia vulgata editio in hac parte multùm diſcrepat à litera Hebraica. Hinc digladiantur expoſitores, vt plurimas lites inde enaſcentes dirimant & componant. Ego, vt promiſi, breuiter id ſolùm in quæſtionem verto, vtrum naturale fuerit, vel miraculoſum, quòd vários & diſcolores fœtus ediderint oues Iacob.

Naturale fuiſſe quod oues Iacob varios, &c.

Aſſero naturale id fuiſſe, & è cauſis naturalibus ortum. Hæc eſt ſententia D. Hieronymi in Quæſt. Hebr. Aug. 3. de Trinit. cap. 8. & lib. 11. ca. 2. & lib. 12. de Ciuit. c. 25. & lib. 18. c. 5. Abulenſ. Gen. 30. q. 10. Gloſſa Lyra. Burgenſ. Hiſtor. Scholaſt. ca. 78. & omnes. Referre verba D. Hieronymi, quoniam inſtituto meo plurimum deſeruiunt, minimè prætermittam. Nec mirum, inquit, hanc in conceptu fœminarum eſſe naturam, vt qualem conſpexerint, ſiue mente conceperint, in extremo voluptatis æſtu quo concipiunt ſobolem, talem procreent: cum hoc ipſum in equarum gregibus apud Hiſpanos dicatur. Et Quintilianus in controuerſia, qua accuſatur matrona, quod AEthiopem peperit, pro defenſione illius argumentatur, hanc conceptuum eſſe naturam. Itaq; quia in cubiculo pictura AEthiopis erat, & conſpecta fuerat à matrona illa tempore conceptus, edidit ſimilem fœtum. Et ſcriptum reperitur in libris Hippocratis, quod quædam ſuſpicione adulterij fuerat punienda, cum pulcherrimum peperiſſet vtrique parenti generiq; diſſimilem: niſi memoratus medicus ſoluiſſet quæſtionē, monens quærere,

Not.

rere, ne forte talis pictura eſſet in cubiculo: qua inuenta, mulier à ſuſpicione liberata eſt. Hactenus Hier. Similia ſunt quæ ad hoc propoſitum ex D. Iſidoro lib. 11. Etymologiarum refert Abulen. Geneſ. 30. q. 9. in fine, Animam huius conditionis eſſe, quod in extremo feruore libidinis poſita, formas viſas attrahit, & fœtui imprimit. Ideò dicit, in thalamis coniugum, perſonas decoras depingendas eſſe, vt viſis illis fœtus ſimili imagine informetur. Heliodorus, lib. 10. Hiſt. AEthiopiæ, alterum profert exemplum de Hydaſpe & Perſina regibus AEthiopiæ, nigris, quorum tamen filia Cariclia pulchritudine & candore præſtantiſſima fuit: quia, videlicet, conceptus tempore, defixam cogitationem mater in pictura Andromade pulcherrimæ quondam fœminæ habuiſſe perhibetur. Cùm autem homo ſit fortioris imaginationis quàm cætera animantia, ideo mirabiles iſti euentus in hominibus frequentiùs contingunt, quàm in brutis: quod obſeruauit Ariſt. 10. Prob. c. 7. Hinc authore Eucherio ſuper Geneſim, & Ludouico Cœlio lib. 4. lect. antiq. c. 29. & lib. 20. habemus expreſſiùs id quod D. Hieron. ex tranſcurſu dixerat, nempe, apud Hiſpanos ſolitum quando equas comprimendas & grauidandas obijciebant equis, vti eadem arte & ingenio, quo Iacob vſus eſſe perhibetur. Lege Auicennam lib. 3. Sent. 21. tract. 1. c. 2. & 14. Galenum, li. de Theriaca, ad Piſonem ca. 11. Marſilium ſuper librum Plotini in Quæſtione, vtrum ſtellæ aliquid agāt & vide in l. Quæret. ff. de Verborum ſignificatione, & Bartolum l. Gallus. ff. de liberis & poſthumis.

Animal in coitu formas viſas attrahit, & fœtui imprimit.

E parētibus nigris filij candidi.

QVÆSTIO DECIMA SCHOLASTICA.

An de toto & perfecto rigore iuſtitiæ Chriſtus pro peccatis noſtris ſatisfecerit.

ABſque opinionum & allegationum ſtrepitu præſentem controuerſiam, quæ Doctorum ſecum pugnantium varietate reddita eſt difficillima, explicare breuiſſimè fert animus: vt anguſtiæ temporis, de qua toties cōqueſtus ſum, morem geram.

I. Arguitur. 1. fortiſſimè quod Chriſtus non ſatisf. de toto rig. iuſt.

BReuiter arguitur à parte negatiua: In ſatisfactione requiſitū eſt, vt ille qui ſatisfacit, ſit alter & diuers' ab eo cui fit ſatisfactio. Hoc autem non contingit in propoſito. Patet, nam ſatisfactio fit ipſi Deo, qui, ſcilicet offenſus erat: ac proinde fit ipſi Chriſto, qui, qua ratione Deus eſt, tam fuit offenſus ab hominibus, quàm Pater & Spiritus Sanctus Nō ergo fit hæc ſatisfactio alteri.

Secundò.

Secūdò ad idem: Chriſtus non ſatisfecit Patri ſuo, qua ratione eſt alius à filio, ergo non ſatisfecit alteri, & ſic nec perfecta, nec propria iuſtitia reperiri poteſt in hac ſatisfactione. Conſequentia patet: & probo antecedens: Minimè ſatisfecit Patri, vt Pater eſt, ſed vt Deus: nā vt Deus erat offenſus, non vt Pater: quandoquidem offenſa non eſt propria alicuius perſonæ, ſed communis omnibus, ergo ſatisfactio non debuit fieri alicui perſonæ in particulari, ſed trib. quatenùs ſunt vnus Deus: atq; adeò non ſatisfecit Chriſtus alteri. Tertiò:

11. Tertiò: Vt ſit perfecta ſatisfactio, opus eſt vt id quod ſatisfaciens offert offenſo, non ſit aliàs ipſius offenſi: ſed omnia quæ Chriſtus offerebat Deo offenſo, erant Dei, non ſolùm titulo creationis, & titulo primæ cauſæ, quia. ſ. Deus erat earũ rerum creator & cauſa prima efficiens, ac proinde verus Dominus: ſed etiam erant eius tãquam principij proximi, eo quod Deus vnitus humanitati eliciebat immediatè eas operationes, per quas fiebat ſatisfactio. Erant ergo illæ Chriſti operationes omnib. titulis ipſius offenſi, ergo nullus per eas poterat perfectè ſatisfacere Deo offẽſo. Confirmatur, nam perfecta ſatisfactio debet fieri ex proprijs, & alias indebitis: ſed illę operationes Chriſti nec erãt eius propriæ, cũ eſſent etiam Dei: nec erant indebitæ, cum omninò eſſent debitę Deo multis titulis, vt dixi, ergo per eas nõ poterat perfectè ſatisfacere. Quartò: vt ſit perfecta ſatisfactio, neceſſum eſt vt id quod offertur ęquiualeat offenſæ ac debito: hoc aũt nõ reperitur in propoſito. Patet: offẽſa erat infinita, vt liquet, at quod Chriſtus obtulit erat finitũ, quia creatũ, ergo. Si dixeris, Operationes Chriſti entitatiuè eſſe finitas, at in ratione valoris, ob infinitã perſonæ dignitatem, fuiſſe infinitas. Cõtra: quia tota hæc infinitas habet ſe per modũ extrinſecę denominationis, itaq; intrinſecè nullã illę operationes habent infinitatẽ, per quam æquiualeant offenſæ. Rurſus, ſi quælibet Chriſti operatio eſt infinita, iã nec magis nec melius, nec perfectiùs ſatisfeciſſet Chriſtus per totã vitam & mortẽ, quã per primam & minimã operationem. Tandem vltimo: ſi ſatisfactio Chriſti perfecta & rigoroſa fuit, iam Pater non potuiſſet eam non acceptare, citra iniuſtitiã: in hoc enim vel maximè iuſtitiæ rigor attẽditur. At Pater bene potuit nõ acceptare: tum

Tertiò.

Confirm.

Quartò.

Replicat. 1.

2.

Quintò.

re: tum quia ſemper manet liber & non neceſſitatur ab aliquo extrinſeco, tùm ob alias rationes, quas in ſolutione huius proferemus, ergo,&c.

II. Vera ſententia quod de toto rigore iuſtitię Chriſtus pro nobis ſatisfecit Patri.

Oppoſita nihilominùs pars defendenda ſuſcipitur à nobis: quam cum multis ſcripturæ & Patrum Theologorum teſtimonijs tutari poſſemus, & rationibus etiam fortiſſimis obmunire, his omnibus, quia nocte intercipimur, vale dicimus, & ad argumenta diſſoluenda properamus. Erit enim vnquam ille dies, mihi cum liceat hanc grauiſſimam controuerſiam rimari,& ad amuſſim,vt aiunt, librare & expendere.

Ad 1. & 2. argument.

Ergo ad primum & ſecundùm argumentum reſpondetur, Chriſtum verè ſatisfeciſſe alteri, ſcilicèt,Patri & Spiritui Sancto.Nec obſtat quod offenſa facta fuiſſet Deo,vt Deus eſt: dum enim Deo facta eſt, cenſetur etiam ſingulis perſonis fieri, & ſic ad quamlibet earum dirigi & ordinari poterat ſatisfactio:& vna poterat alteri ſatisfacere.Sicut iniuria facta alicui familiæ, fit ſingulis de familia, & vnus illorum poſſet vocem & vicem delinquentis aſſumere,& pro illo ſatisfacere toti familiæ.Nec rurſus obſtat, imò iuuat maximè ad exhauriendam totam vim argumenti,quod dicamus, Chriſtum ſatisfeciſſe ſibijpſi. Certè ſi Prælatus (vt rem hanc illuſtremus exemplo)ſe infamat,peccat contra iuſtitiam commutatiuam,& tenetur ſibi famam reſtituere, quam ſi reſtituat, ſatisfacit ex iuſtitia propria & perfecta. Nam licèt ſit vna perſona, habet tamen rationem duarum,ſcilicèt,perſonę publicę,& perſonæ priuatæ, & quidem vt publica,eſt offenſa: vt vero priuata,ſatisfaciens. Chriſtus autem vna licèt ſit perſona ſimpliciſſima, tamen duplicis

Chriſtus etiam ſatiſfecit ſibi ipſi.

perſo-

perſonæ rationem ſortitur, ſcilicet, humanæ ac diuinæ: vt diuina offenditur, vt humana ſatisfacit ſibi ipſi. Porrò duo hæc argumenta ſi aliquid conuincerent, probarent Chriſtum non ſolùm nõ ſatisfeciſſe de rigore iuſtitiæ, ſed neq; de propria iuſtitia: eo quod eiuſdem ad ſe ipſum nõ eſt propria iuſtitia. Neutrum itaq; conuincunt. Sed properemus ad reliqua.

AD tertiũ vt reſpõdeamus, prętermittimus, actiones per quas Chriſtus ſatisfaciebat, licèt entitatiue eſſent à tota Trinitate, tamen ſecundùm quãdam rationem particularem eſſe proprias Chriſti. Eſt exemplum in operationib. vitalibus, quæ tali modo ſunt à creaturis viuẽtibus, vt ſecundũ illũ non ſint Dei. Quòd ſi obijcias, iam ergo creaturæ rationales per actiones à ſe vitaliter elicitas, poſſent ſecundum perfectã iuſtitiam Deo ſatisfacere. Negamus, quia illæ actiones non eſſent aliàs indebitæ Deo: nam teneretur pura creatura titulo creationis tales actiones Deo acceptas referre. Rurſus, nec illæ operationes omnino eſſent ex proprijs: quia concurſus diuinus ad eas requiſitus, non eſſet ei debitus, ſed gratis collatus: ac proinde teneretur pura creatura titulo creationis totam illam actionem, & ſeipſam offerre, & tradere Deo. Cæterùm cõcurſus Verbi diuini & totius Trinitatis ad operationes Chriſti, erat debitus naturaliter, ſuppoſito quòd Chriſtus vellet aliquid operari: ac proinde abſolutè non tenebatur aliquam operationẽ elicere: & dato quod eliceret, non debebat eam alteri, nec tenebatur eam Deo offerre. Quòd ſi contendas ex dictis ſolùm ſequi quod, quia illæ operationes erant verè & propriè ipſius Verbi diuini, potuiſſet quidem ipſum Verbum vt Deus eſt, perfectè per illas ſatisfacere: at humanitatis,

III. Actiones per quas Chriſtus ſatisfecit, aliquo modo ſunt eius, quo non ſunt Patris.

Replicatur

ſeu Chriſti vt homo erat, illæ operationes non erant propriæ, ſed omnino erant acceptæ, & debitæ ipſi Deo, non ergo potuit ſecundùm quod homo erat perfectè per illas ſatisfacere.

Reſpondetur. Ad hoc, pariter & ad confirmationem tertij arg. Reſpōdetur, nihil indebitum habuiſſe Chriſtum, imò totum quod habuit erat ſibi debitum, ac proprium. Nam licet ipſa gratia vnionis, & gratia habitualis eſſent gratia facta humanitati Chriſti, & facta nobis, at in ordine ad ipsū Chriſtum, qui eſt diuinum ſuppoſitū, nihil habuit rationé gratiæ, ſed debiti naturalis. Quare nulli pro his donis acceptis tenebatur Chriſtus gratias agere. Erāt namq; talia dona omninò propria, quia iure ſuo propria & authoritate potuit aſſumere humanitatem cum omnibus donis ſibi placitis, nec per hoc conſtitueretur debitor alicui. Neque obſtat quod Chriſtus ſatisfecit vt homo, & vt ſic non erant propria ſibi illa dona & opera, per quod fieri videtur quod quatenùs ſatisfecit non ſatisfecit ex proprijs. Hoc, inquam, non obſtat, quia planè ſatisfaciens non erat humanitas, ſed verbum incarnatum Deus & homo. Huic autem propria & debita erant omnia, & ipſe nullius erat debitor, ac proinde ea hac parte bene potuit ſatisfacere ſecundum ſtrictam rationem iuſtitiæ, offerēdo id quod verè erat ſuum & proprium, & aliàs indebitum, in compenſationem noſtrorum peccatorum.

Replicatur adhuc. Quòd ſi adhuc importunus argumentator inſiſtat, obijciens quod ſibi non ſatisfecerit Chriſtus perfectè, ſi quidem vt homo erat & vt præſcindens à perſona diuina Verbi; cui ſatisfaciebat: nihil habebat proprium, nihil quod non deberet &c.

Solutio. Dicimus quod quemadmodum operationes

tiones Chriſti ſecundùm aliquam rationem erãt eius ſecundùm quàm non erant Patris, ita eędem operationes media humanitate exercitæ, taliter erant propriæ illius vt ſatisfacientis quod non erant eius vt acceptantis. Quia vt acceptat, habet ſe omninò ſicut Pater & Spiritus ſanctus: vt verò ſatisfacit, immediatè & proximè & perſonaliter elicit operationes creatas, quas non proximè elicit vt acceptans eſt. Atque ideò ſibi propriè & perfectè ſatisfecit. Sed nõ ceſſas obijcere, vt quis propriè ſatisfaciat, oportet quod id quod offert, ex ſuo fiat non ſuum; itaque abdicet à ſe dominium talis rei, nam ſi penes ſe remaneat res illa ſicut anteà erat, nihil dedit, nihil obtulit: atq; adeò non ſatisfecit, ergo &cæt. Reſpondeo, quod licèt Chriſtus, à ſe dominium ſuæ operationis non abdicauit, id tamen fuit per accidens, quia quãtum erat ex vi oblationis ſpontaneæ taliter offerebat operationes illas Deo, vt à ſe earum dominium abdicaret, Rurſus licet Pater nihil noui, quod aliàs nõ eſſet ſuũ, in hac ſatisfactione acquiſierit: tamen id etiã fuit per accidens: nam Chriſtus taliter offerebat, vt Pater ſi aliàs non eſſet Dominus earum eerum, nunc de nouo ex vi oblationis fieret dominus & ſic &c.

Adhuc replicatur, & explicatur totum hoc.

IV. Operationes Chriſti vt erant infinitæ.

AD quartum fateor, operationes Chriſti entitatiuè eſſe finitas: at sũt infinitæ in ratione valoris & meriti. Porrò hęc infinitas nihil phyſicum eſt aut inhærens ipſis operationib: ſed denominatio vel relatio rationis, qua per reſpectum ad ſuppoſitum infinitum, à quo tãquàm à principio immediato eliciebãtur, habebant infinitatem illam in ratione valoris. Itaque valor iſte non ſe habet veluti valor monetæ, cuius æſtimatio creſcere ab extrinſeco ſolęt. Nam valor operationũ Chriſti nõ proueniebat ex ſola impoſi

tione ad placitum ſed ex natura indiuiduali earum. Sunt enim operationes verè elicitæ à perſona diuina, & hoc ſe habet velut fundamētum valoris & æſtimationis infinitæ. Rurſus, admitto quamlibet Chriſti operationem ſufficere ad ſatisfaciendum perfectiſſimè: noluit tamen Chriſtus per vnā aut alteram ſeorſum ſatisfacere, ſed ſimul per omnes. Et ideò vna aut altera ſeorſum ab alijs, licèt eſſe infinita, atque adeò abſolutè & ſimpliciter eſſet potēs perfectè ſatisfacere: tamē ex pacto & ordinatione inter Chriſtum & Deū, minimè ſatisfaceret. Certè vnum ex requiſitis ad meritum & ſatisfactionem, eſt ordinatio ipſius merentis aut ſatisfacientis in tale præmium vel offenſam. Quia ergo Chriſti ſatisfactio, pro vt conuentum & conſtitutum fuerat inter ipſum & Patrem, taliter erat diſpoſita & ordinata, vt fieret per operationes 33. annorum morte completas, ideo niſi mors intercederet, neutiquam diceretur perfectè ſatisfeciſſe.

Chriſtus ſatisfecit per quamlibet operationem.

V. *An Pater teneretur acceptare ſatisfactionē Chriſti.*

AD quintum dicimus, Nequaquam teneri Patrem æternum acceptare Chriſti ſatisfactionem, quantumuis eſſet perfecta: eò quod iuſtitia, quæ inuenitur in Chriſti ſatisfactione, non erat perſonæ ad perſonam, ſed rei ad rem, id eſt, ſolutionis vel oblationis ad offenſā. Ac proinde licèt eſſet omnimoda æqualitas, imò exceſſus ſolutionis ſupra offenſam, non tamen ſupra ipſam perſonam offenſam, quæ incapax erat obligationis. Et ideò Pater acceptare Chriſti ſatisfactionem minimè tenebatur. Rurſus dicimus, id vt radicitùs aperiamus, aliud eſſe rē valere tantùm, & aliud acceptati ad dādum aliquid pro ea. Stat enim quod Petrus mihi offerat pretium æquiualens & ſuperabūdans pro domo mea, & tamen ego nolim acceptare, quia nolo illi vēdere:

1. Explic.

2. Explic.

nec

nec per hoc vllam illi iniuriam irrogo. Similiter in propoſito poterat Deus nō acceptare Chriſti ſatisfactionem pro hominibus, quātumuis eſſet infinita, quia poterat iure eam ſatisfactionem ab ipſis offenſoribus exigere. Tertiò dicimus, in actibus volūtatis tā diuinæ quā humanæ, duplex neceſſitas reperitur: altera abſoluta, altera ex ſuppoſitione prioris actus volūtatis, &c. ſic ergo Deus, ſuppoſito quod voluit redimere genus humanum per ſatisfactionem Verbi, neceſſario tenebatur ſatisfactionem eius acceptare: hæc tamen neceſſitas ex ſuppoſitione, non infert in Deo imperfectionem. Sicut ſuppoſito quod prædeſtinauit Petrū, non poteſt non ſaluare illum & neceſſitatur ſaluare illum &c. Imò non oritur hæc neceſſitas ex aliquo creato, ſed ex priori actu diuinæ volūtatis. Quartò dicimus, ex alia etiā ſuppoſitione nō inconuenit Patrē æternū neceſſitari ad acceptandam illam ſatisfactionem, id eſt, ſuppoſito quod filius offerebat. Volūtas enim humana Christi non potuit ſic ordinare ſua opera, quin Verbum diuinum taliter ea ordinaret: Verbu autem diuino ea ordinante efficaciter, implicabat quod Pater æternus ea non acceptaret: eſt enim eadem voluntas vtriuſq;.

3 Explic.

4. Explic.

Suppoſito quod filius offerebat nō poterat Pater non acceptare.

Replica.

Solutio.

Sed arguis, quia offenſus non tenetur acceptare recompenſam oblatam ab alio, quàm ab ipſo offendente. Reſpondetur, quod licèt inter homines ita ſit, ſcilicèt, quod vnuſquiſque poteſt non acceptare ſatisfactionem ab aliquo tertio oblatam, ſed poteſt eam à delinquente exigere: & rurſus vnuſquiſque poteſt exigere ſatisfactionem lege taxatam, & poteſt nō acceptare aliam, licèt ſit ſuperabundans & excedens, ſed tamen hoc non habet locum in Chriſti ſatisfactione, nam offertur à volūtate infiniti valoris, & etiam infinitæ

nitæ efficaciæ:& ſic non poteſt non acceptari. Et quidem de hac quæſtione, hæc tantùm dicta ſint, quamuis non tantùm hæc, ſed innumera alia dici & deberent & poſſent. Verùm vt vltimæ, quæ reliqua ſola mihi eſt, tempus ſuperſit, hanc in tā breue compendium redigere opus fuit. Faxit Deus eam vt aliquando mihi copioſiùs liceat diſputare.

QVÆSTIO
DECIMA POSITIVA.

Nomen Ieſu vndenam deductum ſit.

Iſtam ego quæſtionem paucis perſtrinxi, cum eam palam cum alijs diſputaui: ſed poſtquàm à me impetrarunt, ſeu potiùs extorſerunt diſcipuli, vt publicas has diſputationes facerem, non potui hanc, quæ vltima eſt, & gratiſſimam futuram ſpero, non preſſiùs & vberiùs examinare.

1. *Nomenclaturam rectā & præclarā habere, præclarum eſt.*

SOcrates apud Platonem, in Dialogo de Sapientia, quia & Theagenes appellatur, nō parū referre exiſtimat, vt præclari & inſignes viri nomina habeant. quibus inſigniantur, ſuæ virtuti & claritati accommodata. Et refert Ioann. Andr. in c. cùm ſecundùm Apoſtolum col. 1. de Præben. ab vxore Milantia ſe didiciſſe, quod ſi nomina, vt pleraque alia, in foro venditarentur, pulchra quidem parentibus eſſe magno pretio emēda, vt filijs imponerēt. Cęterū vt nomina rectè impoſita & inſtituta eſſe dicantur, opus eſt, vt earum rerū, quas ſignificāt, naturas quo ad fieri poſſit, expri-

primant. Ita habet Ariſt. 4. Metaph. text. 28. Dionyſius de cæleſti Hierarchia c. 7. & 8. Euſeb. Cæſ. lib. 11. de Præp. Euang. c. 3. & 4. Non enim citra magnum conſilium Moyſes, dixit, Omne quod vocauit Adam, ipſum eſſe nomen eius: nam intenditur illis verbis, ea nomina ſingularum rerum naturas ſignificare & exprimere. Quò ſpectat illud Pſalm. Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. Quaſi dicat, Qui naturas ſtellarum nouit. Quod per paraphraſim elucidauit Sedulius in Paſchali opere: *Gen. 2.* *Pſalm. 14[illegible]*

Qui ſtellas numeras, quarum tu nomina ſolus,
Signa, poteſtates, curſus, loca, tempora noſti.

In cuius explicatione diutiùs immorarer, niſi M. F. Lud. Legion. ab hoc me labore iam diu leuaſſet in lib. de Nominibus Chriſti, initio. Profectò ante peccatum, Omne quod vocauit Adam ipſum eſt nomen eius: quia ante peccatum rerum naturas probè callebat. At poſtquam celſo illo ac felici innocentiæ ſtatu ruerunt Parentes noſtri, & ignorãtiæ tenebris offuſi ſunt, vide quam præpoſterè nomina imponebant. Nam cum primò ſeſe illis obtulit nominis imponendi occaſio, non recta ac naturis rerum conſona, ſed prorſus diſſentanea & deuia impoſuere nomina. Videlicet primis filijs, quorum primum vocarũt Caim, id eſt, hominem acquiſitum per Deum, vt habet textus Gen. 4. & alterum Abel, id eſt, vanitatem. Cum tamen aliter ſeſe res habere deberet, nam primus qui perditiſſim⁹, ac omnino inanis futurus erat, rectius diceretur Abel: alter verò rectius Caim, quod ſanctus ac plane diuinus futurus erat, & in eum finem datus & acquiſitus per Deum. *Gen. 4.*

Verùm præterire non poſſum Platonis in Cra-

tylo ſententiam:ſic enim ait: Non ergo vile quid eſt,ô Hermogenes,recta nominis impoſitio, ſed doctiſſimorum ac præſtantiſſimorum virorum. Tum Cratylus,Recte ais,inquit,duce natura,nomina rebus accommodata putans, nec quemuis hoc facere poſſe, ſed illum ſolummodò qui ad naturam rei reſpiciens, poteſt ad eam nomina accommodare.Et poſt multa: Intelligo plurima Græcos à Barbaris ſumpſiſſe, quæ ſi quis quaſi Græca lingua eſſent deducta, interpretari velit, nunquam in rebus poterit adaptare.Ita Plato.Si vero quæratur,cur nomina Barbara cæteris anteponantur? Iamblichus, qui inter Academicos cognomentum diuini conſequutus eſt,rationē reddit,quam refert Cœlius Rhodig. lib.9. ca.14. videlicèt,quia antiquior, primuſque extitit hic modus loquendi Barbarorum, habere inſuper nomina Barbara multam emphaſim, conciſſam breuitatem,minimum varietatis multitudiniſq; verborum, & ideò Superis congruere maximè. Barbarorum itaq; nomina cæterarum nationum nominibus & proprietate,& claritate,& ſignificatione,& antiquitate,& tranſmutabilitate præſtabant.

Nomina Barbara præſtantiora quam aliarum nationum.

Quid vero per Barbaros Platonici intelligerent,nolo vt ex me quis,ſed ex eruditiſſimo Euſebio diſcat,li.10.de Præp.Euang.c.2.& lib. 11. ca.3. vbi Hebræos,dicit, nomine Barbarorum ſemper à Græcis ſignificari. Non enim dubium eſt, quin Græci multam Hebraici populi notitiam habuerint, nec ſolùm notitiam,ſed & reuerentiam & honorem Hebræorum nominibus deferebant. Nam & omnem diſciplinam,quin & ipſarum literarum nomina Græci à Barbaris deſumpſerunt,vt ſuperiùs tractaſſe me memini q. 3. ſchol. & 3. Poſitiua. nempe Græcum Alpha ab Hebraico A-

Barbarorū nomine intelliguntur Hebræi apud Græcos.

Hebræa nomina diuina.

co Aleph, Bita à Beth, Gamma à Gimal, Delta à Daleth, &c. Hinc Orpheus dicebat neutiquam in opere immutanda Hebræa nomina, quod retulit Franciſ. Georg. Venetus in Problematibus tom.6.Sectione.8. nume. 296. Reddit rationem, ſcilicèt,propter virtutem,quam habent,aut quia ipſorum characteres cœlorum figurant imagines,aut quia repræſentant ſedem Dei,& proprietates ſupramundanorum cœlorum, aut propterea quòd rerum naturæ explicatiſsimè & ſignificantiſsimè referrent, propterque alias cauſas.

QVæ ſi vera ſunt,& certè veriſsima ſunt, nō poſſum hic non vehemētius obiurgare Michaelem de Medina, pariter & Theologos noſtri temporis.Illum quidem,quia lib.2.de Recta in Deum fide.c.7. fol.62. hunc in modum loquitur : Ego verò nullum maius myſterium in Hebraicis nominibus,quàm in alijs cuiuſcunque idiomatis reperio:niſi quòd quidam ingentia volumina de nomine Iehouah tetragrammaton ediderunt,quæ,an potiùs ſint Rabbinica inuenta, quàm Theologici laboris fructus, nō modò diffinio.Satis tamen ſcio,eam nominum Hebraicorum ſcrupuloſam tractationem ad germanum ſenſum ſcripturæ non facere. Et quidem ita ille. Quæ verba(parcat vir alioqui pius)ingenti temeritate non vacant:nam labefactare communem Doctorum ſenſum videntur, qui non tantùm in verbis,ſed in literis linguæ ſanctæ,arcanas, eaſque veriſsimas ſignificationes obſeruant.Rurſus dico,non poſſe meo iudicio verè dici Theologū, qui in Hebraicis literis non fuerit mediocriter inſtitutus.At dices,Concilium Tridentinū,translationem vulgatam recipit,approbat : Huic ergo fidę tranſlationi nihil opus eſt alterius linguę quam

II. Mich.de Medina acri nota & cenſura dignus.

Cōtra Theologos qui Hebraicène ſciunt.

Quod ſcriptura recte in

telligi nequit ſine linguarũ peritia.

quam Latinæ cognitio. Reſpondeo, neutiquã me in dubiũ vertere, an ſacra ſcriptura rectè ſit reddita Latinè, ſed an poſsit intelligi ſine aliarũ linguarum cognitione. Et quod non ſatis poſsit affirmo: quia quæcunq; alia lingua trãſlata ſunt tã etſi meliùs verti nequeant, tamen radicitùs non intelliguntur, niſi ad primam linguam recurramus. Exempli cauſa, rectè tranſlatum eſt in Pſal. Filij merces fructus ve[illegible]ris. Sed vox filij & vox fructus, qui ſciri poteſt [illegible] ſit gignendi, vel nominandi caſus, niſi ex Græco id, aut Hebraico fonte quis hauriat? Fuit qui in illo verſu Pſal. 16. Cuſto di me Domine, vt pupillam oculi, putaret vocẽ, oculi, eſſe nominatiui caſus, vt eſſet sẽſus? Tu Domine, cuſtodi me vt oculi pupillam cuſtodiunt. Sed deceptus inſigniter eſt propter ignorantiam linguæ Hebraicæ. Quocirca, quibus non contingit Hebraicè ſcire, vt mihi fere nondũ contingit quamuis quantocyùs, vt ſpero, continget, hoc vnũ ſupereſt perfugiũ, vt fidos ac literales interpretes ſibi deligant, quibus Theſeis ſacram poſſint adire ſcripturam. Hoc ego me feciſſe in hoc libello ingenuè fateri non dedignabor.

Pſal. 126.

Pſal 16.

III. Nomẽ Ieſu Hebraicũ eſt non Græcũ.

Ergo nomen ſacratiſsimũ Ieſu Hebraicũ eſt, nõ Græcum, vt quidam putarunt credentes à verbo Græco, Iaſo, futuro verbi, Iao, quod ſignificat, ſano, Quod putauit Moſcopulus, quem refert & reijcit Ioãnes Druſus, in Cõmẽt. ad voces Heb. c. 4. eſt itaq; nomẽ Hebraicũ. Sũt aũt qui exiſtiment, nomẽ hoc Ieſu iã pridẽ alijs inditum fuiſſe in veteri teſtamento: nã eo nuncupati ſunt multi: nominatim filius Num, & filius Ioſedech, & filius Syrach. Ita credit Necepho. li. 1. Hiſt. Eccle. c. 4. Echius ſermo. 4. de Circunciſione, Hiero. Lauretus in indice virorum, & mulierum, qui in ſcriptura cõtinentur, Ioan. Druſus ſuprà. c. 4.

Nomẽ Ieſu an inditum fuerit alicui in vet. teſt.

Mun-

Munſterus,vt in Ianſenio in Cõcordia. c. 7. quibus & ipſe Ianſenius annuere videtur. Alij hos in litẽ vocãt,& debellare conantur, affirmãtes longè diuerſum fuiſſe nomẽ Ieſu, vt Chriſto tribuitur,& vt illis tributũ eſt. Ita habet Petrus Galat. lib.3.de arcanis.c.20. Oſiand. lib.1. Armoniæ Euã. Rheuclinus lib.3.de verbo mirifico.c.14. Stephanus Salazarius in Genealogia Saluatoris, Georgius Venetus,& pleriq; alij. Diſcrimẽ aũt in eo maximè cõſtituunt, quòd nomen Ieſu, vt ſignificat Chriſtũ, ſignificat ſalutẽ vel Saluatorem: at vt ſignificat tres illos, ſignificat eum qui ſaluatur. Vnde hoc nomẽ ſecundũ quod eſt Chriſti, nõ habet literã He, vt ſatis patet ex titulo Crucis Chriſti, qui in hanc vſque diem adſeruatur Romæ, in Templo ſanctæ Crucis in Hieruſalẽ, in quo ſcribitur Ieſuah, per quatuor has literas Iod, Sin, Vau, Ain. At nomen Ieſu ſecundùm quod illis tribuitur, præter illas literas habet He, itaq; non dicitur Ieſuah, ſed Iehoſuah. Quæ obſeruatio quantumuis alij reclamẽt, veriſsima eſt, & patet ex eo quod nomen illorũ ſemper in veteri teſtamento ſcribitur cum He, nempe Iehoſuah: at nomen Chriſti ſemper ſcribitur Ieſuah: niſi quãdo per abbreuiationem ſcribitur Iſu, detracta litera Ain. Sic veteres ISV ſemper ferè ſcripſerunt pro Ieſuah, literam vltimã Ain per apocopen abijcientes. Huc ſpectant verba Heliæ Leuitæ, quem refert Druſus ſuprà, Dici poteſt, quod litera Ain ardua ſit ac difficilis pronunciatu gentibus, ideò in lingua ſua non dicunt Ieſuah, ſed IESV: propter quod Iudæi etiam vocant eum Ieſu, abſque Ain. **Nomẽ Chriſti Ieſuah, nõ Iehoſuah.**

Quòd ſi obijcias primò, quod in Græcis veteris teſtamenti libris, pro Iehoſuah, quod eſt nomen Ioſue & aliorum ſemper vertitur Ieſus, iiſdem omni- **Obiectio. 1. quòd. 70. vertunt, &c.**

Solutio. omninò Græcis literis, quibus nomen Chriſti ſcribitur Græcè ab Euangeliſtis, eſt ergo idem nomen Chriſti & aliorum. Reſpondeo nomina ſæpè, quæ apud Hebræos & literis & ſignificatio ne ſunt diuerſiſsima, apud Græcos tamen & Latinos iiſdem characteribus effingi. Quod vt exemplo nemini non obuio comprobem, ſanè in Genealogia Chriſti Lucæ.3. ſtatim à principio legimus, Eli, nomen aui Chriſti, & Matth.27. legimus, Eli Eli. Et quamuis Græcè & Latinè iidem ſint characteres, tamen apud Hebræos diuerſiſsimæ dictiones ſunt, quarum vna ſcribitur per Aleph, Lamed, Iod, & ſignificat Deus meus: altera per Ain, Lamed, Iod, & ſignificat ſublimē. Ita in propoſito. Quòd ſi rurſus opponas, in. li. 1. Eſdræ. c. 2. ſcribi nomen Ieſu filij Ioſedech ſine He, quemadmodum & nomen Chriſti: non ergo nomen Chriſti eſt omnino diuerſum à nomine illorum aliorum. Reſpondent quidam prauam eam eſſe Chalcographorū orthographiā. Quod inde probant, quia nomē eiuſdem filij Ioſedech, quod ſcriptum habetur apud Aggæum & Zachariam, habet illam litterā He: itaq; eſt Iehoſuah, non Ieſuah. Habemus itaque hactenùs ex dictis, nomen Ieſu à verbo Hebraico Iaſah, quod ſignificat ſaluare, deduci: & quidem hæc eſt communis ſententia. Cabaliſtæ, qui communiter hoc Chriſti nomen abbreuiant, ſcribentes & nunciantes, I S V, multa in hoc nomine myſteria repeperiunt. Breuiter Fran. Gorg. Venet. Tom.3. Proble. Sectio.5. nume.221. & Galatinus. lib.3. de Arcanis. c. 10. & Thomas Beauxamis, Armoniæ Euang. Tomo.1 fol.95. ex Rabbi Hecados, notabant, Gene.49. vbi legimus, Donec veniat qui mittendus eſt, in Hebræo haberi, Iabo Siloh Veloh, quarum dictionum capita reddunt Iſu. Et Pſalm. 71. Ante ſolem

Margin notes: Luc.3. Matth.27. — Obiectio.2. — Solutio. — Nomē Ieſu à Iaſah verbo Hebraico — Cabaliſtarū myſteria. Gen.49. Pſalm.71.

ſolem permanet nomen eius,& benedicentur in ipſo:habetur, Ianin Semo Vaitbarecu, quarum dictionum capita ſi combinentur more ſapientium Hebræorum,reddunt Iſu.

IAm ad aliam ſtationem in qua Andreas Oſiander & Ioannes Reuclinus,& Ioannes Siliceus Archiepiſcopus Toletanus vehementer laborant,deueniamus. Sanè exiſtimant ſacroſanctum nomen IESV ipſiſſimum eſſe atque nomen ineffabile Dei,quod Hebraicè eſt Iehouah, interiecta littera Sin. Porrò ſi perconteris,Quid in mētem Hebræis venerit,aut certè cur Sanctus Spiritus,qui nomen Chriſto impoſuit,nomini ineffabili potiùs interponunt literam Sin, quàm aliquam aliam,ex toto Hebraico alphabeto, vt ſic fieret nomen Chriſti? Reſpondent quidam, Sin, eſſe literam clementiæ, eo quod formam habet lāpadis olearis, ſic ש, at nomen quod Chriſto imponendum erat,deſumi ab oleo debuit, iuxtà illud Cantic.1.Oleum effuſum nomen tuum. Alij,vt Cheradamus, in Libello myſtici alphabeti,dicit,ideò hanc literam. S.interiectam eſſe nōmini Iehouah, potiùs quàm aliā, quia litera illa myſteriū denotat Trinitatis,eo quod vt Hebraicè figuratur tres veluti ramos ab eodem principio prouenientes,& in idem punctum coeuntes habet:quibus ſignificatur Trinitas. Non erat autem abs re, vt nomen Chriſti proprium Trinitatem vndequaque præſeferret: nam literæ nominis,Iehouah,vt infrà videbimus, Trinitatem innuunt,& interiecta illa, Sin, eandem exprimit. Tertia cauſa redditur à Burgen.ſup. Exod. cap. 3. quam inferiùs referam.Nullus porrò hæc veluti ſomnia reijciat:cum certum ſit in ipſis Hebraicarum literarum figuris & characteribus innumera late-

IIII. Nomē Ieſu & nomen Dei Iehouah idem. Cur interpoſita litera Sin,nomini Iehouæ.

1. Cauſa. Cantic. 1.

2 Cauſa. Sin litera Hebræa typus Trinitatis.

ra latere myſteria. Sanè quod adinuenit Ludouicus Legionen. in nomine, Dabar, irrideri iure nequit, in libr. de Nomi. Chriſti: nec & hoc (alterũ vt ego exemplum promam) non poteſt non ſapientibus arridere. Litera, Lamed, ל ſola eſt inter elementa Hebraica, quæ ſupernè promi-net: cæteræ namque litteræ in ſuperiori parte prorſus æquales ſunt. Quid hoc habeat myſterij, docti intelligent, ſi animum appulerint vt obſeruent, nomen quod Hebraicè ſignificat Regem, tribus literis ſcribi, nempe, Mem, Lamed, Caph, & profertur, Melech. Media itaque litera eſt, Lamed. Sed & ex viginti duabus literis, quibus Hebraicum Alphabetum conſtat, media, fermè eſt Lamed. Lamed porrò ſignificat doctrinam, vt ex Hierony. patet. Quia itaque vnus & ſolus Rex eſſe debet, qui cæteris imperitet, cuique omnes æquè pareant: iſque medius eſſe debet vt omnibus iuſtitiam adminiſtret; iſque ſapiens, vt docere reliquos valeat, & in ſcopum ſalutis omnes dirigere: ideò ſola eſt vna litera, Lamed, quę eſt alphabeti media, & media nominis Regis, & quæ ſignificat doctrinam, quæ præ cæteris eminet & caput effert, cæteris literis æqualem ſubmiſsionem præſeferentibus.

In ſignis literarum Hebraicarũ plurā latere myſteria.

Lamed typus Regis.

V.

Digreſsio de nomine tetragrāmaton quod eſt Iehouah

AD rem, vt quid veri habeat etymon hoc, quo nomen Ieſu à nomine, Iehouah, deduci credunt, examinemus: videre oportet, quid nam ſit id quod vulgò docti & indocti iactant de numine illo ineffabili quadrilitero, Iehouah. Quæ quia pro quotidianis ſtudijs neceſſaria ſunt viro Theologo, nō grauabor ex tã multis quæ hac in parte dici poſsēt, quædã paucis perſtringere, & in cōpendium redigere, ab ſcopo li-

cèt propoſito tantillùm deuiem.

Nomen ſanctum tetragrãmaton,ſeu quadrili-terum,ita dictum, quia quatuor literis conſtat, Iod,He,Vau,He,habetur ſæpiſsimè in ſacra ſcri-ptura.Verùntamen qui legunt aut loquũtur,quã uis ſcriptum reperiãt hoc nomen, & menti illis ac ori occurrat, nunquam illud proferunt, ſed loco eius proferunt,Adonai; Nituntur illo loco Exod.3.Hoc eſt nomen meum in æternum. Vbi non legunt,Leolam,id eſt,in æternum,ſed leãlã, ideſt, vt cæletur.Refert Galatin.lib.2.c.19.Eſt verò hoc nomen auguſtius & ſanctius cæteris proptereà quod ipſam Dei naturam ſignificãtiùs cæteris exprimat:vt paulo inferius videbimus.& ideò licèt reliqua nomina Dei certis caſibus interdum creaturis communicentur, hoc tamen nunquam communicatur. Refert Galatin. lib. 3.c.9.R.Ionathæ fuiſſe ſententiam, quod præter Deum, tres vocati ſunt nomine ſancto Iehouah, nempe Meſsias,Hieruſalem,&iuſti homines.Sed tamen perfidus iſte vt Meſsiæ diuinitatem derogет,eam arrogat etiam alijs. Quod nec apparenter quidem ipſe probat,vt videre in Galatino licet. Sed nos cœptum perſequamur.

Hoc nomẽ Iudæi nõ audent proferre.

Exod.3.

Nulli inquam licebat illud nomen pronunciare,niſi certis temporibus ſummo ſacerdoti, cum magnis ſolẽnijs ac cæremonijs,quod tractat Burgenſ.ſuper Exod.c.3. Quod ſi irreuerenter ac minùs articulatè pronunciaret, timebatur vniuerſæ machinę mundialis ſubuerſio ſecundùm Iſaacum Leuitã,in Procemio Grammaticalis inſtitutionis & R.Moyſen,vt in Galatino lib.2.c.16.

Solus ſacerdos,& raro id proferebat,

Refert Sylu.in Roſa aur.Trac.3.q.55. Iacobus de Val.ſuper Pſalm.117.Porchetus latiſsimè 1. p. Victoriæ.cap.11.Galatin.libro 8.cap.5.ex Rabbinis, Chriſtum Redemptorem noſtrum, inueniſſe

Rabbini dicunt, Chriſtũ,& Apoſtolos,& Salo-

Moſem inueniſſe hoc nomen & illud rectè protuliſſe.
Pſalm. 17.

niſſe hoc nomen, ideſt, lapidem in quo ſculptum erat illud nomen: ex quo didicit articulatiſsimã & diſtinctiſsimam eius pronunciationẽ, & huius rectę pronunciationis virtute omne miraculum faciebat. Et ideò dici à Dauide in Pſalmo. 17. veniſſe in nomine Domini. Dicunt Rabbini non ſolùm Chriſtum, ſed & Moyſen, & Salomonem reperiſſe hoc nomen in illo lapide: atq; ideò tanti virtute nominis, alterum magna feciſſe portẽta, alterũ exactè rerum omnium percaluiſſe naturas. Vnde, referente Caiet. in Exod. c. 6. & Geneſ. cap. 4. Burgen. ſuper Exod. 3. Lypom. &c. Hæbręorum communis vox erat, inuocatione huius nominis nullũ miraculũ nõ fieri. Quod meritò irrident omnes Catholici: Præ cæteris Author replicarum contra Burg. Exod. caput 3. §. In ſepti. q.

Myſterium Trinitatis ſignificatur hoc nomine.

Veruntamen inde noſtri Doctores ad hoc vtcunque credendum moueri poſſunt, quòd eo nomine ſignificentur duo præcipua fidei noſtræ myſteria, Trinitatis, & incarnationis. Nam cum hoc nomen quatuor habeat litteras, Iod, He, Vau, He, prima, quę eſt, Iod, & eſt adiectitia, & nominis proprij cõſtitutiua, ſignificat principiũ per quod ſignificatur prima perſona Trinitatis, ideſt, Pater, Aliæ tres ſunt radicales verbi, Haiah. In lingua enim ſancta omnis dictio ex ſua natura trium eſt literarum. Ergo nominis tetragrammaton ſecunda litera, quæ eſt, He, ſignificat eſſe ſeu viuere, vt notat Galat. lib. 2. c. 10. & 11. quia eſt prima litera verbi, Haiah: quæ proinde ſignificat Filium, eo quod filius Dei eſt, in quo omnia vita erãt, & in quo conſtant, vt habetur Ioan. 1. & Coloſ. 1. Tertia quæ eſt, Vau, eſt apud Hebræos coniunctio, qua ſignificatur tertia perſona, id eſt, Spiritusſanctus, qui nexus eſt aliarum duarum perſonarum

Omnis dictio Hebræa tribus literis.

Ioan. 1.
Coloſſ. 1.

ſonarum. Quarta vero quæ eſt eadẽ He, ſignificat iterum filium. Idque duas ob cauſas. 1. quia cum filius ſit ſolus, qui inter perſonas diuinas duplicem habet reſpectum, nempe producẽtis & producti, Pater verò tantum ſe habet vt producens, & Spiritus tantum vt productus: ideò ſola litera He, quæ ſignificat filium, debuit in diuino nomine replicari. Et quidem ita Galatin. lib. 2. c. 10. & 11. Aut. 2. dico cum Ianſen. in Concord. &c. quòd quia duæ ſunt in filio eſſentiæ, diuina & humana, & ab vtraq; habent creaturæ vitam & eſſe, ideò vtrumque in ſancto illo nomine ſignificari debuit. Hancq; ſecundam literam, He, qua incarnatio verbi exprimitur, communicauit Deus Abrahã, & Sarah, vt ſignificaret, verbũ aliquando cõmunicatũ iri hominibus. Vnde illo loco Gen. 17. apparuit Deus ſub hoc nomine vnáq; hui' nominis literam, He, illis impertitus eſt. Geſtabat hoc nomen Sacerdos in capite, in lamina aurea diademati ſuper frontẽ præfixa. Cui rurſus tantum honorem Hebræi deferebant, vt quoties notabilis pars in aliam dictionem incideret, niſi myſterium ſubeſſet, ferè ſemper literam aliquam, ne nomen Dei loco nõ neceſſario appareret ſubtrahere cõſueuerũt. Hinc aliquoties Ioſaphat, pro Iehoſaphat, Iuda pro Iehuda, Ioſue pro Iehoſua (referentibus Oſiandro, & Galatino) legebant, ſubtrahentes literam He. Et ſi quis etiam hodie in ſuo nomine proprio tres aut quatuor huius nominis ſancti literas poſsideat, ne temerè à quoquam nominetur, in quotidianis colloquijs alio nomine eum vocant, ne nomen Dei profanis auribus ingeſtum vileſcat.

Geneſ. 17.

Hebræi in ſuis nominibus non habent literas nominis Iehouah.

VI.

An proferri poſsit, & exprimi nomẽ ineffabile.

IAM quem ſonum reddant illæ quatuor literę, Iod, He, Vau, He, meritò ſapientes dubitant. Sanè figura & poteſtas harum literarũ hæc eſt

 IHVH.

IHVH. Veruntamen in vnum coactæ quē ſonum reddant, quid ve ſignificant, dicūt Hebræi neminem hominū ſcire, & ideò appellatur nomē ineffabile, & inſyllabicabile: eò quod literæ quibus cōſtat inſonæ ſunt, & nullam per ſe ipſæ articulatā vocem poſſunt exprimere. Tamē cenſent, Chriſtum Dominū, cū veniret, declaraturū eſſe rectā pronuntiationē huius nominis, quia tūc, vt habet Iſai.: eplebitur terra ſcientia Domini. Ita refert Galat. li. 2. c. 1. Hoc irrident alij, eò quod cū certis vocalib. exprimi poteſt, vt notat Galatin. ſuprà, li. 2. c. 10. imo à Pharaone impuriſsimo homine expreſſum eſt. Quod notant Lypom. in Catena, Exo. c. 3. 6. & Syxtus Sen. li. 2. Biblioth. Dicūt ergo dici hoc nomen ineffabile, proptereà quòd ſignificet ipſam Dei eſſentiam, quæ omnino inexplicabilis & ineffabilis eſt. Ideo inter Hebræos non licebat hoc nomen effari, ſicut apud Gentiles, Demogorgonis primi falſi Dei nomen nō licebat ore proferre: & ſi nominabatur, terra tremebat, quāuis omninò proferri hęc nomina poſſint. Apollo etiā Delphicus, & Mercurius Trimegiſtus, Dei nomen nec verbo capiendū, & Deum eſſe innominabilem, in ſuis oraculis monuere. Refert Galat. ſuprà in fine cap.

Iſaie 11.

Si nomē primi Dei apud Gētiles proferebatur, terra tremebat. &c.

Verùm poſtquam habemus hoc nomen effabile, & pronunciabile eſſe, videamus quo ſono proferri debeat: & quid ſignificet. Communiter Hæbræi huic nomini quadrilitero has apponunt vocales, Seua, Holem, Camez: & ſic proferunt, Iehouah: Et vulgo iam hoc ſono profertur hoc nomē. Quamuis hoc non placeat Genebardo li. 1. Chronog. qui putat nec Iehouah, eſſe rectam diuini nominis pronunciationem. Vnde Theodoretus. q. 15. in Exod. dicit, apud Samaritanos hoc nomen Dei proferri. Iaue, apud Iudæos, Iah.

Quod nomē illud pronūciari poteſt pur 'is poſitis, Iehouah

Hiero.

Hiero. ſuper Pſal.8.dicit Iaho proferendum eſſe illud nomen.Clemens Alexandrinus lib.5. Stromatum,dicit,Iehouah.Et ita cōmuniter omnes. Iah.vero nomen Dei etiam eſt,ex Hieronymo ad Marcellam, à quo dicunt deriuari Iehouah,& vtrumque deduci à verbo Haia,quod ſignificat eſſe,ſeu facere eſſe.Quamuis doctiores exiſtiment, Iah eſſe abbreuiationem nominis Iehouah. Ita Forerius ſuper Iſa.12.verſu.2.& ſuper cap. 26.vbi & dicit Iah,eſſe nomē Filij Dei,qui eſt abbreuiatio patris vnde Verbum incarnatum, abbreuiatio dicitur apud Iſaiam,præſertim iuxta verſionem ſeptuaginta:& tangitur à Paulo ad Coloſ.1. Sunt qui à nomine Iehouah,putent irrepſiſſe Gētilib.ſuū Ioua,ſeu Iouē.Ita Eug.de Per.Phi.Gene. lib.1.de Tri.& in prol.Pſal.& lib.1.Chronog.Galat.lib.2.c.10.idē refert.& Burg. ſup. Exō. 3. circa primum.

Iah,eſt abbreuiatio nominis Iehouah.

Filius Dei abbreuiatio Patris.

Iſaia 10.

Coloſ.1.

Eſt ſentētia cōmunis,hoc nomē ſignificare ipſū eſſe,ſeu eſſentiā:quinimo eū qui res omnes facit eſſe.Ita Lipomanus in Catena,Exod.c.3.6& Syxt° li.2.verbo,Inſcriptio.Nā deducitur à radice Haiah.quæ ſignificat Fuit,& eſſe fecit:quamuis magnus Hebræorū doctor R.Moyſes,vt in Gal.l.2. ca.10. dicit neſciri deriuationem huius nominis. De hoc nomine intelligitur illud Exod.6.Nomē meū,Iehouah,non reuelaui eis.Idest, nondū mē reuelaui faciendo eſſe eas res,quas promiſi:quod nunc faciā:nam perducam Iſraelō in terram promiſſam Chanaam. Verbum autem vnde creditur hoc nomen deduci,habetur Exod.3.Ehie,fui, ſum & ero.Seu, Aſſer Ehie,qui fui, ſum, & ero. Quod dicit & diligenter tractat Galatin. caput 14. libro 2. Lipom. ſuprà, quo ſignificatur ſumma ac ſempiterna Dei ſtabilitas, qui ſemper fuit eſt,& erit.Refert Euſebius lib.11. de Præparatione Euan.

Significatio nominis Iehoua, eſt, eſſe & facere eſſe.

Exod.6.

Exod.3.

Ehie nomē Dei Fuit Eſt, Erit.

ne Euangelica, veteres Aegyptios multam huius habuiſſe notitiam:nam Deum his verbis in templis ſuis deſcribebant.Ego ſum quod fuit, quod eſt,quodq́; futurũ eſt, velum meum nemo vnquam reuelauit.Quod ſatis conſonat huic loco Exod. 6. nomen meũ Iehouah, non reuelaui eis. Ergo Iehouah dicitur, qui eſt, & facit eſſe, ſeu eſſẽtia & qui eſſẽtiat, ſi ſic dicere fas eſt. De quo late Burgen. Galati. & Lypomanus ſupra.

Exod. 6.

Refert idem Burgen. hoc nomen ſignificare quidem ad placitum & ex inſtitutione. Cæterum non ex inſtitutione hominum, ſed Dei. Cum enim homines nominare Deum perfectè non poſſint, ſicut nec cognoſcere, neceſſum fuit vt nomen, quod expreſsius Deum ſignificare deberet, ab ipſomet imponeretur. Hùc ſpectat quod Rabbi Moyſes, in lib. de Directione perplexorum, quem refert Lyran. ſuper Exodum. c. 6. & Galat. lib. 2. c. 10. dicit, quædam Deum habere nomina, quæ dicuntur per reſpectum ad creaturas, vt Dominus, creator: alia, quæ dicuntur per modum qualitatis circa diuinam eſſentiam, vt ſapiẽs, bonus, &c. ſed nomen Dei tetragrammaton ſignificat diuinam eſſentiam puram & nudam, pro vt in ſe exiſtit, circũſcripto omni alio: & ideò eſt nomẽ incommunicabile. Referunt vero Porchetus. 2. p. Victoriæ. c. 2. & Galatin. ex R. Eliezer, cum adhuc mundus non eſſet creatus, erat Deus ſanctus & benedictus, & nomen eius tantùm. Ab hoc nomine mundus & creaturæ eſſe cœperunt. Ideò nomẽ hoc ipſum eſſe, & ipſum principium omnis eſſe ſignificat. Addunt Lyra. Lypo. & Syx. ex eo quod hoc nomen ſignificat veritatem diuinæ eſſentiæ, ad veritatem autem pertinet, impletio dicti ſui vel promiſsi, ideò dicitur, Exodi. 6. nomen meum Iehouah non reuelaui eis, ideſt, non

Iehoua an ſit nomen ad placitum an ex inſtitutione ſignificans.

A nomine Iehouah omnia habere eſſe.

Exod. 6.

non impleui promiſſum meum, temporibus eorum perducens eos in terram promiſſam, faciẽs eſſe quod promiſi.

Iehouah, fœmininigeneris, ipſa eſſentia.

Adhuc plura deliteſcunt ſub hoc nomine. Habet hoc nomen fœmininam terminationẽ apud Hebræos: quia finitur in He, præcedente Camez, cum accentu in vltima. Hinc ſignificat nõ ſolum eum qui eſt, verùm & ipſam eſſentiam in abſtracto: abſtracta autem maiorem emphaſin habent, quàm concreta: quod etiam dicit Hiero. ſuper Iob. 24. & Origenes, homil. 1. in Cantica, & Aug. Tracta. 39. in Ioan. Rurſus ſi orthographiam ſpectemus Latinam, conſtat nomen Iehouah quinq; vocalibus tantùm, nam aſpirationum non eſt habenda ratio. Ergo quinque tantũ habet vocales, I, E, O, V, A, nullam habet conſonantem. Vndè aliqui myſterium colligunt, putà, deitatem, quæ hoc nomine ſignificatur, nullam admittere compoſitionem, ſed eſſe rem ſimpliciſsimam & puriſsimam: ſicut & vocales puriſsimam habẽt prolationem I, E, O, V, A, nam ſine adminiculo conſonantium proferuntur, conſonantes verò proferri non poſſunt, niſi adiũctis vocalibus. Ita Burgen. notabat ſuprà. q. 6.

Iehouah ſolùm quinq; uocalib. cõſtat.

VII. Quo pacto nomen Iehouah vertatur in nomen Ieſu.

IAM qui dicunt, nomen Ieſu deduci à nomine hoc quadrilitero, cenſent, nomen hoc Iehouah, quod ſine punctis ſeu vocalibus ſic ſcribitur, IHVH, ſi in medio recipiat literam Sin, cõuerti in nomen, IHSVH, ſeu Ieſuah. Proinde vnum idem eſſe nomen Dei, & Chriſti habereque nomẽ Chriſti quatuor literas nominis tetragrammaton, quæ ſunt illæ, I, H, V, H, quæ Hebraicè dicuntur, Iod, He, Vau, He, quibus conficitur nomen Iehouah. Quod quamlibet fuiſſet olim impronunciabile, & inſyllabicabile, ac ſimpliciſſimum, aſſumpta tamen litera, S, factum eſt pro- Litera S, ſe.

ſit pronunciabile, & effabile nomen Iehouah.

pronunciabile & compoſitum: eo quòd verbum diuinum ineffabile alioqui & ſimpliciſsimum, aſſumpta humanitate compoſitum & conuerſabile prodiuit ex vtero Virginis. Sanè vt Oſiander dicebat,& dicit Porchetus.1 p. Victoriæ.c.11. nomen Iehouah aliquando tandẽ effabile & pronunciabile futurũ,ſuſpicabantur Iudæi: & quod Meſsias erat pronunciaturus illud in vulgus,iuxtà illud Pſal.21. Narrabo nomen tuum fratribus meis.Hac ratione dicebat Georgius Venetus, in Proble.tom.3.ſect.5.num. 221.nomen tetragrammatũ veniſſe in Ieſum,quia ceſsiſſe videtur, non virtute,ſed inuocatione: cum non ampliùs iam inuocetur nomen Dei tetragrammatum,ſed nomen Ieſu.

Pſalm.21.

Cur nomen Ieſu ſcribi tur ſine HH.

Quod vero vulgo Hebræi ſcribunt & proferũt nomen Ieſu,ſine illis literis, H H, nam non ſcribunt,IHSVH,ſed ISV,cenſent hoc per abbreuiationem fieri: nam litera He demi poteſt facilè, eo quod in pronunciatione adeò leniter ſpirat, vt cum omittitur non deſideretur,cum exprimitur non ſentiatur,niſi à purgatiſsimis auribus.Et hinc colligunt nomen Chriſti non eſſe Ieſuah,cũ Ain in fine, nã litera Ain cũ rigidiſsimæ ſit pronunciationis,non ita facilè tolli poteſt. Cum itaque abbreuiantes ſcribunt ISV, dicunt non à Ieſuah,ſed è Ihſuh abbreuiationem fieri: ac proinde nomen Chriſti non eſſe Ieſuah, ſed Ihſuh à nomine IHVH,vel Iehouah,

VIII. Rationes & fundamẽta huius etymi,quod Ieſu,ſit Iehouah. Iſa.7.

ET quidẽ plurib. medijs effici probabiliſſimũ poteſt, quod nomen Chriſti ſit ipſum Iehouah,interiecta litera Sin.Primò ex illo,Iſ.7. Ecce Virgo concipiet, &c. & vocabitur nomen eius Emanuel, ſeu (vt habet Hebraica veritas quod obſeruauit Galat.lib.3.c.18.& Vatab.ibi,&

Fore-

Forerius & alij) vocabit ipſa nomen eius Emanuel, non enim Patrem in terris, qui ei nomen imponeret (vt moris erat Hebræis, vt patres nomina filijs inderent) habiturus erat Meſsias: ſed tantum matrem: & ideo habet, vocabit ipſa nomen eius Emanuel. Quod certè myſteriũ eſt lõge diuiniſsimum. Nomen itaque Meſsiæ futurum erat Emanuel, ideſt, Nobiſcum Deus. At certè vt hoc vaticinium cõpleatur, non ſat fuerit vt Ieſſiah appellaretur, appellatur ergo IHSVH. Secundo ceuem nouam & admiratione dignam dixit Iſai.ca.52. Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Quod Georgius Venetus, ſupra nu.220. his verbis explicabat. Quo modo vocatus Chriſtus fuit nomine nouo? Quia vocatus eſt nomine continente virtutem magni nominis, in quo fiebant remiſsiones. Tertiò, ex Paulo Philippen. 2. Dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu & cætera vbi auguſtius aliquid inſinuatur quàm ſignificetur per Ieſuah. Certè nomen, quod eſt ſuper omne nomen, nullum eſt aliud, niſi Iehouah, quod aſſumptione vnius literæ factum eſt effabile, & videtur Paul. alluſiſſe ad illud, Viuit Iehouah, quia flectetur omne genu mihi, ideſt, nomini Ieſu vel Iehouah, quod idem eſt. Quartò, ex Hieremiæ. 22. Suſcitabo Dauidi germen iuſtum, & hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Iehouah iuſtus noſter. Quem locum à calumnijs ſophiſticiſſimorum Rabbinorum vindicant Iacobus de Valent. Adrian. Finus, Porch. ſed præſertim Galat. lib. 3. c. 8. 10. & 11, vbi nomen tetragrammaton ſecundũ ſe totũ cõuenire Meſsiæ luculentiſsimè oſtendit, & Porch. 2. p. Victor. c. 1. Neceſſum ergo eſt, vt hoc nomen habuerit, factum effabile per literam, Sin. Quintò, ex Lucæ 1. Vocabis nomen eius,

2. Ratio. *Iſaie 52.* *Chriſti nomẽ nouum.* *3. Ratio.* *Philipp. 2.* *4. Ratio.* *Hier. 22.* *5. Ratio.* *Luc. 1.*

eius, Ieſu. Hic erit magnus, & filius altiſsimi vocabitur, & regnabit in domo Iacob in æternum. Sanè ſi filius altiſsimi vocabitur, ergo Iehouah: ſi regnabit in ęternum, ergo Iehouah: iuxta illud

Pſal. 21. Pſal. 21. Quoniam Iehouah eſt regnum: & illud

Iſai. 33. præclariſsimum Iſai. 33. Iehouah iudex noſter, Iehouah preceptor noſter, Iehouah Rex noſter, ipſe veniet & ſaluabit nos. Plane Lucæ. 1. ad hæc loca alluſit Angelus, vbi dicitur Meſsias futurus Rex, Præceptor, Saluator, &c. Sexto ad Ioſephum

6. Ratio. dixit Angelus, Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe e-

Matt. 1. nim ſaluum faciet populũ ſuum. Relatiuum, ſuum, emphaſin habet: nam populus ſaluandus nullius alterius Domini populus vnquam dictus eſt, quam ipſius Iehouah. Cum autem Angelus ibi rationem reddiderit nominis Ieſu, apparet quod nomen Dei intellexerit, cuius ſolius &

7. Ratio. non alterius eſt inſigne, quod ſaluet populum à

Apoc. 19. peccatis ſuis. Septimo ex illo Apocalyp. c. 19. Et vocabatur nomen eius, Fidelis, & Verax, ideſt, qui perſtat in ſentẽtia, & promiſsa cõplet veraciter. Iam autem ex Galatin. Burgen. Lyrano, Lypomano, Rabbi Moyſe, Sixto, & alijs. vidimus, hanc

Fidelis, Verax. Ieſus, Iehouah idẽ. eſſe ſignificationem nominis Iehouah, ſcilicèt, qui eſt & facit eſſe & ſeruat promiſſa, &c. Ac pro

8. Ratio. inde nomen hoc eſt quo Chriſtus inſignitus eſt,

Meſsias erat propalaturus nomẽ Iehouah Iehouah, niſi quod aſſumptione literæ Sin, factũ eſt effabile. Octauò, ex eo quod Meſſias ſemper

Pſalm 21. creditus eſt apud Hebræos, allaturus eſſe hoc nomen, & illud propalaturus vulgo: iuxta illud, Narrabo nomen tuum, &c. quod commodiùs aliter defendi non poteſt, quàm dicendo prædicto Dei nomine nuncupandum fore Meſſiam. Vnde

Prou. 30. & illud Prou. 30. Quod eſt nomen eius, & nomen filij eius, ſi noſti? inſinuat, nomen Chriſti innotũ fore, ac ꝓinde eſſe ineffabile illud Iehouah: alia enim

enim ab illo nota & peruia omnibus ſunt. Nonò, Meſſiam eſſe ipſummet nomen tetragrammatō, habent multi, Iacobus de Valentia Prologi in Pſalterium, Tractat. cap.1 & ſuper Pſalm.8. & 143. Burgenſ. Exod. 3. Ianſenius, in Concordia capit.4. Galatin. latiſſimè libr.3. cap.8. & 10 & 11. Vnde Gloſſa in illud, Iſaiæ 30. Ecce nomen Domini venit de longinquo, per nomen Domini intelligit Filium, qui eſt nomen Patris. Cuius ratio eſt, quia iuxtà D. Thomam, in 1. ſent. diſt. 22. quæſt.1. art.1. Deus, qui ſeipſum comprehendit, ipſe ſolus ſeipſum nominat perfectè, Verbum coæquale ſibi generando. Conuenientiſſimum ergo fuit, vt nomenclatura qua Chriſtus fulgere debebat, eſſet, Iehouah. factum effabile, aſſumptione literæ S. id eſt, Sin. 9. Ratio. Meſſias eſt ipſummet nomen Iehouah. Iſaia 30. Not.

Quod ſi ſcire percupias, cur litera aſſumpta fuit magis S. quam alia? Præter duas alias cauſas ſuperius adductas, aliam attulit Burgenſ. Exod.3. in Addition. quæſtione 12. quòd in nomine Iſus, quod etiam habet quatuor literas, prima & tertia, quæ ſunt I, & V, ſunt etiam prima & tertia nominis ineffabilis: ſecunda verò & quarta nominis Iſus, ſcilicèt, S S, poſitæ ſunt loco, H H, quæ ſunt ſecunda & quarta nominis ineffabilis. Cauſa vero ob quam facta fuit hæc tranſmutatio. H H, in S S, adducitur à Burgenſ. quia nec aſpirationes illæ, nec literæ gutturales Hebræorum proferūtur apud Latinos. Et ideò ſuppoſito quod loco illarum aſpirationum debuerunt ſubſtitui aliquæ literæ apud Latinos, conueniens fuit, vt quoniam illæ aſpirationes cum alijs duabus literis, Iod & Vau, ſignificant eſſe ſeu eſſentiam, apud Hebræos: ita apud Latinos ſubſtituerentur loco illarum aſpirationum, H H, duæ aliæ literæ, nempe, S S, quæ quoniam ſunt literæ mediæ Cur litera S. præ alijs intexta eſt nomini Iehouah.

 verbi,

verbi, eſſendi & eſſentiæ, exprimere videretur eandem ſignificationem eſſendi,& ſic in eandem ſententiam recidat. Addit Burg. additam etiam fuiſſe nomini Ieſu,literam,Ain,quę quoniam eſt maximè gutturalis non profertur à Latinis: cum qua litera nomen Ieſu ſignificat ſaluationē. Quibus verbis conciliare nititur Burgen. diſſidium Doctorum, quorum quidam deducunt nomen Ieſu à verbo Iaſah,cum Ain, quod ſignificat ſaluare & alij à nomine Iehouah, à radice Haiah, quæ ſignificat eſſe, ſeu facere eſſe : Et ſic iuxta Burg.vtrinq; deriuari potuit nomen Ieſus, ſcilicet à Iehouah,& à Iaſah.

Quòd ſimul à Iaſah per Ain, quod eſt ſaluare, & à Iehouah, deducta ſint Ieſus.

IX. Quod hæc omnia alijs no placent, ſed inania videntur.

VErumtamen hęc omnia quantumuis firmiter conſtituta ſint,vtrùm vera ſint,nec ſatis ſcio,nec ſi ſciam, auſim dicere. Liberum proinde relinquo lectoribus, vt adductas à me rationes ad amuſſim expēdāt, & an efficiāt quod intendunt,iudicent.Certè neq; Galatinus ipſe li. 3.c.20.qui alioqui nihil diuinum non Chriſto tribuit, hoc ſibi perſuadere potuit. Sed & qui id mordicùs & ſibi & alijs perſuadere nixi ſunt, Ioannes Reuchlinus lib.3.de verbo mirifico,Andreas Oſiander libr.1.Annot.in Harmoniam Euang. Fran.Georg.Venetus,Tom.3.Problematum, nūc per nouiſſimum Inquiſitorum, librorum prohibitorum Elenchum,prohibiti ſunt.Non quidem quod id aſſerere ēt. Cum periculum nullum ſubſit in talis rei aſſeueratione. Nam id adhuc tenēt & docent Iacobus de Valent.Prologi in Pſalt.tract. 3.cap.1.Bur[illegible]ſ.ſuper Exod.3.Siliceus Toletanus Antiſtes,in libello de nomine Ieſu, Et alibi etiam Valentinus ille,iuper Pſal.117.in fine.

Igitur ego commemorabo breuiſſimè quatuor rationes, quibus alij nixi irrident doctrinam à nobis

nobis adductam. Prima eſt quia ipſemet Angelus Matt. 1. etymon nominis Ieſu nobis explicauit, dicens: Vocabis nomen eius Ieſu, ipſe enim ſaluum faciet &c. Ex quo euidenter colligi videtur, dici Ieſum à verbo ſaluandi, Iaſah, cum Ain, quā literam nomen Iehouah, omninò non recipit. Secundò probari hoc poteſt, ex eo quod ab initio Eccleſię omnes intellexerunt, nomen Ieſu dici à ſalute: & ſic ſcribi per Ain: ac proinde longe diuerſum eſſe à nomine Iehouah. Tertiò, ex titulo crucis Chriſti, quem Pagninus, in lib. de interpretatione nominum Hebraicorum, vidiſſe ſe dicit, in quo nomen Chriſti ſcribitur Ieſuah cum Ain, & ſic aliud eſt à nomine Iehouah. Tamen qui fidem Burgenſi inter Hebræos doctiſſimo & inter Chriſtianos pientiſſimo adhibere voluerit, hanc litem ſublatam eſſe credet, ſi ſimul à nomine Iehouah, & à nomine Ieſuah, deductum nomen Ieſu credere voluerit. Hæc me omnia ex eruditiſſimis ſcriptoribus compilaſſe & explicaſſe contentus, ſuperſedeò, optionem lectoribus faciens vt quam maluerint deriuationem nominis Ieſu probent, dum in eius gloriam cuncta cedant. Et quidem id ego quantum potui in toto hoc, quidquid libelli eſt, vehementer curaui: præſertim in prima Quæſtione Scholaſtica, quæ prima omnium fuit, & in hac decima Poſitiua, quæ omnium vltima eſt, vt verè dicere Virgilianum illud, pauculis ſuperadditis, poſſim:

Quod nomen Ieſu nullo modo ſit Iehouah, ſed Ieſuah.

Matth. 1.

Titulus crucis Chriſti habet Ieſuah.

A te principium, tibi deſinit: accipe votis
Cœpta tuis ſtudia: atque hunc Ieſu Chriſte libellum,
Te duce, ad optatum per tot diſcrimina portum,
Perductum, fac promeritas tibi dicere laudes.

Tu

Tu nobis Elice, nobis Cynoſura fuiſti
Dum fragilem immenſo cymbam commiſimus alto,
Tu tibi fac labor hic (nam gratis pendere dignas
Non opis eſt noſtra) in multum vertatur honorem.

Quæſtionum Quodlibeticarum optatus finis.

FRA-

FRATRIS ALPHONSI MENDOZAE, AD LICENTIATVRAE IN SACRA THEOLOGIA lauream,

RELECTIO DE VNIVERSALI Chriſti dominio ac regno, quod rerum habet & quà Deus, & quà homo eſt.

HABITA IN CLARISSIMO THEOLOgorum gymnaſio 19. Decembris die, anno 1586.

Thema relectionis, Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum, Pſalm.71.

IN hodiernæ diſputationis exordio veſtram, grauiſſimi auditores, beneuolentiã & attentionem conciliare non erit operoſum: nam veſtrum omnium id eſt ingenium, vt dicenti de rebus ſerijs aures admoueatis attentas. Id ego ante paucos dies compendio expertus ſum, nam me die vna in quæſtionibus quodlibeticis proponendis multas moras trahentem, & inſuauiter dicentem auſcultaſtis beneuoli & attenti,

tenti, quoniam materiarum grauitas id expoſtulare videbatur. Adeſt nunc grauiſſima diſceptatio, quæ & plurimum habet iocunditatis admiſtū, videlicet, vt ſperem, qua me attētione tranſactis diebus dicentem proſequebamini, eadem nunc proloquuturos: nec fallit animus.

1. *Pſalm. 71.* **Deus iudicium tuum regi da, exercitat.**

IAm primùm omnium ſatis conſtat, totum illum Pſal. 71. de Chriſto Domino cantatum fuiſſe literaliter à Dauide, Verum veluti dicendorū ante curſor prçmittendus mihi eſt duplicis quçſtionis tractatus perquam neceſſarius. Prima quæſtio ea erit, an ſolùm de Chriſto, an verò etiā de Salomone intelligendus veniat Pſalm. ille, ſecundum ſenſum litteralem. Cuius controuerſiæ ſtatum omnes vt peruideant, reuocare in memoriam debent, vnum & eundem ſcripturç locū duplicem, imò & multiplicē admittere ſenſum literalem: quam doctrinam primus in ſcholas inuexit D. P. N. Aug. lib. 3. de Doctrina Chriſtiana c. 27. & li. 12. Confeſſionum c. 20. vſq; ad c. 36. & li. 1. ſuper Gen. ad literam c. 19. & 20. quē ſequuti ſunt cæteri Theologi, D. Tho. Lyra. Abul. & c. vno excepto Adamo, in Prologo ſuper Iſa. Iam ergo in dubium vocari iure poteſt, an præſens noſter verſus Pſal. 71. & ſimiliter totus ipſe Pſalmus, duplicem habeat ſenſum literalem, alterum quidem de Chriſto, atque alterum de Salomone.

Vnus locus ſcripturæ habet plures ſenſus literales.

Rabbini hunc Pſal. de Salomone intelligunt.

Rabbini totū Pſalmum (vt ab hac ſe difficultatē expediant) de Salomone interpretatur: Hos ſequuntur Doctores quidā Iudaizantes, nomine tenus Chriſtiani: de quo Finus Adrianus, lib. 2. Flagelli, quod aduerſus Iudæos confecit c. 12. Si verò quiſpiam eis obijciat, plurima in hoc Pſalm. dici, quæ Salomoni adaptari nequaquam poſſunt, vt putà quartus ille verſus, permanebit cum Sole & ante Lunam, & ille, Dominabitur à mari vſque

que ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum: item ille, Coram illo procidẽt Aethiopes, id eſt, habitãtes ſolitudines, quos Cabaliſtæ aereos ſpiritus eſſe diffinierunt: & ille, Adorabunt eum omnes reges terræ: & demùm ille, Sit nomen eius benedictũ in ſęcula, ante ſolẽ permanet nomẽ eius, & benedicentur in ipſo omnes tribus terræ. Vim huius argumenti iudaizantes iſti hac via conantur effugere, dicentes, hæc omnia tam illuſtria præconia non dici à Dauide in illo Pſalmo per modum aſſertionis & prophetiæ, ſed per modum optandi & bene precandi: ac proinde non oportere vt in Salomone completa ſint, licèt de illo ad literam dicta fuerint &c. Vnde communiter ex Hebræo ſic vertunt, non per modum enunciantis & aſſerentis propheticè, ſed per modum imperantis & bene precantis, ſic: Permaneat cum Sole & ante Lunam, Dominetur à mari vſque ad mare, & adorent eum omnes Reges terræ. Quo etiam modo vertunt Vatab. & Campenſis. Et quidem quod de Salomone ſit ſermo in toto hoc Pſalmo ſit ſimillimum veri, ex titulo eiuſdem Pſalmi, qui ſic habet, Pſalmus in Salomonem. *Hic Pſalmus titulo Salomonis inſcribitur.*

VNica tamen in relectionis exordio à me aſtruitur propoſitio, quæ in hũc habet modũ: Pſalmus ille de ſolo Chriſto tam ſecũdum literam quam ſecundum ſpiritum, & nullo modo de Salomone conſcriptus eſt à Dauide, & à nobis interpretãdus. Hęc eſt Patrũ concors ſententia, quorum cum multa poſſent depromi teſtimonia, ego pauca proferam, ſed quæ luculenter noſtram probent ſentẽtiã, quod, ſcilicèt, de Chriſto ſolùm Pſalmus ille intelligatur D. Hieron. ad Rufinum, de Iudicio Salomonis, ſic ait: Nulla dubitatio eſt, quod Pſalm. 71. qui titulo Salomonis

II. *Quòd de ſolo Chriſto ſit totus iſte Pſalm. 71.* *Patres referuntur pro hac parte.*

lomonis inſcribitur, non Salomoni mortuo, ſed Chriſti conueniat maieſtati. Et ſuper Daniel. c. 11 in illa verba, Et ſtabat in loco eius deſpectus, ſic ait: In Pſalm. 71. quæ dicuntur, Salomoni non valent conuenire: nec enim permanſit ille cum Sole & ante Lunam, nec dominatus eſt à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum, neque ante ſolem permanet nomen eius, nec benedictæ ſunt in illo omnes tribus terræ D. Auguſt. lib. 17. de Ciuit. c. 8. Pſalmus inquit 71. titulo Salomonis conſcriptus eſt, in quo tam multa dicuntur, quæ omninò ei conuenire non poſſunt: Domino autem noſtro Ieſu Chriſto apertiſſima perſpicuitate conueniunt. Et de Vnitate Eccleſ. c. 8. De nullo alio, inquit, quàm de Rege ſempiterno Domino Chriſto dici poteſt Pſalmus ille. Euſebius, lib. 7. demonſtrationis Euang. cap. 3. demõſtratione 7. Verba, inquit, huius Pſalmi non conueniunt niſi Chriſto: huius enim regale ſolium permanet cum Sole, hic ante Lunam & ante mundi conſtitutionem erat. Tertull. lib. 5 aduerſus Martionem cap. 18. Cuius nomen æternum niſi Chriſti &c. Et demũ Iuſtinus aduerſus Tryphonẽ, & D. Ambr. in Apologia Dauid, & Sãcti cõmuniter ita ſentiunt. Sed ab his, quoniam certiſsima ſunt, temperare me debeo, vt incertis examinandis tempus ſuperſit.

III. Reſpondetur Rabbinis.

DVo nunc præſidia, quibus Iudæi peruerſam ſuam intelligentiam muniebant, diruenda nobis ſunt. Primo nihil impedio verti poſſe per verba imperandi & bene precãdi Pſalmum illum, ſic, Dominetur à mari vſque ad mare, coram illo procedant, &c. Viuat, & detur ei de auro Arabiæ: nam ex Catholicis verſionibus multæ ſic habent: Nego tamen inde ſequi, quod nõ ſit prophetia & aſſeueratio eius rei, quæ futura

futura erat: nam familiariſſimum eſt ſacris ſcriptoribus, per verba imperandi & optandi exprimere prophetias, & annũciare quid futurum ſit, Quod notabat Driedo, li. 3. de Dogmatib. Tract. 3. c. 2. Sixtus Sen. lib. 8. Bibliothecæ, & Genebrard. ſuper Pſalm. 6. ſic per verba imperandi, & optandi enunciatur calamitas ſuperuentura peccatori: Conſtitue, inquit, ſuper eum peccatorem, & oratio eius fiat in peccato. Fiant filij eius orphani, &c. tantundem ſignificatur, quantum ſi diceretur, Conſtitues, Fiet, &c. Et Pſal. 68. Deleantur de libro viuentium, id eſt, Delebuntur. Et Iſa. 6. Excæca cor populi huius, id eſt, excæcabitur. Et Luc. 23. Quod facis, fac citius, id eſt, facies. Hæc ſanè omnia non optantis, & imperantis affectu, (abſit enim à ſanctis viris vt mala optent & precentur proximis ſuis) ſed præuidentis intuitu prænunciantur. Quamuis itaq; verſus illos noſtri pſalmi rectè per imperãdi verba admittamus expreſſos eſſe, non ideo tollitur enunciatio prophetica & aſſertio eius felicitatis, quæ futura erat. Quia ergo huiuſmodi felicitas minimè erat in Salomone complenda, dicendum eſt, non pro ipſo, ſed pro altero Salomone, ſcilicet, Chriſto confectũ eſſe ad literam pſalmum illum. Imò (vt verbis vtar D. Auguſtini, ſuper Pſalm. 88. vbi eruditione mirabili excutit præſentem difficultatẽ) deſtruxit illam felicitatem Deus in Salomone, vt expectaremus alterum, in quo illa adimplerentur, quæ adimpleri neceſſum erat. Quare mirari ſatis nequeo virorum catholicorum, quod ſibi in mẽtem venerit, vt etiam in hoc pſalmo cantari felicitatem Salomonis exiſtimẽt. Nam Vatablus ſtatim in initio huius pſalmi, dicit, quod populus fidelis in illo pſalmo, fauſtiſſima quæque Regi ſuo Salomoni imprecatur. Titelmanus quoque

Per verba imperãdi & optandi ſæpe exprimũtur prophetiæ.

Pſal. 108.

Pſalm. 68.

Iſaiæ 6.

Lucæ 23.

Aduerſus quoſdã Catholicos, qui etiam de Salomone hunc pſalm. intelligunt.

in Annotatione,& Ianſenius in Argumento pſalmi,dicunt,præter quàm quod Dauid in hoc pſalmo,de regno Chriſti prophetat, ſimul etiam aliquot verſib' prędicit & orat æquitatem & felicitatem regni Salomonis. Ad idem eſt Flaminius in argumento & toto diſcurſo pſalmi. Iſidorus Clarius fauet,quamuis plus Chriſto deferat,quã illi. Ego verò ſequutus ſanctos Patres aliter exiſtimo videlicèt de Chriſto ſolo, & non de Salomone hic mẽtionem fieri.Nam, obſecro, vt quid dicemus,nunc de Salomone,& ſtatim de Chriſto loqui, & rurſus ad Salomonem reuerti, & iterum ad Chriſtum tam perturbatè & variè tranſire prophetam? Præſtat vt in eundem omnes ſententias ſcopum,in idem argumentum dirigat, & in vno perſiſtat Chriſto Domino, Salomonem penitus derelinquens: quamuis ab eius nomine, regno, ac perſona occaſionem ad prophetãdum de Chriſto ſumpſerit.Licèt enim vt author eſt D. Hieron.ſuper Iſaiæ c 16.& D.Gregor.homil.7.in Ezechielem,& Euthymius,ſuper Pſal.107.& communiter Patres,vſitatum ſit apud prophetas, ex hoc in illud, & ex vno in aliud paſſim & ſubitò ferri,iam ſeſe in ſuprema tollentes, iam dimittentes ad infima: tamen in noſtro hoc pſalmo præſtantius dicitur, vt vates ſacer omnia in vnũ Chriſtum coniecerit.

Quod totus Pſalmus de Chriſto eſt.

Quod nullꝰ verſus huiꝰ pſal. Salomoni cõuenit.

His adde nullum ferè verſum in toto hoc carmine cont.neri, qui niſi coactè ad Salomonem trahi poſſit.Quidã vero ſunt,qui nec coactè, nec modo aliquo peruerti poſſunt ad ipſum. Nam illum verſum, Permanebit cum Sole & ante Lunam:item illum, Ante Solem permanet nomen eius,qua ratione ſiue aſſerendo,ſiue optando,ſanctus Dauid pro Salomone filio ſuo dicere potuit? Verùm opponũt Iudæi, illas verſiones nõ eſſe ex-

Fuga & euaſio Rabbinorum.

preſſas ex Hebræo ad verbum, nam pro illo verſu, Permanebit cum Sole & ante Lunam, ex Hebræo vertunt, Timebunt te cum Sole & coram Luna. Quæ verba non ad Chriſtum, nec ad Salomonem, ſed ad Deum ipſum per apoſtrophem dici putant. Pro altero verò, Ante Solem permanet nomen eius, vertunt, Coram ſole filiabitur nomē eius, id eſt, filiabitur Salomō, quamdiu Sol durauerit: id eſt, longam filiorum seriem recenſebit: Sic Rabbi Emanuel, & Rabbi Dauid, vt in Pagn. in Theſauro linguæ ſanctæ, Verbo, Nun. Hæc tamen omnia præter quàm quòd ſint impietate & perfidia plena, ſunt certè falſiſſima: licèt enim optimè, & ex Hebræo verſiones illæ, poſſint exprimi, nam eas habent Flamin. Vatabl. Campen. Iſidor. Pagni. &c. ſed certè de Meſſia intelliguntur ad literam, vt non ſolùm noſtri, verùm & ex Rabbinis multi tradunt referente Adriano Fino, lib. 3. Flagelli ca. 4. vbi examinat illam verſionem, Ante Solem filiabitur, &c. & lib. 2. ca. 12. & etiam Titelm. ſuper hunc pſalmum, in Annot. ex Hebræo, Verſ. 16. Refellitur Rabbini.

IV. Quid ſit quod iſte pſal titulis hic et Salomonis.

SED quid eſt quod præſens pſalmus hoc titulo eſt inſignitus, Pſalmus in Salomonē? D. Chryſoſtomus, Præfatione. 2. in Pſalmos, attulit quandam doctrinam, quę ſi vera eſt, ad multorum reſolutionem viam ſternit. Dicit, titulos Pſalmorum eſſe tranſpoſitos, & confuſò hiſtorię ordine permutatos: eo quod poſt captiuitatē Babylonicam, Eſdras Pſalmos hinc inde diſperſos in vnum collegit volumen, prætermiſſo ſitu & ordine titulorum. D. Hier. authoritate Magiſtri ſui, exiſtimat Salomonem eſſe authorem huius pſalmi, non Dauidem, propterea quod in titulo dicitur, Pſalmus Salomonis vel Salomoni, ſic enim vertit Hieronym. ex Hebræo, ſicut in alijs, Tituli Pſalmorum permutati.

Author huius Pſalmi, quis.

Pſalmus Dauidis vel Dauidi. Vatab. in ſcholijs huius pſalmi, dicit, authorem eius eſſe incertum, quamuis Dauid eſſe videatur. Nos tamen certo certius exiſtimantes hũc pſalmum compoſitum eſſe à Dauide, tum quia omnes Patres id docent: tum, quia paucula illa verba, Completæ ſunt orationes Dauid, quæ ad finem illius pſalmi habentur id inſinuant, videamus quid myſterij habeat, quòd hoc titulo ſit inſignitus Pſalmus in Salomonem? Nam ex hoc fieri videtur de Salomone in præſenti pſalmo haberi ſermonem,

Ioannes Driedon. lib.3. de dogmatibus ſacræ ſcripturæ, Tractatu 3. c. 1. duplicem rem hanc enodandi modum attulit, quem ego non poſſum non vehementer probare. Dicit: Quotieſcunq; in titulo vel verſiculo alicuius pſalmi explicantur ea, quæ videntur temporaliter geſta, vel in Abraham, vel in Iacob, vel in Dauid, vel in Salomone: ſed quæ ſequuntur in alijs eiuſdem pſalmi verſiculis excedunt modum, qualitatem & conditionem rei geſtæ, tum intelligendus eſt propheta, vel tranſire de litera ad ſpiritum, vel ſub voce tranſlatè accepta ſignificare rem myſticam. Hæc ille. Igitur aut primo dicamus, Dauidem hic de Salomone in Chriſtum feciſſe tranſitum: aut ſecundò (quod mihi magis probatur) per vocem Salomonis in titulo poſitam ſignificari Chriſtum tanſlatitiè, & nullo modo Salomonem. Primum hunc dicendi modum mittamus, non tanquam falſum aut inanem, nam ſolidus eſt & ſatis probabilis, quod ſcilicet, Dauid cœperit in titulo, & in primo aut ſecundo verſu huius pſalmi, tractare ad literam de filio ſuo Salomone, & deinde eo penitus derelicto, ad Chriſtum tranſierit, vt tradit Euſebius libr.7. de Demonſt. Euang. cap.3. Demonſt.

Dauid hic fecit tranſitum de Salomone ad Chriſtum.

monſtrat.7. Ergo hunc, ceu non tam plauſibilem prætereuntes, ad alterius modi explicationem deueniamus.

Ergo dici poteſt & debet, quòd in præfato pſalmo nullus ſit tranſitus, ſed à titulo vſq; in finem ſemper de Chriſto, & numquam de Salomone, ſit ſermo: & tunc vox Salomon in titulo poſita, non propriè pro ipſo Salomone filio Dauidis, ſed pro Chriſto Domino poſita ſit. Idque vno ex tribus modis, ſcilicèt, primo, ſumpta voce non propriè, ſed appellatiuè pro dilecto vel pacifico, quæ eſt ſignificatio nominis Salomonis: eſt autē Chriſti nomen in ſcriptura Pacificus vel Dilectus, id oſtendente Fratre Ludouico Legion. in lib. de Nominibus Chriſti. Aut ſecundo, voce Salomonis ſumpta metaphoricè, eo loquendi tropo, quo ipſum Chriſtum appellamus Leonē, Agnum, Petram, Abelem, Dauidem, Iſaacum & cæt. Aut tertio patronymicè ſumpta voce Salomonis, pro Salomonide vel Salomonio, id eſt, pro Chriſto filio Salomonis. Sanè nomen Dauidis his modis plerumque non verum Dauidem filium Iſai, ſed Chriſtum Dominum ſignificat: Quod notabat D. Aug. tomo 4. lib. de octo Dulcicij quæſtionibus q. 5. & vltima. Galatin. de Arcanis, lib. 3. ca. 25. Ianſenius, in Epiſtola, quam præfixit Pſalmis, Dr edo, vbi ſuprà. Et eſt elegans locus Hieremiæ 30. Seruient Dauidi regi ſuo, quem ſuſcitabo eis, id eſt, Chriſto: nam Dauid exuſcitandus nequaquam erat. Et Ezechiel. 34. Suſcitabo ſuper oues paſtorem, ſeruum meum Dauidem; ego autem ero eis in Deum, & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum. Et Oſeæ 3. Conuertentur filij Iſrael, & quærent Dauid Regem ſuum, id eſt, Chriſtum Regem ſuum. Quidam adducunt & illud Hierem. 23. Suſcitabo Dauid germen iu-

Melius eſt quod non fecerit tranſitum, ſed ſemper de Chriſto, &c.

Vox Salomon hic ſignificat Chriſtum ad literam.

Vox Dauid interdū non Dauidem, ſed Chriſtum literaliter ſignificat.

Hier 30.

Ezech 34.

Oſeæ 3.

Hier. 23.

ſtum. Cæterùm is vltimus locus vanus, & fallax eſt, nam Dauid ibi non Chriſtum, ſed populum Dauidicum ſignificat. Vnde eſt datiui caſus, ſic: Suſcitabo Dauidi germen iuſtum, id eſt, Chriſtum.

Locus Cãt. 3. vbi vox Salomon non ſignificat Salomonẽ, ſed Chriſtum.

Sed & ſunt loca, vbi de nomine Salomonis hoc ipſum dicere cogimur: quod notabat Galatinus, lib. 3. c. 26. & Adrianus ille bis Finus, lib. 2. Flagelli. cap. 12. ex illo loco, Cant. 3. Egredimini filię Sion, & videte Regem Salomonem. Dicit verò Galatin. in Midras Sir Aſſyrim, id eſt, in expoſitione Cantici Canticorum, per Regem Salomonem intelligi Regem perfectiuum, qui creauit omnes creaturas. Et dicit R. Moyſes, eſſe reum mortis, qui ex Cantico Canticorum delet nomen Salomonis, tanquam delens nomen diuinum. Itaque vox Salomon ibi in Canticis, non Salomonem, ſed Chriſtum verum Deum ſignificat. Refert Porchetus in Victoria contra Iudæos p. 1. ca. 13. Gloſſam R. Aninæ, in illo loco Canticorum 3, Videte Regem Salomonem, in diademate quo coronauit eum mater ſua, hanc eſſe: Diſcurrimus per vniuerſas ſcripturas & non reperimus quod Berſabee fecerit coronam filio ſuo Salomoni. Meritò Caiet. in titulo pręſentis Pſalmi, exiſtimat, vocem Salomonis in hoc titulo poſitam, eſſe epithe ton Meſſię: & Genebr. eſſe patronymicum nomẽ, Meſſiam ſignificans. Et hactenùs de hac quæſtione præambula.

V. Qua ratione regnum & dominium de quo in hoc Pſalm. conueniat Chriſto.

Altera iam, quæ nos propiùs ſpectat, occurrit quæſtio, qua via & ratione Chriſto Domino regnum illud temporale ac dominium vniuerſale feliciſſimum, quod in hoc Pſalmo edicitur, valeat adaptari. Doctores Hebræi contendentes Meſſiam futurum eſſe Regem temporalem, & apparatu magnifico regnaturum, pur-

purpuratum & ſericatum, & famulorum cuneis ſtipatum:& ex alia parte vidētes in ſcriptura haberi, quod Meſſias futurus erat pauper & miſer, & miſere plectendus & occidendus,in eam venerunt ſententiam,vt aſſererent,duos futuros Meſſias: alterum glorioſum, miſerum alterum. Hoc referunt ex Catholicis doctoribus multi,prçſertim quinq;,illi quidem pij iuxtà & docti, & in euoluendis Rabbinorū ſcrinijs diligentiſſimi,Petrus Galatin.lib.4. de Arcanis catholicæ veritatis c.2.& c.21. Adrianus Finus,lib.5. Flagelli ca.15. Porchetus in lib.qui dicitur, Victoria contra Iudæos, ex recognitione Auguſtini Iuſtiniani Epiſcopi Nebienſis p.1.c.10.Petrus Coſto,in li.quem attitulauit,Typus Meſſię,nō longè à principio,& noſter Iacobus de Valentia, ſuper Pſal. 20. Iudæi itaq;,quo ſuis technis & machinationib.exequēdis ampliorem viā pararēt, & vim veritatis ſubterfugerent,nec capi à Chriſtianis poſſent, duos confinxere Meſſias in lege promiſſos: quorū vnū vocarunt Ben Ioſeph,de Tribu Ephraim, & aliū Ben Dauid de tribu Iuda. Et affirmabant futurū, vt horum alter miſerè plecteretur & occideretur cū tota gente ſua: alter verò nunquam moreretur, ſed per totā eſſet æternitatem regnaturus: quin & erat exuſcitaturus alterum Meſſiam turpiter interfectum. Atq; adeò glorioſus iſte Meſſias & rerum geſtarum magnitudine, & imperij gloria debebat efflorefcere,vt Romanum exſcindere deberet imperium, & Iudaicum populum ex toto terrarum orbe conquiſitum, ab omnibus Tyrannis aſſerturus eſſet, & eum ad terram promiſſionis, vetus & ſanctum iuſtorum patrimonium, reducturus. Quinimò non ſolùm viuis Meſſias ille futurus erat beneficus, ſed etiam mortuis:nam & omnes Iudæos vita functos erat

Rabbini duos Meſſias confinxerunt: vnum glorioſum, alterum miſerum.

Meſſias glorioſus.

exulcitaturus, vt oculos explerent illa pace & felicitate iudæorum.

Nituntur ſcripturæ qui duos fingunt Meſſias.

Mich. 5.

Nitebantur autem Iudæi hoc vt aſſererēt, quibuſdam ſcripturæ teſtimonijs, non ſolùm inter ſe diuerſis ſed & aduerſis, & pugnantibus, vt ipſi credebant: adeò vt vni Chriſto & eidem crederent non poſſe conuenire. Mich. 5. videbant ſcriptum eſſe. Ex te exiet dux, qui regat populum meum Iſrael, & egreſſus, ſeu egreſſiones eius ab initio, à dieb. æternitatis. Et Pſal. 109. totum de glorioſo illo ac beato Meſſia interpretabantur, cui dixit Deus, Sede à dextris meis. Quibus verbis non Abraham, vt quidam Rabbini putarunt, non Dauidis, vt alij, non Saulis, non Ezechiæ, non Zorobabelis, vt quidam alij ſomniarunt, ſed veri Meſſię futura proſperitas ſuis coloribus depingebatur. Meſſiæ inquam glorioſi, quem Deus ſedere faceret à dextris ſuis, cuiq; in die bellorum populus ſuus adeſſe debebat voluntarius ad oppugnandos inimicos, vt habet prior pars verſus quarti, ſecundùm alias verſiones, qui ex vtero aurora gignendus erat, &c. Sic de amplitudine ac perpetuitate regni eius explicabant Pſalmum. 44. 71. 68. 86. &c. Quando vero contra videbant apud Iſaiam cap. 53. & apud Zachariam c. 9. & 12. & Pſalm. 21. 68. & aliàs ſæpe ſcriptas eſſe calamitates, & aduerſas fortunas Meſſię, omnia hęc ad alterum Meſſiam afflictum & inglorium traducebant.

Pſal. 109.

Quòd vni & eidem Meſſiæ conueniunt diuerſiſſima vaticinia ſcripturæ.

Verumtamen excęcauit Iudæos ſua malitia: facilè enim peruidere, & ſic conciliare illam locorum diuerſitatem poterant, & vni & eidem Chriſto hæc omnia, licet alioqui diuerſa, accommodare: ſi dicerent, teſtimonia illa ad vnum & eundem Chriſtum diuerſimodè conſideratum, eſſe referēda. Idq; vno ex 5. modis, quos totidem verbis

bis referam. Primo, ſi diuerſis temporibus Chriſtum conſiderarent: Diſtinguere namque oportet tempora, vt ſic concordětur iura, vt habet Iuriſprudentium regula. Nam primo quidem tempore futurus erat Meſsias pauper & miſer, naſciturus in ſtabulo, eiulaturus pueriliter, paſſurus probra & contumelias, ſubiturus mortem turpẽ & ignominioſam: Deinde verò à reſurrectione, diues, potens, victor, glorioſus & triumphator erat futurus. Aut ſecundò, cum Adriano, in illo. c.15. de gemino aduentu Chriſti, dicerent, illa tã diuerſa loca intelligi, nam tàm venturus eſt in ſecundo aduentu, glorioſus & ſplendens, quam venit in primo abiectus & miſer. Aut tertiò dicere poterant, vno & eodem tempore hæc omnia conuenire Meſſiæ, ſecundum tamen diuerſas naturas: atque adeo ſecundùm humanam erat futurus inglorius, mortalis & mortuus: ſecundùm vero diuinã glorioſus, immortalis. Quartò etiam inquantùm homo, ſimul illas tam diuerſas fortunas habiturus erat: proſperam, ſecundùm partem animæ ſupremam: aduerſam, ſecundum infimam. Quintò id explicarent de duplici regno & poteſtate Chriſti, nam ſi de temporali ſit ſermo, pauper futurus erat & lugubris, ſi de ſpirituali, diues, potens, & cæt. Ex his verò iam ſenſim delabimur ad centrum quæſtionis.

1. Explicat.
2. Explicat.
3. Explicat.
4. Explicat.
5. Explicat.

VI. Hinc præcipua quęſtio An Chriſtus ſit Rex, & dominus rerum, &c.

His ergo cùm ad propoſiti thematis intelligentiam, tùm ad quæſtionis præcipuę deciſionem neceſſariò præiactis, nam diutius in hoc pulcherrimo ac latiſsimo ſcripturarũ campo exſpatiari non licet per tempus: Quæſtio in forma ſcholaſtica à me diſputanda ea eſt. Vtrũ Ieſus Chriſtus Dominus ac Saluator noſter, fuerit verè ac propriè dominus & rex totius orbis,

atque omnium rerum creatarum, ſecúdùm quòd homo eſt, non tantũ ſpiritualis rex ac dominus, ſed & verus ac abſolutus & proprius, atque adeo temporalis: tam verè & propriè quàm Philippus. II. nunc tẽporis rex eſt Hiſpaniarũ, & vnuſquiſque hominum dominus eſt ſuarum rerũ, eò quòd illis in omnem vſum poteſt citra alicuius iniuriam vti. Mixtim autem de regno & dominio (nam in Chriſto par eſt vtriuſque ratio, vt dicam infrà) argumenta procedent.

Argumenta à parte negatiua.

A parte negatiua ſtant primò authoritates, ſecundo rationes. Authoritates verò in multiplici ſunt differentia nã quædam ex ipſo corpore bibliorum, quędam ex ſanctorum Patrum voluminibus decerptæ ſunt: quibus accedent quædam aliæ Doctorum Theologorum, ac Iuriſtarum, qui ſcholaſticè diſputantes huic parti ſuffragati ſint.

1. arg. ex locis ſcripturæ.

Primum ergo argumentum, quod ſacris literis innititur & potiſsimum probat Chriſtum non fuiſſe regẽ propriè & abſolutè (nã quod nec fuerit rerum dominus mox probabitur) duplicem locum multiplici vi corroboratum comprehendit: Alter habetur apud Hierem. ca. 22. alter apud Ioan. capite 18. In priori itaque loco enunciatur apertiſsimè, poſt regem Iechoniam nullum iam ampliùs regem, videlicèt, qui temporaliter & abſolutè regnet, de ſemine Dauid futurum. Hęc dicit Dominus: ſcribe virũ iſtum (ideſt, Iechoniam) ſterilem virum, qui in diebus ſuis non proſperabitur: nec enim erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltra in Iuda, vel, & regnet poſthac in Iuda, vt habet Vatab. Vim huius loci, ſimiliter & ſequentis ex ſanctis patribus oſtendemus ſtatim. Alter locus eſt, Ioan. 18. dixit Chriſtus, Regnum meum non eſt de hoc mundo, ſi ex hoc mundo eſſet re-

Hierem 22. quod de ſemine Iechoniæ nullus iam rex &c.

Ioa 18 Chriſtus ipſe dixit ſe nõ eſſe regem.

gnum meum miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc. Vbi non ſolùm viſus eſt Chriſtus dicere, non habere ſe vſum & exercitium regni, nam hoc certò conſtabat tunc temporis Chriſtũ non habere, neque id Pilatus rogitaret: Rogauit ergo, an haberet ius regni, vt Cæſari poſſet contradicere. Et huic percontationi reſpondit, Regem ſe minimè eſſe.

Deinde, Quoties de Chriſti regno aut dominio ſiue principatu, fit mentio in ſcriptura, ſemper apponitur aliquid ratione cuius appoſiti alienatur nomen regni aut regis à ſignificatione regni temporalis, & transfertur ad ſpirituale. Pſalm. 2. Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, &c. additur, Prædicans præceptum eius. Et Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Et ſubdit quod ad ſpiritualia pertinet, Euntes ergo prædicate euangelium baptizantes, &c. Particula illa, ergo, conſequutionẽ denotat explicatiuam qualitatis regni & poteſtatis Chriſti. Luc. 19. Benedictus qui venit Rex. Et O Sana, id eſt, ſalua nos. Et Iſai. 9. Super ſolium Dauid, & ſuper regnũ eius ſedebit in æternum. Sequitur, Vt confirmet illud ac corroboret in iudicio & iuſtitia, à modò vſque in ſempiternum. Hierem. 23. Regnabit rex, & ſapiens erit, &c. Et ſequitur, In illa die ſaluabitur Iuda, &c. Et adhuc, Ioan. 18. Tu dicis, quia rex ſum ego. Et pergit explicare modum regni, Ego ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Et Pſalmo. 44. Intende proſperè, procede, & regna. Et adiecit, Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam. Et Zacha. 9. Ecce Rex tu' venit tibi. Sed qualis rex? Iuſtus & Saluator, ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam. Hic non ſolum regnum, ſed & dominium & proprieta-

Nomen Regis cum datur Chriſto coarctatur ad ſpiritualia.

Pſalm. 2.

Matth 28.

Luc. 19.

Iſaia. 9.

Hierem. 23.

Ioan. 18.

Pſal. 44.

Zach. 9.

Non ſolum regnũ, ſed & dominiũ

ſerum, penitus à ſe Chriſtus abdicauit.

prietatem rerũ à Chriſto longè abeſſe, docet ſcriptura. Quibus appono illud Pauli de Chriſto. 2. Corin. 8. Qui cum diues eſſet, pauper pro nobis factus eſt. Et Matt. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.

VII. Patrum ſententia, quòd ſpiritualeſit regnũ Chriſti, & dominium.

His accedit ſecundo loco Diuorum Patrum omnium vna vox, vnus animus atque conſenſus explicantium loca prædicta de regno Chriſti ſpirituali & ſupramundano. Habemus autem decretum ſacri concilij Triden. Seſ. 4. in Decreto de editione & vſu ſanctorum librorum, quòd præter communem ſanctorum Patrũ conſenſum, nullus ſcripturam audeat proprio marte reſerare, & intelligere. Quod idem præcipiunt antiqua Eccleſiæ concilia & Patres vt vidimus. q. 2. Poſitiua. Quod autem hæc ſit Patrum ſententia, exploratiſsimum eſt ijs, qui eorum libros voluтant. Sed in gratiam eorum, quibus eos euoluere non vacat: ecce loca quædam. Initium verò dicendi à quatuor Eccleſiæ Latinæ Doctoribus, lætis auibus, faciam. Primùm, D. Auguſt. lib. 17. de Ciuit. c. 7. Populi, inquit, Iſrael perſonam figuratè gerebat homo ille ſcilicet, Saul: qui populus regnum fuerat amiſſurus Chriſto Ieſu Domino noſtro, per nouum teſtamentum non carnaliter, ſed ſpiritualiter regnaturo. Et Tractatu. 115. ſuper Ioan. ſic ait: Dicit quidam in prohetia de Deo Patre, Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctum eius: ſed Sion ille & mons ille non ſunt de hoc mundo. Quod eſt eius regnum, niſi credentes in eum? Et ſuper ipſũ Pſalm. 2. ſic ait: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, quas poſsideas ad earum ſalutem, & quæ tibi fructificent ſpiritualia.

Pſalm. 2. *Pſalm. 2.*

D. Am-

D.Ambroſ.lib.3.ſuper Lucæ.ca.penultimo, ſic ait,poſt multa : Iam ipſum regem ſecundùm honorem ſeculi non accipimus Chriſtum.Quomodò ergo dictum eſt, Ex fructu ventris tui ponam ſuper ſedem? Quo modo & Angelus de eo dicit, Quia dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris ſui, & regnabit in domo Iacob? Quomodo regnare repromittitur,nec oſtenditur? Aut quomodò ex ſemine Iechoniæ nullus regnaturus dicitur per prophetam?Si enim Chriſtus regnauit, ex ſemine autem Iechonię Chriſtus natus eſt,propheta mentitus eſt, mentita ſunt & oracula. Et mox:Nō ſeculari honore regnauit Chriſtus, nec in Iechoniæ ſedibus,&c.Et apertiùs ſtatim,explicans de Chriſti regno dictum eſſe illud, Et thronus eius ſicut dies cœli,ait: Non vtiq; hunc thronum Salomon ſedit,non Roboam, non Iechonias.Sanè D.Ambroſius longo diſcurſu difficultatem hanc proſequutus,docet,regnum Chriſti alterius eſſe rationis,qua nec Roboā regnauit, nec quiſquam alius.Et mordicus,& aſſeueratiùs, eodem lib.3.ca.5. ſic ait, In abruptum diſputationis venimus,hæremus in vado,&in quodam naufragio veritatis fluctuamus : excitemus ergo Chriſtum,ipſum interrogemus,ipſe reſpondeat. Interrogemus ſcripturas,inuenimus quia regnum eius non eſt de hoc mundo.Qui dicit non eſſe de hoc mundo regnum ſuum, oſtendit eſſe ſuprà mundum : ita & regnum eius erat, non erat in ſæculo, ſed ſuper ſæculum erat.Hæc Ambroſius.

Pſalm.131. *Lucæ.1.* *Hiere.22.* Locus explicatur. Quomodò ſemine Iechoniæ nullus iā vltrà regnauit. *Pſalm.88.* *Ioan 18.*

D.Hiero.lib.4.Comment.ſuper Hierem.ca.22. explicans illud,Scribe virum iſtum ſterilem.&c. ſic ait:Oritur quæſtio,quomodo poſsit ſtare prophetia,nullum de ſtirpe Iechoniæ eſſe generatū, qui ſederit ſuper thronum Dauid ? cum Dominus no-

Explicatur idem locus *Hiere.22.* ex D.Hier.

nus noſter de huius natus ſit ſemine,& dederit ei Dominus ſedem Dauid.&c.Et mox,Poteſt ſolui, non ſedebit quidem ſuper thronum Dauid vir& homo,ſed ſedebit Deus,regnumq; eius, non terrenum,ſcilicèt,& breue,ſed perpetuum &cœleſte. D. Gregorius (quo quatuor Eccleſiæ Latinæ Doctores in vnum colligamus) homi.8 ſuper Euang.apertè id docet:quinimò non ſolùm regnũ mundi, ſed & dominium rerum habuiſſe Chriſtum,negat ſecundùm humanam naturam. Chriſtus, inquit, non in parentum domo, ſed in via naſcitur,vt profectò oſtenderet, quia per humanitatem quam aſſumpſerat, quaſi in alieno naſcebatur:alienum,videlicèt,non ſecundùm poteſtatem dico,ſed ſecundùm noſtram naturam. Nam de poteſtate eius ſcriptum eſt, In propria venit.. In natura etenim ſua ante tempora natus eſt,per naturam noſtram venit ex tempore, qui æternus permanens temporaliter apparuit: alienum eſt vbi deſcendit.Hæc ille.

Ex D. Greg. quòd Chriſtus non habuit dominium &c.

Ioan.1.

His alios Eccleſiæ Græcæ doctores præcipuos annumeremus. Magnus Athanaſius ſuorũ operũ Tomo .3. in Oratione de Sanctiſsima Deipara, propè finẽ, Rimantur, inquit,Hæretici ſeſe inuicem adhortantes,& fallacioſe quærunt, an acceperit thronum Dauidis patris ſui, & regnauerit in domo Iacob in æternum. Et poſt pauca, Ergo capiens Chriſtus thronum Dauidis tranſtulit illum,& dedit ſanctis Chriſtianorum Regibus, vt conuerteret eos ad domum Iacob: qua tradita in opprobrium & direptionẽ, regnabit in Chriſtianis in æternum,& regni eius nõ erit finis.Et mox ſiquidem genitus ex Virgine, & conſummatis omnibus, quæ ad negotium mortis & crucis pertinebant, poſt reſurrectionem ad ſuos dicebat, Data eſt mihi omnis poteſtas.&c.Et quandoquidem

Patres Eccleſiæ Græcæ ad idem.

Matt.28.

dem ipſe Rex eſt, qui natus eſt ex virgine, idemq; ac dominus & Deus, ea propter & Mater, quæ eum genuit & Regina, & domina, & Dei para proprie & verè cenſetur. Hæc Athan. Quibus eundem modum regni & dominatus Chriſto & eius matri deſignans, ſpiritualem eſſe & alterius rationis à noſtro ſatis luculenter oſtendit. D. Chryſoſto. expreſsiùs & floridiùs, vt ſolet, homil. 6. ſuper. cap. 2. Matthæi, Quonā pacto, inquit, Magi ex ſtella Iudæorum, regem illum eſſe didicerunt? cum certè non iſtius regni iſte ſit Rex, nihil quippe tale monſtrauit, quale mundi huius reges habere cōſpicimus. Neque enim haſtas, neque clypeatas oſtendit militum cateruas: non equos regalibus phaleris inſignes, non currus auro, oſtroque fulgentes: non enim iſtum, neque alium quempiam circa ſe habuit ornatum, ſed vilē hāc prorſus vitam egit ac pauperem, duodecim tantummodo homines, eoſq; deſpicabiles ſecū circūducendo. Hæc ille. Quibus quid clarius? quid eloquentius? ſed nunquid Magnus Baſilius hanc rem prætërijt? ipſe ſanè, vt eum refert. S. Tho. in Catena, Lucæ. 1. explicans illa verba, Regnabit in domo Iacob. &c. ſic ait: Non in materiali ſede Dauid Dominus ſedebit tranſlato Iudaico regno ad Herodem, ſed ſedem appellat Dauid, in qua reſidet Dominus, indiſſolubile regnum. Hæc D. Baſil. Verba elegantiſsima Chry.

Sed & mixtim & citra delectum, vt tumultuariò ſeſe nobis offerunt, alios proferamus. Tertullianus antiquior omnibus præcitatis, & doctrina ac grauitate non impar, lib. Aduer. Iudæ. §. Probatio natiuitatis Chriſti, explicans normam, qua Chriſtus dominari ac regere mundum debebat, in explicatione illorum verſuū, Pſal. 44. Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. &c. Accigere gladio Aliorum Patrum teſtimonia. Pſalm. 44.

tuo

Verba Tertull. omni animaduerſione digna.

tuo &c. Specie tua & pulchritudine tua &c. Propter veritatem & manſuetudinem &c. ſic diuinè loquitur: Valde abſurdum eſt, ſi quem ad bellū enſe cingebat, ei de ſpecie decoris & labiorum gratia blandiebatur. Quis enim enſe accingetur, & non contraria manſuetudini aſſumat? Et paulò ante: Scilicet ad arma vagitu conuocaturus erat puer: & ſignum belli non tuba, ſed crepitacillo daturus: & non de muro, ſed de nutricis & gerulæ ſuæ gremio hoſtē deſignaturus. Hæc ille. Quibus explanat, Chriſtum alium modum regni ac dominij habiturum, videlicet, ſpiritualem. &c. Theophil. ſuper Luc. c. 1. ſicut Dauid ſenſibile regnum ſuſcepit, ita Chriſtus ſpirituale. Bernar. ſuper. Miſſus eſt. homil. 4. Quæro, quomodo dederit ei Dominus ſedem Dauid patris ſui? cum ipſe in Hieruſalem non regnauerit? Et mox, Denique quid magnum promittitur ei, qui ſedet ſuper Cherubim, ſedere in ſede Dauid patris ſui? Et ſtatim, Dabit ergo Dominus ſedem Dauid patris ſui, non typicam, ſed veram: nō temporalem, ſed æternam: non terrenam, ſed cœleſtem. Beda ſuper eundem locum Lucæ. Accepit, inquit, ſedem Dauid, vt nimirùm gentem, cui Dauid quondam temporalis regni gubernacula præbuit, ipſe perpetuum vocaret ad regnum, quod eis paratum eſt ab origine mundi. &c. Et mox: Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, vt confirmet illud in iudicio & iuſtitia. Nō dixit, in acquiſitione gloriæ & gazarum terreſtrium, non in victoriam gentium plurimarum, vrbiumq; ſuperbarum, ſed in iudicio & iuſtitia. Hæc ille. Sed ne in re non dubia vtar teſtibus non neceſſarijs, ad eandem ſententiam propugnandam omnes ſancti Patres quaſi coniuratis animis concurrunt: & inſuper omnes fere illi, qui Lucam Commentarijs il-

Arma, tuba, muri militiæ Chriſti.

Luc 1.

Iſaiæ 9.

rijs illuſtrarunt, in illis verbis, Dabit ei Dominus ſedem Dauid patris ſui. Et qui Ioannem, ibi. c.18. Regnum meum nõ eſt de hoc mundo: & qui Matthæum, ibi, Ecce rex tuus venit tibi & cæt. capi.21.

VIII. 3. Argum ex hiſtorijs, quod Chriſtus non fuẽ rit rex temporalis.

TErtio loco hiſtoriarum accedat authoritas. Euſebius Cæſari. lib. 3. hiſt. Eccleſ. c.20. refert, Reuocatum quẽdam nomine, detuliſſe quoſdam conſanguineos Chriſti ad Domitianũ Imperatorem, qui à Domitiano rogati (verba ſunt Euſebij) de Chriſto, quale eſſet regnum eius, vel quis ipſe, aut vnde, aut quando venturus? Reſponderunt, quod non huius mundi regnum, neque huius terræ ei deſignetur imperium, ſed quia cæleſte ei regnum per Angelorum miniſteria in cõſummatione ſæculi præparetur: quando, ſcilicèt, aduẽtans in gloria de viuis & mortuis iudicabit. Hactenus Euſebius. Pręſtantius & conſideratiús iſti reſponderunt, quàm Apóſtoli interrogauerũt, Act.1. à Chriſtó, Si in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? & improbis clamoribus extorquere primas ſedes in regno Chriſti, contenderunt, quod fecerunt filij Zebedæi Matth. 18. cum regnum ac dominium Chriſti non temporale, ſed ſpirituale eſſet futurum. Hæretici noſtri temporis adſcribunt. Beatiſsimæ. Virgini eandẽ ignorantiam: nam explicantes illud Lucæ. 2. Et ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos, dicunt, quod parentes Chriſti expectabant in Ieſu, non Doctorem ac magiſtrum ſcripturæ, ſed potentem & pompaticum Regem Iſrael, qui ſplendore imperij, opum affluentia, militum copijs, armorum præſidijs, aulicorum ſtrepitu, & magnifico apparatu regnare deberet. Ita Loſsius & Pellicanus inſignes hæretici, apud Petrũ Caniſium lib.4. de Maria Deipara. c.19.

Act.1.

Hæretici adſcribunt. B. Virgini quod putarit regnum Chriſti fore temporale.

Luc.2.

IX.
4 arg ex au thoritate Doctorum recẽtiorum, ad idem.

QVarto loco, adijciamus neotericos ſcriptores. Hermas Letmatius lib. 7. de Inſtauranda relig. c. 9. Vvalden. lib. 2. Doctrinalis. ar. 3. c 76. 77. &c. Drie. de Dogmatibus ſacræ ſcri. lib. 3. Tract. 1. c. 4. Ianſen. in Concordia. c. 3. & 141. Soto. lib. 4. de Iuſtitia. q. 4. ar. 1. & in. 4. Sent. d. 25. q. 2. artic. 1. Victoria Relectione. 1. de Indis, num. 25. & in Relectione de Poteſt. Eccle. quæſt. 5. num. 15. 16. 17. &. 18. Adrianus Finus lib. 5. Flagelli. c. 5. &. 6. Rurſus Abulenſ. ſuper lib. Num. c. 24. q. 11. & ſuper Matth. 20. q. 63. & ſuper cap. 21. q. 30. Caſtro lib. 3. ver. Beatitudo. hæreſi. 3. Syxtus Senen. lib. 7. Bibliothecæ, hæreſi. 8. ſuper Epiſtolam ad Hebræos, Franciſcus de Chriſto in. 3. d. 4. de Regno Chriſti. q. 6. & quotquot ferè ſuper Lucam. c. 1. & Ioan. 18. & Matth. 21. in illis verbis, Dabit eis Dominus, &c. &, Regnum meum nõ eſt de hoc mundo: &, Ecce Rex tuus venit tibi. Et Iacobus Naclantus Tractatione. 4. Theologica, in Titulo de Auguſtiſsimo regno Chriſti. Horum authorum quidam quidem expreſſè, quidam vero tacitè ac latenter id tradunt.

X.
5 arg. rationibus, quod Chriſtus nõ fuerit rex, aut dominus.

QVinto loco, rationibus agendum eſt. Principiò, Qui aſſerunt Chriſtum regem fuiſſe temporalem, & rerum Dominum, plurimum fauent perfidis Iudæis, exſpectantibus Meſſiam, bello & pacè potentem, & rerum temporalium copia abundantem. Refert Adrianus Finus lib. 5. c. 1. &. 6. Rabbinorũ eſſe delirium & erroré, Meſſiam in maxima paupertate natum, cum obtinere regnũ non poſſet, abijſſe vagum per vniuerſum mundum (vt de Lycurgo Lacedæmoniorum legiſlatore refert Plutarchus, in Vita eius) ſtipẽque emẽdicando, diuitias adhuc comparare, quibus conflare magnum poſsit exercitum, quo ſibi regnum conparet & recuperet.

Secun-

Secunda ratio,quia ad eos fines,quos per incarnationis myſterium Chriſtus intendebat, nihil penitùs conducebat dominium rerum temporalium: ad redemptionem mundi, ad ſuperandum diabolum,ad placandum Patrem æternũ, ad inſtructionem populi: immò ad vltimum horum magnoperè conducebat vt regnũ à ſe & dominiũ temporale Chriſtus abdicaret:vt,ſcilicet, deſpiciendi caduca hæc bona exemplum omnibus traderet.Porrò diceret aliquis, ad hos fines comparandos ſatis erat quòd vſum dominij à ſe Chriſtus abijceret,non proprietatem. Contra hoc tamen eſt altera ratio.

2. ratio, quia ad fines intẽtos à Chriſto, nil referebat regnum &c.

Tertia ergò ratio eſt, quia perfecta paupertas non ſolũ in abdicando vſu rerum cõſiſtit,ſed potiùs in abdicando & repellendo à ſe dominio, quod faciunt religioſi.Ergo cum Chriſtus Dominus pauper ſæpenumerò in ſcripturis appelletur.2.Corint. 8. Qui cum diues eſſet,pauper pro nobis factus eſt,& Matth. 21. Ecce rex tuus venit tibi pauper.Et c.8.Vulpes foueas habent,& volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet,&c.fit neutiquã dici nunc poſſe quod tunc fuerit rerum omnium Dominus.Cõfirmatur,quia hæc,quæ mihi aliquãdo ſubibat cogitatio, Chriſtum eatenùs fuiſſe pauperẽ,quatenùs virtutẽ paupertatis habebat, quã in medijs diuitijs habere quis poteſt, vt eam habuit Abraham,Dauid,&c. planè non ſatis ſaluat dicta ſcripturę,& Patrum,vbi Chriſtus abſolutè egenus & pauper nuncupatur. Certè nec Dauid, nec Abraham, neque quiſquam alius, qui rebus temporalibus abundauerit, quàmlibet alias ſit ſanctus & iuſtus, & virtutem habeat paupertatis eſt verè pauper dicendus, nec illum vnquam ita appelllãt ſcripturæ. Cum ergo abſolutè Chriſtũ appel-

3. ratio quod nõ ſolum vſum, ſed potiùs regni nõ habuit.

2.Cor.8.

Matt.21.

&.8.

Quòd Chriſtus fuit verè pauper, nõ ſolũ per virtutẽ paupertatis, ſed per rerum inopiam.

appellent pauperem, dicendum eſt, eum nō ſolā virtutem, ſed etiam veram paupertatem, ideſt, opum penuriam & inopiam habuiſſe. Confirmatur adhuc, quia Chriſtus Dominus in gradu heroico habuit perfectionem euangelicam: de cuius ratione eſt deſerere vſum ac dominium rerum omnium, vt patet Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &c. Profectò poſſet adoleſcens ille, cui talia dicebantur, meritò à Chriſti conſilijs reſilire, & ei ſic obijcere: Tu perfectus es qui tamen rerum omnium dominium penes te habes: quare ergo alium perfectionis modum mihi præfigis?

Matth. 19.

Quarta ratio eſt, quia poteſtas & facultas, quæ ad actum nunquam reducitur vana eſt & otioſa, & proinde nec à Deo, nec à natura vnquam facta: Chriſtus autem quamdiu vixit, hanc ciuilem & temporalem poteſtatem nunquam exercuit: nō ergo eſt veriſimile quod eam habuerit. Minor probatur quia aſsignari non poteſt locus, aut tempus, vbi & quando eam Chriſtus exercuerit. Quinimò multa aſſignantur, in quibus, cùm eam exercendi occaſio ſeſe offerret, apertè docuit, ſe eam non habere, vt Lucæ. 10. petenti cuidam à Chriſto, vt iudicaret ciuiliter inter ſe & fratrem ſuum, reſpondit, O homo, quis me conſtituit iudicem inter vos? Quod tractat Viguer. in Inſt. capite 17. §. 1. ver. 18. de quo infrà. Profectò huius ſciſcitationis nūquam ſufficiens redditur ratio: Si Chriſtus rex erat & Dominus in temporalibus & ciuilibus, cur non id muneris exercuit, cum magnoperè neceſsitas id exercendi vrgebat? Erant etenim tempore Chriſti inſolentiſsimæ tyrānides, & enormia flagitia regum & principum, fas nefaſq; cōmiſcentium: & mun-

4. ratio, quia Chriſtus nūquā vſus eſt regni iure, aut dominio. &c.

Lucæ 10.

Quòd ſi Chriſtus erat vere Rex, tenebatur

& mũdus totus, præſertim Vrbs Hieroſolymitana facinoroſis ac nefarijs abũdabat hominibus. Quibus omnib. iure ipſo naturæ occurrere Christus, ſi verè erat in temporalibus rex & dominus, omninò tenebatur. Et licèt orbis gubernationẽ Cæſari Romano, alijſq; principibus demandaſſet, in caſu tamen, quo tam immania ſcelera vulgò perpetrabantur, cum graui innocẽtium damno, & Rerumpub perturbatione, & religionis iactura, nó dubium eſt, quin, ſi Chriſtus ius regni penes ſe habebat, vſum etiam aſſumere & exercere teneretur, vt tantis malis mederetur. Pleraque ſunt alia huius argumenta ſententiæ, quorũ quędam miſſa facimus, ne in immenſum pręſens abeat diſputatio: alia verò adhuc inferiùs adducenda, & expendenda ſunt. *iuſtitiam adminiſtrare, &c.*

IN huius quæſtionis gratiam oportuniſsimè Iacobus Almainus, l. de Poteſt. Eccleſ. c. 8. tres diſtinctiones præmittit omni obſeruatione digniſsimas. Prima eſt, aliud eſſe quærere, an Chriſtus habuerit iuriſdictionem, aliud an habuerit proprietatem. Hoc eſt, aliud eſt quærere, an Chriſtus fuerit rex, aliud an fuerit Dominus: nã poteſtas regẽdi nihil aliud eſt, quã iuriſdictio temporalis, cuius actus ſunt iuſta præcipere, mala prohibere, &c. dominium autem eſt ius vtendi re aliqua in omnem vſum. Ex quo fit, poſſe aliquẽ eſſe regem reru n, quarum non ſit dominus: & ſimiliter dominum quarum non ſit rex. Rectè Ariſtot. 1. Politic. c. 3 ius regium, inquit, non eſt dominatiuum, quidquid Conradus, Tract. 1. de Contract. in oppoſitum dicat. Certè ſi rex fieri velit dominus eorum, quorũ eſt rex, eſt tyrannus: qualis nunc temporis apud Turcas ſe res habet, quorum rex, Turca, ſcilicèt, Magnus, rerum omnium dominium ſibi arrogat: quod licitum eſſe puta- *XII. Aliud eſt eſſe regẽ, aliud eſſe Dominum.*

 uit

uit Hoſtienſis, in Summa titul. de Præſcriptionibus. §. Quæ autem. Quamuis autem hæc ita ſe habeant, tamen in Chriſto Domino opus minimè fuit, vt duplicem hãc diſtinгueremus poteſtatẽ, ſed ſimul inquireremus, an Chriſtus eſſet dominus abſolut⁹ & proprietarius, ſimul & rex verus & temporalis rerum omniũ: eò quod in ordine ad vniuerſam totius orbis Rempublicam, dominium vniuerſale & abſolutum habere Chriſtus non poteſt, niſi etiam regnum habeat. Enimuerò ius dominatiuum & herile eſſe nequit ſine poteſtate regẽdi, & plena iuriſdictione ſuper ſeruos. Idcircò ſi Chriſtum eſſe totius orbis dominum verum & abſolutum, oſtenderimus, patebit vniuerſalem etiam eſſe mundi regem.

In Chriſto idẽ eſt quærere an ſit rex, & an ſit Domin⁹ totius orbis.

Deinde ſecundò, aliud eſt quærere de Chriſto vt Deus eſt, aliud vt homo: & quidem de primo minimè dubitamus. Rurſus tertiò, aliud eſt quærere de Chriſto hic apud nos diuerſante & vitã mortalem agente, aliud de Chriſto poſt reſurrectionem, & vt nunc perfectè beatus ad dexteram Patris reſidet in excelſis. Quamuis huius vltimæ diſtinctionis nullam ferè video apud Doctores, qui pręſentem controuerſiam agitent, fieri mentionem, cum tamen oculatiſsimè eam obſeruare deberent: vt mox licebit videre. Et quidem quantumuis multa ſint, quorum ſingula ſingulis concluſionibus eſſent dirimenda: prolubium tamen ſubit, vnica omnia hęc concluſione conuoluere, vt ſic diuagandi occaſionem præreptam mihi eſſe putans, compendioſiùs propoſitam diſputationem abſoluam.

Aliud eſt quærere de Chriſto cũ erat in hac vita, aliud nunc.

XIII.
Reſolutio quæſtionis, quòd Chriſtus fuerit Rex & Do.

SIT itaq; cõcluſio: Chriſtus quatenus homo, etiã cũ adhuc mortalẽ vitã agebat, perfectũ, ꝓpriũ & abſolutũ rerũ omniũ dominiũ, & toti⁹ orbis perfectũ, & vniuerſale regnũ habuit. Vt verò pila pilis minẽtur, oppoſitę opinioni oppona-

mus eiuſdẽ generis argumẽta, ſed lõgè fortiora, quibus noſtra cõcluſio inclinata recũbit. Primò, tantus nobis ſcripturarum cumulus obuius eſt, vt aditum ad alia conquirẽda præcludere nobis videatur. Sed ſuccinctè & curſim, nullo diuinorũ librorũ ordine ſeruato prout memoriæ ſuccurrunt, quæ ſequũtur profero. Mat. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Ioan. 11. & 13. Sciẽs quia omnia dedit ei pater in manus. Luc. 10. Omnia mihi tradita sũt à Patre meo. Pſa. 2. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã, & poſſeſsionẽ tuã terminos terræ: Reges eos, &c. Et Pſ. 71. qui eſt præcipuus præſentis diſputationis locus, Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarũ. Zacha. 9. Ecce rex tuus venit tibi, & dominiũ eius à mari vſq; ad mare. Et ad Heb. 1. Quem conſtituit hæredem vniuerſorum. Et Apoc. 1. Princeps Regum terrę. &c. 19. Habebat ſcriptum in fæmore, Rex regum, & Dominus dominantium. Nec verò in dubiũ vertere quis iure poteſt, an hæc loca intelligãtur de Chriſto Domino in natura aſſumpta: ſecundum enim quod homo erat fuit à Patre conſtitutus hęres vniuerſorum, princeps regum terræ, Dominus dominancium, poſſeſſor terminorum terræ à mari vſq; ad mare, & omnia in manibus habuit, ideſt, in ſua poteſtate (phraſi ſcripturæ) quæ omnia indubitatam faciunt noſtram concluſionem.

minus omnia creaturarum, &c.

Loca ſcripturæ pro hac ſenten. Matth. 28. Ioan. 11 & 13. Luc. 10. Pſal. 2. & 71. Zach. 9. Hebr. 1. Apoc. 1. 19.

Authores aduerſæ ſententiæ hanc doctrinam tam expreſsis ſcripturæ teſtimonijs innitentem eludunt, dicentes, ea non de regno & poteſtate temporali, ſed de ſpirituali tantùm vera eſſe. Cõtra quos ego ſtringere gladiũ & fortiſsimè dimicare cõtendo: ipſo (in cuius gratiã vtinã ego non ſine gloria militẽ) ipſo inquã Chriſto duce, atq; auſpice Chriſto. Id tamen initio proteſtari minimè

Dicunt aduerſarij Chriſtum dici Regem & dominũ ſolũ in ſpiritualibus.

mè prætermittam, nõ adeò obtuſum pectus & animum me geſtare, vt exiſtimẽ meis frigidis conatibus, id eſt, meis argumẽtis ſolũ illam niti veritatẽ: nã ego licèt eã munire & propugnare neſciam, cõſtitutiſſimis ipſa alioqui & firmiſſimis præſidijs circumquaque munita eſt. Adnitar nihilominus eam ego vtcumq; ab inimicis aſſerere, & vindicare.

Refutantur aduerſarij multipliciter.

Principio, qui inficiantur Chriſtum eſſe abſolutè & verè Regem mundi, quemadmodum Philippus. II. nunc eſt Hiſpaniarum rex, & Dauid & Salomon fuere reges Iudææ, eadẽ ratione dicent non eſſe Chriſtum propriè regem, niſi tãtùm impropriè, æquiuocè, tranſlatitiè & abuſiuè, ſicut & dicitur eſſe Sponſus, Pater, Paſtor, &c. hoc verò dicere apertam abſurditatem præſefert. Enim verò hunc à Sanctis Patribus canonem præfixum habemus, ea tãtùm nomina metaphoricè & trãſlatitiè eſſe in ſcriptura capienda, quæ ſi propriè accipiantur, abſurdum & falſum ſenſum reddũt. Sic per metaphoram accipimus quod Chriſtus ſit ſpõſus noſter, ſit Pater, ſit caput, ſit fundamentum &c. propter incommoda quæ ſequerẽtur, ſi Chriſtus propriè aliquid horum eſſet. Nunc age, quæ ſequuntur abſurda ex eo quod propriè, verè, & vt ſonat, accipiatur hoc nomen Regis, cum Chriſto in ſcripturis tribuitur?

Regis nomẽ Chriſto tribuitur, non impropriè, ſed verè, propriè, abſolutè &c.

Mirabile profectò eſt, quod nomen regis, in toto bibliorum corpore, ſemper ſignificet proprium & verũ regem, & ab hac nunquam ſignificatione diſtrahatur; & tamen tunc ſolùm, cum Chriſto tribuitur, trãſlatè & impropriè accipiendum ſit? Sed dicunt nonnulli, aliquando in ſcriptura reperitur nomẽ hoc trãſlatitiè acceptũ, vt Apoc. 9. Habebat ſuper ſe regem, Angelum abyſſi, & Iob 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.

Apoc. 9.
Iob 41.

biæ. Sed his locis minimè effugiunt iſti vim noſtri argumenti: nam quod nos contendimus, eſt, quod à primo Geneſeos capite vſq; ad vltimum Apocalypſeos,nũquã in tota ſcriptura appropriatur nomen Regis alicui homini, qui propriè & temporaliter rex non fuerit. In ſolo ergo Chriſto, cum tam aperto ſuæ dignitatis præiudicio, nomen regis impropriè accipi affirmabimus? Sanè in præcitatis duobus locis, vbi Angelo & Diabolo tribuitur nomen regis, perſpicuum erat tribui eis per metaphoram, propter manifeſtã abſurditatẽ, quæ ſequeretur, ex eo quòd diceremus, aut Angelum aut Diabolum eſſe propriè regem temporaneum. At quod Chriſtus vt homo fuerit proprius, verus & abſolutus totius orbis rex, quid obſecro infert incommodi & abſurdi? Imò plurimùm abſurditatis ex oppoſito ſequitur. Prę tereà firmatur hoc ipſum, quia quod ſemel aut rarò nomen regis tanſlatè ponatur ad ſignificandum aliquid, bene habet: ſed quod cum tam ſæpè ſcripturæ hoc nomen inculcent, & illud Chriſto tribuãt, impropriè ſemper & trãſlatitiè Chriſto tribuant, ferre quis poterit?

Tractatur, & oſtẽditur latiſſimè, an & vbi nomen regis in ſcriptura ſumatur impropriè.

Neq; obſtat, quòd interdum interpretes ſcripturę nomen regis in ſcriptura repertum, transferant ad ſignificandum moraliter hominem iuſtum, quod facit Beda lib. 3. in Luc. ca. 43 eò quòd quos vocat Matthæus. c. 13. iuſtos, vocat Luc. c. 10. reges. & Hieron. ſup. Iſaiæ. 49. ibi, Et erunt reges nutritij tui, per reges intelligit Apoſtolos. Et Chryſ. ſup. Pſal. 2. ibi, Aſtiterũt reges terræ, intelligit Dæmones, &c. hoc inquã nihil penitus obſtat: nam in noſtro propoſito, cõtextus ipſe ſacer eorũ locorũ, in quib. Chriſtus appellatur Rex, & Dominus, & omnia potens, & omniũ hæres, magno omnibus argumento eſſe debet, propriè ipſum

Nomen regis aliquando ſignificat iuſtos, vel Dæmones vel Apoſtolos.
Matth. 13.
Luc. 10.
Iſa. 49.
Pſal. 2.

ipſum eſſe regem, propriè Dominũ, propriè cunċti potentem, & propriè omnium bonorum Patris hæredem: nam dicitur ſucceſſurus Dauidi, & Salomoni, quorum regnum erat proprium & abſolutum: dicitur hæres vniuerſorũ, & omnia penitùs in ſuis manibus habens: dicitur dominari à mari vſq; ad mare: dicitur Rex regũ, & dominus dominantium, &c. Non tantùm Propheta, ſacerdos, Pontifex, quorum eſt ad ſpiritualia dirigere, ſed Rex iterum atque iterum, & omnium hæres & dominus. Vale ergo longum dicamus his qui oppoſitum docent.

XIV. Rationibus iam probatur noſtra ſent. 1. Ratio.

VErùm rationibus iam agamus vt has eaſdẽ ſcripturas dilucidiùs explicemus. Huic enim functioni illuſtrandarum, ſcilicèt, & explicandarum ſcripturarum, rationes omnes deſeruire debent. Ergo ſunt, qui, vt Chriſtum Regem fuiſſe perſuadeant, contendant, ipſum iure hæreditario regnum obtinuiſſe, eò quòd deducit genus à Dauide per Salomonem & B. Virgo, per Nathan. Qua ratione vtitur Burgen. ſuper Matth. c. 1. Ad. 2. Concl. 3. & Armachanus lib. 4. de Quæſt. Armenorum c. 15. & 16. & Ioannes Bacchonis, vt in Thoma Vvaldenſi, lib. 2. Doctrin. art. 3. cap. 76.

Refutatur hæc ratio quod Chriſtus eſſet rex iure hæreditario, quia à Dauid, &c.

Hier. 22.

4 Reg. 24.

Sed, vt locum veris rationibus demus, hanc priùs refellamus, dicentes, iure hæreditario minimè Chriſtum fuiſſe verum regem. Tùm quidẽ, quia regnum Dauidis & Salomonis, progenitorum Chriſti, iam prorſus fuerat interciſum & abolitũ in Iechonia, & in perpetuum reſtituendum non erat 4. Reg. 24. & Hier. 22. Non erit de ſemine eius qui ſedeat, ſcilicet, hæreditario iure, vel tãquam hæres. Tùm ſecundò, quia licèt certum ſit, Chriſtum filium fuiſſe Dauidis, incertum tamen eſt, an eſſent alij magis legitimi ſucceſſores tanquam cognati propinquiores ſtirpis regiæ: imò per

per lineam maſculinam & non tantùm per fœmininam ſicut Chriſtus deſcendebat. Tum tertiò, quia licèt gratis demus, Chriſtum ius habuiſſe in regnum Dauidis, tanquam eius hæredem, non inde ſequitur quod in vniuerſos homines circumquaque per orbem diffuſos, illud habuiſſet, ſed in regnum tantùm Iudæorum, quorum tantùm Dauid & eius ſucceſſores fuerant reges. Nos verò vniuerſale Chriſti regnum ſtatuere ſatagimus, non ad certa Iudæorum regna contractum. Lege Vvalden. ſuprà, & Franciſcum de Chriſto in tertio d.4. de regno Chriſti q.5. con. 4. & in ſolut. ad arg.

Alij alio titulo Chriſti regnum ab aduerſarijs vendicant: nam dicunt, ex conſenſu, & quaſi electione populi Iudaici, Chriſtum, fuiſſe illius gẽtis regem: nam cum ardentiſſimè Meſſiam expectarent & tenaciſſimè crederent regem ipſum futurum temporalem, ideò publico totius gentis decreto in ipſum ſua vota coniecerant, & in regem elegerant 1. Machab. 14. vbi dicitur populus detuliſſe regnum Machabæis donec Propheta fidelis ſurgeret, id eſt, Chriſtus. Hæc tamen ratio multis infringi poteſt medijs. 1. quidem quia ex ignorantia in eum conſenſerant, putantes, Meſſiam eorum bella & temporalia negotia acturum, & eos à Tyrannorum iniurijs indemnes ſeruaturum: error autem & ignorantia auferunt voluntarium, & faciunt contractum eſſe nullum. Secundò, quia regnum non ſemper valet populus tradere cui vult, niſi cum quibuſdam conditionibus, quæ ibi forſitan minimè concurrebant. Tertiò, quia fortaſſis reuocauerunt cõſenſus ſuos, ac noluerunt Chriſtũ eſſe regem, cũ eũ humili loco natũ, & rerum indignũ, & ad belligerandũ ineptũ viderunt. Demũ, licet ratio hæc alicuius eſſet

2. Ratio. quòd ideò Chriſtus fuerit Rex quia Iudæi in Meſſiam conſenſerant, & eum elegerant.

1. *Mach* 14.

Refutatur hæc ratio. Primò.

Secundò.

Tertiò.

pon-

pōderis,nō probaret Chriſtū totius orbis eſſe regem, quod nos tam anxiè inueſtigamus: ſed ſolū Iudaici populi. Et ideò hanc prætermittentes rationem, licet eam attulerit Albertus Pighius, li. 5. de Eccleſ. hier. c. 3. ad aliam tranſeamus.

3. Ratio ex eo quod Imperator eſt dominus in temporalibus, & Papa in ſpiritualibus.

Alij itaq;, de quorum numero eſt Galatinus, lib. 4. de Arcanis cathol. verit. c. 27. eatenus probant Chriſtum rerum omnium regem ac dominum fuiſſe, qnatenùs Imperator, inquiunt, eſt tēporalis rerum omnium rex, & dominus 7. q. 1. ca. In apibus, & l. deprecatus ff. ad l. Rhodiam: Papa autem in ſpiritualibus eſt totius orbis dominus, ergo Chriſtus in vtriſque, videlicet, in temporalibus & ſpiritualibus: nā vt habetur in Authent. Quomodo oportet in principio, à Chriſto, vt homo eſt, ambæ poteſtates tanquàm ab vno fonte manarūt. Quod tractat Turrecremata in ca. Duo sūt 96. d. ad 3. in ſolutione ad 2. rationē. Hæc ratio apud doctiores parùm valet: quoniam, licet Papa ſit ſpiritualium Dominus, non ita Imperator eſt temporalium. Vnde ſano modò accipienda eſt illa ſimilitudo de duobus luminaribus, quæ Deus initio fecit: alterum, vt præeſſet diei: alterū nocti, quibus ſignificari dicunt Imperatorem & Papam: quorum iſte diei, id eſt, negotijs ſpiritualibus; ille verò nocti, id eſt, temporalibus præeſt: qua ſimilitudine vtitur Innocentius 3. cap. ſolitæ. de Maiorit. & obed. & D. Anton. 3. p. titulo 3. ca. 1. initio, Turrecrem. libr. 2. ſummæ cap. 113. Sylueſt. verbo, Papa §. 2. Hæc itaque comparatio, minimè procedit in eo, quod cōſtituit Imperatorem eſſe rerum temporalium Dominum. De quo Sot. 4. de Iuſtit.

Refutatur. Duo lumina ria cœli, sūt Papa & Imperator. *Gen. 1.*

XV. Bonæ ac firmæ rationes

IAm itaque rationibus, quæ rem hanc preſſiùs vrgeant, diſputemus. Supponendum tamē nobis vnum eſt tāquam baſis dicendorū, poteſtatem

tem ſpiritualem & temporalẽ non eſſe inter ſeſe incompoſſibiles, imò ſunt per ſe coniunctæ. Primùm horum inde patet, quod in lege naturę Melchiſedech Gen. 14. fuit Rex & ſacerdos: & primogeniti iure legitimo vtramque habebant dignitatem, vt tradit Turrecremata lib. 2. Summæ c. 116. ad. 3. Sed & in Moyſe vtraque poteſtas reſedit. Et quia de temporali perſpicuum eſt, de ſpirituali probatur, ex eò quòd ſacerdos etiam fuit, vt liquet ex Pſalm. 98. Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius. Vbi Genebr. multos accumulat Patres, aſſerentes, ſacerdotem fuiſſe Moyſen. Quinimò inficias ire nemo poteſt, quòd Machabæi fuerint ſimul Pontifices & duces Iſrael. Verùm eſt quod per accidens ab Eccleſia iſtę poteſtates ſunt diuiſæ c. cum ad verùm 96. d. vbi dicit Nicolaus Papa: iam vltra ſibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris vſurpet. Et c. ſi Imperator. eadem d. ſi Imperator catholicus eſt, filius eſt, non præſul Eccleſiæ. At certum eſt quòd filius patrem non corrigit, ſed è contra, vt in Authent. de Nuptijs §. ſi verò.

pro noſtra ſent.

Gen. 14.

Poteſtas tēporalis & ſpiritualis non ſunt incompoſſibiles.

Moyſes fuit ſacerdos.

Machabæi ſacerdotes.

Quòd verò duæ iſtæ poteſtates per ſe ſint coniunctæ, probandum mihi eſt, ſupponendo ex Turrecremata c. Duo ſunt 96. d. ad. 3. & lib. 1. Summæ c. 90. & lib. 2. c. 114. & Aluaro Pelagio, li. 1. de Planctu Eccleſiæ ar. 36. in fine & art. 40. in principio, quod quemadmodum homini duplex finis propoſitus eſt, ſcilicet, naturalis & ſupernaturalis: & naturalis, qui nihil aliud eſt quàm viuere ſecundum virtutem moralẽ, per ſe dirigitur & eſt neceſſarius ad ſupernaturalem: nam qui virtutibus moralibus non eſt præditus, id eſt, qui prauè viuit non eſt idoneus ad beatitudinem. Ita duplicem poteſtatem debuit Deus cõſtituere ſuper hominem, ſcilicèt, temporalem & ſupernaturalẽ: & quem-

Poteſtas tēporalis, & ſpirit. ſunt per ſe coniunctæ.

& quemadmodum finis naturalis non habet ſimpliciter rationem finis, ſed in tali genere, id eſt, in genere naturali, tunc autem perficitur quādo ſupponitur alteri fini: ita poteſtas temporalis, cuius intentio eſt ſubiectos inducere ad virtutes morales, & ad finem naturalem, nō habet perfectam rationē poteſtatis, niſi ſubordinetur alteri poteſtati, id eſt, ſpirituali. Et rurſus, quēadmodū in artib. & facultatib. inuicē ſubordinatis, ſuperior non ſolùm cōtinet in ſe vim & rationem inferiorum, ſed & præſcribit illis modū agendi: & inter ipſos artifices eſt vnus, qui appellatur Architectonicus, qui continet, dirigitq; eos in finē: ita debuit conſtitui vna ſuprema poteſtas, & vnus Architectonic⁹, cui per ſe omnino ſubijciantur poteſtates inferiores. Hinc Bonifacius, in Extrauagāti, Vnā Sanctā, ſic ait: Oportet gladiū eſſe ſub gladio, & temporalem authoritatem ſpirituali ſubijci poteſtati. Vnde Paulus, ad Roma. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo. Et mox, Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt: non eſſent autem ordinata, ni ſi gladius eſſet ſub gladio, dicente Dionyſio, lex diuinitatis eſt infima per media in ſuprema reduci, ergo Chriſtus, qui poteſtatem habet ſupremā ſpiritualem, & cuius intereſt nos in finem beatitudinis referre, debuit etiam ſibi hanc ſecūdam, ſecularem, ſcilicet, poteſtatem adſumere.

Ars ſuperior continet inferiorem.

Poteſtas plena, & perfecta ſpiritualis ſubijcit ſibi temporalem.

Rom. 13.

Obiectio. 1. quòd ex dictis ſolū ſe quitur quod Chriſtus ſit Rex ſpiritualis.

At obijcies, ex dictis ſolùm haberi quòd quatenùs temporalia ordinantur ad ſupernaturalia, ſubſint Chriſti dominio, non verò abſolutè: hoc autem modo habere poteſtatē temporalem non eſt eam habere ſimpliciter, nam ſimiliter Papa rerum omnium temporalium fungitur poteſtate, pro vt sūt neceſſariæ ad ſupernaturalia, ratione cuius poteſt regna tēporalia ab his regib. auferre, & alijs cōferre, quod fecit Zacharias Papa cum

cum rege Franciæ,referente Gelaſio Papa,in c.alius 16.q.6.& idem fecit Innocentius 4. cum rege Luſitaniç,& habetur c.grãdi de. Supplenda negl. Præl.in 6.& tamen per hoc Papa non dicitur verè Rex,nec rerũ dominus,ergo pari ratione Chriſtus verè rex & dominus minimè dicetur, licèt in ordine ad ſupernaturalia omnia ſint illi ſubiecta. Vim habet argumentum.

Reſpondetur,& explicatur, quod Chriſtus ſit rex in temporalibus.

Reſpondetur tamen,ita eſſe,quòd Chriſtus ſolùm eſt bonorum temporalium dominus, pro vt ordinantur in finem ſupernaturalem : cæterùm abſolutè & per ſe ordinantur in illum.Quod adeò verum eſt,vt ſi temporalis poteſtas hanc ordinationem ſubterfugiat,non ſit ſimpliciter poteſtas: quinimò nec res ipſæ temporales ſunt apta dominij & poteſtatis materia, niſi pro vt illis Rex ac dominus earum vti debet in finem ipſum poteſtatis ſpiritualis. Ex hoc itaq; perſpicuè deducimus, Chriſto,Domino,ex eo quod tanquàm ſupremus artifex Architectonicus omnia regit, gubernat, & dirigit in finem ſupernaturalem electorum (nam nec res ipſæ temporales futuræ eſſent niſi pariter dirigendæ in finem electorum eſſent)hinc inquã liquet omnes res tẽporales, totas & totaliter, & omnibus modis, ſubeſſe Chriſto domino, neque ratione aliqua eius poſſe ditionem ſubterfugere. Quo præclara illa D.Tho.verba 22.q.40.art.2. pertinere vidẽtur, Omnis perſona,vel ars,vel virtus, ad quam pertinet finis,habet diſponere de his quæ ſunt ad finem,&c.Ponderãdum eſt verbum illud D. Tho. Omnis perſona, vel ars, vel virtus. Cùm enim Chriſtus vt homo ſit perſona, ad quam pertinet finis,eſt enim vt homo conſtitutus à Deo primus rerum omnium Dux, Iudex, Pontifex, Rex, &c.inque ipſo ſit ars & virtus architectonica, id eſt,

eſt, poteſtas pleniſsima ad dirigendum omnes perſonas, omneſque earum virtutes & artes in finem illum, qui ſimpliciter eſt finis, ſequitur apertè penes ipſum Chriſtum pleniſsimam & perfectiſsimam eſſe rerum omnium poteſtatem: ita vt nulla ex parte conſiderari creaturæ poſsint, ſecundum quam effugere ordinem vniuerſaliſsimæ huius poteſtatis valeant. Rectè quantum ad hoc Aluarus Pelag. lib. 1. art. 59.

Altera obiectio, quia iã Papa eadem ratione eſſet Rex, & domin' mũdi.

At vis huius rationis vt luculentius appareat, libet eam amplius premere hac obiectione, quæ paulò antè tacta eſt. Sanè ad ſummum etiam Pontificem ſpectat, vniuerſos Chriſti fideles in ſpiritualem finem euehere & perducere: ſi ergò ea ratione Chriſtus eſt rerum omnium rex & dominus, quia ſua intereſt in hunc finem omnes transmittere, eadem ratione rerum dominus erit Papa.

Reſponſio:

Reſponſio tamen in promptu eſt. Negamus Papã eſſe regẽ, ac Dominũ rerũ. Imò, vt bene Gerſon; quem refert Almain. de Pot. Ecc. c. 7. oppoſita opinio fuit adulatorum Papæ, quam præ alijs tenet, & fuſiſsimè, ſed prorſus inaniter tractat Aluarus Pelag. lib. 1. de Planct. Eccl. c. 37. 40. 44. ſed præſertim. 56. 58. &. 59. &c. Sanè Monachus Franciſcanus poteſt ad ſummum Eccleſiæ pontificatum aſſumi, & tamen non ideo eſſe verus rei alicuius dominus, quanto minus totius orbis, tractat Aim. c. 6. ſupra; De quo Soto, Victoria, Nauarro, Corduba, lib. 1. Quæſt. q. 57. vbi innumeros Doctores vtrimq; pugnantes, producit in aciem. Negamus itaq; Papam eſſe regem ac Dominum rerum, quia ad ipſum non ita ſpectat quemadmodum ad Chriſtum omnes in finem dirigere. Nam

Cur Papa nõ ſit Rex licet omnia ad ſupernaturalia &c.

cum Pontifex finitæ & limitatæ ſit capacitatis, & multoties ipſum lateat ordo & proportio rerum temporalium in finem ſpiritualem, ideo ad ipſũ nequa-

nequaquam ſpectat omnibus modis rerum domi nari: ſed ſolùm iuxta taxatum & præfinitũ canonem, quo ſecundùm humanæ intelligentię modũ ipſe Papa diſpicere valet, qua via temporalia ſpiritualibus deſeruiant· At in Chriſto ſecus euenit, cum enim eius intelligentia nullis finiatur limitibus, nihil eſt in rebus temporalibus conſiderabile, quod pro vt ab ipſo dirigitur & ordinatur, non deſeruiat in finem ſupernaturalem, & ideò nihil penitùs eſt temporale, quod Chriſti domini auguſtiſſimum imperiũ, poteſtatem, ac dominium aliqua ratione ſubterfugiat, aut prætereat.

Hinc vos deprehendere rationem poteſtis, ob quam Papa nuſquam vnquam appellatus eſt rex terræ, neque dictus vnquam eſt habere vniuerſale rerum dominium, aut eſſe hęres vniuerſorum: ſed quoties de eius poteſtate fit mentio, ſemper ijs nominib' deſcribitur, quæ ad ſpiritualia pertinent: nam dicitur Sacerdos, Pontifex, Epiſcopus, Papa, Paſtor, Pater, &c. Chriſtus verò non ſolùm his, ſed & illis auguſtiſſimis nomenclaturis feliciſſimè gaudet, Hæredis vniuerſorum, Regis, Principis, Imperatoris, &c. Et quidem hinc ampliores vires deſumit argumentum: nam ſi poteſtas ſpiritualis ſatis eſſet ad hoc vt Chriſtus diceretur Rex, & dominus, & hæres vniuerſorum &c. iam Papa, qui vniuerſali fungitur poteſtate ſpirituali, dici etiã poſſet Rex, dominus &c. Sed nuſquam ſic appellatur, non ergo illa poteſtas ſufficit, & proinde præter hanc, alia in ipſo cõſtituenda eſt temporalis, ratione cuius Rex, dominus, & hæres rerum dici poſſit.

Nota maximè hanc rationẽ ex dictis collectam.

XV.

Altera ratio fundata in præclaro teſtimonio D. Bern. Iſaiæ.

Altera ratio, quæ multiplicia nobis arma miniſtrat ad expugnãdos aduerſarios, innititur præclariſſimo teſtimonio D. Bernardi, lib. 3. de Conſideratione ad Eugenium Papam,

pã, cui ita dicit: Diſpẽſatio tibi credita eſt, nõ data poſſeſſio: nõ tu ille, de quo Propheta, Et erit omnis terra poſſeſſio eius. Chriſt⁹ hic eſt, qui poſſeſſionem ſibi vendicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris. Cõiunxit Beatiſſim⁹ Bernardus tres dominij ampliſſimi, quod rerum omnium habet Chriſtus, titulos. Primus eſt creationis, de quo, quia extra litẽ poſitus eſt, cõticeſcimus: alter eſt titulus redemptionis, quẽ Abulen. ſuper Matt. 25. q. 327. opportunè adducit, & corroborat firmiſſimo præſidio, deſumpto ex Paulo Rom. 14. Mortuus eſt, & reſurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Vt dominetur, inquit, eò ꝙ morte & reſurrectione ſua & mortuos & viuos redemit. Adijciam⁹ & illud, Empti enim eſtis pretio magno. Et rurſus illud 1. Petr. 1. Non corruptibilibus auro & argẽto, ſed pretioſo ſanguine agni immaculati, &c. Profectò qui acquirit legitimo titulo aliquem ſeruum, habet in illum perfectum dominium, & in omnia eius bona, & peculia: &, Quidquid ſeruus acquirit, domino ſuo acquirit, vt habent iura, l. placet ff. de Acquirenda hæreditate & l. Etiam inuitis. de Acquirẽdo rerum dominio. & Inſtit. Per quas perſ. nob. acqu. Sed Chriſtus nos legitimo iure habet in ſeruos, quoniam emit & redemit nos ſanguine ſuo (quod tractat D. Baſil. in Pſal. 48.) vt tã quo ad animam quàm quo ad corpus liberi eſſemus à morte æterna, & à poteſtate Diaboli, cuius ditioni iure eramus obnoxij. Ergo habet perfectũ ius dominatiuum quo ad animas, & quo ad corpora: ac proinde quo ad omnia bona noſtra, & conſequenter eſt rerum omnium dominus abſolutus. Illa namq; ratio, ex Bernard. adducta, non tantum probat quòd Chriſtus ſit rex, ſed quod ſit Dominus. Nam, vt tractat Almain. de Poteſt.

Titulo redemptionis eſt Chriſtus omnium hominum rex, & dominus.

Rom. 14.
1. Cor. 6.
1. Pet. 1.

Regnum, & dominium differunt.

Eccl.

Eccl.c.6.ex Ariſt. Rex eſt qui dominatur aliquib. tanquam liberis,ſed diſpotes eſt ille, qui dominatur tãquam ſeruis. Chriſtus autem illo redemptionis & emptionis titulo, in ſeruos nos acquiſiuit. Et quidem hæc ratio ineluctabiliter conuincit, quod Chriſtus ſaltem poſt reſurrectionẽ ſit verè ac propriè rerum dominus. Nec, vt ego arbitror,hoc in dubiũ vertet qui doctoris Theologi nomine gaudet. Quamuis tam reſolutè & affirmanter,&(vt veriùs dicam)tam inconſideratè,tam indiſtinctè & indiſcretè nonnulli noſtri temporis Doctores Chriſto regnum ac dominium rerum detrahunt, vt meritò ego malè illis metuere poſſim, quòd intelligant etiam de Chriſto poſt reſurrectionem,& vt nunc perfectè beatus ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis. In hos ego vehementer irruerem, & inueherer,niſi nonnulla etiam mihi reliqua eſſet ſpes; quod nõ intelligant de Chriſto vt nunc eſt à dextris patris,ſed ſolùm de illo,pro vt mortalem hic apud nos agebat vitam.Quamdiu ergo inter ſpem,metumque dubius hæreo, eos laceſſere, & in litem vocare prætermittam.

Titulus redemptionis ſolùm probat quod Chriſtus poſt reſurrectionem ſit rex & dominus.

DE Chriſto ergo hìc apud nos mortalem vitam agente,à me ſermo ſuſcipitur. Et probo,quod illi negant,ipſum, ſcilicèt, etiam quando hìc erat, fuiſſe verum regem ac dominũ: idque probo ex altero titulo,quem D.Bernardus perſtrinxit,in illo verbo,Et dono Patris. Profectò D.Thom. in Opuſculo 20.lib.3. de Regimine Principũ c.12.& 13.expreſsè habet, Chriſtũ à ſua natiuitate temporalem & veram rerum habuiſſe poteſtatem,in cuius rei ſignum(ait ipſe)tempore ſuæ natiuitatis,deſcript⁹ fuit vniuerſus orbis per Cæſarẽ,qui ex cõmiſſione Chriſti & vice Chriſti (ait S.Th.)mũdi adminiſtrabat Imperiũ (ver

XVII. Hinc tractatur,quòd etiam in hac vita viuens Chriſtus erat rex & dominus, &c.

Digitized by Google

ba non raptim à vobis,& per tranſennam (quod aiũt) ſed oculatiſſimè & moroſè obſeruãda ſunt.

Quod Cęſar vice,& loco Chriſti adminiſtrabat imperium mundi.

Sanè ſi vice Chriſti & ex commiſſione Chriſti adminiſtrationem temporalem imperij habebat Cæſar, Chriſtus erat proprietarius, verus, proprius, perfectus & abſolutus mundi dominus, rex, Imperator, &cæt. Hinc, vt obſeruauit Ahnain.capit.8. Magi, Reges Orientales.ipſum in præſepi iacentem ac vagientem, adorarũt, debitam ei, ceu vero eorum regi & domino, præſtãtes obedientiam. Et referente eodem D.Thom. ibidem,& Paulo Oroſio lib.6.c.18.& Abulenſ. in Chronicis,& Baptiſta Mantuano,lib.3. Partheniceſ,& Aluaro Pelagio lib.1. de Planctu Eccleſiæ, art.40.in fine,exinde iam Auguſtus Cæſar prohibuit, ne quiſquam ipſum appellaret Dominum. Cùm enim paulò ante ſe tanquàm Deum à popu lo adorari vellet, Sibylla Tiburtina ſiue Albunea Romam venit, oſtenditq́; illi mirabilem viſionem Virginis, in ſinu puerum ſplẽdidiſſimum gerentis, quem ſolùm eſſe Dominum, ac regem orbis oſtendit. Indignum planè eſt viris Catholicis, quem Gentiles, ſcilicet, Sibylla, & Romanus Imperator verum rerum Dominum confitentur, ipſos negare. Nunquid enim debuit Chriſtus aulicorum ſtrepitu ſtipatus incedere, & equis muliſq́ue phaleratis inſidere, auro, byſſo, & ſerico ſplẽdeſcere, gemma bibere,& Sarrano oſtro dormire, vt vel ſic perſuaderet his noſtri temporis Theologis, ſe eſſe verum regem, & proprietarium rerum dominum?

Sibyllæ Tiburtinæ oraculum.

Efficax ratio quòd Chriſtus hic erat rex & Dominus.

Prætereà, qui nunc temporis in æternitate Regem & dominum Chriſtum fatẽtur, omninò tenentur eadem perſpicuitate credere, etiam quatenus hîc mortalem vitam agebat, eandem poteſtatem habuiſſe. Nam certiſſimum eſt in doctrina D.

na D.Thom.quidquid Chriſtus nunc habet à dexteris Dei ſedens,id penitus ab inſtanti ſuæ conceptionis in honeſtiſſimo Virginis vtero deliteſcẽtem habuiſſe exceptis his,quæ cum ſtatu viatoris non ſe compatiebantur. Itaq; tantundem in vtero matris exiſtens habuit Chriſtus gratię,glorię, ſcientiæ,potentiæ,quantũ nunc in cœlis exiſtens habet.Rurſus,iiſdem officijs,prętogatiuis,dignitatibus,Doctoris,Iudicis,Capitis, Redemptoris, Paſtoris, Aduocati, Sacerdotis, Prophetę, &cæt. quibus nunc temporis in æternitate fungitur & cõdecoratur,ijs omnibus prædictus & ornatus in vtero Virginis fuit. Solæ ne ergo regis ac Domini dignitates,quibus nunc in cœlis fulget, defuere Chriſto in vtero Virginis exiſtenti? Nunquid ibidem degens,illas alias dignitates adminiſtrabat & exercebat? Nequaquã.Et tamen quantum ad ius & in habitu (vt ſic dicam) eas ibi habuit. Quare ergo eadem prorſus ratione regiã ac dominatiuam ei in vtero exiſtẽti denegabimus?Sola gloria corporis,& ſcientia quædam,quam vocant experimẽtalem,& vſus prædictarum dignitatum exterior,& externa quædam alia, Chriſto tunc temporis deerant: quoniam iſta eius erant naturæ,vt cum infantili illa viatoris ætate,& cõditione paſſibili,quam 33. annorum interuallo, in hac vita pręſeferebat,ſtare non poſſent.At ius & proprietas regni ac dominij ſtare quã optimè poterat,& ſibi ineſſe, quamdiu hîc cum hominibus conuerſabatur, ſicut & illi inerant reliquę dignitates Sacerdotis,Magiſtri,&c.Ergo aut omninò dicendum eſt, quòd in æternum Chriſtus, in quantum homo, regia hac & dominatiua erat poteſtate cariturus (quod ſtudioſi gloriæ Chriſti non dicent:) aut verò quòd eam in ſtatu etiam viatoris habuerit,(quod veri Theologi neutiquã inficiabuntur.)

Omnes dignitates quas Chriſt⁹ nũc habet in cœlo, habuit in vtero matris exiſtens.

 Nemi-

Vſus & dominium rei differunt.

Nemini ſanè dubium eſt, quin vſus & dominium rei multis titulis differant:nam ſtat aliquem vſum habere rei, cuius non eſt Dominus: & contra habere Dominium rei, cuius adhuc vſum non exercet. Hinc Paulus, ad Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo cum ſit dominus omnium. Quod & habent iura. l. cum hæres. ff. de Diuer. & tempora. præſcrip. Et Inſtitut. de Hæred. qualit. & diff. §. finali. de quo Victoria Relectione de Indis. 1. num. 21. Chriſtus autem conſideratur à ſecretioribus Theologis, pro vt in hac vita exiſtebat, tanquam infans & paruulus: quapropter à ſeruo nihil differre videbatur, cum tamen eſſet Dominus omnium. Sicut itaq; quod quis habeat ius, ac veram poteſtatem & proprietatẽ non exigit quod vſum & exercitium ſemper habeat: ita in Chriſto pariter aſſerendũ eſt. Ex quo fit, id quod Chriſtus, Matth. 28. poſt reſurrectionem dixit; Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, nequaquam eum ſenſum habere, quod tunc primo ius, & dominium cœli & terræ acquiſierit, ſed quod ex inde cœperit innoteſcere ac manifeſtari mundo poteſtas illa: quodque exinde regni vſum exercere, & imperij habenas regere cœperit. Nam quo ad poteſtatem & ius regni, iam ante dixerat, Omnia ſibi tradita fuiſſe à Patre ſuo: & rurſus, omnia in manibus habere. &c. Et quidẽ præter pleroſq; alios Doctores, qui meæ patrocinantur ſententiæ, quos debito ſtatim ordine percẽſebo, ſunt qui in particulari de Chriſto, vt hic in terris agebat diſputantes, illum dicunt prædictã poteſtatem, quo ad ſpiritualia, & quo ad temporalia habuiſſe. Nauarrus doctiſſimus ſuper c. Nouit. de iudicijs, notab. 3. num. 9. Turrecremata, li. 2. Summæ c. 96. Almain. de Poteſtate Eccleſiæ, c. 8. &

Galat. 4.

Pueri habent ius, dominium proprietatem, licèt non vſum.

Chriſtus tota hac vita paruulus.

Matth. 28.

Luc 10.

Ioan. 13. & 11.

&c alij, vt Hoſtienſis, & Anton. quos ibi Nauarrus refert, & facit l. qui in vtero ff. de ſtatu hominum. Hùc de proximo ſpectat quod ſtatim atque in Pſalm. 2. introducitur Chriſtus Dominus ſecundùm humanam naturam dicens: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te (nam quod de Chriſto vt homo eſt, is locus accipi debeat, tenet D. Athanaſius, quod & tetigit D. Auguſtinus, ibi Pſalm 2.) ſtatim, inquam, per dialogiſmum introducitur Pater dicens, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ: Reges eos &c. Poſtulationem autem hanc Chriſtum feciſſe in vtero matris, & ibidem exauditum à Patre pro ſua reuerentia fuiſſe, atque adeo ibi hæredem gentium fuiſſe conſtitutum, & terminorum terræ poſſeſſionem, id eſt, perfectum rerum etiam temporalium ius & dominium à Patre ſuſcepiſſe, ſatis conforme eſt veræ Theologiæ, quæ in donis, in meritiſq; & dignitatibus nihil Christum profeciſſe docet, per totum ſuæ vitæ progreſſum. Acproinde prædictas dignitates à conceptionis inſtanti à Patre ſibi collatas perfectiſſimè habuit. *Rurſus quòd à ventre matris fuit omnium rex, & dominus, etiam temporalium, &c.*

XVIII. *Altera ratio quia ad dignitatem Chriſti pertinebat, & eò Chriſtus homo omnipotens in hac vita. Iudex rerum omnium erat in hac vita.*

Adhuc aliter noſtra ſentētia comprobatur: nam, quoniam ad dignitatem Chriſti pertinebat, vt haberet omnipotētiā reſpectu rerum omnium: ita vt poſſet nō minùs orbes cæleſtes mouere, quàm poſſit Angelus, non minus calefacere quam ignis: ideo quatenùs homo, & vt erat viator, hāc illi Pater cōtulit dignitatem, vt habet D. Tho. 3. p. q. 13. art. 2. Rurſus, eadem ratione iudex rerum omnium erat, id eſt, habebāt ius ſtatuendi & iudicandi de omnibus, quod tractat idem D. Tho. 3. q. 59. ar. 4 Et patet ex illo, Poteſtatem dedit ei iudicij facere, quia filius homi-

nis eſt. Vbi de ſe in hac vita exiſtente, & ſecundùm quod homo erat, perſpicuè intelligit, dum loquitur per verbū prçteriti, dedit:& dicit, Quia filius hominis eſt. At quòd eſſet rerum omnium Dominus, quodq; tam corporum quàm animorū eſſet rex, ad eius dignitatem pertinebat:imo, vt in illo art.4.ad.1.dicit D.Tho. poteſtas iudicis ſequuta eſt in Chriſto regiam dignitatem:&, vt notabat Abulenſ. ſuper Matth.25.quæſt.327. iudicium aliquot dominium in iudicante requirit, ad Rom.14. Tu quis es?qui iudicas alienum ſeruum, &c. Cùm ergo Chriſtus in natura aſſumpta ſit omnium iudex, omnium etiā eſſe rex & dominus debuit, licèt neque regis neque iudicis voluerit in temporalibus, cum hic degebat, adminiſtrare poteſtatem. Accuratè Didacus Stunica, ſuper Zachariam c.9.ibi, Ecce Rex tuus, Chriſtum, inquit, quatenus hominem tanto amore proſequutus Pater eſt, tantaque eſt erga eum magnificentia vſus, vt, ſicut ipſe è corpore atq; ſpiritu compoſitus erat, ita eum & Regem ſpirituum & corporum etiam fecerit: vt tam latè eius regnum & imperium pateret, quàm ipſius Deitas, vt nihil Deo ſubditum ſit quod non Chriſto ſubijciatur.

Ioan.17. *Rom.14.*

Paulus certè Apoſtolus, qui pro Chriſti gloria ſingulariter dimicauit, Omnia dicit, ſubiecisse Patrem ſub pedibus Chriſti 1.Cor.15. Quia autem tam illimitatè, tam exaggeratè, & reſolutè dixerat, Omnia ſubiecta eſſe Chriſto, nequis inde anſam arriperet exiſtimandi etiam Patrem æternū ſub Chriſti regno, & dominatione comprehendi, neceſſum ſibi eſſe iudicauit Paulus, Patrem nominatim excipere. Vnde ſubdidit, cùm autem dicat, Omnia ſubiecta ſunt ei, ſine dubio præter eum, qui ſubiecit ei omnia. Porrò ſi, vt habe[illegible]

Paulus ſępè tradit hanc Chriſti vniuerſalē poteſtatem. *1.Cor.15.*

Iuriſpru-

Iuriſprudentium regula. Exceptio facta firmat regulam in contrarium, iam ex eo quod Paulus excepit Deum tãtùm à ſubiectione Chriſti, viſus eſt reliqua omnia, nullo prorſus excepto, ſub Chriſti regno, ac ditione poſuiſſe. Et rurſus Quē conſtituit hæredem vniuerſorum. Vniuerſorum, inquit, vt neque terrena & temporalia eius effugiant poteſtatem: Et, Hæredem, ait, vt abſolutus, & proprietarius Dominus eſſe ſignificetur. Quod *Hebr. 1.* ad Philippen. 2. diſtinctiùs adhuc exprimit, di- *Philip. 2.* cens: In nomine Ieſu omne genu flectatur, Cœleſtium, Terreſtrium & infernorum. Nimirũ quia terreſtria, cæleſtia, & inferna Ieſum, vt verum Dominum agnoſcunt & confitentur. Plane his verbis non tantum ſpiritualis, ſed abſoluta, totalis, & vſquequaque perfecta poteſtas Chriſto aſſignatur. Quod vero de Chriſto, vt homine, in his locis ſit ſermo, nullus qui Theologiam vel à limine ſalutauit, in dubium vocat. Vnde Gloſſ. ad *Eph. 1.* Ephe. 1. illa verba, Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, ſic elucidat id eſt, ſub humanitate eius. Non enim ſine cauſa excellens illud epitheton, Rex regum & Dominus dominantiũ, in femore ſcriptum geſtabat Chriſtus. Nam ſignificatur per fe- *Apoc. 19.* mur humanitas Chriſti, vt habet D. Augu. 16. de Ciuit. c. 33. Hiero. ad Principiam & ex neotericis Albertus Pighius, lib. 5. de Eccle. Hier. c. 3. vbi de his fuſe diſſerit. Vnde antiquitùs in femore iurabant Patriarchæ Gene. 24. 47. 51. id eſt, per Meſ- *Gene 24.* ſiam, qui vi facultatis generatiuæ, circa femora *25. 47. 51.* vigentis, generandus erat verus homo. Inficias igitur ire nemo iure poteſt, quod ad exactam, plenamq́ue Chriſti perfectionem omnino pertinebat, vt cui aliæ inerant diuinæ dignitates hæc minimè deeſſet, ſed ineſſet potiùs perfectiſsimè.

 Tandem

XIX. Cur negʃtaliqui Chriſtum eſſe Regem & Dominum,

TAndem inquirere libitū eſt ab aduerſarijs, præſertim ſi gloriæ Chriſti ſtudioſos ſe eſſe præſeferunt, cur Chriſtus hic viuens non habuit vtramq; poteſtaté, temporalem & ſpiritualem? Nunquid quia non poſſunt coniungi in vna perſona? Minimè ſane, vt probauimus. Nunquid, quia nō decuit Chriſtum? At certè maxime decuit licet eam non debuerit hic exercere ſicut neque exercuit Iudicis officium, & tamen habuit ipſū. Nunquid quia Chriſtus erat hoc gladio temporalis poteſtatis, ſicut furioſus abuſurus? hoc certe eſt impium & blaſphemum. Nunquid quia hæc poteſtas ac rerum proprietas impedimento futura erat Apoſtolicæ, euāgelicæ, ac prorſus diuinæ perfectioni, quam ipſe profitebatur? Neque hoc ſane. Nam licet nos per rerum proprietatem & dominium, multum retardemur à perfectione: (nemo enim militās Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus, ait Paul.) hoc tamen prouenit ex imbecillitate noſtra. Quamobrem monachis prohibita eſt rerū poſſeſsio & adminiſtratio: quia ipſos impediret à perfectione: quæ tamen poſſeſsio cōceſſa eſt Epiſcopis (licet monachi ſint) eo quod eorum prudentia maior, & captus capacior, & virtus ſolidior & conſtantior eſſe præſumitur. Sunt namq; Epiſcopi in eminentiori ac perfectiori ſtatu conſtituti, quam ſint religioſi: & idcirco bonorū etiam temporaliū potuit & debuit ipſis cura demandari, vt per horum bonorum vſum, multam ſibi & Eccleſiæ, ſalutem ſpiritualem comparent. Illis itaque melius eſt vtrorumq; bonorum adminiſtrationem gerere, quod tamen priuatis monachis minimè congruit. Etenim diſcipuli facile remoueri ſolent à diſciplina, non ita doctores à doctrina. Adhuc ſimile eſt in naturalibus. Nobis quidé melius eſt nō ntelligere res ſingula-

2. Tim. 2.

Not. cur monachis interdictus eſt vſus rerum teporal. nō uero Epiſcopis.

res

res & infimas: quoniam, cum noſter intellectus finitus ſit, & ad tot & tanta non ſit habilis, cum det operam hiſce minutis & vilibus rebus intelligendis, auocatur à cognitione diuinorum & ſupernaturaliũ. Deus autem longè ſe aliter habet: cum enim eius intellectus ſit virtutis infinitæ, & illimitatæ capacitatis, & ratione vnius non impediatur à cognitione alterius, ideo magna eſt illi perfectio, etiã vilia & minutiſsima quæq; cognoſcere. Hoc itaq; idẽ in Chriſto Domino affirmandum nobis eſt, nimirum, nequaquã ipſum à perfectiſsimo & editiſsimo totius virtutis & sãctitatis culmine vel latum vnguẽ remoueri, per hoc quod rerũ omnium dominiũ ac proprietatẽ ſibi aſſumpſerit. Nulla ergo ratio aſsignari (quæ vel vmbram habeat probabilitatis) poteſt, ob quàm deneganda Chriſto ſit prædicta poteſtas. Verùm quantum coniecturis aſſequi poſſum, ratio ob quã in oppoſitam venere ſententiam aduerſarij, ea eſt, quia plurimùm eorum delicatiſsimis auribus diſſonat illa vox, nimirùm, Temporalis. Statim enim illatum putant, quod more cæterorũ regũ incedere Chriſtus debuiſſet: quod quia ille non fecit, illi reſiliunt & auerſantur noſtram ſentẽtiam. Sed quàm immeritò, qui non videt, accuſet tarditatem ac cæcitatem ſuam. De quo adhuc in ſolut. ad. 2. argum. Iam hæc omnia ſi vera ſunt, patentem nobis ianuã veluti digito commonſtrant, quam ingreſsi facile retundere propoſita argumenta poterimus. In quibus enodandis multa adhuc dicam quæ noſtram ſententiam firmiùs ſtabiliant & confirment.

Chriſtus per hoc quod tẽporaliũ dominium & vſum haberet, non impeditur à perfectione

Ratio ob quã negant Chriſto prædictam poteſtatem.

XX. PRiùs tamen in eiuſdẽ ſentẽtiæ patrocinium recenſebo nonnullos doctores, qui eam tuẽtur. Ij ſunt D. Antoninus. 3. p. titul. 22. c. 5. §. 8. & titul. 3. c. 2. initio. Paulus Bur. Mat. 1. Additio. 2.

Referuntur autores pro noſtra ſent.

Con-

Conclu.3.Abul.Matt.25.q.327.Galati. lib.4. ca.26. 27.&.28.Viguerius.c.17.de Statibus Eccl.§.1.Verſu.18.Aluarus Pelagius,lib.1.de Planctu Eccl. ar. 37.& 40.&.59.Almai.de Poteſtate Eccle.c.8.&.15. Armachanus lib.4.de Quæſtionibus Armenor.c. 16. & Theologorum princeps & coryphæus D. Tho.3.p.q.59.ar4.ad.1.& expreſsiùs, Opuſcul. 20. lib.3.de Regimine Principum.c.12.&.13.Ioan.Arboreus lib.3.ſuæ Theoſophiæ. c.5. & demùm plures alijTheologi,vt Roffen.contra Luther.pro vt refertur à Cordub.li.1.q.57.& Mag. Canus, in lectura ſuper.22.q.62.art.1. vbi de Dominio diſputauit. Et quidem de Theologis hos cõmemoraſſe contentus,cateruam Iuriſtarum illis adiungere poſſem,vt iſti illis conglomerati irrefragabilem ac prorſus ineluctabilem vim faciant aduerſarijs.Breuiter ſciatis, communem hanc eſſe ſententiam Iuriſprudentiũ,nominatim(vt nonnullos referam)Nauarri ſuper c.Nouit.de Iudic.loco citato,Aluari Pelag.vbi allegatus eſt, Turrecre.ſup.c.Duo ſunt.96.d.ar.3.in ſolut.ad.2. rationem.&c.cum ad verum.eadem.d. ar. 4. & libr.2. Summæ.c.116.ad.1.obiectionem. & Ioan. Fabri.l. Cunctos populos. C.de ſumma Trin. Hoſtienſis c. Quod ſuper his.de Voto, &c. Et quidem iſti apertè id tradunt.Quod de authoribus, quos pro altera parte allegabamus, verè dici non poteſt: nam,vt duos aut tres eorum prætercam,tam omnes alij quam ſancti etiã allegati in eo quod contendunt,nobis minimè aduerſantur. Siquidem ſolum aſſeuerant, Chriſtum non fuiſſe regẽ more eorum qui apud homines regnãt: in quam nos ſententiam manibus,pedibuſq; venimus: vt in argumentorum ſolutionibus explicare iam pergimus. Voti vtinam compotes feliciter euadamus.

Iuriſtæ & Theologi mixtim hic tenent ſent.

Ad

AD primum itaq; argumentum fatemur, iã à temporibus Iechoniæ nuſquam vnquam de ſemine Dauid ſucceſsiſſe aliquem, vſq; ad Chriſtum, qui temporali regni Iudæorum poteſtate fulgeret. Et quidem hoc conuincit ille locus, quod iure hęreditario nullus vnquã illius regni gubernacula eſſet habiturus. Porrò Chriſtus non iure hæreditario, vt ſatis ſuperq; e probauimus, & tractat Alma. ſuprà. c. 8. & Vvald. doctiſsimè, lib. 2. Doctrinal. ar. 3. ca. 76. ſed ex dono Patris & titulo redemptionis auguſtiſsimum orbis regimen & dominium habuit. Aliud verò D. Ioan. teſtimonium. c. 18. Alua. Pel. lib. 1. ar. 37. ex Gloſſa, tradit, hũc habere intellectum, quod, ſcilicet, vt doceret nos mũdi pompam ſpernere, ideò regni huius mundi contemptorem ſe Chriſtus ſemper exhibuit. Sic Ioa. 6. cũ cognouiſſet, quia venturi erant vt raperẽt, & facerent eũ regẽ, fugit in montem. Dici etiã poteſt ideo Chriſtũ dixiſſe, Regnũ ſuum non eſſe de hoc mundo, quia in hoc mũdo regnum adminiſtrare noluit. Sed vrges, Pilatus non de adminiſtratione, ſed de iure ſciſcitabatur, an illud haberet? & huic Chriſtus apertè reſpondit, ſe regnum neutiquam poſsidere. Veruntamen ſi meditatiùs obſeruemus reſpõſum Chriſti, inueniemus ipſum non negare ſe eſſe regem & habere ius regni, ſed regnum ſuum non eſſe quale eſt Regnum mundi, imbecille, ſcilicèt & caducum: vt pote quod à miniſtris robur accipiat, & temporum viciſsitudinibus exoleſcat. Vnde dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et adhuc expreſſiùs, Nunc autem regnum meum non eſt hinc. Vbi, vt obſeruat Theophy. non ait, Regnum meũ non eſt hic, ſed non eſt hinc. Quod ſtatim dilucidius aperit, Si ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtiq; decertarent, vt

XXI. Ad argu. initio poſita. ad. 1. explicatur locus *Hier. 22.*

Explicatur loc. regnũ meũ non eſt de hoc mũdo. *Ioan. 6.*

Replica.

Solutio.

Non dixit Chriſtus, regnum meũ non eſt hic, ſed non eſt hinc.

non

non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc. Hic itaque eſt regnum eius, nam regnat in mundo, & iuxta votum cuncta diſponit: non autem eſt ab infimis cõſtitutum, ſed cœlitus & antè ſecula. & Chryſoſto. ſic: Cum dicit, Regnum meum non eſt hinc, non priuat mundum à ſua prouidentia, & prælatione, ſed oſtendit regnum ſuum non eſſe humanum, nec corruptibile. Et Auguſt. Non dicit, non eſt hic: hic eſt enim regnum eius vſque ad finem ſeculi, habens inter ſe commixta zizania vſque ad meſſem: ſed tamen non eſt hinc, quia peregrinatur in mundo. Certè ſi in noſtra Patres verba iuraſſent, aſſeuerantiùs non poſſent nobis ſuffragari: nam apertè dicunt, Chriſtum, quamuis non hinc, hic tamẽ in mundo viuentem ius regni habere, & regem eſſe. Vnde idem Theophylactus rurſus in illo loco, ſic dicit: Hic quidem imperat & regit, alioqui quomodo intelligeretur, In propria venit, ſi mũdus hic non eſſet eius proprius. Et adhuc infrà, O Pilate, ſi quidem veritatis filius eam deſideras, audies vocem meam, credeſque me Regem, non tamen quales ſunt mundani, nec acquiſitum habentem regnum, ſed naturale & à natiuitate ipſa à Deo & Rege illud ſuſcipientem. Quibus expreſsius quidquam dicere ego minimè poſſem, qui hanc ſententiam ex propoſito firmare contendo.

Ioan. 1.

Cur quoties de regno Chriſti eſt ſermo, apponitur aliquid quod ad ſpiritualia pertinet.

In primo adhuc argumento retundenda reſtat quædã doctrina, qua aduerſarij triumphare ſibi videntur. Semper, inquiunt, in locis ſcripturæ, vbi de Chriſti regno eſt ſermo, apponitur aliquid ad ſpiritualia pertinens. At hoc nequaquam infirmat, imò firmat meam ſententiam: nam cõtendo, vnà Chriſtum vtramq; habuiſſe poteſtatem, temporalem & ſpiritualem: & illam in hãc ſemper

per deſtinaſſe & direxiſſe. Poteſtas namq́; regalis (vt verbis vtar Alexādri Alen.3.p.quęſt.48.membr.1.ar.2.) cum ordinata eſt, nunquam diſsidet à poteſtate ſacerdotali, ſed ipſi congruit & concordat, ſicut vita terrena ſubminiſtrat vitæ ſpirituali, & vita ſpiritualis collaborat terrenæ. Quibus Alex. verbis ſatis oſtenditur, per hoc quod Chriſtus terrenarum poteſtatem rerum ordinauerit in ſpiritualia, nihil prorſus detrahi perfectæ & abſolutæ poteſtati, & dominio rerum, imò multū ei perfectionis accreſcere. Quod ſatis explicatum arbitror in ſuperioribus §.15. eò lector recurrat: nam ego earūdem rerū repetitione nolo tempus expendere, & vt veriùs dicam, prodigere, quod reliquis argumentis enucleandis per quam neceſſarium eſt.

AD ſecundū, quod Patrū teſtimonijs innititur, reſpōdeo, ex dictis liquere, ſenſū Patrū eſſe, quod Chriſtus nō inſtar Regū mūdi, & Principū terrenorū fuerit rex. Equidem exiſtimo offendiculū me ac ceſpitem iā reperiſſe in quo miſerè ruunt nōnulli Theologi. Statim namq́; atq; audiūt Chriſtū eſſe Regē ac Dominū temporalem, reſiliunt & auerſantur hanc ſentētiā. Quod tamē ex praua rei intelligentia ortum habet: putant namq́;, quod cū nos Chriſtū aſſerimus regē tēporalē, ipſum facimus regē à loco & tēpore dependentē, & à miniſtris robur accipientem, in quo ſua eos plurimū decipit imaginatio: nam imaginantur nō potuiſſe Chriſtum eſſe regē temporalem, niſi ſplendore imperij, opum affluentia, militum copijs, armorū præſidijs, aulicorum ſtrepitu, & magnifico apparatu ſublimis incederet. Et quidē hoc modo regē eſſe Chriſtū negant Patres, negat ſcriptura, negat ipſemet Chriſtus, cū ait: Si de hoc mundo eſſet regnū meum, *Ioan.18.* miniſtri

XXII. Ad.2. In quo ſenſu Patres dicāt Chriſtum nō eſſe regē temporalē.

miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc. At verò eſſe regem per verum ius, & poteſtatem ſupra omnia bona mundi, & ſupra omnes creaturas, non ſolum non negant, imò conſtanter affirmant Patres, & ſcripturæ, & ipſemet Chriſtus, locis commemoratis. §. 13. Non itaque diſcipulis ſcādalo fit. quod audiunt, Chriſtum eſſe Regem temporalem, nam vox, Temporalem, non denotat Chriſti regnum temporum iniurijs, ac viciſſitudinibus obnoxium eſſe, ſed potiùs eſſe verum proprium, abſolutum, cum vero & perfecto iure ad ferendas leges, condenda ſtatuta, iudicandas cauſas, plectendos ſontes, & demum reddendum vnicuique ſuum ius, tam in ciuilibus quā in criminalibus, tam in ſacris quam in prophanis, in corporalibus & ſpiritualibus, in temporalibus & æternis: tam verè & propriè, imò longè verius & propriùs quam reges tēporales in ſuis regnis, ac poſſeſsionibus. Quod vero contra nituntur alij, Chriſti poteſtatem ſolùm eſſe per ordinem ad ſpiritualia & rurſus nunquam ipſum exercuiſſe illam temporalem poteſtatem (his enim duabus calumnijs importuni argumentatores, infeſtos ſe nobis exhibebant) iam quem hoc ſenſum habeat, oſtendimus. §. 15. latiſsimè & accuratiſſimè, quo ad primam calumniam: &. §. 17. quo ad ſecundam. De quo adhuc iterum ſermo redibit.

Vox, temporalis quid denotet cū dicimus, Chriſtum eſſe regem temporalem.

Duplex aduerſariorū calumnia eliſa.

XXIII. Ad 3. & 4. ar. reſpond.

AD tertiū pariter, & ad. 4. argumētū, prorſus eędē ſunt ſolutiones afferendę. Nam quod in. 3. dicitur, cōſanguineos Chriſti dixiſſe ad Domitianū, Regnū Chriſti nō eſſe hui⁹ mūdi, non eſſe temporarium, ſed cęleſte, &c. veriſsimū eſſe oſtendebamus nunc in ſolut. ad. 2. teſtimonium. 1. argum. vbi & modum quo id intelligendum

dum veniat, aſſignauimus. Quòd verò in 4. arg. tam multi producuntur propugnatores alterius ſententiæ, nulla ex parte minuit aut eneruat vim veritatis. Nam eorum plures non ſunt contra nos, ſi eorum loca quis diſpicere voluerit: ac proinde eandem prorſus habere poſſunt explicationem, quàm locis ſcripturæ, & Patrum aſſignabamus. Alij verò, qui perrari ſunt, licèt apertè negant noſtram ſententiam, minimè nos à muniſſima veritatis arce remouere, & in ſuam falſam ſententiam præcipites dare poterunt. Nam neque authoritate neque ratione, quæ alicuius ſit ponderis, innituntur.

AD quintum argumentum, à quo rationib. nos laceſſere incipiunt aduerſarij, reſpondemus, tam procul nos à perfidis & obſtinatis Iudæis deuiare, ſeu (vt proprius loquamur) ipſos à nobis, vt contendentibus ipſis, Chriſtum viſibili pompa & regio apparatu regnaturũ, nos contrà exiſtimemus, abiectam ipſum & deſpicabilem vitam agere debuiſſe. Poteſtatem itaq; ac dominationem Chriſtum, nõ quantùm ad vſum & exercitium, quod Iudæi ſperabant, ſed ſolùm quantùm ad ius & proprietatem regni, & (vt ſic dicam) quantùm ad habitum, in hac vita habuiſſe contendimus. XXIV. Ad 5. argu. quod cõſtabat rationi. Ad 1.

Ad ſecundam rationem negamus, nihilò deſeruiſſe in Chriſto prædictam poteſtatem ac dominium: nam ſaltem ad ornatũ ſuæ ſacratiſſimæ humanitatis plurimùm deſeruijt. Hac enim de cauſa pleraque alia in Chriſto conſtituunt dona Theologi, quib. ſacratiſſima eius humanitas exornata prodiret ex vtero Virginis: ne illi quidquam dignitatis deeſſet, quòd à principio mũdi in aliquo vnquam homine fuiſſe ſciamus: ijs exceptis, quæ imperfectionem illi aliquam infe- Ad 2. rationem. Notetur hęc ratio aduerſus alios.

 rent,

Notetur hęc ratio aduerſus alios

rent, aut cum ſtatu viatoris ſtare non poſſent. Et quidem quando cùm authoritates, tùm rationes aliæ nos deſererent, vel hæc ſola ratio, quam in hac ſolutione perſtringimus, obſtruere aduerſariorum ora validiſſimè poſſet. Nam quis eſt tam ingratus qui diſſimulet, tam impius qui neget, tam ignarus qui neſciat eas omnes virtutes & prærogatiuas Chriſtũ ab vtero Virginis habuiſſe, quæ nec imperfectionem aliquam inuoluebant, nec cum viatoris conditione pugnabant? Quòd ſi dixeris, vſum & executionem regni & dominij pugnaſſe in Chriſto cum ſtatu viatoris: bene habet. At ius regni & propietas rerum quã pugnam cum ſtatu viatoris, aut quã imperfectionem Chriſti perſonę repugnantẽ importabat? Planè nullã, vt ſatis ſuperq; oſtendebamus ſuperiùs.

Chriſt⁹ exẽplum nobis paupertatis.

Deſpiciendi autem caduca hæc bona, ſatis efficax nobis Chriſtus exemplum dedit, dum ipſe pauperem & abiectam vitam duxit. Quinimò exiſtimo longè efficacius & perfectius nobis exemplum Chriſtum dediſſe, cum ius regni & rerum proprietatem penes ſe habens, vſum tamen & exercitium tantæ poteſtatis à ſe penitùs abdicauit.

Ad 3. Quòd Chriſti perfectioni nõ obſtabat totius mundi regnũ, &c.

Ad tertiam rationẽ, ex dictis pauló ſuperiùs elicitur reſponſio. Nobis quidem, quibus bona temporalia poſſidere & adminiſtrare magno impedimento eſt ad culmen perfectionis anhelantibus, vtiliſſimũ fuit, vt abdicatis omnibus, verè pauperes efficeremur, non ſolum ius, ſed & proprietatem reijcientes: quoniam ſi ius & proprietatẽ retinuiſſemus, magnopere auocaremur à ſuperiorum ſtudio & ex iure & proprietate rerum ſenſim dilaberemur in earum vſum, cũ magno propriæ perfectionis detrimẽto, Et ideò & ius & vſum à ſe penitus abijcere religioſi debuere.

Quod

Quod in Chriſto Domino locũ minimè habuit, vt oſtenſum eſt ſuprà, tribus adhibitis exemplis huius rei illuſtrandæ gratiâ. §. 19. Rurſus, cũ petitur, An Chriſtus verè pauper fuerit, Reſpondemus, pauperem & pauperrimum fuiſſe per verã humilitatẽ cordis, & perfectã virtutem paupertatis, quæ, ſcilicèt, ſola eſt vera paupertas, quã in me dijs diuitijs habere quis poteſt, quãuis alij á Chriſto longe difficillimè. Nec verò hoc quidquam detrahit perfectioni Euangelicæ, quam in gradu heroico habuit Chriſtus: nã, vt vidimus, & tradit S. Tho. 2. 2. q. 184. ar. 7. Epiſcoporũ ſtatus lõge perfectior eſt quàm ſit religioſorum: & tamẽ Epiſcopos ius & proprietatẽ, imó & vſum & adminiſtrationem rerum temporaliũ habere, certum eſt. Et quidem hac in parte vehementer ego demiror Thomiſtas, qui vel nõ legerunt, aut non intellexerunt, aut penitùs neglexerũt ipſum, in cuius verba iurarunt, S. Thomam; Ipſe enim in illa. q. ar. 7. ad. 1. aperte tradit, poſſe aliquem eſſe in ſtatu perfectionis conſtitutũ, ſine eo quod abre nunciet rerum proprietatẽ: dũmodo ſit paratus, cum opus fuerit, eas erogare. Quod quidem vſu venit Epiſcopis. Quare ergo iſti vt Chriſtum in apice perfectionis collocent, omnem ei rerũ proprietatem detrahunt? quaſi perfectio Euangelica cum pleniſſima poteſtate temporali, cum verâ proprietate, cum abſoluto & perfecto dominio rerũ omnium ſtare non poſſit, oppoſitum dicẽte S. Thoma expreſſiſsime. Quare opponere non poſſet ille adoleſcens Chriſto, quod dicitur in argumento: nam ipſe miſellus (quæ ſua erat imbecillitas) vt perfectus eſſet, op⁹ habebat cũctis ſe opibus exſpoliare, & ſic conari ad perfectionem. Secus Chriſtus, quem dominatus â mari vſq; ad mare, & poſſeſſio terminorum terrę, &

Pauper verus poteſt quis eſſe, licet abundet diuitijs.

Not. contrà Thomiſtas noſtri temporis.

poteſtas in cælo & in terra nihil à perfectione retardaret.

XXV. An Chriſtus & eius parentes fuerint medici

SEd opportunè hic, ne dicam neceſſariò examinandum reſtabat, An Chriſtus verè fuerit mendicus in hac vita exiſtens, & verus pauper. Lutherus nāq; & Bullingerus, & alij inſani fabulatores B. Virgini infenſi, ſic loquūtur, apud Petram Caniſium: Mariam paupercùlam nullius æſtimationis puellulam, credi poteſt adeò obſcuram fuiſſe apud Nazareth, Parentes eius obſcurorum natalium, & vilis conditionis erant. nec verum eſt id quod affirmant quidam, opibus eos abundaſſe, atque in tres partes diuiſiſſe bona ſua; vnam dedicaſſe templo, alteram egenis, tertiam Mariæ reliquiſſe. Merum commentum eſt. Hæc quidem impudentiſſimè mentiuntur hæretici. Nos verò, breuiter & ſi non negamus, Mariæ & Chriſti Domini vitam aliqnando cum paupertate fuiſſe coniunctam, tamen eam penuriam voluntariam magis quam coactam fuiſſe arbitramur. Vnde Euſeb. Emiſſ. homil. in Euang. de Natiuit. Mariæ, dicit, Parentes Mariam filiam hæredē inſtituiſſe, quæ in bonis vnicè ſucceſſit, ſuamque poſſedit hæreditatem. Nicephorus lib. 1. c. 13. dicit, Ioſephum & Mariam in Nazareth non domicilium modo, ſed & ſubſtantiam & poſſeſſionem propriam habuiſſe. Epipha. lib. 1. hæreſi 29. dicit aduerſus Nazaræos, Ioſeph Mariæ ſponſo ſuam fuiſſe domum, &c.

Quòd B. Virgo nequaquam fuit pauper, & mendicans.

Chriſtus an mendicauerit.

Hinc quòd Chriſtus non mendicauerit, tenet Caiet. ſuper Matth. c. 5. ibi, Beati pauperes, & Almainus, de Poteſtate Eccleſiæ c. 8. vbi male ſonare dicit, quòd Chriſtus fuerit mendicus. Idem tenet Viguerius c. 17. §. 1. verſic. 18. Et probari poteſt eò quòd ille dicitur verè mendicus, qui ſolo titulo indigentiæ petit aliquid: at Chriſtus ius

peten-

petendi ea quæ ſibi erant neceſſaria habuit, quia ſeminabat & docebat, ſicut Rex adminiſtrans iuſtitiam ſubditis non eſt mendicus, licèt ab illis exigat cenſum, quia non titulo indigentiæ, ſed adminiſtrationis petit. Quinimò Ioannes 22. in Extrauaganti, Cum inter nonnullos. de Verbo. ſign. habita matura & diligenti deliberatione diffiniuit, hæreticam eſſe eorum aſſertionē, qui dicunt, Chriſtum & eius Apoſtolos nihil proprium habuiſſe, aut in communi, aut in particulari. Lege Turrecrem. lib. 2. ſummæ. c. 112. ad 10. Vualden. lib. 4. Doctrinal. Caſtro de hæreſibus lib. 10. verbo, Mendicitas, Sixtum Senen. lib. 6. Biblio. Annot. 18. & 147. & 317. & Catharinum lib. 2. Annot. contra Caiet. Quidquid ſit de hoc, id nobis certum eſſe debet, quòd perfectionis apicem habere quis optimè poteſt, quantumuis ius & proprietatem, imo & vſum & exercitiū regni ac dominij penes ſe habeat. Vndè Chriſtus licèt vt Caiet. ibi Matth. 5. animaduertit, non fuerit ſecundùm veritatem mendicus, ſed potiùs ipſe eleemoſynam egenis daret, vt habetur Ioahn. 13. & miſerit diſcipulos in ciuitatem, non vt mendicarent, ſed vt cibos emerent: & Iudas pecunias in loculis pro Chriſti ſuſtentatione geſtaret, imò quanuis rerum omnium eſſet legitimus hæres, & verus Dominus, adhuc tamen in excelſo perfectionis culmine conſtitutus erat. **Chriſtus & Apoſtoli proprium habebant.** *Ioan 13.* *Ioan. 4.*

Ad quartam rationem negari poſſet, quòd Chriſtus nunquam exercuerit hanc poteſtatem: nam cum miſit duos ex diſcipulis ad ſoluendum aſinam & pullum, dicens: Si quis aliquid vobis dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet, ſatis oſtendit poteſtatem ſe ac dominium temporale habuiſſe. Verùm nihil noſtra retulerit, loca reperire, in quibus Chriſtus prædictam poteſta- **Ad 4. an Chriſtus poteſtatem temporis & dominij exercuit hic.** *Matth. 21.*

tem exercuerit: quandoquidem viſum iam à nobis eſt, minimè decuiſſe quòd eius vſum Chriſtus in hac vita haberet: quam ob cauſam litigantibus illis & Chriſti ſententiam expectantibus, dixit Chriſtus, ſe non eſſe iudicē conſtitutum in ſimili cauſa: non quia verè non eſſet iudex, ſed quia vſum iudicij hic habere noluit.

Luc. 2.

Cur Chriſtus non hic exercuit &c.

Quod verò adhuc inquiritur, Cur Chriſtus prædicta officia non exercuerit Regis & Domini, cum tam corruptè & deprauatè homines viuerent, cum tot ſtrages, tyrannides, rapinæ &c. vná in miſeras Reſp. irruerent: cur itaque Chriſtus exercere poteſtatem ſuam noluit, vt coerceret tam licentioſum viuendi modum, & tantis incō modis mederetur? Reſpondetur eodem prorſus modo ſe Chriſtum habere, ſicut & ſe habet Deus Optim. Max. qui cum ex æthere ſummo tot tamque atrocia facinora homines perpetrare in mū do videat, & cunctis facili negocio mederi poſſit, nihilominùs tamen permittit & patitur impunè nunc temporis eos delinquere, propter eos mirabiles & arcanos fines, quos ex tali permiſſione comparari videt. Et quidē idem prorſus dici debet de Chriſto domino quo auſpice cœptus, quo duce ac comite liber hic noſter ad optatum finem perductus eſt.

Relectionis & totius Libri finis.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE QVI IN PRAESENTI OPERE ALLEGANTVR ET EXPLICANTUR.

Ex Geneſi.

1 *IN principio creauit Deus cœlū terrā* 243 424
Alterum vt præeſſet diei, alterum nocti 684
Creſcite & multiplicamini 385
Stellæ in ſigna & tempora 55
2 *Non eſt bonum hominē eſſe ſolum* 387
Omne quod vocauit Adā ipſum eſt nomen eius 631
3 *Aperti ſunt oculi eorum & cog.* 43
Ipſa conteret caput tuum 173
4 *De nomine Cain & Abel.* 631
Cœptum eſt inuocari nomen Domini 520.560
5 *Ætates quibus generabant homines* 365
Videntes filij Dei filias hominum 597
6 *Eruntq; dies illius* 120 *annorum* 78
Gigantes autem erant &c. 598
Omnis caro corruperat viam ſuam 72
11 *Thare & Abraham de vr Chaldæorum* 564
14 *Melchiſedech Rex & ſacerdos* 685
15 *Faciam te ingentem magnam* 429
De vr Chaldæorum 559
Semen tuum ſicut arenam 27
17 *Mutatur nomen Abram & Sarræ* 641
Dabo tibi terrā Chana, poſſeſſionem æternam 82
18 *Deſierant Sarræ fieri muliebria* 426
19 *Dē Sodomis & Gomor* 70
Vxor Loth in ſtatuam Salis 397. 402
20 *Sarra Amalechi oculis placuit* 429
21 *Fecit Abraham conuiuiū in die ablactationis* 584
Iſmael ludit cum Iſaac 581
24 *Iurauit in femore* 697

26 *Vi-*

26 *Vidit per feneſtrã Iſaac ludentem* 582
28 *Tulit de lapidibus* 472
30 *De ouibus Iacob* 620
Da mihi filios 373
Abſtulit Deus opprobrium meum ibid.
32 *Si contra Deum victor fuiſti* 448
41 *Pharao videt ſpicas* 444.
48 *Ingredior viam vniuerſæ carnis* 419
Catulus leonis Iuda 188
49 *Iſachar habitans inter terminos* 184
In vertice Nazaræi 451. 471.

De Exodo.

1 *Aedificauit eis domos* 173 379
2 *Moyſes interfecit Aegyptum* 412.
3 *Hoc eſt nomen meum in æternum* 639
6 *Nomen autem meum non reuelaui eis* 520. 643. 644.
7 *Moyſes conuertit fluuios in ſanguinem* 409
Magi Pharaonis faciunt miracula 398. 403
14 *Mare rubrũ inuoluit Aegyptios* 69
15 *Mulieres cum tympanis* 147
Robuſtos Moab obtinuit tremor 187
23 *Non erit infœcunda nec ſterilis* 374. 376.
28 *In medio eius erat capitiũ* 454
32 *Ij ſunt Dij tui Iſrael* 424.
Surrexerunt ludere 581. 585 609.
33 *Non videbit me homo & viuet* 377
34 *Ne accipias vxorem de filiis eorum* 530.
38 *Mulieres excubabant in oſtio tabernaculi* 175

Ex Leuitico.

10 *Sacerdotes non bibãt vinum, cum.* 415
17 *Non immolabunt vltra dæmonijs* 452
19 *Non attondebitis in rotũdum* 461. 455. 464.
23 *Canebant poſt collectas vuas* 275

Ex Numeris.

2 *Vnaquæq; tribus ſua inſignia habebat* 188
6 *Non aſcendet ſuper caput Nazaræi* 451
Capilli Nazaræi cremandi 462
Offert hoſtiam pro peccato Nazaræus 465
11 *Obſecro vt non cogar videre malum* 513
23 *Aſina Balaam loquuta* 402. 422.

Deuteronomij.

5 *Ego Deus faciens miſericordiam in mille* 96
7 *Non erit in ſterilis* 374. 376
18 *Non ſit inter vos qui diuinos-*

nos conſulat 396
21 *Non permanebit cadauer in ligno* 516
Maledictus omnis qui pendet in ligno 516
22 *Non vtetur mulier veſte virili* 607
32 *Aſcende in montem & morere* 329 411
Deum qui te genuit dereliquiſti 524
Et inimici noſtri ſint iudices 517
De captiuitate nudati inimicorum capitis 453
33 *Nazaræus Ioſeph.* 451
Beatus es tu Iſrael 89
34 *Mortuus eſt Moyſes iubente Domino* 408. 410.
Non cognouit homo ſepulchrum eius 409
Et ſepeliuit eum Dominus 409

Ioſue.

1 *Mortuus eſt Moyſes* 409
10 *Nullus contra Iſrael mutire auſus eſt* 187
24 *Seruierunt dijs alienis* 558. 567

Iudicum.

11 *Iephte occidit filiam* 176. 383.
Plorabat Virginitatem 374
Circuibat montes per duos menſes 382
13 *Nazaræus vocabitur* 470
Morte moriemur quia vidimus Dominum 377
16 *Ferrum non aſcendit ſuper caput meum* 474
17 *Nomen Dei datur idolis* 563.

1. Regum.

1 *Nouacula non aſcendet* 415
2 *Filij Heli dormiebant cum mulieribus* 176
15 *Diſſipa Amalech & omnem memoriam eius* 518
16 *Dauid carmine & cythara pellebat dæmonem* 255
18 *Egreſſæ ſunt mulieres cātantes* 174
23 *Ceilitani traderent Dauidem* 530
28 *Samuelis apparitio* 413 *& ſeq*
Cras mecum eris 419
Deos vidi aſcendentes 423
31 *Interfice me* 420

II. Regum.

2 *Surgant pueri & ludant* 582 585
6 Ludam & vilior fiā 616
7 *Hæc eſt lex Adam Domine Deus* 378
Redemiſti gentem & Deum eius 428
23 *Dauid egregius pſaltes in Iſrael* 270

III. Regum.

1 *Dauid adoratur* 419
5 *Malleus & omne ferramentum non ſunt audita* 28.
7 *Leunculos poſuit Salomon in templo* 188
18 *Elias claudit & aperit cælum* 409

IV. Regum.
2 *Aſcendit Elias per turbinem in cælum* 407
3 *Adducite pſaltem quo canente* 254
19 *Victoria Ezechiæ contra Senacherib* 171
24 *Regnum in Iechonia defecit* 680
25 *Ioſias interfectus* 520
Paralipomen.
1. 25 *Aſaph & alij prophetabant in cytharis* 254
2. 7 *Carmina quæ fecit Dauid rex* 270
9 *Leunculos poſuit Salomon* 188
19 *Ammonitas Dauid decalcauit* 453
Ex libris Eſdræ.
3 *Hymnos per manus Dauid regis* 270
9 *Tu domine qui de igne Chaldæorum* 563
13 *Obiurgaui eos & decalcaui* 453
8 *Hoc ſeculum fecit altiſſimus propter multos* 87
Tobiæ
3 *Nunquam ludentibus me admiſcui* 609
Rogabat vt ab iſto improperio liberaret 373
5 *Quale gaudium mihi, qui lumen cæli &c.* 502
Iudith.
5 *Populus iſte voluerunt ſequi Deos patrum ſuorum* 559. 563
16 *Dabit vermem & ignem in carnes eorum* 82. 499
Iob.
1 *Tonſo capite corruit in terram* 452
3 *Nunc enim dormiens ſilerem* 419
7 *Quid faciam tibi o cuſtos hominum* 468
10 *Terram tenebroſam & opertam mortis caligine* 81
Vmbra mortis & ſempiternus horror 502
22 *Circa cardines cæli perambulat* 298
24 *Ab aquis niuium trãſeat ad calores* 481. 493. 498 503
32 *Et condemnabãt Iob* 513
35 *Qui dedit carmina in nocte* 259
41 *Deridebit vibrantem haſtam* 255
Ecce Behemot 424
Ipſe eſt rex ſuper filios ſuperb. 680
Ex Pſalmis.
2 *Aſtiterunt reges terræ* 681
Dabo tibi gentes hæreditatē 668. 679. 695
Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo 666
3 *Titulus in die quo liberauit* 296
4 *Titulus in finem* 270
5 *Titulus pro obtinente* 274
6 *Titulus præfecto cantorū* 274
Non eſt in morte qui memor ſit tui 80

8 *Titulus pro torcularibus* 274
9 *Titulus ad Muthlabbem* 274
10 *Sulphur & ſpiritus procellarum* 503
11 *Saluum me fac Deus quoniam diminutæ* 93
In circuitu impij ambulant ibid.
14 *Non eſt qui faciat bonum* 93
16 *Domine à paucis & de abſconditis tuis* 86
Cuſtodi me Domine vt pupillam 634
18 *Cæli enarrant* 264. 269
In omnem terram exiuit ſonus 264
21 *Titulus de cerua matutina* 274
Narrabo nomen tuum fratrib. meis 646.648
Quoniam Domini eſt regnū 648
22 *Dominus regit me* 293
28 *Afferte Domino, vox Domini* 280
Vox domini intercidentis flammam ignis 502
40 *Beatus qui intelligit ſuper egenum* 517
44 *Intende proſpere* 667
Propter veritatem 672
48 *Laborabit in æternū* 81
54 *Die ac nocte circumdabit eum iniquitas* 92
58 *Miſericordia eius præueniet me* 149
61 *Interficitis vniuerſi vos* 82
Tu reddis vnicuiq; iuxta opera ſua 110
64 *Quoniam ita eſt præparatio eius* 378
66 *Terra dabit fructum ſuū* 35
67 *Dominus dabit verbum euangelizantibus, Virtute multa* 175
Rex virtutum dilecti, Si dormiatis 172. 279
In medio iuuencularum tympanistriarum 174
68 *Deleantur de libro viuentium* 657
71 *Totus pſalmus excutitur* 654
Ante ſolem permanet nomē eius 636
Dominabitur à mari 679
73 *Superbia eorum qui te oderunt* 485
75 *Notus in Iudea Deus* 89
77 *Contribulaſti capita draconum* 187
Sanctum Iſrael exacerbauerunt 525
80 *Et erit tēpus eorum in ſæcula* 495
88 *Et thronus eius ſicut ſol* 669
95 *Dominus regnauit à ligno.* 523
97 *Flumina plaudent manu* 29
98 *Moyſes & Aaron in ſacerdot.* 685
102 *Qui coronat te in miſericord.* 100

103 *Deficiant peccatores à terra.* 68
104 *Non reliquit hominem nocere eis* 187
105 *Confiteantur Domino miſericordiæ* 281
Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion 314
106 *Omnem eſcam abominata eſt anima eorũ.* 495
108 *Cõſtitue ſuper eum peccа.* 6.7
109 *Tecum principiũ* 664
Emittet Dominus ex Sion 314 358
Ante luciferum genui te 35. 664
De torrente in via 136
113 *Domus Iacob de populo barbaro* 379
117 *Benedictus qui venit in nomine Domini* 640
126 *Niſi Dominus ædificauerit domum* 378
Ecce hæreditas Domini 378
Filij merces fructus ventris 634
Inimicis ſuis in porta 491
127 *Vxor tua ſicut vitis abundans* 378
128 *Sæpe expugnauerũt me* 312
131 *De fructu ventris tui* 669
Super ipſum autem efflorebit 470
132 *Barbam barbam Aaron* 1 7
135 *Confitemini Domino quoniam bonus* 280
136 *Exinanite exinanite* 279
144 *Fidelis Deus* 279
146 *Qui numerat multitudinem ſtellarum* 631
147 *Non auertas faciem tuam à me* 43

Ex prouerbijs.

7 *Mulier garrula & vaga* 601
8 *Delitiæ meæ eſſe cum filijs hominum* 449
Ab æterno ordinata ſum 33
Qui mane vigilauerint ad me 149
22 *Ne transgrediaris terminos* 170
26 *Qui proijcit lapidem in aceruum Mercurij* 182
30 *Quod eſt nomen filij eius ſi noſti* 648.
31 *Nobilis in portis vir eius* 491

Ex Eccleſiaſte

11 *Vbi ceciderit lignum* 482 494
Dulce lumen & delectabile 502

Ex Canticis

1 *Oleum effuſum nomen tuum* 637
Vbi paſcas in meridie 316
3 *In lectulo meo per noctem* 299
Videte regem Salomonẽ 662
5 *Quia decolorauit me ſol* 458

Ex lib. Sapientiæ

2. *Sol iuſtitiæ non eſt ortus nobis* 458

5 Can-

5 *Candeſcent in eos aquæ maris* 502
Armabit creaturam ad vltionem 503
6 *In foribus aſsidentem inueniet* 149
9 *Incertæ prouidētiæ noſtræ* 541
11 *Per quæ quis peccat, per hæc* 503
14 *Creaturæ in odium factæ* 605
Odio ſunt Deo impius & impietas 43
16 *Omne delectamentū ſaporis* 495

Ex Eccleſiaſtico.

1 *Stultorum infinitus eſt numerus* 53
7 *Purga te cum paucis* 87
Vermis & ignis 499
24 *Primogenita ante omnē creaturam* 33
26 *Sicut ſol oriens ita mulier* 179
44 *In pueritia ſua exquirētes modos muſicos* 270
46 *Poſt hæc dormiuit Samuel* 418
47 *Stare fecit cantores* 270

Ex Iſaia.

1 *Si audieritis me bona terræ comedetis* 378
Et derelinquetur filia Sion 358
Laboraui ſuſtinens 523
2 *De Sion exibit lex* 314
3 *Ecce nomen Domini venit* 562
4 *Erit germen Domini* 35. 468
5 *Apprehendent ſeptem mulieres* 375
6 *Vidi Dominū ſedentē* 322
Excæca cor populi 657
8 *Voca nomē eius ſpolia* 468
7 *In illa die radet* 453
9 *Sapor ſolium Dauid* 657. 672
Multiplicabitur eius imperium 282
Nomē eius admirabile 448
10 *Verbum abbreuiatū* 643
11 *Spiritus timoris Domini* 440
Et flos de radice eius 469. 472
13 *Piloſus ad piloſum* 452
14 *Tu autē proiectus es* 67
In lateribus Aquilonis 482
15 *Vrbē fortem in ruinā* 322
21 *Ad me clamat ex Seir* 518
22 *Vocauit vos ad caluitiū* 453
24 *Quomodo ſi paucæ oliuæ* 94
26 *Incuruabit habitantes in excelſo* 322
28 *Expecta re expecta* 96
29 *De cadaueribus eorum aſcendet fetor* 502
30 *Ecce nomen Domini* 649
Ab heri Tophet 497
31 *Caminus eius in Sion* 89
33 *Dominus legifer noſter* 648
34 *Piloſus ad piloſum* 452
37 *Victoria Ezechiæ de Aſſyrijs* 171
38 *Mors Ezechiæ & eius canticum* 380

Ecce in pace amaritudo mea 317
40 *Suſcepit de manu Domini duplicia* 70
Conſolamini cõſolamini 177
43 *Seruire me feciſti in peccatis tuis* 522
45 *Germinet Saluatorem* 35
48 *Laude mea infrenabo te* 256
49 *Erunt reges nutritij tui* 681
52 *Vocabitur tibi nomen nouum* 647
53 *Quaſi virgultam de terra ſitienti* 468
Percuſſum Deum 515
56 *Hæc dicit Dominus Eunuchis* 371
62 *Vtinam dirumperes cælos* 562
64 *Iratus eſt & nos peccauimus* 43
66 *Vermis eorum* 499
Et erunt vſq; ad ſatietatem 82

Ex Ieremia.

1 *Prophetam in gentibus dedi te* 428
6 *State ſuper vias bonas* 170
7 *Tophet vallis* 498
17 *Duplici contritione* 70
22 *Voca virum ſterilem nõ erit de ſemine eius* 666. 669. 682. 701
23 *Suſcitabo Dauid germen* 35. 647. 661
Regnabit Rex 667
25 *A facie columbæ* 188
30 *Seruient Dauid regi ſuo* 661
46. & 50. *A gladio columbæ* 188

Ex Threnis.

4 *Candidiores Nazaræi eius niue* 182
Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus 520

Ex Baruch.

6 *Sacerdotes habent capita & barbam raſam* 455 461

Ex Ezechiele.

12 *Viſio quam hic videt in dies multos* 96
23 *Suſcitabo ſuper oues Dauid* 661
24 *Corona tua circumligata* 453
29 *Ad te draco magne* 187
44 *Sacerdotes caput non radant* 475
Non attondebitis caput in rotundum 455

Ex Daniele.

3 *Pueri illæſi in igne* 502
12 *Multi ex his qui dormiunt* 82

Ex Oſea.

3 *Quærent Dauid regem ſuum* 661
9 *Omnis gloria eorum à partu* 382
11 *Auolabunt quaſi auis & quaſi columba* 186
12 *Fleuit & rogauit eum* 448

Iocl.

2 *Aſcendet fœtor & putredo eius*

Lo eius 501

Michæas.

1 *Decaluare & tondere* 452
5 *Egreſſus eius ab initio* 664
4 *De Sion exibit lex* 314
7 *Væ mihi quia factus ſum* 94

Naum.

1 *Non conſurget duplex tribulatio* 70
Quaſi ſpinæ ſe inuicem 99

Abacuc.

2 *Iuſtus ex fide viuit* 201
3 *Deus ab Auſtro veniet* 316
Deducet me victor in pſal. 273

Sophonias.

3 *Væ ciuitas columba* 189

Zacharias.

2 *Conuertimini ad me* 148
3 *Seruum meum Orientem* 468
6 *Ecce vir Oriens* 468
9 *Tu autem in ſanguine teſtamenti* 498
Ecce rex tuus venit 667. 679
12 *Plangent ſuper eo* 519
Aſpicient ad me quem confixerunt 518. 522

Malachias.

1 *Exſufflaſtis illud* 514

Ex lib. 1. Machab.

14 *Donec propheta fidelis ſurgeret* 683
Lib. 2 c. 3. Sed & virgines quæ concluſæ erant 176
14 *Razias ſeuiendis* 421

Coronati hedera Bacchum celebrabant 464

Mathæus.

1 *Ipſe enim ſaluum facit* 648
2 *Quoniam Nazaræus vocabitur* 469
5 *Qui viderit mulierem* 596
6 *Diligite inimicos* 377
7 *Arcta eſt via* 83
Ne fortè conculcent 532
8 *Multi ab Oriente* 95
Vulpes foueas habent 668. 675
10 *Nemo nouit patrem niſi filius* 218
Beatus es Simon barIona 218
11 *Væ tibi Corozaim* 530
16 *Tu es Petrus* 293
Portæ inferi 480
Duc in altum rete 320
17 *Ecce Moyſes & Elias* 405
19 *Qui ſe caſtrauerunt* 372
Si vis perfectus eſſe 676
20 *Pauci vero electi* 100
Redde operarijs mercedem 110
21 *Ecce rex tuus venit tibi* 675
22 *Fletus & ſtridor dentiũ* 500
Intrauit autem Rex 199
25 *Vermis eorum* 81
Quinq; autem ex eis erant fatuæ 100
26 *Videntes diſcipuli indignati ſunt* 72
27 *Eli Eli* 636

Multa

Multa corpora Sanctorum 424
28 *Data eſt mihi omnis poteſtas* 666. 670. 679 694

Marcus.

9 *Vermis eorum* 499
16 *Diſcipulis eius & Petro* 296

Lucas.

1 *Anna filia Phanuelis* 177
Vinum & ſiceram non bibet 473
Vocabis nomen eius Ieſu 648
Ne timeas Zacharia 385
Dabit ei Dominus 669. 672
2 *Et ipſi nihil horum intellexerunt* 673
Salutare tuum 380
Circumciſus & præſentatus Chriſtus 473
7 *Dimiſſa sũt ei peccata multa* 82. 148
10 *Neminem per viam ſalutaueritis* 27
Puluerem excutite 358
Omnia mihi tradita ſunt à Patre 679. 694
12 *Quis me cõſtituit iudicem ſuper vos* 709
13 *Vt quid enim terram occupat* 35
16 *Mitte Lazarum vt intingat* 498
19 *Benedictus qui venit Rex* 667
23 *Quod facis fac citius* 657
Et factus eſt ſudor eius 28
Similiter & latrones 472

Ioannes

1 *In propria venit* 670.702
4 *vt cibos emerent* 709
6 *vt raperent & facerent eum regem* 701
13 *Omnia dedit ei pater in manus* 679. 694
Iudas loculos habebat 709
14 *Si quis diligit me* 148
15 *Forſitan & patrem meũ* 532
In ignem mittent & ardent 508
16 *Scriptum eſt in prophetis* 472
Pater meus diliget eũ 148
17 *Niſi granum frumenti* 58
18 *Regnum meum non eſt de hoc mundo* 666. 669. 701
21 *Paſce oues meas* 292

Acta Apoſtolor.

9 *Apparuit Chriſtus Paulo* 441
13 *Conuertimur ad gentes* 358
18 *Priſcilla & Aquila tondent ſe* 456
21 *Paulus & alij radunt ſe* 456

Epiſt. ad Roman.

1 *Non ſolum qui agunt ſed qui conſentiunt digni ſunt morte* 610
2 *Iuſtus ex fide viuit* 201
Quicunque ſine lege peccauerunt 68
5 *Per fidem in ſanguine ipſius* 57
Peccatores conſtituti ſunt multi 82

6 *Gra.*

6 *Gratia Dei vita æterna* 104

Sicut exhibuiſtis membra veſtra 617

Argentum & aurum electi 81.

8 *Expectatio creaturæ* 29

Quos præſciuit & prædeſtinauit 9.41 58

Quod ſi filij & hæredes 138. 104.105

9 *Quod ſi Deus ſuſtinuit* 30

11 *Nunquid Iudæi ſic offenderunt vt caderent* 31

Cæcitas ex parte Iſrael ibid.

13 *Non eſt poteſtas niſi à Deo* 686

14 *Tu quis es qui iudicas* 696

Mortuus eſt vt viuorum & mortuorum dominetur 690.

I. Ad Corinthios.

2 *Quæ ſunt Dei nemo nouit* 65

3 *Omnia veſtra sũt, ſiue. &c.* 26.50

4 *Vnuſquiſq; propriam mercedem* 110

6 *Omnes quidem currunt* 95

Empti enim eſtis precio magno 690

7 *Virginitatis conſilium* 388

10 *Siue comedatis ſiue bibatis* 128

11 *Vir ſi comam nutriat* 456

Oportet hæreſes eſſe 31

13 *Videmus nunc per ſpeculum* 301

15 *Primitiæ dormientium Chriſtus* 428

Præter eum qui ſubiecit ei omnia 696

II. Ad Corinthios.

5 *Per fidem ambulamus* 75. 201

8 *Qui cum diues eſſet* 668

11 *Sathan transfigurat ſe in Angelum lucis* 393

12 *Siue in corpore ſiue extra corpus* 223

Ad Galathas.

1 *Si Angelus de cælo euangelizauerit* 166

4 *Omnis filius Dei eſt hæres beatitudinis* 104

Quanto tempore hæres paruulus eſt. 694

Is qui ſecundum carnem natus erat perſequebatur Iſaac 581.583

Ad Epheſios.

1 *Elegit nos in ipſo* 28.29

Omnia operatur ſecundum conſilium voluntatis ſuæ 50.

In partem ſortis ſanctorum 88

Omnia ſubiecit ſub pedibus eius 697

4 *Aſcendens in altum* 165

6 *Non eſt nobis colluctatio* 97

Ad Philippenſes.

1 *Cupio diſſolui & eſſe* 74

2 *Propter quod & Deus exaltauit* 136

In nomine Ieſu 697

Ad Coloſſenſes.

1. *Sorte vocati eſtis* 88.

Qui eſt imago Dei inuiſibilis primogenitus creata 33

Pacificans per ſanguinem crucis. 57

2. *Quæ ſunt vmbra futurorum.* 32

In quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat 36

II. Ad Timotheum.

2. *Nemo militans Deo impl.* 698

Ad Hebræos.

1. *Hæredem vniuerſorum.* 679.697

2. *Videmus Ieſum per paſſionem.* 136.

10. *Vmbram habens futurorum.* 32.

11. *Iuxta ficẽ defũcti sũt.* 201

Ex Canonicis.

1 Pet. 1. *Non corruptibilibus auro & argento* 690

3. *In quo & his qui in carcere erant ſpiritibus veniens predicauit* 71

4. *Mortuis euangelizatũ eſt.* 76

5. *Eccleſia quæ eſt in Babylone.* 309

Aduerſarius veſter Diabolus 97

Iacob. 5. *Poteſtatem habent ſuper aquas* 408

1. Ioan. 4. *Omnis ſpiritus qui nõ credit* 74

Non quod nos prius dilexerimus 149

vlt. *Eſt peccatum ad mortẽ* 483

Apocalypſis.

1. *Princeps regum terræ,* 679.

Et qui eum pupugerunt, 319

Ego Alpha & omega. 36

7. *Vidi turbam magnam quã* 94

Vicit Leo de tribu Iuda 188

9. *Habebat ſuper ſe regem Angelum abyſsi* 680

11. *Dabo duobus teſtibus meis.* 408

13. *Agnus occiſus ab origine* 57

14. *Cauda traxit tertiam partem ſtellarum.* 95

Fumus tormentorũ aſcendit 501

Cruciabitur igne & ſulphure. 483

16. *Aeſtuauerunt homines ab æſtu magno* 501.508

17. *Meretrix purpurata Babylon* 325

18. *In vna die venient tibi omnes plagæ.* 494

Væ væ ciuitas illa magna 494

Fletus in inferno 500

19. *Vocabatur nomen eius fidelis & verax* 648

Rex regum & Dominus dominans. 679.697.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM HOC OPERE CONTENTARVM.

A

Abel.

Quo anno mundi & ætatis fuit occiſus 130.361

Abraham.

Quod fuerit idololatra probatur 557 negatur 563 in ignẽ proiectũ tradunt Hebræi 564 repleuit terram Chanaam altaribus & vera religione 567.

Acroſtichi

Acroſtichæ compoſitionis apud Hebræos ratio 278 in pſalmis acroſtichis aliquãdo omittitur aliqua litera 278.

Actio

naturalis dupliciter conſiderãda 127 actiones ſunt ſuppoſitorũ 249

Actus.

Actuum diuinorũ vnus prior alio 1.2. in diuinis ſecundũ Gabrielẽ vnus eſt indiſtinctus 2.49. in actib. diuinis quis ordo 4. & ſeq. 8. 13.21 vt ſit meritorius quid requiritur 124 & ſeq actus virtutũ infuſarũ ſunt ſecũdum ſcotos ſupernaturales 129 actus interſus charitatis quomodo poteſt eſſe ab habitu remiſſo 137

Adam

per xv. annos à ſui creatione ſe cõtinuit in virginitate 364. quot habuit filios 388 eius filij cũ ſororibus cõtraxerũt & cur ſcriptura id taceat 388 quod Adã genuerit dæmones aliquorum error 390. poſt peccatum nõ eal lebat rerũ naturas 631

Aegidius Romanus

quis fuerit & quantũ ei debeãt Thomiſtæ 210

Aegyptij

accipitrẽ coluerũt 186 etiã draconem 187.188

Aetna

porta inferni 490

Agens

vnũ nõ poteſt ſimul producere duas actiones eiuſdem ſpeciei 120

Albus

& niger color deſignat proſperũ & aduerſum 180 albus color dijs facer erat 181

Alexander Magnus

equos & mulos totõdit in ſignũ triſtitiæ 455

Alphonſus Mendoza

cathedræ Scoti præfect*a*

Salmanticæ 218. eius ſententia de pſalmis Dauid 288.

Amphiteatrum.

Quid 590. Pompeij capiebat 4000 homines 590

Anabaptiſtæ.

Aſſerunt pſalmos non à Dauide ſed à recentioribus Iudæorum Rabbinis conſcriptos 252.

Angeli.

In ſui creatione habuerunt euidentiam myſterior. Trinitatis in atteſtãte 230 viſis mulieribus illarum amore arſerunt 598.

Anima.

Animæ defunctorum viuis reuera apparuerũt multoties 405 veræ & ſecundum ſubſtantiã apparent 432.434. animis quæ apparent nihil minuitur de pœna & gloria 434. anima non poteſt moueri localiter 435 non poteſt mouere niſi corpus proportionatum 436 animæ non cupiunt apparere viuis & quare 438. apparent ex omnibus receptaculis 436. puerorum tamen è limbo nũquam 439. animæ in purgatorio an pro nobis orent 485.

Animal.

In coitu formas viſas attrahit & fetui imprimit 621.

Anticipatio.

Siue prolepſis, in Scriptura 426.

Apollo.

Ipſi & fluminibus, barbæ dicabantur 463.

Apoſtoli.

Propriũ habuerunt 709. ipſorum ferè omnes ſedes perierũt, præter ſolius Petri 311.

Apparitio.

Apparitiones mortuorũ hæretici negant 392. verè fieri poſſunt diuina virtute 393. an poſſint fieri potẽtia Diaboli 396. aliquot mortuorum apparitionũ exempla 429.

Aram.

Frater Abrahæ in igne mortuus 564.

Armeni.

Credunt omnes fideles tandem ſaluandos 67.

Aſſyria.

Et Syria idem 186. aſſyrij colebant columbam 185.

Athenienſes.

Athenienſibus nefas erat occidere noctuam 185.

Attri-

Attritio.
[Eſt] meritoria primę glo riæ 126. procedit ab auxilio ſupernaturali 126.
Augmentum.
gratiæ, non eſt ſupra virtutem præexiſtentis gratiæ 138.
B. Auguſtinus.
Eius ſententia de metris pſalmorum 287. dubitat an appareant animæ an Angeli pro eis 431. cur dubitãdo tractat quæſtiones Scripturæ 433.
B.
Babylon.
Duplex, in Aegypto & & Syria 189 in Apocalypſis c. 17. Romã denotat 325.
Barba.
Barbam & comam nutrire glorioſum 453 radere in malam partẽ 452 in bonam partem 455 raſura indifferenter accipitur 458 barbæ dicabãtur Apollini & fluminibus 463.
Barbari.
Barbarorũ nomina præſtantiora quam aliarũ nationũ 632. per Barbaros intelliguntur apud Græcos Hebræi 632.
Biblia.
Nunquam à Iudæis fuerunt corrupta 252
Bomilcar.
Ex cruce prædicat 524.
Bona.
Monaſterij ſunt monachorum 570 à quibus adminiſtranda 571.
Brigitta.
Eius reuelationes 445. ipſi apparuit Chriſtus 445.
C.
Caballiſtæ.
Caballiſtarum myſteria de nomine Ieſu 636.
Cain.
Occidit Abelem centenarium anno mundi 130. 362. natus eſt 15. anno creationis Adæ 364.
Calor.
Et frigus, ſimul in corp⁹ damnati agentia, quo modo ſe non remittant neq; impediant 504. & ſeq. qui ſimul cum igne producitur, non eſt diſpoſitio ad ignem 153.
Caluinus.
Dicit ideo Romam non mutaſſe fidem, quod clima Romanorum minus ſit turbulẽtum quam alia 320.
Cantus.
Cantu bruta alliciuntur

258 leuantur & exhilarãtur afflicti ibi. cãtu ſe diſponebãt prophetæ ad prophetandũ 254. v. *Muſica.*

Carcer

dicitur corpus in Scriptura 74.

Carmen.

Carmine Deus laudari mauult quã proſa 254 carmen hebraicũ quale 285. 288 carminum varia genera apud omnes linguas 289

Catharina Senenſis

ipſi apparet Chriſt' 446.

Chriſtus.

Chriſti prædeſtinatio prior eſt & cauſa noſtræ 4. Chriſtus ante omnes creaturas prędeſtinatus 16. 21. 32. 37. prædeſtinatus ante peccatũ non veniſſet niſi peccatum fuiſſet 16. 50. primogenitus & vnigenitus 4. dicitur germen in SS. 54. Alpha & Omega 36. Chriſti paſſione & morte electi ſum' ad gloriã 57. eius gloria eſt finis noſtrę prędeſtinationis 58. an paſſibilis vel impaſſibilis prædeſtinatus 61.

Chriſtus apparuit

in forma humana multoties in veteri teſtamento 75. 448 an vnquã apparuerit de cęlis verè deſcendẽs in terram poſt Aſcenſionẽ 439 eius apparitionum exempla 441. in propria perſona de cęlo deſcendẽs apparuit Paulo 441. apparuit B. Virgini & aſtitit eius morti 442. Petro Romæ 444 Carpo 444 B. Martino 444. Conſtantino Magno 445 B. Brigitę 445 B. Catharinæ Senenſi 446 D. Antonio 447.

Chriſtus

prædicauit captiuis in inferno 72. quomodo venerit in Spiritu temporib. Noe 73 tũc prædicauit hominib. pœnitentiã 76 cur nõ meruit gratiã vel gloriã 105 135. *Chriſtus* habuit ſcientiã infuſam Trinitatis in atteſtãte 229 & ſeq ei' actiones meritoriæ ſupernaturales, regulabãtur ab agnitione myſteriorũ diuinorũ 234 inſtituit Petrũ paſtorẽ totius Eccleſiæ 292 nãt eſt ſub aſcendẽte ſigno Virginis 361. 40 ... eb. poſt reſurrectionẽ fuit in terreſtri paradyſo 425.

Chriſtus

An fuerit inſtituti Naza...

ræorũ 464 & ſeq. nõ fuit legalis Nazaræus 466 fuit Nazaræus p Zade nõ per Zain 466 bibit vinum 474. an Chriſtus in triduo ad purgatoriũ venerit & inde animas eduxerit 484 cur potius venerit iſto tẽpore q̃ alio 533 eius prædicatio habuit infallibilẽ coniũctionẽ cũ cõuerſione Tyriorum 552 ex eius nominibus vnum eſt *Nomen Domini* 562. q non ſatisfecerit de toto rigore iuſtitiæ arguitur 622. probatur contrariũ 624 eius operationes vt fuerint infinitæ 627. qua ratione ipſi conueniat regnũ & dominium de quo in pſalmo 71 662 an Chriſtus quatenus homo, ſit propriè rex ac dominus rerũ tẽporalis 665 argumenta partis negatiuæ 666. probatur affirmatiua verior 678 682 *Chriſtus* reuera pauper fuit 675 706 non fuit rex iure hereditario 682 titulo redemptionis omniũ rex & dominus 690. quãdo adhuc in mortali vita fuit rex erat & domin' 691 oẽs dignitates quas nũc habet in cęlis, habuit exiſtens in vtero matris 693. 694 non dixit: *Regnũ meũ nõ eſt hic ſed nõ eſt hinc* 701 quoties de regno Chriſti eſt ſermo, cur ſemper apponatur aliquid ſpiritua le attinẽs 667. 702. in quo ſẽſu patres dicũt Chriſtũ non eſſe regẽ temporalẽ 703 Chriſtus & eius parẽtes an fuerint mendici 708. quare nõ exercuit regis & Dñi officiũ 710

Chryſoſtomus

inuehitur in cõmœdias 617

Circus

quid 590. Circus Maximus capiebat 260000 homines 590

Citharœdi &

Tibicines qua cenſura notandi 615

Cleri

in pſal. 67. sũt vaſa cognę 180 alię cleri interpretationes 182 & ſeq

Cœlum.

in cœlo vera eſt & ſenſibilis muſica 256 cœli motibus ſuis reddunt cantũ ſuauiſſimũ 265 cœlorũ ſonũ cur non audiam' 268 cęli mot' localis eſt principiũ & cauſa q̃iũ motuũq;

Cognitio & Cognoſcere

Cognitio omnis terminatur ad aliquod ob-

iectũ 224 modus quibus Deus futura cognoſcit 541. & ſeq.

Color.

Alb'&niger qd deſignet 180. albus Dijs ſacer 181.

Columba.

Aſſyrijs ſacra 185 columbam Syri portabant in vexillis ſicut Romani aquilas 187.

Comœdia & Comici.

Comœdia quid 588. 592. inter comœdiam & tragœdiam quid differat 589. Comœdię inuentor Eupolis 590. eius vtilitas & fructus 592. vt geruntur in Hiſpania num ſint licitæ 606. *Comici* an peccent mortaliter 603 qui comœdijs aſſiſtunt an peccent 607. ſunt infames iure canonico & ciuili 608. comicos quo ſenſu concilia & patres damnant 611. non poſſunt cõparere in iudicio & eſſe teſtes 612. cur admittũtur ad ſacrã communem 613

Concertum.

Cõcreta duo ſingularia in Chriſto 245.

Concluſio.

Ex vna de fide & altera euidẽti non pertinet propriè ad fidem 352.

Conditionalis.

Propoſitio omnis verum ſit neceſſaria 52.

Conſcientia.

Peccatorũ eſt vermis 81.

Contritio.

Siue vltima diſpoſitio ad gratiam, non eſt meritoria primæ gloriæ 101. probatur 102. & ſeq. gratiam antecedit, non ab ea procedit 102 cur magis ſit vltima diſpoſitio ad gratiam quam alij actus 114 non vt diſpoſitio ſed vt opus meritoriũ meretur augmẽtum primæ gratiæ 117 prima, quæ eſt diſpoſitio ad gratiam, non promeretur augmentum gratiæ vel gloriæ 129. procedit à gratia 141. probatur contrariũ 144. an effectiuè remittat peccata 154. an pcedat ab homine iuſto vel peccatore 156.

Copula.

Carnalis non eſt pœna peccati 368.

Creatura.

Creaturæ habent ordinẽ intrinſecum ad ipsũ Deum 235. verum ex creaturis Trinitas poſſit cognoſci 241. origenis error de creaturis 242 creaturæ de facto referuntur ad Trini-

nitatem 247 creaturarum reſpectus ad Trinitatē eſt naturalis & tamen nō ideo cognoſcitur ab Angelis 250.

Crux.

Cruces in trinijs vnde ceperint 182. crucis Chriſti titulus habet Nazaræus per zade non per Zain 467 crucis Chriſti titulus habet Ieſuah 651.

Crucifigere.

Crucifixi apud Iudæos eadem die ſepeliebātur 517 ſi erant viri, vertebantur ad populum, ſi feminæ ad lignū 524.

D.

Damnati.

Aliquādo nōnihil quieſcūt à tormentis 477 in ipſis eſt permutatio tormentorum 483 493. orationes viuorū damnatis non proſūt 481. in damnatis non eſt permutatio tormētorum 494 frigore cruciantur damnati 499. vermes non ſunt propriè in damnatis 499. an ſint in ipſis fletus & lachrymæ 500. in damnatis propriè ſtridor dentium 500. damnati cruciādi 4. elemētis 502.

Dauid.

Carmine pſalmos compoſuit 270 omnis generis poeta 283. eius laus 290 nomen Dauid literaliter aliquando Chriſtum ſignificat 661. ab hæreticis appellatur vates profanus 252.

Demogorgon.

Eius nomen, primi Dei apud Gentiles, quando proferebatur terra tremebat 642.

Deus.

Primo præuidit gratiam quam naturā 7. & ſeq. ſimul creat & auget gratiā 122 quomodo nos prius Deum diligamus quā Deus nos & è conuerſo 149. quo modo Deus diligit eum qui habet contritionem 157 Deus non poteſt dare creaturæ notitiam abſtractiuā, quidditatiuam Trinitatis 211. 226 Dei attributa non habent infinitatē prout præſcinduntur ab eſſentia 220. Deus non poteſt ſupplere vicem cauſſæ mouētis obiectiuè in eſſe cognito 221. 224. Deus non poteſt intelligi vt creans, niſi intelligatur ſubſiſtens in tribus perſonis 246 Deus carmine laudari

dari mauult quã proſa 254 punit aliquando miniſterio malorũ Angelorũ 403 Deus infallibiliter cognoſcit futura cõditionata 529 quomodo Deus in rationibus æternis prout præueniunt actũ ſuæ voluntatis, cognoſcat futura 543 antequã ſua volũtate quicquam decernat, ſcit oĩa quę volũtas eius debet decernere 546 Deus pater an teneretur acceptare ſatisfactionẽ Chriſti 628 quod Deus ſibi loquatur, ſcire aliquis poteſt ſine eo quod videat Deum 237.

Diabolus.

odit Muſicam 255 diaboli frequenter ſimulãt ſe eſſe animas mortuorũ 393 nõ poteſt miracula facere vi ſua 398 applicando actiua paſſiuis poteſt producere equũ, hominem &c. 400 non poteſt animas hinc inde trahere 401 diaboli & Michaelis pugna ſuper corpore Moyſi 411 diabol' poteſt animã iuſti excitare 418 quo pacto poteſt diabol' imprimere ſpecies ſẽſibus noſtris 404

Dilectio & diligere.

Dilectio & electio quomodo differant inter ſe & à prędeſtinatione 6 quomodo nos prius Deum diligam' quã Deus nos & è cõuerſo 149 prima dilectio & cõtritio ſunt eiuſdẽ ſpeciei cũ alijs quę inde eliciũtur 158.

Diſpoſitio vltima.

ad gratiã in genere cauſę efficiẽtis an procedat ab ipſa gratia 141, in naturalibus nõ eſt à forma 152

Diuinitas

In diuinis nulla eſt ſubſiſtentia abſoluta, ſed tres relatiuæ 244 diuina volũtas ducitur rationibus æternis 546 à voluntate diuina oritur diuerſitas creaturarum, non tamen earum cognitio 548

Diuitiæ.

abſcondita Dei 87

Dominium

& regnũ differunt 691 & vſus rei differunt 694

Durandus.

ſentit euidẽtiam in atteſtãte deſtruere fidẽ 231 eius error quod verè Chriſtus ad inferos nõ deſcendit 435.

Dux.

Duces

Duces ſtrenui corda habuerũt pilis plena 455

E.

Ecclesia Romanorum.

Eius vſus Deum laudãdi hymnis & canticis 255 Eccleſiã labi non poſſe probatur ex patrib. 319 nullis perſecutionib. victa 317. nunquã in hæreſes lapſa 318. Eccleſia videtur orare pro damnatis 480 Eccleſia Dei ab initio mundi vſq; nunc non eſt interrupta 566.

Ehie.

Nomen Dei, quid ſignificet, 643.

Electi.

Quomodo fuerint, ad gloriã, ante viſã paſſionẽ Chriſti 57 electi auro & vaſis precioſis 87 omnia propter electos 27 electi pauci 86

Electio.

Et dilectio quomodo differãt inter ſe & à p̃deſtinatione 6. quid 6. 4.

Elementa.

Illis cruciãdi Dãnati 502

Elias.

Quod nondũ ſit mortu' 407 nõ aſcẽdit in cęlũ ſed veluti in cęlũ 407

Empedocles.

Flammis Aetnę deuoratus 490.

Enos,

Eius tempore fieri cœperunt altaria 561.

Epiſcopus.

Epiſcopi totius orbis appellabãt ad Romanũ Epiſcopũ 300. cur Epiſcopis non ſit interdictus vſus rerum tẽporaliũ, ſed monachis 698. 707.

Eraſmus.

Non vult Petrum eſſe petram Eccleſię ſed eius fidẽ 294. hæc aſſertio hæretica eſt ibid.

Euangelizare.

Præter id quod Euangelizatum quid ſit 170, *Euangelizãtibus* in pſal. 67. eſt vox fœminini generis 172.

Euchariſtia.

In Euchariſtia panis cõſecrati viſio an ſit eadẽ cũ ea quę erat prius 226.

Eugubinus.

Eius ſentẽtia de pſalmorũ carminib. traditur & refutatur 285. 286.

Euidentia.

In atteſtante myſteriorũ haberi poteſt 229. p̃batur 231. negatur 234. nõ deſtruit fidẽ 231. 235

Eunuchi.

Quos Eccleſia laudat, ſũt virgines, non caſtrati 372.

Euſebius.
Cur Pamphilus cognominatus 284 *Cæſarienſis* Hebraicè doctiſſimus 287.
Eupolis.
Comediæ inuentor 590
Ezechias.
Rex, quare fleuit inſtante morte 380
F.
Februarius.
Vnde dictus 394.
Fidelis.
Omnes ſaluantur ex Hieronymo 66 67 refutatur is error 84 fideles plures dãnantur quã ſaluantur 89 probatur locis SS. 93. cauſſæ propter quas 95.
Fletus.
An ſit in damnatis 500.
Fœmina.
Fœminæ apud Hebræos canebant virorum victorias 174 fœminarũ monaſteria erant in veteri teſtamento 175 fœmina ſpecies domus 178 fœminæ cœperunt, introduci in ſcenis & comœdijs 594 damna inde exorta 594 fœminæ ſcenicæ gentilibus exoſæ 600 fœmina faciem velet 597 fœmina ſciat ſaltare 592 fœminæ licet ſe colere & exire domo, etſi ſciat ſe ab alijs appetendam 605
Foetor.
An propriè in inferno 501.
Forma.
Prius inhæret quam operetur 150 formæ ſupernaturales exigunt concurſum Dei ſuper naturalem ad hoc vt operentur 217
Forte.
Vox dubitandi cur interdum ponatur in verbo Dei 531. in ſcriptura, quid ſignificet 533.
Franciſc. Georg. Venetus
Eius problemata prohibita 268.
Frigus.
Frigore vero cruciantur damnati 499.
Futura contingentia.
Conditionata non poſſunt certo ſciri 528 deus illa infallibiliter cognoſcit 529 propoſitio de futuro contingenti an ſit determinatè vera 534 probatur affirmans. ibid. negatur 537 modus quo Deus illa cognoſcit 541. 545
G.
Gaſpar Caſalius.
Qualis 342.
Gentes & Gentiles.
Imputabant Chriſtianis quod aſinum colerẽt

386 vnde ad hoc adducti 384 Gentium nomine ſignificantur Iudæi 428. Gentiles capillos Dijs immolabant 461.462 Gentilibus exoſæ mulieres ſcenicæ 600 inter Gẽtiles virginitas ſancta 366.368 Gentiles crediderũt ſalua matrũ virginitate plures natos 369

Gignere.

Gignendi finis in viris & fœminis 365.

Gloria.

Gloriam primam mereri ſimul poſſumus & eius augmentum 115. gloria datur iuſtis vt premium 132 gloriam corporis meruit Chriſtus non animæ 135. gloriam primam meremur 131.

Græci.

Ab Hebræis omnem literaturam acceperũt 272. 632 Græcis ſecunda Nicæna ſynodus, eſt ſeptima ſinod' Generalis 430.

Gratia.

Poteſt ſimul produci & augeri nõ producitur in aliqua intentione 117. gratis & ex iuſtitia non poteſt aliquid dari 119 gratia prima datur gratis 131 gratiæ augmentũ non eſt ſuper virtutem præexiſtentis gratiæ 138.

Gregorius Magnus.

Quare non voluit appellari vniuerſalis paſtor 301 lib.4.dialogorum deſcribit varias mortuorum apparitiones 431.

Gregorius Nazianzenus.

Quare carmine ſcripſit 391.

H.

Hæretici.

Permittuntur propter electos 31. hæreticorũ libri quomodo ab Eccleſia interdicti 170. hæretici exſibilãt Catholicos, quod dicant pſalmos eſſe carmina 251. appellant Dauidẽ vatem profanum 252 hęreticorũ argumenta contra principatũ Petri 297. hæreticorũ huius ſæculi antesignani 373 hæretici volunt humano iure papatum eſſe Romæ 312. eorum mendacia de papatũ Romano 314. quære volunt primatum Eccleſię eſſe Hieroſolymis 314. hæretici negant apparitiones mortuorum 391. perſequũtur tonſuras 457 adſcribunt B. Virgini

gini ꝙ putarit Chriſti regnum fore temporale 673.

Hebræi.

Hebraicum carmē quale 285. 288. Hebræi maledictos putabant ſteriles 374. 377. hebræi credebāt mortuos ad diabolo poſſe reſuſcitari 399. nomine plurali intelligunt ſingulare 424. an Hebræi codices quibus nūc vtimur vitiati ſint 513. in Hebraicarū literarū figuris plurima latent myſteria 638. omnis Hebræa dictio cōſtat trib. literis 640 Hebræi in ſu:s nominib. non habēt literas nominis Iehouah 641 porrò *Iudæi* & *Rabbini.*

Hedera.

Laſciuiæ ſignum 366 hederacoronati, Baccho celebrabant 464.

D Hieronymus.

Ipſi tribuitur error oēs fideles ſaluādos 66.67 refutatur hæc ſententia & ipſe ab ea defenditur 84. eius paradoxa opinio de ſalute hominum perditiſsimorum 69 D. Hieronym⁹ quam doct⁹ hebraicè fuerit 287 taxat patres 428. eius poſt mortē apparitio 429.

Hieroſolyma.

Hieroſolymitana Eccleſia quo ſēſu prior fuerit Romana 357. primatū Eccleſiæ heretici volunt eſſe Hieroſolymis 314.

Hircus.

Symbolū libidinis 366.

Hiſtriones.

Romæ non habebantur pro ciuibus 597 non erant infames apud Græcos 610.

Homo.

Rerum ſenſibiliū finis 17 ſcire poteſt quod De⁹ ſibi loquatur, ſine eo quod Deū videat 237. hominis animus habet cū cātu & Muſica cognationem 257 hominum ſubitæ mutationes in bruta 394 ſo ꝑhomo inter oīa animalia igne vtitur 565.

I.

Iacob.

Cum Chriſto luctatus eſt nō cum Angelo 447. Iacobi oues quod diſcolores fœtus ediderint, naturale 610.

Iah.

eſt abbreuiatio nominis Iehouah 643.

Idola.

Nunquā verè locuta ſunt 401. idololatriæ initium 561.

Iehe-

Iechonias.
Ex Iechoniæ ſemine quo modo nullus vltra regnauerit 669.
Iehouah.
Deducitur à radice Houa quod ſignificat miſeriam 520. nomen Dei proprium 521 cur nomini Iehouah interpoſita litera Sin 637. Iehouah Iudæi non proferebāt 639. ſolus ſacerdos & quidē raro id proferebat 639. eius nominis inuētio ibid. ſignificat myſteria Trinitatis 640. an pferri & exprimi po[illegible]ſit 641. eius ſignific[illegible]tio 643. fœmininum ſignificat ipſam eſſentiam 645.
Iephte.
Nō occidit filiam ſuam, ſed eā recluſit, ait Lyranus 176. an occiderit filiam ſuam 381. recluſit illam in monaſterium monialiū 382
Ieremias.
Threni Ieremiæ metricè ſcripti 284. opinio quorundā quod Ieremias nondū ſit mortuus 427. quomodo fuerit propheta in gētes 429.
Ieſus.
Nomen Hebraicū, eſt nō Græcū 634. hoc nomē an alicui inditū fuerit in vet. teſt. 634. differētia ei⁹ nominis quo Chriſtus vocatus eſt, & quo alij 635. à verbo Hebraico Iaſah 636. nomē Ieſu & Iehouah idē 637. quomodo deriuetur à nomine Iehouah 645. 646. cur nomen Ieſu ſcribitur ſine HH 646. ꝙ nullo modo ſit Iehouah ſed Ieſuah 651.
Ignis.
Ignes veri sūt in inferno 497. ignis in inferno vrit non lucet 502. 503 ſolus homo inter oīa animalia igne vtitur 565. ignem colebant Ch.[illegible]æi vt Deū 564.
Imaginatio.
Facit caſum 509. eius vis in conceptu 621.
Incarnatio.
Verbi prius præuiſa quā caro hominis 47.
Imperator.
Imperatores quomodo inſtituerint Eccleſiam Romanam 357. eſt omniū rerum tēporalium dominus 684.
Infamia.
Iuris interdū incurritur, ſine peccato mortali 614.
Infernus.
Inferni pœnas finiēdas, ait Origenes 66. refutatur,

tatur, & probatur ex SS. cōtrarium 81. 478 per infernum in veteri Teſtamento deſignatur ſepulchrum 81. inferni portę 489 eius pœnę & tormēta 496 *in inferno* ſunt veri ignes, 497 non ſunt omnimodæ tenebrę 502.

Ioſephus.

Quam doctus Hebraicè fuerit 286 laudat Saulem 420.

Ioannes Fiſcherus.

Roffenſis Epiſcopus & martyr 322.

Iſaac.

Quot annorum erat c... ludebat cū Iſmael 58... eius luſus fuſiſſima explicatio 585.

Iſmael.

Quot annorū erat quando ludebat cum Iſaac 582 vnde motus ad occidēdum Iſaac 582 parabat Iſaacum occidere 584.

Iudas.

Iſcariotes quando ſe laqueo ſuſpendit 426

Iudæi

Cur oderint ſterilitatem 381 Iudęi Afri ad Chriſtū conuerſi ex lectione Iſaiæ 516 apud Iudæos crucifixi eadem die ſepeliebantur 517 feſtum Tabernaculorum apud Iudæos 275 ſignificantur nomine gentium 428.

Ius diuinum.

iure diuino ſubijcimur Papæ 341 ad ius diuinum quæ pertineant. 328. 332.

L.

Lachryma

an ſint in inferno 500.

Lamed

typus regis 638

Latro

bonus in cruce meruit gloriam quā habet 111.

Laurentius à Villauincentio

laudatur 318.

Leo.

...eonem pro inſignijs habebat tribus Iuda 188

Liber.

libri Hæreticorum quomodo ab Eccleſia interdicti 170. libri anti qui euoluendi 206.

Lira

imitatur mundi concentum & muſicam 262.

Loth

Vxor verſa in ſtatuam ſalis 462.

Ludere

ſignificat idololatrare. 581 eius aliæ ſignificationes in S. Scriptura 581.

Ludus

Iſmaelis cum Iſaaco qualis fuerit 585. *ludi ſcenici* in

in bonos vſus inſtituti, 591 in honorē Deorum 591 an ex Repub. ſint eliminandi 614

Luna.

Lunæ tacentis ſilentia apud Virgilium 265

M.

Magi

Pharaonis tribus modis potuerunt facere miracula 403

Machabæi

Pontifices ſimul & duces Iſrael 685

Magia

an per magiam Samuel ſit reuocatus à mortuis 422 an apparitiones mortuorū fiāt virtute Magię 396.404.

B. Maria Virgo.

Præſentatio B. Mariæ in templo quid 176. eius apparitiones 430 Maria non fuit pauper & mendicans 708. ipſi adſcribunt hæretici, quod putarit regnum Christi fore temporale 673

Matrimonium

præceptum erat initio mundi 386

Matthæus

Ex quibus Prophetis deſumpſit. *Quoniā Nazarens vocabitur* 470.

Mayuma

Las mayas, quid 610

Mem

litera apud Hebręos clauſa quid 282

Mercurius

quare honorabatur proiectione lapidum 182.

Mereri & meritum

Mereri ſimul poſſumus primam gloriā & eius augmentum 115 meritū & præmiū poſſunt eſſe ſimul tēpore 137

Meſſias

erat propalaturus nomē Iehouah 648 eſt ipsūmet nomen Iehouah 649 duos Meſſias finxerunt Rabbini 663. Meſſias glorioſus 663 Meſſiæ eidem conueniūt diuerſiſſima Scripturæ loca 664

Michael

Michaelis & Diaboli pugna ſuper corpore Moyſi 411

Michael Medina

cenſetur 633

Mimus

quid 589

Miraculum

eſt Diuinitatis argumentū 398 an poſſit fieri opera Diaboli 397

Moyſes

an verè apparuerit Christo in trāsfiguratione 405 quod nondum ſit mortuus quorundam opinio 408 verè eſt mortuus 409 quare

Moyſi ſepulchrũ nemo cognouit, 411. pugna ſuper corpore Moyſi 411 Moyſes fuit ſacerdos 685

Monachus.

monachi triplices 569 illorum bona duplicia 569 monachus ex ſibi deputatis, nõpoteſt inſcio prælato quicquã in ſuos vſus collocare 571 poteſt tamẽ ſi ſtudeat extra clauſtrũ 572 quãdo licentiã petijt ad rẽ vnã emendã nõ poteſt emere aliã 573 ſi retineat aliquidſine licẽtia prælati, peccat mortaliter 573 ſine licẽtia nihil ab alijs poteſt recipere aut acquirere 574 non peccat mortaliter qui ſine licentia accipit aliquid & expẽdit ſi non præiudicetur monaſterio 576. quæ ſit notabilis quantitas in religioſo 579 cur monachis interdictus potius ſit vſus rerũ temporaliũ quam Epiſcopis 698

Monaſterium

monaſterij bona ſunt monachorũ 570 eius bona quomodo & à quo expendenda 569.

Mores

noſtri ſeculi corruptiſſimi 91. ſecundum morem patriæ quilibet ſe habere debet 460.

Mortui

mortuorũ apparitiones an fieri poſſint virtute diaboli 396 an ipſorũ animæ viuis reuera apparuerint 405 mortuos à diabolo ſuſcitari poſſe credebãt Hebræi 399

Mulier v. Fœmina

Mundus

ad modum muſicę compoſit' 261. ab ornatu & mũditie dicitur 264 conſtat harmonia diapaſonica ibid. eſt tẽplũ Dei, atq; ideo muſicis inſtrumẽtis non debuit carere 269 totũ tempus mundi cõtinuatur ſeptẽ virisab Adam ad Antichriſtũ 407 mundus conſtat ſex millib. annor. 560.

Muſica.

muſicã odit diabolus 255 in cœlo vera eſt & sẽſibilis muſica 256 eius vis ad commouẽdos hominũ animos 256. de eius vi, & efficacia exempla 260 v. porro *Cantus*.

N.

Nabuchodonoſor

in S. Scriptura appellatur columba 189

Nazaræi

ipſo-

ipſorum initium 451 ritus ibid. nazaræus iubebatur radi poſt Nazaræatum 461 ipſorũ capilli cremabantur 462 *Nazaræus* per Zain & Zade ſcribitur 468. per Zade ſignificat florẽ, germẽ, cuſtodẽ, vaſtatorẽ 468 sãctiores erãt ſacerdotibus 475

Nix

non eſt propriè in inferno 498

Nox

in Scripturis myſticè ærumnas ſignificat 259

Notitia

abſtractiua & intuitiua 205 *quidditatiua Dei* nõ datur, niſi ſit intuitiua 213 non poteſt dari quin ſit beata 214. intuitiua & abſtractiua ſolũ differunt, extrinſecè 215 *notitia* dat intrinſecũ ordinẽ ad obiectũ prę̃sẽs 225 eadẽ numero, fieri poteſt de intuitiua ab ſtractiua, per ſolã extrinſecã mutationem 226. O.

Opes.

abſcondita Dei 87

Oratio.

Orationes S. Stephani erant effectus prædeſtinationis Pauli 54. *orationes* pro mortuis 477 pro beatis 480. 492. nihil proſunt dãnatis. 481.

Ordo

rerũ triplex 55. qualis in actib diuinis 4.8.13.21

Origenes

eius error quod oẽs creaturæ rationales tandem erunt ſaluandæ, 66. 242 refutatur 79. defenditur ibid.

Ouis

oues Iacob diſcolores fœtus edidiſſe naturale fuit 620. P.

Papa

eadem poteſtate pollet, qua olim D. Petrus in quantũ Papa fuit 298 299. 336. ſucceſſor eſt D. Petri vicarius verò Chriſti 298 quomodo nõ ſit dicẽdus vniuerſalis paſtor 302. non poteſt Principatũ trãsferre ad aliũ Epiſcopatũ aut vrbẽ 303 diſpẽſare poteſt de iure diuino 330. 339 nõ habet in terris ſuperiorẽ 333 modo nõ ſit hæretic⁹ licet alias vitioſus ipſi eſt obediendũ 333. 334 maiorẽ ſanctis & Angelis quantum ad poteſtatem 333.

Papa

poteſt ſtatuta cõcilij generalis abrogare & ipſe ſol⁹ alia cõdere 334 poteſt nominare ſuc-

ceſsorē 337 de iure diuino ſubijcimur Papę non tamen eſt de iure diuino, illū eſſe Romanū Epiſcopū 341 propter ſolam hæreſim poteſt deponi 344 non eſt Papa, quod ſuccedit Romano Epiſcopo, ſed quod ſuccedit Papę 350 de papatu Romano mendacia hæreticorū 314 papa eſt totius orbis dominus in ſpiritualibus 684. non eſt rerum dominus terrenus 688.

Paſcere.

non ſignificat nudum miniſterium 292 idē eſt quod regere 293.

Paſsio.

non poteſt eſſe ſine immutatione reali 507. 509.

Paſtor.

durare debet, quam diu durāt oues 297

Paulus.

euidenter recordabatur ſe vidiſſe Deum ſed nō quantū ad quid Diuinitatis 222. 223 an Paulus poſt raptū, recordatus fuerit euidēter Trinitatis & quo medio 238 Chriſtꝰ in propria perſona de cælo deſcēdit ad Paulū 441

Pauper.

verus poteſt quis eſſe licet abūdet diuitijs 707

Peccatum

peccati permiſſionis finis 19 30 peccatorū genus triplex 55 peccādi occaſiones quando ĩputandæ 604.

D. Petrus.

Petrū inſtituit Chriſtus paſtorē totius Eccleſię 292 *Petrus* eſt petra contra Eraſmum 294 & Chriſtus, non ſunt duo fundamenta ſed vnū 295 columē & vertex Apoſtolorū 296 eius principatꝰ poſt quā mortuus eſt, relictus fuit alicui in Eccleſia 297 hęreticorū argumēta contra principatū Petri 297 De Petro Roma fugiēte & Chriſto ei apparēte hiſtoria probatur 307 329. Petrū Romę vixiſſe & obijſſe probatur 309.

Petrus comeſtor

quantæ autoritatis 364

Philoſophi

veteres vt norint Trini. 194 198 quid per, Bonū Mentē & Animā intellexerint 195.

Piloſi.

in ſcriptura ſūt dęmones 452.

Plato

platonis de Trinitate ſēntentia

tentia 194 Platonici aſſerebāt poſt 36000. annos, futuras res omnes eaſdem numero, quæ ſemel corruptæ ſunt 401

Plinius

Plinium Veſuuius abſorbuit 489

Pœnitentia

premium ſuum habet in alia vita 111

Poëſis

primum à Scripturis diuinis ſumpſit exordium 272

Poetæ

poëtarum gentilium lectio à Iuliano Chriſtianis interdicta 391 eorum ſententia de portis inferni 489 negant infernum 490.

Pontifex v. Papa.

Porta.

Portæ in ſcriptura quid 491.

Poteſtas

temporalis & ſpiritualis ſunt per ſe coniunctę 685 plena ſpiritualis, ſubijcit ſibi temporalem 686

Prædeſtinatio

quid 6. Chriſti prior eſt & cauſſa noſtrę 4. quo modo differt à dilectione & electione 6. quod nō ſit primus actuū Dei probatur 9. quod ſit prim⁹ verior ſententia varijs rationibus probatur 12. 21. ſupponit præſcientiā futurorum 53. prædeſtinationis ſigna 90.

Prælatus

non poteſt bona conuētus ad libitū expendere 570 non poteſt dare licentiā ſubdito vt expēdat bona in quoſcunq; vſus 575 eius duplex licentia 576.

Premium

& meritum poſſunt eſſe ſimul tempore 137

Prophetæ

ſe diſponebant ad prophetandū cātu & muſica 254 euidenter non tāt myſteria fidei per reuelationē 229 prophetiæ ſępe exprimūtur per verbum imperandi & optandi 657.

Procurator

monaſteriorum, ſi in alios vſus quam à ſuperiorib. deputata ſunt, bona conuentus expēdat, peccat mortaliter 569 ſibi aut alteri religioſo nihil poteſt applicare inconſulto ſuperiore 570.

Prouidentia.

quomodo ſe habeat ad prædeſtinationem 48

Pſalmi

compoſiti ſunt vt canerentur inſtrumẽtis & organis 272 tituli pſalmorũ quid 272. ſeptẽ pſalmi ordine alphabeti cõpoſiti 277. in pſalmis acroſtichis aliquando omittitur aliqua litera 278 in pſalmis Dauid reperiuntur omnia ſcemata poëtarum 279 pſalmi quo carminis genere cõſcripti 284 pſalmos interpres latinus cur non verterit carmine 288 pſalmorum tituli ꝑmutati 659 pſalmos Dauid carmine cõpoſuit 270.

Pſalmus.

Pſalmi 67 argumentũ & materia 170 *pſalm.* 71. ſecũdũ literã de Chriſto Domino 654. 655. 661. titulo Salomonis inſcribitur 655. quare inſignitus iſto titulo 659 ei⁹ autor ibid. pſalmũ 71. Catholici aliquot deSalomone intelligũt 657.

Puer.

decem annorũ genuit filiũ 363 puerorũ animę è limbo nunquã apparẽt 439 pueri habẽt dominũ proprietatis licet non vſum 694.

Puncta.

in Scriptura hebræorũ omninò mutant ſignificationem 525.

Purgatorium.

in purgatorio animę torquẽtur ſtyge, Sulphure, tartaro 484. an animę in purgatorio pro nobis orent 485 cur purgatorium vocatur ꝓfundus lacus, os leonis, tartarus 488.

Q.

Qualitas.

ſimul producitur & augetur 120. *Quantitas.*

notabilis quæ ſit in religioſo, q̃ ſine licẽtia nõ poteſt expendere 579.

R. *Rabbini.*

Iudæorũ nõ ſemper deſipiũt 168 intelligunt pſal. 71. de Salomone 654 reſpondetur ipſis 656. duos Meſſias finxerũt 663 nitũtur ſcripturæ 664.

Raſura v *Tonſura.*

Raymundus Lullus.

quis fuerit 139 de eius doctrina iudicium 197.

Recordatio.

omnis eſt duplicis obiecti 208

Regnum & Rex.

regẽ eſſe & Dominũ diſtinguitur 677. regis nomẽ in ſcriptura vbi accipitur impropriè 681 regnũ & dominum differunt 691.

Reli-

Religioſus v. *Monachus*.

Reprobi.

reproborũ numerus ma ior eſt quã electorũ 86

Roma.

ex inſtitutione Chriſti ſedes pontificũ 303. Romę papatũ eſſe iure humano volunt hęretici 312 *Roma* aliquãdo Valēria dicta 322.324 gręcè fortitudinē hebraicè ſublimitatē ſignificat vel tonitru 323. Romæ nomē ſanctũ 324 nõ eſſe de iure diuino quod Romæ papat⁹ ſit probatur 327.332.353.

Romanus Epiſcopus.

ad Romanũ Epiſcopũ totiũs orbis Epiſcopi appellabãt 300 Romanũ Epiſcopũ papã eſſe, de fide eſt, nõ de iure diuino 351. S.

Sacerdos.

Sacerdotes apud Romanos caprã attingere aut nominare nõ debebant 366 ſacerdotes gentilium raſo capite immolabãt 461 ſacerdotib. vet. teſt. interdicta erat raſura, nõ tõſura 475 quãdo intrabant ad immolãdum vino abſtinebant 475

Salomon.

vndecim annos nat⁹ genuit filios 363. vox Salomõ in titulo pſal. 71 ſignificat Chriſtũ ad literam 661 & alibi in Scriptura 662.

Saltare.

ſciat fœmina 592 ſaltationes comœdijs adhibitæ ibid. cõtra ſaltationes fœminarũ & virorũ 602

Samuel.

de Samuelis apparitione facta Sauli 1. *Reg*. 28 diuerſę opiniones 413 & ſeq. argumenta quib. aſſeritur verè nõ apparuiſſe Samuelē refutãtur 418 cur Samuel à Saule ſe permiſit adorari 419 an per magiã Samuel reuocat⁹ ab inferis 422 ſol⁹; Samuel apparuit Sauli 1. *Reg*. 28. contra figmenta Rabbinorum 423.

Sancti.

qui reſurrexerũt cũ Chriſto an iterum mortui ſint 424 pro Sanctis non eſt orandum 480

Sara.

Saræ nonagenariæ pulchritudo 426.

Sathanas.

ſæpe apparuit in forma Chriſti 440. v. porro *Diabolus*.

Satyra.

vnde dicta 589.

Saul.

Laudatur à Ioſepho 420 an peccauit ſe ipſũ interficiendo 421.

Scaurus.
Theatrū Scauri capiebat 80000. homines 590.
Scena.
Quid 588. vide porro *Ludus.*
Scenophegia.
Apud Hebræos 588.
Scientia.
An ſecundum ſcientiam viſionis priora ſint ſupernaturalia 63. ſcientia à poſteriori excludit fidem 235.
Scriptura ſacra.
Sēſus literalis in ſcriptura plurima eſt habenda ratio 164. 434. argumenta quibus ſenſus literalis reijcitur 165 in ſcriptura res eadē in bonā & malam partē promiſcuè vſurpatur 458 ſcripturę locus vnus plures habet ſenſus literales 654.
Selah.
Vox 73. vicib. in pſalmis, quid ſignificet 276. ipſius deriuatio ibid.
Semyramis.
Aſſyriorum regina verſa in columbam 185.
Sepeliri & ſepulchrum.
Apud hebręos non ſepeliri grauis pœna 410. quare ſepulchrūMoyſi nemo cognouit 411
Sybilla.
Sybillæ numine diuino afflatę sūt 199. Sybillę Tiburtinæ oraculum 692.
Sin.
Litera Hebrȩorū cur potius interpoſita nomini Iehouah, quā alia 637 649. typus Trinitatis ibid.
Sors.
Per ſortē in ſcriptura intelligitur prædeſtinatio 88.
Spiritus Sanctus.
Exigit, vt procedat à pluribus creaturis 249.
S. Stephanus.
Eius orationes erāt effectus prædeſtinationis Pauli 54.
Sterilitas.
Steriles putabāt Hebræi maledictos 374. 377. cauſſæ propter quam ſteriles dolebāt in veteri Teſtamento 380. hebręi cur oderint ſterilitatem 381.
Stridor.
Dentium propriè eſt in damnatis 500.
Succeſſio.
nō interrupta Rom. Pōt. probat papatū Romæ eſſe de iure diuino 311.
Synodus.
Secunda Nicæna apud Grȩcos eſt ſeptima ſynodus Generalis 430.
Syren.

Græ-

Græcè Deo canens ſignificat 266.

T.

Tabernacula.

Feſtum tabernaculorum apud Iudæos 275.

Tænarus.

Mons, inferni porta 489

Tenebræ.

In inferno non ſunt omnimodæ 502.

Teſtis.

Teſtes duo, de quibus Apocalyp. 11. qui ſint 411.

Thare.

Pater Abraham, fuit idolorum fictor & venditor 558.

Theatrum.

Quid 590. Scauri, capiebat 80000. homines 590.

Theologus.

Hebraicè ſciat 24.

Theta.

Græcorum, litera infauſta 181.

Thomas Villanouanus.

ex monacho Auguſtiniano, Archiepiſcopus Valentinus 232.

Tibicines.

Qua cenſura notandi 615.

Titulus.

Tituli pſalmorum quid 272 notant pſalmos eſſe carmina & ad quæ inſtrumēta cantandi 273 permutati 659.

Tribus Iuda.

leonem pro inſignijs habebat 188.

Trinitas.

Quod naturaliter cognoſci poſſit quidā ſenſerūt 193. nō poteſt cognoſci ſine diuino inſtinctu 196. an præſupposita fide poſſit demonſtrari rationibus 200. ex creaturis Trinitatē non poſſe cognoſci quorundā opinio 239. quod cognoſci poſſit verior ſentētia 241. ante perſonas Trinitatis nō intelligimus indiuiduū Deitātis ſubſiſtens ſed ſolū exiſtens 245 creaturarū reſpectus ad Trinitatē eſt naturalis, & tamē ideo nō cognoſcitur ab Angelis 250

Tonſura.

Male audit in ſcriptura 452 indifferēter accipitur 458 tonſuræ Eccleſiaſticę vs⁹ 456. 460

Torcular.

Torcularia in titulo pſalmi, quid 274.

Traditio.

triplex, earū authoritas, & pōtificis in illas poteſtas 353. & ſeq. traditionibus etiam, nō ſolis ſcripturis conſtat fides noſtra 310.

Tragœdia
vnde dicta 589 quid 592 inter tragœdiam & comœdiam quid differat 589 eius inuentor Theſpis 590 eius vtilitas 592.

V.

Veſuuius
mons inferni porta 489 Pliniũ abſorbuit ibid.

Veſtalis
virgines veſtales 367 lapſæ viuæ defodiebantur 367 aquã, in cribro perforato quomodo tulerit 402.

Venus
calua, Romæ colebatur 457.

Vermis
qui in ſcriptura adfertur in pœnam damnatorũ quid 499 vermes nõ ſunt proprie in dãnatis 499.

Victor
in pſalmorũ titulo quis intelligatur 272.

Virginitas
Deo grata 361 & ſeq. inter Gentiles ſãcta 366. 368 eius laus in veteri Teſtamento 371 contra Virginitatẽ argumenta ex Scripturis 374

Virgo
ſignum cœleſte 369 ſub eius aſcendẽte ſigno natus eſt Chriſtus 361 virgines fuerũt in veteri Teſtamento 362 virgo perfecta eſt, de qua ne falſus quidẽ rumor ſpargitur 370.

Voluntas
an ſine habitu poſſit elicere actum ſupernaturalem 159 ſine habitu charitatis, poteſt elicere actum dilectionis 160 ante habitũ vel auxilium, eſt verè cauſa actuum ſupernaturalium 161.

Vſus
& dominium rei, differũt 694.

Y

litera Pytagorę explicatur 88.

Z

Zacharias
Zachariam ingreſſũ templum dicunt quidã vidiſſe aſinũ 383 in templo non orabat pro filijs ſed pro aduentu Meſſiæ 385.

FINIS.

ANT 131432

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google